T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

AZERBAYCAN TÜRKÇESİNDE YARDIMCI KELİMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Çimen ÖZÇAM

HAZIRLAYAN
Günay PAŞAYEVA

ELAZIĞ-2021

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Azerbaycan Türkçesinde Yardımcı Kelimeler

Günay PAŞAYEVA

Fırat Universitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Dili Bilim Dalı
Elazığ-2021, Sayfa: IX+441

Dilin kurallarını derleyip sunarak dildeki düzeni gözler önüne seren dil bilgisi, sistemli bir işleyiş içerisindedir. Bu vesileyle dili oluşturan tüm sözcükler "kelime türleri" adı altında sınıflandırılarak cümledeki görevleri açıkça ortaya konulmuştur. Hem yazılı hem de sözlü anlatımda metni oluşturan cümlelerin önemli bir parçası olan yardımcı kelimeler de diğer kelime türleri gibi, dilin iletişimi sağlama işlevini yerine getirmesinde rol alan görevli birimlerdir.

"Azerbaycan Türkçesinde Yardımcı Kelimeler" adlı çalışmamız; Giriş,-Yardımcı Kelimeler, Birinci Bölüm-İlaveler, İkinci Bölüm-Bağlaçlar, Üçüncü Bölüm-Edatlar, Dördüncü Bölüm-Modal Sözler, Beşinci Bölüm-Ünlemler, Sonuç ve Kaynaklar bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmamızın Giriş bölümünde, anlamlarına göre beş grupta sınıflandırılan Azerbaycan Tüekçesindeki yardımcı kelimeler [1. İlave (Qoşma) 2. Bağlaç (Bağlayıcı) 3. Edat (Edat) 4. Modal sözler (Modal sözler) 5. Ünlem (Nida)]le ilgili genel bilgiler verilmiştir.

Birinci Bölümde İlaveler, İkinci Bölümde Bağlaçlar, Üçüncü Bölümde Edatlar, Dördüncü Bölümde Modal Sözler, Beşinci Bölümde ise Ünlemlere geniş bir şekilde yer verilerek "Celil Memmedguluzade'nin Eserleri"nden, adı geçen yardımcı kelimelerin anlam türlerine ait örnekler çıkarılmıştır.

Sonuç bölümünde çalışmamız boyunca elde ettiğimiz sonuçlar maddeler halinde verilmiştir.

Kaynaklar bölümünde ise çalışmamızda faydalandığımız kaynaklar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Türkçesi, Yardımcı Kelimeler, Kelime, Kelime Grupları.

ABSTRACT

Master Thesis

Auxiliary words in Azerbaijani Turkish

Günay PASHAYEVA

Fırat Univercity
Social Sciences Institude
Turkish Language and Literature
Elazığ-2021, Page: IX+441

Gramer, which reveals the order in the language by compiling and presenting the rules of the language, is in a systematic operation. On this occasion, all the eords that make up the language were classified under the name of "Word types" and their functions in the sentence were clearly revealed. Auxiliary woerd, which are an important part of the sentences that make up the text in both written and oral expression, are the units that play a role in fulfilling the function of the language to provide communication, like other Word types.

Our study named "Auxiliary Words in Azerbaijani Turkish"; It consists of Introduction, Auxiliary Words, First Part-Additions, Second Part-Conjunctions, Third Part-Prepositions, Fourth Part-Modal Words, Fifth Part-Exclamations, Conclusion and References. In the Introduction part og our study, the auxiliary words in Azerbaijani Turkish, which are classified into five groups according to their meanings, (1. Additional 2. Connection, 3. Preposition, 4. Modal words, 5. Exclamation).

Examples of the meaning types of the aforementioned auxiliary words were extracted from the "Works of Celil Memmedguluzade" by giving extensive coverage to Additions in the First Chapter, Conjunctions in the Second Chapter, Prepositions in the Third Chapter, Modal Words in the Fourth Chapte and Interjections in the Fifth Chapter.

In the conclusion section, the results that we have obtained throughout our study are given as items.

In the references section, the sources we used in our study are given.

Keywords: Azerbaijani Turkish, Auxiliary Words, Vocabulary, Word Groups.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **II**
ABSTRACT ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
ÖN SÖZ ..... **VII**
KISALTMALAR ..... **VIII**
GİRİŞ **1**
I. YARDIMCI KELİMELER **1**
I.1. İlavelerle İlgili Genel Bilgiler. 4
I.2. Bağlaçlarla İlgili Genel Bilgiler 5
I.3. Edatlarla İlgili Genel Bilgiler 6
I.4. Modal Sözlerle İlgili Genel Bilgiler 7
I.5. Ünlemlerle İlgili Genel Bilgiler 9

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İLAVELER **12**
1.1. İlavelerin Yapısına Göre Türleri 12
1.1.1. Sabit İlaveler 12
1.1.2. Kararsız İlaveler 12
1.2. İlavelerin Anlamlarına Göre Türleri 13
1.2.1. Sınır, Mesafe, Zaman Belirten İlaveler 13
1.2.2. Yön Anlamı İfade Eden İlaveler 14
1.2.3. Zaman Anlamı İfade Eden İlaveler 15
1.2.4. Simülasyonu İfade Eden İlaveler 15
1.2.5. Referans Anlamlı İlaveler 16
1.2.6. Neden, Amaç Belirten İlaveler 17
1.2.7. Farklılaşma Anlamı İfade Eden İlaveler 17
1.2.8. Aitlik Anlamı İfade Eden İlaveler 18
1.2.9. Beraberlik ve Vasıta Anlamı Belirten İlaveler 18
1.3. İlaveler ve Yardımcı İsimler 19
1.4. İlavelerde Çok İşlevlilik 20
1.5. İlavelerin Yazılışı 22

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAĞLAÇLAR 99
2.1. Bağlaçların Yapısına Göre Türleri 99
2.1.1. Basit Bağlaçlar 99
2.1.2. Bileşim Bağlaçlar 99
2.2. Bağlaçların Anlamlarına Göre Türleri 100
2.2.1. Tabesizlik Bağlaçları 100
2.2.1.1. Sıralama Bağlaçları 100
2.2.1.2. Karşılaştırma Bağlaçları 102
2.2.1.3. Denkleştirme Bağlaçları 104
2.2.1.4. Katılım Bağlaçları 107
2.2.1.5. Olumsuzluk Bağlaçları 109
2.2.1.6. Açıklama Bağlaçları 109
2.2.2. Tabelilik Bağlaçları 109
2.2.2.1. Sebep, Neden, Sonuç Bağlaçları 110
2.2.2.2. Şart ve Şartlı Mukayese Bildiren Bağlaçları 110
2.2.2.3. İmtiyazları ve Karşılaştırmaları Gösteren Bağlaçlar 111
2.2.2.4. Açıklama Bağlaçları 111
2.3. Kelime Bağlaçları 112
2.4. Bağlaçlarda Çok İşlevlilik 113
2.5. Bağlaçlarda Virgül Kullanma Kuralları 113
2.6. Bağlaçların Anlam Türlerine Ait Örnekler 115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EDAT 291
3.1. Edatların Anlamlarına Göre Türleri 291
3.1.1. Pekiştirme Edatları 291
3.1.2. Belirli, Açıklayıcı Edatlar 292
3.1.3. Kısıtlayıcı, Sınırlayıcı Edatlar 292
3.1.4. Soru Edatları 293
3.1.5. Emir Edatı 293
3.1.6. Arzu Edatları 294
3.2. Edatlarda Çok İşlevlilik 295
3.3. Edatların Yazılışı 298

3.4. Edatların Anlam Türlerine Ait Örnekler 298

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MODAL SÖZLER 350

4.1. Modal Sözlerin Anlamlarına Göre Türleri 350

4.1.1. Tasdik Bildiren Modal Sözler 350

4.1.2. Şüphe, Tereddüt Bildiren Modal Sözler 351

4.1.3. Netice ve Genelleştirme Bildiren Modal Sözler 351

4.1.4. Kişinin Menbeyini Bildiren Modal Sözler 352

4.1.5. Sıra ve Ardışıklık Bildiren Modal Sözler 352

4.1.6. Benzetme veya Mukayese Bildiren Modal Sözler 352

4.1.7. Hayıflanma Bildiren Modal Sözler 353

4.2. Modal Sözlerin Yapısı 353

4.3. Modal Sözlerin Yazılışı 353

4.4. Modal Sözlerde Çok İşlevlilik 354

4.5. Modal Sözlerin Anlam Türlerine Ait Örnekler 355

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ÜNLEMLER 407

5.1. Ünlemlerin Anlamlarına Göre Türleri 407

5.1.1. Sevinç, Hayranlık Belirten ünlemler 408

5.1.2. Şaşkınlık, İroni Belirten Ünlemler 408

5.1.3. Çağırış, Hitab Belirten Ünlemler 409

5.1.4. Üzüntü, Hasret, Korgu, Kaygı, Endişe Bildiren Ünlemler 409

5.1.5. Nefret ve Kinaye Belirten Ünlemler 410

5.1.7. Övmek ve teşvik etmek için kullanılan ünlemler 410

5.1.8. Gelenek ve Kurallarla İlgili olanlar, Konuşma Görgü Kuralları ile İlgili Olanlar 411

5.2. Ünlemlerde Çok İşlevlilik ve Anlamlandırma 411

5.3. Ünlemlerin Yapısı ve Yazımı 412

5.4. Ünlemlerin Anlam Türlerine Ait Örnekler 413

SONUÇ 437

KAYNAKLAR 439

ÖZ GEÇMİŞ 441

ÖN SÖZ

Yardımcı kelimeler Azerbaycan Türkçesinde bütün yönleriyle tasnif edilmiş bir sözcük kategorisi olarak yer almaktadır. Dilin, iletişimi sağlama işlevini yerine getirmesinde görevli birimlerden olan yardımcı kelimeler bu dilde, anlamlarına göre *beş* grupta sınıflandırılmaktadır:

1. İlave (Qoşma)
2. Bağlaç (Bağlayıcı)
3. Edat (Edat)
4. Modal kelimeler (Modal sözler)
5. Ünlem (Nida)

Çalışmamızda, Azerbaycan Türkçesinde yer alan yardımcı kelimelerin sınıflandırma ilkeleri, anlamsal olarak farklı ve benzer yönleri ayrı ayrı incelenmiştir. Bu konuda farklı araştırmacıların görüşlerine de yer verilmiştir.

Bu çalışma sürecinde; bilgisini, ilgisini benden esirgemeyen, çalışmanın her sayfasında desteği ile yolumu aydınlatan, bundan sonraki hayatımda da desteğine her zaman ihtiyaç duyacağım çok değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Çimen ÖZÇAM'a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Yaptığımız çalışmada bizleri destekleyen, çalışmanın ana hatlarını belirleyip dil ve Türkoloji sahasında karşılaştığımız her türlü soru(nu)muzda yanımızda olan muhterem hocam Prof. Dr. Ahmet BURAN'a teşekkür ederim. Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları hakkında görüşlerini benden esirgemeyip yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER'e; çalışma esnasında farklı bakış açılarıyla bana istikamet belirleyen ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Birol İPEK'e ayrıca teşekkürlerimi sunarım. Yine bu çalışma esnasında benden yardımlarını esirgemeyen ve hep yanımda olan ailem, ayrıca eşim Serkan TEZCANLAR'a ayrıca teşekkür ederim.

ELAZIĞ-2021 **Günay PAŞAYEVA**

KISALTMALAR

AD : Atlar Dayandı
AK : Anamın Kitabı
B : Buz
BK : Belke de Kaytardılar
BMR : Bakkal Meşedi Rehim
CM : Celil Memmedguluzade
ÇD : Çay Destgahı
D : Dellek
DKE : Danabaş Kendinin Ehvalatları
DKMek : Danabaş Kendinin Mektebi
DKMü : Danabaş Kendinin Müellimi
DY : Deli Yığıncağı
E : Er
ER : Eydi Ramazan
FH : Fatma Hala
G : Gazel
GB : Goşa Balınc
GM : Gaza Muhbiri
H : Hamallar
HT : Hanın Tesbehi
İA : İki Alma
İE : İki Er
İH : İranda Hürriyet
İK : İki Kardeş
K : Kuzu
Ka : Kasap
KA : Konsulun Arvadı
Kam : Kamança
KB : Kurbanali Bey
Kı : Kıyamet
KO : Kişmiş Oyunu

L : Lal

Lan : Lanet

MF : Molla Fezleli

N : Nigarançılıq

O : Oyunbazlar

Oİ : Oğru İnek

Ö : Ölüler

PH : Pirverdinin Horozu

PK : Poçt Kutusu

PŞ : Proletar Şairi

RK : Rus Kızı

S : Sirke

Sa : Sarı

SU : Sakallı Uşak

ŞB : Şeir Bülbülleri

ŞF : Şerk Fakültesi

ŞK : Şeher ve Kend

T : Toy

TH : Taze Haber

THek : Tahıl Hekimi

U : Ucuzluk

UZ : Usta Zeynal

Y : Yığıncaq

YT : Yan Tüteyi

Yu : Yuxu

Zel : Zelzele

Zır : Zırrama

GİRİŞ

I. YARDIMCI KELİMELER

Azerbaycan dilbiliminde yardımcı kelimeler çalışmasının tarihine bakmadan önce belirtmek gerekir ki, Azerbaycan dilbilimde Türkolojinin bir parçası olduğu için, dilbilimcilerimiz zaman zaman aynı kaynağı kullanmış ve hala da yapmaktadır. Bunu not ediyoruz çünkü bu kaynağın kullanımı, modern Azerbaycan dilindeki yardımcı kelimelerin sınıflandırılmasında birçok sorun ve tartışmanın ortaya çıkmasında da rol oynamaktadır. Azerbaycan dilindeki yardımcı kelimeleri sınıflandırırken, araştırmacılar pratik dil materyallerine atıfta bulunurlar, bu da bu alanda bir dizi eğilim ve soruna yol açar. Bu nedenle, Azerbaycan dilbiliminde yardımcı kelimeler çalışmasının tarihine yol değinirken, Türk dillerinin gramatik yapısına adanmış çalışmalarda bu sorunun sorununu da hesaba katmak gerekir. Ancak amacımız, modern Azerbaycan dilindeki yardımcı kelimeleri özel olarak sınıflandırmak ve alandaki tartışmaları bir anlamda netleştirmek olduğu için, Azerbaycan dilbiminde bu konudaki çalışma tarihini sistematik olarak inceleyeceğiz. Türkolojide bu konunun genel boyutları ele alınacaktır.

Türk dillerinde yardımcı kelimelerin incelenmesinin tarihi Mahmut Kaşgari'ye kadar gitmesine rağmen, bu sorunun modern bilimsel düzeyde tanıtımı 18. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanmaktadır. F. Zeynalov, "bu dönemde yaşayan ve yaratan Türkologlardan P. Holderman ile birlikte İ. Giganov'un isimlerine dikkat çekerek, her iki yazarın da Türk dilindeki konuşma bölümlerinin bölünmesinden bahseden, onları ana ve yardımcı gruplara ayırdıklarını ve yardımcı kelimelerde ilave, bağlaçlar, zarf ve ünlem içerdiğini göstermektedir. Aynı zamanda, dildeki tüm yardımcı araçları-sözcüksel ve dilbilgisel ekleri, yardımcı fiilleri ve konuşmanın yardımcı parçaları olarak bir dizi öğeyi karakterize ettiler." (Zeynalov, 1971: 39)

M. Kazım bey, "Türk dillerinde yardımcı kelimelerde ilavelere, bağlaçlara ve ünlemlere yer vermiş, ancak ilavelerin ve bağlaçların kompozisyonuna bakarsak, yazarın da kompozisyonlarında bir dizi son ek, edat ve modal sözleri de görürüz. Yazar, konuşmanın ana bölümlerine kıyasla yardımcı kelimeleri nispeten kısa bir şekilde anlatsa da, sözün bu bölümlerine yaklaşımı özgünlüğü ile dikkat çekmektedir. M. Kazım bey, yardımcı kelimelerin birleşiminde bazı ekler tanımlasa da, öncüllerinden farklı olarak, dildeki yardımcı araçlar, sözcüklerin yardımcı bölümlerinden ayrılır ve Türkçe'de ilk

defa, bileşik bağlaçlara haklı olarak "bileşik bağlaçlar" adı verilir". (Kazım bey, s. 44, 312, 314, 336) Açıklamadan anlaşılıyor ki, yazar aynı şekilde bileşik bağlaçlar olarak adlandırdı çünkü yardımcı kelimelerin yapısı konusunda dikkatliydi. Yardımcı kelimelerin çalışma tarihinin ilk günlerinde, Azerbaycan dilindeki tüm yardımcı araçların: durum, bağlantı, bilgi, olumsuzlama kategorileri, fiile özgü çeşitli kategorilerdeki fiiller, hatta bağlaçlar ve ünlemler atfedildi.

1924 yılında yayınlanan "Türkce serf-nehv" adlı kitapta edat ve modal kelimeler grubu ayırt edilmemiş, bağlaçlar, ünlemler ve zarflarla verilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada sözcüksel bir anlamı olmayan tüm yardımcı araçlar-sözcük, dilbilgisi ekleri bağlaçlar ve ilaveler, isim durumu, nicelik, bilgi kategorileri, fiil olumsuzlama kategorisi ekleri edat adı altında açıklanmıştır. (Türkce serf-nehv, 1924)

"Türkçe serf-nehv" uzun zamandır Azerbaycan dilinin morfolojisi ve sözdizimi üzerine yazılmış tek kitap olduğu için, bu alanda çalışan bilim adamları bu esere ve bu nedenle de yazılan hemen hemen tüm ders kitaplarında yardımcı kelimelerin dağılımına atıfta bulunmuşlardır.

1960 yılında yayınlanan "Azerbaycan Dilinin Gramatikası" ders kitabında yardımcı kelimeler olarak ilaveler, bağlaçlar, edatlar ve modal sözler, konuşmanın özel bölümleri olarak ünlemler verilmektedir. Aynı kitapta A. Aslanov, ara kelime olarak hareket eden ayrı ifadeler oldukları için modal kelime sayılmayacak "ümumiyyetle desek, kısa desek, deyilene göre, deyildiyine göre, bir sözle, bundan elave" ve diğer ifadeleri "modal bileşikler" adı altında vermiştir. Ayrıca, modal kelimelerin ilk olarak gramerlerimize aynı yazar tarafından yardımcı kelimelerin bir parçası olarak dahil edildiğine dikkat edilmelidir. (Azerbaycan Dilinin Gramatikası, 1960: 181)

Azerbaycan dilbiliminde yardımcı kelimelerin sorunu modern zamanlarda geçerliğini kaybetmedi.

Y. Seyidov, "Azerbaycan Dilinin Grameri" adlı eserinde konuşma bölümlerinin dağılımını yazar: "Bazı dilbilimciler, konuşma bölümlerinin sözcüksel olarak anlamlı sözcüklerin bir grubu olduğuna ve sözcüksel anlamı olmayan sözcüklerin bu bölümden çıkarılması gerektiğine inanırlar. Yardımcı kelimelerle ilgili sohbete buradan başlamak istiyoruz. Ama netlik adına önceden bir not almalıyız: Bu genel bölümde, yardımcı kelimeler adına sözcüksel bir anlamı olmayan tüm sözcük gruplarına atıfta bulunuyoruz. Bu notu, sözcüksel bir anlamı olmayan bazı kelime grupları (örneğin, ünlemler), yardımcı

kelimeler kategorisine ait olmadığı için alıyoruz . Bu ayrımı inkar etmiyoruz." (Seyidov, 2011: 33, 175)

E. Tanrıverdi, "yardımcı kelimeleri şu şekilde karakterize etmektedir. Konuşmanın ana bölümlerinden farklı olarak, yardımcı kelimelerin sözcüksel bir anlamı yoktur, herhangi bir soruya cevap vermez, bir cümlenin parçası olarak hareket etmez, sadece gramer işlevi vardır." (Tanrıverdi, 2012: 382)

C. Ceferov ve N. Abdullayev'in "Modern Azerbaycan dilinin morfolojisi" ders kitabında (Bakü, 2004) yardımcı kelimeler biraz farklı şekilde sunulmuştur. Ortak yazarlar tarafından ortaklaşa yazılan kitap, yardımcı kelimeleri ele alıyor.

"Kelimeler ve cümleler arasında yardımcı kelimelerin yaptığı bağlantılar farklılık gösterir. Bu bağlamda, yardımcı kelimeler iki gruba ayrılır.

1. Kelimeler ve cümleler arasında farklı gramer bağlantıları oluşturanlar: İlave ve bağlaç;

2. Kelimelerin ve cümlelerin anlamlarını pekiştiren ve ek anlam tonları yaratanlar: Edatlar."

"Ortak yazarlar, yardımcı kelimeler grubunda modal sözlerden ve ünlemlerden bahsetmediler, ancak bunları konuşmanın özel bölümleri olarak gruplandırdılar". (Ceferov, Abdullayev, 2004: 129-130)

Türkoloji ve Azerbaycan dilbilimindeki yardımcı kelime bölümleri sorununa baktıktan sonra, bu alandaki ana sorunun hem genel, hem de iç sınıflandırmaları ile ilgili olduğu ortaya çıkıyor. Böylece zaman zaman ilaveler, bağlaçlar, edat ve ünlemler yardımcı kelimelere dahil edilir ve modal kelimelerden ya genel olarak hahsedilmez ya da edatlar bağlamında tartışılır.

Yardımcı kelimelerin iç sınıflandırılmasında karışıklığa neden olan konular, bunların yapısı, konuşmanın ayrı bölümleri ve yardımcı işlevlerle ilgili kelimelerin yazımı (konuşma bölümleri arasındaki geçişler), konuşmanın bu bölümleriyle ilgili birimlerin yazımı ve diğer problemler.

Azerbaycan Türkçesinde yardımcı kelimeler beş grupta sınıflandırılmaktadır:

1. İlave (Qoşma)
2. Bağlaç (Bağlayıcı)
3. Edat (Edat)
4. Modal sözler (Modal sözler)
5. Ünlem (Nida).

I.1. İlavelerle İlgili Genel Bilgiler.

Modern Azerbaycan dilbiliminde ilaveler geleneksel olarak üç yönde incelenmiştir. İlk yön, esas olarak hem ilaveler hem de konuşmanın ana kısmı olarak kullanılan birimleri inceleyen ilavelerin kökeninin incelenmesidir.

İkinci yönde ilavelerin eklendiği kelimelerle birlikte ifade ettikleri anlamlar esas alınır.

İlavelerin çalışmasının üçüncü yönü, ismin uygun durumlarında kelimelerle işlenmesidir.

Azerbaycan dilbiliminde, B. Çobanzade bu birimlerin çalışmalarını "*İlave*" adı altında tanıtan ilk kişidir.

Azerbaycan dilbiliminde uzun yıllardır ilavelerin incelenmesine rağmen, öğretimde bunlarla ilgili hala birçok tartışmalı konu bulunmaktadır. Bu konuların derinlemesine incelenmesi, Azerbaycan dilinin gramatik yapısı da dahil olmak üzere, yardımcı kelimelerin derinlemesine sistematik bir çalışmasına yol açabilir.

Yardımcı kelimelerin incelenmesinin tarihine baktığımızda, 1960'lara kadar modern Azerbaycanca'da yardımcı kelimeler olarak sadece ilave ve bağlaçlardan bahsedildiğini gördük. Gerçekten konuya dikkatlice baktığımızda, ilavelerin ve bağlaçların, dilin diğer yardımcı kelimelere kıyasla dilbilgisi sisteminde bir tür paradigmatik bir araç haline geldiğini görürüz.

İlaveler bu konuda daha lider konumdadır. İlavelerin eklere doğru gelişme sürecinde olmaları bunun açık bir kanıtıdır.

Modern Türkçede olduğu gibi, ilaveler Azerbaycan Türkçesinde de yaygın olarak kullanılmaktadır ve aktardıkları anlamların çeşitliliği ile ayırt edilirler.

İlaveler, dilin tarihsel gelişim sürecinin ürünüdür ve tarihsel olarak bağımsız anlamlara sahip, zaman içinde yavaş yavaş sözcük içeriğini kaybeden ve yeni gramer anlamlarını kazanan sözcükler olmuştur. İlk günlerde bu süreç paralel ilerledi. Daha kesin olmak gerekirse, artık ilave olarak sabitlenen sözcüklerin hem ana hem de yardımcı işlevleri vardır ve zamanla ana anlamı tamamen unutulmuştur.

İlaveler, her şeyden önce, durum eklerinin ifade edemediği ilişkileri ifade etmeye ve bu eklerin ifade ettiği özellikleri netleşdirmeye hizmet etti.

İlaveler, bağlı olduğu kelimeye bağlanarak onunla bir anlam oluşturur ve ismin durumunda kelime ve kombinasyonları birleştirerek anlamın tonlarını ifade eder. Yani, ilaveler ismin farklı hallerinde isimlerle ve isim özelliklerine sahip diğer kelime grupları

ile temas eder. İsmin durumlarıyla işleme, modern Azerbaycan dilinde olduğu kadar Türk dillerinde de ilavelerin ana özelliğidir. İlaveler birleştirildikleri kelime ile yerlerini değiştirebilirler, belirli bir kelimeyi birleştirerek aynı kelime ile bir sonraki kelime arasında sözdizimsel bir bağlantı oluşturur ve birleştirdiği kelimeleri yönetir.

İlaveler ayrıca isimlendirme olarak alınması gereken isim durumu, miktar, bağlılık ve yüklem eklerini de kabul eder. Örneğin:

Senin kimiler bunu bilmez. (Bazılarınız bunu bilmiyor.)

Bu hediyye onun üçündür. (Bu hediye senin için.)

Azerbaycan Türkçesinde kullanılan ilaveler aşağıdaki gibidir:

"Qeder (kadar), kimi (gibi), tek, üçün, ile (-la/-le), haqqında (hakkında), haqda (hakta), barede, baresinde, -dek, -can/-cen, teref, doğru, karşı, sarı, göre, esasen, ilave, ait, mahsus, evvel, sonra, qabaq (önce), beri, qeyri, savayı, ötrü, özge" vb.

I.2. Bağlaçlarla İlgili Genel Bilgiler

Azerbaycan Türkçesinde en çok kullanılan yardımcı kelimelerden biri bağlaçlardır. Bağlaçlar, basit bir cümlenin kelime biçimleri, bileşik bir cümlenin kenarları, metnin bileşenleri arasında mantıksal-gramersel bir bağlantı oluşturmaya hizmet eder ve yanları birbirine bağlayarak yapının tamamlanmasını şartlar. Deneyler, uzun yılların gözlemleri ve sonuçlarının analizi, dilin sözdizimsel yapısı hakkında temel bir şekilde konuşmanın ve bunları açıklarken sözdizimi konularını tercih etmenin öğretim ve metodolojik açıdan daha etkili olduğunu göstermektedir. Çünkü, diğer yardımcı kelimeler gibi, bağlaçlar, sözdizimsel bağlamda kendini gerçekleştirebildiği için, dilin sözdizimsel sistemiyle doğrudan ilişkilidir.

Türk dillerinin tarihini yansıtan Orhun Yenisey anıtları ile Kitabi Dede Korkut destanında birbirine bağlanan sözcük sayısı ve sıklığı azalıyor. F. Zeynalov, "Kitabi Dede Korkut" destanında toplam üç bağlantılı kelimenin (onunçün, onun üçün, onun üçün kim) kullanıldığını belirtiyor." (Zeynalov, 1971: 303) Bunun nedeni aynı zamanda düşünme ve ilgili dilin gerekli düzeyde gelişmemesidir. Böylece, dil ilk başta kelimeler, kelime kombinasyonları ve cümleler arasında tutarlı bir tonlama yarattı. Orta çağın başlarında, Arapça ve Farsça ile ilişkiler genişlendikçe, bu dillerden bir grup bağlaç dilimize geçti. Alt cümlelerin ve bağlantılı kelimelerin çoğu bir sonraki dönemin ürünüdür. Bu soruna zaman zaman dilbiliminde değinilmiştir. Bu konuların kapsamlı bir soruşturmanın konusu olması gerektiğine inanıyoruz. Modern dilimizde durum tam tersidir. Dolayısıyla,

modern Azerbaycan Türkçesinde, bağlaçlarla birlikte, hem bağlaç sayısı hem de işlev yelpazesi oldukça geniştir. Azerbaycan dilbiliminde bağlaçların sınırları henüz bilimsel olarak tanımlanmamıştır ve bağlaçların belirli özellikleri gramerlere yansıtılmamıştır.

Yazılı anıtlarımızın dilinin incelenmesi, tüm dönemlerde edebi eserlerin dilinde bağlaçların kullanıldığını göstermektedir. Bu, Azerbaycan dilinin bağlaç yönden zengin bir dil olduğunu söylemek için zemin sağlar. Bağlaçlar çoğunlukla yazılı dilde kullanılır. Sözlü konuşmada nadiren kullanılırlar.

Bağlaçlar, yardımcı kelimelerin bir parçası olarak morfolojide çalışılırsa, sözdizimsel işlevlerine göre sözdizimi bölümünde öğretilirler. Bilimsel çalışmalarda, bağlaçlar sözdizimsel işlevlerine ve anlamlarına göre sınıflandırılır.

Bağlaçların anlam bölümü sözcüksel anlamlarına değil, metindeki işlevlerine dayanır. Birkaç bağlaçta, bu bileşiklerde yer alan zamirlerin ve diğer sözcük bileşimlerinin anlamlarına dayanır ve bunlar yalnızca alt bileşik cümlelerin yanlarını birleştirmek için kullanılır.

Yukarıdakilerin tümü göz önüne alındığında, bağlaçlar yapılarına, sözdizimsel işlevlerine ve son olarak oluşturdukları anlam türlerine göre sınıflandırılmaktadır. Bunlar temel ilkeler olarak düşünülmelidir. Aynı zamanda, bağlaçların diğer yardımcı kelimelerle farklı yönleri vb. sorunlar da açıklığa kavuşturulmalıdır.

I.3. Edatlarla İlgili Genel Bilgiler

Yardımcı kelimelerin biri de edattır. "*Edat*", "*hissecik*" anlamına gelen Arapça bir kelimedir.

Azerbaycan dilbiliminde 1950'den beri edatlar üzerinde çalışılsa da, daha sonra gramer kitaplarında yer almaya başladılar. A. Aslanov, "Azerbaycan Dilinin Grameri" adlı eserinde edatlar hakkında kapsamlı bir şekilde konuştu." (Aslanov, 1959: 289, 297)

F. Zeynalov, "edatları bilimsel olarak da araştırmış ve "Modern Türk Dillerinde Yardımcı Kelimeler" adlı çalışmasında kurgulara geniş yer vermiştir". (Zeynalov, 1965: 165, 215)

İlerleyen yıllarda dilbilimciler de bu konuyu ele almış ve gelenekler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bununla birlikte, bilimsel literatürde günümüze kadar devam eden edatlarla ilgili tartışmalı konular vardır. Bu nedenle edatların yarattıkları anlam tonlarına göre

bölünmesi, modal edatlar konusu ve edatların diğer kelime grupları ile karşılaştırılması dilbilimciler arasında hala tartışmalı konulardır.

Edat üzerine çalışan dilbilimcilerin fikir birliği, edatın konuşmadaki kelimelerin, kelime kombinasyonlarının ve cümlelerin etkisini artıran ve onlara farklı duygusal anlam tonları veren yardımcı kelimelerin parçası olduğudur.

Edatlar, ait olduğu kelime veya ifadeyi cümlenin diğer kısımlarına ayırır, ona belli bir anlam yükler, anlamlarını netleştirir ve bazı durumlarda cümlenin anlamını bir ölçüde değiştirme işlevini yerine getirir.

Edatlar cümleye belirli bir anlam katar, fikrin netleşmesine yardımcı olur, kulağa daha etkili gelir. Edatlar kullanıldığı cümleden çıkarılırsa anlam değişikliği olmaz ama cümledeki duygusal etki bir ölçüde zayıflayabilir. Edatlar, konuşmanın ana bölümleri olan bağımsız sözcüklerden kaynaklandı, yardımcı kelimeler haline geldi ve gelişimin sonraki aşamalarında oluşuma doğru gelişti.

I.4. Modal Sözlerle İlgili Genel Bilgiler

Konuşmacının ifade edilen fikre karşı tutumunu ifade eden yardımcı öğeye modal sözler denir. Aynı zamanda, yardımcı öğenin bir parçası olarak modal sözlerin spesifik özelliklerine dikkat edilmelidir.

Modal sözlerin cümle içinde gramer işlevi yoktur, sözdizimsel bir soruyu yanıtlamaz ve dilbilgisi açısından cümlenin öğeleriyle sözdizimsel bir ilişkiye girmez.

Anlamın zayıflaması sonucunda modal sözler, konuşmanın ana kısmında oluşur. Zamanla, bu sözler anlamın zayıflaması nedeniyle sözdizimsel işlevlerini değiştirmiş olup yeni bir kategori-modal sözler ortaya çıkmıştır.

Sözcüksel anlamını yitiren, dilbilgisel anlamı olan herhangi bir sözcüğün modal bir sözcük olarak davranamayacağı unutulmamalıdır. Çünkü modal sözler aynı zamanda bir fikri ifade etme yeteneğine de sahip olmalıdır.

Modal sözler, genel gramatikal anlama sahip sözlerdir. Azerbaycan Türkçesinde "Konuşanın söylediği fikre, objektif (nesnel) realliğe (gerçekliğe) münasebetini bildiren sözler." (Kazımov, 2010: 379) olarak tanımlanan modal sözlerin bir gramatikal kategori olarak incelenmesine 1950'li yıllardan itibaren başlanıldığı ve son yıllarda bu konuda önemli araştırmalar yapıldığı gözlenmektedir. B. A. Serebrennikov ve N. Z. Hacıyeva, Türk dillerinde çeşitli modallık anlamlarını ifade etmek için çok sayıda vasıtalar

olduğunu , fakat Türk dillerinin gramerlerinde çoğu zaman onların ifade usullerine dokunulmadığını belirtirler.

Yazarlar, modallık kategorisinin gelişim sürecinin yeni olduğu düşüncesindedirler: "Türk dillerinde çoklu modal sözler ve modal anlamlı fiiller kullanılır. Türk dillerinde modallığın böyle

çeşitli ifade vasıtaları onların ayrı ayrılıkta yaşadıkları dönemin ürünüdür ve büyük ihtimal ulu Türk dilinde mevcut olmamıştır."(Serebrennikov, Hacıyeva, 2002: 275)

Türkolojide modal sözlerin konumu hakkında farklı görüşler vardır. N. K. Dmitriyev, N. A. Baskako, M. Z. Zekiyev, İ. A. Pokrovskaya, R. Rüstemov, A. N. Kononov, N. Sharshev ve diğerleri eserlerinde modal sözlerle ilişkin görüşlerini dile getirmişlerdir.

Azerbaycan dilbiliminde modalite sadece gramer kategorisi olarak değil, aynı zamanda felsefi-mantıksal bir kategori olarak da algılanmaktadır. B. Halilova göre, "Felsefi-mantıksal modalitenin aksine, dilbilgisel modalitede ifade araçları ve olanakları bakımından zengindir. Dilbilgisel modalitede, bir cümlenin olumlu, varsayımsal, olası, şüpheli ve diğer yollarla ifadesi, modal kelimeler yardımıyla yaratılır. Felsefi-mantıksal yöntemle yargılama, bu kadar zengin araçlarla değil, onaylama ve inkarla ifade edilir." (Halilov, 2003: 331)

Modal sözleri bazı özelliklerinden dolayı ünlemlerle benzerlikleri olduğu iddia edilmektedir. C. Ceferov ve N. Abdullayev bunun hakkında yazıyor: "Modal sözler, yardımcı öğelere aittir. Ancak modal sözlerin özelliklerine dikkat ettiğimizde daha çok ünlem gibi oldukları anlaşılıyor. Bu nedenle ünlemler duygusaldır ve modal sözler modal ilişkileri ifade etmeye hizmet eder." (Ceferov, Abdullayev, 2004: 145)

Bize göre, modal sözler ve ünlemler arasındaki benzerlikler fikri mantıksız. Her şeyden önce, modal sözler herhangi bir ilişkiden bağımsız olarak bir cümle veya cümle ile bir ilişki ifade eder, ünlemler ise duygudan başka bir şey ifade etmez.

"Modal sözlerin çalışmasında yer alan bilim adamlarından biri E. M. Cavadov, modal sözlerin modalite kategorisini ifade etmeye hizmet ettiğinden, modal sözlerin anlamsal yapısının modalite kategorisi içinde aranması gerektiğine inanmaktadır. E. M. Cavadov'a göre, modal sözler üç yöntemi ifade etmeye hizmet eder.

1. Özgünlüğü ifade eden modal sözler;

2. Olasılığı belirten modal sözler;

3. Gerekliliği ifade eden modal sözler.” (Cavadov, 1980: 466)

Bize göre, modal yaklaşımı bu kadar dar bir çerçeveye oturtmak doğru değildir. Daha açık olmak gerekirse, herhangi bir cümle yada fikirle ifade edilecek tutumun bu üç tür anlama sığması imkansızdır.

Tarihi anıtlarımızın dilinde kullanılan modal sözler kökenlerine göre üçe ayrılmaktadır.

1. Türk kökenli modal sözlere: tut ki, tutalım ki, sanasan kim, ola kim;

2. Arap kökenli modal sözler: elhasıl (xülase, sözün qısası), galiba (ehtimal ki, güman ki), haşa (üzden iraq, bizden uzaq);

3. Fars kökenli modal sözler: güya, ezbes (o qeder ki), diriğ (efsus, heyif), şayet (belke, ehtimal ki)

I.5. Ünlemlerle İlgili Genel Bilgiler

Yardımcı kelimelerden biri olan ünlemler, Azerbaycan dilbiliminde en az çalışılan kelime gruplarıdır. Çalışmalarda hala tartışmalı ve çözülmemiş sorunlar var. Her şeyden önce, bu, sınırlarının tanımlanması ve sınıflandırılmasından kaynaklanmaktadır. Azerbaycan ve diğer dillerde ünlemler bazen zarflarla, bazen taklit kelimelerle karıştırılır ve listelenen kelime gruplarında çözülür.

Ünlemler ayrıca Rus dilbiliminde çok az çalışılmıştır. Genel konuşma bölümleri sisteminde ara bir pozisyon olan ünlemlerin kötü çalışmasının nedeni, diğer kelimelerle hiçbir ilgisinin olmaması ve onlara benzememesidir. Ünlemler, dilin duygusal çemberini karakterize eder.

Rusça dilbilimde telaffüz çalışması, M. V. Lomonosov ve daha sonra A. X. Vostokov, A. A. Şaxmatov ve V. V. Vinogradov adıyla ilişkilidir. Genel olarak, Rus diliminde ünlem işaretleri üzerine iki görüş vardır. Bazı dilbilimciler, yardımcı kelimelerin bir parçası olarak ünlem çalışmasını savunur. Bu görüşe katılmayan Grech ve diğerleri ünlemin yardımcı kelimelerin bir parçası olarak kabul etmezler çünkü onu bir kelime olarak görmezler, yapısını ve sözdizimsel işlevini incelemeyi gerekli görmezler.

Bu kadar çelişkili görüşlere göre, akademik L. V. Şebra ünlemleri “anlaşılmaz bir kategori” olarak adlandırdı.

V. V. Vinogradov’un ünlem çalışmalarına katkısı büyüktür. Duyguların ve heyecanın ifadesinde ünlemin benzersizliğini gördü ve bu nedenle bu gruba ait kelimeleri konuşmanın özel bir parçası olarak gördü.

Modern dilbiminde, ünlemler çeşitli istemsiz duyguları, ruh hallerini ve duygusal tepkileri yansıtan tarif edilemez bir kelime grubu olarak kabul edilir.

Rus bilbilimcilerinden İ. A. Batmanov, ünlemi yardımcı kelimelerin parçası olarak görmedi. Ünlem'in isimler gibi durum eklerini kabul ettiği göz önüne alındığında, İ. A. Batmanov "bu gruptaki kelimeleri isim grubu içinde incelemeyi gerekli buldu". Bununla birlikte, bir eki kabul etme özelliği, ayrı bir sözcüksel anlamı olan kelimelerde mümkündür. Ayrıca ismin listelenmiş eklerini kabul etme özelliği isme de uygulanır. Öte yandan ünlem, bazı istinalar dışında neredeyse hiçbir özseleştirme özelliğine sahip değil.

Ünlemler duyguları, heyecanı, duygusallığı ifade ettiği için tarihsel açıdan daha yaşlı oldukları söylenebilir. Ek olarak, C. Ceferov "dahil birçok dilbilimci ünlemlerin sözdizimsel özelliklere sahip olabileceğine inanıyor." (Ceferov, 2004: 52) Bize göre ünlemlerin sözdizimsel bir işlevi olduğunu düşünmek mantıklıdır. Ünlemler belirli noktalarda cümle içinde ara sözcükler olarak işlenebilir.

Bıy, sen geldin? (Hey burada mısın?)

Xandostu, amandı, koyma geldi! (Handostu, amandı, koyma geldi!)

Bu cümlelerde "bıy" ve "amandı" ünlemleri ara kelime işlevi görebilir.

Türkçe'deki ünlemlerin çoğu Türk kökenlidir. Çünkü zaman zaman ifade edilen duygu her milletin dilinde ifade edilebilir.

Daha önce belirttiğimiz gibi, birçok dilbilimci ünlemleri konuşmanın özel bir parçası olarak görür.

B. Halilov bunun hakkında yazıyor: "Yardımcı kelimelerin bağımsız bir anlamı ve morfolojik işareti yoktur. Cümle içerisinde bağımsız bir üye tarafından işleme alınamaz. Azerbaycan dilinin gerçekleri incelendiğinde, tonlama ve metne bağlı olarak ünlemlerin belirli bir anlamı, duyguları olduğunu göstermektedir. Yardımcı kelimeler bu özelliğe sahip değildir, bir cümlenin bölümleri arasında sözdizimsel bir bağlantı oluştururlar veya bir cümlenin tek bir bölümüne veya bir bütün olarak bir cümleye belirli bir anlam tonu verirler. Ünlemler kelime görevi görebilirken, yardımcı kelimeler bu özelliğe sahip değildir." (Halilov, 2003: 25, 317)

Ünlemleri yukarıda sıralanan özelliklere göre konuşmanın özel bir parçası olarak gösterme ve böylelikle bunları yardımcı sözlüklerden ayırma fikri tartışmalıdır. Öyle ki, ünlemlerin hislerle ve duygularla ifade edilmesi onların ana özelliğidir. Bu özellik olmadan ünlem olarak kabul edilemezler.

Daha önce de belirttiğimiz gibi ünlemler, insan duygularını ifade eder. Çoğunlukla istemsiz seslerle ifade edilir (*ah, eh, uf, ax, aaa, ooo vb.*), morfolojik olarak ayırt edilemez, tarif edilemez. Ünlemler bir cümlenin parçası olamaz, ancak bazı durumlarda sağlamlaştırılabilir ve bir cümlenin parçası olarak hareket edebilir. Örneğin:

Ne bele ah çekdin, ahın dağlara, daşlara. (Neden iç çektin dağlara, taşlara.)

Ünlemler çoğunlukla diyaloglarda, sözlü konuşmada ve sanat eserlerinde kullanılır. Ünlemlerle ifade edilen farklı duygular, özel bir tonlama ile telaffüz edilir. Ünlemler konuşmada canlılık, duygusallık, ifade gücü verir ve bazen belirli kelime ve ifadelerin yerini alarak konuşmada kısa ve özlük yaratır. Örneğin:

Men bu kende bulaq çekdireceyem, eger baş tutarsa, beh-beh! (Olursa köye bir çeşme çekdireceğim, beh-beh!)

Bu nedenle, yardımcı kelimeler gibi ünlemler aşağıdaki gibi karakterize edilebilir. İnsanın mucizesini, korkusunu, pişmanlığını, sevincini, çağrı, üzüntü, nefret, alay ve diğer duyguları ifade eden, sayısal anlamı olmayan, belirli bir ses kompleksinden oluşan ve özel bir tonlama ile telaffüz edilen kelimelere ünlem denir.

Her ünlem, anlamı belirli tonlama, yüz ifadeleri ve jestler eşliğinde insanlar tarafından algılanan belirli duyguları ifade eder. Örneğin; “Beh-beh” ünlemi temelde “neşe, sevinç gibi duygular anlamına gelir ve “tfu” kelimesi “nefret ve öyke” anlamına gelir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İLAVELER

1.1. İlavelerin Yapısına Göre Türleri

Dilbilim literatüründe ilavelerle ilgili farklı görüşler olmakla birlikte, bunların bağımsız anlamlara sahip kelimelerden türediği fikri bilimsel çalışmalarda yerleşmiştir. İlavelerin kökenlerine göre dağılımını söylediğimizde, sözcüklerin hangi kısımlarından izole edildiklerini dikkate almalıyız.

Azerbaycan Türkçesinin gramerinde ilaveler kökenlerine göre aşağıdaki gruplara ayrılır:

1.Sabit ilaveler;

2.Kararsız ilaveler.

1.1.1. Sabit İlaveler

Bu grup, diğer sözcük türlerinden tamamen izole edilmiş ilaveleri içerir. *"Aid (ait), dair, mexsus (mahsus), -dek, -can/-cen, için, haqqında, haqda (hakkında), baresinde, barede, ile, üzre"* vb ilaveler şu gruba aittir. Sabit ilaveler yalnızca ilave olarak işlev görür. Bu tür ilaveler, konuşmanın başka bir parçası olarak algılanamaz.

Sabit ilaveler diğer sözcük türlerinden tamamen izole edilmelidir, bu durumda zamir *(kimi),* fiil *(göre),* sıfat, fiil *(sarı)* ve ilave olarak kullanılan bu sözcükleri bölüme atfetmek mümkün değildir. Bahsettiğimiz gibi, sabit ilaveler önceki içeriklerini tamamen kaybeder ve sadece ilavelerin işlevini yerine getirir.

Sabit ilaveler eski bir tarihe sahiptir ve miktar olarak azınlıktadır. Bu tür ilavelerin konuşmanın hangi bölümünden izole edildiğini belirlemek çok zordur. Türk dillerinin diğer Oğuz grubunun zengin dilsel gerçekleri, *"sarı, kimi, göre"* bilimlerinin orijinal anlamlarından tamamen izole edilmediğini kanıtlamaktadır.

Sabit ilaveler eşanlamlıdır.

1.1.2. Kararsız İlaveler

Sabit ilavelerin aksine, kararsız ilaveler, orijinal anlamlarından izole edilmeyen birimleri kapsar. Böylece aynı gruba ait kelimeler metne bağlı olarak ilaveler, isim ve zarf görevi görür.

1. İsimlerden izole edilmiş ilaveler:

"Başqa (başka), qeyri (gayri), özge (başka), kimi (gibi), teref, qarşı (karşı), doğru

2. Zarflardan izole edilmiş ilaveler:

"Sonra, evvel, qabaq (önce), beri"

Gruplanmış ilaveler hem konuşmanın ana parçası hem de cümle içinde ilaveler olarak kullanılır. Aynı kelimeleri hem ilave hem de konuşmanın bir parçası olarak kullanarak, aralarındaki ayırt edici özellikler öğrencilere gösterilmelidir.

1.2. İlavelerin Anlamlarına Göre Türleri

İlavelerin kökenlerine göre dağılımından bahsederken, kaçınılmaz olarak ilavelerin anlamlarını netleştirmeye ihtiyaç vardır.

İlavelerin anlamları şu şekilde özetlenebilir:

1. Sınır, Mesafe, Zaman Bildiren İlaveler
2. Yön Anlamı İfade Eden İlaveler
3. Zaman Anlamı İfade Eden İlaveler
4. Simülasyonu İfade Eden İlaveler
5. Referans Anlamlı İlaveler
6. Neden-Amaç Belirten İlaveler
7. Farklılaşma Anlamı İfade Eden İlaveler
8. Aitlik Anlamı Belirten İlaveler
9. Beraberlik ve Vasıta Anlamı Belirten İlaveler

1.2.1. Sınır, Mesafe, Zaman Belirten İlaveler

"Qeder (kadar), kimi (gibi), -dek (gibi), -can/-cen (kadar) "

Cahandar ağa naxır çaydan su içib yarğana çatana **qeder** samanlığın üstünden enmedi. (Cahandar ağa sürü nehirden su içib vadiye ulaşana kadar samanlıktan inmedi.)

Mehman indiye **qeder** görmediyi aleme boylanıb baxmaqdan doymur, gözleri alışıb- yanan sekilin cilovunu elinden buraxmadı. (Mehman daha önce hiç görmediği dünyaya bakmaktan asla yorulmaz ve gözleri yanan figürün dizginlerini bırakmamıştır.)

Süfre açılıb yığılana **qeder** yalnız qızlar öz aralarında pıçıldaşdılar, gülüşdüler. (Masa kurulana kadar sadece kızlar birbirlerine fısıldadı ve güldü.)

Menim anam sabaha **qeder** de olsa, gözleyecekdir. (Annem yarına kadar bekleyecek.)

Bu quyu indiye**dek** onu narahat etmemişdi. (Bu kuyu şimdiye kadar onu rahatsız etmemişdi.)

Lale Qüdreti geceden xeyli keçene**dek** gözlemişdi. (Lale gece geç saatlere kadar Kudreti bekledi.

Not: Sınır dediğimizde iki tür sınır anlaşılmalıdır.

1. Mekansal sınır (İki nesne arasındaki mesafe):

Bakü'den Gence'ye kadar beraber gittik. (Bakıdan Genceye **qeder** beraber getdik.)

2. Zaman sınırı (Başlanğıç zaman ile bitiş zamanı arasındaki süre):

Onu akşam saat 9'dan sabah saat 10'a kadar bekledik. (Onu axşam saat 9-dan sabah 10-a **qeder** gözledik.)

Görüldüğü gibi, zaman ve mekanın sınırları anlaşıldıkça burada böyle bir bölünmeye ihtiyaç vardır.

1.2.2. Yön Anlamı İfade Eden İlaveler

"Sarı, teref, doğru, qarşı "

Vaqonun penceresine söykenmiş Cemil yanında duran Tahire **sarı** dönerek eli ile qabağı gösterdi. (Cemil'in yanında duran, arabanın camına yaslanan Tahire taraf dönerek ileriyi işaret etti.)

Serinişin avtobusunun sürücüsü maşını çaya **teref** yanakı saxlayıb yere düşdü. (Yolcu otobüsünün şoförü nehir kenarında durarak aşağıya indi.)

Sitare evvelki vüqarı ile hovuzun kenarından atılıb, eve **teref** yerimeye başladı. (Sitare eski hevesiyle havuzun kenarından atıldı ve eve doğru yürümeye başladı.)

Sade ol ve insanlar sene **doğru** gelecek. (Sade olun ve insanlar size taraf gelecek.)

Çayın südünü qanadını geren axşam kölgesi sürüne-sürüne kende **doğru** yeridi. (Kanatları nehrin üstüne yayan gecenin gölgesi köye doğru süzüldü.)

Not: Yön anlamına gelen bu ilaveler, mesafe anlamına gelen ilavelerden bir ölçüde farklıdır. Böylece mesafeyi belirten ilavelerde iki nesne arasındaki mesafe belirtilir, ancak yönlü ilavelerde kesinlik yoktur. Örneğin:

Lale evden okula kadar gitti. (Lale evden mektebe**cen** getdi.);

Lale eve taraf gitti. (Lale eve **teref** getdi.)

Bu cümleleri karşılaştırdığımızda görürüz ki, ilk cümleden farklı olarak ikinci cümlede kesinlik yoktur, dolayısıyla Lale'nin eve tek başına gidip gitmediği net değildir.

1.2.3. Zaman Anlamı İfade Eden İlaveler

"Evvel, sonra, qabaq, beri"

Fakültenin son kursuna keçenden **sonra** Mehmanı tecrübeye gönderdiler. (Fakültenin son dönemini geçdikten sonra Mehman'ı staj için gönderdiler.)

İki-üç saat bundan **qabaq** heç tanımadığım bu adamlar mene yaxın bir dost kimi hörmet edirdiler. (İki ya da üç saat önce hiç tanışmadığım bu insanlar bana yakın bir arkadaş olarak saygı duyuyorlardı.)

Şamxal bayaqdan **beri** onu yoran dolaşıq fikirlerden yaxasını qurtarmaq üçün yorğanı başına çekdi. (Şamhal, kendisini uzun zamandır rahatsız eden kafa karıştırıcı düşüncelerden kurtulmak için yorğanı başının üzerine çekti.)

Neçe günden **beri** Ferideni düşündüren düyünler öz-özüne açılırdı. (Feride'yi günlerdir rahatsız eden düğümler kendi kendine çözülüyordu.)

Külekler neğmemdir, deryalar eşqim, mehebbet sazını çalandan **beri**. (Aşk melodisini çaldığım için rüzgarlar benim şarkım, nehirler aşkım.)

Not: "Kimi *(gibi)"* ilavesi aynı zamanda fiil sıfatlarını birleştirerek zaman anlamına gelir.

Payızda mektebden qayıdan **kimi** dağılıb meşenin böyürtkeninden, cır almasından, göbeleyinden sebet-sebet yığıb getirerdiler. (Sonbaharda okuldan döner dönme, ormandaki böğürtlen, cennet elması ve mantarlardan oluşan sepetleri ayırıp alırlardı.)

At sahibinin suvar olduğunu aydın duyan **kimi** başını dik tutub kişnedi. (At, sahibinin sulama yaptığını duyar duymaz başını dik tutarak homurdandı.)

1.2.4. Simülasyonu İfade Eden İlaveler

"Qeder (kadar), kimi (gibi), teki, -tek"

Sıldırım dağların döşünden pıqqıldayıb çıxan bulaqlar daşır, tertemiz qar **kimi** ağara-ağara aşağı axırdı. (Sarp dağlarının yamaçlarından fışkıran pınarlar vardı ve beyaz kar gibi aktılar.)

Gülzarın bedrlenmiş ay **kimi** gözel üzünü bulud kimi perdeleyen qara saçlarına bu gece daha diqqetle şane çekilib nizam verilmişdi. (Gülzar'ın güzel yüzünü bir bulut gibi kaplayan güzel siyah saçları bu gece özenle tarandı ve düzenlendi.)

Heç kim bilmese, tek bir özün bilsen bele, meneviyyatını gün **kimi** saf, ay **kimi** parlaq saxla. (Kimse bilmiyorsa, sadece kendinizi tanıyorsanız bile, maneviyatınızı güneş kadar saf, ay kadar parlak tutun.)

Külek gülle **tek** vıyıldayaraq burulur, qarı qaldırıb atlının üzüne çırpırdı. (Rüzgar, mermi gibi bir kükreme ile üfledi, karı kaldırdı ve atlının yüzünü tokatladı.)

Az sözün inci**tek** menası solmaz, çox sözün kerpictek qiymeti olmaz. (Birkaç kelime inci gibi bir anlam ifade etmez, birçok kelime bir tuğla değerine sahip değildir.)

Axdı lepeler**tek** süzülüb axdı, o dalğın baxışlar, semavi gözler. (Dalgalar gibi aktı aktı, o rüya gibi bakışlar, mavi gözler.)

Not: Bazen anlamın derecesini belirtmek için "kadar"(qeder) ilavesi kullanılabilir. Örneğin:

Müellim serin, sefalı yay aylarını çox semereli işledi ve eserine kifayet **qeder** material topladı. (Öğretmen, serin ve keyifli yaz aylarında çok etkili çalıştı ve çalışması için yeterli materyal topladı.)

Heç bir zaman bir balaca nöqte **qeder** de olsa bele öz üreyini lekeleme. (Sadece küçük bir nokta olsa bile kalbinizi asla lekeleme.

1.2.5. Referans Anlamlı İlaveler

"Göre, esasen"

Onun dediyine **göre**, bu xörek qocalığın qarşısını alır, bezi qüvvetleri artırır. (Ona göre bu besin yaşlanmayı önler ve bir miktar gücü artırır.)

O şexse **göre**, İfrat müellimin üreyi silah anbarıdır. (O kişiye göre İfrat öğretmenin kalbi bir silah deposudur.)

Uşaqlarınızla öz yaşınıza **göre** deyil, onların yaşına göre davranın. (Çocuklarınıza kendi yaşlarına göre değil onların yaşlarına göre davranın.)

Qanuna **esasen** qoruq erazilerinde insanların istirahet etmesi qadağandır. (Yasaya göre, koruma alanlarında insanların dinlenmesine izin verilmiyor.)

Not: *"Esasen" (dayanarak)* ilavesi hem referans hem de neden anlamına gelir.

Biz deyilenlere **esasen** bu qerara gelmişik. (Bu kararı söylenenlere dayanarak verdik.)

Referans kavramının özünde her zaman koşulsuz bir neden vardır. Konuya biraz daha derinlemesine yaklaştığımızda, aslında, referansın kendisinin nedenin nedeni olarak hareket edebileceği ortaya çıkıyor.

1.2.6. Neden, Amaç Belirten İlaveler

"Üçün (için), ötrü, göre"

Bu gün Hacı xüsusi işlerle meşğul olduğu **üçün** heç kimi qebul etmeyecekdi. (Bugün Hacı, özel bir işle uğraştığı için kimseyi kabul etmedi.)

Qoca kreslolardan birinde oturmaq **üçün** mene yer gösterdi. (Yaşlı adam bana koltuklardan birinde oturmam için bir yer gösterdi.)

Men de sene meslehet görürem ki, dostluğumuzun pozulmaması **üçün** menim xüsusi işlerime qarışma. (Arkadaşlığımızı bozmamak için özel işlerime karışmamanızı da tavsiye ederim.)

Not: Bazen "için" ilavesi, bir ismin anlamını isimlere ve iyelik zamirlerine ekleyerek de ifade edebilir.

Mehman **üçün** eşitmediyi musiqi dünyası yaranırdı. (Mehman için hiç duymadığı bir müzik dünyası yaratıldı.)

Beli, oğlum, daxili temizlik, vicdani saflıq insan **üçün** böyük vüqardır. (Evet, oğlum, içsel saflık, vicdanın saflığı bir insan için büyük bir onurdur.

Qız ve ya oğlan, ferqi yoxdur, her kes **üçün** ana üreyi titreyir. (Kız yada erkek fark etmez, annenin kalbi herkes için titriyor.)

1.2.7. Farklılaşma Anlamı İfade Eden İlaveler

"Qeyri, başka, savayı, özge, ayrı"

Şaxtaçılardan **başqa**, çekmeciler, derziler, dellekler de dükanlarını bağlamışdılar. (Madencilerin yanı sıra çekmeciler, terziler ve berberler de dükkanlarını kapattı.)

Artıq Sitareye yalvarmaqdan **başqa** bir çare qalmırdı. (Sitare'ye yalvarmaktan başka çare yoktu.)

Selimden **savayı** heç kimin onun haqqında bele söz dediyini eşitmemişdik. (Selim dışında kimsenin onun hakkında böyle bir şey söylediğini duymamıştık.)

Ne yanar kimse mene ateşi-dilden **özge**, ne açar kimse qapımı badi-sebadan qeyri. (Kapyı yangın dışında kimse açamaz, kapıyı kötü olan dışında kimse açamaz.)

Ala gözlüm senden **ayrı** geceler, bir il kimi uzun olur neyleyim? (Gözlerim senden ayrı, geceler bir yıl kadar uzun ne yapabilirim?)

1.2.8. Aitlik Anlamı İfade Eden İlaveler

"Haqqında, haqda (hakkında), baresinde, barede, aid (ait), dair, mexsus (mahsus), üzre"

Eziz qızı ne cür dindirmek **haqqında** fikirleşir, Gülsabahın ise üreyi ele berk döyünürdü ki, az qalırdı sinesinden qopub düşsün. (Eziz kızını nasıl sorgulayacağını düşünüyordu ve Gülsabah'ın kalbi o kadar çarpıyordu ki neredeyse göğsünden düşüyordu.)

İfrat müellim **haqqında** olan söhbet getdikce Eli müellimi hövseleden çıxardır, esebileşdirirdi. (İfrat öğretmen hakkındaki konuşma Ali için giderek daha sinir bozucu hale geldi.)

Bu, uşaq hüquqlarının heyata keçirilmesine **dair** en mükemmel qerardır. (Bu, çocuk haklarını uygulamak için mükemmel bir karardır.)

Muzeyde Hacı Zeynalabdin Tağıyeve **mexsus** Quran qabı ve dini kitablar nümayiş olunurdu. (Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in Kuran ve dini kitapları müzede sergilendi.)

Rayon **üzre** yarışmanın qalibi onlar oldular. (İlçedeki yarışmanı kazandılar.)

Adet **üzre** ev sahibi heybeye şirniyyat qoymalı idi. (Geleneğe göre, ev sahibi çantaya tatlılar koymak zorunda kaldı.)

1.2.9. Beraberlik ve Vasıta Anlamı Belirten İlaveler

"İle, -la/-le"

Sonra Bendalı ve Gülnise **ile** salamatlaşaraq oğlanla birlikte otaqdan çıxdı. (Sonra Bendalı ve Gülnise'ye veda etti ve oğlanla odadan çıktı.)

Gelen qadın dili **ile** yox, başı **ile** salam verdi. (Kadın onu diliyle değil başıyla selamladı.)

Men bacım**la** kende getdim. (Kız kardeşimle köye gittim.)

Not: *"İle"* ilavesi bazen isimlerle çalışarak mekan anlamını ifade edebilir.

Küçenin yanında qatarlanan uca çinarların kölgesi **ile** atını astaca sürdü. (Caddenin yanında sıralanmış uzun çınar ağaçlarının gölgesinde atını yavaşça sürdü.)

Uşaqlar yarğanın dibi **ile** qaçışırdılar. (Çocuklar uçurumun dibinde koştu.)

Geminin üstü **ile** uçurdular. (Geminin üzerinden uçtular.)

Bazen *"-ca"* ilavesi *"ile"* ilavesiyle eş anlamlıdır.

Atası onun ardın**ca** kende getdi, qalanları da onun arxasın**ca** getdiler. (Babası onu takip ederek köye gitti, geri kalanlarsa onu takip etti.)

Biz de arxaların**ca** qaçıb yetişdik, dereni keçdik, kiçik bir çığırla meşeye doğru qalxdıq. (Onların peşinden koştuk, dereyi geçtik, ormana giden küçük bir patikayı tırmandık.)

Yukarıda verilen örneklerden, aynı ilavelerin farklı anlam tonları yaratabileceği açıktır.

İlavelerde ifade edilen anlam gruplarını açıkladıktan sonra, bazı ilavelerle ilgili ayrı bilgi vermek ve seçilen bazı ilavelerin belirli özelliklerini netleştirmek uygun olacaktır. Bu tür yorumlar, ilavelerin net bir şekilde anlaşılmasına ve yarattıkları anlam tonlarının somutlaştırılmasına izin verir. Genel olarak, ilavelerin öğretimi sürecinde öğrencilerin konuşmalarını iyileştirmek için yapılan tüm çalışmalar ilavelerin açıklanması, kelime dağarcığının zenginleştirilmesi ve üslup verilerinin telkin edilmesi vb. bir bütün olarak alınmalıdır. Aynı zamanda hem sözlü hem de yazılı konuşmalarının kusursuz oluşması için büyük önem taşımaktadır.

1.3. İlaveler ve Yardımcı İsimler

Daha öncede belirttiğimiz gibi, hem Türkoloji hem de Azerbaycan dilbiliminde ekler 4 grupta toplanmıştır. Bu gruplardan biri *"hem ilaveler, hem de konuşmanın ana parçası olarak kullanıllanlar" (kararsız ilaveler)* grubudur. Kararsız ilaveler, aynı zamanda konuşmanın ayrı bir ana bölümüne ait birimler olan *"evvel, sonra, qeyri (gayri), özge (başka), qabaq (önce) vb."* kelimeleri içerir. Ancak bazen sözdizimsel bağlama bağlı olarak ilaveler olarak da hareket edebilirler.

N. A. Gordlevsky, "Türkolojide ilk kez yardımcı isimleri saf ilavelerden ayırdı ve onlara "İsim-ilave" adını verdi." (Gordlevsky, s. 41, 95)

İ. A. Batmanov "Türkolojide yardımcı isimler hakkında özgün fikirler veren dilbilimcilerden biridir. Yardımcı isimlerin orijinal eklerden kökten farklı olmadığını yazıyor ve onları ayırmanın ve ayrı bir grup olarak incelemenin bilimsel bir temel olmadığını belirtiyor. Yardımcı isimleri ilavelerde "göreceli (nisbi) ilaveler" olarak öğrenmek daha kullanışlıdır. Yazar "yanında, arasında, üstünde, ardında, böyründe,

dışında, qırağında, içinde vb." kelimeleri yardımcı isim olarak değerlendirir." (Batmanov, s. 482, 484)

Sonraki dönemlerde pek çok Türkolog, çalışmalarında doğrudan veya dolayı olarak Türk dillerindeki yardımcı isimler konusuna değinmiş ve çoğu bu birimleri isimler arası geçiş sözcükleri olarak değerlendirmiştir.

"Azerbaycan dilbiliminde yardımcı isimlerden ilk söz eden S. Ceferov oldu. Yardımcı isimler olarak "alt, üst, iç, orta vb. " gibi kelimelerden bahsetmemekle birlikte, bunların ilavelere uzamsal yakınlık ifadelerinden bahsetmiş ve bu kelimelerin ilavelerden tamamen farklı olduğunu kaydetmiştir." (Ceferov, 1956: 87)

Türkoloji ve Azerbaycan dilbilimindeki yardımcı isimler hakkındaki mevcut fikirleri özetleyerek, bu kelime grubunun 4 yönde çalışıldığı sonucuna varabilir.

1. Yardımcı isimler gibi;
2. İlave gibi;
3. Zarf gibi;
4. Konuşmanın ana bölümleri ve ilaveler arasında duran belirsiz bir grup kelime gibi.

Araştırmalar gösteriyor ki, modern Azerbaycan dilinde yardımcı isimler denen bir grup kelime bulunmuyor ve bu kelimelerin esas olarak iyelik ve ayrılma durumlarda kullanılması, onların kendine özgü bir özelliği olduğunu ve buna çekim olarak adlandırılmasının doğru olmadığını gösteriyor. Azerbaycan dilbiliminde bu sorun, yalnızca bazı uzmanların Rusça dil geleneğini mekanik olarak dilimize uyguladıkları gerçeğinden kaynaklandı.

Dolayısıyla Azerbaycan dilbilimi ilavelerinde *"Yardımcı isimler"* denen özel bir grup vermek yanlıştır ve önceki sayfalarda da gösterdiğimiz gibi, bir kısmı zarfa, bir kısmı da isme aittir.

1.4. İlavelerde Çok İşlevlilik

Şu anda, Azerbaycan dilbilimi de dahil olmak üzere dünya dilbiliminde özel ilgi gerektiren konulardan biri çok işlevliliktir. Bu konu, her dilin iç konuları ve düzenlilikleriyle ilgili bir süreçtir. Çok işlevlilik, konuşmanın belirli bir bölümüne ait bir kelimenin, konuşmanın başka bir bölümünün bir işlevi olarak hareket etmesidir.

Örneğin: *"Yaxşı" (İyi)"* kelimesi, konuşma kısmına göre bir sıfat olmakla birlikte, isim ve zarfların yerine işlenerek işlevini yerine yetirebilir. Bu sürece dilbilimde dönüşüm

denir. Dönüşüm, konuşmanın hem ana kısımları hem de yardımcı kelimeler arasında gerçekleşir. Bu, yardımcı kelimeler arasında daha net görülebilir.

Örneğin: *"da, de, ki vb. "* hem bağlaçlar hem de edatlar olarak işlenir ve oluşturdukları dilbilgisel anlamlar birbirine yakındır. Konuşmanın ana bölümlerinde, belirli bir anlamsal benzerlik olduğunda aynı kelime birkaç işlevde bulunur.

İlavelerdeki çift işlevlilik sorunu aşağıdaki örneklerde açıkça görülmektedir.

"Teref (taraf) " kelimesi isim ve ilave gibi.

Terefler bir-birine hörmetle yanaşırlar. (İsim), (Taraflar birbirlerine saygılı davranırlar.)

Men baxırdım ona **teref**, alnı qırış, saçı ağdı. (İlave), (Ona taraf baktım, alnı buruşmuş saçları beyazdı.)

"Qarşı (karşı) " kelimesi sıfat ve ilave gibi.

Qarşı terefden atılan gülleler onu seksendirdi. (Ters yönden atılan mermiler onu telaşlandırdı.)- Sıfat.

İnsan inanmadığı bir kimseye **qarşı** sevgi de duya bilmez. (İnsan inanmadığı birine karşı sevgi duymaz.)- İlave.

"Doğru" kelimesi sıfat, zarf ve ilave gibi. Örneğin:

Doğru yola emek çeksen, zay olmaz. (Çok çalışırsan, boşa gitmezsin.)- Sıfat.

Doğru söyle, sözün çıxmasın qelet. (Doğruyu söyle, tek kelime etme.)- Zarf.

Senden sene yaxın olmağa gelirem, sene **doğru** gelirem. (Senden sana akın olmak için sana doğru geliyorum.)- İlave.

"*Evvel (evel, ilk başta, önce), sonra (sonra), qabaq (önce), beri"* kelimeleri zarf ve ilave gibi.

Evvel o heç bir şeyi ayırd ede bilmedi. (İlk başta hiçbir şeyi ayırt edemedi.)- Zarf.

Bir az bundan **evvel** baş veren hadiseler yeniden xeyalında canlanırdı. (Biraz önce meydana gelen olaylar hayatında yeniden canlandı.)- İlave.

"Kimi (gibi) " sözü belirsiz zamir ve ilave gibi.

Kimi ağa, **kimi** nökerdir, nöker olan cefa çeker. (Bazısı ağa, bazısı hizmetçi, hizmetçi olan acı çekiyor.)- Zamir.

Karvan götür meni, apar özünle, bulaq suyu **kimi** durulum, axım. (Kervan beni de yanına al, kaynak suyu gibi durulayım, akayım.)- İlave.

"Sarı (taraf) " kelimesi sıfat, fiil ve ilave gibi.

Köyneyi **sarı**, gel mene **sarı.** (Gömleği sarı, gel bana taraf.)- Sıfat, ilave.

Bu sınıq könlümü **sarı,** dur gedek! (Bu kırık kalbimi sar, kalk gidelim!)- Fiil.

Bize **sarı** dur gedek! (Bize taraf gidelim!)- İlave.

"Ayrı" kelimesi sıfat, zarf ve ilave gibi.

Biz **ayrı** dünyaların insanlarıyıq. (Biz farklı dünyalardan insanlarız.)- Sıfat.

Ayrı düşdüm sevgilimden, buna sebeb yar oldu, qürbet elde kimsesizem, buna sebeb yar oldu. (Sevgilimden ayrı düştüm dünya daraldı, yabancı bir ülkede yalnızdım, nedeni sevgilimdi.) - Zarf.

Dilbera, men senden **ayrı** ömrü neylerem? (Dilbera, senden başka hayatı ne yapabilirim?)- İlave.

"Teki (yalnız)" kelimesi edat ve ilave gibi.

Teki sen deyen olsun. (Yalnız dediğin olsun.)- Edat.

Onun **teki** bacarıqlı adama rast gelmemişem. (Hiç bu kadar yetenekli bir insanla tanışmadım.)- İlave.

"Göre" kelimesi fiil ve ilave gibi.

O gerek bu işlerin hamısını bir hefte müddetinde **göre**. (Bütün işlerini bir hafta içinde yapması lazım.)- Fiil.

Boğazlarına göre tikeleri, yorğanlarına **göre** ayaqları vardı. (Boğazlarına göre lokmaları, yorğanlarına göre ayakları vardı.)- İlave.

Örneklerden de görülebileceği gibi, bu gruptaki kelimeler hem konuşmanın ana parçası hem de ilaveler olarak hem sözcüksel hem de dilbilgisel eş anlamlılardır.

1.5. İlavelerin Yazılışı

İlaveleri öğretirken, yazımları hakkında konuşmak gerekir. Doğru yazım kurallarını bilmek herkes için çok önemlidir.

İlaveler iki şekilde yazılır.

1. Tek heceli ilaveler *(-can, -cen, -dek, -tek)* ait oldukları sözcüğün yanına yazılır. Örneğin:

dağacan (dağa kadar), evecen (eve kadar), kuştek (kuş gibi) vb.

2. İki heceli ilaveler *(qeder, kimi, ötrü, teki, üçün, ile)* ait oldukları sözcükten ayrı yazılır. Örnekler:

eve qeder (eve kadar), adam kimi (adam gibi), ondan ötrü (ondan dolayı), senin üçün (senin için) vb.

Bir ünsüz ile biten kelimelerde uyum yasasına uygun olarak *–la/ -le* ile bitişik olarak yazılabilir.

1.6. İlavelerin Anlam Türlerine Ait Örnekler

(Celil Memmedguluzade'nin eserlerinden örnekler.)

Sınır, Mesafe, Zaman Belirten İlaveler

"Qeder (kadar), kimi (gibi), -dek (gibi), -can/-cen (kadar) "

1. Eger menim erzime axıra **kimi** sebr ile qulaq versen, özün görersen ki, bizim kend pis kend deyil. (CM-DKE-42), (Beni sonuna kadar dinlerseniz, köyümüzün kötü bir köy olmadığını kendi gözlerinizle göreceksiniz.)
2. Bizim hamımız o günü axşama **kimi** gülmekden sakit olmadıq. (CM-DKE-43), (O akşama kadar hepimiz gülmekten vazgeçemedik.)
3. Seherden-axşama**dek** danışıb. (CM-DKE-44), (Sabahtan akşama kadar konuştu.)
4. İndiye **kimi** yazıq kişinin qolunu-qıçını bağlayıb, qoymur bir yana terpeşsin. (CM-DKE-47), (Şimdiye kadar zavallı adamın kollarını ve bacaklarını bağladı ve hareket etmesine izin vermedi.)
5. Vaqiesini indiye**dek** heç kese nağıl elemeyibdi. (CM-DKE-48), (Hikayesini hiç kimseye anlatmadı.)
6. Men bu yaşa gelmişdim, indiye **kimi** bu cür bednam olmamışdım. (CM-DKE-63), (Ben bu yaştaydım, hiç bu kadar rezil olmamıştım.)
7. Bu gece sehere **kimi** Danabaş kendinde üç evde matem qurulubdur. (CM-DKE-67), (Bu gece Danabaş köyünde üç evde cenaze vardı.)
8. Zeyneb oğlundan yerden-göye **kimi** razıdır. (CM-DKE-69), (Zeynep yerden göğe kadar oğlundan memnundur.)
9. Atası ölen günden bu güne **kimi** bir ele vaxt olmayıb ki, Veliqulu işini-gücünü boşlasın. (CM-DKE-69), (Veligulu'nun babasının öldüğü günden bugüne kadar işini bırakma şansı olmamıştır.)
10. İndiye**dek** Zeyneb Veliquludan bir tük qeder de incimemiş. (CM-DKE-69), (Şimdiye kadar Zeynep Veliguludan kıl kadar da kırılmadı.)

11. Kerbelayı Heyder ölen güne **kimi** Xudayar bey ile onun arasından qıl keçmezdi. (CM-DKE-69), (Kerbela Haydar'ın öldüğü güne kadar Hudayar beyle onun arasından kıl geçmezdi.)

12. Kerbelayı Heyder ölen güne **kimi** bu refiqlerin mehebbeti pozulmadı. (CM-DKE-71), (Kerbela Haydar öldüğü güne kadar bu arkadaşların sevgisi bozulmadı.)

13. Men deyirem senin yasın qiyamete **kimi** qurtarmayacaq. (CM-DKE-73), (Yasınızın kiyamete kadar bitmeyeceğini söylüyorum.)

14. Yazıq övret geceni sehere **kimi** ağlamaqlıqla keçirdi. (CM-DKE-76), (Zavallı kadın sabaha kadar ağlayarak geceyi geçirdi.)

15. İndiye **kimi** her ne qeder çalışıbsa, heç bir netice bağışlamayıbdı. (CM-DKE-78), (Şimdiye kadar ne kadar uğraşsın sonuç alamadı.)

16. Beş deqiqeye**dek** tesbehi çevirdi. (CM-DKE-79), (Tesbihi yaklaşık beş dakika içinde çevirdi.)

17. Veliqulu indiye **kimi** ayaqüste idi. (CM-DKE-82), (Veligulu hala ayaktaydı.)

18. Eger evlenmek isteseydim, indiye **kimi** evlenmişdim. (CM-DKE-82), (Evlenmek isteseydim, şimdiye kadar evli olurdum.)

19. Övret indiye **kimi** bir söz demeyib, sakit qulaq asırdı. (CM-DKE-82), (Kadın şimdiye kadar tek kelime etmemiş ve sessizce dinlemişti.)

20. İndiye**dek** Xudayar bey övretine heç bele cavab vermemişdi. (CM-DKE-83), (Hudayar bey şimdiye karısına böyle bir cevap vermemişti.)

21. Xudayar bey indiye **kimi** övretinin çirkinliyine, beddavalığına dözüb. (CM-DKE-83), (Şimdiye kadar Hudayar bey, karısının çirkinliğine ve çirkaplığına göğüs germiştir.)

22. Ehmed eve giren **kimi** divara dayanıb alçaq ses ile dedi. (CM-DKE-94), (Ahmet kapıya gelir gelmez duvarda durdu ve kısık bir sesle dedi.)

23. İndiye **kimi** eşşek çölde-bacada qaleydi. (CM-DKE-97), (Şimdiye kadar eşek tarlada.)

24. Bilmirem o köpek oğlu niye indiye **kimi** gelib çıxmadı? (CM-DKE-98), (O köpek oğlu neden henüz çıkmadı bilmiyorum?)

25. Axşama **kimi** sene möhlet verirem. (CM-DKE-113), (Akşama kadar sana zaman vereceğim.)

26. İndiye **kimi** bu qeder qışqırığa bu qeder cemiyyet yığışıb. (CM-DKE-117), (Şimdiye kadar, pek çok toplum bu kadar çok bağırmaya toplaşmış.)

27. Mehemmedhesen emi indiye**dek** and içir. (CM-DKE-118), (Muhammed Hasan amca hala yemin ediyor.)

28. Men ölene **kimi** sene qulam. (CM-PK-123), (Ben ölene kadar kölen olacağım.)

29. Men ölene **kimi** nökerem sene. (CM-PK-126), (Ben ölene kadar senin hizmetkarın olacağım.)

30. Bir tike un getirmişem, hele indiye **kimi** de qalıb burda. (CM-PK-127), (Bir parça un getirdim ve hala burada kalıyor.)

31. Bele kişmiş, Tebrizden, indiye **kimi** bu tereflere gelmeyib. (CM-KO-132), (Bu tür kuru üzümler şimdiye kadar Tebriz'den bu bölgelere gelmemiştir.)

32. Sabaha **kimi** gözlemek istemirdi. (CM-UZ-140), (Yarına kadar beklemek istemedi.)

33. Bu gün başlayıb, sabah axşama **kimi** işini tamam edib, qurtarsın. (CM-UZ-140), (Bugün başlasa, yarın akşama kadar biter.)

34. Qorxuram sabah axşama **kimi** başa getire bilmeyim. (CM-UZ-140), (Korkarım yarın akşama kadar bitiremeyeceğim.)

35. Burada o qeder iş var ki, sabah axşama **kimi** qurtarmaz. (CM-UZ-140), (Burada o kadar çok iş var ki yarın akşama kadar bitmeyecek.)

36. Eger bu gün axşama **kimi** işini tamam etmese, onun haqqı yetişmeyecek. (CM-UZ-148), (İşini bu geceye kadar bitiremezse, maaşını alamayacak.)

37. Bu gün axşama **kimi** seqfi tamam edecek. (CM-UZ-148), (İşini bu geceye kadar tamamlayacak.)

38. Usta Zeynal axşama **kimi** işini tamam etsin. (CM-UZ-148), (Akşama kadar Usta Zeynal işini bitirsin.)

39. İndiye **kimi** bir defe de olsun namazını qezaya qoymayıbdır. (CM-UZ-149), (Şimdiye kadar, bir defa da olsun namazını kaçırmadı.)

40. Bu gün axşama **kimi** Muğdusi Akop, övreti ve kiçik oğlu otaqda nerdivanları, otağı temizlemeye meşğul oldular. (CM-UZ-150), (Bu geceye kadar Muğdusi Akop, eşi ve küçük oğlu merdivenleri ve odayı temizlemekle meşğuldu.)

41. Bu gün axşama **kimi** Usta Zeynalın arvadı erinin paltarlarını yuyub qurutmağa meşğul idi. (CM-UZ-150), (Bu akşama kadar, Usta Zeynal'ın karısı, kocasının giysilerini yıkamak ve kurutmakla meşğuldu.)

42. Sekkiz aydır ki, evinden çıxıb gelib indiye**dek** ancaq bir defe anasına iki manat pul gönderib. (CM-İH-153), (Evden ayrılalı sekiz ay oldu ve annesine yalnızca bir kez iki manat gönderdi.)

43. İndiye **kimi** bunu da bilmirsen? (CM-İH-154), (Bunu henüz bilmiyor musun?)

44. İndiye **kimi** biz yazıq hemşeriler çox qara gün çekmişik. (CM-İH-155), (Şimdiye kadar biz zavallılar çok karanlık bir gün geçirdik.)

45. Meşedi Hüseyn kağızı buraya **kimi** oxuyub burada dayandı. (CM-İH-163), (Meşedi Hüseyin gazeteyi okudu ve burada durdu.)

46. Şeherden çıxanda Qurbağalı çayına **kimi** Tezekli kendinin yoludur. (CM-FH-172), (Şehirden ayrılırken Tezekli köyünden Kurbağa nehrine giden yoldur.)

47. Men indiye **kimi** ne qeder elemişem ona bir qetre çaxır içirde bilmemişem. (CM-KB-180), (Şimdiye kadar ona bir damla şarap alamadım.)

48. Yarım saata **kimi** ağalar ve xanımlar çay içmeye meşğul oldular. (CM-KB-181), (Yarım saat boyunca baylar ve bayanlar çay içmekle meşguldüler.)

49. Men ölene **kimi** bu günü yadımdan çıxarmaram. (CM-KB-184), (Ölene kadar bu günü asla unutmayacağım.)

50. Deyirmandan "Qapazlı" kendine **kimi** düzülmüşdüler taxta-taxta yaşıl zemiler. (CM-KB-190), (Değirmenden "Gapazlı" köyüne kadar yeşilliklerle doluydu.)

51. Utanıram demeye, o quzunun pulu indiye **kimi** qalır. (CM-TH-199), (Söylemeye utanıyorum, kuzunun parası hala kalıyor.)

52. Balaca oğlan gece sehere **kimi** yatmayıb. (CM-N-206), (Küçük çocuk sabaha kadar uyumadı.)

53. Kende yetişene **kimi** menimki mene deyib, lap ölüb getmişem. (CM-N-207, (Köye varır varmaz beni aradı ve neredeyse ölüyordum.)

54. O gün axşama **kimi** qerarım lap kesildi. (CM-N-208), (O akşama kadar kararım kökünden kesildi.)

55. Günortaya kimi belece gözüm yolda qaldı. (CM-N-208), (Öğleye doğru gözlerim yolda kaldı.)

56. Konsulxanadan bir qeder uzaqlaşana **kimi** Rzaqulu mene bir söz demedi. (CM-KA-213), (Rzagulu konsolosluktan uzaklaşana kadar bana tek kelime etmedi.)

57. Danabaş kendinin ehli hele indiye **kimi** qaranlıqda qalmamısınız. (CM-DKMek-219), (Danabaş köyünün halkı şimdiye kadar hiç karanlıkta kalmadı.)

58. Men indiye **kimi** bu işlere teeccüb qalırdım. (CM-DKMek-221), (Şimdiye kadar bu işe hayran kaldım.)

59. Memmedeli anadan olan günden indiki güne **kimi** bir defe de kengize getmeyibdir. (CM-DKMek-231), (Muhammed Ali doğduğu günden bugüne kadar hiç kiliseye dönmedi.)

60. Seherden-axşama**dek** deyib gülerdik. (CM-RK-244), (Sabahtan akşama kadar gülerdik.)

61. Meşedi Qulamhüseyn meni axşama **kimi** güldürdü. (CM-RK-244), (Meşedi Gulam Hüseyin akşama kadar beni güldürdü.)

62. Bununla bele bircе şey yadımdan çıxmadı ve indiye **kimi** meni gahdan bir narahat etmekdedi. (CM-B-272), (Ancak tek bir şeyi unutmadım ve yine de beni çok rahatsız etti.)

63. İndiye**dek** Azerbaycanın bergüzide şairlerinin heç biri sehneyi-metbuata çıxmayıbdır. (CM-ŞB-290), (Şimdiye kadar Azerbaycan şairlerinden hiçbiri sahneye veya basına çıkmadı.)

64. Cavan meni küçe qapısına**dek** yola saldı. (CM-ŞB-295), (Genç adam bana sokak kapısına kadar eşlik etti.)

65. O meseleye indiye **kimi** diqqet verilmeyibdir. (CM-BMR-298), (Bu konu şu ana kadar ele alınmadı.)

66. Men on üç günün bir heftesine **kimi** dovşan vurub getirdim. (CM-Oİ-303), (On üç gün boyunca yaklaşık bir hafta tavşan avladım.)

67. Sehere **kimi** orada otlayıb qarnını doyuzdursun. (CM-Oİ-306), (Onları sabaha kadar orada besleyeceksin.)

68. Seherden-axşama**dek** peşesi karvansaraylardan hamama teze peyin daşımaq idi. (CM-İE-312), (Sabahtan akşama kadar mesleği kervansaraylardan hamamlara taze gübre taşımaktı.)

69. İndiye**dek** bizi esaretde saxlayan hemin çarşaf olubdur. (CM-K-317), (Şimdiye kadar bizi esir tutan aynı çarşaf olmuş.)

70. İndiye**dek** ağıllı şexslerden eşitdiyim budur. (CM-K-318), (Şimdiye kadar zeki insanlardan duyduğum şey bu.)

71. Karvansarayda bir saata **qeder** texir eledik. (CM-KB-333), (Yaklaşık bir saat kervansarayda kaldık.)

72. Axşamdan iki saat keçene **kimi** gözleyib, axırda gelİni getiribler. (CM-T-350), (Akşam saat ikiye kadar beklediler ve sonunda gelini getirdiler.)

73. Bu gün seherden axşama **kimi** ağzı bağlı deyil. (CM-ER-353), (Bugün sabahtan akşama kadar ağzı kapalı değil.)

74. Men indiye **kimi** istemirdim onları incidem. (CM-KO-373), (Şimdiye kadar onları incitmek istemedim.)

75. Seherden içerdim axşama **kimi** senin sağlığına. (CM-KO-385), (Sağlığınıza sabahtan akşama kadar içerdim.)

76. Axşamdan içerdim sehere **kimi** mirzenin sağlığına. (CM-KO-385), (Mirze'nin sağlığı için akşamtan sabaha kadar içtim.)

77. Seherden axşama **kimi** oturubsan evde. (CM-KO-387), (Sabahtan akşama kadar evde oturmuşsun.)

78. Gece sehere **kimi** öskürme qoymur yatam. (CM-KO-420), (Gece sabaha kadar öksürük bırakmıyor uyuyam.)

79. Qapısı indiye **kimi** bağlıdır. (CM-KO-421), (Kapısı hala kapalı.)

80. Seherden indiye**dek** ağlayır. (CM-KO-422), (Sabahtan şimdiye kadar ağlıyor.)

81. Kimya aleminde bundan berk daş hele bu vaxta**dek** dünyada tapılmayıb. (CM-AK-441), (Kimya dünyasında şu ana kadar dünyada sağlam bir taş bulunamamıştır.)

82. İndiye **kimi** menim üstümde sen ve üç qardaşın neçe defe davalarına qonşular yığışıb tamaşaya. (CM-AK-446), (Şimdiye kadar benim yüzümden sen ve üç kardeşinin kavgasını izlemek için komşular kaç kez toplanmış.)

83. Bilmirem axşama **kimi** qurtara bileceyem, ya yox. (CM-AK-447), (Akşama kadar bitirip bitirmeyeceğimi bilmiyorum.)

84. Zaman bu gün axşama **kimi** tütek çaldı. (CM-AK-460), (Zaman bugün akşama kadar flütünü üfledi.)

85. Men axşama **kimi** bayatı deyib ağladım. (CM-AK-460), (Akşama kadar ağıt söyleyerek ağladım.)

86. Hele indiye **kimi** xalq bir şeyi başa düşmürdü. (CM-AK-467), (Şimdiye kadar insanlar hiçbir şey anlamadı.)

87. Danabaş kendinin camaatı hele indiye **kimi** qaranlıq aleminde qalıblar. (CM-O-489), (Danabaş köyünün halkı hala karanlıklar dünyasındadır.)

88. Siz hele indiye **kimi** gör ne qeder dalda qalmısız. (CM-DKMü-493), (Şimdiye kadar ne kadar geride kaldığınızı görün.)

89. Hezret Eşrefin arzusu, bu memlekete teşrif getirenden indiye**dek** hemişe bu yolda olubdur. (CM-DY-518), (Hazreti Eşref'in dileği bu ülkeyi ziyaret ettiğinden beri hep bu yolda olmuştur.)

90. Üç min defe "inna enzelna" oxuya ve oxuyub qurtarana **kimi** üzü qibleye dura, hemin şexs ayın axırına kimi qarın ağrısı görmez. (CM-DY-535), (Üç bin kez "inna enzelna" okur ve okumayı bitirene kadar kıbleye taraf durursa ve ay sonuna kadar karın ağrısı yaşamaz.)

91. Peşesi seherden-axşama **kimi** ağacdan-ağaca uçmaq idi. (CM-DY-536), (Görevi sabahtan akşama kadar ağaçtan ağaca uçmaktı.)

92. Nadir indiye **kimi** gelmeyib? (CM-E-559), (Nadir henüz gelmedi mi?)

93. Bu bedbextin qızı ne vaxta**dek** evde qalacaqdır? (CM-E-560), (Bu talihsizin kızı ne zamana kadar evde kalacak?)

94. Axır ne vaxta **kimi** o qız evde qalacaq? (CM-E-561), (O kız evde ne kadar kalacak?)

95. Menim 23 yaşında qızım indiye**dek** kor qız kimi evde qalıb, ere getmir. (CM-E-562), (23 yaşındaki kızım hala kör bir kız gibi evde kalıyor ve hiç evlenmiyor.)

96. Bu arvadın qızı ne vedeye **kimi** dörd divarın içinde qalacaq? (CM-E-564), (Bu kadının kızı dört duvarda ne kadar kalacak?)

97. Axır ne vaxta**dek** iyirmi üç yaşında bir qız evde qalıb ere getmez? (CM-E-567), (Sonuçta, yirmi üç yaşında bir kız ne kadar evde kalıyor ve evlenmiyor?)

98. Yazıq qız indiye **kimi** niye ere getmesin? (CM-E-567), (Zavallı kız şimdiye kadar neden evlenmiyor?)

99. Xala, men ele ömrümün axırına **kimi** ersiz qalacağam. (CM-E-569), (Teyze, hayatımın geri kalanında kocasız kalacağım.)

100. Ele seherden-axşama**dek** peşesi ah çekmekdi. (CM-E-569), (Sabahtan akşama kadar mesleği iç çekmekdi.)

101. Darüfününden bura **kimi** qaçmışam. (CM-E-569), (Universiteden buraya kadar koşmuşum.)

102. Bu qız ne vedeye**dek** ere getmeyib, evde qalacaq? (CM-E-570), (Bu kız ne zamana kadar evlenmeyip evde kalacak?)

103. Er meselesini qohum-qonşuya**dek** yaymaq isteyir. (CM-E-572), (Evlenmek çürümeyecek mi?)

104. Seherden-axşama **qeder** küçelerde dolanmaqdan niye el çekmirsen? (CM-E-599meselesini akraba ve komşulara yaymak istiyor.)

105. Ele ölene **kimi** evde çürümeyecek ki? (CM-E-575), (O ölünceye kadar evde), (Neden sabahtan akşama kadar sokaklarda dolaşmayı bırakmıyorsun?)

Yön Anlamı İfade Eden İlaveler

"Sarı, teref, doğru, qarşı"

1. Elini ona **teref** uzadıb çağırdı. (CM-DKE-70), (Elini ona uzattı.)

2. Üzünü Zeynebe **sarı** çönderib, uca sesle dedi. (CM-DKE-112), (Yüzünü Zeybeb'e çevirdi ve yüksek sesle dedi.)

3. Molla üzünü Zeynebe **sarı** tutub, başladı gene nesihete. (CM-DKE-112), (Molla yüzünü Zeyneb'e çevirdi ve ona öğüt vermeye başladı.)

4. Yoldaşım başını mene **teref** eyib alçaq sesle qorxa-qorxa soruşdu. (CM-KO-134), (Arkadaşım başını eğdi ve alçak, korkmuş bir sesle sordu.)

5. Usta Zeynal Muğdusiye **teref** çönüb elindeki malını iki defe öz döşüne vurub dedi. (CM-UZ-145), (Usta Zeynal Muğdusi'ye taraf döndü ve malıyla göğsüne iki kez vurarak söyledi.)

6. Kerbelayı Memmedeli qaçdı akoşkaya **teref** ve istedi akoşkanı sındırıb özünü salsın eşiye. (CM-İH-166), (Kerbela Muhammed Ali pencereye koştu ve pencereyi kırıp kendini dışarı atmak istedi.)

7. Sonra gene heyete baxıb, qayıtdı qapıya **teref**. (CM-İH-166), (Sonra heyete tekrar baktı ve kapıya geri döndü.)

8. Qasım emi üzünü oğluna **teref** çönderib and içdi. (CM-PH-169), (Kasım amca yüzünü oğluna çevirdi ve yemin etti.)

9. Molla Cefer elindeki çilingi ile ulağın başını öz evine **teref** qaytardı. (CM-PH-170), (İmam Cafer, eşeğin kafasını elindeki kemerle evine taraf döndürdü.)

10. Qasım emi başını mollaya **teref** qalxızdı ve bir şey başa düşmedi. (CM-PH-170), (Kasım amca başını imama taraf kaldırdı ve hiçbir şey anlamadı.)

11. Çayı keçib Dovşantutan kendine **teref** bir saat qederince yol gedib Heyderli pirine çatır. (CM-FH-172), (Nehri geçtikten sonra yaklaşık bir saat Tavşantutan köyüne gidip Haydarlı ziyaretine ulaşıyoruz.)

12. Yola **teref** baxıb gördüler ki, bir müselman övreti at üste oturub çapır. (CM-FH-174), (Yola baktılar ve ata binen Müslüman bir kadın gördüler.)

13. Gene naçalnik akoşkaya **teref** yeriyib, başladı Qurbaneli beyin atına tamaşa elemeye. (CM-PH-178), (Reis tekrar pencereye yürüdü ve Gurban Ali bey'in atını izlemeye başladı.)

14. Üz qoydu yola **teref** qaçmağa. (CM-KB-182), (Başladı yol kenarına doğru koşmaya.)

15. Pristav bu sözleri deyib stekanı uzatdı Sefere ve onun yanında oturan arvada **teref**. (CM-KB-184), (İcra memuru bu sözleri söyledi ve bardağı yanında oturan Sefere ve yanında oturan eşine uzattı.)

16. Bey qapıya **teref** yeridi. (CM-KB-185), (Beyefendi kapıya doğru yürüdü.)

17. Hacı Heyder deyirmanının yanında kende **sarı** bir deste atlı gelirdi. (CM-KB-190), (Hacı Haydar değirmeninin yanındaki köye bir grup atlı geliyordu.)

18. Naçalnik ve iki pristav üz qoydular tövleye **teref.** (CM-KB-192), (Reis ve iki icra memuru ahırdan uzaklaştı.)

19. Naçalnik axura **teref** hereket eleyib istedi atın ağzına baxsın. (CM-KB-193), (Reis ahıra doğru ilerleyen atın ağzına bakmak istedi.)

20. Toyuq Fatma xalanın heyetine keçib ve divara **teref** yeridi. (CM-TH-193), (Tavuk, Fatma teyze'nin bahçesine geçerek duvara doğru yürüdü.)

21. Xan dönüb qaçdı qonaqlara **teref**, gene qayıtdı Mehemmedhüseyne **teref.** (CM-K-196), (Han dönüp misafirlerin yanına kaçtı ve Muhammed Hüseyin'e taraf döndü.)

22. Eziz xan elini saldı cibine ve çöndü Mehemmedhüseyne **teref**. (CM-K-198), (Aziz han elini cebine koyup Muhammed Hüseyin'e taraf döndü.)

23. Bazara **teref** üz qoyub yavaş-yavaş çıxdı getdi. (CM-K-198), (Pazara taraf yavaşça ilerledi.)

24. Akoşkaya **teref** sürünüb, başımı bir qeder heyete teref çıxartdım. (CM-MF-201), (Pencereye taraf süründüm ve başımı dışarı doğru eğdim.)

25. Başımı pencereden çöle **teref** bir qeder çıxardıb dedim. (CM-MF-204), (Kafamı pencereden biraz dışarı çıkararak söyledim.)

26. Getdim yapışdım refiqimin qolundan ve başladım bize **teref** çekmeye. (CM-KA-209), (Gittim arkadaşımın kolunu tuttum ve bize doğru çekmeye başladım.)

27. Cefer qapıya **teref** çıxıb bize salam verdi. (CM-KA-210), (Cafer kapıya gitti ve bizi selamladı.)

28. Kerbelayı Mirzeli yola **teref** baxırdı. (CM-DKMek-216), (Kerbela Mirze Ali yola bakıyordu.)

29. Menim sözlerimi heç eşitmedi ve üzünü heyete **teref** tutub dübare çığırdı. (CM-Ka-238), (Sözlerimi hiç duymadı ve yüzünü dışarı tutup iki kez çağırdı.)

30. Üzünü gene heyete **teref** tutub, qabaqkından bir qeder mülayim sesle arvadını çağırdı. (CM-Ka-238), (Yüzünü tekrar dışarı çevirdi ve karısını öncekinden biraz daha yumuşak bir sesle çağırdı.)

31. Qurbaneli bey başını bir az dikeldib, bizim akoşkaya **teref** boylanır. (CM-Zır-240), (Kurban Ali bey biraz başını kaldırdı ve penceremize doğru eğildi.)

32. Uşaqlara yavaşça dedim ki, akoşkaya **teref** gelmesinler. (CM-Zır-241), (Çocuklara usulca pencereye gelmemelerini söyledim.)

33. Evvel bize **teref** döndü baxdı, sonra başladı atları haylamağa. (CM-RK-248), (Önce bize taraf döndü, sonra başladı atlara seslenmeye.)

34. Çayın kenarındanqayıdıb bir de gördüm ki, İvanovun evine **teref** üz qoyub getmekdeyem. (CM-RK-249), (Nehirden döndüğümde İvanov'un evine taraf gittiğimi gördüm.)

35. Bu arada qapının arasından ev sahibinin qoca anasının başı titreyen sesi ile bize **teref** bele xeber verdi. (CM-S-253), (Bu arada, kapıdan, ev sahibinin büyükannesi titreyen bir sesle anlattı bize.)

36. Naçalnik mene **teref** bir qeder eyilib, az qaldı kağızı soxa menim ağzıma. (CM-YT-255), (Reis bana taraf eyilerek neredeyse kağıdı ağzıma sokacaktı.)

37. Ebdülhesenzade Xelil üz qoydu professorlar kabinesine **teref**. (CM-ŞF-260), (Abdülhasanzade Halil yüzünü profesör kabinine çevirdi.)

38. Bunu yazıb Xelile **teref** çöndü. (CM-ŞF-261), (Bunu yazdı ve Hali'e taraf döndü.)

39. Xelil professora **teref** eyilib qorxa-qorxa dedi. (CM-ŞF-263), (Halil profesöre taraf döndü ve endişeyle dedi.)

40. Fayton isteyirdi uzaqlaşa, atam evimize **teref** ucadan dedi. (CM-B-268), (Fayton kaçmak istedi ve babam evimize taraf yüksek sesle dedi.)

41. Men üz qoydum bazara **teref**. (CM-B-268), (Pazara taraf gittim.)

42. İt o qeder qoca idi ki, bir az mene **teref** hücumdan sonra tez yoruldu. (CM-B-269), (Köpek o kadar yaşlıydı ki saldırıdan hemen sonra yoruldu.)

43. Öz evimize **teref** bir qeder de uzaqlaşdım. (CM-B-270), (Evimize doğru biraz daha uzağa yürüdüm.)

44. Qaçdım yerdeki daşlara **teref** ve qabağıma gelen daşları yerden qapıb başladım Şireliye teref tullamağa. (CM-B-270), (Yerdeki taşlara koştum ve önümdeki taşları yakaladım ve Şireli'ye doğru atmaya başladım.)

45. Hacı Bayram heyetden çıxdı, mene **teref** seslendi. (CM-B-271), (Hacı Bayram evin önünden ayrıldı ve bana seslendi.)

46. Şireli durub darvazasının ağzında ve mene **teref** baxır. (CM-B-271), (Şireli kapıda duruyor ve bana bakıyor.)

47. Men de dinmedim ve düşdüm yola, evimize **teref.** (CM-B-271), (Sustum ve evizimize doğru yola çıktım.)

48. Oğru adam kimi yavaşca çıxdıq darvazaya **teref**. (CM-H-276), (Kapıya hırsız gibi yavaşça çıktık.)

49. Derya kenarı ile dolandım ve çöndüm indiki Tramvay küçesine **teref**. (CM-BK-282), (Nehrin etrafında yürüdüm ve şu ankı Tramvay Caddesi'ne döndüm.)

50. Balaqedeş üzünü mene **teref** tutub onları da bu cür başladı tanıtmağa. (CM-Bk-283), (Balagedeş yüzünü bana çevirdi ve onları aynı şekilde tanıtmaya başladı.)

51. Balaqedeş oturanlara **teref** eyilib, yavaşca onların birine bele dedi. (CM-BK-283), (Balagedeş oturan insanlara doğru eğildi ve içlerinden birine usulca konuştu.)

52. Balaqedeş Telefxanbey oğluna **teref** yavıqlaşıb yavaşça dedi. (CM-BK-284), (Balagedeş Telefhabey oğluna alçak sesle dedi.)

53. Cavan da kitaba **teref** başını eydi. (CM-ŞB-290), (Genç başını kitaba doğru eğdi.)

54. Sağ elinin şehadet barmağını mene **teref** uzatdı. (CM-ŞB-291), (Sağ elinin işaret parmağını bana doğru uzattı.)

55. Molla Rehim isteyirdi elini uzatsın kağız torbasına **teref**. (CM-BMR-297), (İmam Rehim elini kağıt torbasına uzatmak istedi.)

56. Pambıq ekinlerine **teref** gedirdik. (CM-Oİ-305), (Pamuk tarlalarına gittik.)

57. Menim sol terefimde eyleşen Meşedi Zülfüqar mollalara **teref** üzünü tutub soruşdu. (CM-Yu-314), (Solumda oturan Meşedi Zulfugar imamlara dönüp sordu.)

58. Bilqeys çarşava bürünüb, durub mene **teref** baxır. (CM-Yu-315), (Çarşaf giymiş Bilgeys ayağa kalktı ve bana baktı.)

59. Xeyli teeccüb eledim ve arvada **teref** bele söyüş gönderdim. (CM-Yu-316), (Çok şaşırdım ve karıma böyle bir küfür gönderdim.)

60. Tiflise **teref** demir yol qatarı yola düşmeye hazırlaşırdı. (CM-İK-322), (Tiflis'e geden demiryolu treni ayrılmaya hazırlanıyordu.)

61. Birinin başı sağa **teref** eyilende ortalığa bir ayrısı daxil olub o biri ağacı sol terefe eyirdi. (CM-İK-322), (Birinin kafası sağa eğildiğinde, diğeri ortaya girer ve diğeri ağacı sola doğru eğer.)

62. Qızıl bazara ve cevarihat satılan dükanlara **teref** menim övretimi aparmasınlar. (CM-ŞK-323), (Karımı altın pazarına ve kuyumcu dükkanlarına götürmesinler.)

63. Övretim mene **teref** derdli-derdli baxıb birce bunu dedi. (CM-ŞK-324), (Karım endişeyle bana baktı ve bir şey söyledi.)

64. Yanımdakı oğlumun almaları yadıma düşdü ve çöndüm uşağa **teref**. (CM-ŞK-326), (Yanımdaki oğlumun elmalarını hatırladım ve çocuğuma taraf döndüm.)

65. Birinin divarının kerpicleri tökülmüşdü biz durduğumuz yere **teref**. (CM-Zel-330), (Birinin duvarının tuğlaları durduğumuz tarafa düşmüştü.)

66. Bir az mene teref gülümsünürdü, qıza **teref** gedib, onu yene oyatmaq isteyirdi. (CM-KB-337), (Bana biraz gülümsedi kıza taraf gitti ve onu tekrar uyandırmak istedi.)

67. Arvad başladı hesretle qızıma **teref** baxmağa. (CM-KB-338), (Kadın kızıma özlemle bakmaya başladı.)

68. Üfa şeherini görenler Xansarayın günorta vaxtı meğrib **teref** menzeresini oraya oxşadırlar. (CM-AD-341), (Ufa şehrini görenler öğlen saatlerinde Hansaray manzarasını batıya benzetirler.)

69. Gün daha meğrib **teref** xeyli açıqlanmışdı ki, başladıq Xansarayın dolaylarına başıyuxarı qalxmağa. (CM-AD-345), (Gün batıya duyuruldu ve Hansaray çevresine tırmanmaya başladık.)

70. Darvazadan mene **teref** bir qulluqçu varavürd eleye-eleye gelir menim yanıma. (CM-T-349), (Kapıdan bana taraf bir hizmetçi söylenerek geldi.)

71. Men teeccüblü halda çöndüm buna **teref.** (CM-T-349), (Şaşkınlıkla ona taraf döndüm.)

72. Ondan sonra nazir üzünü mene **teref** tutdu. (CM-T-350), (Sonra bakan yüzünü bana taraf çevirdi.)

73. Qalan kendliler ve ermeniler Nureliye **teref** baxırlar. (CM-KO-374), (Köylülerin ve Ermenilerin geri kalanı Nurali'ye bakıyor.)

74. Şeyx Nesurullah qapıya **teref** hücum eleyir. (CM-KO-405), (Şeyh Nesurullah kapıya saldırdı.)

75. Şeyx Nesurullah övrete **sarı** belağetle deyir. (CM-KO-407), (Şeyh Nesurullah karısına doğru güzelce söyledi.)

76. Sonra sakit olub fikirli, üzünü qızlara **teref** çönderir. (CM-KO-427), (Sonra sakinleşir ve yüzünü kızlara çevirir.)

77. Bu arada Bexşi kamançanı uzadır Novruza **teref.** (CM-KO-434), (Bu sırada Bahşi kemanını Novruz'a uzatır.)

78. Üzünü Qazançı kendine **teref** tutub, ah çekir. (CM-KO-435), (Yüzünü Kazancı köyüne çevirir ve iç geçirir.)

79. Bir qeder ermeniye **teref** baxır, dinmir. (CM-KO-436), (Bir süre Ermenilere bakıyor ve konuşmuyor.)

80. Semed Vahid, elinde qelem, durur gedir qapıya **teref**. (CM-AK-448), (Samet Vahit elinde bir kalem tutar, ayağa kalkar ve kapıya doğru yürür.)

81. Rüstem bey sağ elini Mirze Memmedeliye **teref** atır (CM-AK-469), (Rüstem bey sağ elini Mirze Memmed Ali'ye taraf uzatır.)

82. Zamangilin qoyunları da bulağa **sarı** getmekde idi. (CM-AK-471), (Zamangil'in koyunları da çeşmeye taraf gidiyordu.)

83. Gülbahar gah gedir qapıya **teref**, gah girir içeri otağa. (CM-AK-473), (Gülbahar bazen kapıya gider, bazen de odaya girer.)

84. Gülbahar elindeki kitabı qalxızıb, qardaşlarına **teref** tutub baxır. (CM-AK-475), (Gülbahar, elindeki kitabı kaldırıp kardeşlerine bakar.)

85. Aban beye **teref** gelib onun qollarından tutub silkeleyir. (CM-AK-480), (Aban bey'in yanına gelir, kollarını tutar ve onu sallar.)

86. Bize **teref** gelir. (CM, O-485), (Bize taraf geliyor.)

87. Esed gedir qapıya **teref**, müellim gelib yapışır onun çiyninden. (CM-O-509), (Esad kapıya yürür, öğretmen gelir ve onun omuzundan tutar.)

88. Uşaqlar sağa-sola baxıb, yavaş-yavaş yaxınlaşırlar lala **teref**. (CM-L-514), (Yavaşça lala yaklaşan çocuklar sağdan sola bakar.)

89. Üzünü çöl qapıya **teref** tutub çığırdı. (CM-DY-528), (Ön kapıya dönük olarak bağırdı.)

90. Şimreli Sonaya **teref** gedir ve xelvetleyib qolunu çimdikleyir. (CM-DY-537), (Şimrali, Sona'ya gider ve kolunu kıstırır.)

91. Hamı övretler kecavelere **teref** hücum edirler. (CM-DY-542), (Tüm eşler kecavelere saldırır.)

92. Rüstem arvadının kecaveye **teref** getmeyine baxdı. (CM-DY-545), (Rüstem karısının kecave'ye gitmesini izledi.)

93. Delilere **teref** üzünü tutub çağırır. (CM-DY-546), (Yüzlerini tutarak delilere seslenir.)

94. Bunlar daxil olurlar camaatın içine, camaata **teref** nezer salırlar. (CM-Y-553), (Topluluğa girerler, insanlara bakarlar.)

95. Mercan xanım qapıya **teref** baxır. (CM-E-561), (Mercan hanım kapıya bakıyor.)

96. Cahangir nenesine **teref** baxır, heç dinmir. (CM-E-561), (Cihangir büyükannesine taraf bakıyor ve hiç konuşmuyor.)

97. Nenesi de ona **teref** baxır ve heç bir söz demir. (CM-E-561), (Büyükannesi ona bakıyor ve hiçbir şey söylemiyor.)

98. Uşaqlar arvadlara **teref** üzünü tutur. (CM-E-571), (Çocuklar kadınlara taraf bakıyor.)

99. Bir üzlerini firqeye **teref** tutub deyirler. (CM-E-572), (Yüzlerini tarikata taraf tutup söylüyorlar.)

100. Mürşüd dayı küçe penceresine **teref** baxır. (CM-E-574), (Mürşüt dayı sokak pencerine taraf bakıyor.)

101. Cahangir Mercan xanıma **teref** işare edir ki, dinmesin. (CM-E-577), (Cihangir, Mercan hanım'ın susması için işaret ediyor.)

102. Delilere **teref** açılan qapının yanında bir kişi xidmetçisi durub. (CM-E-584), (Delilere açılan kapının yanında bir hizmetçi duruyor.)

103. Deliler qapıya **teref** gelib baxanda qapıçı onları qaytarır. (CM-E-584), (Deliler kapıya gelip baktıklarında hizmetçi onları geri çevirir.)

104. Deli Şahzade professora **teref** bir bele mezemmet ve hökm gönderir. (CM-E-588), (Deli prens, profesöre bir azar ve hüküm gönderir.)

105. Deli Şahzade onları gören kimi onlara **teref** hücum etmeye dartınır. (CM-E-589), (Deli prens onları görür görmez onlara saldırmaya meyillidir.)

106. Bunlar üçü de başlayırlar ona **teref** diqqetle baxmağa. (CM-E-594), (Üçü de ona dikkatle bakmaya başlar.)

107. Perver başını anasına **teref** qalxızıb, soruşur. (CM-E-596), (Perver başını annesine kaldırıp soruyor.)

108. Dayı, üç-dörd deli delixanadan çıxıb, bize **teref** gelirler. (CM-E-599), (Dayı, üç dört deli tımarhaneden çıkıp bize gelir.)

109. Mercanxanım Mürşid dayıya **teref** gelib deyir. (CM-E-600), (Mercan hanım Mürşid dayının yanına gelir ve şöyle der.)

110. Şahzade teeccüblü küçeye **teref** qulaq asır. (CM-E-601), (Prens şaşkınlıkla sokağı dinler.)

111. Şahzade qızmış bir halda Şeref xalaya **teref** hücum çekir. (CM-E-602), (Prens öfkeli halde Şeref teyze'ye saldırıyor.)

Zaman Anlamı İfade Eden İlaveler

"Evvel, sonra, qabaq, beri"

1. Sadıq sebebini soruşandan **sonra** axund bizi başa saldı. (CM-DKE-43), (Sadık nedeni sorduktan sonra ahund bize açıkladı.)

2. Allah qoysa qayıdandan **sonra** biz hamılıqla sen ile görüşeceyik. (CM-DKE-49), (Allahın izniyle, döndüğünde hepimiz seninle buluşacağız.)

3. Bir neçe deqiqeden **sonra** cavan oğlan dar yoldan çıxdı. (CM-DKE-54), (Birkaç dakika sonra genç adam dar yoldan çıktı.)

4. Xudayar bey qazının sözlerinden **sonra** bir qeder de xamuş oldu. (CM-DKE-56), (Hudayar bey gazi'nin sözlerinden sonra biraz üzüldü.)

5. Oğlan çıxıb gedenden **sonra** Xudayar bey başladı. (CM-DKE-56), (Oğlan gittikten sonra Hudayar bey başladı.)

6. Birini de deyim, ondan **sonra** azadsan. (CM-DKE-59), (Bak ne diyeceğim, bundan sonra özgürsün.)

7. Üç günden **sonra** pulunu getirerem. (CM-DKE-61), (Parayı üç gün içinde getireceğim.)

8. İki il bundan **evvel** eri Kerbelayı Heyder ölüb. (CM-DKE-67), (Kocası Kerbela Haydar iki yıl önce öldü.)

9. Onu iki il bundan **evvel** gören indi heç tanımaz. (CM-DKE-68), (Onu iki yıl önce gören artık onu tanımıyor.)

10. Bir ilden **sonra** Rza öldü. (CM-DKE-68), (Bir yıl sonra Rza öldü.)

11. Molla hamıdan **qabaq** öz razıçılığını izhar edib ve Xudayar beyin bu teklifini artıq beyenib dedi. (CM-DKE-71), (İmam önce razı olduğunu gösterdi ve Hudayar bey teklifi çoktan onayladığını söyledi.)

12. Bu ehvalatdan **sonra** Kerbelayı Heyderle Xudayar beyin arasında olan mehribançılıq dexi de artdı. (CM-DKE-71), (Bu hikayenin ardından Kerbela Haydarla Hudayar bey arasındaki iyilik bağı arttı.)

13. Veliqulu, atanın qedrini hele bundan **sonra** bilersen. (CM-DKE-79), (Veligulu, bundan sonra babanın değerini bileceksin.)

14. Gelenden **sonra**, gene eline bir düdük vermek çetin deyil. (CM-DKE-85), (Geldiğinde eline tekrar früt vermesi zor değil.)

15. Bu oğlan redd olandan **sonra** Mehemmedhesen emi gördü ki, daldan gene bir deste qaramal gelir. (CM-DKE-91), (Oğlan reddedildikten sonra Muhammed Hasan amca, arkadan başka bir sığır grubunun geldiğini gördü.)

16. Xudayar bey bir qeder fikirleşenden **sonra** başını qaldırmayıb dedi. (CM-DKE-102), (Hudayar bey bir süre düşündükten sonra kafasını kaldırmadı.)

17. Bir qeder mübahiseden **sonra** meslehet bele görüldü. (CM-DKE-102), (Biraz tartışmadan sonra tavsiye şu şekilde görüldü.)

18. Mehemmedhesen emi sözünü deyenden **sonra** yeqin eledi ki, bu odabaşı kardır, qulaqları eşitmir. (CM-DKE-103), (Muhammed Hasan amca sözünü dedikten sonra bunun sağır bir adam olduğunu anladı, kulakları duyamıyor.)

19. Bu sözleri deyenden **sonra** qazi döşekçenin altından bir kağız parçası çıxartdı. (CM-DKE-107), (Bu sözleri söyledikten sonra gazi yatağın altından bir parça kağıt çıkardı.)

20. Bir aydan **sonra** özüme toy edib, dexi sene ana demeyeceyem. (CM-DKE-114), (Bir ay içinde evleneceğim ve sana bir daha anne söylemeyeceğim.)

21. Diqqetle ağzına baxandan **sonra** başını qovzadı. (CM-DKE-116), (Dikkatle ağzına baktıktan sonra başını salladı.)

22. Mehemmedhesen şikayetini eleyenden **sonra** Xudayar bey adamları aralayıb, geldi eşşeyin yanına. (CM-DKE-117), (Muhammed Hasan'ın şikayetini oratdan kaldırdıktan sonra Hudayar bey adamları ayırdı ve eşeğin yanına geldi.)

23. Novruzeli bu sözleri deyenden **sonra** gözden itdi. (CM-PK-125), (Novruz Ali bu sözleri söyledikten sonra ortadan kayboldu.)

24. Xan arvadı ile söhbet edenden **sonra** nökeri geldi. (CM-PK-125), (Han karısıyla konuşduktan sonra uşak geldi.)

25. Xan una baxandan **sonra** buyurdu nökere küçe qapısını bağlasın. (CM-PK-125), (Han, una baktıktan sonra uşağa sokak kapısını kapatmasını emretti.)

26. Çörekden **sonra** Novruzelinin kağızı poçta aparmağı xanın yadına düşdü. (CM-PK-125), (Ekmeğin ardından han, Novruz Ali'nin gazeteyi postaneye götürdüğünü hatırladı.)

27. Kağızı qutuya salandan **sonra** durum qutunu yanında, ya qoyum eve gelim? (CM-PK-127), (Kağıdı kutuya koyduktan sonra kutunun yanında mı durmalıyım yoksa eve mi gitmeliyim?)

28. Ay yarımdan **sonra** Novruzelini divana getirdiler. (CM-PK-129), (Bir buçuk ay sonra Nevruz Ali'yi hapse attılar.)

29. Bir qeder keçenden **sonra** haman oğlan tövleden kenara çıxdı. (CM-PK-130), (Bir süre sonra aynı çocuk ahırdan çıktı.)

30. Haman oğlan çıxıb gedenden **sonra**, kendliler başladılar bir-birine pıçıldaşmağa. (CM-PK-130), (Aynı çocuk gittikten sonra köylüler birbirlerine fısıldamaya başladı.)

31. Ondan **sonra** gel polise cavab ver. (CM-KO-132), (O zaman gel ve polise cevap ver.)

32. Bir qeder fikir edenden **sonra** Bala Sultan söyledi. (CM-KO-133), (Bir süre düşündükten sonra Küçük Sultan söyledi.)

33. Bir qeder keçenden **sonra** eşiye çıxan kendliler geldiler otağa. (CM-KO-133), (Bir süre sonra dışarı çıkan köylüler odaya geldi.)

34. Yoldaşım axırıncı sözlerini deyib qurtarandan **sonra**, hemin qoca kişi bir öskürüb çubuğunu yere boşaldıb, öz-özüne dedi. (CM-KO-134), (Kocam son sözlerini bitirdikten sonra yaşlı adam öksürdü, asasını düşürdü ve kendi kendine dedi.)

35. Bir az keçenden **sonra**, uzaqda at tappıltısının sesi geldi. (CM-KO-135), (Bir süre sonra uzaktan bir atın toynak sesleri geldi.)

36. Bir azdan **sonra** at tappıltısı şiddet edib geldikce yavıqlaşdı. (CM-KO-135), (Bir süre sonra atın vuruşları yoğunlaştı ve yavaşladı.)

37. Buradan çıxıb gedenden **sonra**, bunların quldurluğu baresinde bir söz danışarıq. (CM-KO-137), (Buradan ayrıldıktan sonra soygunları hakkında konuşacağız.)

38. Bir qeder keçenden **sonra**, kendlilerin biri üzünü bize tutub dedi. (CM-KO-137), (Bir süre sonra köylülerden biri bize dönüp şöyle dedi.)

39. Bizi Sibire aparandan **sonra**, siz ki, gelib bizim uşaqlarımıza çörek qazanıb sahiblik elemeyeceksiniz? (CM-KO-137), (Bizi Sibirya'ya götürdükten sonra gelip çocuklarımız için geçimini sağlamaz mısınız?)

40. İki günden **sonra** Arazı keçib İran torpağına yetişdik. (CM-KO-138), (İki gün sonra bölgeyi geçtik ve İran topraklarına ulaştık.)

41. Ehvalatdan bir il **sonra**, gene yolumuz Rusiya torpağına düşdü. (CM-KO-138), (Hikayeden bir yıl sonra, Rusya'ya dönüş yolumuz.)

42. Üç il ayrılıqdan **sonra** universitet dersini qurtaran övladla görüşmek xoşbextlikdir. (CM-UZ-139), (Üç yıllık ayrılığın ardından üniversiteden mezun olmuş bir çocukla tanışmak büyük bir zevk.)

43. Bir neçe gün bundan **qabaq** çox şiddetli yağışdan otağın geci uçub tökülmüşdü. (CM-UZ-139), (Birkaç gün önce, odanın kireçleri şiddetli yağmurla havaya uçtu.)

44. Bir saatdan **sonra** Usta Zeynal şagirdi Qurbanla Muğdusi Akopun evinde hazır oldu. (CM-UZ-140), (Bir saattan sonra, Usta Zeynal, öğrencisi Gurban ve Muğdusi Akop'un evinde hazır oldu.)

45. Bir saatdan **sonra** heyete bir yüklü ulağ girdi. (CM-UZ-141), (Bir saattan sonra yüklü bir eşek girdi.)

46. Arvad eleyi getirenden **sonra**, Qurban oturdu otağın bir küncünde. (CM-UZ-141), (Karısı elini tuttuktan sonra Kurban odanın bir köşesine oturdu.)

47. Bu sözleri deyenden **sonra** Usta Zeynal akoşkanın içine eyilib, başladı diqqetle heyete baxmağa. (CM-UZ-142), (Bu sözleri söyledikten sonra Usta Zeynal pencereye yaslandı ve dikkatlice kapıya bakmaya başladı.)

48. Saat yarımdan **sonra** Qurban geldi. (CM-UZ-142), (Kurban bir buçuk saat sonra geldi.)

49. Yarım saatdan **sonra** Muğdusi Akop ustaların yanına gelib gördü ki, Usta Zeynal yenib aşağı. (CM-UZ-143), (Yarım saat sonra Muğdusi Akop ustaların yanına geldi ve Usta Zeynal'ın yenildiğini gördü.)

50. Saat yarımdan **sonra** Usta Zeynal çıxdı taxtanın üstüne. (CM-UZ-143), (Bir buçuk saat sonra, Usta Zeynal tahtaya çıktı.)

51. Qurban bir söz söylemedi ve bir qeder keçenden **sonra** soruşdu. (CM,-UZ-146), (Kurban tek kelime etmedi ve bir süre sonra sordu.)

52. Yarım saatdan **sonra** Usta Zeynal çıxdı taxtanın üstüne. (CM-UZ-146), (Yarım saat sonra, Usta Zeynal tahtaya çıktı.)

53. Hacının oğlu yarım saatdan **sonra** qayıdıb geldi. (CM-UZ-148), (Hacı'nın oğlu yarım saat sonra döndü.)

54. Bir az diqqet edenden **sonra** gördü ki, su axıb tökülüb yere. (CM-UZ-149), (Biraz dikkat ettikten sonra suyun yere döküldüğünü gördü.)

55. Paltarları quruyandan **sonra** getsin hamama ve temizlensin. (CM-UZ-150), (Giysilerinizi kuruttuktan sonra banyoya gitsin ve temizlensin.)

56. On-on iki il bundan **qabaq** Meşedi İrevanda başına yeddi-sekkiz müselman uşağı yığıb müderrislik edirdi. (CM-İH-151), (On- on iki yıl önce Meşedi, Erivan'da yedi-sekiz Müslüman çocuğu toplayarak onlara öğretmenlik yapıyordu.)

57. Kağız yazdıran derdini yazdırıb qurtarandan **sonra** qepikleri verdi Meşedi Mollaya. (CM-İH-153), (Kağıt matbaacı problemini yazdıktan sonra paraları Meşedi imam'a verdi.)

58. Bu sözleri eşidenden **sonra** Perinise qaş-qabağını tökdü. (CM-İH-155), (Peri Nisa bu sözleri duyduktan sonra kaşlarını çattı.)

59. Bir qeder öz baxtından şikayet edenden **sonra** Perinise acıqlı erine dedi. (CM-İH-156), (Peri Nisa bir süre kaderinden şikayet ettikten sonra kocasına kızarak söyledi.)

60. Bunu yazandan **sonra** üzünü tutdu Kerbelayı Memmedeliye. (CM-İH-157), (Bunu yazdıktan sonra yüzünü Kerbela Memmed Ali'ye çevirdi.)

61. Bu sözleri deyenden **sonra** Meşedi Molla Hesen Kerbelayı Memmedeliye yazdığı kağızı sehven verdi Usta Cefere. (CM-İH-159), (Meşedi İmam Hasan bu sözleri söyledikten sonra yanlışlıkla Kerbela Memmed Ali'ye yazdığı kağıdı Usta Cafer'e verdi.)

62. Usta Cefer uzaqlaşandan **sonra** Meşedi Molla Hesen Kerbelayı Memmedeliye de dedi ki, gedib paket alıb getirsin. (CM-İH-160), (Usta Cafer gittikten sonra Meşedi imam Hasan Kerbela Memmed Ali'ye gidip bir paket almasını söyledi.)

63. Perinise bir az fikir eleyenden **sonra** gene qardaşından teveqqe eledi. (CM-İH-161), (Peri Nisa bir süre düşündükten sonra tekrar ağabeyine döndü.)

64. Sadıq kişi dükana girib oturandan **sonra**, Usta Hüseyn onun yavığına yeriyib sağ elini uzatdı. (CM-D-168), (Sadık adam dükkana girip oturduktan sonra, Hüseyin efendi ona doğru yürüdü ve sağ elini uzattı.)

65. Çörek ortalıqdan götürülenden **sonra** molla, qonağa bu sözleri başladı demeye. (CM-PH-170), (Ekmek kaldırıldıktan sonra imam misafire bu sözleri söylemeye başladı.)

66. Bir qeder övrete mat baxandan **sonra** özünü çırpdı yere. (CM-PH-171), (Bir süre karısına boş boş baktıktan sonra kendini yere çarptı.)

67. Bir az keçenden **sonra** Kerbelayı Xalıqverdi övretinden uzaq düşdü. (CM-FH-173), (Bir süre sonra Kerbela Halıkverdi'den uzaklaştı.)

68. Bir qeder de söhbetden **sonra** Molla Qurbaneli Meşedi Nureliden soruşdu. (CM-FH-173), (İmam Gurban Ali biraz konuştuktan sonra Meşedi Nurali'ye sordu.)

69. Yarım saatdan **sonra** Kerbelayı Xalıqverdi de gelib çıxdı. (CM-FH-174), (Yarım saat sonra Kerbela Halıkverdi de geldi.)

70. Bey bir ah çekdikden **sonra** girdi içeri. (CM-KB-176), (Bey içini çektikten sonra içeriye girdi.)

71. Naçalnikden **sonra** gene bir neçe qonaq geldi. (CM-KB-177), (Reis'ten sonra birkaç misafir daha geldi.)

72. Bundan **sonra** bir ayrı at daha da ucadan başladı kişnemeye. (CM-KB-177), (Ondan sonra ayrı bir at daha yüksek sesle kişnemeye başladı.)

73. Yarım saatdan **sonra** qonaqları çağırdılar xörek otağına. (CM-KB-178), (Yarım saat sonra konuklar yemek salonuna davet edildi.)

74. Bu sözlerden **sonra** bey nökerini çağırdı. (CM-KB-181), (Bey bu sözlerden sonra hizmetçisine seslendi.)

75. Yarım deqiqeden **sonra** Qurbaneli bey çarapaq qayıdıb geldi. (CM-KB-182), (Yarım dakika sonra Gurban Ali bey koşarak geri geldi.)

76. Hava qaraldıqdan **sonra** pristavın otaqlarında çıraqları yandırdılar. (CM-KB-182), (Hava karardığında, icra memurunun odasındaki ışıkları yaktılar.)

77. Sözlerini deyenden **sonra** xanım fincanını tutdu dodaqlarının qabağına. (CM-KB-183), (Bayan sözlerini söyledikten sonra bardağı dudaklarına götürdü.)

78. Qonaqların hamısının sağlığına içenden **sonra** qonaqlar başladılar. (CM-KB-184), (Tüm misafirlerin sağlığı için içtikten sonra misafirler başladı.)

79. Yarım saatdan **sonra** qonaqlar başladılar dağılmağa. (CM-KB-186), (Yarım saat sonra misafirler dağılmaya başladı.)

80. İki saatdan **sonra** ağa ve nöker yetişdiler kende. (CM-KB-187), (İki saat sonra ağa ve hizmetçi geldi.

81. Hemin tamaşaya bir qeder nezer salandan **sonra** Elinin gözüne bir bele şey de sataşdı. (CM-KB-190), (Gösteriye bir süre baktıktan sonra böyle bir şey Ali'nin gözlerine göründü.

82. Bir neçe günden **sonra** yavaş-yavaş Tükezbana ve oğluna yeqin oldu ki, bu deyilen sözler böhtandı. (CM-TH-194), (Birkaç gün sonra yavaş yavaş Tükezbana ve oğluna yaklaştı ve bu sözlerin iftira olduğunu söyledi.)

83. İçenden **sonra** cibinden bir üçlük çıxardı, apardı taxdı tar çalanın papağına. (CM-TH-198), (İçtikten sonra cebinden bir üçlü çıkardı, aldı ve gitar çalanın şapkasına koydu.)

84. Yarım saatdan **sonra** durdu, yavaş-yavaş geldi dayandı qapının qabağında. (CM-TH-199), (Yarım saattan sonra durdu, yavaşça geldi ve kapının önünde durdu.)

85. Bir neçe günden **sonra** Keble Mehemmedhüseyn oturmuşdu bulvarda skamyanın üstünde. (CM-TH-199), (Birkaç gün sonra Keble Muhammed Hüseyin bulvardaki bir bankta oturuyordu.)

86. Eziz xan beş-altı qedem de gedenden **sonra** dayandı. (CM-MF-200), (Aziz han beş altı adım yürüdükten sonra durdu.)

87. Qonaqlarımıza çay-çörek gönderib arxayınlayandan **sonra** yatdıq. (CM-MF-203), (Misafirlerimize çay ve ekmek getirdik ve onları rahatlattık.)

88. Bir hefteden **sonra** eşitdim ki, yığışıb gedib İran vetenine. (CM-MF-204), (Bir hafta sonra toplanıp İran'a döndüğünü duydum.)

89. Hemin şexs bir saat bundan **qabaq** küçede gezerken "İslamiyye" mehmanxanasına cem olan müselmanlara diqqet salıb şeklenmişdi. (CM-MF-206), (Adam bir saat önce "İslamiyye" oteli'nde toplanan Müslümanlara dikkat çekerek sokakta yürüyordu.)

90. Men keçen Novruz bayramından bir hefte **sonra** getmişdim İrevana. (CM-MF-207), (Geçen Nevruz bayramı'ndan bir hafta sonra Erivan'a gittim.)

91. Biz onun üzüne baxandan **sonra**, Cefer bizden soruşdu. (CM-KA-210), (Yüzüne baktıktan sonra Cafer bize sordu.)

92. Bu ehvalat rus Karsı alandan yeddi il **sonra** vaqe oldu. (CM-DKMek-213), (Bu, Rusya'nın Kars'ı fethinden yedi yıl sonra oldu.)

93. Qasım emiden **sonra** Meşedi Yarmemmed geldi. (CM-DKMek-214), (Kasım amca'dan sonra Meşedi Yarmemmed geldi.)

94. Bu xeberi eşidenden **sonra** malları boşladıq. (CM-DKMek-214), (Bu haberi duyduktan sonra davarları serbest bıraktık.)

95. Vekilden **sonra** qlavanın giziri Celil bey çıxdı. (CM-DKMek-218), (Avukatın ardından daire başkanı Celil bey çıktı.)

96. Bunlardan **sonra** qlava Pirverdi bey çıxdı. (CM-DKMek-218), (Bundan sonra başkan Pirverdi bey çıktı.)

97. Bunlardan **sonra** bir molla çıxdı, bu molladan sonra bir ayrı molla çıxdı, o molladan da sonra bizim Danabaş kendinin mollası Molla Hezretqulu çıxdı. (CM-DKMek-218), (Ondan sonra bir imam geldi, bu imamın ardından başka bir imam geldi ve ondan sonra Danabaş köyümüzün imamı İmam Hazretgulu geldi.)

98. Hamıdan **evvel** qazı yeridi qabağa. (CM-DKMek-219), (Önce gazi öne çıktı.)

99. Qazıdan **sonra** bir rus böyüyü üzünü camaata tutdu. (CM-DKMek-220), (Gazi'den sonra bir Rus ihtiyar yüzünü kalabalığa çevirdi.)

100. Dadaşım meni qalağın içine soxandan **sonra**, özü de başını uzatdı içeri. (CM-DKMek-223), (Dadaşım beni yığına koyduktan sonra başını içeri uzattı.)

101. Yusifden **sonra** Kerimqulu başladı ağlamağa. (CM-DKMek-223), (Yusuf'tan sonra Kerimgulu ağlamaya başladı.)

102. Bir neçe günden **sonra** özü gelecek Danabaş kendine. (CM-DKMek-225), (Birkaç gün sonra kendisi Danabaş köyüne gelecek.)

103. Camaat dağılandan **sonra** neçernik hökm yazıb Danabaş kendinden dörd adam isteyir şeher divanxanasına. (CM-DKMek-225), (Kalabalık dağıltıktan sonra reis bir karar yazdı ve Danabaş köyünden dört kişiden şehir mahkemesine gitmesini istedi.)

104. Üzünü neçernike tutub ikiqat olandan **sonra** başladı. (CM-DKMek-227), (Yüzünü reise tutup iki büklüm olandan sonra başladı.)

105. Pirverdi beyin sözünden **sonra** camaatın sesi başladı ucalmağa. (CM-DKMek-229), (Pirverdi beyin sözünden sonra camaatın sesi başladı ucalmağa.)

106. Sözünü deyenden **sonra** Hacı Namazalı üzünü çönderdi sol semte. (CM-DKMek-230), (Sözünü söyledikten sonra Hacı Namaz Ali yüzünü sola çevirdi.)

107. Kerbelayı Cebrayıldan **sonra** dörd adam adı çağrıldı. (CM-DKMek-230), (Kerbela Cebrail'den sonra dört kişi'nin adı çağrıldı.)

108. Neçernik izin verenden **sonra** Hacı Namazalı başladı. (CM-DKMek-231), (Reis izin verdikten sonra Hacı Namaz Alı başladı.)

109. Qlava bu sözleri deyenden **sonra** gene camaatın sesi ucaldı. (CM-DKMek-231), (Başkan bu sözleri söyledikten sonra halkın sesi yeniden yükseldi.)

110. Üç gün burada qalandan **sonra**, baş yuxarı dağları qalxa-qalxa İran dağlarına qalxdıq. (CM-HT-232), (Üç gün burada kaldıktan sonra İran dağlarına tırmandık.)

111. Eli Cefer arvadı söyüb yamanlayandan **sonra** qayıdıb gedir. (CM-HT-234), (Ali Cafer, karısına küfür edip azarladıktan sonra geri döndü.)

112. Bundan **sonra** ay yarım da Germe-çataqda qaldım. (CM-HT-236), (Ondan sonra bir buçuk ay Germe-çatag'ta kaldım.)

113. Altı il ondan **sonra** Rusiya qezetleri Reynqartenin Riqa şeherine qayıdıb gelmeyini xeber verirdiler. (CM-RK-243), (Altı yıl sonra, Rus gazeteleri Reyngarter'in Riga şehrine döndüğünü bildirdi.)

114. Bir gün burada qalandan **sonra** Araz çayından keçdi İran torpağına. (CM-RK-243), (Burada bir gün kaldıktan sonra Araz Nehri'ni geçerek İran'a gitti.)

115. Qız keçib uzaqlaşandan **sonra** Meşedi Qulamhüseyn geldi yapışdı qolumdan. (CM-RK-245), (Kız geçtikten sonra Meşedi Gulam Hüseyin geldi ve kolumu tuttu.)

116. Bunlardan **sonra** İvanovun arvadı haman kişiler kimi özü yavıqlaşdı. (CM-RK-247), (Ondan sonra, İvanov'un karısı ona bir erkek gibi yaklaştı.)

117. Yarım saatdan **sonra** geldik çıxdıq Çeşmebasar kendine. (CM-RK-248), (Yarım saat sonra Çeşmebasar köyüne geldik.)

118. Bu sözleri deyenden **sonra** ev sahibi qaçdı çöle. (CM-S-250), (Bu sözleri söyledikten sonra ev sahibi dışarı çıktı.)

119. Kağızları öz elimle yazandan **sonra** vererdim naçalnik qol çekerdi. (CM-YT-253), (Kağıtları kendi elimle yazdıktan sonra verirdim, reis imza atardı.)

120. Mene bir qeder dik-dik baxandan **sonra** elini stolun üste teref uzatdı. (CM-YT-255), (Bana biraz dümdüz baktıktan sonra elini masaya uzattı.)

121. Mirze Seferin boğazından o qeder sıxardım ki, boğulub ölenden **sonra** ağlı başına gelerdi. (CM-YT-256), (Mirze Sefer'in boğazını o kadar sıktım ki boğulduktan sonra aklını başına toplayacaktı.)

122. Çıxdım getdim gezmeye ve qayıdıb gelenden **sonra** gene istedim imtahan eleyim. (CM-YT-257), (Dışarı yürüyüşe çıktım ve geri döndüğümde tekrar sınava girmek istedim.)

123. Bir qeder danışıqdan ve meslehetden **sonra** bele qerar verdiler. (CM-YT-259), (Bazı müzakere ve istişarelerden sonra böyle bir karar verdiler.)

124. Bir qeder keçenden **sonra** musiqiye olan hevesim azaldı. (CM-YT-259), (Bir süre sonra müziğe olan ilgim azaldı.)

125. Bu iki pedaqoq bir neçe deqiqe bir-birine pıçıldaşandan **sonra** Ebdülhesenzade Xelili çağırdılar. (CM-ŞF-260), (Birkaç dakika birbirlerine fısıldadıktan sonra iki eğitimci Abdulhasanzade Halil'i çağırdı.)

126. Neçe vaxtdan **sonra** hemin taxıl başlayır göyermeye. (CM-ŞF-263), (Bir süre sonra aynı tahıl filizlenmeğe başlar.)

127. Bir-iki aydan **sonra** bu giley-güzar başladı yaddan çıxmağa. (CM-SU-265), (Bir iki ay sonra bu şikayet unutulmaya başlandı.)

128. Bize salam verenden **sonra** hemişe bele deyer. (CM-SU-266), (Bizi selamladıktan sonra hep böyle diyor.)

129. Xalamın eri bu sözleri bir de tekid edenden **sonra** anama xelvetce nese dedi. (CM-B-268), (Teyzemin kocası bu sözlerde ısrar ettikten sonra anneme gizlice bir şeyler söyledi.)

130. Bir az bir-birimizi cırmaqlayandan ve kötekleyenden **sonra** bir de gördüm ki, bir qoca kişinin qucağındayam. (CM-B-271), (Bir süre birbirimizi tırmalayıp tekmeledikten sonra yaşlı bir adamın kollarında olduğumu gördüm.)

131. Bir neçe günden **sonra** xalam vefat etdi. (CM-B-272), (Birkaç gün sonra teyzem öldü.)

132. İyirmi beş hambal şeyleri aparıb çıxardandan **sonra** bizden isteyecekleri pulu biz tapa bilerikmi bunlara verek? (CM-H-276), (Yirmi beş hamal eşyaları çıkardıktan sonra bizden istedikleri parayı onlara bulabilir miyiz ki verelim?)

133. İki il bundan **qabaq** Pirsaqqız kendinde, Hesenbeygile qonaq getmişdim. (CM-THek-277), (İki yıl önce Hasanbeylere ziyaret için Pirsakız köyüne gittim.)

134. Çay-çörekden **sonra** kendlileri de götürüb getdiler ekinlere baxmağa. (CM-THek-278), (Çay ve ekmekten sonra köylüleri alıp ekinlere bakmaya gittiler.)

135. İki saat keçenden **sonra** Hesenbeyin balkonunda açılan nahar stolu eziz qonaqları gözleyirdi. (CM-THek-278), (İki saat sonra Hasanbey'in balkonunda değerli misafirleri bekleyen bir yemek masası açıldı.)

136. Hesenbeyliden **sonra** qulluqçuların biri de nitq başladı. (CM-THek-279), (Hasanbeyli'den sonra hizmetçilerden biri konuşmaya başladı.)

137. Men ondan **sonra** üç gün de qaldım Pirsaqqız kendinde. (CM-THek-281), (Bundan sonra üç gün Pirsakız köyünde kaldım.)

138. Balaqedeş o terefe diqqetle baxandan **sonra** başladı gülmeye. (CM-BK-281), (Balagedeş o tarafa dikkatle baktıktan sonra gülmeye başladı.)

139. Dörd-beş il bundan **qabaq** Bakıda bulvarda gezen vaxt tez-tez bele hala rast gelirdim. (CM-BK-282), (Dört ya da beş yıl önce Bakü'de bulvarda yürürken sık sık bu durumla karşılaştım.)

140. Oktyabr inqilabından **qabaq** onun Bakıda 14 karvansarayı ve 137 tikilisi vardı. (CM-BK-283), (Ekim Devrimi'nden önce Bakü'de 14 kervansaray ve 137 binası vardı.)

141. Telefxanbey oğlu etrafa baxandan **sonra** yavaşca menden soruşdu. (CM-BK-284), (Telefhanbey oğlu etrafına baktı ve bana yavaşça sordu.)

142. Bu növ danışıqlardan **sonra** men durdum ayağa. (CM-BK-286), (Böyle görüşmelerden sonra ayağa kalktım.)

143. Dostumdan hemin deveti eşidenden **sonra** bir gün axşam çağı getdim onlara. (CM-ŞB-288), (Bir akşam arkadaşımdan aynı daveti duyduktan sonra onlara gittim.)

144. Bu beyti oxuyandan **sonra** dostum baxdı üzüme. (CM-ŞB-290), (Bu ayeti okuduktan sonra arkadaşım yüzüme baktı.)

145. Men buna otuz iki manat verdim ve verenden **sonra** ele bildim ki, küçeden tapdım. (CM-K-293), (Ona otuz iki manat verdim ve ona verdikten sonra zannettim ki sokakta buldum.)

146. Men Bakıya köçüb gelenden il yarım **sonra** Meşedi Rehim geldi çıxdı "Molla Nesreddin" idaresine. (CM-BMR-296), (Bakü'ye taşındıktan bir buçuk yıl sonra Meşedi Rehim geldi ve "Molla Nesreddin" ofisine gitti.)

147. Hekayeni başlamazdan **evvel** bunu demek lazımdır ki, bizim qezetçilikde bir mühüm mesele var. (CM-GM-298), (Hikayeye başlamadan önce gazeteciliğimizde önemli bir konu olduğu söylenmelidir.)

148. Bundan **sonra** teze müxbirimizden gelen mektub ve meqaleler çapa verilecek. (CM-GM-298), (Bundan sonra yeni muhabirimizin mektupları ve yazıları yayınlanacaktır.)

149. Bunların hamısını mülahize edenden **sonra** Ekber Qurbanov özünü verir kend qolçomaqlarının yanına. (CM-GM-299), (Tüm bunları düşündükten sonra Ekber Gurbanov kendini köylülere taraf verir.)

150. Bir gün Qurbanov Dadaş qulluq işinden **sonra** gelir Kehrizli kendine. (CM-GM-301), (Bir gün Gurbanov Dadaş işten sonra Kehrizli köyüne geliyor.)

151. Bir neçe gün kendde vaxt keçirenden **sonra** gördüm ki, seherler çayın yanına qaynar süd gelende "oğru ineyin südü" deyib danışırlar. (CM-Oİ-303), (Köyde birkaç gün geçirdikten sonra sabahları çaydan sonra sıcak süt geldiğinde "hırsız inek sütüdür" dediklerini gördüm.)

152. Bir gün sabah çayını içenden **sonra** emoğlumla heyete çıxdıq. (CM-Oİ-303), (Bir gün sabah çay içtikten sonra kuzenimle birlikte evin önüne gittik.)

153. Şehere gedenden **sonra** bu gözel günleri hemişe arzu edeceyem. (CM-Oİ-305), (Şehre gittikten sonra hep bu güzel günleri dileyeceğim.)

154. Emoğlum hemin oğru ineyi iki il bundan **qabaq** Meşedi Necefden seksen bir manata almış. (CM-Oİ-306), (Kuzenim bu ineği iki yıl önce Meşedi Necef'ten seksen bir manata satın aldı.)

155. On-on iki il bundan **qabaq**, bir Allah bendesi yaşayırdı ki, onun ismi Hacı Ramazan idi. (CM-İE-309), (On-on iki yıl önce Hacı Ramazan adında bir Allah'ın kulu yaşıyordu.)

156. Hacı Ramazan övreti ikinci defe boşayandan **sonra** o qeder peşman olub. (CM-İE-310), (Hacı Ramazan karısını ikinci kez boşadıktan sonra çok pişman oldu.)

157. Bir neçe günden **sonra** siğe geri oxunmaz. (CM-İE-312), (Birkaç gün sonra dua geri okunmayacak.)

158. Bir neçe günden **sonra** Şerebanını haman Keble İmamelinin menziline getirdiler. (CM-İE-313), (Birkaç gün sonra Şereban'ı aynı Keble İmam Ali'nin evine getirdiler.)

159. Bir neçe vaxtdan **sonra** dediler ki, Hacı Ramazan Şerebanını nikah edib evine getirib. (CM-İE-313), (Bir süre sonra Hacı Ramazan'ın Şerebani ile evlendiğini ve onu evine getirdiğini söyledi.)

160. Men hemd suresini oxuyub qurtarandan **sonra** yavaşca dedim. (CM-Yu-314), (Hamd Suresi'ni okuduktan sonra yavaşça söyledim.)

161. Men oturandan **sonra** bir-iki deqiqe meclis sakit keçdi. (CM-Yu-314), (Oturduktan sonra toplantı bir iki dakika sessizce geçti.)

162. Men bunu deyenden **sonra** müdir yoldaş sağ elindeki qelemi yere qoydu. (CM-U-320), (Bunu söyledikten sonra yönetici kalemi sağ eliyle yere koydu.)

163. Bizim danışığımıza qulaq veren centlemene diqqet edenden **sonra** bir azca şübhelenmeye başladım. (CM-U-321), (Sohbetimizi dinleyen beyefendi dikkat ettikten sonra biraz şüphe duymaya başladım.)

164. Maşın berk bağırandan **sonra** astaca yola düşdü. (CM-İK-322), (Araba yüksek sesle bağırdıktan sonra yavaşça gitti.)

165. Dayanandan **sonra** gene gözü uzaqlaşan qatarda idi. (CM-İK-322), (Durduktan sonra gözleri yine trenin üzerindeydi.)

166. Maşın gedenden **sonra** vağzal yene seyrelirdi. (CM-İK-322), (Araba gittikten sonra istasyon yine seyreldi.)

167. Bir ay bundan **qabaq** övretim ve uşaqlarımı da götürüb Bakıya köçmüşem. (CM-ŞK-323), (Bir ay önce eşim ve çocuklarımla Bakü'ye taşındım.)

168. Övretim Dilber Ağdaşdan buraya gelenden **sonra** lap deyişilib. (CM-ŞK-323), (Eşim Dilber Ağdaş'tan buraya geldiğinden bu yana tamam değişmiş.)

169. Men almaları ona verenden **sonra** da yene bir söz danışmaq istemedi. (CM-İA-325), (Ona elmaları verdikten sonra başka bir şey söylemek istemedi.)

170. Onun qiymeti iki qepikdir ve yeyib qurtarandan **sonra** heç bir şeydir. (CM-İA-326), (İki kuruşa mal oluyor ve yedikten sonra hiçbir şey yok.)

171. Bedenimi kiseleyib üstüme bir neçe defe su tökenden **sonra** bu kişi başladı başımı sabunlamağa. (CM-Sa-327), (Vücudumu kese attıktan sonra ve üzerime birkaç kez su dökdükten sonra bu adam kafamı sabunlamaya başladı.)

172. Bir az keçenden **sonra** qatıq getiren oğlan bir yeke qaynar samovar getirdi qoydu qapının yanında, quru yere. (CM-Zel-330), (Bir süre sonra yoğurtu getiren çocuk tek bir sıcak semaver getirib kapının önüne, yere koydu.)

173. Bir-iki stekan çaydan **sonra**, çöreye de el uzatdı. (CM-Zel-331), (Bir iki bardak çayın ardından ekmeğe uzandı.)

174. Bizden **sonra** kendliler Peri arvadı ve uşağını xarabadan çıxartmışdılar. (CM-Zel-332), (Bizden sonra köylüler Peri karısını ve çocuğunu enkazdan çıkardı.)

175. Bir qeder gedenden **sonra** hambal girdi birinci mehmanxananın dalanına. (CM-GB-333), (Bir süre yürüdükten sonra kapıcı ilk otele girdi.)

176. Bunu da görenden **sonra** hambal bir qeder fikir eledi. (CM-GB-334), (Bunu görünce hamal biraz düşündü.)

177. Bir qeder keçenden **sonra** qızımı yene şirin yuxuda gördüm. (CM-GB-337), (Bir süre sonra kızımı yine tatlı rüyada gördüm.)

178. İyirmi deqiqeden **sonra** Ohanla da ayrılacağam. (CM-GB-339), (Ohan ile yirmi dakika sonra ayrılacağım.)

179. On deqiqeden **sonra** haman fayton yavıqlaşıb bizim qabağımızdan keçecek. (CM-AD-341), (On dakika içinde aynı fayton yanımıza gelecek ve yanımızdan geçecek.)

180. Bir neçe defedir Xansaraya köçüb gedenden **sonra** men Qebzibeye xüsusi teklifler göndermişem. (CM-AD-342), (Birkaç kez Hansaray'a taşındıktan sonra Gebzibey'e özel teklifler gönderdim.)

181. Qaraqırtdan günortadan iki saat **sonra** çıxdıq. (CM-AD-345), (Öğleden iki saat sonra Garagırttan ayrıldık.)

182. On beş deqiqe orada avara dayanandan **sonra** Esed yapışıb atların cilovundan çeke-çeke ehmalca aparıb. (CM-AD-347), (Esad, orada on beş dakika boşta kaldıktan sonra atlarının dizginlerine sarıldı.)

183. Bu adam diqqetle menim üzüme baxandan **sonra** qabaqca bunu menden soruşdu. (CM-T-349), (Bu adam yüzüme dikkatlice baktı ve bunu bana önceden sordu.)

184. Seher çayından **sonra** meni çağırdılar dustaqxananın kamtoruna. (CM-T-350), (Sabah çayından sonra beni hapishane müdürlüğüne çağırdılar.)

185. Ondan **sonra** nazir üzünü mene teref tutdu. (CM-T-350), (Sonra bakan yüzünü bana çevirdi.)

186. Ondan **sonra** men geleceyem bura. (CM-KO-373), (Ondan sonra buraya geleceğim.)

187. Ondan **sonra** yene gedersiniz. (CM-KO-378), (Ondan sonra tekrar gideceksin.)

188. On beş il bundan **qabaq** hemin otaqda men de seni oxumuşam. (CM-Ö-386), (Seni on beş yıl önce aynı odada okudum.)

189. Elm oxuyandan **sonra** yeqin eledim ki, heç zad bilmirem. (CM-Ö-387), (Bilim okuduktan sonra neredeyse hiçbir şey bilmediğimi fark ettim.)

190. Hacıhesen bir az fikir eleyenden **sonra** başını qaldırdı. (CM-Ö-388), (Hacı Hasan biraz düşündükten sonra başını kaldırdı.)

191. Bir neçe günden **sonra** Xorasandan qırmızı başmaq getirecek. (CM-Ö-390), (Birkaç gün içinde Horasan'dan kımızı ayakkabılar getirecek.)

192. İnşallah bir hefteden **sonra** gelerem vetene. (CM-Ö-390), (İnşallah bir hafta sonra sana geleceğim.)

193. Bu bir möcüzedir ki, insan ölenden **sonra** dirile. (CM-Ö-392), (İnsanın öldükten sonra dirilmesi mucize.)

194. Daha bundan **sonra** ölsen de, yaxanı qurtara bilmeyeceksen. (CM-Ö-396), (Ondan sonra ölsen bile, kendini kurtaramayacaksın.)

195. Bir qeder fikirden **sonra** terpeşmeyib, övrete sarı belağetle deyir. (CM-Ö-407), (Biraz düşündükten sonra panik yapmaz ve karısıyla güzel bir şekilde konuşur.)

196. Bu Hacıdan soruş görek, üç il bundan **qabaq** ölen arvadını niye yazdırmır? (CM-Ö-413), (Bu Hacıya sorun, neden üç yıl önce ölen karısını kaydettirmiyor?)

197. Bir qeder fikirli baxandan **sonra** heyfislenib, ellerini dizlerine vurub deyir. (CM-Ö-416), (Bir süre baktıktan sonra üzüldü ve ellerini dizlerinin üstüne koydu.)

198. Bunların hamısı keçenden **sonra** sen özün gerek bilesen. (CM-Ö-418), (Tüm bunlardan sonra kendin bilmen gerekiyor.)

199. Bir-iki ay bundan **qabaq** bir az yaxşı idi. (CM-Ö-420), (Birkaç ay önce biraz daha iyiydi.)

200. Bir qeder Nazlıya baxandan **sonra** elini salıb, cibinden araq şüşesini çıxarıb, isteyir başına çekib içe. (CM-Ö-424), (Nazlı'ya bir süre baktıktan sonra elini yere koydu, cebinden bir şişe votka çıkardı, kafasına dikerek içmek istedi.)

201. Az fikirden **sonra** qalan adamları eşik otaqdan bir-bir çağırır içeri. (CM-Ö-427), (Birkaç düşünceden sonra diğer odadaki diğer insanları tek tek içeri alıyor.)

202. Her kes bu mübarek otağa qedem qoysa, ölenden **sonra** qiyametedek qebrin deriçesinden melakelerle söhbet edecek. (CM-İN-428), (Kim bu mübarek

odaya girerse, mezarın derinliklerinden kıyamete kadar meleklerle konuşur.)

203. Yaxşı olardı diri getireydiler, danışdırandan **sonra** öldüreydik. (CM-K-432), (Canlı getirseler daha iyi olur, konuştuktan sonra öldürürdük.)

204. Men ölenden **sonra** bu kamançanı bir kese verme. (CM-K-434), (Ben öldükten sonra bu kemanı birine verme.)

205. Bir qeder qulaq asandan **sonra**, Qehreman yüzbaşı yavaşca oturur. (CM-K-436), (Bir süre dinledikten sonra Kahraman yüzbaşı yavaşça oturur.)

206. Bir qeder sükutdan **sonra** içeri qapı açılır. (CM-AK-438), (Bir anlık sessizliğin ardından kapı açılıyor.)

207. Mirze Hesen yerini rahatlayandan **sonra** üzünü Rüstem beye tutub yazmağa hazır olur. (CM-AK-439), (Mirze Hasan rahatladıktan sonra yüzünü Rüstem'e doğru tutarak yazmaya hazırlandı.)

208. İkinci mertebede daşdan **sonra** berk olan şey demirdir. (CM-AK-442), (Taştan sonra sert olan ikinci şey demirdir.)

209. Demirden **sonra** berk olan şey hansıdır? (CM-AK-442), (Demirden sonra katı olan şey nedir?)

210. Bir qeder fikirden **sonra** qayıdıb oturur yerinde. (CM-AK-449), (Biraz düşündükten sonra geri döndü ve oturdu.)

211. Cemiyyet dağılandan **sonra** bir qeder ayaq saxla. (CM-AK-456), (Toplumun çöküşünden sonra, biraz durun.)

212. Benöyüş qaraüzü canavar iki hefte bundan **qabaq** yaralamışdı. (CM-AK-457), (Benöyüş Karagözü iki hafta önce bir kurt tarafından yaralandı.)

213. Daha bundan **sonra** qızını kime vermek isteyirsen ver. (CM-AK-458), (Ondan sonra kızına vermek istediğin kişiye ver.)

214. Oğlanları uzaqlaşıb yox olandan **sonra** qayıdıb oturur yerinde. (CM-AK-459), (Çocuklar uzaklaşıp ortadan kaybolduktan sonra geri döner ve oturur.)

215. Amma kitablarınızı görenden **sonra**, daha indi fikrimi deyişdim. (CM-AK-466), (Ama kitaplarını gördükten sonra şimdi fikrimi değiştirdim.)

216. Bundan **sonra** ağızlarda söylenecek ki, haman üç alimlerin biri dua yazır. (CM-AK-467), (Bundan sonra üç alimden birinin dua yazdığı söylenecek.)

217. Sen qardaşlarından ayrı düşme, men ölenden **sonra** da, qebirde de sene duacı ola. (CM-AK-468), (Kardeşlerinizden ayrılmayın ve ben öldükten sonra bile size tuhaf bir şekilde dua edebilir miyim?)

218. Bundan bir neçe il **sonra** bextiqara övretin qalan yarım canından yene bir parça qopdu. (CM-AK-475), (Birkaç yıl sonra, talihsiz kadının hayatının başka bir parçası paramparça oldu.)

219. Qapı berk döyülenden **sonra**, divara dırmaşır Kerbelayı Heyder. (CM-DKMü-495), (Kapıyı çaldıktan sonra Kerbela Haydar duvara tırmanıyor.)

220. İndi bele başa düşek ki, bu çocuklar bir ilden **sonra** adam olacaqlar? (CM-DKMü-497), (Şimdi bu çocukların bir yıl içinde insan olacağını anlayalım mı?)

221. Qasım kişi, uşaqlar bir ilden **sonra** yazıb oxumaq öyrenecekler. (CM-DKMü-497), (Kasım amca, çocuklar bir yıl içinde okumayı yazmayı öğrenecek.)

222. Danabaş mektebinin kursunu qurtarandan **sonra**, xahiş edenler gedib qorodskoy şkolaya girsinler. (CM-DKMü-499), (Danabaş okulu kursunu bitirdikten sonra soranların gidip şehir okuluna girmesi gerekiyor.)

223. İş-işden keçdikden **sonra** ruh sakitleşir ve daha nicata bir ümid yolu qalmır. (CM-DKMü-500), (İş işten geçtikten sonra ruh sakinleşir ve kurtuluş umudu kalmaz.)

224. Bu sözler hamısı keçenden **sonra**, bir de görüm, axır bizim uşaqlara ne oxudacaqsan? (CM-DKMü-501), (Bütün bu sözler bittikten sonra bakalım çocuklarımıza ne okuyacaksınız.)

225. Uşaqlar uşqolu qurtarandan **sonra** bir qulluq sahibi olacaqlarmı? (CM-DKMü-502), (Okul bittikten sonra çocukların bir işi olacak mı?)

226. Camaat bunu eşidenden **sonra** daha da berk güle-güle uzaqlaşır. (CM-DKMü-512), (Millet bunu duyduğunda daha da güçlü bir şekilde gülerek uzaklaştılar.)

227. Hezret Eşrefin xidmetinde bundan **sonra** heç danışmayaq. (CM-DY-518), (Hazreti Eşref'in hizmetinde bundan sonra bahsetmeyelim.)

228. Daha bundan **sonra** hamı deliler ağıllanacaq. (CM-DY-522), (Bundan sonra bütün deliler aklını başına toplayacak.)

229. Fazil Memmed bir qeder hereketsiz qalandan **sonra** başını dikeldir. (CM-DY-528), (Fazil Memmed bir süre hareketsiz kaldıktan sonra ayağa kalktı.)

230. Hacı Medine bu sözleri deyenden **sonra** üzünü Sonaya teref çönderdi. (CM-DY-533), (Hacı Medine bu sözleri söyledikten sonra yüzünü Sona'ya çevirdi.)

231. Oxuyub tamam edenden **sonra** üzünü tutur camaata. (CM-DY-545), (Okuduktan sonra yüzünü cemaate taraf tuttu.)

232. Çörekden **sonra** sizi başa sala bilerem ki, Teymur beyi sizin gözlemeyiniz lap ebesdir. (CM-E-558), (Ekmeğin ardından size anlatabilirim ki Teymur bey beklemeniz boşunadır.)

233. Xeyli bir vaxtdan **sonra** Cahangir nenesine deyir. (CM-E-561), (Cahangir uzun bir süre sonra büyükannesine söyler.)

234. Bir qeder keçenden **sonra** kitablarını vurur qoltuğuna ve otaqdan çıxıb gedir. (CM-E-562), (Bir süre sonra kitablarını koltuk aştına vurur ve odadan çıkar.)

235. Sen derde düçar olandan **sonra** gedecek. (CM-E-563), (Başını belaya soktuktan sonra gidecek.)

236. Heç yüz il de bundan **sonra** bu qeder qıza er tapılmaz. (CM-E-565), (Bundan yüz yıl sonra bu kız bir koca bulamayacak.)

237. Nadir şah Hindistanı istila edenden **sonra** geldi Türküstana. (CM-E-578), (Nadir şah, Hindistan'ı işğal ettikten sonra Türkistan'a geldi.)

238. Professor elindeki kağızı oxuyub qurtarandan **sonra** üzünü telebelere tutub soruşur. (CM-E-589), (Profesörün elindeki kağıdı okuduktan sonra yüzünü öğrencilere çevirip soruyor.)

239. Ara sakit olandan **sonra** professor elindeki mektubu telebelere teref tutub deyir. (CM-E-590), (Bir aradan sonra profesör elindeki mektubu öğrencilere söyler.)

240. Bir qeder keçenden **sonra** sakitlik emele gelir. (CM-E-593), (Bir süre sonra sakinleşir.)

241. Mercan xanım Zerefşan xanımla öz aralarında bir qeder danışandan **sonra** Çiçeyi çağırırlar yanlarına. (CM-E-594), (Mercan hanım Zerefşan hanımla bir süre konuştuktan sonra yanlarına Çiçek'i çağırdılar.)

242. Perver bir qeder de durandan **sonra** anasına teref başını qaldırıb dedi. (CM-E-595), (Bir süre ayakta kaldıktan sonra Perver başını annesine doğru kaldırdı ve şöyle dedi.)

243. Bundan **sonra** her üçünün qolundan yapışıb, aparır qatır deli kişiler şöbesine. (CM-E-606), (Ondan sonra üçünün de kollarından tuttu ve deli adamlar bölümüne götürdü.)

Simülasyonu İfade Eden İlaveler

"Qeder, kimi, teki, dek"

1. Men deyirem bütün Qafqaziyye vilayetinde bizim Danabaş kendi **kimi** mezeli kend yoxdur. (CM-DKE-41), (Tüm Kafkasya vilayetinde Danabaş köyümüz gibi bir köy olmadığını söyleyebilirim.)

2. Menim **kimi** adam incisin bizim kendden, bundan bele bizim kende gene pis demek haqdan kenar olar. (CM-DKE-42), (Benim gibi bir adam köyümüzden küssün, köyümüze yine kötü olduğunu söylemek yanlış olur.)

3. Mehemmedhesen eminin gözünden yaş çeşme **kimi** başlar axmağa. (CM-DKE-47), (Muhammed Hasan amca'nın gözlerinden gözyaşı pınarı gibi akmaya başlar.)

4. Senin **teki** ağaların yanında xecalet qalmaram. (CM-DKE-57), (Sizin gibi efendilerden utanmayacağım.)

5. Çoxdandır onun yuxusu bu geceki **kimi** olamışdı. (CM-DKE-67), (Uzun zamandır rüyası bu gece gördüğü rüya gibi değildi.)

6. Gözlerinin yaşı sübhün şehi **kimi** kipriklerini islatmışdı. (CM-DKE-73), (Gözlerindeki yaşlar, şafağın çiyleri gibi kirpiklerini islattı.)

7. Veliqulu gelib oturdu ve ayaqlarını yorğun adam **kimi** dayadı divara. (CM-DKE-73), (Veligulu gelip oturdu ve yorgun bir adam gibi ayaklarını duvara yasladı.)

8. Fizze bacısı Ziba **kimi** ellerini gözlerinin üste qoyub başladı ağlamağa. (CM-DKE-74), (Kız kardeşi Ziba gibi ellerini gözlerinin üstüne koyup ağlamaya başladı.)

9. Pambıq boğçası **kimi** çekilib oturdu qaranlıq bucaqda. (CM-DKE-78), (Pamuk yumuğu gibi gerilmiş karanlık bir köşeye oturdu.)

10. Qaranlıq bucaqlarda taxça **kimi** deşiklere düzülüb saxsı qab-qacaq. (CM-DKE-86), (Karanlık köşelerde niş benzeri deliklerde dizilmiş çanak çömlek tabaklar.)

11. Bu sefil oğlu hardan şeytan **kimi** çıxıb gelib eşşeyi apardı. (CM-DKE-87), (Bu sefilin oğlu şeytan gibi çıkıp eşeği aldı.)

12. Bu sözleri deye-deye İzzet ox **kimi** soxuldu eve. (CM-DKE-89), (İzzet bu kelimeleri söyledikten sonra ok gibi eve girdi.)

13. Ehmed zeif ve naxoş **kimi** girdi içeri. (CM-DKE-94), (Ahmet zayıf ve hasta gibi içeriye girdi.)

14. Arvad **kimi** oturacaqsan evinde. (CM-DKE-96), (Evde karı gibi oturacaksın.)

15. Ehmed evden ildırım **kimi** heyete qaçdı. (CM-DKE-97), (Ahmet evden şimşek gibi dışarı çıktı.)

16. İzzet ve Mehemmedhesen emi hirsinden başladılar Ehmed **kimi** ağlamağa. (CM-DKE-98), (İzzet ve Muhammed Hasan amca öfkeden Ahmet gibi ağlamaya başladı.)

17. Uşaq **kimi** ağladı. (CM, DKE-107), (Çocuk gibi ağladı.)

18. Seni it ölüsü **kimi** sürüdüb apartdıraram. (CM-DKE-112), (Seni ölü bir köpek gibi sürükleyeceğim.)

19. Xudayar beye getmemek fikri Zeynebi divar **kimi** sıxırdı. (CM-DKE-114), (Hudayar bey'e gitmeme fikri, Zeyneb'i duvar gibi sıkıştırıyordu.)

20. Novruzeli el ağacını götürüb, başladı uşaq **kimi** qaçmağa. (CM-DKE-124), (Novruz Ali bastonunu aldı ve çocuk gibi koşmaya başladı.)

21. Novruzeli oturub damın bucağında ve uşaq **kimi** ağlayır. (CM-PK-126), (Novruz Ali çatının köşesine oturur ve çocuk gibi ağlar.)

22. Sen mene verdiyin kağız **kimi** bir kağız saldı qutuya. (CM-PK-127), (Bana verdiğin kağıt gibi kutuya bir kağıt koydun.)

23. Çarıqlı deveçi bizim **kimi** igidlerin qabağında ağzını açıb danışsa, lazımdır ki, onun ağzını mehz gülle ile yumaq. (CM-KO-133), (Bizim gibi yiğit adamların önünde çizmeli bir bedevi konuşursa ağzını kurşunla kapatmak gerekir.)

24. Sizin vilayetin müselmanları eger müselmana bir tük **qeder** oxşayırlarsa, menim atama lenet! (CM-UZ-144), (Senin eyaletin Müslümanları Müslüman gibi görünüyorsa babama lanet.)

25. Gence mescidinin qapısının sekisinde Meşedi Molla Hesen **kimi** bir şexs eyleşib. (CM-İH-152), (Gence camisi'nin kapısınnda Meşedi İmam Hasan gibi bir şahıs oturmuş.)

26. Bey melefeni götürüb çarşav **kimi** saldı başına. (CM-KB-191), (Beyefendi bez aldı ve çarşaf gibi başına sardı.)

27. Her şeyin dünyada intehası olan **kimi** bu işlerin de bir axırı ola bilecek. (CM-N-204), (Tıpkı dünyadaki her şeyin bir sonu olduğu gibi, bir sonu olabilir.)

28. Rzaqulu, gedirem, amma kişi **kimi** söz veresen ki, ayaq üste fatihe verib qayıdaq. (CM-KA-210), (Rzagulu, ben gidiyorum ama eğer bir adam gibi söz verirsen, ayakta fatiha okuyup geri dönelim.)

29. Bu da ireliki **kimi** üzünü camaata tutub başladı. (CM-DKMek-220), (Ve eskisi gibi yüzünü insanlara taraf tutup başladı.)

30. Bu işlerin hamısı mene vaqie **kimi** göründü. (CM-DKMek-221), (Tüm bunlar bana vakie gibi görünüyordu.)

31. Cefere baxıb Yusif de onun **kimi** başladı zırınpanı. (CM-DKMek-223), (Cafer Yusuf'a baktı ve onun gibi ağlamaya başladı.)

32. Camaatın sesi gene ireliki **kimi** başladı ucalmağa. (CM-DKMek-231), (Halkın sesi yeniden yükselmeye başladı.)

33. Zalım oğlu, ov tulası **kimi** hiss eleyirdi. (CM-Zır-242), (Zalım'ın oğlu, bir avcı köpeyi gibi hissetti.)

34. Bunlardan sonra İvanovun arvadı haman kişiler **kimi** özü yavıqlaşdı ve onlar kimi menim dodaqlarımdan müvafiq qaydada öpdü. (CM-RK-248), (Ondan sonra İvanov'un karısı ona aynı erkekler gibi yaklaştı ve beni dudaklarımdan öptü.)

35. Meşedi Qulamhüseyn, dünyada senin **tek** menim heç iki nefer de dostum yoxdur. (CM-RK-248), (Meşedi Gulam Hüseyin, dünyadaki tek sensin, benim hiç arkadaşım yok.)

36. Teze balığı sirkesiz yemek, eti duzsuz yemek **kimi** bir şeydir. (CM-S-251), (Sirke olmadan taze balık yemek tuzsuz et yemek gibidir.)

37. Men kefli adam **kimi** qabaqca stolun üstünde bir şey görmedim. (CM-YT-255), (Daha önce hiç hoş bir adam olarak masada bir şey görmemiştim.)

38. Bizim uşaqlar özge uşaqlar **kimi** o qeder de divar yazan deyiller. (CM-SU-264), (Çocuklarımız diğer çocuklar kadar duvara yazı yazan değil.)

39. Heyvan **kimi** bir şeye oxşayır, altında bir neçe elif yazılıb. (CM-SU-265), (Üzerinde birkaç harf yazan bir hayvana benziyor.)

40. Od **kimi** isti torpağa buz cızıltı ile yapışıb az qaldı havaya uçsun. (CM-B-270), (Buzun çıtırtılarıyla neredeyse ateş sıcak zemine yapıştı ve neredeyse havaya uçtu.)

41. He, belece it **kimi** qorxub qaçarsan. (CM-B-271), (Evet, yani bir köpek gibi korkarak kaçıyorsun.)

42. Oğru adam **kimi** yavaşca çıxdıq darvazaya teref. (CM-H-276), (Kapıya hırsız gibi yavaşça çıktık.)

43. Bu heyvanın vücudu örümcek **kimi** iki qisimden müteşekkildir. (CM-THek-279), (Bu hayvanın vücudu örümcek gibi iki parçadan oluşur.)

44. Men de qeyri yaranmışlar **kimi** her gün bulvara çıxmışam. (CM-BK-281), (Her gün bir yaratık değilmiş gibi bulvara çıktım.)

45. Gündüzler bulvarda rast geldiklerim özüm **kimi** qelem sahiblerinden ve teatr xadimlerinden olurdu. (CM-BK-281), (Gün içinde bulvarda karşılaştığım kişiler benim gibi kalem sahiplerinden ve tiyatro oyuncularından olacaktı.)

46. Bunlar teqsirkar adam **kimi** tez-tez o terefe-bu terefe gedirler. (CM-BK-282), (Suçlu bir adam gibi sık sık o tarafa bu tarafa giderler.)

47. Menim **kimi** yalandan “beli, beli” deyib özlerini anlayana oxşadıblar. (CM-ŞB-291), (Benim gibi bir yalana “evet, evet” söyleyin, sanki kendileri anlıyorlar.)

48. Az qalırdı ki, kişi mehebbetin çoxluğundan uşaq **kimi** ağlasın. (CM-BMR-296), (Adam aşk bolluğundan bir çocuk gibi ağlamak üzereydi.)

49. Birisi budur ki, ispalkom **kimi** ve Kazım Memmed oğlu kimi hörmetli şexslere toxunur. (CM-BMR-302), (Birincisi müdür ve Kazım Memmed oğlu gibi ileri gelenlere değinmesidir.)

50. Vehşi bir heyvan **kimi** çölde dolanmağa çoxdan adet edibdir. (CM-Oİ-306), (Vahşi doğada vahşi bir hayvan gibi dolaşmaya uzun zamadır alışmıştır.)

51. Menim **kimi** yazıçıya bu kifayet deyil. (CM-Oİ-306), (Benim gibi bir yazar için bu yeterli değil.)

52. Deyirler onun özü **kimi** bir oğru ineyi de var imiş. (CM-Oİ-308), (Onun gibi bir hırsız ineği olduğunu söylüyorlar.)

53. Uşaqlar bal arısı **kimi** vızıltı başladılar. (CM-Oİ-309), (Çocuklar arılar gibi vızıldamaya başladı.)

54. Ondan sonra yad bir övret **kimi** gene irelideki eri Hacı Ramazana qayıdıb övret ola biler. (CM-İE-311), (Bundan sonra yabancı eş olarak Hacı Ramazan'a dönüp eş olabilir.)

55. Bir adam da menim **kimi** girdi otağa ve eyleşdi. (CM-Yu-314), (Bu adam benim gibi odaya girdi ve oturdu.)

56. Onların da derdi bizimki **kimi** hemin texnikuma daxil olmaq idi. (CM-U-320), (Onların sorunu, bizimkiyle aynı teknik okula girmekti.)

57. Burada müdir de menim **kimi** ayaq üste qalxdı. (CM-U-320), (Burada yönetici benim gibi ayağa kalktı.)

58. Başının telleri qız saçı **kimi** daranıb, alnına düzülmüş, qız kimi üzü tüksüz bir centlmen idi. (CM-PŞ-321), (Başının telleri bir kızın saçı gibi taranmış, alnına dizilmişti ve yüzü bir kızınki gibi tüysüzdü.)

59. Bunlar bir-birini qucaqlayıb arvad **kimi** öpüşdüler. (CM-PŞ-322), (Birbirlerini kucakladılar ve karı gibi öpüştüler.)

60. Pişik **kimi** özünü tullayıb sıçradı düşdü yere. (CM-İK-322), (Kendini bir kedi gibi attı ve yere atladı.)

61. Bu ağaclar da insanlar **kimi** hiss sahibidirler. (CM-İK-323), (Bu ağaçlar da insanlar gibi hissediyor.)

62. Onları küçede görende menim **kimi** üz çönderecekdir. (CM-İA-326), (Onları sokakta gördüklerinde benim gibi yüz çevirecekler.)

63. Ele süretle qayıtdım ki, bilse idim baxan yoxdur, uşaq **kimi** qaçardım. (CM-Zel-333), (Çabucak döndüm, sanki bana bakacak kimse olmadığını biliyormuş gibi, bir çocuk gibi kaçtım.)

64. Dünyada birinci defe rast geldiyi elli sekkiz yaşında menim **kimi** bir kişiye aşiq olan arvada oxşamırdı. (CM-GB-338), (Elli sekiz yaşında onunla dünyada ilk tanıştığı zaman benim gibi bir adama aşık bir eş gibi görünmüyordu.)

65. Daha menim üçün hemişe tapmaca **kimi** bir şey olacaq. (CM-GB-339), (Her zaman benim için bilmece gibi bir şey olacak.)

66. Mekteb qızları ve mekteb oğlanları qarışqa **kimi** qaynaşırlar. (CM-AD-342), (Kız öğrenciler ve erkek öğrenciler karınca gibi kaynıyor.)

67. Xansaray **kimi** gözel bir yaylağa getmek istemir. (CM-AD-342), (Hansaray gibi güzell bir yaylaya gitmek istemiyor.)

68. Dolayı yolların sağ ve sol terefleri qarışqa **kimi** camaatla dolu görsenirdi. (CM-AD-345), (Dolaylı yolların sağ ve sol tarafları karınca halinde kalabalık görünüyordu.)

69. Bunun **kimi** xaruqülade söhbetlere hemişe şekk elemişem. (CM-AD-346), (Her zaman böyle tuhaf konuşmalara şüpheyle yaklaştım.)

70. Men **kimi** onlara mehebbet gösteren birini bu hala salırlar. (CM-AD-347), (Benim gibi onları seven birini ne hale sokmuşlar.)

71. Men de üstüme yorğan **kimi** bir şey saldım ve yatdım. (CM-T-350), (Kendimi bir battaniyeyle örttüm ve uzandım.)

72. Baqqal Meşedi ağanı ve onun **tek** bir neçe baqqalı, Hacı Abdulqafarı ve onun kimi hacıları mescidde görürdüm. (CM-ER-352), (Camide bakkal Meşedi ağa ve bazı bakkalları, Hacı Abdulgafar ve diğer hacıları gördüm.)

73. Qar **kimi** ağ, üzün bele göyçek. (CM-ÇD-363), (Kar beyazı gibi, yüzü çok güzel.)

74. Hamıya gün **kimi** müşexxesdir. (CM-ÇD-366), (Her kes için gün kadar özeldir.)

75. Ayda üç defe gelib, zeli **kimi** yapışırlar. (CM-KO-372), (Ayda üç kes geliyorlar ve sülük gibi tutunurlar.)

76. Soltan ağa, heç zad verme, it **kimi** qov getsinler! (CM-KO-373), (Sultan ağa bir şey verme köpek gibi kov gitsinler!)

77. Bilmirem siz kenar adam **kimi** hiss eleyirsiniz? (CM-KO-380), (Bilmiyorum kendini yabancı gibi hissediyor musun?)

78. Sen de menim **kimi** ders oxuyub qurtarandan sonra, başlayacaqsan İskender kimi küplerin dibinde yatmağa. (CM-Ö-387), (Benim gibi okulu bitirdikten sonra İskender gibi küplerin dibinde uyumaya başlayacaksın.)

79. Bu bir möcüzedir ki, insan ölenden sonra dirile ve bizim **kimi** ağıllı-başlı adam ola. (CM-Ö-392), (Bir insanın öldükten sonra dirilip bizim gibi bilge bir adam olması bir mucizedir.)

80. Men de senin **kimi** bilmirem. (CM-Ö-394), (Senin gibi bilmiyorum.)

81. Qız uşaqları da oğlanlar **kimi** çıxıb çölü-bacanı gezeler? (CM-Ö-395), (Kızlar da erkekler gibi dışarı çıkıp dolaşıyor mu?)

82. Bu şeherde onun Nazlı **kimi** nişanlısı var. (CM-Ö-398), (Bu şeherde Nazlı gibi nişanlısı var.)

83. Şeyx Nesurullah naxoş **kimi** heç kese baxmayıb, dayanır yastıqlara. (CM-Ö-399), (Şeyh Nesurullah hastaymış gibi kimseye bakmadı, yastıkların üzerinde durdu.)

84. İsgender **kimi** bir igid gelib dursun bu meydanda. (CM-Ö-415), (İskender gibi cesur bir adam gelip bu meydanda dursun.)

85. Bu qollarda Rüstem pehlivan **kimi** qüvvetim olaydı, yapışaydım sizin ayaqlarınızdan ve ataydım göyün üzüne, qarpız kimi paqq eleyib dağılaydınız. (CM-Ö-415), (Bu kollarda Rüstem güreşçi kadar güçlü olurdu, ben ayaklarına sarılıp seni gökyüzüne ataydım, karpuz gibi dağılaydın.)

86. Şeyx Nesrullah **kimi** menim de bir ele elmim olaydı. (CM-Ö-416), (Şeyh Nesurullah gibi biraz bilgi sahibi olurdun.)

87. Senin **kimi** kaftarın yeri qebirdir. (CM-Ö-417), (Senin gibi bir gavurun yeri mezar.)

88. Allahına Şükür elesin ki, Şeyx Nesurullah **kimi** bir vücuda ere gedir. (CM-Ö-418), (Şeyh Nesurullah gibi bir şahısa gittiği için Allah'a hamd olsun.)

89. Ele kefenli adam **kimi** bir şeydir. (CM-Ö-419), (Kefen içindeki bir adam gibi.)

90. Mir Bağır içeri girib, övretleri görüb, diksine **kimi** qayıdır. (CM-Ö-423), (Mir Bağır içeri girer, kadınları görür ve dizlerinin üzerine çöker.)

91. Kimin ağlına gelerdi bizim Nazlı şeyx **kimi** adama qismet olacaq. (CM-Ö-423), (Nazlı şeyhimiz gibi birinin şanslı olacağını kim düşünebilirdi?)

92. Men de kişi **kimi** söz verirem. (CM-Kam-430), (Bir erkek olarak söz veriyorum.)

93. Necefqulu **kimi** igidi bir de hardan tapacağıq? (CM-Kam-431), (Necefgulu gibi cesur bir adamı nerede bulabiliriz?)

94. Zalımın oğlu dovşan **kimi** qaçdı. (CM-Kam-433), (Zalimin oğlu tavşan gibi koştu.)

95. Dörd yüz senin **kimi** ermeni öldürsek, yene evez çıxmaz. (CM-Kam-433), (Senin gibi dört yüz ermeni öldürsek, yerine geçemeyecek.)

96. Bu saat başını qoyun başı **kimi** keseceyik. (CM-Kam-434), (Bu sefer başını koyun kafası gibi keseceğiz.)

97. Yarası bele kalafa **kimi** idi. (CM-AK-457), (Yarası kabuk gibiydi.)

98. Aslan bey **kimi** ehmeqlere getmekdense, Gülbaharın evde qalmağı meslehetdir. (CM-AK-458), (Aslan bey gibi salaklara gitmek yerine Gülbahar'ın evde kalması tavsiye edilir.)

99. Bir yerde duran deyil, qarışqa **kimi** qaynaşır bir-birbine . (CM-AK-460), (Hareketsiz durmuyor, ama karıncalar gibi kaynıyor.)

100. Bir şeyden qorxan **kimi** geri döndüler. (CM-AK-471), (Sanki birşeyden korkuyormuş gibi geri döndüler.)

101. Ay ve ulduz şemsin parçaları ola **kimi**, bunlar da analarının ayı ve ulduzlarıdır. (CM-AK-475), (Ay ve yıldızlar nasıl güneşin parçalarıdır, annelerinin ayları ve yıldızları da onlardır.)

102. Amma senin **kimi** axmaq yoxdur. (CM-O-479), (Ama senin gibi aptal yok.)

103. Qabiliyyetli olsa, menim **kimi** gedib seminariyanı qurtarar ve menim kimi smatritel olar. (CM-DKMü-502), (Eğer yapabilirse benim gibi ilahiyat okulundan mezun olacak ve benim gibi akıllı olacak.)

104. Odur Qasım kişi **kimi** ağsaqqalsınız. (CM-DKMü-509), (Siz de Kasım amca gibi yaşlısınız.)

105. Uşaqlar evvel laldan qorxan **kimi** olub geri çekildiler. (CM-L-514), (Çocuklar laldan korkar gibi geri çekildiler.)

106. Hacı Nayib ağa buyurmuş **kimi**, burada ruh meselesi var. (CM-DY-520), (Hacı Nayib ağa emrederken, burada bir ruh meseles var.)

107. Deli üç gün keçmir şefa tapır ve senin-menim **kimi** ağıllı olur. (CM-DY-529), (Deli üç günden kısa sürede iyileşiyor ve senin benim kadar akıllı oluyor.)

108. Deliler başlarını aşağı salıb, günahkar **kimi** baxırlar. (CM-DY-531), (Deliler başlarını eğiyor ve suçlu gibi bakıyor.)

109. Fazil iki eli ile üzünü örtür ve uşaq **kimi** ağlayır. (CM-DY-531), (Fazil iki eliyle yüzünü kapatıyor ve bir çocuk gibi ağlıyor.)

110. Bundan qabaqkı esrde insanlar heyvan **kimi** yaşayırdılar. (CM-Y-553), (Geçen yüzyılda insanlar hayvanlar gibi yaşadılar.)

111. Camaat bir növ ölgün **kimi** olur. (CM-Y-554), (Cemaat bir çeşit ceset gibidir.)

112. Teymur bey **kimi** oğlan dünyada hedsizdir. (CM-E-558), (Teymur bey gibi bir erkek dünyada sınırsızdır.)

113. Menim iyirmi üç yaşında qızım indiyedek kor qız **kimi** evde qalıb. (CM-E-562), (Yirmi üç yaşındaki kızım kör bir kız gibi hala evde.)

114. Başına qara desmal bağlayıb, yaşlı arvadlar **kimi** evde ömür çürüdesen. (CM-E-563), (Başına siyah bir mendil takıp yaşlı kadınlar gibi evde çürür gidersin.)

115. Bir de görüm niye onların biri gül **kimi** bacına elçi göndermir? (CM-E-567), (Hadi söyle bakalım onlardan biri neden gül gibi olan kardeşini istemeye gelmiyor.)

116. Qeyri arvadlar da ölüye ağlayan **kimi** ses-sese verib ağlayırdılar. (CM-E-569), (Diğer kadınlar da ölüler için ağlarken yüksek sesle ağladılar.)

117. Sizin **kimi** arvadların cavabını bu uşaqlar vere biler. (CM-E-571), (Bu çocuklar senin gibi kadınlara cevap verebilir.)

118. Sonra uşaq **kimi** gedir Mercan xanımın elinden yapışıb aparır hekimin otağına. (CM-E-572), (Sonra bir çocuk gibi gider, Mercan hanım'ın elini tutar ve onu doktorun odasına götürür.)

119. Mercan **kimi** terbiyesiz arvada qoşulub, çığır-bağır eleyir. (CM-E-572), (Mercan gibi asi bir kadına katılır ve çığlık atar.)

120. Bizim **kimi** ucadan aşağıya düşenlerin nicatı dersde ve elmdedir. (CM-E-583), (Bizim gibi yüksekten alçağa düşenlerin kurtuluşu sınıfta ve bilimdedir.)

121. Bu da atası **kimi** özünü intihar ede biler. (CM-E-585), (Babası gibi intihar edebilir.)

122. Anası Mercan xanım cevahir **kimi** xanımdır. (CM-E-592), (Annesi Mercan hanım bir mücevver gibi hanım.)

123. Sene de Şahzade **kimi** yezne lazımdır. (CM-E-598), (Prens gibi bir damat lazım.)

124. Şahzade, deli **kimi** qızmış halda Şeref xalaya teref hücum çekdi. (CM-E-602), (Prens, bir deli gibi öfkeli şekilde, Şeref teyzeye saldırdı.)

125. Qedim peyğemberler **kimi** her bir övret qabağına çıxdı. (CM-E-606), (Eski peygamberler gibi her eşi önüne çıktı.)

Referans Anlamlı İlaveler

"Göre, esasen"

1. Xudayar beyin şikayetine **göre** qlava Veliqulunu tutub qatdı dama. (CM-DKE-82), (Hudayar bey'in şikayetine göre, başçı Veligulu'yu yakaladı ve çatıya çıkardı.)

2. Usta Zeynalın buyurmağına **göre** Muğdusi oğlu ile gedib qonşudan bir nerdivan da alıb getirdiler. (CM-UZ-141), (Usta Zeynal'ın isteğine göre Muğdusi oğluyla birlikte gittiler ve komşudan bir merdivan getirdiler.)

3. Hacı Resuldan da ayıbdı, o kişi vilayetde özüne **göre** bir adamdı. (CM-UZ-146), (O da Hacı Resul'den utandı, o vilayette kendince bir adamdı.)

4. Hesen bey Genceli, rus dili dersi oxumuş ve müselmanca da özüne **göre** tehsil tapmış bir vücud. (CM-DKMek-214), (Hasan bey Genceli, Rusça okuyan ve kendisine göre Müslümanca okuyan bir şahsiyet.)

5. Rehmetlik Dadaşımın mülahizesine **göre** böyükler kende ondan ötrü gelmişler ki, görsünler vilayet dinclikdirmi? (CM-DKMek-215), (Rahmetli Dadaşım'ın görüşüne göre, büyükler vilayetin barışçıl olup olmadığını görmek için köye geldiler.)

6. Menim zehnime **göre** bu adamların hamısından cüretli gene rehmetlik Dadaşım idi. (CM-DKMek-217), (Bence bu adamların en cesur olan rahmetli Dadaşımdı.)

7. Xanın emrine **göre** Germe-çataq kendinde bize bir mexsusi kend evi boşaldıb vermişdiler. (CM-HT-233), (Han'ın emriyle Germe-çatak köyündeki köy evimizi boşalttılar.)

8. Axund Sadıq Münşinin şikayetine **göre** xan bu tesbehi gönderdi ki, sene nişan verim. (CM-HT-235), (Ahund Sadık Münşi'nin şikayetine göre, han bu teşbihi size nişan vermek için gönderdi.)

9. Hekimin beyanatına **göre**, taxıl çöplerini qırıb yere töken hemin bu qurd imiş. (CM-THek-279), (Doktorun ifadesine göre, tahılı kıran ve yere fırlatan bu solucandı.)

10. Bir revayete **göre** Seqerül Qediri hicretden 212 il qabaq Azerbaycanın "Danaqırt" qesebesinde tevellüd edib. (CM-K-293), (Bir efsaneye göre Segerul Kadri, Azerbaycan'ın "Danagırt" yerleşiminde hicri'den 212 yıl önce doğmuştur.)

11. Menim xahişime **göre** o meni apardı ineyi göstersin. (CM-Oİ-303), (İsteğim üzerine beni aldı ve bana ineği gösterdi.)

12. Qonşuların dediyine **göre** Hacı, Şerebanıya birce bunu dedi. (CM-İE-313), (Komşuların söylediğine göre Hacı, Şerebani'ye bir şeyler söyledi.)

13. Burada mene ruhani lezzet veren hekim Qebziyevin bu meclisin şirin yerinde bizim xahişimize **göre** Xansaraya getmeyinin sebebini nağıl elemeyi oldu. (CM-AD-343), (Burada manevi bir tat veren doktor, bu meclisin tatlı yerinde istediğimiz üzerine Gabziyev'in neden Hansaray'a gitmediğinin hikayesini anlattı.)

14. Menim qanacağıma **göre** sizin kitabınızda olan mulumat mehz Yevropa ve Rusiya menbeyinden erz olunmuşdur. (CM-AK-440), (Bildiğim kadarıyla kitabınızdaki bilgiler Avrupa ve Rus kaynaklarından geldi.)

15. Növbete **göre** gerek bizim evde yığışalar. (CM-AK-446), (Sıraya göre evimizde toplanmalılar.)

16. Menim qanacağıma **göre**, bu qeder tefsil vermeyin lüzumu yoxdur. (CM-AK-454), (Görüyorsun, bu kadar detaya girmeme gerek yok.)

17. Men yüzbaşının iltimasına **göre** bu kağızı cırıram. (CM-O-512), (Yüzbaşının isteği üzerine kan alıyorlar.)

18. Herenin öz damarına **göre** qan alarlar. (CM-DY-521), (Her kesin kendi damarından kan alıyorlar.)

19. Men eşitdiyime **göre**, bu vilayetde Emristandan teze varid olan var. (CM-DY-543), (Duyduğuma göre bu vilayette Emristan'dan yeni gelen var.)

20. Eşitdiyime **göre**, yaxşı nemetler ve xanendeler çağırıblar. (CM-E-592), (Duyduklarıma göre, yemekler ve şarkıcılar çağırdılar.)

21. Şahzade professor öz iqrarına **göre** bizim evimizin qabağından keçerken burada gördükleri qadınlara diqqet salıb. (CM-E-598), (Prens Profesör'e göre evimizin önünden geçerken burada gördüğü kadınları farketti.)

22. Bu saat bizim şeherde men eşitdiyime **göre**, doktorun övretlere teklifinin neticesinde nişanlı qızlar adaxlılarını redd eleyirler. (CM-E-605), (Şehrimizde şimdi duyduğum gibi, doktorun kadınlara yaptığı teklif sonucunda nişanlı kızlar nişanlılarını reddediyorlar.)

Neden-Amaç Belirten İlaveler (Sebeb ve Meqsed Bildiren Qoşmalar)

"Üçün, ötrü, göre"

1. Refiqelerimi intizarçılıqdan çıxarmaqdan **ötrü** gene gerek bir neçe söz erz edem. (CM-DKE-41), (Arkadaşlarımı beklentiden kurtarmak için birkaç söz daha söylemem gerekiyor.)

2. Bir para lazım olan şeylerden ev **üçün** hazır edib, gözleyir zevvarın çıxmaqlığını. (CM-DKE-48), (Ev için gerekli şeylerden bir parça hazırlar ve hacın çıkmasını bekler.)

3. Kişi börkü başına neden **ötrü** qoyur? (CM-DKE-57), (Bir adam neden şapka takar?)

4. Kitaba ondan **ötrü** baxıram ki, görek şeriet bu xüsusda ne buyurur. (CM-DKE-58), (Şeriatın bu konuda ne dediğini görmek için kitaba bakıyorum.)

5. Men sen deyen adamlardan deyilem ki, gelib yarım girvenke qendden **ötrü** sene baş ağrısı verem. (CM-DKE-60), (Yılda yarım bardak şeker için gelip sana başımı ağrıtırım diyenlerden değilim.)

6. Bu sözleri men ondan **ötrü** erz edirem. (CM-DKE-61), (Bu sözleri onun için söylüyorum.)

7. Kerbelayı Heyderin ölmeyi övreti Zeyneb **üçün** yeke müsibet oldu. (CM-DKE-68), (Kerbela Haydar'ın ölümü eşi Zeynep için büyük bir trajediydi.)

8. Zeyneb Xudayar beye ondan **ötrü** bu cavab verdi ki, erinin bedeni qebrin içinde heç soyumamışdı. (CM-DKE-72), (Zeynep Hudayar bey'e cevabı verdi çünkü eşinin cenazesi mezarda hiç soğumadı.)

9. Xudayar beye ondan **ötrü** evlenmek ve Zeynebi almaq vacibdir ki, Xudayar bey özü çox kasıbdır. (CM-DKE-77), (Hudayar bey'in Zeynep ile evlenmesi ve onu alması önemlidir, çünkü Hasan bey çok fakirdir.)

10. Xudayar bey Zeynebi almaqdan **ötrü** çox telaş edir. (CM-DKE-77), (Hudayar bey Zeynebi almak için çok tedirgin.)

11. Men ondan **ötrü** evlenmirem ki, menim göylüm arvad xahiş edir. (CM-DKE-82), (Evlenmiyorum çünkü köylüm kadın rica ediyor.)

12. Ondan **ötrü** iki kelle qendi verirem ki, kebinli övreti mene alasan. (CM-DKE-85), (Sana onun için iki çift şeker vereceğim, böylece bana bakabilirsin.)

13. Nece ola biler ki, bir eşşekden **ötrü** hakimi özünden incidesen? (CM-DKE-88), (Bir eşek için hakime nasıl zarar verebilirsin?)

14. Onlar da ele menden **ötrü** qalmaqal eleyirler. (CM-DKE-89), (Onlar da benim için yaygara ediyorlar.)

15. Men hele heç soruşmadım eşşeyi neden **ötrü** Xudayar bey aparıb şehere. (CM-DKE-90), (Hudayar bey'in eşeği şehre neden götürdüğünü hiç sormadım.)

16. Xudayar bey eşşeyi işletmekden **ötrü** aparıb, ya yox? (CM-DKE-91), (Hudayar bey eşeği çalıştırmaya götürdü mü götürmedi mi?)

17. Mehemmedhesen emi lap işin eslini bilmekden **ötrü** söhbeti açdı. (CM-DKE-91), (Muhammed Hasan amca konunun gerçeğini öğrenmek için sohbeti açtı.)

18. Bundan **ötrü** oturmuşam. (CM-DKE-91), (Bu yüzden oturdum.)
O, iki metlebden **ötrü** gedib. (CM-DKE-92), (İki metlep için gitti.)

19. İndi Xudayar bey de Zeynebi almaqdan **ötrü** gedib. (CM-DKE-92), (Hasan bey şimdi Zeynebi almaya gitti.)

20. Kerbelayı Qafar Xudayar beyin sözünü möhkemlendirmekden **ötrü** dedi. (CM-DKE-101), (Kerbela Gafar Hasan bey'in sözünü güçlendirmek için söyledi.)

21. Bu sebeblerin hamısına **göre**, Mehemmedhesen emi heç vaxt Xudayar beyden şikayet elemez. (CM-DKE-105), (Bütün bu sebeplerden dolayı Muhammed Hasan amca Hudayar bey'den asla şikayet etmez.)

22. Biz bura ondan **ötrü** gelmişik ki, sene nesihet eleyek. (CM-DKE-111), (Bu yıl burada tavsiye almaya geldik.)

23. Dadaşımdan **ötrü** ağlamır, senden ötrü ağlayır. (CM-DKE-119), (Dadaşım'dan dolayı ağlamaz, senin için ağlar.)

24. Xudayar bey bu sözden **ötrü** hal-tebden çıxdı. (CM-DKE-119), (Hudayar bey bu söze çileden çıktı.)

25. Xudayar bey iki sebebden **ötrü** Zeynebi boşamadı. (CM-DKE-121), (Hudayar bey, Zeyneb'i iki nedenle boşamadı.)

26. Bu ikinci sebebe **göre** boşamaq ortalığa gelende Xudayar bey az qalırdı deli-divane olsun. (CM-DKE-121), (Bu ikinci nedenle boşanma gündeme geldiğinde Hudayar bey delirmek üzereydi.)

27. Otaqların havası temizlensin ve isinsin, naxoş **üçün** orada narahatçılıq olmasın. (CM-DKE-123), (Odalardaki havanın temiz ve sıcak olmasına izin verin, böylece hastalar için rahatsızlık olmaz.)

28. Xalq senden **ötrü** kağızları bura salmayıbdı. (CM-PK-128), (İnsanlar buraya senin için kağıt koymadı.)

29. Xoruz öldürüb bizden **ötrü** sedr düyüsünden plov bişirsinler. (CM-PK-130), (Bir horoz öldürsünler ve bizim için sedir pirincinden pilav pişirsinler.)

30. Sözüme qulaq vermeyib getdiniz ve üç-dörd tay kişmişden **ötrü** adam öldürdünüz. (CM-KO-136), (Beni dinlemeden ve üç veya dört paket kuru üzümden dolayı adam öldürdünüz.)

31. Ağa Sadıq, bu dövleti neden **ötrü** cem edibsen? (CM-UZ-144), (Ağa Sadık, bu eyaleti neden topladın?)

32. Onda cehennemi Allah kimden **ötrü** xelq edib ve kimi ora gönderecek? (CM-UZ-147), (O zaman Tanrı cehennemi kimin için yarattı ve oraya kimi gönderecek?)

33. Tükezban duya ki, eri payını teze arvaddan **ötrü** isteyir. (CM-İH-156), (Tükezban, kocasının yeni karısı için hissesini istediğini duydu.)

34. Molla emi ile görüşüb ve kende neden **ötrü** gelmeyini dedi. (CM-PH-170), (İmam amca ile buluştu ve neden geldiğini söyledi.)

35. Yoxsa sen de fanatik müselmanlardansan, onun **üçün** içmirsen? (CM-KB-178), (Yoksa onun için içmeyen fanatik bir Müslüman mısınız?)

36. Men bu sözleri ondan **ötrü** demirem ki, düşmenden qorxuram. (CM-KB-184), (Bunu söylemiyorum çünkü düşmandan korkuyorum.)

37. Şair ve edib Hesen bey Genceli durdu ayağa ve başladı özü **üçün** çay tökmeye. (CM-N-207), (Şair Hasan bey Genceli ayağa kalktı ve kendisine çay dökmeye başladı.)

38. Eger böyükler saldat tutmaqdan **ötrü** bu gün gelibler kende, bes daha qazı niye gelİbdi? (CM-DKMek-215), (Bugün yetişkinler asker toplamaya geldiyse, neden daha çok gazi geldi?)

39. Uşqoldan **ötrü** ne qeder imaret lazım olsa, mümkündür tapmaq. (CM-DKMek-224), (Okul için kaç binaya ihtiyaç duyulduğunu bulmak mümkün.)

40. Uşqoldan **ötrü** bir dam ve altı yüz uşaq hazır elesinler. (CM-DKMek-225), (Bir çatı ve altı yüz çocuk okul için hazır olsun.)

41. Uşqoldan **ötrü** altı yüz uşaq lazım deyil, helelik yüz uşaq da kifayet eder. (CM-DKMek-225), (Okul için altı yüz çocuğa gerek yok, yüz çocuk yeterli.)

42. Meşedi Memmedelinin arvadı İranlı olduğuna **göre**, gerek çox seliqeli yemek bişirmiş ola. (CM-Ka-237), (Meşedi Memmed Ali'in eşi İranlı olduğu için çok lezzetli bir yemek yapmış olmalı.)

43. Meşedi Qulamhüseyn, eger sen bayaq nağıl elediyin keyfiyyeti mehz zarafat **üçün** düzeldib nağıl eleyerdin ki, bir qeder gülek. (CM-RK-246), (Meşedi Gulam Hüseyin, şakanın niteliği için peri masalı uydursaydın, biraz gülerdin.)

44. İrevandakı kazak qoşunundan **ötrü** elli dörd dene yan tüteyi camaatdan yığıb göndersin. (CM-YT-254), (Erivan'daki Kazak ordusu için milletten elli dört adet tüfek toplayıp yollasın.)

45. O gün menden **ötrü** yan tüteyinden savayı heç bir şey yoxdur. (CM-YT-258), (O gün benim için yan tüfeğinden başka bir şey yoktu.)

46. Men sizden divarı yazmağınızdan **ötrü** incimirem. (CM-SU-265), (Duvara yazmana gücenmedim.)

47. Bunu men ondan **ötrü** deyirem ki, o vedeler bizim şeherde iki nefer müselman hekimi var idi. (CM-B-267), (Bunu söylüyorum çünkü o zamanlar şehrimizde iki Müsülman doktor vardı.)

48. Bu iki nefere onun**çun** müselman hekimi deyirdiler ki, bunlar hekimlik tehsillerini müselman memleketlerinde almışdılar. (CM-B-267), (Bu iki kişiye ondan dolayı Müsülman doktor diyorlar ki onlar tıp eğitimlerini Müslüman ülkelerde aldılar.)

49. Onun **üçün** de lazım idi qabaqcadan danışsınlar. (CM-H-275), (Ayrıca önceden konuşması gerekiyordu.)

50. Yoxsa sizin **üçün** pis keçer. (CM-H-275), (Aksi halde senin için kötü olur.)

51. Onun**çun** da bu cüre ekinlere siçanlar asanlıqla yavıq düşe biler. (CM-THek-277), (Onun için fareler bu tür mahsullere kolayca yaklaşabilir.)

52. Ermeni kendinden bu gün içmek **üçün** getirmişdiler. (CM-THek-278), (Bugün Ermeni köyünden alkol için getirdiler.)

53. Meşhur Azerbaycan artisti Balaqedeşi bir işden **ötrü** axtarırdım. (CM-BK-282), (Azerbaycanlı ünlü sanatçı Balagedeş'i bir işten dolayı arıyordum.)

54. Bu dörd nefer müsahibin meclisi menden **ötrü** o qeder de şirin idi. (CM-BK-285), (Görüşülen bu dört kişinin buluşması benim için çok tatlıydı.)

55. Molla emi, Serebrovski Amerikaya buruqdan **ötrü** getmir. (CM-BK-285), (İmam amca, Serebrovski tatbikat için Amerika'ya gitmiyor.)

56. Bu demde menim **üçün** bir̂ce işıq haman tek şamın işığı idi. (CM-G-295), (Benim için tek ışık o tek mumun ışığıydı.)

57. Meşedi Rehim, bu çekdiyin şeyleri menden **ötrü** hazırlayırsan? (CM-BMR-297), (Meşedi Rehim, bunları benim için hazırlıyorsun?)

58. Qezet idaresi **üçün** böyük bir meyusluq ve peşmanlıq üz verir. (CM-BMR-298), (Gazete yöntemi için büyük bir hayal kırıklığı ve pişmanlık baş veriyor.)

59. Bizim **üçün** ehemiyyeti yoxdur. (CM-GM-302), (Bizim için önemli değil.)

60. Ona göre de men senden xahiş edirem ki, indi biz ehtiyat **üçün** gerek yavaş danışaq. (CM-GM-304), (Bu nedenle, önlem olarak şimdi yavaş konuşmanızı rica ediyorum.)

61. Onun **üçün** de men ona bir söz dememiş, özü getdi ineyi qaytardı. (CM-Oİ-306), (Ona tek kelime etmedim, gitti ineği geri verdi.)

62. Ora getmeyek ve iki sebebe **göre** ora düşmeyek. (CM-Oİ-307), (Oraya gitmeyelim ve iki nedenden dolayı oraya düşmeyelim.)

63. Onun **üçün** de oğurluğa geceler ineyi aparırdı. (CM-Oİ-308), (Onun için de hırsızlığa geceleri inekle giderdi.)

64. Onun **üçün** de atamın yanına iltimasa gelmişdi. (CM-İE-310), (Babama bir istek için gelmişti.)

65. Bu iş zahirde Hacı Ramazan **üçün** çox asan düzelen işe oxşayırdı. (CM-İE-312), (Görünüşte bu iş Hacı Ramazan için çok kolay bir iş gibi görünüyordu.)

66. İndi daha insanlar rahat yaşamaq **üçün** özlerine azad bir yol tapırlar. (CM-İE-313), (Artık daha fazla insan rahat yaşamanın özgür bir yolunu buluyor.)

67. Bir çoxları **üçün** bir şadlıq yadigarı hesab oluna. (CM-Kı-316), (Çoğu için bir hatıra olarak kabul edilebilir.)

68. Buraya ne **üçün** cem olublar? (CM-Kı-317), (Neden buraya toplaşmışlar?)

69. Onun **üçün** de yoldaşdan yetim baresinde bir netice almaq istedim. (CM-U-319), (Onun için arkadaşımdan yetim hakkında bir sonuç almak istedim.)

70. Vaqondakı yoldaşından **ötrü** qaçdı. (CM-PŞ-322), (Trendeki arkadaşı için koştu.)

71. Onun **üçün** de bu ağacların başları sağa teref eyilirdi. (CM-İK-323), (Onun için bu ağaçların tepeleri sağa doğru eğildi.)

72. Bizim Dilberin savadı yoxdur, onun **üçün** de bu xeberdarlığı oxumayacaq. (CM-ŞK-324), (Bizim Dilber'in okuma yazması yok ve onun için bu uyarıyı okuyamayacak.)

73. Bu mağaza fehle arvadları **üçün** yox, böyük qulluqda olan zengin arvadlarından ötrü açılıbdır. (CM-ŞK-324), (Bu mağaza fakir bayanlar için değil, büyük hizmette olan zengin bayanlar için açıldı.)

74. Onun **üçün** de iki almanın birini yetim uşağa verir. (CM-İA-326), (Onun için iki elmadan birini yetime verir.)

75. Bu adama hamama girende menim ne millet olduğumu bilmedi, onun **üçün** de salam vermedi. (CM-Sa-327), (Hamama girdiğinde hangi nereli olduğumu bilmiyordu, onu için selamlamıyordu.)

76. Burada indi bizim **üçün** bir kömek etmek yeri qalmır. (CM-Zel-331), (Artık yardım etmemiz için yer yok.)

77. Men tek elli sekkiz yaşlı bir kişi **üçün** bu işlerin daha heç bir lezzeti yoxdur. (CM-GB-338), (Elli sekiz yaşında bekar bir adam için bu işten daha fazla zevk yok.)

78. Daha menim **üçün** hemişe tapmaca kimi bir şey olacaq. (CM-GB-339), (Her zaman benim için bilmece gibi bir şey olacak.)

79. Haman yatacağı bizden **ötrü** seliqeye salırdı ki, orada biz qoşa yataq. (CM-GB-340), (Birlikte uyuyalım diye aynı yatağı bizim için düzenledi.)

80. Bu meşğelenin menim **üçün** böyük lezzeti var. (CM-AD-344), (Bu hobi benim için büyük bir zevk.)

81. Onun **üçün** de onlar hemişe mene ehtiram gösteribler. (CM-AD-346), (Onun için de bana saygı duydular.)

82. Daha yer üzünde menim **üçün** Xansaray şeheri yoxdur. (CM-AD-347), (Yeryüzünde bana göre artık Hansaray şehri yok.)

83. Bugünkü bayram menim **üçün** ikiqat bayram oldu. (CM-ER-353), (Bugünkü tatil benim için çifte tatil oldu.)

84. Ne **üçün** eşşeyi kenara qoyaq? (CM-ÇD-368), (Neden eşeği bir kenara koyalım?)

85. Heftede neçe yol gelerler bir arıq öküzden **ötrü**? (CM-KO-372), (Haftada kaç kez sıska bir boğa için geliyorlar?)

86. Ondan **ötrü** özünüzü belaya salırsınız. (CM-KO-376), (Bunun için başını belaya soktun.)

87. Bir tay kişmiş nedir ki, ondan **ötrü** özünüzü belaya salırsız? (CM-KO-377), (Başını belaya soktuğun bir kilo kuru üzüm nedir?)

88. Adam da bir tay kişmişden **ötrü** adam öldürer? (CM-KO-379), (Bir adam yarım kilo kuru üzüm için adamı öldürür mü?)

89. Senin başın **üçün** razı olmaram. (CM-KO-393), (Başın için katılmıyorum.)

90. Senden **ötrü** bunları bura qoymamışıq. (CM-KO-396), (Onları buraya senin için koymadık.)

91. Bu menim anamdır, oğlundan **ötrü** ağlayır. (CM-KO-404), (Bu benim annem, oğlum için ağlıyor.)

92. Allah xatiresi **üçün**, aç qapını, menim burda erim var. (CM-KO-416), (Tanrı aşkına, kapıyı aç, burada bir kocam var.)

93. Şeyx Nesrullah size tele qurmaqdan **ötrü** beyninizi doldurub. (CM-KO-419), (Şeyh Nesurullah seni tuzağa düşürmek için beynini doldurdu.)

94. Men ondan **ötrü** incimirem. (CM-KO-428), (Ben buna gücenmedim.)

95. Bu adları qoyunlara biz ondan **ötrü** qoyuruq ki, qoyunlar hemişe nezerimizde olsun. (CM-AK-459), (Bu isimleri koyunlara veriyoruz ki koyunlar hep gözümüzün önünde olsun.)

96. Davadan **ötrü** qaldıq, bilmedik mal hekiminden qoyunlara dava olacaq, ya yox? (CM-AK-461), (Mücadile için kaldık, koyun için veterinerden bir kavga çıkıp çıkamayacağını bilmiyor muyduk?)

97. Fanatik kitablarının sahibleri ile bir sırada bulunmaq bende **üçün** qabili-imkan deyil. (CM-AK-469), (Fanatik kitap sahipleriyle aynı çizgide olmam mümkün değil.)

98. Bu böyükler neden **ötrü** kende geldiler? (CM-DKMü-483), (Bu harika insanlar neden köye geldi?)

99. Saldat tutmaqdan **ötrü** gelibler, bes qazı niye gelib? (CM-DKMü-484), (Askerleri yaklamaya geldiler, peki gazi neden geldi?)

100. Böyük Rusiyanın uzaq mahallarından sizin menafeyinizi qorumaq **üçün** göndermişler. (CM-DKMü-490), (Çıkarlarınızı korumak için Büyük Rusya'nın uzak bölgelerinden gönderildi.)

101. Yüzbaşı, senin **üçün** çox ayıb olsun. (CM-DKMü-492), (Yüzbaşı, bu senin için utanç verici.)

102. Allaha-taala öz birliyi xatiresi **üçün** size sebr versin. (CM-DKMü-493), (Yüce Allah, birliğiniz uğruna size sabır versin.)

103. Yüzbaşı, başın **üçün** qalağın içinde uşaq yoxdur. (CM-DKMü-496), (Yüzbaşı, başın için yığında hiç çocuk yok.)

104. Sen uşaqlardan **ötrü** bu qeder başını ağrıdırsansa, heç qorxma. (CM-DKMü-499), (Çocuklar için çok fazla baş ağrınız varsa, korkmayın.)

105. Doktor cenabları o biçareler **üçün** bir mekan qerar verib. (CM-DY-519), (Doktor efendim buranın fakirler için bir yer olduğuna karar verdi.)

106. Bu özü bizim **üçün** müqeddes bir vezifedir. (CM-DY-519), (Bu bizim için kutsal bir görev.)

107. Qızım, sen delisen, onun **üçün** bele danışırsan. (CM-DY-527), (Kızım sen delisin, onun için böyle konuşuyorsun.)

108. Onun **üçün** de fürseti qenimet bilib, Ağaye-Meclisden size moize edeceyem. (CM-DY-535), (Onun için fırsatı değerlendireceğim ve Yüce Meclis'ten size vaaz vereceğim.)

109. Doktorun başı **üçün**, men bunları döymemişem. (CM-DY-538), (Doktorun başı için onları dövmedim.)

110. Cenab hekim, men bir işden **öteri** size zehmet vermeye gelmişem. (CM-DY-538), (Bay doktor, bir iş yüzünden sizi rahatsız etmeye geldim.)

111. Yeqin teze bir meseleden **ötrü** bir iclas qurulur. (CM-Y-548), (Muhtemelen yeni bir konu için toplantı toplandı.)

112. Qoyun görek gelen kimdi, neden **ötrü** gelir? (CM-Y-549), (İzin verin bakalım gelen kim, neden geliyor?)

113. Onun **üçün** de ve nahaq yere de çığırırsan. (CM-Y-551), (Onun için ve sebepsiz yere bağırıyorsun.)

114. Şahlar, beyler ve xanlar da qara camaatı istismar etmek **üçün** bunları qaranlıqda saxlamağa çalışırdılar. (CM-Y-553), (Krallar, beyler ve hanlar da fakir insanları sömürmek için karanlıkta tutmaya çalıştı.)

115. Sen vede vermesen, biz bu temterağı tek özümüzden **ötrü** qurmarıq. (CM-E-557), (Söz vermezsen, bu mizacı sadece kendimiz için inşa etmeyeceğiz.)

116. Eşitdim Çiçek xanımdan **ötrü** gedib-gelir. (CM-E-563), (Çiçek hanım için gittiğini duydum.)

117. Teymur bey Çiçek xanımdan **ötrü** gedib-gelirmiş. (CM-E-563), (Teymur bey Çiçek hanım için gelip gidermiş.)

118. Mercan bacı, senin başın **üçün** indi heddi-hesabı yoxdur. (CM-E-565), (Mercan abla, senin başın için şimdi haddi hesabı yok.)

119. Sen yeqin özüne arxayınsan ki, senin **üçün** tapılar. (CM-E-565), (Sen muhtemelen kendinden eminsin, senin için bulunur.)

120. Onun **üçün** bele arxayın danışırsan. (CM-E-565), (Ondan dolayı kendinden emin konuşuyorsun.)

121. Onlar da biz derddedirler, onun **üçün** yığışıblar ki, bir yerde derdleşek. (CM-E-570), (Onların da başı dertde, biz onun için toplandık, bir yerde toplanalım.)

122. Qızlarını ictimai işlerden qaçırtmaq **üçün** onların tez bir vaxtda ere getmeklerine sebirsizlik ile müntezidirler. (CM-E-573), (Sosyal hizmetten kaçınmak için kızlarını geç evlendirmeye heveslidirler.)

123. O seni tehsil **üçün** öz xercine İngilterenin Oksford darülfününuna gönderer. (CM-E-578), (Seni, masrafları kendisine ait olmak üzere İngiltere'deki Oxford Universitesi'ne gönderecek.)

124. Onun **üçün** atlar ebes yere dememişler. (CM-E-584), (Onun için atlara boşuna dememişler.)

125. Özlerini göstermek **üçün** yeri düşende saat bir analarını tutdurmaq ve hebse göndermekle qorxudurlar. (CM-E-591), (Kendilerini gösterme zamanı geldiğinde annelerini tutuklamak ve hapse göndermekle tehdit ederler.)

126. Ne sebebe **göre** meni onlar ile tanış elemirsen? (CM-E-597), (Neden beni onlarla tanıştırmıyorsun?)

127. Sizin **üçün** ve bütün xestexana üçün bu bir intizamsızlığa delaletdir. (CM-E-606), (Siz ve tüm hastane için bu disiplinsizliğin bir işarettir.)

128. Bizim şeher nezareti **üçün** böyük bir zehmet olacaq. (CM-E-606), (Şehir denetimimiz için büyük bir çabası olacak.)

129. Bu sebebden **ötrü** şeherde bu saat böyük bir velvele var. (CM-E-606), (Bu nedenle şehirde bu saatte büyük bir velvele var.)

Farklılaşma Anlamı İfade Eden İlaveler

"Qeyri, başqa*, savayı, özge, ayrı"*

1. "Camei-Abbas"dan **savayı** bir kitab oxumamışam. (CM-DKE-42), ("Camei-Abbas" dışında bir kitap okumadım.)

2. Orda düyüden **savayı** özge şey yemezler. (CM-DKE-43), (Orada pirinçten başka bir şey yemiyorlar.)

3. Xudayar bey bu girdiyi dal heyetden **savayı** qeyri bir şey görmedi. (CM-DKE-54), (Hasan bey, girdiği arka bahçeden başka bir şey görmedi.)

4. Burada dörd divardan **savayı** bir şey yox idi. (CM-DKE-54), (Burada dört duvardan başka bir şey yoktu.)

5. Bundan **başqa** övreti Zeynebe iki yüz elli manat vermişdi. (CM-DKE-68), (Ayrıca karısı Zeyneb'e iki yüz elli manat verdi.)

6. Bunlardan **savayı** Kerbelayı Heyderin qonşularından bir neçe kendli Kerbelayı Heydergilin tövle otağında oturub meşğul idiler söhbete. (CM-DKE-70), (Ayrıca Kerbela Haydar'ın birçok komşusu olan köylüleri Kerbela Haydargil'in ahır odasında oturuyor ve konuşuyorlardır.)

7. Bu iş bundan **savayı** özge cür baş tutmayacaq. (CM-DKE-85), (Aksi takdirde bu iş olmayacak.)

8. Senin eşşeyinden **başqa** eşşek yox idi? (CM-DKE-89), (Senin eşeğin dışında eşek yok muydu?)
9. Damda menden **savayı** bir neçe dustaq vardı. (CM-PK-129), (Hapishanede benden başka birkaç mahkum daha vardı.)
10. Bunlardan **başqa** dexi bir neçesi geldiler otağa. (CM-KO-133), (Ayrıca odaya birkaç kişi daha geldi.)
11. Bala Sultandan **savayı** tövle otağında bir qoca kişi dexi var idi. (CM-KO-134), (Küçük Sultan dışında ahır odasında yaşlı bir adam vardı.)
12. Bizim elimizde bundan **savayı** dexi bir çare yoxdur. (CM-KO- 137), (Bunun dışında seçeneğimiz yok.)
13. Vetene qayıtmaqdan **savayı** qeyri bir şey yadımıza düşmürdü. (CM-KO-138), (Vatana dönmekten başka bir şey hatırlamadık.)
14. Dexi burada and içmekden **başqa** Kerbelayı Memmedelinin özge bir çaresi olmazdı. (CM-İH-164), (Kerbela Memmed Ali'nin burada yemin etmekten başka seçeneği yoktu.)
15. Bunlardan **savayı** burada mehelle ehlinden gene bir neçe kendli oturub mollanın söhbetine qulaq verirdiler. (CM-FH-173), (Bunların dışında mahalleden birkaç köylü burada oturdu ve imam'ın sohbetini dinledi.)
16. Qlava mirzelerinden **savayı** heyete girmek heç kese izin verilmirdi. (CM-KB-176), (Başçı mirzeleri dışında kimsenin dışarı çıkmasına izin verilmedi.)
17. Bunlardan **savayı** yolda bir şey görünmürdü. (CM-KB-191), (Bunun dışında yolda hiçbir şey görünmedi.)
18. Bir sümükle bir deriden **savayı** bir şey yoxdu. (CM--195), (Bir kemik ve deriden başka bir şey yoktu.)
19. Burada bizden **savayı** bir kes yox idi. (CM-KA-211), (Burada gördüğümüz üç çocuğa ek olarak, üç çocuk daha vardı.)
20. Burda biz gördüyümüz üç uşaqdan **savayı** gene üç uşaq var imiş. (CM-DKMek-223), (Burada gördüğümüz üç çocuktan başka üç çocuk daha vardı.)
21. Memleket hemin İkramüddövleden **başqa** heç bir qeyri hökümet tanımırdı. (CM-HT-233), (Ülke, İkramüddövle dışında hiçbir hükümet dışını tanımadı.)
22. Gözel qızdan **savayı** bunların gene iki balaca qızları var. (CM-RK-247), (Güzel kızdan başka iki küçük kızı daha var.)

23. Yan tüteyinden **savayı** başqa heç ne yox idi. (CM-YT-258), (Yan tüfeğinden başka bir şey yoktu.)

24. Altında beş defe elif yazılıb ve bundan **savayı** beş-altı yumru şey çekilib. (CM-SU-264), (Altına beş kez elif yazılmış ve ayrıca beş veya altı yuvarlak şey çizilmiş.)

25. Bunu uşaqdan **savayı** heç kes yaza bilmez. (CM-SU-264), (Bunu bir çocuk dışında kimse yazamaz.)

26. Bes sizden **savayı** bu evde uşaq ki, yoxdur. (CM-SU-265), (Bu evden senden başka çocuk yok.)

27. Bu müselman hekimlerden **savayı** şeherimizde rus hekimleri de var idi. (CM-B-267), (İlimizde bu Müslüman doktorların yanı sıra Rus doktorlar da vardı.)

28. Bundan **başqa** sahibinin oğluna bir qeyri kömek göstere bilmirdi. (CM-B-270), (Ayrıca, sahibinin oğluna herhangi bir yardım sağlayamadı.)

29. Deryanın derin yerinden **savayı** Bakının istisinden qeyri bir nicat yoxdur. (CM-BK-281), (Nehrin derin kısmı dışında Bakü sıcağından başka kurtuluş yoktur.)

30. Men dedim ki, qezetlerde yazılanlardan **savayı** bir şey bilmirem. (CM-BK-285), (Gazetelerde yazılanlardan başka bir şey bilmediğimi söyledim.)

31. Her kes bu xeberi eşidirdi, gülmekden **başqa** qeyri bir cavab tapa bilmirdi versin. (CM-İE-310), (Herkes haberi duydu ve kahkahadan başka cevap bulamadı.)

32. Deli-divaneden **savayı** Hacı Ramazanlı övretine bir qeyri ad tapa bilmirdi qoysun. (CM-İE-311), (Deli dışında Hacı Ramazan kendine başka bir isim bulamadı.)

33. Tez-tez ayrılmalarının neticesinde el içinde abırları getmekden **savayı**, aşıqların diline ve hekaye yazanların qelemine düşüb rüsvayi-cahan oldular. (CM-İE-311), (Sık sık ayrılmalarının bir sonucu olarak, haysiyetlerini kaybetmenin yanı sıra, aşıkların diline ve hikaye anlatıcılarının kalemine düşmüşler ve rezil olmuşlardır.)

34. Vaqonda hele bizim ikimizden **başqa** heç kes yox idi. (CM-İA-325), (Trende ikimiz dışında kimse yoktu.)

35. Orada müellim Mirze Eliquludan **savayı** bir kesi tanımırdıq. (CM-Zel-329), (Orada öğretmen Mirze Aligulu dışında kimseyi tanımıyorduk.)

36. Söylediyim oğlan uşağından **savayı** burada iki övret de var. (CM-GB-334), (Bahsettiğim çocuktan başka, burada iki kadın var.)

37. Hambala haqqından **savayı** bir abbası da verdim. (CM-GB-335), (Hamala ek olarak bir abbası verdim.)

38. Bundan **savayı** da hemin yeri enli krovatın üste salıbdır. (CM-GB-337), (Ayrıca aynı yeri geniş bir yatağa yerleştirdi.)

39. Menden **savayı** burada daha kim var. (CM-GB-338), (Burada benden başka kim var?)

40. Qızımdan **savayı** burada olan bir de ermeni arvadın özüdür. (CM-GB-338), (Kızım dışında burada bir de Ermeni karısı var.)

41. Dostum, qaçmaqdan **savayı** bir elacı yoxdur. (CM-KO-381), (Arkadaşım kaçmaktan başka çare yok.)

42. Menden **savayı** yüz on dörd nefer qebirden ricet edib. (CM-Ö-390), (Benden başka yüz on dört kişi mezardan yalvardı.)

43. O qeribdir, bizden **savayı** bu şeherde kimi var? (CM-Ö-398), (O da bizim gibi bu şehirde yabancı mı?)

44. Bizden **savayı** da ecnebi dersini oxuyan var. (CM-Ö-403), (Bizim dışımızda yabancı öğrenciler de var.)

45. Dünyada senden **savayı** hamı delidir, birce sen ağıllısan. (CM-Ö-419), (Sen zekisin dışında dünyadaki herkes deli.

46. Gerek bal halvasından **savayı** özge şey yemeyesen. (CM-Ö-420), (Bal helvasından başka bir şey yememen lazım.)

47. Hacı Memmedeligilden **savayı** özge yere getmezdi. (CM-Ö-425), (Ayrıca iki kişi dizginleri yoldaşlarından aldı ve kaçtı.)

48. Bunlardan **savayı** yoldaşlardan iki nefer cilovları götürüb qaçırlar. (CM-Kam-432), (Ayrıca iki kişi arkadaşlarının dizginlerini alarak kaçtı.)

49. Ağalar, ana dilinden **başqa** burda özge dil danışmaq olmaz. (CM-AK-450), (Beyler, burada ana dil dışında başka dil konuşulamaz.)

50. Qardaşlarım, çobanların danışığından **savayı** men bir söz başa düşmedim. (CM-AK-458), (Kardeşlerim, çobanların sohbeti dışında bir kelime anlamadım.)

51. Ağacan, daha bunlardan **savayı** kitabım yoxdur. (CM-AK-465), (Ağam, başka kitabım yok.)

52. Burda menden **savayı** yene Hesenov var? (CM-O-479), (Burada benden başka Hasanov mu var?)

53. Hele bunlardan **savayı** yene çox adam gelib. (CM-DKMü-482), (Ayrıca birçok kişi daha geldi.)

54. Men rus dersinden **savayı** bir özge elm oxumamışam. (CM-DKMü-498), (Rusça dışında hiçbir bilim çalışmadım.)

55. Neçernikin dilmancı qorodskiy uşqoldan **savayı** bir yerde oxumayıb. (CM-DKMü-502), (Reisin tercümanı şehir okulu dışında hiçbir yerde okumadı.)

56. Bu şeherde bizden **savayı** tacir var, ya yox? (CM-DY-522), (Bu şehirde bizden başka bir tüccar var mı yok mu?)

57. Men hele quşdan **savayı** ağacların da göye uçmağını görmüşem. (CM-DY-536), (Sadece kuşları değil ağaçların da gökyüzüne uçtuğunu gördüm.)

58. Bunlardan **savayı** üç-dörd arvad girib ve here öz ölenlerini ünvan edib, başlayır ağlamağa. (CM-E-566), (Ayrıca üç veya dört karı içeri girdi, ölülerine hitap etti ve ağlamaya başladı.)

59. Dünyada yavan çörekden **başqa** gerek insan bir şey yemeye. (CM-E-592), (Dünyada insanlar yavan ekmekten başka bir şey yememeli.)

60. Bir de görüm, professordan **savayı** onun yanınca kim daha bize gelecek? (CM-E-593), (Bakalım profesör dışında bize kim gelecek?)

61. Professordan **savayı** üç nefer gelecek. (CM-E-593), (Profesör dışında üç kişi gelecek.)

Aitlik Anlamı Belirten İlaveler

"Haqqında, haqda, baresinde, barede, aid, dair, mexsus, üzre"

1. Veliqulunun bu **barede** heç bir sözü yox idi. (CM-DKE-120), (Veligulu'nun bu konuda hiçbir sözü yoktu.)

2. Xan arvadı ile getmek **baresinde** söhbet edirdi. (CM-PK-125), (Han karısıyla gitmekten bahsediyordu.)

3. Novruzelini divana getirib, qulluqçunu bihörmet elemek **baresinde** üç ay naxavt kesdiler. (CM-PK-129), (Nevruz Ali, bir hizmetçiye saygısızlıktan hapse atıldı ve üç ay hapis cezasına çarptırıldı.)

4. Bunların quldurluğu **baresinde** bir söz danışarıq, ya divana xeber vererik. (CM-KO-137), (Soygunları hakkında konuşacağız veya cezaevine bildireceğiz.)

5. Siz bu gün burada elediyiniz işlerin **baresinde** bir yanda ve her kese ağzımızı açıb danışmayaq. (CM-KO-137), (Ağzımı açmalıyım ve bugün burada ne yaptığınızı herkesle konuşmayalım.)

6. Bu pirin **baresinde** çox söz danışmaq olardı. (CM-FH-172), (Bu ziyaret hakkında söylenecek çok şey var.)

7. Celil bey Dadaşımın teqsiri **baresinde** bir söz demedi. (CM-DKMek-217), (Celil bey Dadaşım'ın suçu hakkında tek kelime etmedi.)

8. Qazı bu **barede** çox danışdı. (CM-DKMek-220), (Gazi bunun hakkında çok konuştu.)

9. Men özüm yeqin eleyirem ki, cenab neçernik ağa bu **barede** xilaf fermayiş elemir. (CM-DKMek-220), (Bu konuda reis bey'in emre karşı gelmediğini kendime temin ederim.)

10. Men bu **barede** heç bir söz demedim. (CM-DKMek-221), (Bunun hakkında tek kelime etmedim.)

11. Menim bu sözümün cavabında indiki hemşerim Qurbanqulu bey **baresinde** tek bir söz buraxdı. (CM-Zır-243), (Sözlerime cevaben şu anki meslektaşım Kurbangulu bey hakkında tek bir söz bıraktı.)

12. O biri terefden de menim **baremde** her xüsusda onun sedaqeti gözümün qabağında durub meni bir halete getirdi. (CM-RK-245), (Öte yandan her konuda bana olan bağlılığı gözümün önünde durdu ve beni bir duruma getirdi.)

13. Daxı bu **barede** heç danışmayaq. (CM-RK-246), (Bunun hakkında tekrar konuşmalıyım.)

14. Melumdur ki, türk milleti nece ki, her işde geri qalmışıq, dil **baresinde** de habele. (CM-S-252), (Türk milletinin her konuda olduğu kadar dil anlamında da geride kaldığı bilinmektedir.)

15. Birisi bir şairin **baresinde** yazı başlayır. (CM-ŞF-261), (Birisi bir şair hakkında yazmaya başlar.)

16. Bundan sonra uşaqlarım **baresinde** beslediyim reftarın hansı terefine teğyir vermeliyem. (CM-SU-265), (Ondan sonra, çocuklarıma beslediğim tavrın hangi tarafını değiştirmeliyim?)

17. Mirze Elekber **baresinde** ehval bilmek isteyirdim. (CM-SU-266), (Mirze Elekber'i tanımak istedik.)

18. Şuralar hökümeti çar hökümetinin borcu **baresinde** müeyyen bir veziyyetde bulunmağa yavıqlaşmır. (CM-BK-284), (Sovyet hükümeti, Çarlık hükümetinin borcu konusunda belli bir pozisyonda olmaya yakın değil.)

19. Molla Dadaş, men "Müelleqe" sahibi İmreel-Qeys **baresinde** de çox şekdeyem. (CM-G-293), (İmam Dadaş, "Muellege"'nin sahibi İmreel-Keys konusunda çok şüpheliyim.)

20. "Oğru" sözünü insanlar **baresinde** eşitmişik ve heyvanların da bir parasının baresinde eşitmişik. (CM-Oİ-303), (İnsanlar hakkında "hırsız" kelimesini duyduk ve bazı hayvanları hakkında da duyduk.)

21. O meni apardı ineyi göstersin ve onun oğurluğu **baresinde** melumat versin. (CM-Oİ-303), (Beni ineği göstermeye götürdü ve hırsızlıktan bahsetti.)

22. Men daha emi oğlumun bu **barede** meslehetine ümidvar olmayıb, dedim atları sürek kend mektebine. (CM-Oİ-307), (Artık kuzenimin bu konuda tavsiyesini beklemiyordum, atla köy okuluna gitmelerini söyledim.)

23. Men onun **baresinde** söhbet açmaq isteyirem. (CM-İE-309), (Bunun hakkında konuşmak istiyorum.)

24. Allaha taala bele azğın qadınlar **baresinde** neler, ne fitvalar teyin edibdir. (CM-Kı-317), (Allahu teala, böyle sapık kadınlar hakkında ne buyurmuştur?)

25. Müdir bu **barede** bir cavab vermeyib, spiçkanı alışdırdı. (CM-U-319), (Müdür cevap vermedi ama bir kibrit çaktı.)

26. Yoldaşdan yetim **baresinde** bir netice almaq istedim. (CM-U-319), (Arkadaşımdan yetim hakkında bir sonuç almak istedim.)

27. Yetimin qebulu **baresinde** bir söz danışmadı. (CM-U-320), (Yetimle ilgili tek kelime etmedi.)

28. Men müdirden bunu bilmek istedim ki, yetimin **baresinde** onun fikri nedir. (CM-U-320), (Müdürden yetim hakkında ne düşündüğünü öğrenmesini istedim.)

29. Biz yüzbaşının iltifatlarına teşekkür etdik, zelzele **baresinde** teessüf büruze verdik. (CM-Zel-331), (Yüzbaşıya övgüleri için teşekkür ederek depremle ilgili başsağlığı dileklerimizi ilettik.)

30. Ona bu **barede** etiraz etmedim. (CM-Zel-332), (Buna itiraz etmedim.)

31. Bu **barede** möhterem oxucular ile bir qeder söhbet etmek menim indiki meqalenin mövzusudur. (CM-ER-351), (Sevgili okurlarla bu konu hakkında konuşmak şu anki makalemin konusu.)

32. Menim eqidemce bu **barede** bize bir emr buyurulubdur. (CM-AK-441), (Bence bunu yapmamız emredildi.)

33. Biz bu saat senin **barede** danışırdıq. (CM-AK-445), (Şu an senin hakkında konuşuyorduk.)

34. Sizin menim **barede** danışmağınız ebesdir. (CM-AK-445), (Benim hakkında konuşman yararsız.)

35. Proqramlar **baresinde** müellimlerden cavab isteyibler. (CM-AK-446), (Öğretmenlerden programlar hakkında cevaplar istediler.)

36. Daha bu **barede** yene söz danışmaq isteyen varsa, danışsın. (CM-AK-451), (Bir daha bu konu hakkında konuşmak isterse, bırak konuşsunlar.)

37. Bu **barede** camaatın arzusuna hörmet qoysunlar. (CM-AK-452), (Bu konudaki insanların iradesine saygı duymalarına izin verin.)

38. Elmi-ilahi **baresinde** uşaqların ataları terefinden erize gelib. (CM-AK-453), (Bilimsel-ilahiyat hakkında çocukların babalarının dilekçesi geldi.)

39. Ağalar, bu **barede** sözü olan danışsın. (CM-AK-455), (Beyler, bunun hakkında konuşalım.)

40. Bir saat bundan evvel sizin üçünüzün de **baresinde** bir özge xeyalda idim. (CM-AK-466), (Bir saat önce üçünüzle ilgili farklı hayaller kurdum.)

41. Mustafa taxta **baresinde** dediyini şagirdler hamısı bir yerde deyir. (CM-DKMek-504), (Mustafa'nın ahşapla ilgili söylediklerini öğrencilerinin hepsi bir yerde söylerler.)

42. Men bu **barede** Nadiri heç qınamıram. (CM-E-559), (Bunun için Nadir'i suçlamıyorum.)

43. Bu **barede** men evvel Mercanı qınayırdım ki, er meselesini qohum-qonşuya yayır. (CM-E-572), (Bu bakımdan Mercan'ı eş meselesini akraba ve komşulara yaydığı için eleştirirdim.)

44. Qalxan bey **baresinde** dediyine men şerik deyilem. (CM-E-575), (Kalkan bey hakkında söylediklerini paylaşmıyorum.)

45. Men bu **barede** isterdim professor Ervahallah xanla görüşüb, bilmediyini öyrensin. (CM-E-579), (Profesör Ervahallah Han iile tanışmanızı ve bilmediğini öğrenmenizi istiyorum.)

46. Ancaq bu **barede** men acizem. (CM-E-580), (Ama bu konuda çaresizim.)

47. Professor Murtuza **baresinde** telebelere melumat verir. (CM-E-587), (Profesör Murtuza hakkında öğrencilere bilgi veriyor.)

48. Bir felin icrası **baresinde** hemişe bir-biri ile mücadile edir. (CM-E-587), (Bir fiilin icrası konusunda her zaman birbiriyle mücadele ediyor.)

49. Cavanlardan xahişim budur ki, Perverin teklifi **baresinde** öz reylerini izhar etsinler. (CM- E-590), (Gençlerden ricam, Perver'in önerisiyle ilgili görüşlerini bildirmeleri.)

50. Qonaqlıq **baresinde** Perver ile anası arasında hemişe ixtilaf olmağını eşitmişem. (CM-E-591), (Perver ile annesi arasında misafirperverlik konusunda her zaman bir anlaşmazlık olduğunu duydum.)

51. O gün savadsızlığı legv elemek meselesi **barede** çağırılan müellimler yığıncağında ne danışırdın? (CM-E-596), (Okuryazarlığı ortadan kaldırma konusunda öğretmenler toplantısında o gün ne söylediniz?)

52. Şahzade professor seninle bu **barede** söhbet açıbdır. (CM-E-598), (Prens Profesör sizinle bundan bahsetti.)

Beraberlik ve Vasıta Anlamı Belirten İlaveler

"İle, -la/-le, (ca)"

1. Her kes guş-huş **ile** onun buyurduğuna qulaq asıb, emrine emel elese, çox şeyler biler. (CM-DKE-41), (Dikkatlice dinler ve emirlerine itaat ederse herkes çok şey bilir.)

2. Eger menim erzime axıra kimi sebr **ile** qulaq versen, özün görersen ki, bizim kend pis kend deyil. (CM-DKE-42), (Beni sonun akadar sabırla dinlerseniz, köyümüzün kötü bir köy olmadığını göreceksiniz.)

3. Biz hamılıqla sen **ile** görüşeceyik. (CM-DKE-49), (Hepimiz seninle tanışacağız.)

4. Sol qıçını qalxızıb sağ eli **ile** ve sağ qıçını qalxızıb sol eli ile şalvarının balağını sildi. (CM-DKE-53), (Sol bacağını kaldırıp sağ eliyle ve sağ bacağını kaldırıp sol eliyle pantolonunun etek ucunu sildi.)

5. Qoca kişi geldiyi yol **ile** geri qayıtdı. (CM-DKE-54), (Yaşlı adam geldiği yoldan geri döndü.)

6. Cavan oğlan eli **ile** Xudayara işare eledi. (CM-DKE-54), (Cevap veren genç çocuk eliyle Hasan'ı gösterdi.)

7. Xudayar bey oğlanın dalın**ca** dar yol ile getdi. (CM-DKE-54), (Hudayar bey çocuğu dar bir yolda takip etti.)

8. Oğlanın dalısıy**ca** girdi qazının otağına. (CM-DKE-54), (Çocuğu gazinin odasına kadar takip etti.)

9. Bir terefden çadirşebe bükülü qoyulub çerge **ile** dörd-beş dest yorğan-döşek. (CM-DKE-55), (Bir tarafta bir çarşafa sarılmış bir sıra ile dizilmiş dört veya beş takım yorgan ve battaniye.)

10. Xudayar bey alçaq ses **ile** başladı. (CM-DKE-56), (Hasan bey sakin sesle başladı.)

11. Men de senin**le** ele reftar elemerem ki, senin yanında xecalet olam. (CM-DKE-57), (Ben de seninle baş edemem, utanacağım senden.)

12. Sağ elini qoydu Xudayar beyin çiynine, sol ile **ile** qapını gösterdi. (CM-DKE-61), (Sağ elini Hasan bey'in omuzuna koydu, sol eliyle kapıyı gösterdi.)

13. Ulağ mallar**la** yola getmir. (CM-DKE-62), (Eşek hayvanlarla anlaşmıyor.)

14. Her iki eli **ile** çöreyi qarışdırıb Xudayar beye teklif eledi. (CM-DKE-64), (Ekmeği iki eliyle karıştırıp Hasan bey'e ikram etti.)

15. Qışın uzun gecelerini yatmaq**la** qurtarmaq olmaz. (CM-DKE-70), (Uzun kış gecelerinden uyuyarak kurtulamazsın.)

16. Veliqulu berk ses **ile** dübare soruşdu. (CM-DKE-74), (Veligulu yüksek sesle iki kez sordu.)

17. Bu ağlamaqlığı **ile** Ziba anasından kömek isteyirdi. (CM-DKE-74), (Ziba bu ağlamasıyla annesinden yardım istedi.)

18. Senin**le** yola gede bilmeyeceyem. (CM-DKE-75), (Seninle yolda gidemem.)

19. Bir az vahime **ile** xeber aldı. (CM-DKE-76), (Haberi biraz panikle aldı.)

20. Geceni ağlamalıq **ile** keçiribdir. (CM-DKE-76), (Geceyi ağlayarak geçirdi.)

21. İki eli **ile** başladı onun saqqalını yolmağa. (CM-DKE-81), (Sakalını iki eliyle koparmaya başladı.)

22. Ona alçaq ses **ile** bu cür nesihet eledi. (CM-DKE-84), (Onu sakin sesle azarladı.)

23. Elindeki nazik çubuq **ile** bu quzuları vura-vura gelir kende. (CM-DKE-90), (Elinde ince bir sopayla bu kuzuları dövmeye geliyor.)

24. Ehmed alçaq ses **ile** dedi. (CM-DKE-94), (Ahmet kısık bir sesle dedi.)

25. İzzet uca ses **ile** onun üste çığırdı. (CM-DKE-95), (İzzet yüksek sesle ona bağırdı.)

26. Yalvarmaqlıq **ile** ve o üzünden-bu üzüne öpmeklik ile İzzet Ehmedin qolundan yapışıb, getirib oturtdu palaz üstde. (CM-DKE-95), (Yüzünden bir yalvarış ve öpücükle, İzzet Ahmed'in kolunu tuttu, onu getirdi ve halının üzerine oturttu.)

27. Geldi şehere ve karvansarayçı **ile** dava eledi. (CM-DKE-95), (Şehre geldi ve bedevini şikayet etti.)

28. Sevincek uca ses **ile** oğlunu çağırdı. (CM-DKE-97), (Oğlunu yüksek bir sevinç sesiyle çağırdı.)

29. Şikayet de şahid**le** möhkem olar. (CM-DKE-105), (Şikayet de tanıkla kesinleşecek.)

30. Çarşafının ucu **ile** gözlerinin yaşını silib, lenet şeytana dedi. (CM-DKE-110), (Çarşafının ucuyla gözlerindeki yaşları sildi ve şeytana lanet olsun söyledi.)

31. Qonaqlar cerge **ile** eyleşdiler. (CM-DKE-111), (Misafirler sırayla oturdular.)

32. Eger sen öz xahişin**le** gedib erinin evinde oturmasan, seni sürüdüb apartdıraram. (CM-DKE-112), (Kocanın evinde kendi isteğin üzerine oturmazsan seni sürüklerim.)

33. Yazıq Novuzeli bir neçe dustaqlar **ile** oturub damın bucağında ağlayır. (CM-PK-126), (Zavallı Nevruz Ali birkaç mahkumla oturuyor ve hapishanenin köşesinde ağlıyor.)

34. Novruzeli çuxasının eteyi **ile** gözünün yaşını silib dedi. (CM-PK-126), (Nevruz Ali elbisesinin eteğiyle gözlerindeki yaşları sildi.)

35. Başladıq kendliler **ile** şirin söhbete. (CM-PK-130), (Köylülerle tatlı bir sohbete başladık.)

36. Daha uca ses**le** haman kendliye dedi. (CM-KO-131), (Aynı köylüyle daha yüksek sesle dedi.)

37. Sultan çox uca ve qeyzli ses**le** dübare soruşdu. (CM-KO-131), (Sultan çok yüksek ve kızgın bir sesle iki kez sordu.)

38. Onun dalın**ca** men özümü haman pencereden saldım heyete. (CM-KO-138), (Ondan sonra kendimi aynı pencereden attım.)

39. Muğdusi oğlu **ile** gedib qonşudan bir nerdivan alıb getirdiler. (CM-KO-141), (Muğdusi'nin oğluyla gittiler ve komşudan bir merdiven getirdiler.)

40. Usta Zeynal sol eli **ile** geci götürüb qoydu malanın üstüne. (CM-UZ-142), (Usta Zeynal alçıyı sol eliyle alıp malanın üzerine koydu.)

41. Oğlu hansı qatar**la** çıxa biler. (CM-UZ-143), (Oğlunun çıkabileceği tren hangisi.)

42. Usta Zeynal geci leyende sağ eli **ile** götürüb cavab verdi. (CM-UZ-146), (Usta Zeynal alçıyı sağ eliyle alıp cevapladı.)

43. Usta Zeynal geci mala **ile** seqfe vurub dedi. (CM-UZ-147), (Usta Zenal duvardaki sıvaya mala ile vurduğunu söyledi.)

44. Hacı Resul dükanda Muğdusi **ile** söhbet edirdi. (CM-UZ-150), (Hacı Resul dükkanda Muğdusi ile konuşuyordu.)

45. Sübh saatda doqquzda demir yolu **ile** Muğdusi Akopun oğlu geldi vetene. (CM-UZ-150), (Sabah saat dokuzda Muğdusi Akop'un oğlu trenle geldi.)

46. Elleri **ile** yavaş-yavaş manqalın odlarını deşir. (CM-İH-151), (Elleriyle mangal ateşini yavaşça deliyor.)

47. Yarısını seliqe **ile** qoyur kitabın arasına. (CM-İH-152), (Yarısını düzgün şekilde kitabın ortasına koyar.)

48. Allahın izni **ile**, peyğemberin şerieti ile Kerbelayı Memmedeli burada bir dul arvad siğe elemişdi. (CM-İH-154), (Allah'ın izniyle, Peygamber efendimizin kanununa göre Kerbela Memmed Ali burada bir dul bayana imam nikahı yapmış.)

49. Usta Cefer Kerbelayı Memmedelinin kağızını eline götürüb başladı ikisini de bir-biri **ile** tutuşdurmağa. (CM-İH-159), (Usta Cafer Kerbela Memmed Ali'nin kağıdını alıp ikisini birbiriyle karşılaştırmaya başladı.)

50. Sol eli **ile** soxdu burnunun deşiklerine, sağ eli ile yumruğunu düyüb vurdu sol elinin altından. (CM-D-167), (Sol elini burnunun deliklerine soktu ve sağ eliyle sol elinin altından yumruğunu vurdu.)

51. Memmedeli barmaqları **ile** burnunun deşiklerini tutdu. (CM-D-167), (Memmed Ali parmaklarıyla burun deliklerinden tutdu.)

52. Sağ elinin barmaqları **ile** yapışdı Memmedvelinin burnunun ucundan. (CM-D-167), (Memmed Veli'nin burnunun ucuna sağ elinin parmaklarıyla yapıştı.)

53. Gözlerini açıb sol eli **ile** başladı qırmızı saqqalını tumarlamağa. (CM-D-167), (Gözlerini açtı ve kırmızı sakalını sol eliyle kıvırmaya başladı.)

54. Molla **ile** görüşdü. (CM, PH-170), (Molla ile buluştu.)

55. Molla Cefer elindeki çilingi **ile** ulağın başını öz terefine çekdi. (CM-PH-170), (Molla Cafer, elinde demir parçasıyla eşeğin başını yana doğru çekti.)

56. Barmaqları **ile** xalçanın iplerini o terefe-bu terefe tumarlaya-tumarlaya Molla Cefere bele cavab verdi. (CM-PH-170), (Molla Cafere, halının iplerini parmaklarıyla yuvarlarken cevap verdi.)

57. Yüz qırx altı defe İranda at yolu **ile** gedende düşdü. (CM-FH-171), (İran'da at sırtındayken yüz kırk altı kez düşdü.)

58. Men ömrümde övretim **ile** birce defe de sefere çıxmamışam. (CM-FH-171), (Hayatımda karımla hiç seyahat etmedim.)

59. Kend mollası Molla Qurbanqulu **ile** söhbet edirdi. (CM-FH-173), (Köy imamı İmam Kurbangulu ile sohbet ediyordu.)

60. Sol eli **ile** börkünü çıxarıb sağ elini uzatdı xanıma. (CM-KB-176), (Sol eliyle şapkasını çıkardı ve sağ eliyle uzattı bayana.)

61. Naçalnik qabağındakı stekanın qendini qarışdıra-qarışdıra pristavın arvadı **ile** söhbet edirdi. (CM-KB-177), (Reis, icra memurunun karısıyla konuşuyor, önündeki bardaktaki şekeri karıştırıyordu.)

62. Xanım bir stekanı araq**la** doldurub verdi beye. (CM-KB-179), (Bayan bir bardağı votka ile doldurdu ve beye verdi.)

63. Bir qayda **ile** xanımların ve ağaların bir-bir sağlığına içdiler. (CM-KB-184), (Bir kural olarak, bayanlar ve bayların sağlığı için içtiler.)

64. Qaravaş süpürge **ile** heyeti süpürürdü. (CM-KB-188), (Siyah bir süpürgeyle evin önünü süpürüyordu.)

65. Serçeler herdenbir deste **ile** toyuq-cücelerin yanına yenib başlayırdılar denlerden yemeye. (CM-KB-188), (Serçeler toplum halindeki civciv ve tavukların yanına gelerek buğdayları yemeye başladılar.)

66. Eziz xan çörek desmalı **ile** dodaqlarını sile-sile çıxdı qabaq otağa. (CM-TH-196), (Aziz han ekmek havlusuyla dudaklarını sildi ve ön odaya gitti.)

67. Haman gün axundu bir behane **ile** mescide tek yola salıb qaldım evde. (CM-MF-203), (Aynı gün bir bahane ile ahundu camiye yolculadım evde tek başına kaldım.)

68. Haman gün qonum-qonşu bekar arvadların kömekliyi **ile** ve xeyir-duası ile Xeyransanı getirdik teze eri Molla Fezlelinin otağına. (CM-MF-203), (Aynı gün komşularımızın ve bekar bayanların yardımı ve hayır duasıyla Heyransa'nı yeni kocası İmam Fezleli'nin odasına getirdik.)

69. Özge nömrelerde yer olmadığından qabaqkı meşedilerin razılığı **ile** hemin üçüncü nömreye bir kravat qoydurdu. (CM-N-205), (Diğer odalarda yer olmadığından, önceki meşedilerin izniyle üçüncü odaya bir yatak koydurdu.)

70. Şeher bağı **ile** konsulxananın fasilesi az idi. (CM-KA-210), (Şehir bahçesi ile konsolosluk arasındaki mesafe kısaydı.)

71. Cefer içeri otağa gözünün yanı **ile** baxdı. (CM-KA-212), (Cafer gözleriyle odaya baktı.)

72. Sol eli **ile** Celil beyi qucaqlayıb başladı yalvarmağa. (CM-DKMek-217), (Sol eliyle Celil bey'e sarıldı ve yalvarmaya başladı.)

73. Dadaşım da eteyi **ile** alnının terini silib şananı götürdü. (CM-DKMek-217), (Dadaşım eteğile alnının terini sildi ve tarağı aldı.)

74. Şexs düz yol **ile** gede, neçernik ona heç bir şey elemez. (CM-DKMek-217), (Bir kişi düz bir yolda yürürse, reis onun için hiçbir şey oratdan kaldırmaz.)

75. Axırı bir tövr **ile** adamları aralayıb, özümüzü soxduq meydanın ortasına. (CM-DKMek-218), (Sonunda insanları bir tehditle ayırdık ve kendimizi meydanın ortasına koyduk.)

76. Men qlavanın oğlu **ile** savaşmışam. (CM-DKMek-218), (Başkanın oğluyla savaştım.)

77. Naçalnik öz qonaqları **ile** çıxdı camaatın içine. (CM-DKMek-226), (Reis misafirleriyle kalabalığa çıktı.)

78. Bunların mesleheti **ile** bir siyahı tutmuşam. (CM-DKMek-227), (Onların tavsiyesiyle bir liste yaptım.)

79. Hacı Namazalı sağ eli **ile** öz saqqalının ucundan yapışıb dedi. (CM-DKMek-231), (Hacı Namaz Ali, sağ eliyle sakalının ucuna yapıştı ve şöyle dedi.)

80. Bu defe meni görcek işare **ile** meni çağırdı. (CM-HT-235), (Bu sefer beni gördüğünde bir işaretle bana seslendi.)

81. Bele xeberleri barmaqları **ile** saymaqda idi. (CM-Zır-241), (Böyle haberleri parmaklarıyla sayıyordu.)

83. Teqriben yarım saat uşaqlar**la** söhbetim çekdi. (CM-Zır-242), (Çocuklarla yaklaşık yarım saat konuştum.)

84. Yaponiyadan derya **ile** gedecek idi Amerikaya. (CM-RK-243), (Japonya'dan deniz yoluyla Ameri'ya giderdi.)

85. Beş-altı saat erzinde kese yol **ile** geldik çıxdıq Culfaya. (CM-RK-243), (Culfa'ya karayoluyla beş altı satte geldik.)

86. Araz qırağı **ile** başı aşağı başladıq yavaş-yavaş getmeye. (CM-RK-245), (Araz kenarıyla yavaş yavaş aşağı inmeye başladık.)

87. O cür huriler **ile** dostluq qatmaq bize nesib olmayacaq. (CM-RK-247), (Bu kadar hurilerle arkadaş olamayacağız.)

88. Birinci bakılı edib yoldaşımız çengeli **ile** balığın tikelerini seçe-seçe ev sahibine dedi. (CM-S-251), (İlk önce Bakülü edip arkadaşımız çatalla balık parçalarını seçerek ev sahibine söyledi.)

89. Qapının arasından ev sahibinin qoca anasının başı titreyen sesi **ile** bize teref bele xeber verdi. (CM-S-253), (Ev sahibinin yaşlı annesi kapıdan titreyen bir sesle bize taraf böyle söyledi.)

90. Uca ses**le** naçalniki soruşdu. (CM-YT-254), (Reis yüksek sesle sordu.)

91. Tüteyi seliqe **ile** basdım pambığın arasına. (CM-YT-256), (Flütü düzgün bir şekilde pamuklara sardım.)

92. Tüteyi seliqe **ile** qoydum qutunun içine. (CM-YT-257), (Flütü düzgünce kutuya koydum.)

93. Professor Süleyman bey eyneyinin şüşesini ağ desmalı **ile** sile-sile defterin birinci sehifesini tutdu gözünün qabağına. (CM-ŞF-262), (Profesör Süleyman bey beyaz bir mendille gözlüğünün camını sildi ve defterin ilk sayfasını gözlerinin önünde tuttu.)

94. Zeki efendi desmalı **ile** gözünün yaşını sile-sile Süleyman beye deyirdi. (CM-ŞF-263), (Zeki efendi bir mendille göz yaşlarını sildi ve Süleyman bey'i çağırdı.)

95. Hamı and-aman **ile** mene bu qeder yalan satır. (CM-SU-264), (Herkes yemin ederek çok fazla yalan söyleyir.)

96. Bunların hamısı karandaş **ile** yazılıb. (CM-SU-264), (Bunların hepsi kurşun kalemle yazılmış.)

97. Uşaqlarımın biri inada düşüb meni qesd **ile** incitmek isteyir. (CM-SU-265), (Çocuklarımdan biri inatçı ve beni incitmek istiyor.)

98. Meşedi Nurmemmed kitabların mütaliesi **ile** ve tevrübe ile hekimliyi öyrenmişdi. (CM-B-267), (Meşedi Nurmemmed tıbbı kitap okuyarak ve deneyimleyerek öğrenmiştir.)

99. Daş şaqqıltı **ile** deydi Hacı Bayramın darvazasına. (CM-B-270), (Hacı Bayram'ın kapısına taş çarparak diyor.)

100. Oğlumun anası **ile** getdik Bolşoy Morskoy küçeye. (CM-H-274), (Oğlumun annesiyle Bolşoy Morskoy Caddesi'ne gittik.)

101. Uşağın anası **ile** çıxdıq. (CM-H-275), (Çocuğun annesiyle çıktık.)

102. Küçe **ile** keçenlerin hamısı dayandı bize tamaşa elemeye. (CM-H-276), (Sokaktan geçen herkes bizi izlemek için durdu.)

103. Ev sahibi **ile** ve menimle tanış oldular. (CM-THek-278), (Ev sahibi ve benimle tanıştılar.)

104. Onun**la** lazımi mübarizenin teşkili yolunda çalışılmalıdır. (CM-THek-279), (Ona karşı gerekli mücadileyi organize etmek için çalışmalıyız.)

105. Hesenbey mecbur olub haman şüşeni içindeki arağı **ile** ve qurdu ile götürüb tulladı çöle. (CM-THek-281), (Hasan bey, içinde votka ve solucan bulunan aynı şişeyi almak zorunda kaldı ve onu dışarı attı.)

106. Derya kenarı **ile** bir baş dolandım. (CM-BK-282), (Nehrin boyunca dolaştım.)

107. Şkafın qapısının şüşesinin dalında seliqe **ile** düzülmüş kitablar vardı. (CM-ŞB-288), (Dolap kapısının camının altında özenle düzenlenmiş kitaplar vardı.)

108. Oğlu qeh-qeh **ile** güldü. (CM-ŞB-289), (Oğlu kahkahalarla güldü.)

109. Onun**la** bacardıqları kimi hesablaşsınlar. (CM-GM-301), (Onunla hesaplarını ellerinden geldiğince çözmelerine izin verin.)

110. Bir bürüncek götürem senin**le** gedem. (CM-Oİ-305), (Bir bronz alacağım ve seninle gideceğim.)

111. Sen onu oğurluq **ile** qazanacaqsan. (CM-Oİ-308), (Sen onu hırsızlık yaparak kazanacaksın.)

112. Hacının ağlamağını o vaxt gördüm ki, övreti **ile** barışandan sonra. (CM-İE-310), (Hacı'nın karısıyla barışırken ağladığını gördüm.)

113. Filan yol **ile** yox, filan yol **ile** getmelisen. (CM-İE-311), (O yoldan gitmelisin, o yoldan değil.)

114. Qabaqca Hacı, Keble İmameli **ile** şert qoymuşdu. (CM-İE-313), (Hacı daha önce Keble İmameli'ye şart koşmuştu.)

115. Senin vücudun **ile** onun ocağını söndürmesin. (CM-İE-315), (Vücudunla kalbini söndürme.)

116. Bir böyük imaret kendli qadınları **ile** lebaleb dolu idi. (CM-Kı-317), (Büyük bir konak köylü kadınlarla doluydu.)

117. O celd tullandı ve qatar **ile** qaçmağa mecbur qaldı. (CM-PŞ-322), (Hızla atladı ve trenle kaçmak zorunda kaldı.)

118. Dünen Rübabe bacı **ile** gedirdik Hacı İmamqulugile. (CM-ŞK-323), (Dün Hacı İmamgulugil'e kız kardeşim Rübabe ile gittik.)

119. Balaca oğlu **ile** gezmeye gedende, ona yemeli şey alıram. (CM-İA-325), (Küçük oğluyla yürüyüşe geldiğinde ona yiyecek bir şeyler ısmarlıyorum.)

120. Bahadır yüzbaşının balaca oğlu öz eli **ile** başladı bize çay tökmeye. (CM-Zel-330), (Yüzbaşının küçük oğlu Bahadır, kendi elleriyle bize çay dökmeye başladı.)

121. Peri arvad körpe uşağı **ile** hemin uçuğun altında qalmışdılar. (CM-Zel-331), (Peri kadın ve bebeği aynı çatı altında kaldı.)

122. Uşağın ağlamağı **ile** azan sesi eşitdim. (CM-Zel-332), (Çocuk ağlarken ezan sesini duydum.)

123. Alnının terini desmalı **ile** silenden sonra şeylerimizi aldı eline. (CM-GB-334), (Alnının derisini bir mendille dedikten sonra eşyalarımızı eline aldı.)

124. O biri krovatın üstünde seliqe **ile** yorğan-döşek düzülmüşdü. (CM-GB-336), (Diğeri yatağın üzerinde düzgün bir şilte ile kaplıydı.)

125. Balıncları seliqe **ile** çırpıb tumarladı ve seliqe ile yerleşdirdi. (CM-GB-337), (Yastıkları düzgünce yuvarladı ve düzgünce yerleştirdi.)

126. Ev sahibleri **ile** görüşdüm. (CM-GB-339), (Ev sahibleriyle tanıştım.)

127. Bunlar yol **ile** ötüb geden arabalara ve faytonlara tamaşa edirler. (CM-AD-341), (Geçen arabaları ve faytonları izliyorlar.)

128. Hekim özü yaxşıca avaz**la** oxuyurdu. (CM-AD-343), (Doktorun kendisi yüksek sesle okudu.)

129. Darvazanın qapısında bir-iki vetendaş durub, qulluqçu **ile** nese danışırlar. (CM-T-349), (Birkaç vatandaş kapıda duruyor, bir hizmetçiyle konuşuyor.)

130. Her bir şey öz qaydası **ile** ötüşübdür. (CM-T-350), (Her şey yolunda gitti.)

131. Möhterem oxucular **ile** bir qeder söhbet elemek menim indiki meqalemin mövzusudur. (CM-ER-351), (Bazı değerli okucularla konuşmak şu anki makalemin konusu.)

132. Diqqet **ile** qulaq verin mene siz. (CM-ÇD-357), (Beni dikkatlice dinle.)

133. Belke bir tövr **ile** tapaq çare. (CM-ÇD-358), (Belki bir çözüm bulabilirsin.)

134. Cehd **ile** axtarın qüsurlerim. (CM-ÇD-359), (Kusurlarımı bulmaya çalış.)

135. Çürürem tezlik **ile** men qemden. (CM-ÇD-360), (Bu üzüntüyle yakında çürürüm.)

136. Ne yol **ile** seni müqessir edek? (CM-ÇD-363), (Seni nasıl suçlayabiliriz?)

137. Lampanı bunlar **ile** men silirem. (CM-ÇD-367), (Lambayı onlarla sileceğim.)

138. Geceler çox uzundur, yatmaq**la** qurtarmaz. (CM-KO-371), (Geceler çok uzun uykuyla bitmiyor.)

139. Menim de sizin**le** bir şertim var. (CM-KO-373), (Seninle bir şartım var.)

140. Ele bu deqiqe padşahlıq yolu **ile** qalaya Araz terefinden bir karvan kişmiş aparırlar. (CM-KO-375), (Şu anda krallık üzerinden Araz tarafından bir kuru üzüm kervanı kale'ye götürülüyor.)

141. Evde bitli bacıların**la** el-ele verib, atılıb-düşürsen. (CM-Ö-387), (Evde bitli kardeşlerinle el ele tutuşup zıplarsın.)

142. Az qalıram ele öz elim**le** bir qebir qazam. (CM-Ö-395), (Kendi ellerimle bir mezar kazmak üzereyem.)

143. Qoy gelsinler, bu kitab **ile** onların cavabını verim. (CM-Ö-409), (Bırak gelsinler, onlara bu kitapla cevap vereceğim.)

144. Bir-bir növbe **ile**, qayda **ile** ve edeb **ile** desin, men yazım bu kağıza. (CM-Ö-410), (Tek tek, kurallara ve görgü kurallarına göre, bu kağıda yazıyorum.)

145. Yazıq arvad dirilsin ve öz dili **ile** cenabınıza erz elesin. (CM-Ö-414), (Zavallı kadın diriltilsin ve efendinizle kendi dilinde konuşsun.)

146. Şeyx Nesurullah kimi menim de bir ele elmim olaydı ki, burada yatan ölüler**le** danışa bileydim. (CM-Ö-416), (Şeyh Nesurullah gibi ben de burada yatan ölülere konuşabileceğimi bilseydim.)

147. Sen ele barı insaf**la** danış. (CM-Ö-422), (Bari dürüst konuş.)

148. Gözümüz **ile** gördüyümüz şeylerin hamısı yalan çıxdı. (CM-Ö-425), (Kendi gözlerimizle gördüğümüz her şeyin bir yalan olduğu ortaya çıktı.)

149. Hacı Kerim ağa, sen özün şeyx**le** danış. (CM-Ö-426), (Hacı Kerim ağa şeyhinizle kendiniz konuşun.)

150. Min hiyle **ile** gecede dörd qız alıb, kebin altında qoyub, qaçıb gedibler. (CM-Ö-427), (Bir numara ile gece dört kızı alıp nikah altına koyup kaçtılar.)

151. Sizin tarixlerinizin kitabında bu, qan **ile** yazılmış bir sehifedir. (CM, Ö-428), (Bu, geçmişimizin kitabında kanla yazılmış bir sayfadır.)

152. Bütün yer üzünün tayfaları sizi bir ses**le** adlandırırlar. (CM-Ö-429), (Dünyanın bütün kabileleri tek sesle seni çağırıyor.)

153. O yerlere ermeni indi öz ayağı **ile** gedib çıxmaz. (CM-Kam-433), (Ermeniler artık oralara kendi başlarına gitmiyor.)

154. Zeyneb arvad mereke **ile** ağlaya-ağlaya özünü salır ortaya. (CM-Kam-434), (Zeynep karı gözyaşları içinde kendini gösteriyor.)

155. Eziz gelib tepiyi **ile** arvadın dalından vurub yıxır yere. (CM-Kam-434), (Aziz gelip karısını arkadan tekmeledi ve yere düşürdü.)

156. Bele olan yerde siz öz eliniz**le** lüğetinizin dairesini daraldırsınız. (CM-AK-441), (Bu durumda, sözlüğünüzün dairesini kendi ellerinizle daraltırsınız.)

157. Onları Şerq ve İslam elmleri **ile** tetbiq elemeyinizin bir eybi yoxdur. (CM-AK-441), (Onları Doğu ve İslam ilimleri ile incelemekte yanlış bir şey yok.)

158. Siz bir-birinizle yola gedin. (CM-AK-445), (Birbirinizle anlaşın.)

159. Hekim ağa, yaray**la** senin işin yoxdur. (CM-AK-457), (Doktor, yarayla hiçbir ilgin yok.)

160. Onu da qara nöyüt**le** yaxşı eledik. (CM-AK-457), (Siyah tinerle de iyice ortadan kaldırdık.)

161. Gülbahar desmalı **ile** gözünün yaşını silir. (CM-AK-460), (Gülbahar bir mendile gözyaşlarını siliyor.)

162. Hemin niyyetlerinizi emele getirmek yolunda lazımi metbuat cem eleyib, qelem **ile** çalışmaqdasınız. (CM-AK-462), (Bir kalemle çalışıyorsun, niyetlerini oluşturmak için gerekli gerekli basını eliyorsun.)

163. Bu qesd ile qardaşlarınız **ile** bir ittihad bağlamısınız. (CM-AK-464), (Bu niyetle kardeşlerinle ittifak kurdun.)

164. Validem, mene de beraderlerim **ile** yola getmeyi teklif edeceksen. (CM-AK-469), (Annem, kardeşlerimle gitmemi teklif edersiniz.)

165. Göresen nece tüteyin sesi **ile** qoyunları qaytarır? (CM-AK-469), (Bir früt sesiyle koyunların nasıl geri döndüğünü görüyor musunuz?)

166. Gülbahar hambala eli **ile** işare eleyir dinmesin. (CM-AK-472), (Gülbah hamala eliyle işaret ediyor ki konuşmasın.)

167. Budur atam öz eli **ile** yazdığı vesiyyet. (CM-AK-475), (Bu babamın kendi eliyle yazdığı bir vasiyettir.)

168. Onlar**la** danışmağı sizin uşaqlarınıza öyretmekle mekteb bu uşaqları dövlet heyatına daxil edecekdir. (CM-DKMü-490), (Çocuklarınıza onlarla konuşmayı öğreterek, okul bu çocukları devlet hayatına dahil edecektir.)

169. Men on yeddi ildir ki, istekli padşahımıza ixilas **ile** qulluq eleyirem. (CM-DKMü-496), (Sevgili kralımıza on edi yıldır sadakatle hizmet ediyorum.)

170. Şallaq gücü **ile** verilen derslerden bir fayda hasil olmaz. (CM-DKMü-497), (Kırbacın gücünün verdiği derslerden hiçbir faydası olmayacak.)

171. Belke sen bizim**le** zarafat eleyirsen? (CM-DKMü-499), (Belki bizimle şakalaşıyorsun.)

172. Men razı deyilem ki, çeyirtke söhbetleri **ile** kendlileri üstünüze güldüresiniz. (CM-DKMü-499), (Çekirge sohbeti ile köylüleri sana güldürebileceğine katılmıyorum.)

173. Ay uşqol, bir insaf**la** danış. (CM-DKMü-500), (Ey öğrenci, dürüst konuş.)

174. Yazı taxtası qara reng **ile** boyanmış. (CM-DKMü-504), (Yazı tahtası siyaha boyanmış.)

175. Cefer qaçır zengi çalır, uşaqlar ses-küy **ile** tökülüşürler eşiye. (CM-DKMü-509), (Cafer konuşuyor ve zili çalıyor ve çocuklar gürültüyle kapıya koşuyorlar.)

176. Kaş men de o yol **ile** gede idim. (CM-DKMü-511), (Keşke ben de o tarafa gidebilseydim.)

177. Biz seminariyanı qurtaranda, qubernator gelmişdi bizler **ile** görüşmeye. (CM-DKMü-511), (Biz okulu bitirdiğimizde vali bizi karşılamaya geldi.)

178. Çöreyi ağızlarına basıb iştaha **ile** yeyirler. (CM-L-513), (Ekmeği ağızlarına koyup iştahla yiyorlar.)

179. Bu heynde yol **ile** intelligent libasında bir müselman keçir. (CM-L-513), (Bu arada, modern giysili bir Müslüman geçip gidiyor.)

180. Uşaqlara yavuq gelib elleri **ile** ve özüne mexsus olan ses ile bir şey soruşur. (CM-L-513), (Çocukların yanına gelir ve elleriyle ve kendi sesiyle bir şey ister.)

181. İki elleri **ile** qucağını açıb, uşaqları qucağına almaq isteyir. (CM-L-514), (Kollarını iki eliyle açıp çocukları kucağına almak istiyor.)

182. Şeherimizin küçelerinden delileri redd etmek **ile** vilayetimizin abadlığı yolunda telaş etmiş olarıq. (CM-DY-519), (Şehrimizin sokaklarından delileri reddederek ilimizin kalkınmasına giden yolda acelemiz olur.)

183. Hacı ağa, bizim qillü-qal **ile** işimiz yoxdur. (CM-DY-523), (Hacı ağa, bizim film fırıldaklıkla işimiz yok.)

184. Doktor Lalbyuz cenabları xudavendi-alemin merhemeti **ile** şeherimizin cemi delilerini ağıllandıracaq. (CM-DY-524), (Dr. Lalybuz efendileri, Allah'ın rahmeti ile şehrimizin tüm delilerini akıllandıracak.)

185. Allah ile, peyğember **ile** işin olmasın, yoxsa camaat seni sengsar eyler. (CM-DY-525), (Allah'a ve Peygamber'e muamele etmeyin yoksa insanlar sizi taşlayacak.)

186. Fazil elleri **ile** üzünü tutub ağlamaqdadır. (CM-DY-529), (Fazil elleriyle yüzünü tutup ağlıyor.)

187. Xudavendi-alemin izni **ile** biz buraya cem olmuşuq. (CM-DY-535), (Allah'ın izniyle burada toplandık.)

188. Cemi deli kişilerin övretleri haman gün öz yavuq qohumları **ile** birlikde hezretin ziyaretine müşerref olmalıdırlar. (CM-DY-539), (Tüm akıl hastalarının hanımları, yakın akrabaları ile aynı gün Peygamber Efendimiz (sav)'in ziyaretine katılmalıdır.)

189. Cüme günü Qaf dağının dalından min övladı **ile** düşmanın qabağına davaya çıxıb. (CM-DY-542), (Cuma günü o ve bin çocuğu Kaf Dağı'nın arkasından düşman önünde savaştı.)

190. Elelfelah hekimin elini öz eli **ile** redd edir. (CM-DY-544), (Elelfelah doktorun elini kendi eliyle reddediyor.)

191. Bu vilayetde hamıdan artıq deliliyi **ile** şöhret qazanan Molla Abbasdır. (CM-DY-545), (İmam Abbas bu vilayetteki en ünlü deli.)

192. Gerek men vez eden vaxt siz menim moizeme huş-guş **ile** qulaq asasınız. (CM-DY-546), (Ben vaaz verirken vaazımı candan dinlemelisin.)

193. Sedrin emri **ile** gedir adam çağırmağa. (CM-Y-548), (Başkanın emriyle adamı çağırmaya gider.)

194. Dodaqlarını çörek desmalı **ile** silir ve isteyir çıxsın getsin. (CM-E-560), (Dudaklarını ekmek havlusuyla siliyor ve dışarı çıkmak istiyor.)

195. Mürşüd dayı yavuqlaşıb isteyir Cahangirin ağzını eli **ile** örte. (CM-E-572), (Mürşüt dayı yaklaşıp eliyle Cahangir'in ağzını kapattı.)

196. Onda men senin**le** danışmayıb, çıxıb gedeceyem. (CM-E-577), (O zaman seninle konuşmayacağım, dışarı çıkacağım.)

197. Şahzade Ervahallah xan **ile** qohum olmağa qedem qoysun. (CM-E-577), (Prens Ervahallah hanla akrabası olsun.)

198. Men de ve sair qohumların da onun**la** qohum olar. (CM-E-578), (Ben ve diğer akrabalar onunla akraba olacağız.)

199. İkilik **ile** birlikde başqa mücerred bir cığır da bina etdiler. (CM-E-579), (İkili ile birlikte başka bir soyut yol da inşa ettiler.)

200. Dayın da o vücud **ile** görüşüb, bilmediyini öyrensin. (CM-E-579), (Dayının onunla tanışmasına ve bilmediğini öğrenmesine izin ver.)

201. Onları istismar edenlerden bir kes **ile** elaqede olam, onlar ile iş tutam. (CM-E-580), (Onları sömüren biriyle temasa geçeceyim, onlarla çalışacağım.)

202. Şahzade **ile** münasib bir yerde görüşmek lazım olub. (CM-E-580), (Prens ile uygun bir yerde buluşmak gerekiyordu.)

203. Bir behane **ile** bir neçe günlüye kende göndere bilerik. (CM-E-582), (Bir bahane ile birkaç güne gönderebiliriz.)

204. İndi biz bu zerbül-meseli bu ibare **ile** söyleyek. (CM-E-584), (Şimdi bu benzetmenin bu cümleyle olduğunu varsayalım.)

205. Axır vaxtlarda ruh xestelikleri psixoz adı **ile** şöhret tapmışlar. (CM-E-585), (Son zamanlarda ruhsal hastalık psikoz adına ifade edilebiliyor.)

206. Bunların mahiyyetini biz hemin ibare **ile** ifade ede bilerik. (CM-E-587), (

207. Adamlar bir teher **ile**, şirin dil**le** Deli Şahzadeni geri aparırlar. (CM-E-588), (Adamlar Deli Prens'i tatlı bir dille geri alıyor.)

208. Onların bu tedbiri aile mesleheti **ile** emele gelibdir. (CM-E-592), (Onların bu ölçüsü aile mesleği tarafından oluşturulmuştur.)

209. Kağızı yazır ve telebeler **ile** birlikde üz qoyurlar teneffüs otağına. (CM-E-592), (Öğrencilerle birlikte kağıdı yazıp tenafüs odasına giderler.)

210. Ağzına gelen **ile** meni ve xestexananın adını şeher içinde biabır edecek. (CM-E-593), (Ağzından çıkanlarla beni ve şehirdeki hastanenin adını utandıracak.)

211. Mürşid dayı, bax bu gül destelerini men öz elim**le** bağlamışam. (CM-E-594), (Mürşit dayı, bu buketleri kendi ellerimlle bağladım.)

212. Yoldaşlarımdan birinin yolu düşdü bize ve geldi burada bu destgahı öz gözü **ile** gördü. (CM-E-596), (Bir arkadaşım gelip buraya geldi ve bu cihazı kendi gözleriyle gördü.)

213. Men de xalqın sözü **ile** deyirem. (CM-E-597), (İnsanların sözleriyle söylüyorum.)

214. Menim**le** şerik olmaq isteyirsense, al bu rumkanı. (CM-E-599), (Benimle ortak olmak istiyorsan, bu bardağı al.)

215. Qardaşı İbadulla öz gözü **ile** görüb ve öz qulağı ile eşidib. (CM-E-600), (Kardeşi İbadullah'ı kendi gözleriyle gördü ve kendi kulaklarıyla işitti.)

216. Sebr ve hövsele **ile** qulaq verdim. (CM-E-603), (Sabır ve tutku ile dinledim.)

217. Siz de bir-iki deqiqe sebrü hövsele **ile** menim erzime etina edesiniz. (CM-E-603), (Sen de bir iki dakika sabır ve coşkuyla benimle ilgileneceksin.)

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAĞLAÇLAR

2.1. Bağlaçların Yapısına Göre Türleri

Bağlaçlar yapılarına göre ikiye ayrılır:

1. Basit bağlaçlar;
2. Bileşim bağlaçlar.

2.1.1. Basit Bağlaçlar

Basit bağlaçlar tek bileşenlidir, bileşim bağlaçlar iki veya daha fazla bileşenden oluşur.

Basit bağlaçların sayı fazla değil. Basit bağlaçlar aşağıdaki gibidir:

"Ki, ve, ya, da, de, hem, lakin, eger, amma, ancaq, ne, hetta, gah, güya, neinki, feqet, ile, ise" vb.

2.1.2. Bileşim Bağlaçlar

Bileşim bağlaçların sayısı daha fazladır. Bileşim bağlaçlarının oluşan yolları aşağıdaki gibi gösterilebilir.

İki basit bağlacın yaklaşımıyla:

"Ne de, hem de, yaxud da, ya da, gah da, herçend ki, ve hemçinin, hemçinin de, madam ki, güya ki, ve habele, herçend ki, ve ya, ve yaxud, ve hetta"

1. Üç basit bağlacın yaklaşımıyla:

"Ve hem de, ne de ki, ve ne de, hem de ki, gah da ki, ya da ki, ve ya da, yaxud da ki, ve yaxud da, ve herçend ki, ve hemçinin de"

2. Dört basit bağlacın yaklaşımıyla:

"Ve hem de ki, ve yaxud da ki, ve ne de ki, ve gah da ki, ve hemçinin de ki"

3. İsmin yönelme ve ayrılma hallerinde bulunan *"o, bu"* işaret zamirlerine *"göre, ötrü, üçün"* ilaveleri ve *"ki, de"* bağlaçlarının yaklaşımı yoluyla:

"Buna göre, bunun üçün, ona göre ki, bunun üçün ki, bundan ötrü ki, bunun üçün de"

4. "Bele (böyle) " zamirine *"ki"* bağlacı eklenerek, sonucu veren bir bileşik eşlenik oluşturulur : *"Bele ki (böyle ki) "*

2.2. Bağlaçların Anlamlarına Göre Türleri

Bağlaçlar taşıdıkları sözdizimsel işleve göre *"tabesizlik"* ve *"tabelilik"* bağlaçlarına ayrılır.

Bir bağlantının işlevini yerine getiren bağlaç, onu oluşturan bir cümlenin veya bir metnin bölümleri arasındaki ilişkinin doğasını belirler. Bağlaçlar, sözdizimsel bir araç olarak bağladığı parçalar arasında tabesizlik ve tabelilik ilişkisi yaratır. Başka bir değişle, bağlaçlar özelliği sözdizimsel bir araç olarak birleştiren birimler arasında tabesizlik veya tabelilik ilişkisi yaratır. Bağlantının kesilmesi bağlaçları eşit haklara sahip birimleri bağlamaya hizmet ederken, ikincil bağlaçlar bir birimi diğerine bağımlı kılar.

2.2.1. Tabesizlik Bağlaçları

Tabesizlik bağlaçları, basit bir cümlenin aynı üyelerini, alt bileşik cümlenin taraflarını ve sözdizimsel birimlerin bileşenlerini birbirine bağlar.

Tabesizlik bir bileşik cümlede eşdeğer cümleleri birbirine bağlayan dilbilgisel bir anlama ihtiyaç olduğundan, ayrıca bağlaçlar kullanılır.

Tabesizlik bağlaçlarının anlamları dilbilim literatüründe tartışmasız kabul edilmiş bir biçimde aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

1. Sıralama Bağlaçları
2. Karşılaştırma Bağlaçları
3. Denkleştirme Bağlaçları
4. Katılım Bağlaçları
5. Olumsuzluk Bağlaçları
6. Açıklama Bağlaçları

2.2.1.1. Sıralama Bağlaçları

"Ve, ile, -la/ -le"

Birbirine bağlı bağlaçlar, bir cümlenin aynı kısımlarını ve birleşik bir alt cümlenin yanlarını birbirine bağlayarak, bağlandığı bileşenler arasında gramer-mantıksal bir bağlantı oluşturur.

"Ve" bağlacı Arapçadır. Yazıda ne kadar yaygın kullanırsa kullansın, nadiren konuşma dilinde kullanılır.

Modern Türk dillerinin Oğuzlar grubunda yaygın olan bu bağlaç, eşcinsel üyeler arasında, tabesiz bileşik cümleler ve diğer bağlamlarda kullanılmamaktadır. *"Ve"* bağlacının farklı işlevleri ve anlamları vardır. Bu bağlaç, her şeyden önce, cümlenin iki benzer üyesi arasında çalışır ve bunları birbirine bağlar. İkiden fazla eşcinsel üyesi olan cümlelerde, *"ve"* bağlacı önce gelir ve tüm eşcinsel üyeleri birbirine bağlamaya yarar.

Ona yaşamaq **ve i**şlemek üçün menevi kömek lazım idi. (Yaşamak ve çalışmak için manevi desteğe ihtiyacı vardı.)

Dahi Azerbaycan şairi **ve** alimi N. Gencevi beşer medeniyetinin yetirdiyi nadir şexsiyyetlerdendir. (Azerbaycanlı büyük şair ve bilim adamı N. Gencevi, insan uygarlığının ender şahsiyetlerinden biridir.)

Kelime kombinasyonlarının tarafları arasında *"ve"* bağlacı kullanılabilir.

Atanızın malına **ve** dövletine arxayın olma. (Babanızın mal ve mülküne güvenmeyin.)

Kend havası **ve** suyu onu xeyli cavanlaşdırmışdır. (Köy havası ve suyu onu çok daha genç yaptı.)

"Ve" bağlacı, tabesiz bir bileşik cümlenin taraflarını da birleştirebilir.

Gün batdı, hava qaraldı **ve** karvan hereket etmeye başladı. (Güneş battı, gökyüzü kardı ve kervan hareket etmeye başladı.)

"Ve" bağlacı ayrıca hem alt hem de ikincil bileşik cümlelerden oluşan bir bileşik cümlenin taraflarını birbirine bağlar.

Füzulinin atası Süleyman Şirvan torpağından, Bayat tayfasından idi **ve** Süleymanı şexsen tanıyan bezi yaşlı Gence sakinleri deyirdiler ki, Füzuli Girdman sahillerinden köçüb İraqa gedibler. (Füzuli'nin babası Süleyman Şirvanlı aşiretindendi ve Süleyman'ı bizzat tanıyan ihtiyar Gence sakinleri Füzuligil'in Girdman kıyılarından Irak'a taşındığını söylediler.)

"Ve" bağlacı, yeni bağlaçlar oluşturmak için bir dizi başka bağlaçla birleşir. Örneğin:

Ve hem de, ve ne de, ve hemçinin, ve elece de, ve ya, ve yaxud vb.

Belirttiğimiz gibi, birleştirme bağlaçlarından diğeri *"ile"* bağlacı *"ve"* bağlacı ile eşanlamlıdır.

Ehmed **ile** Eli eyni qesebede böyüdü. (Ahmet ile Ali aynı kasabada büyüdü.)

Verilen örnekte, *"ile"* bağlacını *"ve"* bağlacıyla veya virgülle kolayca değiştirebiliriz. "Ve" bağlacı, yazılı olarak işlem frekansına göre seçildiği gibi, *"ile"* bağlacı da sözlü konuşmada aktif olarak kullanılır.

"İle", hem bağlaç hem de ilave görevi görür. Bu kelime, aynı cinsiyetten üyeler arasında kullanılıyorsa, bağlaç olarak kabul edilebilir. Diğer durumlarda, *"ile"* beraberlik vasıta bildiren ilavedir.

Not: Günlük dilde yaygın olarak kullanılan *"özü de", "bir de"* bağlaçlarının da birleştirici işlevleri vardır.

Molla Sadiq derk etdi ki, bu qezeb bir gün püskürecek, özü de xeta ondan uzaq olmayacaq. (İmam Sadık, bu öfkenin bir gün patlayacağını biliyordu ve bundan uzak olmayacaktı.)

2.2.1.2. Karşılaştırma Bağlaçları

" *Lakin, amma, ancaq, feqet, ise, yoxsa, halbuki"*

Bu gruptaki bağlaçlar, basit bir cümlenin aynı üyelerinde ifade edilen belirli işaretleri, nitelikleri ve fikirleri, bir alt bileşik cümlenin bileşenlerinde ve metinde karşılaştırma yoluyla birbirine bağlamağa yarar.

İradene hakim ol, **lakin** vicdanına esir ol. (İradenizi kontrol edin, ancak vicdanınızın tutsağı olun.)

Hamı çox yaşamaq isteyir, **lakin** heç kim qocalmaq istemir. (Herkes uzun yaşamak ister ama kimse yaşlanmak istemez.)

Böyük insanların yükselmesi yuxarıya doğru, alçaq insanların yükselmesi **ise** aşağıya doğrudur. (Büyük insanların yükselişi yukarı, aşağılık insanların yükselişi ise aşağı doğru.)

Gülüb-danışmıram günlerle bezen, **feqet** sesim de var, gülüşüm de var. (Günlerce gülüp konuşmuyorum, fakat bir sesim var, bir de gülümsemem var.)

"Lakin" bağlacı, Türk dillerinde yaygın bir tabesiz bağlacıdır. Klasik edebi dilimizde *"leyk"* şeklinde gösterilmştir. Arapça kökenli bu bağlaç esas olarak edebi dilde kullanılmıştır.

"Lakin" bağlacı, aynı cinsten her iki üyeyi ve tabesiz bileşik cümleleri birbirine bağlar, her iki durumda da ilk bölüm tarafından onaylanan fikirle bir karşılaştırma ve sonuç olarak bir inkar anlamına gelir. Bu durumda, bireysel cümle üyeleri değil genel olarak cümleler karşılaştırılır.

O, bulağın yanındakı qızlara salam vermek istedi, **lakin** bibisinin dünen söyledikleri onu bir anda fikrinden daşındırdı. (Çeşmenin yanındaki kızları selamlamak istedi ama dün halasının söylediği şey onu fikrinden uzaklaştırdı.)

"Lakin" bağlacı genellikle bir cümlenin başında kullanılabilir. Bu durumda metnin bileşenlerini birbirine bağlar ve karşılaştırma yapmadan çok çelişkili bir içerik oluşturur. Bir cümlenin başındaki *"lakin"* bağlacı, genellikle, önyargılı bir fikre karşı tutumunu bağımsız olarak ifade eder. Daha doğrusu, belirli bir konuya atıfta bulunur ve ikinci cümlede konuşmacı, cümlenin başında bu fikre karşı tutumunu bir karşılaştırma veya inkar içeriğiyle ifade etmek için *"lakin (ama, fakat) "* bağlacı kullanılır.

Bir azdan sonra tesadüfen rast geldiği cığırla addımladı, lakin cığır tezlikle sıx cengellikde itib yox oldu. (Bir süre sonra tesadüfen karşılaştığı yol boyunca yürüdü, ancak yol kısa süre sonra yoğun bir ormanda kayboldu.)

Bu bağlacı *"feqet (fakat)"* veya *"amma (ama)"* bağlaçlarıyla değiştirmek mümkündür. *"Feqet (fakat)"* bağlacı da Arapça kökenlidir ve bir karşılaştırma ve çelişki içeriği oluşturur. Son zamanlarda, bu bağlacın modern dilimizde işlenme kapsamı neredeyse yok. *"Feqet (fakat)"* bağlacı, geçen yüzyılın ellili yıllarına kadar geniş bir işleme alanına sahipti.

"Amma (ama)" bağlacı modern Türk dillerinin çoğunda bulunur.

Çalmağa etiraz etmire, **amma** oxumağa üz vurmayın. (Oynamak benim için sorun değil, ama okumaktan geri dönme.)

"Amma (ancak) " bağlacı, cümlenin başında da kullanılabilir, yani metnin bileşenlerini birbirine bağlayabilir.

Bir azdan uşaqlar yuxuya getdiler. **Amma** o gece Xedice sübhe kimi yata bilmedi. (Kısa süreçte çocuklar uyuyakaldı. Ancak o gece Hatice sabaha kadar uyuyamadı.)

"Amma (ama, ancak)" bağlacı aynı zamanı Azerbaycan Türkçesinde en çok kullanılanlardan biridir.

Güneş dağın dalından aheste-aheste qalxır, **ancaq** hele özü görünmürdü. (Güneş dağın dibinden yavaşça döğüyordu ama görünmüyordu.)

"İse" bağlacı, işlem yerine göre diğerlerinden farklılık gösterir. Karşılaştırmanın içeriğini ifade eden bağlaçlardan bazıları, bağladıkları cümleler arasında veya aynı cinsiyetten üyelik arasında işlenirken, *"ise"* bağlacı ikinci cümlenin nesnesinden sonra gelir.

Onlar gündüzler yolda işleyir, axşamlar **ise** burada qalırmışlar. (Gündüz yolda çalışıyorlar ve akşamları burada kalıyorlar.)

Azerbaycan Türkçesinde yaygın olarak kullanılan *"yoxsa (yoksa)"* bağlacı farklı şekillerde kullanılabilir. Böylelikle bazı durumlarda, aynı cinsiyetten üyeleri bağlamaya hizmet eder.

Deyesen, menim dediklerimi qulaqardına vurursan, **yoxsa** inanmırsan? (Galiba beni dinlemiyorsun yoksa inanmıyor musun?)

"Yoxsa (yoksa)" bağlacı bazen *"yaxud (yahut)"* bağlacı anlamına yakın bir anlama gelir.

Qız qorxusundan, **yoxsa** imdad axtardığındanmı, nedense, heç özü de bilmeden onun qoynuna qısıldı. (Kız korkudan mı, yoksa başka nedenle mi, kendisi de anlamadan ona sarıldı.)

Bazı cümlelerde karşılaştırmanın anlamı daha güçlüdür.

Novruz bayramına gelersen, **yoxsa** Saniye bacı bir de üzüme baxmayacaq. (Nevruz bayramına gelmen lazım, yoksa Saniye abla bir daha yüzüme bakmaz.)

Karşılaştırmanın içeriğini oluşturan tabesizlik bağlaçlarından biri de *"halbuki (oysa) "* bağlacıdır. Azerbaycan ve Türk dillerinde az kullanılan bu bağlacın temel işlevi, bir önceki cümlede ifade edilen gerçeğin gerçekliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, karşılaştırmanın içeriğini ifade eden diğer bağlaçlardan farklı olarak *"halbuki (oysa) "* bağlacı cümlenin aynı üyeleri arasında kullanılmaz ve yalnızca alt bileşik cümlenin yanlarını birleştirmeye yarar. Örneğin:

Firidun heç bir söz demedi, **halbuki** üreyi dolu idi. (Firidun, kalbi dolu olmasına rağmen tek kelime etmedi.)

Bu bağlaç aynı zamanda metnin bileşenlerini de bağlar.

Men bir neçe defe görmüşem ki, qapını döymemiş sizin yanınıza girmişdir. **Halbuki** siz deyirsiniz ki, o, terbiyelidir. (Kapıyı çalmadan birkaç kez size geldiğini gördüm ama kibar olduğunu söylüyorsunuz.)

2.2.1.3. Denkleştirme Bağlaçları

"Ya, ya da, ya da ki, yainki, gah, gah da, gah da ki, ister, isterse de, ve ya, yaxud, ve yaxud"

Denkleştirme bağlaçları, bir cümlenin aynı üyelerini ve bir alt bileşik cümlenin kurucu parçalarını dağıtım temelinde birleştirmeye hizmet eder.

"Ya" bağlacı, Azerbaycan dahil modern Türk dillerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Çift işleme için daha seçici olan *"ya"* bağlacı, tek bir durumda da işlenebilir.

Ya olduğun kimi görün, ya da göründüyün kimi ol. (C. Rumi), (Ya olduğun gibi bak ya da göründüğün gibi ol.)

Ayrıca *"ya"* bağlacının birkaç kez tekrarlandığı cümlelere de rastlıyoruz. Çoğu durumda, bir cümlede *"ya"* bağlacını ikiye katlamak gerekir. Bunlardan ilki kaçırılamaz.

Hamı **ya** oxuyacaq, **ya** oynayacaq. (Her kes şarkı söyleyecek veya oynayacak.)

"Ya" bağlacı, yalnızca aynı cinsiyetten üyeleri biririne bağlayarak bir numaralandırıcı görevi görür. Bazen *"ve"* bağlacıyla numaralandırma işlevini gerçekleştirir.

Tahir qapını döyüb onu, onu anasından ve ya qardaşından xeber ala bilerdi. (Tahir kapıyı çalıp annesinden veya kardeşinden haber alabilirdi.)

"Ya" bağlacı *"ya da (veya) "* şeklinde de işlenir.

Xeyli düşündükden, bütün işleri götür-qoy etdikden sonra **ya** siyaset, **ya da** ticaret meseleleri etrafında meseleleri etrafında meslehete çağırıldığını qerara aldı. (Çok düşündükten ve tartıştıktan sonra, siyaset veya ticaret alanında bir kariyere davet edildiğine karar verdi.)

"Ya, yaxud (yahut), yainki (veya)" bağlaçları anlam ve işleve yakındır ve neredeyse eşanlamlıdır. *"Yaxud (yahut), yainki (veya)"* bağlacı *"ya"* bağlacına dayalıdır.

Ya işlerden xeberiniz yoxdur, **yainki** bilib gizledirsiniz. (Ya işi bilmiyorsunuz ya da biliyor ve saklarsınız.)

"Yaxud (yahut), ve yaxud, yaxud da, ve ya da" bağlaçlarının *"ya"* bağlacıyla eşanlamlı olarak da kullanılabileceği unutulmamalıdır. Bir yandan stil açısından *"ya"* bağlacından, diğer yandan listelenen son bileşeni ayırt etmede farklılık gösterirler. *"Ya"* bağlacı ayrıca iki olası durumu veya vaziyeti açıklama ile numaralandırma işlevini de yerine getirebilir. *"Ya"* bağlacı bazen retorik bir sorunun içeriğini yaratır.

Hacı, oğlunda heç olmasa, darı boyda da insaf gerek ola, **ya** yox? (Mir Celal), (Hacı, en azından oğlunda bir darı büyüklüğünde adalet olmalı mı, değil mi?)

Bazen bir *"ya"* bağlacıyla bağlanması gereken ikinci bileşen veya cümle kasıtlı olarak kullanılmayabilir. Bu tür cümlelerde ilk bölümün içeriğinden sonraki durumu ve durumun nelerden oluşacağını hissetmek kolaydır.

Ya intizamlı olacaqsan, **ya da**….. (Ya disiplinli olacaksın ya da…..)

Genellikle ikili olarak kullanılan bu sonek bazen tek başına da kullanılabilir.

Esl sebebi demek lazımdır, **ya da ki** heç ne demek lazım deyil. (Gerçek sebebi söylemek zorunda değilsin veya hiçbir şey söylemeye gerek yok.)

"Gah (kah) " bağlacı,dağıtım bağlaçlarından daha çekici. Numaralandırma kavramını yaratarak, bu bağlaç ayrıca bir türlü aralıklı yürütme süresine başvurur.

Xeyal **gah** dağdadır, **gah da** aranda, **gah** göye yükselir, **gah** enir insan. (Hayal bazen dağlarda, bazen uzakta, bazen gök yüzüne yükselir, bazen alçalır.)

"Gah (kah)" bağlacı, genellikle ikinci veya son kısmındaki *"da"* bağlacıyla birlikte kullanılır. Bu durumda son farklılaştırılmış kısım daha belirgindir.

Bayram **gah** yavaş danışır, **gah da** sesini qaldırırdı. (Bayram bazen yavaş konuştu, bazen sesini yükseltti.)

"Gah (kah) " bağlacı, diğer bağlaçlardan farklı şekilde bağlanan parçalarda eşzamanlı veya sıralı eylem veya durum olasılığını belirtir. Cümledeki cümle, bağlı tüm parçalar için geçerlidir. Örneğin:

Kerimxanın xeyalında **gah** işleri, gah arvadı, **gah da** gelecek günler dolanırdı. (Kerimhan'ın kafasında bazen eşi, bazen işi, bazen de gelecek günler vardı.)

"Gah (kah) " bağlacı ayrıca bir alt bileşik cümlenin bileşenlerini birbirine bağlamayı da sağlar.

O kitabları oxuya-oxuya men **gah** sevinmişdim, **gah** kederlenmişdim**, gah da** üreyimden qeribe hissler keçmişdi. (Bu kitapları okurken bazen mutlu, bazen üzgün, bazen de tuhaf duygular besledim.)

Not: Bazen *"gah (kah) "* bağlacı yerine *"bir"* kelimesi kullanılır.

Eyilib yavaşça masanın üste **bir** möhüre baxdı, **bir** qola baxdı. (B. Vahabzade), (Yavaşça masaya eyildi, bir mühüre ve bir de imzaya baktı.)

Denkleştirme bağlaçlarından biri *"ister"* bağlacıdır. *"Azerbaycan dili üzerine yapılan çalışmalarda"* hem düzen hem de özgürlük açısından *"ya"* bağlacıyla *"ister"* bağlacı arasında temel bir fark olduğu belirtilmektedir.

Dikkatlice yaklaşıldığında *"ya"* bağlacında belirli bir sıra gözlenirse, *"ister"* bağlacı için aynı şeyin söylenemeyeceği açıktır. *"Ya"* bağlacı ile bağlanıldığında, cümle yalnızca cümledeki öğelerden birine uygulanabilir. *"İster"* bağlacında böyle bir belirleme yoktur. Aksine, bu bağlantıda özgürlük var. Cümledeki seçenekleren istediğini kabul edebildiği gibi, cümledeki seçeneklerin de ötesine geçebilir.

Bir alt bileşik cümlenin aynı üyeleri ve yanları *"ister"* bağlacına bağlandığında, *"de"* bağlacı tekrarlanan son *"ister"* bağlacından sonra kullanılır. *"De"* bağlacı, son hecenin geleceğini veya alt bileşik cümlenin son bileşenini gösterir.

İster böyük olsun, **ister** kiçik, **ister** cavan olsun, **isterse de** qoca yazın gelişinden duyduğu zövqü gizlede bilmirdi. (Büyük ya da küçük, genç ya da yaşlı , yazın gelişinden duyduğu zevki gizleyemezdi.)

2.2.1.4. Katılım Bağlaçları

" *Hem, hem de, hem de, hetta, habele, hemçinin, o cümleden, o sıradan, da/de"*

"Hem" bağlacı, cümle içinde bulunması önemli olan bölümün işlendiğinden emin olmak için genellikle cümlenin aynı üyelerini birbirine bağlar.

Qızı Bakıya gedenden sonra Mesme **hem** sevinmiş, **hem de** qüsselenmişdi. (Kızı Bakü'ye gittikten sonra Mesme hem mutlu hem de üzgündü.)

Bu bağlaç, ikincil bir bileşik cümlenin kenarlarını bağlarken aynı işlevi gerçekleştirir.

Hem Nebi eminin işleri qaydasına düşmüşdü, **hem de** Zeyneb xala çoxdankı arzusuna çatmışdı. (Nabi amca'nın işleri yolundaydı ve Zeynep teyze uzun süredir sevdiği rüyasını gerçekleştirmişti.)

Benzer haberler arasında kullanılan *"hem"* bağlacı, ilk haberin zaman sonekini kısaltmanıza olanak tanır.

Hem işleyir, **hem de** oxuyuram. (Hem çalışıyor hem de okuyorum.)

"Hem" bağlacı birden fazla bileşik üyeyi veya alt bileşik cümleleri bağlamayı sağlıyorsa, son *"hem"* bağlacını *"da/de (ki) "* bağlaçları izler.

"Hem de" bağlacının tek başına işlenebileceği unutulmamalıdır.

Kitab oxumaq verdiş halını almaqla yanaşı, **hem de** bir mecburiyyet olmalıdır. (Kitap okumak sadece bir alışkanlık değil, aynı zamanda bir zorunluluk haline gelmelidir.)

"Hem de" bağlacı, metnin bileşenlirini birleştirirken bir birleştirme bağlacı görevi görür.

O, menim yaxın qonşumdur. **Hem de** keçen ile qeder bizim idarede mühasib işleyirdi. (O benim yakın komşumdur. Geçen yıla kadar büromuzda mühasebeci olarak çalıştı.)

Katılım bağlaçlarından biri olan *"da/de"* , tarihi eserlerin dilinde nadiren kullanılmasına rağmen, modern Azerbaycan Türkçesinde geniş bir gelişime sahiptir. *"Da/de"* bağlacı bazen *"da/de"* edatı ile karşılaştırılır. Bunlar eşsesli olmalarına rağmen, *"da/de"* birleşik olarak kullanıldığında, cümledeki herhangi bir üyenin varlığını sağladığını bilmek önemlidir.

Tabesizlik bağlaçlarından biri, aynı zamanda cümlenin aynı üyelerini birbirine bağlamaya ve katılım içeriğini yaratmaya da hizmet eden *"habele"* bağlacıdır.

Hemin yığıncaqda professorlar, müellimler, **habele** telebeler de iştirak edirdiler. (Toplantıya profesörler, öğretmenler ve öğrenciler katıldı.)

"Habele" bağlacıyla eşanlamlı olmanın yanı sıra, *"hemçinin"* bağlacı da kullanılabilir.

Tabesizlik bağlaçlarından biri olan *"hetta (hatta)"* bağlacı aynı zamanda anlama katılım, belli bir seçim anlamına gelir ve bağladığı son kısım özeldir.

Onun gedişinden qohumları, dostları, **hetta** qonşuları da xeber tutmadı. (Akrabaları, arkadaşları ve hatta komşuları onun ayrılışını bilmiyordu.)

"Hetta (hatta)" bağlacı, *"neinki"* bağlacıyla birlikte konuşurken anlamlı bir tonu ifade eder, katılım daha güçlü ifade edilir. Bu durumda son hece veya cümle seçilerek diğerlerinden ayrılır. Bu nedenle, son üye veya bileşen daha yüksek bir tonlama ile söylenir.

Adam heç tesevvürüne getire bilmez ki, bu hörümcek **neinki** adi heyvanlar üçün, hetta özünden yüz defelerle böyük olan develer, atlar üçün, habele insanlar üçün de tehlükelidir. (Bu örümceğin sadece sıradan hayvanlar için değil, aynı zamanda kendisinden yüzlerce kat daha büyük develer, atlar ve hatta insanlar için de tehlikelidir.)

"Hetta (hatta)" bağlacı ayrıca metnin bileşenlerine bir bağlantı görevi görür.

Şahnigar bir azüreklendi. **Hetta** qardaşının üzüne baxmaq, onun hirsinin soyuyub-soyumadığını bilmek , her şeyi söylemek istedi. (Şahnigar biraz hayal kırıklığına uğradı. Hatta kardeşinin yüzüne bakmak, öfkesinin yatışıp yatışmadığını görmek, her şeyi söylemek istedi.)

Katılım bağlaçları arasında *"o cümleden (dahil) "* bağlacının gelişimi son dilbilim literatüründe bulunur. Görüşümüze göre, katılım içeriğini ifade ettiği için bağlantının bu bölüme dahil edilmesi mantıklıdır.

İclasda bütün işçiler- **o cümleden**, merkezi aparatın işçileri de iştirak edirdiler. (Toplantıya merkez ofis çalışanları dahil tüm çalışanlar katıldı.)

2.2.1.5. Olumsuzluk Bağlaçları

"Ne, ne de, ne de ki, ve ne de"

Olumsuzluk bağlaçlarının merkezinde, olumsuzlamanın içeriğini ifade eden *"ne"* bağlacı dayanır. Farklı kompozisyonlarda *"da"* ve *"ki"* bağlaçlarını birleştirerek özün karmaşık varyantlarını harekete geçiren *"ne"* birleşiminin olumsuzlanmasıdır.

Bu bağlaçlar, fiileri bağlarken *–ma/-me* olumsuzlama son ekinin ve diğer konuşma bölümlerini bağlarken *"değil" ve "yox"* kelimelerinin yerini alır. Olumsuzlama bağlaçlarının kullanıldığı cümlenin mesajı, prensipte doğrulanmıştır. Bazen haberler inkar için kullanılabilir.

Ne Şamxal atasına qarşı çıxmışdı, **ne de** atası ona gülden ağır söz demişdi. (Şamhal babasına karşı çıkmadı, babası da ona sert sözler söylemedi.)

2.2.1.6. Açıklama Bağlaçları

"Yeni, (yani), yeni ki (yani ki), meselen (örneğin) "

Tabesizlik bağlaçlarının son anlam grubuna ait olan bu bağlantılar, basit bir cümlenin herhangi bir bölümünü veya tabesiz bir bileşik cümlenin yanlarını açıklığa kavuşturmak, açıklamak ve somutlaştırmak için kullanılır. *"Yani"* ve *"yani ki"* bağlaçları, bir cümlenin bir bölümünü veya cümleyi bir bütün olarak açıklığa kavuşturmaya yarayan bir cümle ile birleştirmeye yarar.

Men dostumu, **yeni** Şamili gözlemeliyem. (Arkadaşımı, yani Şamili beklemem lazım.)

"Meselen (örnek)" bağlacı ise, bir cümlenin herhangi bir bölümünü veya bir cümle içindeki bir fikri örnek göstererek bağlamaya ve açıklamaya hizmet eder. Bu bağlaç, daha fazla metnin bileşenini bağlamayı sağlar.

Onun dövlet işindeki fealiyyeti semereli keçmişdir. **Meselen,** O, Bağdad mahalının general-qubernatoru vezifesinde işlediyi zaman ölkenin medeni ve iqtisadi qüvvelerini lazımi yüksekliye qaldıra bilmişdir. (Devlet işlerindeki faaliyeti verimli oldu. Örneğin Bağdat genel valisi iken ülkenin kültürel ve ekonomik gücünü gereken seviyeye çıkarabildi.)

2.2.2. Tabelilik Bağlaçları

Tabelilik bağlaçlarını ayıran ana özellik, bir alt cümlenin olduğu alt bileşik cümlelerde kullanılmasıdır. Başka bir deyişle, bu bağlaçlar, alt bileşik cümlenin ana

cümlesini ve dal (budaq) cümlesini birleştirmeye hizmet eder. Alt cümleciklerle birbirine bağlanan cümlelerden biri diğerine tabidir.

Tabelilik (Alt) bağlaçlar aşağıdaki gibi gruplanabilir.

1. Sebep, neden, sonuç bağlaçları (Sebeb bağlayıcıları)

2. Şart ve Şartlı Mukayese Bildiren bağlaçlar (Şert bağlayıcıları)

3. İmtiyazları ve karşılaştırmaları gösteren bağlaçlar (Güzeşt ve qarşılaşdırma bağlayıcıları)

4. Açıklama bağlaçları (Aydınlaşdırma bağlayıcıları)

2.2.2.1. Sebep, Neden, Sonuç Bağlaçları

"Çünki (çünkü), ona göre de, buna göre de, ona göre ki, buna göre ki, ondan ötrü ki, odur ki"

Sebep, neden bağlaçlarının en yaygın olanı *"çünki (çünkü)"* bağlacıdır. Bu bağlaç, tabelilik bağlaçlarından biri olan "ki" bağlacına bağlıdır. *"Çünki (çünkü)"* bağlacı, ana cümle nedensel dal (budaq) cümlesi arasında bağlantı kurmaya yarar. Neden kavramı ile bağlantılı olan *"çünkü"* bağlacı, organik olarak baş ve dal (budaq) cümlelerinin iç içeriğiyle bağlantılıdır. Bu bağlaç olmadan, neden kavramı bu cümlelerde bilinir, ancak *"çünkü"* bağlacı, bu neden kavramını ana cümleyle daha yakından bağlamaya hizmet eder.

Heyat xanım gah farsca, gah da erebce oxuyurdu, **çünki** yelkende erebler olduğu kimi, farslar da var idi. (Hayat hanım bazen Farsça bazen de Arapça okurdu, çünkü güvertede Arapların yanı sıra Farslar da vardı.)

Sebep bağlaçları yalnızca nedensel cümleleri ana cümleye bağlamakla kalmaz, aynı zamanda metnin bileşenleri birbirine bağlamaya da hizmet eder.

Xalqın mehebbet dolu gözü bu sarayda idi. **Çünki** bu, düzlük ve xeyirxahlıq sarayıdır. (Halkın sevgi dolu gözleri bu saraydaydı. Çünkü bu dürüstlük ve nezaket sarayıydı.)

2.2.2.2. Şart ve Şartlı Mukayese Bildiren Bağlaçları

"Eger, hergah, yoxsa, madam, madam ki, indi ki, bir halda ki"

Şart bağlaçlarının işleme noktalarına dikkat edelim.

Hergah menim oğlum Şamxalda qeyret olsaydı, o indiye kimi atasının intiqamını almışdı. (Oğlum Şamhal gayretli olsaydı, şimdiye kadar babasının intikamını alırdı.)

Hergah senin sevgin bunu menden teleb edirse, hazıram. (Aşkın bunu benden istiyorsa ben hazırım.)

Hergah senetin yaxşı senet ise, qoy başqaları da senin yolunu davam etdirsin. (Yaptığın şey bir iyilikse, bırak başkaları senin yolunu takip etsin.)

Eğer Xudayar bey reisden ötrü gelirdi, lazımdı ki, bir az tez geleydi. (Eğer sayın Hudayar reis için şehre geliyorsa, biraz daha erken gelmeliydi.)

Yukarıdaki örneklerden, *"eger"* bağlacının koşullu şart içeriği varsaymak için fiilin koşullu biçiminde kullanıldığı açıktır. Ancak, son örnekteki *"geldi"* fiili bir yüklem biçimindedir. Bu cümlelerdeki şart içeriği oluşturan "eğer" bağlacıdır. Bu mantığa göre *"eğer"* bağlacını (tabelilik) alt bağlacı olarak düşünmek mantıklıdır.

Diğer şart (koşullu) alt (tabelilik) bağlaçlar da dilimizde aktif olarak geliştirilmektedir. Örneğin:

Sen çalış ki, bu defe günebaxanın yaxşısını alarsan, yoxsa heç kes senden günebaxan almayacaq. (Bu sefer en iyi ayçiçeğini almaya çalışın yoksa kimse sizden ayçiçeği almaz.)

Yaxşı ki, zeng elediniz, yoxsa bu axşam men de yaman darıxardım. (Araman iyi oldu, yoksa bu gece çok sıkılırdım.)

2.2.2.3. İmtiyazları ve Karşılaştırmaları Gösteren Bağlaçlar

"Herçend, herçend ki, (klassik şekilleri- gerçi, eğerçi)"

Heçend Xanımın halı yaxşı deyildi, ancaq bunu qonaqlara hiss etdirmedi. (Hanımın iyi olmamasına rağmenmisafirler bunu hissetmedi.)

Bu bağlacın eski versiyonu olan *" gerçi"* bağlacı, klasiklerimizin dilinde geliştirilmiştir. Örneğin:

Gerçi gençlik igidlik, qehremanlıq çağıdır, heyhat, deliqanlılıq delilik sorağıdır. (Gençlik bir cesaret ve kahramanlık çağı olmasına rağmen büyüklük ve cesaret delilik değildir.)

Gerçi qocadır-babam yaşında. (Yaşlıdır babam yaşında.)

2.2.2.4. Açıklama Bağlaçları

"Ki, bele ki"

En yaygın tabelilik bağlaç türlerinden biri "ki" bağlacıdır. Bu bağlaç, esas olarak alt bileşik cümleleri bağlamak için kullanılır. Modern Azerbaycan Türkçesinde *"ki"*

bağlacı her tür alt bileşik cümlede kullanılır. Açıklayıcı bir konumda, ana cümle ve dal (budaq) cümlesi birbirine bağlıdır. Örneğin:

Men istemirdim **ki**, başqası gelib yurduma sahib dursun. (Başkasının gelip ülkeme sahip olmasını istemedim.)

"Ki" bağlacının en eski sürümü *"kim"* biçimindeydi.

"Ki" bağlacı birçok Türk dilinde (Azerbaycanca, Gagavuzca, Uygurca, Özbekçe, Türkçe) yaygındır.

"Ki" bağlacı bileşen bağlaçlarını oluşturmak için birçok (tabelilik) alt bağlaçların bileşiminde kullanılır. Böyle bir bağlaç, bir açıklama bağlacı olan *"bele ki (böyle ki)"* bağlacıdır. Bu bağlaç geniş bir işleme frekansına sahip değildir, düşük işlem bağlacıdır. Örneğin:

Müzakireye qoyulmuş meseleler yaxşı hell olundu, **bele ki,** hamı razı qaldı. (Tartışılan konular iyi çözüldü, bu yüzden herkes kabul etti.)

2.3. Kelime Bağlaçları

Modern Azerbaycan Türkçesinde, bileşik bir cümlenin bileşenlerini birbirine bağlamanın yollarından biri de kelimeleri birleştirmektedir. Bağlaçlar hem yazılı hem de sözlü konuşmada yaygın olarak kullanılmaktadır. Azerbaycan dilbiliminde kelime bağlaçları hakkında ilk konuşanlar M. Şireliyev, E. Abdullayev, F. Zeynalov vb. oldu.

Bağlaçları kelime bağlaçlarından ayıran en önemli şey, bir cümlenin parçası haline gelmeleri ve sözdisimsel bir işleve sahip olmalarıdır, çünkü bunlar soru, belirsiz, işaret zamirleri temelinde oluştururlar.

Kelime bağlaçlarına örnek olarak *"kim, kim ki, her kim ki, ne, hara, ne qeder, her ne qeder, ne zaman, o zaman ki, ne vaxt, ne vaxt ki"* vb gösterilebilir. Ek olarak, kelime bağlaçları dal (budaq) cümlesinin başında işlenir.

Her ne qeder sakit görünmeye çalışsa da, heyecanlı olduğu hiss olunurdu. (Ne kadar sakin görünmeye çalışsa da heyecanlandı.)

Ne vaxt ki en sevdikleriniz yanıldar sizi, **ne vaxt ki** bir-bir endirer her kes maskasını, **ne vaxt ki** yalnızlıqdakı o möhteşem gücü keşf edersiniz; bax o zaman heqiqeten yaşamağa başlarsınız. (Sevdikleriniz sizi aldatdığında, herkesin maskesini tek tek düşürdüğünüzde, yalnızlığın o muhteşem gücünü keşfettiğinizde, o zaman gerçekten yaşamaya hazırsınız.)

2.4. Bağlaçlarda Çok İşlevlilik

Bağlaçlardan bazıları, aşağıdaki örneklerde daha net bir şekilde görülebilecek şekilde metin içinde farklı anlamlara sahiptir.

"Ki, da/de, amma, ancaq, ile, hetta, yoxsa, yeni" kelimeleri hem bağlaç, hem edat gibi.

Eşqsiz, mehebbetsiz keçse günlerin, bil **ki**, bu heyatda olmaz deyerin. (Günlerin sevgisiz geçerse, bu hayatta deyerin olmayacağını bilin.) –Bağlaç.

Sözün serrafıyam sen **ki** bilirsen, tezeni köhneden tez seçerem men. (Ben kelimenin çavuşuyum bilirsin, yeniyi eskisinden daha hızlı seçeceğim.) –Edat.

Cahandar ağa elini atıb onun kemerinden tutdu, **amma** ne qeder qoluna zor verdise, onu yerinden terpede bilmedi. (Cahandar ağa elini fırlatıp kemerini tuttu ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın haraket ettiremedi.) –Bağlaç.

Amma qız doğrudan da gözel idi. (Ama kız gerçekten güzeldi.) –Edat.

O, pianinonun arxasında oturdu, **ancaq** qapağını qaldıramadı. (Piyanonun arkasına oturdu ama kapağı kaldırmadı.) –Bağlaç.

Her bir xalqın ruhunun ifadesini **ancaq** onun öz dilinde vermek olar. (Her milletin ruhunun ifadesi ancak kendi dilinde verilebilir.) –Edat.

"Ne" kelimesi soru zamiri, edat ve olumsuzluk bağlacı gibi.

Bu kişi yol üste durub neyleyir? **Ne** yeyir, **ne** içir, seneti nedir? (Bu adam yolda ne duruyor, ne yiyor, ne içiyor, sanatı nedir?) –Soru zamiri.

Bağrı köz-köz oldu "Yanıq Kerem" in, teller inledi, yandı, **ne** yandı. ("Yanan Kerem" yürek burkucuydu, teller inledi, yandı, ne yandı.) –Edat.

Ne men axtarıram, **ne** o meni soruşurdu. (Ne onu arıyordum, ne de beni soruyordu.) –Bağlaç.

2.5. Bağlaçlarda Virgül Kullanma Kuralları

Bağlaçlar hakkında konuşurken, bağlaçdaki virgülün işlenme noktalarına da dikkat edilmelidir. Azerbaycan dili derslerinde noktalama işaretlerinin ayrı bir ders olarak öğretildiği doğrudur. Ancak deneyimler bazen bağlaçlarla virgül kullanıldığında hata yapıldığını göstermektedir. Öğrencilerin ileride bu tür zorluklarla karşılaşmamaları için konuyu "bağlaçlar" konusunda netleştirmek daha yerinde olacaktır. Kurallara göre cümlede tekrarlanan "*ne, ya, kim, gah*" bağlaçlarının ikincisinden önce virgül konur.

Getmek isteyirsen, **ne** danış, **ne** din, yox ol uzaqlartek dumanda, çende. (Gitmek istiyorsan, konuşma, sus, sisin içinde uzak durarak kaybol.)

Atlar, öküzler kotana güc vurur, **gah** eyilir, **gah** yıxılır, **gah** durur. (Atlar ve öküzler sürüyü zorlar, bazen eğilirler, bazen düşerler, bazen ayakta dururlar.)

Ehmed **hem** sevinir, **hem de** Eşrefin fikrini dağıtmaq isteyirdi. (Ahmet hem mutluydu hem de Eşref'in dikkatini dağıtmak istiyordu.)

Ya sen gecikmisen, **ya** men telesdim, indi seve-seve ayrılaq gerek. (Ya geç kaldın ya acele ettim ve şimdi ayrılmalıyız.)

Bir cümle içinde *"amma, ancaq, lakin, hetta, yani, o cümleden, hemçinin, habele, halbuki, çünkü, yoksa, buna göre de, ona göre ki, ondan ötrü ki"* bağlaçlarından herhangi biri kullanılırsa, bu bağlaçların önüne bir virgül konulur.

Meslehet vermek heveskarı minlerledir, **amma** meslehetlere emel eden çox azdır. (Binlerce insan tavsiye vermeye heveslidir, ama çok azı bunu takip eder.)

Camaat bu alime çox inanırdı, **çünki** hele onun pis bir emelini gören olmamışdı. (İnsanlar bu bilim adamına inanıyordu çünkü onun kötü niyetlerini hiç görmediler.)

Qızın ona meyli olduğunu duymuşdu, **buna göre de** bir az arxayın terpenirdi. (Kızın kendisine yöneldiğini duymuş, bu yüzden biraz rahatlamıştı.)

"Da/de" bağlacı bir cümlede tekrarlanırsa, bu bağlaçtan sonra bir virgül konur. Bu durumda, son bağlaçtan sonra virgül konulmaz.

Xalqın gözü **de**, qelbi **de**, vicdanı **da** sensen. (Sen insanların gözleri, yüreği ve vicdanısın.)

"Ki, bele ki" bağlaçlarından sonra virgül konur.

Katib cavab verdi **ki**, kağızın Mirze Seferdendir. (Sekreter, gazetenin Mirze Sefer'e ait olduğunu söyledi.)

"Eğer, madam, hergah, indi ki, bir halda ki, herçend, herçend ki" bağlaçları işlenen cümlelerde virgül yan (budaq) cümleden sonra konulur.

Madam ki, Letife özü de meslehet bilir, demeli, her şeyi qabaqcadan götür-qoy edb. (H. Mehdi), (Letifenin kendisi bir danışman olduğu için, her şeyi önceden planladığı anlamına gelir.)

Herçend xalası da Züleyxaya kömekçi çıxıb, ancaq men görürem ki, sizin xatireniz üçün getmeye deymez. (Teyzesi de Züleyha'ya yardım etmiş olsa da, hatırlamanız için ayrılmamı söylemediğini görüyoruz.

2.6. Bağlaçların Anlam Türlerine Ait Örnekler

(Celil Memmedquluzade'nin eserlerinden örnekler.)

Tabesizlik Bağlaçları - Birleştirme Bağlaçları

"Ve, ile, -la/-le"

1. Haman o ses pak **ve** temiz insafımın sesidir. (CM-DKE-41), (O ses benim saf ve temiz vicdanımın sesidir.)

2. Menim adım Xelil **ve** yoldaşımın adı Sadıqdı. (CM-DKE-41), (Benim adım Halil ve arkadaşımın adı Sadık idi.)

3. Emioğlu, heç üreyini sıxma, men ehvalatları götürerem yazıya **ve** bir kitab bağlayıb adını qoyaram "Danabaş". (CM-DKE--45), (Kuzenim, merak etme, hikayeleri alıp bir kitab yazıp kapatacağım ve adını "Danabaş" "koyacağım.)

4. Bu sözleri men dedim qurtardım **ve** Sadıq celd yerinden durub geldi ve meni berk qucaqladı. (CM-DKE-45), (Bu sözleri söyleyip bitirdim ve Sadıq hızlıca ayağa kalkıp bana sıkıca sarıldı.)

5. Tövlesini ortadan yarı böldü **ve** küçeye semt bir qapı açdı. (CM-DKE-47), (Ahırını ikiye böldü ve sokağa taraf bir kapı açtı.)

6. Hemin qızı aldı **ve** bir neçe il gedib İrevan tereflerinde qütbetlik çekdi. (CM-DKE-47), (Aynı kızla evlendi ve birkaç yıl yurt dışına Erivan'a gitti.)

7. Tövleye girib eşşeyin qabağına bir-iki ovuc arpa töküb çıxdı küçeye **ve** öz küçe qapısının ağzında çömbeldi. (CM-DKE-48), (Ahıra girdi, eşeğin önüne bir avuç arpa koydu ve sokağa çıkıp kendi sokak kapısının önünde çömeldi.)

8. Sağ **ve** salamat qayıdasan evine. (CM-DKE-49), (Eve sağ salim dönesin.)

9. Bu cür ağlamaqla **ve** sızıldamaqla oğlan berk-berk ulağın quyruğundan yapışıb, qoymurdu heyvan hereket elesin. (CM-DKE-52), (Bu tür ağlama ve sızlama ile çocuk eşeğin kuyruğuna sarıldı ve hayvanın hareket etmesine izin vermedi.)

10. Bir dar küçeyle gedib **ve** arxı tullanıb, bir alçaq qapının yanında durub qendi qoydu yere ve başladı üst-başının toz- torpağını temizlemeye. (CM-DKE-53), (Dar bir sokağa indi ve bir hendeğe atladı, alçak bir kapının yanında durdu, şekeri yere koydu ve üstündeki tozu temizlemeye başladı.)

11. Xudayar bey oğlanın dalınca dar yol ile gedib, girdi qehvexanaya **ve** başmaqlarını çıxarıb, oğlanın dalınca girdi otağa. (CM-DKE-54), (Hudayar bey çocuğu dar yoldan takip etti, kahveye girdi ve ayakkabılarını çıkardı, çocuğu takip ederek odaya girdi.)

12. Bu otağın otuz yeddi taxça **ve** tağı var ve heç biri boş deyil. (CM-DKE-54), (Bu odada otuz yedi niş ve kemer var ve hiçbiri boş değil.)

13. Beş-on taxça dolubdur boxça **ve** paltarla. (CM-DKE-55), (Beş veya on niş, kutular ve kıyafetlerle dolu.)

14. Qazi nökerini çağırıb ona buyurdu ki, qelyan doldursun **ve** çay getirsin. (CM-DKE-55), (Gazi hizmetçisine seslendi ve nargile doldurup çay getirmesini söyledi.)

15. Vekiller **ve** şahidler burda deyil. (CM-DKE-56), (Avukatlar ve tanıklar burada değil.)

16. Xudayar bey qazinin sözlerinden sonra bir qeder de xamuş olub **ve** sonra dikelib ve qapıya semt baxdı. (CM-DKE-56), (Hudayar bey gazi'nin sözlerinden sonra biraz üzüldü ve sonra ayağa kalkıp kapıya baktı.)

17. Xudayar bey qazinin sözünün cavabına bir qeder dikelib **ve** sağ elinin şehadet barmağını yuxarı qaldırıb dedi. (CM-DKE-56), (Hudayar bey gazi'nin sözlerine karşılık olarak ayağa kalktı ve sağ elinin işaret parmağını kaldırdı.)

18. Bu sözleri deyirdi **ve** sol elini qoyurdu gözünün üste. (CM-DKE-58), (Bu sözleri söyledi ve sol elini gözlerinin üzerine koydu.)

19. Gözlüğü taxdı gözüne **ve** başladı alçaqdan oxumağa. (CM-DKE-58), (Gözlüğünü taktı ve yüksek sesle okumaya başladı.)

20. Qend **ve** çay ne vaxt gelecek? (CM-DKE-58), (Şeker ve çay ne zaman gelecek?)

21. Karapet ağa qelemi qoydu yere **ve** teeccüb ile baxdı Xudayar beyin üzüne. (CM-DKE-59), (Karapet ağa yere beyaz kalemi koydu ve Hudayar bey'in yüzüne şaşkınlıkla baktı.)

22. Xudayar bey yeridi Karapet ağanın yanına **ve** elini cibine uzatdı. (CM-DKE-59), (Hudayar bey Karapet ağa'ya taraf yürüdü ve elini cebine uzattı.)

23. Kerbelayı Cefer emi qabaqca **ve** Xudayar bey onun dalınca gedib girdiler bir xırda qaranlıq hücreye. (CM-DKE-63), (Kerbela Cafer amca önden ve Hudayar bey onun arkasından karanlık bir hücreye girdiler.)

24. Xudayar bey palaz üste oturub dalını dayadı yüke **ve** çubuğunu cibinden çıxarıb başladı doldurmağa. (CM-DKE-63), (Hudayar bey halının üzerine oturdu, sırtını yüke yasladı, cebinden çubuğunu çıkarıp başladı doldurmaya.)

25. Xudayar bey sözünü deyib **ve** dikelib çubuğunu uzatdı verdi Kerbelayı Cefer emiye. (CM-DKE-63), (Hudayar bey sözünü söyleyerek kalkıp Kerbela Cafer amca'ya uzattı.)

26. Çömleyi qoydu yere **ve** üzünü tutdu Kerbelayı Cefer emiye. (CM-DKE-64), (Çömleği yere koydu ve yüzünü Kerbela Cafer amca'ya çevirdi.)

27. Bir qaşıq etin suyundan götürüb içdi **ve** ağzını marçıldadıb, üzünü tutdu Xudayar beye. (CM-DKE-64), (Bir kaşık et suyu alıp içti ve ağzını yaladı ve yüzünü Hudayar bey'e tuttu.)

28. Çox gülmeli **ve** qeşeng ehvalatdı. (CM-DKE-67), (Çok komik ve zarif bir hikayeydi.)

29. Biri Xudayar beyin öz evinde **ve** biri de Zeynebin evinde. (CM-DKE-67), (Biri Hudayar bey'in kendi evinde, diğeri de Zeyneb'in evindeydi.)

30. Zeyneb qırx yaşında, kök, dolu **ve** qarabuğdayı bir övretdir. (CM-DKE-67), (Zeynep, kırk yaşında, şişman, dolgun ve esmer buğdaylı bir kadın.)

31. Fizze yeddi yaşında **ve** Ziba beş yaşındaydı. (CM-DKE- 67), (Fizze yedi, Ziba beş yaşındaydı.)

32. Bibisinin oğlu öldü **ve** Zeynebin adı bir ele şöhret tapdı. (CM-DKE-68), (Halasının oğlu öldü ve Zeyneb'in adı meşhur oldu.)

33. Heyderin atası Kerbelayı İsmayıl kendin möteber şexslerinden biri idi **ve** Zeynebin qeyri müşterilerinden idi. (CM-DKE-68), (Haydar'ın babası Kerbela İsmail, köydeki en etkili kişilerden biriydi ve Zeyneb'in gayri mankul müşterilerinden biriydi.)

34. Bir ilden sonra Rza öldü **ve** Heyder atasının dövletine tek oldu. (CM-DKE-68), (Bir ol sonra Rıza öldü ve Haydar babasının devletinde yalnız kaldı.)

35. Atasının ve qardaşının neşrlerini Kerbelaya göndermekliye **ve** öz Kerbelaya getmekliyine düz iki yüz manat xerci çıxıb. (CM-DKE-68), (Babasının ve kardeşinin yayınlarını Kerbela'ya göndermesi ve kendinin Kerbela'ya gitmesi tam iki yüz manata mal oldu.)

36. Artıq qem **ve** qüsse eledi yazıq övret erinin ölmeyine. (CM-DKE-68), (Kocası'nın ölmesiyle karısını gam ve keder sarstı.)

37. Qalan zemilerini vesiyyet eledi övretine **ve** qızlarına. (CM-DKE-68), (Kalan mahsulü karısına ve kızlarına miras bıraktı.)

38. Qem ve qüsse içinde gene hemişe Allaha **ve** sene şükür edir. (CM-DKE-69), (Keder içinde her zaman Tanrı'ya ve sana şükreder.)

39. Merhum Kerbelayı Heyder **ile** Xudayar katda berk refiqdirler. (CM-DKE-69), (Merhum Kerbela Haydar ve Hudayar bey yakın arkadaştır.)

40. Gece **ve** gündüz gezmekleri bir, yemekleri birdir. (CM-DKE-69), (Gece gündüz seyahatları beraber, yemekleri beraber.)

41. Xudayar bey bir terefde **ve** Kerbelayı Heyder bir terefde oturub, hekayete qulaq asırdılar. (CM-DKE-70), (Hudayar bey bir yanda, diğer yanda Kerbela Haydar oturup hikayeyi dinledi.)

42. Kerbelayı Heyder elini uzatdı cibine **ve** uşaqların heresinin ovcuna bir az iyde qoyub yola saldı. (CM-DKE-70), (Kerbela Haydar elini cebine uzattı ve her çocuğun avucuna biraz iyde koydu yolculadı.)

43. Molla Pirqulu **ve** kendliler Kerbelayı Heydere göz aydınlığı verdiler ve molla gene başladı nağılını. (CM-DKE-70), (İmam Pirgulu ve köylüler Kerbela Haydar'a aydınlattı ve imam hikayesini yeniden başlattı.)

44. Xudayar bey Kerbelayı Heydere semt **ve** elini ona teref uzadıb çağırdı. (CM-DKE-70), (Hudayar bey Kerbela Haydar'a seslendi ve elini uzattı.)

45. Molla hamıdan qabaq öz razıçılığını izhar edib **ve** Xudayar beyin bu teklifini artıq beyenib dedi. (CM-DKE-71), (Öncelikle imam rıza gösterdi ve Hudayar bey'in teklifi çoktan onayladığını söyledi.)

46. Kerbelayı Heyder ölen güne kimi onların mehebbeti **ve** refaqeti bir tük qederi de pozulmadı. (CM-DKE-71), (Kerbela Haydar'nın ölüm gününe kadar sevgileri ve cömertlikleri en ufak bir bozulmaya uğramadı.)

47. Çölden eve qayıdıb **ve** malları tövleye qatıb girdi eve ve anasını dilxor görüb, teeccüble sebebini soruşdu. (CM-DKE-72), (Dışarıdan eve döndü ve eşyalarıyla ahıra girdi, annesine kızdı ve neden diye sordu.)

48. Veliqulu gelib oturdu bir semtde **ve** qıçlarını uzadıb, yorğun adam kimi dayandı divara. (CM-DKE-73), (Veligulu gelip bir daire şeklinde oturdu ve bacaklarını uzattı ve yorgun bir adam gibi duvara yaslandı.)

49. Fizze dikelib oturdu **ve** üzünü tutub qardaşına dedi. (CM-DKE-73), (Fizze oturdu ve yüzünü kardeşine taraf tutarak söyledi.)

50. On deqiqe ana **ve** oğul her ikisi sakit oldular. (CM-DKE-73), (On dakika boyunca anne ve oğul sakinleşti.)

51. Veliqulu bir söz danışmayıb, başını salmışdı aşağı **ve** elinde bir çöp oynadırdı. (CM-DKE-74), (Veligulu tek kelime etmedi, başını eğdi ve elindeki sopayla oynadı.)

52. Zeyneb sakit oldu **ve** Veliqulu dübare sual eledi. (CM-DKE-74), (Zeynep sakinleşdi ve Veligulu iki soru sordu.)

53. Veliqulu zahiren artıq qeyzlendi **ve** bu cür anasına dedi. (CM-DKE-74), (Veligulu görünüşüne göre kızgındı ve böyle annesine söyledi.)

54. Veliqulu qeyznen **ve** çığıra-çığıra ve sağ elini ölçe-ölçe dedi. (CM-DKE-75), (Veligulu kızgın şekilde ve bağırarak sağ elini ölçerek dedi.)

55. Veliqulu sözünü deyib cavabını gözetdemedi **ve** ayağa durub, zoğal ağacını eline götürdü. (CM-DKE-75), (Veligulu sözünü söyledi ve cevabını beklemedi ve ayağa kalkıp kızılcık ağacını eline aldı.)

56. Qapıları çırpdı bir-birine **ve** çıxıb getdi. (CM-DKE-75), (Kapıları çarptı ve gitti.)

57. Düz iki saat ana **ve** balalar bu haletde oturmuşdular. (CM-DKE-75), (Anne ve çocuklar iki saat aralıksız bu pozisyonda oturdular.)

58. Xudayar bey canamazdan tesbehi götürüb, başladı çevirmeye **ve** üzünü uşaqlarına çönderdi. (CM-DKE-78), (Hudayar bey, tesbihi seccadeden alıp çevirmeye başladı ve çocuklarına yüzünü çevirdi.)

59. Getme, qal burda **ve** xeber ver. (CM-DKE-80), (Gitme, burada kal ve bana haber ver.)

60. Muradqulu **ve** Heyderqulunun nereleri, analarının çığırtı sesi eve velvele saldı. (CM-DKE-81), (Muratgulu ve Haydargulu'nun bağırtısı, annelerinin çığırtısı eve velvele saldı.)

61. Xudayar bey övretinin dalınca yaman deye-deye çekildi oturdu öz yerinde **ve** üzünü tutdu Qasımeliye. (CM-DKE-81), (Hudayar bey karısını takip ederek yerine oturdu ve yüzünü Kasım Ali'ye tuttu.)

62. Qasımeli üz qoydu qapıya semt **ve** gede-gede dedi. (CM-DKE-81), (Kasım Ali kapıya taraf gitti ve giderken söyledi.)

63. Qasımeli çıxıb getdi **ve** Xudayar bey götürdü çubuğu eline. (CM-DKE-82), (Kasım Ali dışarı çıktı ve Hudayar bey sopayı eline aldı.)

64. Qapı yavaşca açıldı **ve** yazıq övret dinmez-söylemez gelib oturdu kenardan qızının yanında. (CM-DKE-82), (Kapı yavaşça açıldı ve zavallı kadın ve yan taraftaki kızının yanına sessizce oturdu.)

65. Ağlını yığ başına **ve** men ne deyirem, ona emel ele. (CM-DKE-84), (Aklını başına topla ve söylediklerime itaat et.)

66. Men senden razı olam **ve** seni qohumluqdan kenar elemeyem. (CM-DKE-84), (Senden memnun olacağım ve seni akrabalıktan dışlamayacağım.)

67. Hamısını bir-bir yadında saxla **ve** hamısına emel ele. (CM-DKE-84), (Hepsini tek tek hatırla ve hepsine itaat et.)

68. Bir-iki bit öldürüb uzandı **ve** yorğanı başına çekdi. (CM-DKE-84), (Birkaç bit öldürüp uzandı ve yorğanı başının üzerine çekti.)

69. Xudayar bey bir saata qeder oyaq qalıb **ve** sahabkı günün tedbirini töküb yuxuladı. (CM-DKE-84), (Hudayar bey bir saat uyanık kaldı ve ertesi günün planını kurup uykuya daldı.)

70. Bu tövr tedbir töküb Xudayar katda gene bir yerde duruxdu **ve** fikre cumdu. (CM-DKE-85), (Böyle bir önlem alan Hudayar bey yine durdu ve şöyle düşündü.)

71. O mehellede bineva Zeynebin **ve** balalarının, bu mehellede yazıq Şerefin ve balalarının matemi var. (CM-DKE-86), (Zavallı Zeynebin ve o mahalledeki çocukları ve bu mahalledeki zavallı Şeref ve çocukları için yas var.)

72. Bir-iki taxcaya düzülübdür bir neçe boğça, köhne papaq **ve** bir-iki mücrü. (CM-DKE-86), (Birkaç paket, eski bir şapka ve bir veya iki rafta dizilmiş birkaç kutu.)

73. Mehemmedhesen emi girdi içeri **ve** oğlunu dediyimiz haletde görüb, geldi onun yanına. (CM-DKE-87), (Muhammed Hasan amca geldi ve oğlunu aradığımız durumda gördü ve yanına geldi.)

74. İzzet uzaqlaşdı **ve** sesi gelmedi. (CM-DKE-88), (İzzet yürüdü ve sesi gelmedi.)

75. İzzet durdu ayağa **ve** köhne göy çadırşebi başına salıb, çıxdı. (CM-DKE-88), (İzzet ayağa kaldı, mavi çarşafı başına geçirdi ve dışarı çıktı.)

76. Mehemmedhesen emi papağını çıxartdı qoydu yere **ve** başladı bu cür öz-özüne şikayetlenmeye. (CM-DKE-88), (Muhammed Hasan amca şapkasını çıkarıp yere koydu ve kendine şikayet etmeye başladı.)

77. Bu sözleri deye-deye İzzet ox kimi soxuldu eve **ve** üzünü Mehemmedhesen emiye tutub gene başladı. (CM-DKE-89), (İzzet bu sözleri söyleyerek eve ok gibi girmiş ve yeniden yüzünü Muhammed Hasan amca'ya taraf tuttu.)

78. Mehemmedhesen emi celd börkünü başına qoyub, durdu ayağa **ve** geldi arvadının yanına. (CM-DKE-89), (Muhammed Hasan amca şapkasını başına geçirdi, ayağa kalktı ve karısının yanına geldi.)

79. Oğlan Mehemmedhesen eminin müqabiline yetib **ve** dik-dik Mehemmedhesen eminin üzüne baxıb dayandı. (CM-DKE-90), (Çocuk, Muhammed Hasan amca'nın karşı tarafına uzandı ve Muhammed Hasan amca'nın yüzüne bakarak dik durdu.)

80. Mallar gelib yetişdi **ve** malların dalından bir kişi hazır oldu. (CM-DKE-91), (Mallar geldi ve bir adam malların peşinden gitmek için hazırdı.)

81. Mehemmedhesen emi lap işin eslini bilmekden ötrü söhbeti lap açdı **ve** bele başladı. (CM-DKE-91), (Muhammed Hasan amca gerçeği öğrenmek için sohbeti açtı ve böyle başladı.)

82. Küçe dolu idi qaramal **ve** qoyun-quzu sürüsü ile. (CM-DKE-92), (Sokak sığır ve koyunlarla doluydu.)

83. Düşdüler yola **ve** üz qoydular kendin içine. (CM-DKE-92), (Yoldan aşağı indiler ve köye taraf döndüler.)

84. Mehemmedhesen emi **ve** hemin şexs yetişdiler küçenin başına. (CM-DKE-92), (Muhammed Hasan amca ve aynı adam sokağın başına yetişdiler.)

85. Hemin şexs çöndü sağ terefe **ve** Mehemmedhesen emi xudahafiz deyib ve hemin şexsin atasına qelbinde rehmet oxudu. (CM-DKE-92), (Aynı kişi sağ tarafa doğru döndü ve Muhammed Hasan amca görüşürüz deyerek aynı kişinin babasına rahmet okudu.)

86. İzzet çırağı yandırdı, getirib qoydu bucaqdakı deşiye **ve** özü gedib oturdu qaranlıq bucaqda. (CM-DKE-93), (İzzet lambayı yaktı, köşedeki deliğe getirdi ve karanlık bir köşeye gitti.)

87. Bir neçe quru lavaş götürüb, yığdı sol elinin üste **ve** aparıb çömbeldi qapının ağzında ve başladı çörekleri sulamağa. (CM-DKE-94), (Biraz kuru lavaş aldı, sol eline aldı ve kapı eşiğine çömeldi ve çörekleri sulamağa başladı.)

88. Durdu ayağa **ve** başmaqlarını geyib, geldi arvadının yanına. (CM-DKE-94), (Ayağa kalktı, ayakkabılarını giydi ve karısının yanına geldi.)

89. Birden qapı açıldı **ve** Ehmed zeif ve naxoş kimi girdi içeri. (CM-DKE-94), (Aniden kapı açıldı ve Ahmet zayıf ve hasta gibi içeri girdi.)

90. İzzet sevincek qalxdı yerinden **ve** çağırdı. (CM-DKE-94), (İzzet mutlu şekilde kalktı ve seslendi.)

91. Er **ve** övret heresi Ehmedin bir qolundan yapışdı. (CM-DKE-94), (Karı koca Ahmed'in kollarından birine sarıldı.)

92. Ehmed nağılı qurtardı **ve** üzünü anasına tutdu. (CM-DKE-95), (Ahmet hikayeyi bitirdi ve yüzünü annesine çevirdi.)

93. İzzet bir qeder çörek **ve** qatıq getirib, qoydu oğlunun qabağına. (CM-DKE-95), (İzzet biraz ekmek ve yoğurt getirib oğlunun önüne koydu.)

94. Er ve övret durdular namaza. (CM-DKE-95), (Karı kpca namaza başladılar.)

95. Geldi oturdu oğlunun yanında **ve** başladı onun kefini ve halını soruşmağa. (CM-DKE-95), (Gelip oğlunun yanına oturdu ve nasıl olduğunu sormaya başladı.)

96. İzzet namazdan qurtarıb üzünü tutdu erine **ve** acıqla ona başladı nesihet elemeye. (CM-DKE-96), (İzzet namazını bitirip yüzünü kocasına çevirdi ve öfkeyle onu teşvik etmeye başladı.)

97. İzzet dinmedi, başını saldı aşağı **ve** başladı yemeye. (CM-DKE-96), (İzzet konuşmadı başını eğip yemeye başladı.)

98. Mehemmedhesen emi **ve** övreti çörek üste idiler. (CM-DKE-96), (Muhammed Hasan amca ve karısı ekmek üzerindeydiler.)

99. İzzet Ehmedin yanına sürüşüb, elini qoydu oğlunun çiynine **ve** başını eydi onun başının üste. (CM-DKE-96), (İzzet, Ahmed'in yanına kaydı, elini oğlunun omzuna koydu ve başını eğdi.)

100. İzzet lap hirslenib, üzünü tutdu Mehemmedhesen emiye semt **ve** çığıra-çığıra başladı. (CM-DKE-96), (İzzet çok sinirlendi, yüzünü Muhammed Hasan amca'ya taraf tuttu ve çığlık atmaya başladı.)

101. Mehemmedhesen emi durdu ayağa **ve** Ehmed sesini kesdi. (CM-DKE-97), (Muhammed Hasan amca ayağa kalktı ve Ahmet sesini kesdi.)

103. Ehmed özünü soxdu içeri **ve** dedesini çağırdı. (CM-DKE-97), (Ahmet içeri girdi ve büyükbabasına seslendi.)

104. İzzet qüsseden **ve** Mehemmedhesen emi hirsinden başladılar Ehmed kimi ağlamağa. (CM-DKE-98), (İzzet kederden ve Muhammed Hasan amca öfkeden Ahmet gibi ağlamaya başladı.)

105. Bu, Danabaş kendinin qlavasının yasavulu **ve** Xudayar beyin refiqi Qasımelidir. (CM-DKE-99), (Burası Danabaş köyü muhtarının yasavulu ve Hudayar beyin arkadaşı Kasım Alidir.)

106. Evvelkinin adı Kerbelayı Qatar **ve** ikincisinin adı Kerbelayı Sebzelidir. (CM-DKE-99), (İlkinin adı Kerbela Gafar ve ikincisinin adı Kerbela Sebzeli'dir.)

107. Bunlar ikisi Xudayar beyin sedaqetli **ve** köhne refiqleridir. (CM-DKE-99), (Bu ikisi sadık ve eski arkadaşlar.)

108. Qasımeli Zeyneb terefinden vekildi **ve** qalanları şahiddir. (CM-DKE-99), (Kasım Ali Zeynep tarafından temsil edildi ve diğerleri tanık.)

109. Bunların vekillikleri **ve** şahidlikleri saxtadır. (CM-DKE-99), (İfadeleri ve tanıklıkları yanlış.)

110. Elindeki kebin kağızını qoydu qabağına **ve** üzünü tutdu oturanlara. (CM-DKE-99), (Elindeki kağıdı önüne koydu ve yüzünü oturanlara doğru uzattı.)

111. Qasımeli veren cavabı Kerbelayı Qafar da **ve** Kerbelayı Sebzeli de dediler. (CM-DKE-99), (Kasım Ali'nin cevabını Kerbela Gafar ve Kerbela Sebzeli söyledi.)

112. Qazi bir qeder duruxdu **ve** bu emre razı olmadı. (CM-DKE-100), (Gazi durakladı ve karara katılmadı.)

113. Qapının ağzında durub, bir fikir eledi **ve** üzünü tutdu qaziye semt. (CM-DKE-100), (Kapıda durdu, bir göz attı ve yüzünü kavradı.)

114. Qazi xeyir-dua eledi **ve** Xudayar bey, Qasımeli ve her iki kerbelayılar durdular ayağa. (CM-DKE-100), (Gazi dua etti ve Hudayar bey, Kasım Ali ve her iki Kerbelalılar ayağa kalktı.)

115. Qazi sözünü qurtardı **ve** Xudayar bey dübare soruşdu. (CM-DKE-101), (Gazi konuşmasını bitirdi ve Hudayar bey iki kez sordu.)

116. Özü razıçılıq veribdi **ve** oğlunu vekil eleyibdi. (CM-DKE-101), (Oğlunu bir avukat olarak kabul etti ve izin verdi.)

117. Başını eymişdi aşağı **ve** dinmirdi. (CM-DKE-102), (Başını eğdi ve konuşmadı.)

118. Kerbelayı Sebzeli bu emre razı olmadı **ve** bu cür dedi. (CM-DKE-102), (Kerbela Sebzeli bu emre katılmadı ve öyle dedi.)

119. Mehemmedhesen emi yeridi Kerbelayı Ceferin yanına **ve** salam verib dedi. (CM-DKE-102), (Muhammed Hasan Kerbela Cafer'e taraf gitti ve ve merhaba dedi.)

120. Mehemmedhesen eminin suallarından tenge gelib durdu ayağa **ve** üz qoydu bazara semt getmeye. (CM-DKE-103), (Muhammed Hasan amca'nın sorularından bıkarak kalktı ve bazara taraf gitti.)

121. Dalını dayadı divara **ve** dizlerini qucaqlayıb cumdu fikre. (CM-DKE-104), (Sırtını duvara yasladı ve dizlerini kucakladı, düşünmeye başladı.)

122. Üzünü tutdu Mehemmedhesen emiye **ve** rusca bir zad dedi. (CM-DKE-105), (Yüzünü tuttu Muhammed Hasan amca'ya ve Rusça bir şeyler söyledi.)

123. Neçernik gene dilmanca bir söz dedi **ve** üzünü tutdu Mehemmedhesen emiye. (CM-DKE-105), (Reis çevirmene bir kelime daha söyledi ve yüzünü Muhammed Hasan amca'ya taraf çevirdi.)

124. Mehemmedhesen emi ortalıqdan çıxan kimi Xudayar bey yeridi ileri **ve** neçernike şikayet eledi. (CM-DKE-106), (Muhammed Hasan amca bir yerden çıkar çıkmaz, Hudayar bey ileri yürüdü ve reise şikayet etti.)

125. Dilmanc tercüme eledi **ve** neçernik cavab verdi. (CM-DKE-106), (Çevirmen tercüme etti ve reis cevapladı.)

126. Her biri işini qurtardı **ve** lap arxayınladı. (CM-DKE-107), (Her biri işini bitirdi ve kendinden çok emindi.)

127. Bu sözleri deyenden sonra qazi döşekçenin altından bir kağız parçası çıxartdı **ve** qelemi götürüb başladı yazmağa. (CM-DKE-107), (Gazi bu sözleri söyledikten sonra yatağın altından bir parça kağıt çıkarıp bir kalem alıp yazmaya başladı.)

128. Bütün kendi dolanıb **ve** her züvvarın qapısının ağzında münacatını tamam etdi ve xeletini aldı. (CM-DKE-108), (Bütün köyü dolaştı ve her hac kapısında namazını bitirdi ve cübbesini aldı.)

129. Geldi dayandı Kerbelayı Zeynelabdinin qapısında **ve** başladı münacata. (CM-DKE-108), (Kerbela Zeynalabdin'in kapısında durdu ve kavga etmeye başladı.)

130. Çavuş qendabı için corab aldı **ve** qoydu atının terkindeki xurcuna. (CM-DKE-108), (Çavuş çoraplarını alıp atının eyer çantasına koydu.)

131. Mehemmedhesen emi bir qeder atın dırnaqlarından öpüb durdu ayağa **ve** sağ elini cibine uzadıb, bükülmüş bir kağız çıxartdı ve uzatdı çavuşa. (CM-DKE-108), (Muhammed Hasan amca bir süre atın tonaklarını öptü, ayağa kalktı **ve** sağ elini cebine koydu, katlanmış bir kağıt parçası çıkarıp çavuşa uzattı.)

132. Mehemmedhesen eminin övreti çadırşeb başında **ve** oğlu Ehmed ağlaya-ağlaya yeridiler çavuşun yanına. (CM-DKE-108), (Muhammed Hasan amca'nın karısı çarşaf başında ve oğlu Ahmet ağlayarak gittiler çavuşun yanına.)

133. Mehemmedhesen emi durdu ayağa **ve** gücle dayana-dayana dedi. (CM-DKE-109), (Muhammed Hasan amca ayağa kalktı ve zorla ayağa kalarak söyledi.)

134. Mehemmedhesen emi **ve** övreti bir qeder durub, ağlaya-ağlaya qayıtdılar eve. (CM, DKE-109), (Muhammed Hasan amca ve eşi bir süre ayağa kalktılar ve ağlayarak eve döndüler.)

135. Bezisinin qardaşı gedirdi, bezisinin oğlu **ve** bezisinin eri. (CM-DKE-109), (Bazlılarının bir erkek kardeşi, bazılarının bir oğlu ve bazılarının bir kocası vardı.)

136. Atların kişnemesi, eşşeklerin anırtısı **ve** övret **ve** uşaqların ağlamağı bir-birine qarışıb erşe qalxırdı. (CM-DKE-109), (Atların uğultusu, eşeklerin homurdanması, karıların ve çocukların ağlamaları birbirine karıştı.)

137. İkisi de ayaqyalın **ve** qara çadralı idi. (CM-DKE-110), (İkisi de yalınayak ve siyah çarşaflar içindeydiler.)

138. Çavuş münacatını kesib başını eydi aşağı **ve** kağızları aldı. (CM-DKE-110), (Çavuş duasını kesti, başını eğdi ve kağıtları aldı.)

139. Kerbelayılar üz qoydu Culfa yoluna **ve** camaat yavaş-yavaş ve deste-deste üz qoydu kende. (CM-DKE-110), (Kerbela halkı Culfa yolunda sırtlarını döndüler ve insanlar yavaşça ve sürüler halinde yüzlerini çevirdi.)

140. Zeyneb ağlaya-ağlaya geldi eve **ve** qızlarını çağırdı. (CM-DKE-110), (Zeynep ağlayarak eve geldi ve kızlarına seslendi.)

141. Fizze dübare soruşdu **ve** Zeyneb naelac qalıb cavab verdi. (CM-DKE-110), (Fizze iki kez sordu ve Zeynep hüsranla yanıtladı.)

142. Kerbelayı İsmayıl **ve** Kerbelaı Sebzeli çubuqlarını çıxardıb başladılar doldurmağa. (CM-DKE-111), (Kerbela İsmail ve Kerbela Sebzeli sopalarını çıkarıp doldurmaya başladılar.)

143. Molla Mehemmedqulu çubuğu uzatdı kisenin içine **ve** doldurub çıxartdı ve Kerbelayı İsmayıla semt uzadıb alışdırdı. (CM-DKE-113), (İmam Muhammedgulu sopayı keseye doğru uzattı ve doldurdu ve Kerbela İsmail'e uzattı.)

144. Otursun öz evinde **ve** erinin sözünden çıxmasın. (CM-DKE-113), (Evde kalmalı ve kocasının sözünü bozmamalı.)

145. Kişiler çıxan kimi geldi oturdu **ve** uşaqlarını aldı qucağına. (CM-DKE-113), (Adamlar çıkar çıkmaz oturdu ve çocuklarını kucağına aldı.)

146. Zeyneb bir qeder ağlayıb, başını dayadı divara **ve** cumdu fikre. (CM-DKE-113), (Zeynep bir süre ağladı, başını duvara yasladı ve düşündü.)

147. Zeyneb zeher şüşesini qoyub baxır **ve** bilmir ne elesin. (CM-DKE-115), (Zeynep zehir şişesini yere bırakıyor ve ne yapacağını bilmiyor.)

148. Kendliler divarların dibine düzülüb **ve** yanlarını tere verib, meşğul idiler söhbete. (CM-DKE-115), (Köylüler duvarların dibinde sıraya dizildi, terlediler ve konuşmakla meşguldüler.)

149. Başını qovzadı **ve** üzünü tutdu eşşek sahibine. (CM-DKE-116), (Başını salladı ve eşeğin sahibine taraf döndü.)

150. Qalan kedliler de yığışdılar **ve** eşşeyi ehate edib, baxdılar o üzüne-bu üzüne. (CM-DKE-116), (Köylülerin geri kalanı da eşeği toplayıp kuşattı ve ona yüz yüze baktı.)

151. Mehemmedhesen emi yapışdı eşşek sahibinin yaxasından **ve** çeke-çeke çıxartdı adamların içinden. (CM-DKE-117), (Muhammed Hasan amca eşeğin sahibinin yakasından yakaladı ve çekip insanların içinden çıkardı.)

152. Xudayar bey geldi eşşeyin yanına **ve** o diqqetle o terefine-bu terefine baxıb eşşeyi tanıdı. (CM-DKE-117), (Hudayar bey eşeğe taraf geldi ve bu eşeğe dikkatle baktı ve eşeği tanıdı.)

153. Mehemmedhesen emi Xudayar beye dua eleye-eleye eşşeyi sürdü **ve** aparıb qatdı tövlesine. (CM-DKE-117), (Muhammed Hasan amca Hudayar beye dua ederek eşeği getirdi ve ahırına götürdü.)

154. Ziba çekildi durdu kenarda **ve** divara dayanıb, ellerini saldı yanına. (CM-DKE-119), (Ziba çekildi, kenarda durdu ve duvara yaslandı, ellerini yanına koydu.)

155. Xudayar bey stekanı çekdi qabağına **ve** üzünü tutdu Zibaya. (CM-DKE-119), (Hudayar bey önündeki bardağı çekip yüzünü Ziba'ya tuttu.)

156. Veliqulu yapışdı Zibanın elinden **ve** her ikisi üz qoydular evlerine semt. (CM-DKE-119), (Veligulu, Ziba'nın elinden tuttu ve ikisi de dönüp eve gittiler.)

157. Xudayar bey Zeynebi soyundurdu **ve** onu ac ve susuz saxladı. (CM-DKE-120), (Hudayar bey Zeyneb'i soyup aç ve susuz bıraktı.)

158. Zeynebi Xudayar bey boşamamışdı **ve** ebeden boşamazdı. (CM-DKE-121), (Zeynebi Hudayar bey boşamadı ve asla boşamayacaktı.)

159. Ekilmiş zemileri özü öz malı kimi biçirdi **ve** döyürdü. (CM-DKE-121), (O mahsulü kendi gibi biçti ve harmanladı.)

160. Xudayar bey iki sebebden ötrü Zeynebi boşamadı **ve** boşamazdı. (CM-DKE-121), (Hudayar bey iki sebepten dolayı Zeynep'den boşanmadı ve boşanmayacaktı.)

161. Zeyneb Xudayar beyin evinden gedenden iki ay sonra övret öldü **ve** Xudayar beye evlenmek vacib oldu. (CM-DKE-121), (Zeynep Hudayar bey'in evinden ayrıldıktan iki ay sonra karısı öldü ve Hudayar bey ile evlenmek gerekli oldu.)

162. Zeyneb celd **ve** hövlnak durub qaçdı qızının qabağına **ve** ehvalatı soruşdu. (CM-DKE-122), (Zeynep çabuk kalkıp kızının yanına koşup hikayesini sordu.)

163. Qorxurdu qar yağa **ve** hava soyuya **ve** naxoş üçün yola çıxmaq qeyri-mümkün ola. (CM-PK-122), (Karın yağmasından ve havanın soyumasından ve hasta birinin seyahete çıkmasının imkansızlığından korkuyor.)

164. Xan kağızı bükdü qoydu pakete, üstünü yazıb ve markasını yapışdırdı. (CM-PK-123), (Han kağıdı katladı, pakete koydu, üzerine yazdı ve damgayı yapıştırdı.)

165. Bu şexs çox vaxt xanın yanına geler ve her gelende erişte, bal ve yağ getirer. (CM-PK-123), (Bu kişi sık sık Han'a gelir ve her geldiğinde yanında erişte, bal ve tereyağı getirir.)

166. Xanı görcek el ağacını dayadı qapının bucağına ve başladı qapının o biri tayını açmağa. (CM-PK-123), (Kapının köşesine yaslandı ve kapının diğer tarafını açmaya başladı.)

167. Yükü açıb doldu çuvalları saldı yere **ve** xanın üzüne baxıb ikiqat eyilib salam verdi. (CM-PK-123), (Yükü açtı, çuvalları yere koydu ve han'ın yüzüne baktı, iki kez eğildi ve onu selamladı.)

168. Kağızı sal qutunun içine **ve** tez qayıt gel! (CM-PK-124), (Kağıdı kutuya koyun ve hemen geri gelin!)

169. Çekildi divara semt **ve** yere eyilib istedi kağızı qoysun divarın dibine. (CM-PK-124), (Duvara yaslandı ve kağıdı duvarın dibine koydu.)

170. Novruzeli kağızı ehmal qoydu qoynuna **ve** gene dedi. (CM-PK-124), (Novruz Ali kağıdı görmezden geldi ve tekrar söyledi.)

171. Bir zad fikirleşib qayıtdı **ve** üzünü tutdu xana. (CM-PK-124), (Bir şey düşündü ve geri geldi ve yüzünü tuttu.)

172. Xan girdi otağa **ve** üzünü avradına tutub şirin dille dedi. (CM-PK-125), (Han odaya girdi ve yüzünü karısına tutarak tatlı bir şekilde dedi.)

173. Nöker cüceleri **ve** yumurtaları apardı aşbazxanaya **ve** ulağı sürüb qatdı tövleye. (CM-PK-125), (Hizmetçi tavukları ve yumurtaları mutfağa götürdü ve eşeği ahıra sürükledi.)

174. Xan una baxandan sonra buyurdu nökere küçe qapısını bağlasın **ve** çöreyi çekib getirsin. (CM-PK-125), (Han, una baktıktan sonra uşağa sokak kapısını kapatıp ekmeği getirmesini emretti.)

175. Polİs yasavulu dayandı qapıya **ve** xanı görcek dedi. (CM-PK-125), (Polis kapıda durdu ve hanı göreceğini söyledi.)

176. Üzünü yasavulun üzüne tutub mat qaldı **ve** ne deyeceyini bilmedi. (CM-PK-125), (Şaşkındı ve ne söyleyeceğini bilmiyordu.)

177. Xan, Novruzelinin ehvalatını pristavdan öyrenib **ve** ona zamin olub kendlisini saldı yanına ve getirdi eve. (CM-PK-126), (Han, Nevruz Ali'nin hikayesini icra memurundan öğrenmiş ve kefili olmuştur.)

178. Novruzeli içei giren kimi başladı ağlamağa **ve** saman torbasını ulağın başına keçirdib çömbeldi divarın dibinde. (CM-PK-126), (Nevruz Ali içeri girer girmez ağlamaya başladı ve hasır çantayı eşeğin başına koydu ve duvarın dibine çömeldi.)

179. Xan girdi eve **ve** bir papirüs yandırıb çıxdı balkona. (CM-PK-126), (Han eve girdi ve balkonda bir sigara yaktı.)

180. Novruzeli bir az da yavıqlaşdı xana **ve** istedi onun ayaqlarından öpsün. (CM-PK-126), (Nevruz Ali eve biraz yaklaştı ve ayaklarını öpmek istedi.)

181. Getdi düz qutunun yanına, qapağını qalxızdı **ve** sen mene verdiyin kağız kimi bir kağız saldı quyuya. (CM-PK-127), (Doğruca kutuya gitti, kapağını kaldırdı ve bana verdiğin kağıt gibi kutuya bir parça kağıt düşürdü.)

182. Ulağı qatdı qabağına **ve** zoğal ağacı ile döye-döye getdi kendine. (CM-PK-129), (Eşeği önüne koydu ve kızılcık ağacıyla vurarak köye gitti.)

183. Vetende günümüz meşeqqet **ve** korluqla keçirdi. (CM-KO-129), (Vatanda günümüz sıkıntı ve fakirlik içinde geçirdi.)

184. Buranın camaatı axşamlar kendin möteber ağası **ve** ağsaqqalı Bala Sultanın tövle otağına cem olub söhbet edirler. (CM-KO-129), (Akşamları buranın halkı köyün saygılı ve ihtiyar Bala Sultan'ın ahır odasında toplanıp sohbet ediyor.)

185. Danışanlar bizi görcek seslerini kesdiler **ve** cümlesi birden ayağa durdu. (CM-KO-129), (Konuşmacılar bizi görmek için seslerini kestiler ve hepsi aniden ayağa kalktı .)

186. Kendlinin bu sözleri Sultanın xoşuna gelmedi **ve** Sultan bir qeder ucadan dedi. (CM-KO-130), (Sultan köylünün sözlerinden hoşlanmadı ve Sultan bunu biraz daha yüksek sesle söyledi.)

187. Sultan çox uca **ve** qeyzli sesle dübare soruşdu. (CM-KO-131), (Sultan iki kez çok yüksek ve kızgın bir sesle sordu.)

188. Üç nefer silahsız **ve** piyada var. (CM-KO-132), (Üç kişi silahsız ve yaya.)

189. Kendlilerin bir neçesi çıxdı eşiye **ve** bir neçesi oturduğumuz tövlede olan atlardan bir neçesini yeherleyib çekdiler kenara. (CM-KO-133), (Köylülerden bazıları kapıya geldi ve oturduğumuz ahırdaki atların bir kısmı eyerlenerek kenara çekildi.)

190. İyirmi-iyirmi beş nefer igid heresi bir at eşiye çekib, çaparaq mindiler **ve** qayıb oldular. (CM-KO-133), (yirmi veya yirmi beş cesur adam bir ata bindi ve ortadan kayboldu.)

191. Bu tövr müselmanlardan heç bir iane **ve** ehsan gözlemek olmaz. (CM-KO-133), (Bu tür Müslümanlardan bağış ve sadaka beklenemez.)

192. Bele işlere iqdam eden hemişe Allah yanında günahkar **ve** bendenin yanında xecaletli olur. (CM-KO-134), (Bu tür eğlemlerde bulunan kişi, Allah katında her zaman günahkardır ve kulun gözünde utanır.)

193. Hemin qoca kişi bir öskürüb çubuğunu yere boşaldıb **ve** heç birimizin üzüne baxmayıb, başını buladı. (CM-KO-134), (Aynı yaşlı adam öksürerek çubuğunu ere düşürdü ve hiçbirimize bakmadan başını salladı.)

194. Bunlar kimi qudurğan **ve** biheya millet tamam yer üzünde nişan veren yoxdur. (CM-KO-134), (Yeryüzünde onlar kadar çılgın ve asi olan başka bir millet yok.)

195. Biz her ikimiz dik atıldıq **ve** çox qorxduq. (CM-KO-134), (İkimiz de zıpladık ve çok korktuk.)

196. Tövlenin qapısı açıldı **ve** cahıllar kehildeye-kehildeye atları tövleye çekdi. (CM-KO-135), (Ahırın kapısı açıldı ve gençler atların ahırın içine çekti.)

197. Tövlenin qapısı açıldı **ve** bir neçe cahıl başladılar tövleye bir şeyler sürtmeye. (CM-KO-135), (Ahırın kapısı açıldı ve birkaç genç ahıra bir şeyler sürmeye başladı.)

198. Sözüme qulaq vermeyib getdiniz **ve** üç-dörd tay kişmişden ötrü adam öldürdünüz. (CM-KO-136), (Sözümü dinlemeyib gittiniz ve üç veya dört kilo kuru üzüm için adam öldürdünüz.)

199. Axırda gelib çıxardacaqlar **ve** bizim hamımızı katrojniye göndererecekler. (CM-KO-136), (Sonunda gelip hepimizi sürgüne götürecekler.)

200. Bunu da öldürdük **ve** bedenini getirdik buraya. (CM-KO-136), (Onu öldürdük ve cesedini buraya getirdik.)

201. Heç narahat olmayın **ve** heç özge şeyler fikre getirmeyin. (CM-KO- 137), (Endişelenme ve başka bir şey düşünme.)

202. Bala Sultan özünü qurtardı **ve** cahıllar bir söz demedi. (CM-KO-137), (Bala Sultan kendini kurtardı ve gençler tek kelime etmedi.)

203. Naxçıvanda bu iki yoldaşın sözü çep gelir **ve** birisi gedib naçalnike, ermeni öldürmeklerini xeber verir. (CM-KO-137), (Nahçıvan'da bu iki yoldaşın sözleri gerçekleşir ve bir tanesi gidip polise Ermenileri öldüreceğini bildirir.)

204. Bala Sultan gene bize kömeye geldi **ve** kendlilere başladı demeye. (CM-KO-137), (Bala Sultan yine bize yardıma geldi ve köylülere anlatmaya başladı.)

205. Onun dalınca men özümü haman pencereden saldım heyete **ve** düşdüm yoldaşımın üste. (CM-KO-138), (Ondan sonra kendimi o pencereden attım dışarı ve karımın üzerine düştüm.)

206. Kor-peşman çatdıq kendimize **ve** qorxudan başımıza gelen maceranı heç kese izhar elemedik. (CM-KO-138), (Kör bir pişmanlıkla köyümüze ulaştık ve başımıza gelen korkunç macerayı kimseeanlatmadık.)

207. Beşinci otağı özleri üçün yatmaq otağı elesinler **ve** altıncı otağı kiçik oğlanlarına teyin etdiler. (CM-UZ-139), (Beşinci odayı kendileri için yatak odası ve altıncı odayı küçük oğulları için yapsınlar.)

208. Divarların kağızı teze **ve** temiz idi. (CM-UZ-139), (Duvarların kağıdı taze ve temizdi.)

209. Muğdusi, Usta Ceferin evine gedib **ve** qapısını döyüb ustanı soruşdu. (CM-UZ-140), (Muğdusi, Usta Cafer'in evine gitti ve kapıyı çaldı ve ustanı sordu.)

210. Ayaqyalın bir arvad qapıya çıxdı **ve** cavab verdi. (CM-UZ-140), (Yalın ayaklı bir kadın kapıya geldi ve cevapladı.)

211. Usta Cefer gedib Mehemmed ağanın evinde işlemeye **ve** axşam gelecek. (CM-UZ-140), (Usta Cafer Muhammed Ağa'nın evine gidip çalışacak ve akşam gelecek.)

212. Bir günün içinde seqfi temir etmek **ve** otağın toz-torpağını temizlemek mümkün olmazdı. (CM-UZ-140), (Bir günde çatının tamiri ve odanın tozlu zemininin temizlenmesi mümkün olmazdı.)

213. Muğdusi oğlu ile heyetden bir neçe böyük **ve** kiçik taxta getirib qoydu otağa. (CM-UZ-141), (Muğdusi ve oğlu evin önünden irili ufaklı tahtalar getirip odaya koydullar.)

214. Getirdiler otağa **ve** geci boşaltdılar yere. (CM-UZ-141), (Onu odaya getirdiler ve kireci boşalttılar.)

215. Qurban oturdu otağın bir küncünde **ve** başladı geci elemeye. (CM-UZ-141), (Kurban odanın bir köşesine oturdu ve kireci elemeye başladı.)

216. Usta Zeynal akoşkanın içine eyilib, başladı diqqetle heyete baxmağa **ve** Muğdusiden soruşdu. (CM-UZ-142), (Usta Zeynal pencereye eğildi, evin önüne dikkatlice bakmaya başladı ve Muğdusi'ye sordu.)

217. Qurban çıxdı balkona **ve** küpeni götürüb yendi heyete. (CM-UZ-142), (Kurban balkona gitti ve küpeyi evin önüne aldı.)

218. Qurban geci qarışdırıb çıxdı nerdivanın dördüncü pillesine **ve** leyeni taxtanın üstüne qoyub yendi aşağı. (CM-UZ-142), (Kurban kireci karıştırıp dışarı çıktı, merdivenin dördüncü basamağına koydu ve leyeni tahtaya koydu.)

219. Muğdusi Akop papirosu **ve** spiçkanı uzatdı Usta Zeynala. (CM-UZ-142), (Muğdusi Akop, Usta Zeynal'a sigara ve kibrit dağıttı.)

220. Oğlu hansı qatarla çıxa biler **ve** vetene ne vaxt gele biler. (CM-UZ-143), (Oğlu hangi tirene binebilir ve vatanına ne zaman gelebilir?)

221. Usta Zeynal acıqlı baxdı Qurbanın üzüne **ve** taxtının üstünde çömbelib başladı papirosunu yandırmağa ve el-qolunu ata-ata dedi. (CM-UZ-144), (Usta Zeynal öfkeyle Kurbanın yüzüne baktı ve tahtanın üzerine çömeldi, sigarasını yakmaya başladı ve elini kolunu atarak söyledi.)

222. Hacı Heyder, Zenganda möteber adamların biri idi **ve** özüne göre yaxşı dövlet qazanmışdı. (CM-UZ-145), (Hacı Haydar, Zengan'ın en nüfuzlu kişilerinden biriydi ve kendi başına iyi bir duruma sahipti.)

223. Usta Zeynal **ve** Qurban üz qoymuşdular Muğdusi Akopun evine işlemeye. (CM, UZ-146), (Usta Zeynal ve Kurban Muğdusi Akop'un evinde işe koyuldu.)

224. Qurban bir şey söylemedi **ve** bir qeder keçenden sonra soruşdu. (CM-UZ-146), (Kurban bir şey söylemedi ve bir süre sonra sordu.)

225. Usta Zeynal çubuğu taxtanın üste qoyub götürdü malanı **ve** başladı işlemeye. (CM-UZ-147), (Usta Zeynal sopayı tahtaya koydu, malayı aldı ve çalışmaya başladı.)

226. Muğdusi oturdu **ve** hacı Resul gene başladı and içib onu inandırmağa. (CM-UZ-148), (Muğdusi oturdu ve Hacı Resul onu ikna etmek için tekrar yemin etmeye başladı.)

227. Usta Zeynal başladı aşağı yenmeye **ve** küpeni eline götürüb üzünü tutdu Qurbana. (CM-UZ-149), (Usta Zeynal aşağı inmeye başladı ve sürahiyi eline aldı ve Kurban'ın yüzüne baktı.)

228. Qurban bir az fikir edib çıxdı balkona **ve** elinde bir küpe getirdi. (CM-UZ-149), (Kurban biraz düşündü ve balkona çıktı ve elinde bir küpe getirdi.)

229. Qurbanın üzüne bir defe tüpürdü **ve** üz qoydu çıxıb getmeye. (CM-UZ-150), (Kurban bir kez yüzüne tükürdü ve dışarı çıkmak için yüz koydu gitmeye.)

230. Usta Zeynal vefalıdır **ve** indiye kimi namazını qeza qoymayıb. (CM-UZ-150), (Usta Zeynal sadık ve şu ana kadar namazını kaçırmadı.)

231. Meşedi Molla Hesen ebaya bürünüb **ve** qabağına bir manqal qoyub, eyilib az qalır manqalı qucaqlasın. (CM-İH-151), (Meşedi İmam Hasan çarşafa bürünüp önüne mangal koydu, adeta mangalı kucakladı.)

232. İki defe anası **ve** arvadı sifariş eleyibler **ve** iki defe kağız gönderibler. (CM-İH-153), (Annesi ve eşi iki kez emreeti ve iki kez kağıt gönderdiler.)

233. Perinise gene bir qeder dayanıb **ve** bir az teeccüblü soruşdu. (CM-İH-155), (Peri Nisa yine bir an durdu ve biraz şaşırarak sordu.)

234. Sübh tezden Kerbelayı Memmedeli çıxdı küçeye **ve** bilmezdi ne elesin. (CM-İH-156), (Sabah erkenden Kerbela Memmed Ali sokağa çıktı ve ne yapacağını bilmiyordu.)

235. Kerbelayı Memmedeli yavıqlaşıb salam verdi **ve** üzünü mollaya tutub dedi. (CM-İH-157), (Kerbela Memmed Ali'ye yaklaştı ve yüzünü imam'a tutarak selamladı.)

236. Kerbelayı Memmedeli tez elini uzadıb yapışdı qelemden **ve** çağırdı. (CM-İH-158), (Kerbela Memmed Ali hızla elini uzatarak kalemi kaptı ve seslendi.)

237. Kerbelayı Memmedeli Usta Ceferin kağızına baxdı **ve** bir söz demedi. CM-İH-159), (Kerbela Memmed Ali Usta Cafer'in kağıdına baktı ve tek kelime emedi.)

238. Axşam vaxtı arvad kağızı götürüb qoydu qoltuğuna **ve** getdi qardaşı Kerbelayı Rzanın evine. (CM-İH-160), (Akşam karısı kağıdı aldı, koltuk altına koydu ve kardeş Kerbela Rza'nın evine gitti.)

239. Sabah oldu **ve** Kerbelayı Rza kağızı apardı Molla Orucelinin yanına. (CM-İH-161), (Sabah oldu ve Kerbela Rza kağıdı İmam Oruç Ali'ye götürdü.)

240. Molla Oruceli iki ildir burada bir mekteb açıb **ve** başına beş-on uşaq yığıb oxudur. (CM-İH-161), (Molla Oruçeli iki yıldır burada bir okul açtı ve 5-10 çocuğu okutur.)

241. Meşedi Hüseyn Kerbelayı Rzadan kağızı aldı **ve** başladı diqqetle oxumağa. (CM-İH-162), (Meşedi Hüseyin Kerbela Rza'dan kağıdı aldı ve dikkatle okumaya başladı.)

242. Kağızı qoydu terezinin çanağına **ve** üzünü tutdu Kerbelayı Rzaya. (CM-İH-163), (Kağıdı terazenin bulunduğu kaseye koydu ve yüzünü Kerbela Rza'ya tuttu.)

243. Bu sözleri deye-deye Meşedi Molla Hüseyn gene kağızı götürdü eline **ve** başladı tamaşa elemeye. (CM-İH-163), (Meşedi İmam Hüseyin bu sözlerle kağıdı tekrar eline aldı ve gösteriyi incelemeye başladı.)

244. Kerbelayı Rza aldı kağızı **ve** qoydu cibine ve istedi qayıdıb gelsin eve. (CM-İH-163), (Kerbela Rza kağıdı aldı ve cebine koydu ve eve dönmek istedi.)

245. Kerbelayı Memmedeli kağızı götürdü **ve** Hacı Eli adlı tacirin dükanına ve kağızı Hacı Eliye verib teveqqe eledi. (CM-İH-164), (Kerbela Memmed Ali kağıdı aldı ve Hacı Ali adlı bir tüccarın dükkanına verdi ve kağıdı Hacı Ali'ye verdi.)

246. Kerbelayı Memmedeli oturdu **ve** başladı gözlerini ovuşdurmağa. (CM-İH-164), (Kerbela Memmed Ali oturdu ve gözlerini ovuşturmaya başladı.)

247. Perinise getirdi erinin qabağına pendir **ve** çörek qoydu ve özü de oturdu erinin yanında. (CM-İH-166), (Peri Nisa getirdi, kocasının önüne peynir ve ekmek koydu ve yanına oturdu.)

248. Ulağın üstünde bir arvad **ve** arvadın yanında bir kişi vardı. (CM-İH-166), (Eşeğin üzerinde bir kadın ve kadının yanında bir adam vardı.)

249. Sağ elinin barmaqları ile yapışdı Mehemmedvelinin burnunun ucundan **ve** qoymadı qan axsın. (CM-İH-167), (Muhammed Veli'nin burnunun ucuna sağ elinin parmaklarıyla yapıştı ve kan akmasına izin vermedi.)

250. Çörek bişen günler uşaqlar **ve** itler üçün bayramdır. (CM-PH-169), (Ekmek pişirme günleri çocuklar ve köpekler için bayramdır.)

251. Qasım emi çox edebli **ve** söz eşidendi. (CM-PH-170), (Kasım amca çok kibardı ve anlayışlıdır.)

252. Qasım emi başını mollaya teref qalxızdı **ve** bir şey başa düşmedi. (CM-PH-170), (Kasım amca başını imama taraf kaldırdı ve hiçbir şey anlamadı.)

253. Qasım emi ulağı minib **ve** Periniseni alıb düzeldi yola **ve** şam vaxtı yavıqlaşdı kende. (CM-PH-171), (Kasım amca eşeğe bindi ve Peri Nisa'nı aldı ve yola çıktı ve akşam vakti köye yaklaştı.)

254. Kerbelayı Xalıqverdi atı çekdi küçeye **ve** arvadı Fatma xalanı terkine alıb düşdü yola. (CM-FH-172), (Kerbela Halıkverdi atını sokağa çekti ve karısı Fatma halanı alıp gitti.)

255. Meşedi Nureli oturmuşdu küçede öz qapısının qabağında **ve** kend mollası Molla Qurbanqulu ile söhbet edirdi. (CM-FH-173), (Meşedi Nurali, kapısının önünde sokakta oturuyor ve köy imamı İmam Kurbangulu ile konuşuyor.)

256. Yazıq övret qorxa-qorxa iki elli yapışmışdı yeherin qaşından **ve** bu sebebden üzünü örte bilmirdi. (CM-FH-173), (Zavallı kadın korku içinde iki eliyle ata yapıştı ve bu nedenle yüzünü kapatamadı.)

257. Bu gün naçalnik gelir kende **ve** melum oldu ki, pristavın arvadının ad qoyulan günüdür. (CM-KB-174), (Bugün, reis köye icra memurunun karısının doğum günü için geliyor.)

258. Pristav atdan yenib girdi heyete **ve** balkona çıxıb xanıma rusca bir neçe söz deyib özü de güldü ve xanımı da güldürdü. (CM-KB-175), (İcra memuru atından yenip bahçeye girdi ve balkona çıktı, bayana Rusça birkaç kelime söyledi, güldü ve hanımı da güldürdü.)

259. Qonaqlar çıxdılar heyete **ve** qaçdılar qapıya. (CM-KB-176), (Misafirler eşiğe çıktı ve kapıya koştu.)

260. Qlavaların biri at üste çaparaq gelib özünü saldı yere **ve** heyete soxulub qaçdı xanımın qabağına ve çağırdı. (CM-KB-176), (Liderlerden biri at sırtında geldi, yere indi ve bahçeye sokularak hanımın önüne koştu ve seslendi.)

261. Ortaya düzülmüşdü stollar **ve** stullar üstüne düzülmüşdü növ-növ şirniyyatlar. (CM-KB-177), (Masalar ve sandalyeler dizilmiş ve üstlerine çeşit çeşit tatlılar koyulmuş.)

262. Bey güle-güle başını saldı aşağı **ve** dinmedi. (CM-KB-178), (Beyefendi başını eğdi ve sustu.)

263. Qonaqların bir neçesi güldü **ve** bir neçesi de dedi. (CM-KB-178), (Bazı misafirler güldü ve bazıları dedi.)

264. Qonaqlar bu sözleri eşidib qeh-qeh çekib güldüler **ve** pristavın xanımı dedi. (CM-KB-179), (Misafirler bu sözleri duyduklarında güldüler ve icra memurunun karısı şöyle dedi.)

265. Ağalar **ve** xanımlar meşğul oldular yemeye, içmeye **ve** eşikde de toy ve zurnanın sesi ucaldı. (CM-KB-179), (Baylar ve bayanlar yemek yemekle, içmekle meşguldüler ve kapının önünde düğünün ve zurnanın sesi duyuldu.)

266. Ağalar **ve** xanımlar endiler. (CM-KB-179), (Baylar ve bayanlar indi.)

267. Ağalar **ve** xanımlar meşğul oldular çay içmeye. (CM-KB-180), (Baylar ve bayanlar çay içmekle meşguldüler.)

268. Yarım saata kimi ağalar **ve** xanımlar çay içmeye **ve** söhbete meşğul oldular. (CM-KB-181), (Yarım saat boyunca, baylar ve bayanlar çay içmek ve konuşmakla meşguldüler.)

269. Naçalnik durdu ayağa **ve** börkünü başına qoyub beye dedi. (CM-KB-181), (Reis ayağa kalktı ve şapkasını başına koydu ve beyefendiye dedi.)

270. Naçalnik yavığa gelib eyildi **ve** başını uzatdı atın ağzına. (CM-KB-182), (Reis daha yakın eğildi ve başını atın ağzına doğru eğdi.)

271. Xanımlar çığırışıb qaçışdılar bir terefe **ve** Qurbaneli bey tez atı saxlayıb özünü tulladı yere **ve** durdu naçalnikin qabağında. (CM-KB-182), (Hanımlar bağırdılar ve bir tarafa koştular ve Kurban Ali bey hızla atı durdurdu, kendini yere attı ve reisin önünde durdu.)

272. Bir qeder keçdikden sonra pristavın arvadı götürdü çaxırı **ve** naçalnikin stekanını, öz fincanını **ve** qonşularının stekanlarını doldurub üzünü naçalnike tutdu **ve** dedi. (CM-KB-183), (Bir süre sonra, icra memurunun karası şarabı aldı ve reisin fincanına, kendi fincanına ve komşuların fincanlarına doldurdu ve yüzünü reise tuttu ve söyledi.)

273. Nöker çıxıb getdi **ve** bey özü de qapıya teref yeridi. (CM-KB-185), (Hizmetçi dışarı çıktı ve beyefendi kapıya doğru yürüdü.)

274. Qurbaneli bey atını **ve** Kerbelayı Qasım yabısını minib düşdüler yola. (CM-KB-186), (Kurban Ali bey ve Kerbela Kasım at sırtında yola çıktı.)

275. Yeke papaq bir kişi qapını açdı **ve** Qurbaneli beyin yanına qaçıb yapışdı atın cilovundan. (CM-KB-187), (Büyük şapkalı bir adam lapıy açtı ve Kurban Ali bey'in yanına koştu ve atın dizginine sarıldı.)

276. İki saatdan sonra ağa **ve** nöker yetişdiler kende. (CM-KB-187), (İki saat sonra ağa ve hizmetçi köye geldi.)

277. Qurbaneli bey dexi dinmedi **ve** xenceri atdı yere. (CM-KB-187), (Kurban Ali daha konuşmadı ve hançeri yere fırlattı.)

278. Aşpaz Eli samavarı getirdi **ve** çıxarıb qoydu pillekenin üste. (CM-KB-189), (Aşçı Ali semaveri getirdi ve merdivenlere koydu.)

279. Xanım bir qeder dinmedi **ve** üzünü tutdu Kerbelayı Qasıma. (CM-KB-189), (Hanım bir süre konuşmadı ve yüzünü Kerbela Kasım'a çevirdi.)

280. Eli evvel buna qulaq asmadı **ve** başladı budağın birini silkelemeye. (CM-KB-190), (Ali ilk başta onu dinlemedi ve dallardan birini sallamaya başladı.)

281. Bunların içinde naçalnik **ve** pristavların düymeleri **ve** xanımların şlyapaları aşkar bilinirdi. (CM-KB-191), (Aralarında reis ve icra memurlarının düğmeleri ve bayanların şapkaları vardı.)

282. Qurbaneli beyin arvadı heyetde qonaqları görüb, qaçdı soxuldu otağa **ve** qonaqlar girdiler tövleye. (CM-KB-192), (Kurban Ali bey'in eşi misafirleri kapının önünde gördü, odaya koştu ve misafirler ahıra girdi.)

283. Qonaqlar çıxdılar küçeye, atları mindiler **ve** üz qoydular getmeye. (CM-KB-193), (Misafirler sokağa çıktılar, atlarına binerek gitmek için yola çıktılar.)

284. Seher açılınca üç defe ana **ve** oğul gelini saldılar deyenek köteyinin altına. (CM-TH-194), (Sabah doğduğunda, anne ve oğul gelini üç kez sopayla dövdüler.)

285. Bıçağı tulladı yere **ve** arvadına dedi (CM-K-195), (Bıçağı yere fırlattı ve karısına dedi.)

286. Eri de razı oldu **ve** quzunu iteleyib saldı bağçaya. (CM-K-195), (Kocası kabul etti ve kuzuyu bahçeye itti.)

287. Nökerler gene sağa-sola qaçmaqda idiler **ve** heç kes Mehemmedhüseyne baxmırdı. (CM-K-196), (Hizmetçiler yine bir sağa bir sola koşuyorlardı ve kimse Muhammed Hüseyine bakmıyordu.)

288. Plov mecmeisini iki elli qalxızdı yuxarı **ve** çaparaq apardı qonaq otağına. (CM-K-197), (Pilav tenceresini iki eliyle hava kaldırdı ve koşarak misafir odasına götürdü.)

289. Qonaqlar el çalırdılar **ve** oynayanlar gedib durdular hekimin arvadının qabağında. (CM-K-198), (Misafirler alkışlıyordu ve oynayanlar doktorun karısının önünde duruyorlardı.)

290. Gene bir faytonda iki nefer rus gelib yendiler **ve** girdiler heyete. (CM-K-199), (Yine bir faytonda iki Rus inip bahçeye girdi.)

291. Men teeccüb eledim **ve** bir qeder de qulaq asdım. (CM-MF-201), (Şaşırdım ve bir süre dinledim.)

292. Tut ağacının dibinde samovarı qoydurdum **ve** qonağımızla beraber başladıq çay içmeye. (CM-MF-202), (Semaveri dut ağacının dibine koydum ve misafirimizle birlikte çay içmeye başladık.)

293. Öz vilayetimizden bir defe de olsun kenar düşmemişem **ve** ömrümde tek bir geceni tek ve tenha yatmamışam. (CM-MF-202), (İlimizden hiç uzaklaşmadım ve hayatımda bir gece hiç yalnız uyumadım.)

294. Geyinib çıxdım heyete **ve** axundla beraber getdik qonşuluqdakı hacı Cefer hamamına. (CM-MF-203), (Giyindim ve dışarı çıktım ve ahund ile birlikte komşudaki Hacı Cafer hamamına gittim.)

295. Otağın qapısı yavaşca açıldı **ve** örtüldü. (CM-N-205), (Odanın kapısı yavaşça açılıp kapandı.)

296. Meşedi Memmedbağır ikinci stekanını çekdi qabağına **ve** üzünü Mirze Mehemmedquluya tutub dedi. (CM-N-206), (Meşedi Memmedbağır ikinci kadehini alıp önüne çekti ve yüzünü Mirze Muhammedgulu'ya tutarak dedi.)

297. Şair **ve** edib Hesen bey Genceli durdu ayağa , boş stekanına iki tike qend saldı **ve** başladı özü üçün çay tökmeye **ve** töke-töke dedi. (CM-N-207), (Şair ve edip Hasan bey Genceli ayağa kalktı, boş bardağına iki kaşık şeker koydu ve kendisi için çay koyarak söyledi.)

298. Gece yeyib-içdik **ve** yatdıq. (CM-N-208), (Geceleri yedik içtik ve uyuduk.)

299. Bir şey başa düşe bilmedi **ve** başa düşe bilmediyinden çox nigaran qaldı. (CM-N-208), (Bir şeyi anlayamadı ve çok endişeliydi çünkü anlayamadı.)

300. Geyindim, çıxdım küçeye **ve** yavaş-yavaş geldim şehere. (CM-KA-209), (Giyindim, sokağa çıktım ve yavaş yavaş şehre geldim.)

301. Seni orada gözleye bilsinler **ve** oraya senin getmeyin **ve** getmemeyin yada düşsün. (CM-KA-210), (Seni orada izlemelerine izin ver ve oraya gidip gitmediğini hatırla.)

302. Nayib Cefer bize iltifat eledi **ve** oturmağa yer gösterdi. (CM-KA-211), (Nayip Cafer bize iltifat etti ve oturabileceğimiz bir yer gösterdi.)

303. Cefer telesik girdi içeri **ve** başladı gözlerini bereltmeye. (CM-KA-212), (Cafer aceleyle içeriye girdi ve gözlerini devirmeye başladı.)

304. Yapışdım yoldaşımın qolundan **ve** apardım bizim menzile. (CM-KA-213), (Arkadaşımın koluna sarıldım ve onu bizim eve götürdüm.)

305. Çox qorxdum **ve** niye de qorxmayaydım? (CM-DKMek-217), (Çok korktum ve neden olmasın?)

306. Qapı açıldı **ve** heyetden Hacı Namazeli çıxdı. (CM-DKMem-218), (Kapı açıldı ve Namaz Ali eşikten çıktı.)

307. Naçalnik bir kağız aldı eline **ve** başladı oxumağa. (CM-DKMek-220), (Reis kağıdı eline aldı ve okumaya başladı.)

308. Dadaşım celd çıxdı divarın üste **ve** her iki elini uzatdı mene. (CM-DKMek-221), (Dadaşım hızla duvara çıktı ve iki elini bana uzattı.)

309. Bu da dayım Hacı Murtuzanın nevesi **ve** dayı oğlum Meşedi Ferecullahın oğlu Qasım idi. (CM-DKMek-222), (Bu dayım Hacı Murtuza'nın torunu ve kuzenim Meşedi Ferecullah'ın oğlu Kasım'dı.)

310. Necefeli ağlaya-ağlaya **ve** bedenini sağ **ve** sola bura-bura, ezile-ezile başladı anasını çağırmağa. (CM-DKMek-223), (Necef Ali ağlamaya ve annesini aramaya başladı, sağda solda üzülerek annesine seslendi.)

311. Qalanlar da yasavul **ve** atlılar idi. (CM-DKMek-226), (Gerisi yasavul ve atlıydı.)

312. Qulaq verin **ve** her kesin adını men bu kağızda oxusam, adamların içinden çıxıb gelsin cenab neçernikin hüzuruna. (CM-DKMek-227), (Dinleyin, bu kağıtta hepinizin adını okursam, kalabalığın arasından çıkıp reis bey'e gelsin.)

313. Yarmemmed ikiqat olub düzeldi **ve** üzünü tutdu dilmanca teref. (CM-DKMek-228), (Yarmemmed iki katına çıktı ve doğruldu ve yüzünü tercümana çevirdi.)

314. Adamların bezisi başladı gülmeye **ve** bezisi danışmağa. (CM-DKMek-228), (Bazı insanlar gülmeye ve bazıları konuşmaya başladı.)

315. Bir qeder ses-sedanı sakit eledi **ve** dilmanc başladı kağızı oxumağa. (CM-DKMek-230), (Ses sedanı bir süre sakinleştirdi ve tercüman gazeteyi okumaya başladı.)

316. Sol elini Meşedi Ferecullaha tutub **ve** sağ eli ile öz saqqalının ucundan yapışıb başladı. (CM-DKMek-231), (Sol eliyle Meşedi Ferecullah'ı tuttu ve sağ eliyle sakalının ucundan tutunmaya başladı.)

317. Bir nezer ile baxanda haman reftar başdan-axıra kimi zülm **ve** sitemden ibaret idi. (CM-HT-233), (İlk bakışta bu tavır başından sonuna kadar acımasız ve baskıcıydı.)

318. Axund Mirze Sadıq gelir girir Peri arvadın evine **ve** orada ocaq başında oturub söhbet edir. (CM-HT-236), (Ahund Mirze Sadık gelir ve Peri kadının evine girer ve ateşin yanında oturur ve konuşur.)

319. Menim heç bir sözüm yoxdur, qızı vermişem **ve** qurtarıb getdi. (CM-Ka-237), (Başka sözüm yok, kızımı verdim ve bitti gitti.)

320. Elini yemekden çekib üzünü tutdu heyete **ve** ucadan arvadını harayladı. (CM-Ka-238), (Elini yemeklerden çekti, dışarı çıktı ve yüksek sesle karısına bağırdı.)

321. Dayandım **ve** baxdım Meşedi Memmedelinin üzüne. (CM-Ka-239), (Durdum ve Meşedi Memmed Ali'nin yüzüne baktım.)

322. Kişinin üzüne baxa-baxa qaldım **ve** bilmedim ne deyim. (CM-Zır-239), (Adamın yüzüne baktım ve ne diyeceğimi bilemedim.)

323. Ellerimi bir teher hemşerimin ellerinden qopartdım **ve** özümü soxdum küçe qapımızdan içeri **ve** geri çönüb bir defe üzr istedim. (CM-Zır-240), (Ellerimi hemşerimin ellerinden kopardım ve kendimi sokak kapısından içeri soktum ve geri döndüm ve bir kez özür diledim.)

324. Girdim eve **ve** bir tike çörek yedim. (CM-Zır-240), (Eve gittim ve bir parça ekmek yedim.)

325. Qurbaneli bey istedi yapışa elimden **ve** meni saxlaya, dartındım **ve** özümü qurtardım.(CM-Zır-241), (Kurban Ali bey elimi elimden yapışarak beni tutmak istedi, çektim kendimi kurtardım.)

326. Rus **ile** Osmanlının arası serin idi. (CM-Zır-241), (Ruslarla Osmanlılar arasındaki ilişki güzeldi.)

327. Men çox ac idim **ve** çox da yorulmuşdum. (CM-Zır-242), (Çok açtım ve çok yorgundum.)

328. Dünen men idarede qeyri hemşerilerimin birine rast geldim **ve** bu keyfiyyet yadıma düşdü. (CM-Zır-242), (Dün iş arkadaşlarımdan biriyle ofiste tanıştım ve bu kaliteyi hatırladım.)

329. Men ile onun dostluğu heqiqi **ve** köhne idi. (CM-RK-244), (Onunla arkadaşlığım gerçek ve eskiydi.)

330. Refiqim düşdü qabağa **ve** yavaş-yavaş gelirdik menzile teref. (CM-RK-246), (Arkadaşım öne düştü ve yavaş yavaş eve dönüyorduk.)

331. Xaçperest içinde öpüşmeyi redd etmek böyük edepsizlik **ve** günah hesab olunur. (CM-RK-247), (Hıristiyanlıkta öpüşmeyi reddetmek büyük bir ahlaksızlık ve günah olarak kabul edilir.)

332. Sübh tezden durduq **ve** çayımızı içib, ikiqatlı poçt arabasına mindik **ve** yola düşdük. (CM-RK-248), (Sabah erken kalktık, çayımızı içtik, çift katlı posta arabasına bindik ve gittik.)

333. Arabaçı atları saxladı **ve** düşdü yere. (CM-RK-248), (Sürücü atları durdurdu ve yere düştü.)

334. Axşam vaxtı bir stekan çay içdim **ve** gücle bir tike çörek yedim, yatdım **ve** sübh tezden durub çay qırağına getdim. (CM-RK-249), (Akşam bir bardak çay içip zorla bir parça ekmek yedim, yattım ve sabah erken kalkıp nehre gittim.)

335. Görüşenden sonra oturdum **ve** söhbet eledik. (CM-S-250), (Toplantıdan sonra oturdum ve konuştuk.)

336. Biz dördümüz de dayandıq **ve** başladıq bir-birimizin üzüne baxmağa. (CM-S-250), (Dördümüz de durduk ve birbirimizin yüzüne bakmaya başladık.)

337. Ev sahibi qaçdı çöle **ve** haman saat sevincek qayıdıb geldi. (CM-S-250), (Ev sahibi kaçtı ve mutlu şekilde geri döndü.)

338. Edib refiqimiz çengeli balığın bir tikesine ilişdirib qalxızdı yuxarı **ve** burnunun qabağına tutub iyledi ve dedi. (CM-S-251), (Edip arkadaşımız çatalı balığın bir parçasına batırıp havaya kaldırdı ve burnunun önüne tuttu, kokladı ve dedi.)

339. Qalxdı ayağa **ve** ağzında yavan çöreyi çeyneye-çeyneye dedi. (CM-S-252), (Ayağa kalktı ve ağzındaki yumuşak ekmeği çiğnedi.)

340. Borc bildim çıxam heyete **ve** bu ehvalatdan xeberdar olam. (CM-YT-254), (Dışarı çıkıp bu hikayenin farkında olmayı kendime borçluyum.)

341. Burada naçalnikin çox uca **ve** çox acıqlı sesini eşitdim. (CM-YT-254), (Burada reis'in çok yüksek ve çok kızgın sesini duydum.)

342. Hirsinden kişinin gözleri qızarmışdı **ve** mene bir qeder dik-dik baxandan sonra elini stolun üste teref uzatdı **ve** soruşdu. (CM-YT-255), (Adamın gözleri öfkeden kızardı ve bir süre bana baktıktan sonra elini masaya uzattı ve sordu.)

343. Emoğlumun peşesi qoyun saxlamaq idi **ve** qoyunları da kürd çobanlarına tapşırmışdı. (CM-YT-256), (Kuzenim'in işi koyun beslemekti ve koyunları Kürt çobanlara emanet etti.)

344. Qulluğumu qurtarıb geldim eve **ve** çörekden qabaq gene götürdüm tüteyi ve gene istedim çalam. (CM-YT-257), (Hizmetimi bitirdim ve eve geldim ve ekmekten önce yine frütü aldım ve tekrar üfürmek istedim.)

345. Çörek yedim **ve** çıxdım getdim gezmeye **ve** qayıdıb gelenden sonra gene istedim imtahan eleyim. (CM-YT-257), (Ekmek yedim ve yürüyüşe çıktım ve döndüğümde tekrar sınava girmek istedim.)

346. Divanxanaya yetişdim **ve** yoldaşlarımın cemisine salam verdim. (CM-YT-258), (Hapishaneye ulaştım ve bütün arkadaşlarımı selamladım.)

347. İmtahanlar qurtarıbdır **ve** sen gecikmisen, fürseti itirmisen. (CM-ŞF-260), (Sınavlar bitti ve geç kaldın, fırsatı kaçırdın.)

348. İnsafa gelmek istedi **ve** professor Süleymanbeye yavıqlaşıb ona yavaşca ne ise dedi. (CM-ŞF-260), (Aklı başına gelmek istedi ve Profesör Süleymanbey'e yaklaştı ve ona yavaş yavaş bir şeyler söyledi.)

349. Xelil elinde defter leksiya otağından çıxdı **ve** xeyli edeb ve ehtiyatla defteri getirdi iki elli tutdu professor Süleymanbeylinin qabağına. (CM-ŞF-262), (Halil, elinde bir defterle ders odasından çıktı ve çok nazik ve özenli bir şekilde getirdi ve onu Profesör Süleymanbey'in önünde tuttu.)

350. Vereqi çönderdi **ve** başladı gülmeye. (CM-ŞF-262), (Yaprağı çevirdi ve gülmeye başladı.)

351. Men deyine-deyine bir eski tapıb yazını temizledim **ve** çekildim getdim. (CM-SU-264), (Söylene söylene bir bez buldum ve yazını temizledim ve geriye çekilip gittim.)

352. O günü bidamaq oldum **ve** çörek yeye bilmedim. (CM-SU-265), (O günü iştahsızdım ve ekmeke- yiyemedim.)

353. Ev adamı ve uşaqlar **ve** bir de men özüm çıxarıq bunun qabağına, kefini soruşarıq **ve** sonra getirdiyi eşyaya tamaşa edib qiymetini soruşarıq. (CM-SU-266), (Ev sahibi ve çocuklar ve ben kendim onun karşıladım, hatrını soruyoruz ve sonra getirdiği eşyalara bakıp fiyatını soruyoruz.)

354. Dünen Keble Ezim gene yağ **ve** yumurta getirmişdi. (CM-SU-266), (Keble Azim dün yine tereyağı ve yumurta getirdi.)

355. Kişi yağı **ve** yumurtanı qoyub yere, keçib qapının dalına **ve** fikre gedib. (CM-SU-266), (Adam yere tereyağı ve yumurtayı koydu, kapının arkasına gitti ve fikre gitti.)

356. Keble Ezim metlebi duydu **ve** men soruşmamış dedi. (CM-SU-266), (Keble Azim olanları duydu ve ben sormadan söyledi.)

357. Uşaqlar doluşdular **ve** gözleri divara sataşan kimi çox teeccüb etdiler **ve** menden soruşmağa başladılar. (CM-SU-267), (Çocuklar doluştular ve gözleri duvara çarptıkları anda çok şaşırdılar ve bana sormaya başladılar.)

358. Men gene güldüm **ve** uşaqlarımı çağırdım **ve** onlara bele dedim. (CM-SU-267), (Yine güldüm ve çocuklarıma seslendim ve onlara söyledim.)

359. Biri Hacı Mirze Settar idi **ve** diğeri Meşedi Nurmemmed idi. (CM-B-267), (Biri Hacı Mirza Settar, diğeri Meşedi Nurmemmed idi.)

360. Baxdı qurtardı **ve** bilmirem ne dedi, ne demedi **ve** hekim faytona minib gedende xalamın eri telesik mene bir qepik verdi **ve** dedi. (CM-B-268), (Bakıp bitirdi ve ne dediğini, ne söylemediğini bilmiyorum ve doktor faytona bindiğinde halamın eşi aceleyle bana bir kuruş verdi ve söyledi.)

361. Xeyalımda qurmuşdum gedem düz baqqal çarşısına **ve** buzu alam gelem. (CM-B-268), (Doğruca çarşıya gitmeyi ve buz almayı hayal ettim.)

362. İt küçeye çıxmadı **ve** heyetden itin yorğun sesi gelirdi. (CM-B-269), (Köpek dışarı çıkmadı ve köpeğin yorgun sesi eşikten geldi.)

363. İtin hürmeyine qulaq vermedim **ve** xalamı da mülahize eledim. (CM-B-269), (Köpeğin havlamasını dinlemedim ve teyzemi düşündüm.)

364. Baqqal çarşısına yetişdim **ve** bir qepiyi uzatdım verdim buz satana. (CM-B-269), (Çarşıya ulaştım ve buz satıcısına bir kuruş verdim.)

365. Men qorxdum qaçdım **ve** bir qeder uzaqlaşdım. (CM-B-270), (Korkarak kaçtım ve bayağı uzaklaştım.)

366. Suyu axa-axa buzu tez torpağın içinden götürdüm tulladım divarın kölgesine **ve** qaçdım yerdeki daşlara teref **ve** qabağıma gelen daşları yerden qapdım başladım Şireliye teref tullamağa. (CM-B-270), (Suyu akan buzu topraktan hızla alıp duvarın gölgesine attım ve yerdeki taşlara taraf koştum ve önümdeki taşları yerden yakalayıp Şireli'ye doğru atmaya başladım.)

367. Kişi düz geldi yapışdı oğlunun qulağından **ve** çeke-çeke apardı heyetine. (CM-B-271), (Adam doğruca geldi, oğlunun kulağına yapıştı ve çekerek eşiğe götürdü.)

368. Şireli durub darvazasının ağzında **ve** mene teref baxır. (CM-B-271), (Şireli kapıda duruyor ve bana bakıyor.)

369. Meqsed suallara cavab vermek **ve** bele fenni meseleleri açmaq deyil. (CM-B-272), (Amaç sorulara cevap vermek ve bu tür bilimsel problemleri çözmek değil.)

370. Müdir kağızı aldı **ve** başını bulaya-bulaya oxudu **ve** bir söz demeyib qelemi götürdü haman kağızın üstüne bir şey yazdı **ve** axırda mene verdi. (CM- H-273), (Müdür kağıdı alıp başını sallayarak okudu ve tek kelime etmeden kalemi aldı, üzerine bir şeyler yazdı ve sonunda bana verdi.)

371. Küçeye çıxdım **ve** çox acmışdım. (CM-H-274), (Dışarı çıktım ve çok acıktım.)

372. Uşağın anası ile çıxdıq **ve** küçede duran hamballarn birini çağırdıq. (CM-H-275), (Çocuğun annesi ile dışarı çıktık ve sokakta duran hamallardan birine seslendik.)

373. Küçenin döneceyinde yapışdım arvadın elinden **ve** xelvetce soxulduq sol terefde bir darvazaya. (CM-H-276), (Sokağın dönüşünde karımın eline sarıldım ve gizlice soldaki bir kapıya taraf gittim.)

374. Tez-tez yağış yağırdı **ve** göy ot dizden yuxarı çıxmışdı. (CM-THek-277), (Sık sık yağmur yağdı ve dizlerin üzerinde yeşil çimen yükseldi.)

375. Hekim sarı saçlı **ve** sarı saqqallı bir kişi idi. (CM-THek-278), (Doktor sarı saçlı ve sarı sakallı bir adamdı.)

376. Çöreyi getirdiler **ve** Hesen bey qabaqca şerab stekanını qalxızıb hekimin sağlığına içdi. (CM-THek-279), (Ekmek getirdiler ve Hasan bey önce şarabı kaldırdı ve doktorun sağlığına içti.)

377. Taxıl hekimi durdu ayağa **ve** başladı yola hazırlanmağa. (CM-THek-280), (Tahıl doktoru ayağa kalktı ve geziye hazırlanmaya başladı.)

378. Hesen bey mecbur olub haman şüşeni içindeki arağı ile ve qurdu ile götürüb tullasın çöle **ve** bele de eleyir. (CM-THek-281), (Hasan bey votka ve solucanla aynı şişeyi alıp dışarı atmak zorunda kalıyor ve böyle de yapıyor.)

379. Evvel men dayandım **ve** getmek istemedim. (CM-BK-282), (Önce durdum ve gitmek istedim.)

380. Oturanlardan biri ayağa durdu **ve** Balaqedeşi sesledi. (CM-BK-282), (Oturanlardan biri ayağa kalktı ve Balagedeş'e seslendi.)

381. Yarım saata qeder burada eyleşdik **ve** axırda ayrıldıq. (CM-BK-284), (Yarım saat burada oturduk ve sonunda ayrıldık.)

382. Qalan üç nefer müsahib de bunu tesdiq elediler **ve** menden soruşdular. (CM-BK-285), (Geride kalan diğer üç kişi de bunu doğruladı ve bana sordu.)

383. Balaqedeş de mene baxdı **ve** her ikimiz qalanlarla xudahafiz eledik . (CM-BK-286), (Balagedeş bana baktı ve ikimiz de geri kalanına veda ettik.)

384. Men durdum ayağa **ve** geldim dayandım şkafın qabağında.(CM-ŞB-288), (Ayağa kalktım geldim ve dolabın önünde durdum.)

385. Oğlu qehqeh ile güldü **ve** mene teref baxdı. (CM-ŞB-289), (Oğlu kahkahayla güldü ve bana baktı.)

386. Burada men kitabı gene aldım elime **ve** açdım orta sehifelerini vereqledim. (CM-ŞB-290), (Burada kitabı tekrar aldım ve açtım ve sayfalarını çevirdim.)

387. Arvad getdi **ve** xanım eyleşdi. (CM-ŞB-291), (Kadın gitti ve hanım oturdu.)

388. Ev sahibinden utandım **ve** yorulmağımı büruze vermek istemedim. (CM-G-293), (Ev sahibinden utandım ve yorgun olduğumu göstermek istemedim.)

389. O biri otağın qapısı açıq idi **ve** görürdüm ve eşidirdim. (CM-G-294), (Diğer odanın kapısı açıktı ve görebiliyordum ve duyabiliyordum.)

390. Gedirler **ve** bir qapıda dayanırlar. (CM-G-294), (Gidiyorlar ve bir kapıda duruyorlar.)

391. Ara qapı örtüldü **ve** Zeynebin sesini daha eşitmedik. (CM-G-295), (Kapı kapandı ve Zeyneb'in sesini bir daha hiç duymadık.)

392. Elektrik çıraqları yandı **ve** meni de bu qaranlıq xülayasından oyatdı. (CM-G-295), (Elektrik ışıkları yandı ve beni bu karanlık fanteziden uyandırdı.)

393. Elektrik fenninin telebesi şad **ve** güle-güle geldi. (CM-G-295), (Elektrik bilimi öğrencisi mutlu ve gülerek geldi.)

394. Meşedi Rehim, sen ele eleme **ve** bu nahaq zehmeti de çekme. (CM-BMR-296), (Meşedi Rehim, bana dokunma ve bu haksız çabayı gösterme.)

395. Meşedi Rehim, sen niye bele eledin **ve** men heç başa düşe bilmirem. (CM-BMR-297), (Meşedi Rehim, bunu neden yaptığını anlayamadım.)

396. Men bu haletde **ve** bu deqiqe bir evdar **ve** qarınqulu meşediye oxşayırdım. (CM-BMR-298), (Bu haldeyken ve şu anda bir ev hanımı ve açgözlü bir Meşedi gibi görünüyorum.)

397. Neticede qezet idaresi üçün böyük bir meyusluq **ve** peşmanlıq üz verir. (CM-GM-298), (Sonuç olarak, gazete yönetimi için büyük bir hayal kırıklığı ve pişmanlık var.)

398. Ne vaxt kefleri istedikde meni **ve** ac heyvanlarımı yola salsınlar. (CM-GM-299), (Ne zaman eğlenmek isterlerse, beni ve aç hayvanlarımı görmelerine izin verin.)

399. Meqale yazılıb **ve** meqale sahibi melumdur. (CM-GM-302), (Makale yazıldı ve makalenin yazarı biliniyor.)

400. Onu böyük **ve** qalmaqallı şeherde heç vaxt tapa bilmezsen. (CM-Oİ-302), (Onu asla büyük ve skandal bir şehirde bulamayacaksın.)

401. Hava çox xoş keçirdi **ve** sübh tezden durub, tüfengleri götürüb gedirdik dovşan ovuna. (CM-Oİ-303), (Hava çok güzeldi ve sabah erken kalktık, tüfeklerimizi aldık ve tavşan avına çıktık.)

402. İnek nece oğru ola biler **ve** neyi oğurlaya biler? (CM-Oİ-303), (Bir inek nasıl hırsız olabilir ve ne çalabilir?)

403. On üç gün men Qaraqılçıq kendinde qaldım **ve** bu on üç günün bir heftesine kimi dovşan vurub getirmek ve onları parçalayıb köpeklere vermekle keçirtdim. (CM-Oİ-303), (On üç gün Karakılçık köyünde kaldım ve bu on üç günün bir haftası boyunca tavşanları avlayıp köpeklere vererek geçirdim.)

404. Hava qarınlıqladı **ve** çıraqlar yandı. (CM-Oİ-304), (Hava karardı ve lambalar yandı.)

405. Burada sene qonaq olub gezib dolanıram **ve** yağlı süd-qatıqlardan yeyib-içirem. (CM-Oİ-305), (Burada sizi ziyaret ediyorum ve dolaşıyorum ve yağlı süt içiyorum ve yoğurt yiyorum.)

406. Bu heyvan ne vaxt **ve** kimden bu oğurluğu öyrenibdir. (CM-Oİ-306), (Bu hayvan bu hırsızlığı ne zaman ve kimden öğrendi?)

407. Qiyameddinli bir böyük obadır **ve** qedimden oğurluqda şöhret tapıbdır. (CM-Oİ-306), (Giyameddinli büyük bir köydür ve eskiden bu yana hırsızlığıyla ünlüdür.)

408. Emoğlumla bir soyuq günde atları mindik **ve** Qiyameddinliye geldik çıxdıq. (CM-Oİ-307), (Kuzenim ve ben soğuk bir günde atları bindik ve Giyameddinli'ye geldik.)

409. Mirze Xelil zengi çaldı **ve** şagirdleri sinfe yığdı. (CM-Oİ-308), (Mirze Halil zili çaldı ve öğrencileri sınıfta topladı.)

410. Biz qayıdıb otağa geldik **ve** qoca kişi de içeri girdi. (CM-Oİ-308), (Odaya geri döndük ve yaşlı adam içeri girdi.)

411. Bunların övladı yox idi **ve** evvelinden heç de olmamışdı. (CM-İE-310), (Çocukları yoktu ve eskiden de hiç olmadı.)

412. Axırda er **ve** arvad gene barışdılar. (CM-İE-311), (Sonunda koca ve karı yine barıştı.)

413. Hacı Ramazanın fikrine bir şey geldi **ve** ürekden derin ah çekdi. (CM-İE-312), (Hacı Ramazan'ın aklına bir şey geldi ve derin derin iç çekti.)

414. Keble İmameli subay bir kişidir **ve** evi-eşiyi olmadığından hamam dalanında yatırdı. (CM-İE-312), (Keble İmam Ali bekar adamdır ve evi olmadığı için hamamın çatısında yatardı.)

415. Burada yazılan keyfiyyeti **ve** bu hekayede adları çekilen molla ve meşedileri gülünc hesab edirler. (CM-İE-313), (Burada yazılanların kalitesi ve bu hikayede adı geçen imamlar ve meşediler gülünç görünüyor.)

416. Erle-arvad tez-tez dalaşır **ve** tez-tez barışır da. (CM-İE-313), (Karı ve koca sık sık kavga eder ve genellikle barışır.)

417. Men girdim kişilerin yanına **ve** salam verib keçdim yuxarı ve eyleşdim. (CM-Yu-314), (Adamların yanına gittim ve onları selamladım ve yukarı çıktım ve oturdum.)

418. Çıxdıq dalana **ve** Keble Tağı ucadan çağırdı. (CM-Yu-315), (Sokağa çıktım ve Keble Tağı yüksek sesle seslendi.)

419. İstedim yerden daş götürem **ve** arvadın dalıyca qaçam. (CM-Yu-316), (Yerden bir taş alıp karımın peşinden koşmak istedim.)

420. Küçe ile keçerken, mat **ve** meettel qaldım. (CM-Kı-317), (Karşıdan karşıya geçerken şaşırdım.)

421. Qadın ağıl **ve** kamalda, qabiliyet **ve** zekavetde kişiden aşağı hesab olunurdu. (CM-Kı-318), (Kadınlar zeka ve mükemmellik, yetenek ve akıl bakımından erkeklerden aşağı görülüyordu.)

422. Sabahı geyinib getdim texnikuma **ve** müdiri orada defterxanada tapdım. (CM-U-319), (Ertesi gün giyindim ve koleje gittim ve müdürü oradaki ofiste buldum.)

423. Burada müdir de menim kimi ayaq üste qalxdı **ve** elini mene uzatdı **ve** gene yaylağın ucuzluğuna qayıtdı. (CM-U-320), (Burada benim gibi müdür ayağa kalktı ve elini bana uzattı ve meranın ucuzluğuna geri döndü.)

424. O da celd tullandı sekiye **ve** tullanandan sonra qatar ile beraber qaçmağa üz qoydu. (CM-İK-322), (Hızlıca kaldırıma atladı ve atlamadan sonra trenle kaçmaya başladı.)

425. Camaat birden dağıldı here öz evine **ve** işine. (CM-İK-322), (Cemaat birdenbire burada evlerine ve işlerine dağıldı.)

426. Bir ay bundan qabaq övretim **ve** uşaqlarımı da götürüb Ağdaşdan Bakıya köçmüşem. (CM-ŞK- 323), (Bir ay önce eşim ve çocuklarımla Ağdaş'tan Bakü'ye taşındım.)

427. Orada sadece dolanırdı **ve** ev-eşik işlerine, uşaqlara başı qarışıb, qeyri fikre düşmezdi **ve** camaatla **ve** gezib dolanmaqla heç işi olmazdı. (CM-ŞK-323), (Sadece orada dolaşıyordu ve ev işleri, çocuklar tarafından dikkati dağılmayacak ve insanlarla ve etrafta dolaşmakla hiçbir ilgisi olmayacaktı.)

428. Onlar hemişe bizim eve xoş gelir, sefa getirirler **ve** menim gözümün üste yerleri var. (CM-ŞK-324), (Evimize her zaman hoş geldiniz, sefa getirdiniz ve gözümün önünde yeriniz var.)

429. Bir neçe arvad **ve** kişi vaqona girdiler **ve** sağımızda-solumuzda yer tutdular. (CM-İA-325), (Birkaç kadın ve adam trene bindi ve solumuzda ve sağımızda oturdu.)

430. İndi oğlum bu işleri başa düşmür **ve** onun üçün de iki almanın birini yetim uşağa verir. (CM-İA-326), (Şimdi oğlum bunu anlamıyor ve onun için iki elmadan birini bir yetime veriyor.)

431. Özü müselmana oxşayırdı **ve** heqiqetde de müselman imiş. (CM-Sa-327), (Müslüman gibi görünüordu ve aslında bir Müslümandı.)

432. Men qalxdım, oturdum taxtın üstüne **ve** üzümü tutdum kiseciye. (CM-Sa-328), (Ayağa kalktım, yatağın üstünde oturdum ve yüzümü kiseciye taraf tuttum.)

433. Müellim Mirze Eliqulu övretini **ve** iki uşağını götürüb, Bahadır yüzbaşının evine köçübdür. (CM-Zel-329), (Öğretmen Mirze Aligulu, karısı ve iki çocuğunu alarak Yüzbaşı Bahadır'ın evine taşıdı.)

434. Bir-iki kendli geldi yanımıza **ve** bizim kim olduğumuzu **ve** haradan geldiyimizi soruşdu. (CM-Zel-330), (Birkaç köylü bize geldi ve kim olduğumuzu ve nereden geldiğimizi sordu.)

435. Lampa getiren uşaq getdi **ve** qayıdıb elinde bir süfre getirdi açdı yere **ve** onun dalınca bir kendli oğlan elinde qatıq-çörek getirdi. (CM-Zel-330), (Lambayı getiren çocuk gitti ve elinde bir sofra ile geri geldi, sofrayı serdi ve arkasından bir köylü çocuğu elinde yoğurt ve ekmek getirdi.)

436. Men **ve** Teymur Mirze dinmedik. (CM-Zel-330), (Teymur Mirze ve ben sustuk.)

437. Bahadır yüzbaşının divarı uçub **ve** altında adam qalıb. (CM-Zel-331), (Yüzbaşı Bahadır'ın duvarı yıkıldı ve altında bir adam kaldı.)

438. Peri arvadın uşağı bütün geceni ağladı **ve** bütün gece men onun ağlamağına qulaq vedim. (CM-Zel-332), (Peri kadının çocuğu bütün gece ağladı ve bütün gece onun ağlamasını dinledim.)

439. Durdum ayağa **ve** tek birce pilleni yendim heyete. (CM-Zel-332), (Ayağa kalktım ve merdivenlerden tek tek indim.)

440. Bizi qabaq otaqdan keçirdiler **ve** ikinci otağa apardılar. (CM-GB-334), (Bizi ön odadan ikinci odaya götürdüler.)

441. Oturduq çay içmeye **ve** evin sahibi övret elinde mürebbe getirdi qoydu qabağımıza. (CM-GB-335), (Çay içmek için oturduk ve evin sahibinin karısı elinde reçel getirip önümüze koydu.)

442. Men bunu yersiz gördüm **ve** getdim iki balıncın birini götürdüm qoydum kenara **ve** qızımı oyatdım. (CM-GB-336), (Yerinden çıktığını gördüm ve iki yastıktan birini alıp bir kenara koyup kızımı uyandırdım.)

443. Xeyalım Nuxaya getmek **ve** orada bir neçe gün qalmaq idi. (CM-GB-339), (Hayalim Nuha'ya gidip birkaç gün orada kalmaktı.)

444. Axşamkı cüt balınc meselesini yadıma saldım **ve** ermeni arvadı geldi durdu gözümün qabağında. (CM-GB-340), (Akşam yastık meselesini hatırladım ve Ermeni kadın gelip gözlerimin önünde durdu.)

445. Görek bunların atları nece çapacaq **ve** görek yorulub duranı olacaq? (CM-AD-341), (Bakalım atlarının nasıl koştuğunu görelim ve ne kadar yorgun olduklarını görelim.)

446. Hekime **ve** dermana xercimiz çıxmayıbdır **ve** azar da def olub gedibdir. (CM-AD-342), (Doktor ve ilaç için ödeme yapmadık ve hastalık da def olmuş gitmiş.)

447. Bu gece burada menim üçün xoş keçdi **ve** buna da iki şey sebeb oldu. (CM,-AD-343), (Bu gece burada iki nedenden dolayı iki vakit geçirdim.)

448. İki saat sonra çıxdıq **ve** şenlikden bir qeder uzaqlaşandan sonra men özüm de qalxdım mindim Esedin yanına. (CM-AD-345), (İki saat sonra dışarı çıktık ve bir düre partiden uzaklaştıktan sonra kalkıp Asad'a gittim.)

449. Men qezavü-qedere o qeder de inanan deyilem **ve** gelecekden xeber verenleri yalancı adam hesab edirem. (CM-AD-346), (Kadere pek inanmıyorum ve geleceği öngörenleri yalancı olarak görüyorum.)

450. Atlar dayanan kimi sağdan **ve** soldan camaat hay-küye başladı. (CM-AD-347), (Atlar durur durmaz kalabalık sağdan ve soldan bağırmaya başladı.)

451. Sonra men **ve** uşaqlar piyada faytonun dalıyca getmişik haman camaatın içine! (CM-AD-347), (Sonra ben ve çocuklar faytonun peşinden yürüyerek aynı kalabalığa kadar takip ettik.)

452. Kişi hissesine de meni teyin etdiler **ve** men bu işe her halda artıq hevesle yapışdım. (CM-AD-348), (Beni bir erkek olarak atadılar ve ben zaten bu konuda hevesliydim.)

453. Darvazadan küçeye çıxanda **ve** biçare xalamı görende Ebdülkerim yadıma düşdü. (CM-AD-350), (Kapıdan sokağa çıkıp zavallı teyzemi görünce aklıma Abdulkerim geldi.)

454. Cümlesi binamaz **ve** oruc yeyendir? (CM-ER-351), (Hepsi namaz kılmayan ve oruç yeyendir mi?)

455. Günü keçmez, men olmasam xanın **ve** şahın. (CM-ÇD-359), (Han'ın ve şah'ın günü geçmez ben olmasam.)

456. Çayın dadı **ve** etri gelmesin? (CM-ÇD-359), (Çayın tadı ve aroması gelmesin mi?)

457. Edecek terifim qoca **ve** cavan. (CM-ÇD-360), (Benim tanımım yaşlı ve genç.)

458. Kendin ağsaqqalı **ve** möteber sakini Velisoltanın tövle otağındaydı. (CM-KO-371), (O bir ihtiyar ve köyün saygın bir sakini olan Veli Soltan'ın ahırındaydı.)

459. Qalan kendliler **ve** ermeniler Nureliye teref baxdılar. (CM-KO-374), (Köylülerin ve Ermenilerin geri kalanı Nur Ali'ye baktı.)

460. Kenardan taqqıltı **ve** qiylüqal sesi gelirdi. (CM-KO-378), (Yandan bir vuruş ve gıcırtı geldi.)

461. Evde bitli bacılarınla el-ele verib, atılıb düşürsen **ve** gülürsen. (CM-KO-387), (Evde bitli kız kardeşlerinle el ele tutarak zıplarsın ve gülersin.)

462. Birden qah-qaha çekib gülür **ve** qaçır eşiye. (CM-KO-388), (Aniden güler ve kapıa koşar.)

463. Ey menim eziz **ve** mehriban qardaşım Meşedi Oruc! (CM-KO-390), (Ey sevgili ve sevimli kardeşim Meşedi Oruç!)

464. Heqiqetde bu möcüzedir ki, insan ölenden sonra dirile **ve** bizim kimi ağıllı-başlı adam ola. (CM-KO-392), (Aslında bir insanın öldükten sonra dirilip bizim gibi bilge bir adam olması bir mucizedir.)

465. Kerbelayı Fatma xanım **ve** qulluqçusu Zeyneb otağı seliqeye salırlar. (CM-KO-394), (Kerbela Fatma hanım ve uşağı Zeynep odayı düzenliyor.)

466. Hacı Hesen bir terefden **ve** Şeyx Ehmed bir terefden, Şeyx Nesurullahı qoltuqlayıb, getirirler içeri **ve** oturdurlar döşeyin üstünde **ve** özleri çekilib, edeble dururlar kenarda. (CM-KO-399), (Bir yandan Hacı Hasan, diğer

yandan Şeyh Ahmet, Şeyh Nasrullah'ı kolundan alıp içeri getirip yere oturtup, kendilerini yukarı çekip kibarca bir kenara çekiyorlar.)

467. Menim evimden narazı getmeyin **ve** meni bedbext elemeyin. (CM-KO-405), (Evimi mutsuz bırakma ve beni mutsuz etme.)

468. Her kes isteyir qabağa keçe **ve** axırda basabas düşür **ve** qiylü-qal başlayır. (CM-KO-410), (Herkes ilerlemek ve sonunda sırılsıklam düşmek ve uyanık kalmaya başlamak ister.)

469. Bir-bir növbe ile **ve** edeb ile **ve** qayda ile desin. (CM-KO-410), (Tek tek söyleyin, görgü kuralları ve düzen ile.)

470. Atandan, anandan **ve** qeyri eqrebanızdan ölen yoxdur? (CM-KO-413), (Babanız, anneniz ve akraba olmayanlardan kimse ölmeyecek mi?)

471. Yazıq arvad dirilsin **ve** öz dili ile cenabınıza erz elesin. (CM-KO-414), (Zavallı kadın diriltilsin ve efendinizle kendi dilinde konuşsun.)

472. Bizim şeherimize bir müctehid gelib **ve** adını da qoyub ölü dirilden. (CM-KO-415), (Şehrimize bir müctehid geldi ve adını da ölüleri dirilten koymuş.)

473. Övretlerin heç biri dinmir **ve** heç biri üzünü açmır. (CM-KO-422), (Kadınların hiçbiri konuşmuyor ve hiçbiri yüzlerini açmıyor.)

474. Nazlı qapıda görsenib, durub **ve** dinmir. (CM-KO-424), (Nazlı kapıda beliriyor, duruyor ve konuşmuyor.)

475. Görek sözü ne idi **ve** bele yalanı kim düzelde biler? (CM-KO-425), (Bakalım sözü neydi ve böyle bir yalanı kim düzeltebilir?)

476. İsgender adamların içinden çıxıb, birden gelir **ve** qapını tepiyi ile berk vurur. (CM-KO-426), (İskender kalabalığın içinden çıktı, aniden gelip kapıyı tekmeledi.)

477. Biz İrevan vilayetindenik **ve** indi ele başa düşürük İsfahan lotuları bizim başımıza getireni, sizin de başınıza getirib. (CM-KO-427), (Erivan vilayetindeniz ve şimdi İsfahan'da başımıza gelenlerin başına çok şey geldiğini anlıyoruz.)

478. Ricet meselesi ortalığa qoyuldu **ve** Şeyx Nesrullah ölülerin dirilmek ixtiyarını qoydu sizin qabağınıza. (CM-KO-428), (Ricet meselesi gündeme geldi ve Şeyh Nesurullah size ölüleri diriltme hakkı verdi.)

479. Razı olmadınız ki, dirilib gelsinler **ve** sizin emellerinizi yerine yetirsinler. (CM-KO-428), (Diriltilmeleri ve niyetlerinizi yerine getirmeleri konusunda hemfikir değildiniz.)

480. Men ayları, ulduzları **ve** dünya-alemleri bura şahid çekerem **ve** bu qızları onlara nişan vererem. (CM-KO-429), (Ayları, yıldızları ve dünyaları buraya çizip bu kızlara vereceğim.)

481. Bu minvalla üçüncü **ve** dördüncü qızı İsgender yola salır. (CM-KO-429), (İskender bununla üçüncü ve dördüncü kızlarını gönderir.)

482. Zeyneb celd gelir durur yüzbaşı **ile** Baxışın arasında. (CM-KO-434), (Zeynep hızla gelip kaptan ile Bahış arasında duruyor.)

483. Qalxır ayağa **ve** üzünü yoldaşlarına tutub deyir. (CM-KO-436), (Ayağa kalkıyor ve yüzünü arkadaşlarına tuttuğunu söylüyor.)

484. Bir qeder sükutdan sonra qapı açılır **ve** Zehranın başı görsenir **ve** yene yox olur. (CM-AK-438), (Bir anlık sessizliğin ardından kapı açılır ve Zehra'nın başı belirir ve tekrar kaybolur.)

485. Mirze Memmedeli oturur öz yerinde dizi üste **ve** kitablarını açıb baxır. (CM-AK- 440), (Mirze Memmed Ali dizlerinin üste çöküp kitaplarını açıyor.)

486. Mirze Memmedeli, men senden xahiş edirem, hövsele eleyesiniz **ve** beyanatınızı başa yetiresiniz. (CM-AK-442), (Mirze Memmed Ali, sizden öfkenizi yenip ifadenizi tamamlamanızı rica ediyorum.)

487. Rüstem bey **ve** Mirze Hesen dururlar ayağa **ve** Mirze Memmedelinin qabağını kesib deyirler. (CM-AK-443), (Rüstem bey ve Mirze Hasan ayağa kalkıp Mirze Memmed Ali'nin önünü keserek dediler.)

488. Kitabın bir sehifesini açır **ve** diqqet ile baxır. (CM-AK-449), (Kitabın bir sayfasını açar ve dikkatlice bakar.)

489. Qalan camaatdan gülen de var **ve** tek-tek çepik çalan da var. (CM-AK-452), (İnsanların geri kalanından gülenler de var ve tek tek alkış yapanlar da var.)

490. Camaatdan **ve** üzvlerden çoxu mürgüleyir, Zehra **ve** Gülbahar da mürgüleyir. (CM-AK-454), (Topluluğun ve üyelerin çoğu uykuya dalıyor, Zehra ve Gülbahar da uykuya dalıyor.)

491. Meşedi Cefer yeriyir camaatın içine **ve** ağlaya-ağlaya pul isteyir. (CM-AK-455), (Meşedi Cafer kalabalığın içine girip ağlayarak para isteyir.)

492. Qurban ve Zaman bağlamanın birini açırlar **ve** üç nefer acların heresine bir çörek **ve** çörek üste yağ qoyub verirler. (CM-AK-456), (Kurban ve Zaman kolilerden birini açıp aç olan üç kişinin her birine birer somun ekmek ve tereyağı koyarlar.)

493. Camaat durur ayağa **ve** acların yemeyine tamaşa edir. (CM-AK-456), (İnsanlar ayağa kalkar ve açların yemek yemesini izler.)

494. Zehra tez durur ayağa **ve** oğlanlarının dalınca yalvara-yalvara gedir. (CM-AK-458), (Zehra çabuk kalkıp oğullarına yalvarıyor.)

495. Gülbahar heyran-heyran baxır **ve** desmalı ile gözünün yaşını silir. (CM-AK-460), (Gülbahar şaşkınlıkla bakıyor ve mendiliyle gözyaşlarını siliyor.)

496. Mirze Memmedeli **ve** Semed Vahid, xahiş edirem ki, familiyanızı da söyleyesiniz. (CM-AK-462), (Mirze Muhammedali ve Samet Vahid, lütfen bana soyadınızı söyleyin.)

497. Men de xüsuf **ve** küsuf duası yazıram. (CM-AK-465), (Ben de hüsuf ve küsuf duası yazıyorum.)

498. Meni efv buyurasınız **ve** salamat qalasınız. (CM-AK-466), (Beni affedin ve selametle kalın.)

499. Mirze Mehemmedeli **ve** Semed Vahid teeccüblü baxırlar Rüstem beye. (CM-AK-467), (Mirze Muhammed Ali ve Samet şaşkınlıkla Rüstem bey'e bakıyorlar.)

500. Rüstem bey sağ elini Mirze Memmedeliye teref atır **ve** gedir çöle. (CM-AK-469), (Rüstem bey sağ elini Mirze Memmed Ali'ye taraf atıyor ve dışarı çıkıyor.)

501. Gülbahar qaçır Qenberin yanına, yapışır elinden **ve** çeke-çeke getirir anasının yanına **ve** özü de çökür anasının qabağında, elini götürür **ve** çağırır. (CM-AK-470), (Gülbahar, Genber'e koşar, elini tutup annesine taraf getirir ve annesinin önüne çöker, elini tutar ve seslenir.)

502. Ana, Qenber **ve** çobanlar gelibler senin kefini xeber almağa. (CM-AK-470), (Anne, Genber ve çobanlar senin halini hatrını sormaya gelmiş.)

503. Gülbahar kitabı qoyur cibine **ve** gedir oturur pencerenin qabağında, dizlerini qucaqlayır **ve** baxır çöle teref. (CM-AK-475), (Gülbahar kitabı cebine koyar ve pencerenin önüne oturur, dizlerini kucaklayarak dışarı bakar.)

504. Elinde çubuq telesik gelir bu adamların yanına **ve** üzünü tutur Nuruya **ve** Kerbelayı Mirzalıya. (CM-AK-483), (Elindeki bir sopayla aceleyle bu insanlara doğru gelir ve yüzünü Nuru ve Kerbela Mirzeli'ye tutar.)

505. Kendlilerden bir neçesi gülüşür **ve** bir-birinin üzüne baxır. (CM-AK-492), (Bazı köylüler gülüyor ve birbirlerinin yüzüne bakıyor.)

506. Pirverdi bey **ve** Nezereli bezi kendliler ile pıçıldaşırlar. (CM-AK-493), (Pirverdi bey ve Nezer Ali bazı köylülerle fısıldaşıyor.)

507. Oğlunun elinden yapışır **ve** o teref-bu terefe baxır. (CM-AK-494), (Oğlunun eline yapışır ve şu tarafa bakar.)

508. Qasım kişi ellerini üzüne sürtür **ve** salavat çevirir. (CM-AK-504), (Kasım amca ellerini yüzüne sürüyor ve salavat çekir.)

509. Şagirdler fikirleşir **ve** bir kes barmağını qalxızır. (CM-AK-506), (Öğrenciler düşünür ve tek kişi parmağını kaldırır.)

510. Uçitel başını salır aşağı **ve** dinmir. (CM-AK-511), (Öğretmen başını eğiyor ve konuşmuyor.)

511. Uşaqlar buna da cavab vermirler **ve** yene ağlaşırlar. (CM-L-513), (Çocuklar buna da cevap vermiyor ve tekrar ağlıyor.)

512. Ne millet olduğu melum deyil **ve** uşaqlara yavuq gelib elleri ile **ve** özüne mexsus sesi ile bir şey soruşur. (CM-L-513), (Hangi milletten olduğu belli değil ve çocuklara yaklaşıp elleriyle kendine ait sesiyle bir şeyler sorar.)

513. Lal bunu görcek qalxır ayağa **ve** bir qeder geri çekilir. (CM-L-514), (Lal adam onu görür görmez ayağa kalkıyor ve biraz geri çekiliyor.)

514. Uzaqdakı adam yetişir **ve** salam verir. (CM-Lan-515), (Uzaktaki adam geliyor ve selam veriyor.)

515. Her bir hakimin birinci vezifesi memleketin abad **ve** ehalinin istirahet **ve** seadetidir. (CM-DY-518), (Her hakimin ilk görevi memleketin refahı ve halkın dinlenme ve mutluluğudur.)

516. Doktor buna teeccüb etdi **ve** üzünü Hacı Nayibe tutdu. (CM-DY-523), (Doktor şaşırdı ve yüzünü Hacı Nayib'e çevirdi.)

517. Hacı Nayib **ve** qeyrileri mat qaldılar. (CM-DY-524), (Hacı Nayib ve diğerleri şaşkına döndü.)

518. Meşedi Zeyneb bunları görcek tez durur ayağa **ve** yerden başmaq tayını getirir **ve** atır delilerin üstüne. (CM-DY-524), (Meşedi Zeynep onları

görmek için çabucak ayağa kalkar ve ayakkabısının tekini alır ve delilerin üzerine fırlatır.)

519. Sona **ve** Molla Abbas ikiqat baş yendirirler **ve** bir söz demirler. (CM-DY-525), (Sona ve İmam Abbas iki büklüm başını eğiyor ve tek kelime etmiyor.)

520. Fazili bu halda görüb, Molla Abbası çağırır **ve** ağlayır. (CM-DY-528), (Fazil'i bu durumda gördüğünde İmam Abbas'a seslenir ve ağlıyor.)

521. Ay hekim, menim bu Fazilime bir dava ver, ağıllansın **ve** meni çox çimdiklemesin. (CM-DY-531), (Doktor, bana bu Fazil aleyhine dava aç, aklını başına toplasın ve beni fazla sıkıştırmasın.)

522. Deliler dinmirler **ve** bir tövr özlerini qoruyurlar. (CM-DY-531), (Dediler susmuyor ve bir şekilde kendilerini koruyor.)

523. Hekim gelir ağlayanların yanına **ve** teeccüb ile evvel bunlara **ve** sonra Ferraş Şimreliye teref baxıb, işare ile soruşur. (CM-DY-534), (Doktor ağlayanların yanına gelir ve önce şaşkınlıkla onlara sonra da Ferraş Şimreli'ye bakar ve işaretle sorar.)

524. Fazil **ve** camaat hamısı qorxub qaçır. (CM-DY-546), (Fazil ve halk korku içinde kaçıyor.)

525. Meclisi kend şura sedri Heseneli bu sözlerle başlayır **ve** teze içeri giren Zeynala üzünü tutub bir növ acıqlı deyir. (CM-Y-548), (Köy meclisi başkanı Hasan Ali bu sözlerle başlar ve yeni gelen Zeynal'a yüzünü tutarak ve biraz kızgın bir şeyler söyleyerek söyler.)

526. Kendlilerin içinde gülüşme ucalır **ve** fışqırıq çalınır ve camaat gülüşür. (CM-E-550), (Köylüler arasındaki kahkalar yükselir ve ıslıklar çalınır ve insanlar gülüyor.)

527. Bunlar daxil olur camaatın içine **ve** yuxarı başa keçirler. (CM-E-553), (Onlar topluluğa girerler ve zirveye çıkarlar.)

528. Bey **ve** xanlara boyun eymek istemirler. (CM-E-553), (Beyler'e ve hanlar'a itaat etmek istemiyorlar.)

529. Ay yoldaş, buyurun görek indi teklifiniz nedir **ve** bize ne yol göstermek isteyirsiniz. (CM-E-554), (Efendim, gelin şimdi teklifinizin ne olduğunu ve bize nasıl göstermek istediğinizi görün.)

530. Cahangir qapını açır **ve** bacısına teref baxır **ve** dinmir. (CM-E-557), (Cihangir kapıyı açar ve kız kardeşine bakar ve susar.)

531. İzzet gelir Cahangirin yanına **ve** o terefe-bu terefe baxır **ve** görür ki, Cahangir kitablarla meşğuldur, dinmeyir **ve** getmek isteyir. (CM-E-561), (İzzet Cihangir'e gelir ve bu tarafa bakar ve Cihangir'in kitaplarla meşgul olduğunu, susduğunu ve gitmek istediğini görür.)

532. Nenesi de ona teref baxır **ve** heç bir söz demir. (CM-E-561), (Büyükannesi ona bakıyor ve hiçbir şey söylemiyor.)

533. Nadir elinde kitab girir içeri **ve** durur arvad meclisinde, otağın ortalığında **ve** üzünü tutur anasına **ve** teeccüble soruşur. (CM-E-566), (Nadir, elindeki kitapla girer ve odanın ortasındaki karı toplantısında durur ve yüzünü tutar ve annesine şaşkınlıkla sorar.)

534. Cahangir qoltuğunda kitablar telesik girir içeri **ve** tövşüye-tövşüye durur meclisin ortasında. (CM-E-569), (Cihangir koltukaltında kitaplarla aceleyle odaya girer ve nefes nefese kalarak meclisin ortasında durur.)

535. Cahangir mat **ve** meettel qalıb bir şey başa düşmür **ve** dinmir. (CM-E-570), (Cihangir şaşkınlık içinde hiçbir şey anlamıyor ve konuşmuyor.)

536. Birinci uşaqlar o biri uşağın qolundan tutub çekir qabağa **ve** arvadlara teref üzünü tutur. (CM-E-571), (Öndeki çocuklar diğer çocuğun kolunu tutar ve öne doğru çeker ve yüzünü kadınlara taraf tutar.)

537. Mürşüd dayı bir addım çekilir geri **ve** bir söz demir. (CM-E-573), (Mürşi dayı bir adım geri çekiliyor ve bir söz söylemiyor.)

538. Men dediyim söze menden delil **ve** sübut istemeyesen. (CM-E-577), (Söylediklerim için benden kanıt ve isbat talep etme.)

539. Bu, Fetullah xanın nevesidir **ve** Rzaqulu xanın oğludur. (CM-E-578), (O, Fetullah hanın torunu ve Rzagulu hanın oğludur.)

540. Cahangir, professoru **ve** müellimini bize qonaq çağırır. (CM-E-579), (Cihangir, profesörünü ve öğretmenini bizi ziyaret etmeye davet ediyor.)

541. Salam olsun elm **ve** fenn dalınca geden cavan telebelerimize. (CM-E-584), (Bilim peşinde koşan genç öğrencilerimize selamlar.)

542. Psixoloji elminde **ve** fenni-tebabetde biz onu dörd mena ile ifade ede bilerik. (CM-E-585), (Psikoloji ve bilim tıpta bunu dört anlamda ifade edebiliriz.)

543. Bu oğlan dünen çıxdı damımızın üstüne **ve** menim xoruzumu tutdu apardı. (CM-E-587), (Bu adam dün çatımıza çıktı ve horozumu alıp götürdü.)

544. Bu bedbext görürsünüz özünü nece professor **ve** şahzade adlandırır. (CM-E-589), (Bu talihsiz adamın kendisine nasıl profesör ve prens dediğini görüyorsunuz.)

545. İndi bu deliler **ve** Deli Şahzade özünü professor **ve** müdir qeleme verib, mene oxşadacaq. (CM-E-593), (Şimdi bu deliler ve deli Prens profesör ve müdür gibi davranacak ve bana benzeyecek.)

546. İştahımı **ve** yuxumu da pozur. (CM-E-597), (İştahımı ve uykumu da bozuyor.)

547. Şahlar **ve** sultanlar mene qızlarını vermek arzusunda olanda men redd etdim. (CM, E-602), (Krallar ve sultanlar kızlarını bana vermek istediklerinde reddettim.)

548. Milletler içinde binamus **ve** biabır olmuşuq. (CM-E-607), (Uluslar arasında şerefsiz olduk ve utandık.)

549. Buradan şehere geden **ve** övretlere evlenmek teklifini eden bizim bu doktorlar deyiller. (CM-E-608), (Bunlar şehre gidip kadınlara evlenme teklif eden doktorlarımız değil.)

Karşılaştırma Bağlaçları

"Lakin, amma, ancaq, feqet, ise, yoxsa, halbuki"

1. Amma men ondan bir az cavan görünürem. (CM-DKE-41), (Ama ondan biraz daha genç görünüyorum.)

2. Onun boyu ucadır, **amma** menim boyum alçaqdır. (CM-DKE-41), (O uzun ama ben kısayım.)

3. Gözlerim çox zeifdir, **amma** yoldaşımın gözleri çox salamatdı. (CM-DKE-41), (Gözlerim çok zayıf ama eşimin gözleri çok sağlıklı.)

4. Amma gerek yene deyim. (CM-DKE-41), (Ama tekrar söylemeliyim.)

5. Men kendimizden incimişem, **amma** bu, kendimizin pisliyine delalet elemez. (CM-DKE-42), (Köyümüzden kırıldım ama bu köyümüzün çirkinliğini göstermiyor.)

6. Amma heyif adı yadımdan çıxıbdı. (CM-DKE-42), (Ama maalesef unutmuşum.)

7. Amma, söz yox, hamımız başa düşdük. (CM-DKE-42), (Ama elbette hepimiz anladık.)

8. Amma men bilirem ki, men haradan qezetçi oldum. (CM-DKE-43), (Ama bir gazeteci olarak nereden geldiğimi biliyorum.)

9. Amma men bu defe bu kişiye lap aşiq oldum. (CM-DKE-44), (Ama bu sefer bu adama aşık oldum.)

10. Qoy Sadığa desinler lağlağı, **amma** o kişi ölen güne kimi refiqim idi. (CM-DKE-44), (Sadığ'a şakacı diyelim ama öldüğü güne kadar arkadaşımdı.)

11. Biz ölüb gedeceyik, **amma** bu gözel ehvalatlar yaddan çıxacaqlar. (CM-DKE-45), (Ölceğiz ama bu güzel hikayeler unutulacak.)

12. Evvel menim adımı qoydular nağılçı, **amma** sonra gördüler ki, bu ad mene yaraşmır. (CM-DKE-45), (İlk başta bana masalcı dediler ama sonra bu ismin bana uymadığını gördüler.)

13. Amma kasıb olanda ne olar, çox yaxşı adamdı Mehemmedhesen emi. (CM-DKE-47), (Ama fakiren ne olur, Muhammed Hasan amca çok iyi bir insan.)

14. Mehemmedhesen emi dünya malına esla talib deyil, **lakin** tek birce arzusu var. (CM-DKE-47), (Muhammed Hasan amca dünyevi malların peşinde değil ama tek arzusu var.)

15. Amma bu ulağ başı belalı ulağ imiş. (CM-DKE-48), (Ama bu eşek başı belalı bir eşekti.)

16. Orucun meselesi derin mesele idi, **amma** hamıya ağla batmayan görsendi. (CM-DKE-50), (Oruç meselesi derin bir meseleydi, ama herkese akıl almaz görünüyordu.)

17. Amma bu şexs isteyen kimi Mehemmedhesen celd getdi eşşeyi çıxardıb getirsin. (CM-DKE-50), (Ama bu kişi istediği anda Muhammed Hasan hızla gitti ve eşeği dışarı çıkardı.)

18. Amma Xudayar bey heç kese atasının adını demez. (CM-DKE-51), (Ama Hudayar bey babasının adını hiç anmaz.)

19. Amma men söz verdim ki, onun keçeceyinden danışmayım. (CM-DKE-51), (Ama bunun hakkında konuşmayacağıma söz verdim.)

20. Burnu eyridir, **amma** pis eyridir. (CM-DKE-51), (Burnu eğri ama çok eğri.)

21. Amma çox pis burundur, Xudayar beye göyçek kişi demek olmaz. (CM-DKE-51), (Ama burnu çok kötü, Hudayar bey yakışıklı değil.)

22. **Amma** yalan deyirdi, neçernik istememişdi. (CM-DKE-52), (Ama yalan söylüyordu, reis istemiyordu.)

23. Qazı ağa, **amma** lazımdır ki, övret terefinden bir vekil olsun. (CM-DKE-55), (Gazi ağa, ancak eşinin avukat tutması gerekiyor.)

24. Menim çoxdankı fikrimdir onu siğe edim, **amma** övret gelmir. (CM-DKE-56), (Uzun zamandır onu nikahlamak benim fikrimdi ama kadın gelmiyor.)

25. Sözünü deyib qurtardı, **amma** elini çekmedi. (CM-DKE-57), (Konuşmayı bitirdi ama elini çekmedi.)

26. Qazının sesi çıxmırdı, **ancaq** dodaqları terpenirdi. (CM-DKE-58), (Gazi'nin sesi gelmiyordu ama dudakları hareket ediyordu.)

27. **Amma** Allah mene ölüm göndersin, bu cür qelp işler tutmayım. (CM-DKE-61), (Ama Tanrı canımı alsın ki böyle kötü bir şey yapmayam.)

28. Her ne deyirsen de, **amma** deyirem ki, oğlanın xeberi yoxdur. (CM-DKE-64), (Ne dersen de, ama oğlanın bilmediğini söylüyorum.)

29. **Amma** indi esr çox xarabdır. (CM-DKE-65), (Ama şimdi yüz yıl çok kötü.)

30. **Amma** sabah olacaq, eşşeyin sahibi gelib eşşeyi aparacaq. (CM-DKE-66), (Ama yarın olacak ve eşeğin sahibi gelip eşeği alacak.)

31. **Amma** ele bu saat Danabaş kendinde üç yerde matem qurulubdu. (CM-DKE-67), (Ama şu anda Danabaş köyünde üç yere yas tutuluyor.)

32. **Amma** bibisi aparıb öz evinde saxladı. (CM-DKE-68), (Ama halası onu aldı kendi evinde tuttu.)

33. **Amma** bununla bele Zeyneb bir tike de naşükürlük elemir. (CM-DKE-69), (Ama öyle olsa bile, Zeynep tek bir sefer de nankörlük etmedi.)

34. **Amma** axır vaxtlarda iş bele getirdi ki, Veliquluyla anasının arası pis deydi. (CM-DKE-69), (Ama sonunda işler o kadar kötüye gitti ki, Veligulu ile annesi arasındaki ilişki bozuldu.)

35. Anası kime gedecek getsin, **ancaq** onun yarı Gülsüm sağ olsun. (CM-DKE-72), (Annesi kime giderse gitsin ama sevgilisi Gülsüm'ün canı sağ olsun.)

36. Qızın görünür ki, yene gözü var idi, **amma** anası qoymadı. (CM-DKE-73), (Görünüşe göre kızın yine gönlü vardı, ama annesi ona izin vermedi.)

37. Ana senin sözün var, **amma** bilmirem ne sebebe demirsen. (CM-DKE-73), (Anne, bir sözün var ama neden söylemediğini bilmiyorum.)

38. Zeyneb ağlayırdı, **ancaq** keçen günleri, o xoş günleri yadına düşmüşdü. (CM-DKE-75), (Zeynep ağlıyordu ama eski güzel günlerini, hoş günlerini hatırladı.)

39. Amma eve giren şexsin papağı Veliqulunun papağından yeke görsenirdi. (CM-DKE-76), (Ama eve giren kişinin şapkası sadece Veligulu'nun şapkasından büyük görülüyordu.)

40. Amma indiye kimi her ne eleyib, heç bir netice bağışlamayıbdı. (CM-DKE-78), (Ama şimdiye kadar her ne yapdıysa, hiçbir sonuç vermedi.)

41. Anan arvaddır, **amma** atan kişi idi. (CM-DKE-79), (Annen bir bayan, ama baban bir erkekti.)

42. Muradqulu qapını açdı çıxsın eşiye, **amma** celd qapını örtüb qayıtdı geldi öz yerine. (CM-DKE-80), (Muradgulu kapıyı açıp kapıya gitti ve hizla kapıyı kapatıp yerine geri döndü.)

43. Veliqulu da bir ayağa durdu, **ancaq** bilmedi ne elesin, kime kömek elelsin. (CM-DKE-81), (Veligulu da ayağa kalktı ama ne yapacağını, kime yardım edeceğini bilmiyordu.)

44. Amma indiyedek Xudayar bey övretine heç bele cavab vermemişdi. (CM-DKE-83), (Ama şimdiye kadar Hudayar bey karısına böyle bir cevap vermemişti.)

45. Amma bununla bele yene Xudayar beyden qorxar. (CM-DKE-83), (Ama öyle olsa bile, Hudayar bey'den korkuyor.)

46. Amma indi iş özge cürdür. (CM-DKE-84), (Ama şimdi iş farklı.)

47. Amma heç kes senin orada qalmağını bilmesin. (CM-DKE-84), (Ama orada kaldığını kimsenin bilmesine izin verme.)

48. Amma yeddi abbası ile iş düzülmez. (CM-DKE-85), (Ama iş yedi abbası ile düzenlenemez.)

49. Mehemmedhesen emi oğlanın dalınca çıxdı heyete görsün oğlu hara qaçır, **amma** Ehmed çoxdan gözden itmişdi. (CM-DKE-88), (Muhammed Hasan amca oğlunun nereye kaçtığı görmek için çocuğu bahçeye kadar takip etti, ancak Ahmet çoktan ortadan kayboldu.)

50. Ağlamaq sesi kesildi, **amma** cavab gelmedi. (CM-DKE-93), (Ağlama sesi durdu ama cevap gelmedi.)

51. Men ele Ehmedin fikrine qalmışam, **yoxsa** eşşek gelmesin. (CM-DKE-94), (Aklım Ahmet'te kaldı yoksa eşek gelmeyecek.)

52. Yoldaşların çıxıb gedib kerbelayı olacaqlar, **amma** sen arvad kimi oturacaqsan evde. (CM-DKE-96), (Arkadaşların dışarı çıkıp Kerbela'da olacak ama sen evde karı olarak kalacaksın.)

53. Qazı isteyirdi ki, ağzını açıb bir söz desin, **amma** Qasımeli qabaqladı. (CM-DKE-100), (Gazi ağzını açıp bir söz söylemek istedi ama Kasım Ali onu geride bıraktı.)

54. Amma söz burasındadır ki, qazı ağa, o arvad bir az bedxasiyyetdir. (CM-DKE-100), (Ama mesele şu ki gazi ağa, o kadın biraz kötü huylu.)

55. Amma Kerbelayı Cefer bir cavab vermedi. (CM-DKE-103), (Ama Kerbela Cafer cevap vermedi.)

56. Hereket elemedi, **ancaq** şirin-şirin yemek yemekde idi. (CM-DKE-103), (Hareket etmedi ama tatlı tatlı yemek yiyordu.)

57. Amma hamıdan artıq Mehemmedhesen eminin üreyi sıxılırdı. (CM-DKE-104), (Ama her kesden fazla Muhammed Hasan amca'nın kalbi sıkışıyordu.)

58. Amma Mehemmedhesen eminin şahidi yoxdu. (CM-DKE-105), (Ama Muhammed Hasan amca'nın tanığı yoktu.)

59. Amma ne qeder eledi, senin adını çekmedim. (CM-DKE-106), (Ama ne kadar yaptıysa, adından bahsetmedim.)

60. Amma yazıq Mehemmedhesen emi ağladı. (CM-DKE-107), (Ama zavallı Muhammed Hasan amca ağladı.)

61. Bu defe Zeyneb doğru cavab verdi, **amma** ağlaya-ağlaya cavab verdi. (CM-DKE-110), (Zeynep bu sefer doğru cevapladı, ama ağlayarak cevapladı.)

62. Amma ikisini tanımırıq. (CM-DKE-111), (Ama ikisini bilmiyoruz.)

63. Zeyneb bir söz demedi. **Amma** qızları her ikisi de başladılar ağlamağa. (CM-DKE-112), (Zeynep tek kelime etmedi. Ama iki kızı da ağlamaya başladı.)

64. Havada bir az sazaq var idi, **amma** günün tesiri bilinirdi. (CM-DKE-115), (Havada biraz rütubet vardı ama günün etkisi biliniyordu.)

65. İstedi eşşeyi sürüb gede, **amma** qoca kişi qoymadı. (CM-DKE-115), (Eşeği sürmek istedi ama yaşlı adam ona izin vermedi.)

66. Amma teeccüblü şey budur ki, indiye kimi Mehemmedhesen eminin oğlu görünmür. (CM-DKE-117), (Ama şaşırtıcı olan Muhammed Hasan amca'nın oğlunun henüz görülmemiş olması.)

67. Amma özününkü olsa idi, gerek gödek olaydı. (CM-DKE-118), (Ama onun olsaydı, kısa olurdu.)

68. Amma daşı da bu tövr sıxsan yumşalar. (CM-DKE-120), (Ama taşı da bu şekilde sıkarsan yumuşar.)

69. Amma Zeyneb de bu emre bir şertle razı oldu. (CM-DKE-120), (Ancak Zeynep de bu emri bir şartla kabul etti.)

70. Amma Zeynebi Xudayar bey boşamamışdı. (CM-DKE-121), (Ama Zeynebi Hudayar bey boşamadı.)

71. Amma Xudayar beyin qorxusundan ehvalını esla büruze vermedi. (CM-DKE-121), (Ama Hudayar beyin korkusundan ruh halini göstermedi.)

72. Amma hele qar elameti görsenmirdi. (CM-PK-122), (Ama hala kar izi yoktu.)

73. Çöreyin yeyilmeyi iki saat çekdi. **Ancaq** çörekden sonra Novruzelinin kağızı poçta aparmağı xanın yadına düşdü. (CM-PK-125), (Ekmeği yemek iki saat sürdü. Ama ekmekten sonra han, Novruz Ali'nin kağıdı postaneye götürdüğünü hatırladı.)

74. Amma gördüm lotunun fikri başqadı. (CM-DKE-128), (Ama gördüm serserinin fikri farklı.)

75. Novruzelini divana getirib üç ay navaxt kesdiler, **amma** Novruzelinin günahını boynuna kesdiler. (CM-PK-129), (Nevruz Ali hapse atıldı ve üç ay hapis cezasına çarptırıldı, ancak Nevruz Ali suçlu bulundu.)

76. Hele üç ay da keçdi, **ancaq** bu xeber İrevanda Velixana çatdı. (CM-PK-129), (Üç ay geçti ama haber Erivan'da Velihan'a ulaştı.)

77. Tövlenin bir terefi qaranlıq idi, **amma** diger terefi işıq idi. (CM-KO-129), (Ahırın bir tarafı karanlıktı, diğer tarafı açıktı.)

78. Sultan ağa, heç bir sirrimiz yoxdur, **amma** doğrusu budur ki, qorxuruq. (CM-KO-131), (Sultan ağa, sırrımız yok ama gerçek şu ki korkuyoruz.)

79. Amma doğrusu budur ki, qorxuruq ki, getmeyimize izn vermeyesen. (CM-KO-131), (Ama gerçek şu ki, gitmemize izin vermeyeceğinizden korkuyoruz.)

80. **Amma** men sözün eslini deyeceyem. (CM-KO-131), (Ama doğruyu söyleyeceğim.)

81. İrevana 18 yük kişmiş aparır. **Amma** nece yemeli kişmişdir. (CM-KO-132), (Erivan'a 18 yük kuru üzüm taşıyor. Ama kuru üzüm yenilebilir üzümdür.)

82. Sultan ağa, qorxuram demeye, **amma** deyeceyem. (CM-KO-132), (Sultan ağa korkarım ama söyleyeceğim.)

83. Karvanın yanında olacaq iki, üç nefer silahsız, **amma** biz olacağıq iyirmi, iyirmi beş nefer silahlı. (CM-KO-132), (Kervanın yakınında iki veya üç silahsız insan olacak, ama biz yirmi veya yirmi beş silahlı insan olacağız.)

84. **Amma** nahaq yere ehtiyat edirsiniz. (CM-KO-133), (Ama yanlış yer konusunda temkinlisiniz.)

85. Men bilirem ki, xam deyilsiniz, **amma** doğrusu yene qorxuram. (CM-KO-133), (Biliyorum ham değilsiniz ama doğrusunu söylemek gerekirse yine korkuyorum.)

86. Onun qulağı eşitmez, **amma** men sehv edirmişem. (CM-KO-134), (Kulağı duymaz ama yanılmışım.)

87. Bu da kişmiş tayıdır, **amma** sehv edirdik. (CM-KO-135), (Kuru üzüm gibidir ama yanılmışız.)

88. Burada bir çetin iş yoxdur. **Amma** bununla canımız qurtarmayacaq. (CM-KO-136), (Burada zor iş yok. Ama bu hayatımızı kurtarmayacak.)

89. Sultan ağa, meni bağışla, **amma** heç özün de bilmirsen ne danışırsan. (CM-KO-137), (Sultan ağa beni affet ama sen neden bahsettiğini bilmiyorsun.)

90. **Amma** artıq teeccüb eledik ki, heç bir kesin yadına bir bele ehvalat gelmirdi. (CM-KO-139), (Ama kimsenin böyle bir hikayeyi hatırlamamasına şaşırdık.)

91. **Lakin** bir neçe gün bundan ireli çox şiddetli yağışdan otağın bir parça geci uçub tökülmüşdü. (CM-KO-139), (Ancak birkaç gün önce şiddetli yağmur nedeniyle odanın bazı yerlerinin kireci uçtu.)

92. Ne qeder mümkün **ise**, tezlikle usta çağırıb, iki günün müddetinde seqfi temir etdirib qurtarsınlar. (CM-UZ-140), (Mümkünse, en kısa zamanda bir usta çağırmalı ve çatıyı iki gün içinde tamir ettirmelidirler.)

93. Usta Zeynal çay baresinde razılıq edib, **ancaq** teveqqe eledi. (CM-UZ-142), (Usta Zeynal çay hakkında anlaştı ama düşündü.)

94. Amma men görürdüm ki, eminin xahişi evvel meni evlendirmek, sonra ziyarete yollamaqdır. (CM-UZ-145), (Ama amcamın ricasının önce beni evlendirip sonra hacca göndermek olduğunu gördüm.)

95. Yaxşı adam olmağına yaxşı adamdı, **amma** ne fayda. (CM-UZ-147), (İyi bir adam olmasına iyi bir adam amane fayda.)

96. Donuz etinde bir lezzet yoxdur, **amma** boyunlarına düşüb, ta el çeke bilmirler. (CM-UZ-147), (Domuz etinde lezzet yoktur, ancak artık boyunlarına düşüp vazgeçemiyorlar.)

97. Muğdusi evvel istedi ki, ustaların hesabını kesib, redd etsin, **amma** övreti razı olmadı. (CM-UZ-148), (Muğdusi önce ondan ustaların hesabını kesmesini ve kovmasını istedi, ancak karısı aynı fikirde değildi.)

98. Uşağın gözleri ağrıyır, **amma** özü salamatdır. (CM-UZ-151), (Çocuğun gözleri ağrıyor ama o güvende.)

99. Amma bunlar hamısı ötüşerdi. (CM-UZ-151), (Ama hepsi geçecekti.)

100. Amma bu kitablardan bir ilin içinde Meşedi Molla Hesen yeddi-sekkiz cildden artıq sata bilmez. (CM-UZ-151), (Ancak Meşedi İmam Hasan, bu kitapların yedi veya sekiz cildinden bir yıl fazlasını satamaz.)

101. Amma birce burası yaxşı deyil. (CM-UZ-152), (Ama burası iyi bir yer değil.)

102. Amma orasını yalandan yazırdı ki, iş-zad o qeder yoxdur. (CM-UZ-153), (Ama yalan söyledi ve çok fazla iş olmadığını yazdı.)

103. Çox şey edirdi ki, pul göndersin, **amma** göndere bilmedi. (CM-UZ-153), (Para göndermek için birçok şey yaptı ama gönderemedi.)

104. Amma sonra köçdü arvadın evine. (CM-UZ-154), (Ama sonra karısının evine taşındı.)

105. Amma görürsen, Ursetde fehle yoxdu, hamısı bizim hemşeridi. (CM-UZ-155), (Ama görüyorsunuz, Rusya'da yanlış bir şey, hepsi bizim yurttaşımızdı.)

106. Amma bundan sonra pulum çox olar. (CM-UZ-155), (Ama ondan sonra çok param olacak.)

107. Perinise çörek getirib qoydu erinin qabağına, **amma** özü gedib oturdu bucaqda. (CM-UZ-156), (Peri Nisa bir somun ekmek getirip kocasının önüne koydu ama gidip köşeye oturdu.)

108. Amma menden incime ki, sene xerclik göndermirem. (CM-UZ-157), (Ama üzgünüm sana bir randevu göndermedim.)

109. İsteyirem gönderem, **amma** bilmirsen buralar nece bahalıqdır. (CM-UZ-157), (Göndermek istiyorum ama buranın ne kadar pahalı olduğunu bilmiyorsun.)

110. Amma ayıb olmasın. (CM-UZ-158), (Ama utanma.)

111. Men heç bu sözleri ağzıma alıb danışmazdım, **amma** bu arvadların öhdesinden gelmekmi olur? (CM-UZ-159), (Bu kelimeleri ağzıma alıp konuşmazdım ama be uşler başa çıkabilir mi?)

112. Meşedi Molla emi, **amma** bu kişinin kağızını menim kağızımdan yaxşı yazmısan. (CM-UZ-159), (Meşedi Molla, ama sen bu adamın kağıdını benim kağıdımdan daha iyi yazdın.)

113. Kerbelayı kağızı göndersin, **amma** yene axırda men deyen olacaq. (CM-UZ-161), (Kağıdı Kerbela göndersin ama sonunda yine benim dediğim olacak.)

114. Amma elm ele bir şey deyil ki, öz-özüne gelsin girsin adamın başına. (CM-UZ-162), (Ama bilim öyle bir şey ki insan kafasına kendiliğinden girmez.)

115. Bir tövr alimler cergesine daxil olmuşam, **yoxsa** bu işler zarafat deyil. (CM-UZ-162), (Ben bir tür bilim adamı sırasındayım böyle işler şaka değil.)

116. Yeqin kağızdan xeber var, **amma** sen menden gizledirsen. (CM-UZ-164), (Muhtemelen kağıt'tan haberler var ama benden saklıyorsun.)

117. Eli ile burnunun deşiklerini tutdu, **amma** qan kesilmek bilmedi. (CM-D-167), (Eliyle burnunun deliklerinden tuttu ama kanamayı durduramadı.)

118. Tez Usta Hüseyne de, **yoxsa** uşağı qan aparar. (CM-D-167), (Usta Hüseyine hemen söyle yoksa çocuğun kanaması olur.)

119. Bele qeletleri eleme, **yoxsa** bir özge bedbextlik üz verer. (CM-D-168), (Böyle hatalar yapmayın, yoksa başka bir talihsizliklerle karşılaşırsınız.)

120. Zibeyde xalam mene bir xoruz getirsin, **yoxsa** qoymaram. (CM-PH-169), (Zibeyde teyzemin bana bir horoz getirmesine izin ver yoksa ona izin vermeyeceğim.)

121. Qasım emi ulağın qarnından dürtmeledi ki, yola düşsün, **amma** heyvan yerinden hereket elemedi. (CM-PH-169), (Kasım amca eşeğin karnını çimdikledi ki gitsin, ancak hayvan hareket etmedi.)

122. Axund Molla Cefer, yaxşı buyurursan, **ancaq** arvadın öhdesinden gele bilmirem. (CM-PH-170), (Ahund İmam Cafer, iyi söylüyorsun, ama ben karımla baş gelemiyorum.)

123. Qasım emi başını buladı, **amma** bir söz demedi. (CM-PH-170), (Kasım amca başını salladı ama tek kelime etmedi.)

124. Evvel Qasım emi bir qeder çem-xem eledi, **amma** axırda razı oldu. (CM-PH-171), (Başta Kasım amca'nın kafası biraz karışıktı ama sonunda kabul etti.)

125. At gözel at idi, **amma** birce eybi var idi. (CM-FH-172), (At güzeldi ama bir sorun vardı.)

126. Kerbelayı Xalıqverdi atı saxlayıb çöndü yola baxdı, **amma** bir şey görmedi. (CM-FH-173), (Kerbelayı Halıkverdi atını durdurdu ve yola bakmak için döndü ama hiçbir şey görmedi.)

127. Amma bu da yalan oldu. (CM-KB-176), (Ama bu aynı zamanda bir yalandı.)

128. Bunu bizde arvadlar barmaqlarına geyib tikiş tikerler, **yoxsa** bizlerde bununla araq içmezler. (CM-KB-178), (Şunu bizim kadınlar parmaklarına takıp dikiş dikiyorlar ancak biz onunla votka içmiyoruz.)

129. Amma, ağalar, menim sizden bir xahişim var. (CM-KB-184), (Ama beyler sizden bir ricam var.)

130. Amma mene inanmırsınızsa Keble Qasımdan soruşun. (CM-KB-185), (Ama bana inanmıyorsan Keble Kasım'a sorun.)

131. Bey gah vaxt Kerbelayı Qasıma cavab vermirdi, **amma** gah vaxt deyirdi. (CM-KB-187), (Bey bazen Keble Kasım'a cevap vermedi, ama bazen zaman dedi.)

132. Serçeler herdenbir başlayırdılar denlerden yemeye, **amma** bir ses eşitcek deste ile qalxırdılar tut ağacına. (CM-KB-188), (Serçeler tohumlardan yemeye başlarlar ama bir ses eşitcek bir grupla dut ağacına tırmanırlar.)

133. Ağam rus avradıyla az danışdı, **amma** naçalnikle çox danışdı. (CM-KB-189), (Bey'im Rus karısıyla biraz konuştu ama Reis'le çok konuştu.)

134. Ağam heç zada hirslenmemişdi. **Ancaq** kende yetişende köpek oğlunun itleri töküldüler üstümüze. (CM-KB-189), (Bey'im hiçbir şeye kızmıştı. Ama köye vardığımızda köpek oğlunun itleri üstümüze geldi.)

135. Amma sonra yene diqqet saldı ve gördü ki, atlılar kend ehline oxşamır. (CM-KB-190), (Ama sonra yine fark etti ve atlıların köylülere benzemediğini gördü.)

136. Keble Qasım, kende çoxlu atlı gelir, **amma** kendliye oxşamırlar. (CM-KB-190), (Keble Kasım, birçok atlı köye geliyor ama köylü gibi görünmüyorlar.)

137. Amma bir qeder keçdi, ağacların dalından bir deste atlı çıxdı. (CM-KB-191), (Ama bir süre sonra ağaçların arkasından bir sürü atlı çıktı.)

138. Naçalnik de buna razı oldu, **amma** Kerbelayı Qasıma üzünü tutub soruşdu. (CM-KB-192), (Reis kabul etti, ancak Kerbela Kasım'a döndü ve sordu.)

139. Amma yene herdenbir Kerbelayı Qasım övretini salardı köteyin altına. (CM-FH-194), (Ama yine ara sıra Kerbela Kasım karısına dayak atardı.)

140. Keble Memmedhüseyn istedi quzunu kese, **amma** heyvanın belini elleri ile sığallayıb, bıçağı tulladı yere. (CM-K-195), (Keble Memmed Hüseyin kuzuyu kesmek istedi ama hayvanın sırtını okşadı ve bıçağı yere fırlattı.)

141. Heyvan otu gördü, **amma** ağzını ota uzatmadı. (CM-K-195), (Hayvan otu gördü ama ağzını çimenlere açmadı.)

142. Amma quzu çox arıq imiş. (CM-K-196), (Ama kuzu çok zaıftı.)

143. Qapı açıq idi, **amma** istemirdi ki, içeri girsin. (CM-K-197), (Kapı açıktı ama girmek istemedi.)

144. İki hefteden çoxdur, gedib gelirem. **Amma** utanıram. (CM-K-197), (İki haftadan fazla oldu, gelip gideceğim. Ama utanıyorum.)

145. Amma Eziz xan axşamdan keflenib yatmışdı. (CM-K-199), (Ama Aziz han akşam mutlu uyudu.)

146. Xan, cibinizden bir üçlük çıxartdınız ki, veresiniz, **amma** hemen üçlüyü verdiniz kamança çalana, yoxsa mene vermediniz. (CM-K-199), (Han, vermek için cebinden bir üçlü çıkardın ama üçlüyü kemancıya verdin bana vermediniz.)

147. Dedim belke yel esir, **amma** hava sakit idi. (CM-MF-201), (Rüzgar esiyor olabilir dedim ama hava sakindi.)

148. Amma and verirem o körpe uşaqların canına, yorğanı çek başına, yat. (CM-MF-201), (Ama o yavrularının üzerine yemin ederim, yorğanını başının üstüne çek, yatağa git.)

149. Lakin gece yuxudan bidar olmağımın illeti bir tutdur. (CM-MF-202), (Ama geceleri uyuyamamın sebebi bir tut.)

150. Amma bunu bil ve eşit ki, ne qeder qonağımızın işi düzelmeyib, bizi qoymayacaq rahat yaşayaq. (CM-MF-203), (Ama bilin ve duyun ki misafirimizin işi ne kadar sabit olmazsa, bizden ayrılmadan rahat yaşayalım.)

151. Amma daha ne elemek, qismet bele imiş. (CM-MF-203), (Ama daha ne yapalım, kader böyleymiş.)

152. Amma bele deyilmiş. (CM-MF-204), (Ama öyle değildi.)

153. Axund Molla Fezleli mensiz getdi hamama, **amma** haman gün de bizim evden daşınıb köçdü Xeyransanın evine. (CM-MF-204), (Ahund Molla Fezleli bensiz banyoya gitti, ama aynı gün bizim evimizden Heyransa'nın evine taşındı.)

154. Söhbet edenlerin biri, ya ikisi qapının bu cür açılıb örtülmeyine diqqet elediler, **amma** qalan qonaqlar bunu bilmediler. (CM-N-205), (Muhataplardan bir veya ikisi kapının bu şekilde açılıp kapandığını fark etti, ancak diğer misafirler bunu bilmiyordu.)

155. Hökümet memuru qapını bir az açıb ağaları gördü, **amma** bilmedi ne danışırlar. (CM-N-206), (Hükümet yetkilisi kapıyı biraz açtı ve ustaları gördü ama ne dediklerini bilmiyordu.)

156. Ağa, bir kes azarlamayıb, **amma** oğlan gece sehere kimi yatmayıb, ağlayıb. (CM-N-206), (Efendim, kimse hasta değildi, ama çocuk sabaha kadar uyumadı ve ağladı.)

157. Meşedi, **amma** o nigarançılığı men çekmişem. (CM-N-207), (Meşedi, ama bunun için endişelendim.)

158. Nömrenin qapısı bir qeder açıldı ve örtüldü ve **lakin** otaqdakılar etine elemediler. (CM-N-207), (Odanın kapısı biraz açılıp kapandı, ancak odadaki insanlar fark etmedi.)

159. Men yuxuya heç o qeder inanan deyilem, **amma** o gece yuxuda gördüm ki, bizim Meşedi Kazım vefat edib. (CM-N-208), (Rüyalara hiç inanmıyorum ama o gece bir rüyada Meşedi Kazım'ın öldüğünü gördüm.)

160. Amma ne qeder eledi, bir şey başa düşe bilmedi. (CM-N-208), (Ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın, hiçbir şeyi anlayamıyordu.)

161. Skamyaların birinin üstünde oturdum, **amma** yene bilmedim ki, ne qayırım. (CM-KA-209), (Banklardan birine oturdum ama yine de ne yapacağımı bilmiyordum.)

162. Şahmat da stol üste qurulub. **Ancaq** bizi gözleyir. (CM-KA-209), (Satranç da masaya yerleştirilmiştir. Ancak o bizi bekliyor.)

163. Lakin sen gerek bunu bilesen ki, ölü sahibini o yerde saxlamaq lazımdır ki, senin yoxlamağına o möhtac olsun. (CM-KA-210), (Ancak ölü sahibinin sizin tarafınızdan muayene edilmesi gereken bir yerde tutulması gerektiğini bilmelisiniz.)

164. Men bir cavab vermedim, **amma** Rzaqulu dedi. (CM-KA-210), (Cevap vermedim ama Rzagulu söyledi.)

165. İstedi özünü sala bizim yanımıza, **amma** bizi gören kimi yene geri qayıtdı. (CM-KA-212), (Bize gelmek istedi ama bizi görür görmez geri döndü.)

166. Rehmetliyin uşaqları hele adlarını müellim qoyub, **amma** gör neyle meşğuldurlar! (CM-KA-213), (Rahmetli'nin çocukları kendilerine öğretmen bile dediler ama ne yaptıklarına bakın.)

167. Küçeye çıxanda qapı qaravuluna salamat qal dedim, **amma** o heç bir söz demedi. (CM-KA-213), (Sokağa çıktığımda kapıcıya güvende olmasını söyledim ama tek kelime etmedi.)

168. Yolumuz bizim teref idi, **amma** Hacı Xelil küçesinin başından Rzaqulu üzünü ayrı yola tutdu. (CM-KA-213), (Yolumuz bizim tarafımızdaydı, ama Hacı Halil Caddesi'nin başında Rzagulu yüzünü diğer yola çevirdi.)

169. Kerbelayı Mirzelinin sözünü evvel defe biz heç başa düşmedik, **amma** sonra her gelen tesdiq eledi. (CM-DKMek-214), (İlk başta Kerbela Mirzali'nin sözlerini anlamadık ama sonra herkes onayladı.)

170. Bu adamların kende gelmekde qesdleri saldat tutmaq idi, **amma** bu reye qeyrileri şerik olmalıdılar. (CM-DKMek-215), (Bu insanların niyeti asker yakalamaktı ama buna ortak olmalılar.)

171. Hemin deqiqe de qayıtdı geri, **amma** tek qayıtmadı, bir adam da yanınca getirirdi. (CM-DKMek-215), (O anda geri döndü, ancak tek başına dönmedi ve bir adam yanında getirdi.)

172. Amma bunların hamısı meni gördüler. (CM-DKMek-216), (Ama hepsi beni gördü.)

173. Amma Dadaşım eger kende özü getseydi mallar başına qalardı. (CM-DKMek-217), (Ama Dadaşım köye kendisi gitmiş olsaydı, davarlar başına kalacaktı.)

174. Celil bey Dadaşımın terefine yeyirib, tatarını qaldırdı göye, **amma** yendirmedi. (CM-DKMek-217), (Celil bey Dadaşımın lehine yürüdü, tatarını göğe kaldırdı ama yenilgiye uğratmadı.)

175. Men ele güman eledim ki, bu neçernik özüdür, **amma** sonra mene dediler ki, bu neçernikin vekilidir. (CM-DKMek-218), (Resi'in kendisi olduğunu sanıyordum, ama sonra bana reis'in yardımcısı olduğunu söylediler.)

176. Amma menim nezerimin çoxu rus böyüklerinde idi. (CM-DKMek-219), (Ama dikkatimin çoğu Rus büyüklerindeydi.)

177. Amma bunu da buyurur ki, menim bu camaata yazığım gelir. (CM-DKMek-220), (Ama bu topluluk için üzüldüğümü de söylüyor.)

178. Men yene istedim getmeyem, **amma** Kerbelayı İsmayıl qoymadı. (CM-DKMek-221), (Gitmemeni istedim ama Kerbela İsmail izin vermedi.)

179. Amma bir ses gelirdi. (CM-DKMek-221), (Amma bir ses geliyordu.)

180. Amma biz yetişenden sonra Dadaşım bunlara dedi "çekilin". (CM-DKMek-222), (Amma biz vardığımızda Dadaşım onlara "defol" dedi.)

181. Bu övretler Dadaşımı gören kimi üzlerini örtdüler, **amma** men bunların hamısını tanıdım. (CM-DKMek-222), (Bu kadınlar Dadaşımı görür görmez yüzlerini kapattı ama ben hepsini tanıdım.)

182. Ancaq yazıq Kerbelayı Qurban eminin oğlu Necefeli her iki elini aparıb basdı gözlerinin üstüne ve başladı ağlamağa. (CM-DKMek-223), (Ama zavallı Kerbela Kurban amca'nın oğlu Necef Ali iki elini de tutup gözlerinin üzerine bastırdı ve ağlamaya başladı.)

183. Danabaş kendi tereddüdlü deyil, **amma** çox yeke kenddi. (CM-DKMek-224), (Danabaş köyü tereddüt etmez ama çok büyük köy.)

184. Mektebden ötrü altı yüz uşaq lazım deyil, **ancaq** helelik yüzü de kifayet eder. (CM-DKMek-225), (Okul için altı yüz çocuğa gerek yok ama şimdilik yüz yeter.)

185. Amma qlava Pirverdi bey özünü kendlilerin içine verib, xalqı bir teher sakit eledi. (CM-DKMek-228), (Ama başkan Pirverdi kendini köylülere taraf sokarak insanları sakinleştirdi.)

186. Ortalığa heç kes gelmedi. **Amma** Pirverdi bey sol semtden dilmancın yanına yeriyib baş eydi. (CM-DKMek-229), (Kimse gelmedi. Ama Pirverdi bey sol taraftan tercümana yürüdü ve baş eğdi.)

187. Pirverdi bey çox sey eledi, **amma** camaatı bir qaydaya sala bilmedi. (CM-DKMek-229), (Pirverdi bey çok şey yaptı ama insanları düzene koyamadı.)

188. Amma Memmedeli Ceferin oğlu gelmedi aralığa. (CM-DKMek-230), (Ama Memmed Ali Cafer'in oğlu gelmedi.)

189. Oradan da Tebrize yollanaq, **amma** hemin vilayetin meşhur xanlarından Nezereli xan İkramüddövle qabağımıza üç nefer atlı gönderib. (CM-HT-232), (Oradan Tebriz'e gidelim ama o vilayetin ünlü hanlarından Nezer Ali hanı İkramüddövle önümüze üç atlı gönderdi.)

190. Amma bir terefe baxanda burada ne bir zülm, ne de sitem görsenirdi. (CM-HT-233), (Ama bir yandan ne zulüm vardı ne de baskı.)

191. Lakin Nezereli xanın tek birce nefer baş veziri var idi. (CM-HT-233), (Ama Nezer Ali hanın tek baş veziri vardı.)

192. Mirze Sadıq Münşi yene hemin ocaq başında oturub siqaret çekir, **amma** bu defe meni görcek işare ile meni çağırdı. (CM-HT-235), (Mirze Sadık Münşi aynı ateşin etrafında oturmuş sigara içiyor ama bu sefer beni gördüğünde bir işaretle seslendi.)

193. Melum oldu ki, qızı nehayet xoşlayıb, **amma** Meşedi Memmedeliye nedense, qızını vermek istemir. (CM-HT-236), (Sonunda kızı sevdiği ortaya çıktı ama nedense kızını Meşedi Memmed Ali'ye vermek istemedi.)

194. Yalandan bozbaşı terifledim, **amma** çünki qonşumun sifetinden hirs yağırdı, bildim ki, nesihetin faydası olmayacaq. (CM-Ka-238), (Yalan söyleyerek yemeyi övdüm, ama komşumun yüzü kızgın olduğu için tavsiyenin yardımcı olmayacağını biliyordum.)

195. Amma Meşedi Memmedeli o qeder hirslenmişdi ki, deyesen menim sözlerimi heç eşitmedi. (CM-Ka-238), (Ama Meşedi Memmed Ali o kadar sinirliydi ki benim sözlerimi hiç duymadı.)

196. O bedbext qessab Meşedi Memmedelinin açıq damarına düşübdür, **yoxsa** arıq qoyun ve yavan et, bunlar hamısı behanedir. (CM-Ka-239), (O bahtsız kasap Meşedi Memmed Ali'nin açık damarına düştü ya da zayıf koyun ve yağsız et, bütün bunlar bahane.)

197. Toya men de devet olunmuşdum, **amma** xeste olduğuma cehet gede bilmedim. (CM-Ka-239), (Düğüne ben de davetliydim ama hasta olduğum için gidemedim.)

198. Amma bununla beraber dostum meni xeyli yordu, çünki beş deqiqenin içinde belke min beş yüz söz danışdı. (CM-Zır-241), (Ama aynı zamanda arkadaşım benden çok sıkılmıştı çünkü beş dakika içinde belki bin beş yüz kelime konuşmuştu.)

199. O, menim dalımca yene danışırdı, **amma** daha uzaq idi. (CM-Zır-241), (Yine arkamca konuşuyordu, ama daha uzaktaydı.)

200. Amma nece çıxım? (CM-Zır-241), (Ama nasıl çıkacağım?)

201. Bir az fikirli idim, **amma** yadımda deyil ne fikirde idim. (CM-Zır-242), (Biraz düşünceliydim ama ne düşündüğümü hatırlamıyorum.)

202. Dedim ki, belke xelvetce özümü soxam eve, **amma** olmadı. (CM-Zır-242), (Belki gizlice eve girerim dedim ama olmadı.)

203. Saqqalını hemişe reng ile qaraldırdı, **amma** yaşı elliden eskik olmazdı. (CM-RK-244), (Sakalını hep koyulaştırdı ama elli yaşından büyük değildi.)

204. Hava çox xoş idi, **amma** bir azca yel var idi. (CM-RK-245), (Hava çok güzeldi ama biraz rüzgar vardı.)

205. Men dükkanda olacağam. **Amma** sen bu gelen qıza diqqet ile bax. (CM-RK-245), (Bne mağazada olacağım. Amma gelen bu kıza dikkatlice bak.)

206. Meşedi Qulamhüseyn gülümsündü, **amma** dinmedi. (CM-RK-246), (Meşedi Gulam Hüseyin gülümsedi ama konuşmadı.)

207. Menim, doğrusu, onlara getmeye çox xoşum olmazdı, çünki her işleri öz qaydasınca yola vurmaq olar, **ancaq** kafir uşaqları donuz etinden el çekmirler. (CM-RK-247), (Onlara gitmeyi gerçekten hiç istemem çünkü her şey kendi yolunda yapılabilir ama gavur çocukları domuz etinden vazgeçmezler.)

208. Men istedim mane olam, **amma** o demde yadıma saldım ki, bu gün bir bayram günüdür. (CM-RK-247), (Durdurmak istedim ama sonra bugünün tatil olduğunu hatırladım.)

209. Burada Meşedi Qulamhüseyn bir baxdı üzüme, **amma** dinmedi, sonra qeh-qeh çekib güldü. (CM-RK-248), (İşte Meşedi Gulam Hüseyin yüzüme baktı ama konuşmadı, sonra kahkahayla güldü.)

210. Meşedi İmameli çöreyi getirdi qoydu ortalığa, **amma** gördüm ki, iştahım yoxdur. (CM-RK-249), (Meşedi İmam Ali ekmeği getirip ortasına koydu ama iştahım olmadığını gördüm.)

211. Biz doğrudan da ac idik, **ancaq** sirkenin gelmeyine çox böyük hevesle dayandıq. (CM-S-250), (Çok acıktık ama sirkenin gelmesini sabırsızlıkla bekledik.)

212. Men heç hirslenmirem, **ancaq** her bir dilin bir qanunu var ve o qanuna biz de gerek tabe olaq. (CM-S-252), (Hiç kızgın değilim ama her dilin bir kanunu vardır ve biz de bu kanuna uymalıyız.)

213. Yoldaşlarımın çoxu ruslar idi, **ancaq** bir-iki nefer müselman mirzeleri here öz işine meşğul idi. (CM-YT-253), (Arkadaşlarımın çoğu Rustu ama birkaç Müslüman din adamı burada meşguldü.)

214. Amma Pirverdinin çalmağı özge bir çalmaq idi. (CM-YT-256), (Ama Pirverdi'nin oyunu farklı bir oyundu.)

215. Amma hemin siyahi hele divarda ola bilmezdi. (CM-ŞF-260), (Ama aynı liste duvarda bile olamaz.)

216. Bu temaya bir meqale yaz. **Ancaq** ne çox uzun olsun, ne çox qısa olsun. (CM-ŞF-261), (Bu konu hakkında bir makale yazın. Ama ne çok uzun olsun, ne çok kısa.)

217. Amma müderris Zeki efendi professorun gülmeyine deyesen teeccüb eledi. (CM-ŞF-262), (Ama hoca Zeki bey, profesörün gülmesini duyunca şaşırdı.)

218. İndi sen burada buğda ekdin, buğdanı da biçdin, **amma** özge bir şey ekse idin, hemin şeyi de biçerdin. (CM-ŞF-263), (Şimdi buraya buğday ektin, buğday biçtin ama başka bir şey ekmiş olsaydın, aynı şeyi biçerdin.)

219. Amma bunu eşidirdim ki, Heyder Teymura deyirdi. Sen yazmısan. (CM-SU-264), (Ama Haydar'ın bunu Teymur'a söylediğini duydum. Sen yazdın.)

220. Divarı yazan üçünüzden birisiniz, **amma** üçünüz de and-aman eleyirsiniz ki, siz yazmamışınız. (CM-SU-265), (Duvarı yazan üç kişiden birisiniz ama üçünüz de yazmadığınıza yemin ediyorsunuz.)

221. Balalarım, bu yazını yazan da sizin kimi uşaq idi, **ancaq** onun saqqalı var, sizin hele saqqalınız yoxdur. (CM-SU-267), (Çocuklarım, bu makalenin yazarı sizin gibi bir çocuktu ama onun sakalı var, sizin sakalınız bile yok.)

222. Amma Allah görür ki, Şireli nahaq söz danışdı. (CM-B-271), (Ama Şireli'nin yanlış konuştuğunu Allah görüyor.)

223. Utandığımdan azarlının yanına getmedim, **ancaq** anam uzaqdan meni görende birce bunu dedi. (CM-B-272), (Utandığım için hastanın yanına gitmedim ama annem beni uzaktan görünce bir şeyler söyledi.)

224. Amma bunu da lazım bilirem burada qeyd edem. (CM-H-273), (Ama burada bahsetmem gerektiğini biliyorum.)

225. Her ne tapılsa vererem, **amma** bu şeylerin çoxusu burda yoxdur. (CM-H-274), (Ne bulursan sana vereceğim, ama bunların çoğu burada değil.)

226. Başladılar bizim şeyleri here özüne yük elemeye. **Amma,** çünki her hambala bir şey düşmürdü. (CM-H-275), (Burada eşyalarımızı boşaltmaya başladılar. Ama her hamalın üzerine bir şey düşmedi.)

227. Amma gördüm ki, mene etina eleyen yoxdur. (CM-H-275), (Ama beni öldürecek kimsenin olmadığını gördüm.)

228. Bir parasını Quba meydanından aldıq, **amma** sonralar çox vaxt küçede hambal görende men bir növ ehtiyat eleyirdim. (CM-H-277), (Yarısını Guba Meydan'ından aldık ama daha sonra sokakta sık sık bir hamal gördüğümde bir önlem aldım.)

229. Amma men görmedim bu heyvanı haradan getirdiler. (CM-THek-278), (Ama bu hayvanın nereden getirildiğini görmedim.)

230. Bir az da astaqoza oxşayır, **amma** bunların heç biri deyil. (CM-THek-278), (Biraz ıskakoza benziyor ama hiç birideğil.)

231. Onların bezisi dinmez-söylemez qulaq asırdı, **amma** bir neçesi gülmürdü. (CM-THek-280), (Bazıları dikkatle dinlediler ama bazıları gülmedi.)

232. Amma burada, Hesenbeyin balkonunda bir qışqırıq düşdü. (CM-THek-280), (Ama burada Hasanbey'in balkonunda bir çığlık koptu.)

233. Amma mene bir şey burada qeribe görünürdü. (CM-BK-282), (Ama burada bana bir şey garip geldi.)

234. Evvel men dayandım ve getmek istemedim, **amma** artist refiqim başladı elimden çekmeye. (CM-BK-282), (Önce durdum ve gitmek istemedim ama sanatçı arkadaşım elimi çekmeye başladı.)

235. Amma indi Allahdan gizli deyil, senden de gizli olmasın. (CM-BK-283), (Ama şimdi Allah'tan gizli değil, senden gizli kalmasın.)

236. Umudbeyov istedi ki, bir söz desin, **amma** o terefe-bu terefe baxıb dayandı. (CM-BK-285), (Umudbeyov bir söz söylemek istedi ama bir o tarafa bir bu tarafa baktı.)

237. İki qeribe kitab ele getirmişem, **amma** muştuluğumu vermesen, göstermeyeceyem. (CM-ŞB-289), (İİki tuhaf kitabım var ama bana iltifat etmezsen göstermem.)

238. Men daha dinmedim, **amma** qardaşoğlunun mene deyesen yazığı geldi. (CM-ŞB-289), (Artık konuşmadım ama yeğenim galiba bana üzüldü.)

239. Çox isterdim sebebini bilem, **amma** soruşsa idim, yersiz düşerdi. (CM-G-292), (Sebebini bilmek isterdim ama sorsam yersiz olurdu.)

240. İstedim ki, ağzımı açam, **amma** ev sahibi qoymadı. (CM-G-292), (Ağzımı açmak istedim ama ev sahibi izin vermedi.)

241. Men boynuma alıram ki, bir az yoruldum, **ancaq** ev sahibinden utandım. (CM-G-293), (Biraz yorğunluğumu itiraf ediyorum ama sahibinden utandım.)

242. Şeir mecnunu da şamı çekdi kitabın yanına ki, oxusun, **amma** narın yazıları gözü seçmedi. (CM-G-294), (Ayrıca okuyabilmek için kitabın yanına bir mum da yaktı, ancak hassas yazıyı seçmedi.)

243. **Amma** menim qohum-eqrebamdan her kes meni soruşsa, mebada deyesen igid basıldı. (CM-G-294), (Ama akrabalarımdan biri beni sorarsa, sakın söyleme ki cesur basıldı .)

244. Sene bir söz var, **amma** gerek atan bilmesin. (CM-G-295), (Sana bir sözüm var ama sakın baban bilmesin.)

245. Meşedi Rehim dik baxdı üzüme, **amma** ele baxdı ki, bilmedim menim sözlerim onun xoşuna geldi, ya acığına geldi. (CM-BMR-296), (Meşedi Rahim direk yüzüme baktı ama bana öyle bir baktı ki anlamadım sözlerimi beğendi mi yoksa sinirlendi mi.)

246. **Amma** gerek evde tapşırasan ki, bişirenden bir gün qabaq suya qoyasan. (CM-BMR-297), (Ama pişirmeden bir gün önce suya koymak için evde sipariş etmeniz gerekiyor.)

247. Bu şeyleri dükanda qoyub çıxıb gede idim, **amma** bunu elemedim. (CM-BMR-297), (Bunları mağazada bırakıp gidebilirdim, ama yapmadım.)

248. Halbuki bu iki gümanın ikisi de batil idi. (CM-BMR-298), (Ancak, bu varsayımların her ikisi de yanlıştı.)

249. Amma bunu bilmirdim ki, inek nece oğru ola biler. (CM-Oİ-303), (Ama bir ineğin nasıl hırsız olabileceğini bilmiyordum.)

250. Amma inek orada deyildi. (CM-Oİ-305), (Ama inek orada değildi.)

251. Amma deyesen pambıqda da adam var. (CM-Oİ-305), (Ama pamuklukta galiba kimse var.)

252. Amma çox elleşdi, inek ora getmek istemedi, çünki vehşi bir heyvan kimi çölde dolanmağa çoxdan adet edibdir. (CM-Oİ-306), (Ama çok uğraştı ve inek oraya gitmek istemedi, çünkü uzun zamandır vahşi hayvan gibi dolaşmaya alışmıştı.)

253. Ve **lakin** o ehvalat ki, men onun baresinde söhbet açmaq isteyirem. (CM-İE-309), (Ve yine de hikaye şu ki, onun hakkında konuşmak istiyorum.)

254. Ve **lakin** heqiqetdir ve bu heqiqetin şahidi özüdür. (CM-İE-309), (Oysa o hakikattır ve o, bu hakikatın şahididir.)

255. Amma axırda er ve arvad yene barışdılar, çünki bunların bir-birine heç edaveti yox idi, ancaq bir-birile dalaşıb boşanmağa mehz adetkerde olmuşdular. (CM-İE-311), (Aam sonunda karı koca, aralarında husumet olmadığı için uzlaştılar, ancak tartışıp boşanmayı adet edindiler.)

256. Amma hamısından gülünc bu idi. (CM-İE-313), (Ama her kesten komik buydu.)

257. Amma neticede işler pis keçmedi. (CM-İE-313), (Ama sonuç olarak, işler kötü gitmedi.)

258. Amma biri bir az dayanıb bir-iki söz de artıq deyirdi. (CM-Yu-314), (Ama içlerinden biri durakladı ve bir iki kelime söyledi.)

259. İstedim yerden bir daş götürem ve arvadın dalıyca qaçam, vuram başı-gözü ezilsin, **amma** dayandım. (CM-Yu-316), (Yerden bir taş alıp eşimin peşinden koşmak ve kafasına vurup kırmak istedim, ama durdum.)

260. Men bir az yox, lap da açıq söyleyeceyem, **ancaq** menim sözüm tek iki kelimeden ibaretdir. (CM-U-319), (Biraz söylemeyeceğim, çok net söyleyeceğim ama benim sözüm sadece iki kelime.)

261. Yetimin qebulu baresinde bir söz danışmadı, **ancaq** Demirsu yaylağının erzağının ucuzluğundan revayet etmekde idi. (CM-U-320), (Yetimin evlat

edinilmesiyle igili tek kelime etmemiş ama Demirsu yaylasının yemeklerinin ucuzluğunu anlatıyordu.)

262. Hele geden maşının qışqırığı çox uzaqdan gelirdi. **Amma** yola salan qardaş ele durub qabağa baxmaqda idi. (CM-İK-322), (Hareket halindeki arabanın çığlığı çok uzaktan geliyordu. Ama giden kardeş ayakta ve yukarıya bakıyordu.)

263. Qızdırmadan bedenim narahat olur, **amma** qızıl dükanlarından ruhum rahatsız olur. (CM-ŞK-324), (Bedenim ateşden rahatsız, ama ruhum da altın dükkanlarından rahatsız.)

264. Qoy bedenim narahat olsun, **amma** qelbim incimesin. (CM-ŞK-324), (Bedenim rahatsız olsun ama kalbim kırılmasın.)

265. Amma oğlumu da bidamağ görürdüm. (CM-İA-325), (Ama oğlumu keyifsiz gördüm.)

266. Amma menevi işlerde bir almanın deyeri ola biler çox böyük olsun. (CM-İA-326), (Ama bir elmanın manevi konulardaki değeri çok büyük olabilir.)

267. Amma özü müselmana oxşayırdı ve heqiqetde de müselman imiş. (CM-Sa-327), (Ama o bir Müslüman gibi görünüyordu ve aslında bir Müslümandı.)

268. Amma çünki hamam camadarlarını ve qulluqçularını müselman görmüşdüm, özleri de hamısı İranlıdırlar. (CM-Sa-328), (Ama hamam görevlilerini ve hizmetçilerini Müslüman olarak gördüm, hepsi de İranlıydı.)

269. Heyetde qışqırıq qopdu, **amma** qaranlıqda bir şey görsenmirdi. (CM-Zel-331), (Kapıda bir çığlık vardı ama karanlıkta hiçbir şey görünmüyordu.)

270. Oradaca qayıtdım, **ancaq** ele süretle qayıtdım ki, bilse idim baxan yoxdur, uşaq kimi qaçardım. (CM-Zel-333), (Oradan döndüm ama o kadar çabuk döndüm ki bana bakacak kimse olmadığını bilsem çocuk gibi kaçardım.)

271. Amma bura daha mehmanxanaya oxşamırdı. (CM-GB-334), (Ama artık bir otel gibi görünmüyordu.)

272. Amma biri ona nisbeten cavan idi. (CM-GB-334), (Ama biri ondan gençti.)

273. Ay ile qalanlara ayı iyirmi manata verirler, **amma** iki-üç gün qalıb gedene her gece-gündüzünü bir manata verirler. (CM-GB-335), (Aylarca kalanlara ayda yirmi manat, ik veya üç gün kalanlara ise her gece ve gündüz bir manat veriyorlar.)

274. Amma qız o qeder yorulmuş imiş ki, şirin yuxunu yeyib-içmekden vacib bildi. (CM-GB-337), (Ama kız o kadar yorgundu ki tatlı bir uykunun yemeden ve içmeden önemli olduğunu biliyordu.)

275. Arvad geldi öz otağına, **amma** ara qapını örtmedi. (CM-GB-338), (Karısı odasına geldi ama kapıyı kapatmadı.)

276. Amma çox vaxtlar Xansaray şeherinin özünde qalmışıq. (CM-AD-342), (Ama sık sık Hansaray şehrinde kaldık.)

277. Ve **lakin** axır vaxtlarda, demek olar ki, Qebziyevin meişetinde bir böyük deyişiklik üz verdi. (CM-AD-342), (Ancak son zamanlarda Gabziyev'in hayatında neredeyse büyük bir değişiklik meydana geldi.)

278. Evvel Hekim söylemek istemirdi, **amma** söyledi. (CM-AD-344), (Doktor başta söylemek istemedi ama söyledi.)

279. Amma men burada gördüm ki, oğul-uşaq düşdü avtomobilin dalına ve başladı onun dalıyca qaçmağa. (CM-AD-346), (Ama burada çocuğun arabanın arkasına düştüğünü ve peşinden koşmaya başladığını gördüm.)

280. Darvazada men istedim dayanam, **amma** zalım belinden tapançasını çıxardıb ele bir halda menim üstüme tutdu ki, men teeccüb eledim niye tapança atılmadı. (CM-T-349), (Kapıda durmak istedim ama zorba belinden tabancayı aldı ve elimden tuttu ve tabancanın neden ateşlenmediğini merak ettim.)

281. Amma axşamdan iki saat keçene kimi gözleyib. (CM-T-350), (Ama akşam saat ikiye kadar bekledi.)

282. Amma neyler mene ya od, ya alov? (CM-ÇD-361), (Ama ateş veya alev bana ne yapabilir?)

283. Amma indi bele güman edirem ki, sebebkar beydir. (CM-ÇD-365), (Ama şimdi sebebinin bey olduğunu düşünüyorum.)

284. Amma keçmiş zamanda men bedbext eyler idim bir evde men xidmet. (CM-ÇD-370), (Ama geçmişte şanssızdım ve bir evde hizmet ettim.)

285. Amma Novruzelinin pambığı qolay pambıq idi. (CM-KO-371), (Ama Nevruz Ali'nin pamuğu kolay pamuktu.)

286. Her ne isteyirsen verirem, **amma** bu işden ağlım bir zad kesmir. (CM-KO-373), (Ne istersen veririm ama bu işi aklım almıyor.)

287. Amma men gerek gizlenim ki, onlar meni görmesinler. (CM-KO-373), (Ama beni görmemeleri için saklanmalıyım.)

288. Soltan ağa, bir tedbirimiz var, **amma** cüret elemirik ki, cenabınıza erz edek. (CM-KO-374), (Sultan ağa bir ölçü var ama efendinize vermeye cüret edemiyoruz.)

289. Amma aman günüdür, uşaqlar, ehtiyatı elden qoymayın! (CM-KO-376), (Ama barış günü, çocukları yedekte bırakmayın!)

290. Amma bunu de ki, menim sözüme qulaq asan kimdi? (CM-Ö-384), (Ama söyle bana, kim benim sözümü dinliyor?)

291. Amma o pulları aparıb Karapete verseydin, sene iki şüşe Smirnov arağı vererdi. (CM-Ö-385), (Ama o parayı alıp Karapet'e verseydin sana yılda iki şişe Smirnov votkası verirdi.)

292. Amma meni bir başa salan yoxdur ki, bu elm ne demekdir? (CM-Ö-386), (Ama kimse bana bu bilimin ne anlama geldiğini anlatmıyor.)

293. Amma elm oxuyandan sonra yeqin eledim ki, heç zad bilmirem. (CM-Ö-387), (Ama bilim okuduktan sonra hiçbir şey bilmediğim sonucuna vardm.)

294. Amma qoymurlar, bu adamlar qoymurlar ki, xalq başını salsın aşağı, öz bildiyini elesin. (CM-Ö-388), (Ama yapmazlar, bu insanlar insanların bildiklerini yok etmesine izin vermezler.)

295. Amma seher dediler ki, dirilib. (CM-Ö-389), (Ama sabah dirildiğini söylediler.)

296. Amma sen gece kefli idin. (CM-Ö-395), (Ama sen gece neşeliydin.)

297. Lakin teamların en lezzetlisi baldır ki, arının tüpürceyinden emele gelir. (CM-Ö-401), (Ama yemeklerin en lezzetlisi arının tükürüğünden oluşan baldır.)

298. Amma bu suretde ki, müselman uşağı illerle gedib kafirler içinde qaldı. (CM-Ö-403), (Ama bu durumda Müslüman çocuğu yıllarca gavurların içinde kalmış.)

299. Men hemişe xalqa deyende ki, naxoşam, ele bilirler ki, xalqı aldadıram, **amma** Allah şahiddir ki, men heç kesi aldatmıram, çünki heqiqetde men naxoşam. (CM-Ö-406), (İnsanlara her zaman hasta olduğumu söylediğimde insanları aldattığımı anlıyorlar ama Allah şahittir ki ben kimseyi aldatmam çünkü gerçekten hastayım.)

300. Bütün ömrümde Allaha-talla mene iki oğul merhemet eleyib, **amma** ikisini de men biçarenin elinden alıb. (CM-Ö-412), (Allahu teala, ömrüm boyunca bana iki çocuk vermiş, ama ikisini de benden almış.)

301. Atam da, anam da vefat edib, **amma** biçareler çox qocalmışdılar. (CM-Ö-413), (Hem annem hem babam öldü ama fakirler çok yaşlıydı.)

302. Hacı, yaxşı deyirsen, **amma** qorxuram Nazlı atılıb düşe. (CM-Ö-417), (Hacı iyi diyorsun ama korkarım Nazlı atlar.)

303. Qorxma, heç bir zadım yoxdur, **ancaq** gözlerim qaralır. (CM-Ö-418), (Korkma bir şeyim yok ama gözlerim karardı.)

304. Su getirsinler, amma deli olana su xeyir elemez. (CM-Ö-418), (Su getirsinler ama su deliye fayda vermez.)

305. Ne zehmetle uşaq böyüdürük, **amma** evden köçürende ele köçürdürük ki, sanki oğurluq malıdır. (CM-Ö-422), (Çocuk yetiştirmek için çok çalışıyoruz ama evden gelin ettiğimizde çalıntı mal gibidir.)

306. Şeyx cenablarına getmeye men onu razı elemişem, **amma** bayaqdan ağlamaqdan sakit olmur. (CM-Ö-424), (Şeyhe gitmesi için ikna ettim ama ağlamayı kesmedi.)

307. Amma ricet meselesi ortalığa qoyuldu. (CM-Ö-428), (Ama ricet sorunu gündeme geldi.)

308. Amma indi de növbe menimdir. (CM-Ö-428), (Ama şimdi sıra bende.)

309. Amma qorxmayın, menim elimden ele şeyler gelmez. (CM-Ö-429), (Ama korkma bir şey yapamam.)

310. Biri çıxıb elden çıxdı. **Amma** Qazançıdan bir-iki ermeni görsendi. (CM-Ö-422), (Biri kaybolmuştu. Ama Kazançı'dan birkaç Ermeni çıktı.)

311. Amma qorxuram öldüreler. (CM-Kam-432), (Ama korkarım öldürürler.)

312. İkisi de Qazançı Ermenileri imiş. **Amma** birinin eceli tamam deyilmiş. (CM-Kam-433), (İkisi de Kaçançı Ermenilerdi. Ama birinin eceli dolmamış.)

313. Amma, deyesen ovunuz bir ov deyilmiş. (CM-Kam-433), (Ama senin avın galiba bir av değildi.)

314. Amma, Qehreman yüzbaşı, indi ki, söz düşdü, qoy deyim. (CM-Kam-435), (Ama Yüzbaşı Kahraman, artık söz söylendiğine göre, size söyleyeyim.)

315. Lakin hemin “A” herfi milletlerin bezisinin dilinde çox işlenir, bezisinin dilinde az işlenir. (CM-AK-439), (Fakat “A” harfi bazı milletlerin dilinde çok, bazılarının dilinde ise az kullanılır.)

316. Lakin bezi tayfaların dilinde hemin “A” herfi sessiz herflerin cergesindedir. (CM-AK-440), (Ama bazı kabilelerin dilinde aynı “A” harfi sessiz harflerden oluşan satırdadır.)

317. Amma menim eqidemce bu barede bize bir emr buyurulubdur. (CM-AK-441), (Ama bence, bunu yapmanız emredildi.)

318. Mirze Bexşeli ve Hüseyn Şahid de müellimdirler, **amma** men onlara yaxşı beled deyilem. (CM-AK-445), (Mirze Bahşali ve Hüseyin Şahit de hocalar ama ben onları iyi tanımıyorum.)

319. Sen, qorxursan qorx, **amma** men heç de qorxmuram. (CM-AK-447), (Korkarsan kork ama ben hiç korkmuyorum.)

320. Amma qoyunlara berk qızdırmaya düşüb, heç bir elacı da yoxdur. (CM-AK-447), (Ama koyunların ateşi var ve onlara çare yok.)

321. Ne eybi var. **Amma** bu şert ile açıq olsun. (CM-AK-448), (Sorun nedir. Ama bu şartta açık ol.)

322. Teyin elemişik aclara ilde yüz manat paylayaq, **amma** biz yüz manat evezine paylamışıq yüz doqquz manat. (CM-AK-451), (Yok ettiğimiz ildeki açlara yüz lira dağıtalım ama yüz lira yerine yüz dokuz lira dağıttık.)

323. Amma xahiş olunur beyanatınızı müxteser söyleyesiniz. (CM-AK-453), (Ama lütfen kısaca ifadenizi belirtin.)

324. Amma qızdırmanın çaresini bilmirik. (CM-AK-457), (Ama ateşin çaresini bilmiyoruz.)

325. Bizimle ele danış ki, başa düşek, **yoxsa** biz çölde böyümüş çobanıq. (CM-AK-457), (Bizimle konuş ki anlayabilelim, yoksa dışarıda büyümüş çobanlarız.)

326. Amma kitablarınızı görenden sonra, daha fikrimi deyişdim. (CM-AK-466), (Ama kitaplarını gördükten sonra fikrimi değiştirdim.)

327. Amma bundan sonra ağızlarda söylenecek ki, hemin üç alimlerin biri xüsuf-küsuf duası yazır. (CM-AK-467), (Ama sonra bu üç alimden birinin keder duası yazdığı söylenir.)

328. Amma anam onların köçmeyini eşitcek qurtaracaq. (CM-AK-472), (Ama annem onların taşınacağını duyduğunda bitecek.)

329. Amma men sene nece ki, dedim, ele de camaatı başa salarsan. (CM-AK-474), (Ama dediğim gibi, eğer insanlara anlat.)

330. Amma senin kimi axmaq yoxdur. (CM-O-479), (Ama senin gibi aptal yok.)

331. Buna ne deyirsen de, **amma** qorxuram ki, bu teleqraf menim olmaya. (CM-O-479), (Buna ne derseniz deyin ama korkarım bu telgraf benim değil.)

332. Amma, Aban bey, canım qurtardı. (CM-O-480), (Ama Aban bey hayatım kurtuldu.)

333. Aylıq evezine keçen ay yağ göndermişdi. **Amma** nainsaf oğlu sarı yağ evezine quyruq yağı göndermişdi. (CM-O-481), (Geçen ay aylık yerine yağ yollamış. Ama insafsızın oğlu tereyağı yerine kuyruk yağı yollamış.)

334. Amma müselmandan tuta bilmezler. (CM-DKMü-484), (Ama bir Müslümanı yakalayamazlar.)

335. Amma Zeynalın yeddi yaşı hele tamam olmayıb. (CM-DKMü-491), (Ama Zeynal henüz yedi yaşında değildi.)

336. Keble Heyder, qonaqları meettel eleme, bu saat oğlunu getir, **yoxsa** naçalnik cenablarının o qeder vaxtı yoxdur ki, sizin nağıl-hekayelerinize qulaq versin. (CM-DKMü-491), (Keble Haydar, misafirleri karşıla, hemen oğlunu getir, yoksa reis efendilerinin senin masallarını dinlemeye zamanı yok.)

337. Amma siz hele indiye kimi gör ne qeder dalda qalmısınız. (CM-DKMü-493), (Ama şimdiye kadar ne kadar geride kaldığınızı görün.)

338. Neçernik ağa gelib Danabaş kendinde bir uşqol açdı, **amma** danabaşlılar yüzbaşı Pirverdi beyden qorxmadılar. (CM-DKMü-496), (Reis ağa geldi ve Danabaş köyünde bir okul açtı, ancak Danabaş halkı Yüzbaşı Pirverdi bey'den korkmadı.)

339. Sene camaat hörmet elesin, **amma** men razı deyilem ki, çeyirtke söhbetleri ile kendlileri üstünüze güldüresiniz. (CM-DKMü-499), (Bırakın insanlar size saygı duysun ama çegirge konuşmalarıyla kölüleri güldürebildiğinize katılmıyorum.)

340. Amma yaxşı olardı sen bizim kende teşrif getirende Şahtaxtından bize qarpız toxumu getireydin. (CM-DKMü-500), (Ama köyümüzü ziyaret ettiğinizde bize Şahtaht'tan karpuz çekirdeği getirebilirseniz iyi olur.)

341. Heç bir şey de öyrenmirdiler, **amma** indi teze üsul ile sözleri götürürler. (CM-DKMü-501), (Hiçbir şey öğrenmediler, ama şimdi kelimeleri yeni bir şekilde alıyorlar.)

342. Mirze Mehemmedqulu senden az oxuya-oxuya dilmanc olub naçalnike, **amma** sen çox oxuya-oxuya uşqol olmusan. (CM-DKMü-502), (Mirze Muhammed Gulu senden daha az okuyarak reise tercüman olmuş ama sen daha çok okuyarak öğrenci olmuşsun.)

343. Amma yadınızdan çıxmasın ha, elm ve yene elm. (CM-DKMü-512), (Ama unutma, bilim ve yine bilim.)

344. Uşaqlar bu şexsi görcek ağlamaqdan sakit olurlar, **amma** onun sualına cavab vermeyib, yene başlayırlar ağlamağa. (CM-L-513), (Çocuklar bu kişiyi gördüklerinde ağlayarak rahatlarlar, ancak sorusuna cevap vermezler ve tekrar ağlamaya başlarlar.)

345. Amma bu il onlar bizim hökümetin qorxusundan bu terefe addım ata bilmirler. (CM-Lan-515), (Ama bu yıl hükümetimizden korktukları için bu adımı atamazlar.)

346. Bu işin üstünü açma, **yoxsa** kendde cavanlar seni inciderler. (CM-Lan-515), (Bundan bahsetme, yoksa köydeki gençler sana zarar verir.)

347. Amma heyif ki, bizim dilimizi yaxşı bilmir. (CM-DY-520), (Ama ne yazık ki dilimizi iyibilmiyor.)

348. Amma Hacı Nayib ağa buyurmuş kimi, burada ruh meselesi var. (CM-DY-520), (Ama Hacı Nayib ağanın emrettiği gibi, burada bir ruh meselesi var.)

349. Amma sen ağıllamasan, imam seni bu suretde qebul elemez. (CM-DY-527), (Ama anlamazsın imam seni bu şekilde kabul etmez.)

350. Bir sebeb yoxdur, **ancaq** riqqeti-qelb üz verib. (CM-DY-534), (Sebep yok, ama yazık döndü.)

351. Ağacların uçmağını deyirsen de, **amma** daşların uçmağını deme, bu yalan oldu. (CM-DY-536), (Ağaçların uçtuğunu söylüyorsun ama taşların uçtuğunu söyleme yalan.)

352. Onlar hezretin zuhuruna inanmırlar, **amma** heç olmasa, seni de çimdiklemirler. (CM-DY-546), (Peygamber'in zuhuruna inamıyorlar ama en azından sizi çimdiklemiyorlar.)

353. Esil metlebi qoymusunuz, **ancaq** bir-birinizle deyişirsiniz. (CM-Y-549), (Orijinal olanları koymuşsunuz ama birbirinize sesleniyorsunuz.)

354. Amma bizim Şura hökümetimiz edaletli hökümetdi. (CM-Y-550), (Ama Konsey hükümetimiz adil bir hükümetti.)

355. Amma ola biler ki, toxucular ittifaqı adamlarından da olsun. (CM-Y-551), (Ama aynı zamanda dokumacılar sendikasından biri de olabilir.)

356. Her ne deyirsiniz deyin, **amma** bu gelenler muzdur komitesinden gelen olacaq. (CM- Y-552), (Ne söylersen söyle, ama bu gelenler paralı asker komitesinden gelecek.)

357. Men ele bilirdim bize gelecek, **amma** küçede mene rast geldi. (CM-E-556), (Bize geleceğini biliyordum ama bana sokakta rastladı.)

358. Amma çörekden sonra size başa sala bilerem. (CM-E-558), (Ama sana ekmekten sonra açıklayabilirim.)

359. Amma ümid söhbetine gelende ümidimiz ebesdir. (CM-E-558), (Ama iş umudun sohbetine gelince umudumuz boş.)

360. Ona mal eti bişirmisiniz. **Ancaq** Teymur beyi qonaq çağıranda ona fisincan plov bişirirsiniz. (CM-E-559), (Onun için sığır eti pişirdin mi? Ama Teymur beyi misafir olarak davet edince ona fisincan pilav pişiriyorsunuz.)

361. Amma evde oturanlar nece oldu? (CM-E-563), (Ama evde oturanlara ne oldu?)

362. Mirze Qulamhüseyn qızı istedi, **amma** axırda eşitdik ki, bir sarı saçlı rus qızı getirib evine, özüne arvad eleyib. (CM-E-564), (Mirze Gulamhüseyin bir kız çocuğu istiyordu ama sonunda sarı saçlı bir Rus kızının onu eve getirip evlendiğini duyduk.)

363. El çekin menden, **yoxsa** bilmirem neyleyim. (CM-E-567), (Çek ellerini üstümden yoksa ne yapacağımı bilmiyorum.)

364. Zeyneb bacı, Allah senin o gülüzlü qızına bir nişanlı yetirsin, **yoxsa** onun da ere getmek vaxtıdır. (CM-E-568), (Zeynep abla Allah senin o güzel kızına bir nişanı versin yoksa onun da evlenme vakti gelmiştir.)

365. Ana, bu arvadları tez buradan redd ele, **yoxsa** bu saat burada biabırçılıq salaram. (CM-E-571), (Anne, bu karıları bir an önce buradan çıkar, yoksa seni hemen burada utandırırım.)

366. Siz de redd olun, **yoxsa** peşman olarsınız. (CM-E-571), (Ya reddersin ya da pişman olursun.)

367. Qoy üreyimi boşaldım, **yoxsa** bağrım çatlayır. (CM-E-572), (Bırak kalbimi boşaltayım yoksa kalbim çatlayacak.)

368. Amma daha saydığın adamlardan savayı bir kes gelmesin. (CM-E-572), (Ama daha çok saydığın adamlardan başkası gelmesin.)

369. Bu gün o çöreye gelmeyib, **ancaq** arvadlarla bayaq sözleşdi. (CM-E-574), (Bugün partiye gelmedi, ama sadece eşleriyle konuştu.)

370. Mürşüd dayı gedir yene pencereleri örtür, **ancaq** birini açıq qoyur. (CM-E-574), (Mürşüd dayı gidip pencereleri tekrar kapatıyor ama bir tanesini açık bırakıyor.)

371. Men sene tek söz demek isteyirem. **Ancaq** sene yalvarıram ki, men dediyim söze menden delil ve sübut istemeyesen. (CM-E-577), (Sana bir kelime söylemek istiyorum. Ama yalvarırım benden söylediklerimin kanıtını isteme.)

372. Amma heyif ki, vaxtım yoxdur. (CM-E-579), (Ama ne yazık ki zamanım yok.)

373. Amma ele bilirem ki, Meşedi Kerim arvad aşpazından daha yaxşıdır. Çünki Tebrizde veliehdin plovunu hemişe Meşedi Kerim bişiribdir. (CM-E-581), (Ama görüyorum ki Meşedi Kerim eşinin aşçısından daha iyi çünkü Tebriz'de Veliehd'in pilavı hep Meşedi Kerim tarafından yapılırdı.)

374. Her şey ötüşdürmek olar. **Ancaq** bu barede men acizem. (CM-E-581), (Her şey geçebilir. Ama bu konuda çaresizim.)

375. Püsteni demirem, **amma** Zerefşan Çiçekden ki, göyçekdir. (CM-E-582), (Püste'ni demiyorum ama Zerefşan Çiçek'ten güzel.)

376. Amma indi danışırlar ki, Püste xanım mesleyini ve etiqadını satıb. (CM-E-582), (Ama şimdi Püste hanım'ın mesleğini ve inancını sattığını söylüyorlar.)

377. Amma biz dünyanı tanıyanda sen yox idin. (CM-E-583), (Ama dünyayı tanımaya başladığımızda sen orada değildin.)

378. Mürşid dayı, **ancaq** bazar işi senin öhdendedir. (CM-E-584), (Mürşüd dayı, ama piyasa işi senin sorumluluğun.)

379. Amma bilin ki, axırda peşman olacaqsınız. (CM-E-589), (Ama bil ki sonunda pişman olacaksın.)

380. Amma bu barede men bir-iki kelime söz danışmaq isteyirem. (CM-E-592), (Ama sana bunun hakkında bir iki kelime söylemek istiyorum.)

381. Siz onu yaxşı tanımırsınız. **Amma** biz yaxşı tanıyırıq. (CM-E-592), (Onu iyi tanımıyorsunuz. Ama ben onu iyi tanıyorum.)

382. Amma Püste qeşeng ve letifdir. (CM-E-593), (Ama Püste güzel ve zarif.)

383. Amma gerek söz veresen ki, bu söhbet öz aramızda qalacaq. (CM-E-598), (Ama bu konuşmanın aramızda kalacağına söz vermelisin.)

384. Amma sen her sözü üreyine salma. (CM-E-601), (Ama her kelimeyi kalbe alma.)

385. Ele biqayda iş görmez. **Amma** tutalım ki, görübdür. (CM-E-605), (Ali boş iş yapmaz. Ama diyelim ki yaptı.)

386. Amma siz mene zor ile mane olursunuz. (CM-E-606), (Ama beni zorla engelliyorsun.)

387. Amma zenn edirem ki, burada belke ele ağlamaq lazımdır. (CM-E-607), (Ama bence belki burada ağlamalıyız.)

Denkleştirme Bağlaçları

"Ya, ya da, ya da ki, yainki, gah, gah da, gah da ki, ister, isterse de, ve ya, yaxud, ve yaxud".

1. Ya dolanıram öz kendimizi, **ya** qeyri kendleri, çit-mit satıb dolanıram. (CM-DKE-41), (Ya kendi köyümüzü ya da diğer köyleri gezerim, çul çaput satıp geçimimi sağlarım.)

2. Ya birisi başlayır Allah-taalanın baresinde söhbet edir, **ya** qeyrisi öz Kerbelaya getmeyinden nağıl edir. (CM-DKE-44), (Ya Allahü tealadan söz etmeye başlar, diğeri Kerbela'ya gitmekle ilgili bir hikaye anlatır.)

3. Sadığın fikrine **ya** yaxşı xeberler, ehvalatlar gelerdi, **ya** qeyri bir metleb yadına düşerdi. (CM-DKE-45), (Sadık, ya iyi haberler ya da hikayeler alırdı ya da başka bir şey hatırlardı.)

4. Bir qeder **ya** arpa, **ya** darı unundan tedarük edib qoyub evine. (CM-DKE-48), (Biraz arpa veya darı unu alıp evde bıraktı.)

5. **Ya** anadan olmadı, **ya da** sonra olubdu. (CM-DKE-51), (Ya doğmadı ya da sonra doğdu.)

6. Sol elini qoyurdu **gah** sağ gözünün üstüne, **gah** sol gözünün üstüne. (CM-DKE-58), (Sol elini ya sağ gözünün üzerine ya da sol gözünün üzerine koyardı.)

7. O itin qızı eti yandırmasın, **ya** pişiye vermesin. (CM-DKE-64), (Bu köpeğin kızı eti yakmamalı veya kediye vermemeli.)

8. Her ne eleyir elesin, **ya** satsın, **ya** gizletsin, **ya** ne eleyir elesin. (CM-DKE-67), (Ne yaparsa yapsın, ya satsın ya saklasın.)

9. Zeyneb Xudayar beye bu cavabı verdi ki, nece övret ola, **ya** kasıb, **ya** dövletli, **ya** cavan, **ya** qoca, **ya** göyçek, **ya** çirkin, razı olar yüz il ersiz qalsın. (CM-DKE-71), (Zeynep Hudayar beye şu cevabı verdi: Nasıl karı olmalı, fakir, görkemli, genç, yaşlı, yakışıklı, çirkin, yüz yıl kocasız kalmak yeterlidir.)

10. Fizze teeccüble **gah** anasının, **gah da** qardaşının üzüne baxdı. (CM-DKE-73), (Fizze şaşkınlıkla annesinin ya da erkek kardeşinin yüzüne baktı.)

11. O hemişe bu eve gelende ona **ya** qayınatası, **ya da** qayınanası yer görsedib. (CM-DKE-78), (Her zaman eve geldiğinde, ya kayınpederi ya da kayınvalidesi ona yeri gösterdi.)

12. Xudayar bey övretine ne eleseydi, **ya** döyeydi, **ya** söyeydi, heç vaxt demezdi ki, boşaram. (CM-DKE-83), (Hudayar bey karısına küfür etse de, dövse ondan boşanacığını asla söylemez.)

13. Bu sözü ele övret ağzına alıb danışar ki, **ya** atasına ümide gele, **ya** anasına arxalana, **ya** qardaşlarını nezerde tuta, **ya da ki**, öz dövleti ve puluna qürrelene. (CM-DKE-83), (Kadın bu kelimeyi ağzına alıyor ve ya babasına ya da anesine güvenmesi ya da kardeşlerini düşünmesi ya da devleti ve parasıyla gurur duyması gerektiğini söylüyor.)

14. Xudayar beyin sözünün qabağında bir söz danışmasın, **yainki** erinin köteyinin qabağında durub baxsın. (CM-DKE-83), (Hudayar beyin sözünün önünde tek kelime etmemeli veya kocasının dayağının önünde durup bakmalı.)

15. Ehmed üzüqoyulu serilib yere ve ağlaya-ağlaya **gah** bu yanı çönür, **gah** o yanı üste çönür. (CM-DKE-86), (Ahmet yüzü üste yere uzanmış ve ağlıyor, bazen bu tarafa dönüyor, bazen de o tarafa dönüyor.)

16. Ağlaya-ağlaya **gah** eli ile başına vurur, **gah da** başını döyür yere. (CM-DKE-86), (Ağladığında bazen eliyle başına çarpar, bazen de başını yere çarpar.)

17. İndi Xudayar bey **ya** Zeynebi almaqdan ötrü gedib**, ya da ki**, arvadını boşamaqdan ötrü. (CM-DKE-92), (Şimdi Hudayar bey ya Zeyneb'i almaya ya da karısını boşamaya gitti.)

18. Menim ne vecime eşşek **ya** geldi, **ya** gelmedi. (CM-DKE-93), (Eşeğin gelip gelmemesi umrumda değil.)

19. Ya men gülürem, **ya** o gülür. (CM-DKE-96), (Ya ben gülerim ya da o güler.)

20. Ağa, menim eşşeyimi bilmirem Heyderxan körpüsüne **ya** daş daşımağa aparıblar, **ya da ki**, karvansarayçı meni aldadır. (CM-DKE-105), (Ağa, eşeğimi taş taşımak için Haydarhan köprüsüne götürdüler ya da kervansaraycı beni kandırdı.)

21. Sübh olcaq çavuşun münacatı kendi ehate eleyib, **gah** o mehelleden sesi gelir, **gah** bu mehelleden. (CM-DKE-108), (Sabahleyin çavuşun duası köyü sarmış, ses bazen o mahalleden, bazen de bu mahalleden geliyordu.)

22. Axşam Qasımelini göndereceyem ki, senden **ya** he, **ya** yox cavabı alsın. (CM-DKE-113), (Akşama evet ya da hayır cevabını almak için Kasım Ali'yi göndereceğim.)

23. Qoca kişi **gah** eşşeyin qabağına keçir, **gah** dalına keçir. (CM-DKE-116), (Yaşlı adam bazen eşeğin önüne geçer, bazen de arka tarafına geçer.)

24. Novruzeli kağızı poçta salıb özünü verdi bazara çörekden-zaddan alıb yesin ve **yainki** bazarlığı-zadı var, elesin. (CM-DKE-125), (Nevruz Ali kağıdı postaya koyar, kendini pazara verir, ekmek alıyor ki yesin ya da pazarda alış veriş yapar.)

25. Er ve arvad mesleheti bu yere qoydular ki, Muğdusi Akop gedib hacı Resula ehvalatı söylesin ki, hacı Resul **ya** özü gelsin ve **ya** bir adam göndersin Usta Zeynalın yanına. (CM-UZ-148), (Karı koca Muğdusi Ako'a gidip Hacı Resul'ün hikayesini anlatmaya karar verdiler ki Hacı Resul kendisi gelsin ya da Usta Zeynal'a bir adam göndersin.)

26. Her kağızın üstüne Meşedi **ya** iki qepik, **ya** üç qepik alır. (CM-İH-152), (Her kağıt parçasında Meşedi ya iki sent ya da üç sent alır.)

27. Ya bu gün get, kağızı yazdır ki, senin payını yollasınlar bura, **ya da ki**, men bilmirem neylerem. (CM-İH-156), (Ya bugün git, bir yazı yaz ki payını buraya göndersinler, ya da ben ne yapacağımı bilmiyorum.)

28. Qardaşın Kerbelayı Rza getsin Hacı Eliden soruşsun görsün, **ya** göndermişem, ya göndermemişem. (CM-İH-164), (Kardeşim Kerbela Rza'ya gitsin ve Hacı Ali'den onu gönderip göndermediğimi sorsun.)

29. Dünyada çox arvadların başmaqları düşüb, **gah** at üste geden vaxt, gah arabadan ya faytondan, **gah** demir yol ile gedende. (CM-PH-171), (Dünyada pek çok kadın, bazen at sırtında, bazen arabada veya faytonda, bazen de demiryolunda ayakkabılarını kaybetmiştir.)

30. Heç bir defe de olmayıb ki, men onun övretinin **ya** bir sesini eşidim, **ya** boyunu görem. (CM-FH-174), (Ne karısının sesini duydum ne de boyunu gördüm.)

31. Bir terefden pristavın qulaqları uzun tulaları **gah** qlavanın üstüne atılıb "haff" eleyirdiler, **gah da** katdanın üstüne tullanıb "haff" eleyirdiler. (CM-KB-175), (Bir yandan icra memurunun kulakları uzun olan köpekleri bazen başkanın başı üzerinden "haff" yapıyorlar, bazen de bey'in üzerine atlayıp "haff" yapıyorlar.)

32. Keble Qasım, xanımlar da ele kişilerle **ya** bir yerde oturmuşdular, **ya** ayrı oturmuşdular? (CM-KB-187), (Keble Kasım, hanımlar erkeklerle birlikte mi oturdular, yoksa ayrı mı oturdular?)

33. Bax, görürsen, **gah** burada, **gah** orada kotanlar işleyir. (CM-KB-190), (Görüyorsun, kotanlar kah orada kah da burada çalışıyor.)

34. Daha men bununla bir evde oturmaram, **ya** bu evde gerek men qalam, **ya** gelin qala. (CM-TH-194), (Artık bununla bir evde yaşamam, bu evde ya ben kalmalıyım ya da gelin.)

35. Bütün ömrümde **gah** qürbetde, **gah** öz vilayetimizde ehli-xanemden bir defe de olsun kenar düşmemişem. (CM-MF-202), (Hayatım boyunca ne yurt dışında ne de kendi ilimizde eşimden hiç ayrılmadım.)

36. Nömrede olanların **ya** biri, **ya** belke ikisi qapının bu cür açılıb örtülmeyine diqqet eledi. (CM-N-205), (Sırada olanların biri veya belki ikisi kapının bu şekilde açılıp kapandığını fark etti.)

37. Bunlar işsiz deyiller ve üçüncü nömreye yığışmaqlarında yeqin ki, bir politika **ve ya** milli söhbetler ve tedbirleri var. (CM-N-206), (İşsiz değiller ve üçüncü sayıya geldiklerinde muhtemelen bir politika ya da ulusal konuşmaları ve önlemleri var.)

38. Gah deyirem ki, uşağın başına bir iş gelib, **gah** deyirem anası belke azarlayıb. (CM-N-207), (Bazen çocuğa bir şey olduğunu söylüyorum bazen de annesi muhtemelen hastadır diyorum.)

39. Sonra heç melum olmadı ki, uçan maşın hansı imiş, **ya** Bakıya geden imiş, **ya** Batuma geden imiş? (CM-N-207), (O zaman hangi arabanın uçtuğu, Bakü'ye mi, Batum'a mı gittiği bilinmiyordu?)

40. Elbet o sebebe ki, bu kend **ya** çox yeke kenddi, **ya da ki**, tereddüdlü yerdir. (CM-DKMek-224), (Elbette çünkü bu köy ya çok büyük köydür ya da bir tereddütlü yerdir.)

41. Yarmemmed her iki elini göye qalxızıb üzünü **gah** neçernike, **gah** dilmanca tutub istedi ağzını açа. (CM-DKMek-228), (Yarmemmed iki elini göğe kaldırdı ve yüzünü reise ya da tercümana doğru tutarak ağzını açtı.)

42. Bu heynde ortalığa bir qoca kişi yeridi ve üzünü **gah** neçernike, **gah** dilmanca tutub, alçaq sesle başladı. (CM-DKMek-228), (Yaşlı bir adam orat yere doğru yürüdü ve yüzünü reise veya tercümana çevirdi ve alçak sesle başladı.)

43. Qoca kişi üzünü **gah** neçernike ve **gah** dilmanca tutub başladı. (CM-DKMek-228), (Yaşlı adam yüzünü tutmaya başladı, bazen reise, bazen de tercümana.)

44. Nişane göndermek o vedeler lazım olub ki, **ya** sifariş eleyen, **ya da** sifariş alan savadsız ola. (CM-HT-234), (Ya emri ortadan kaldırmak ya da emri almak için okuma yazma bilmeyen bir rozet göndermek gerekiyordu.)

45. Meşedi Memmedeli qessab Şamille barışıb öpüşse de, sabah **ya** biri gün et üste yene küsecekler. (CM-Ka-239), (Meşedi Memmed Ali kasap Şamille barışıp öpüştü ama sabah ya da bir gün et yüzünden tekrar küsecekler.)

46. Bir ay, **ya** yarım ay keçmişdi, eşitdim Meşedi Memmedeli qızına toy eleyib. (CM-Ka-239), (Aradan bir buçuk ay geçmiş, Memmed Ali'Nin kızının evlendiğini duydum.)

47. Hemşerimi daha küçede görmedim, bilmedim başı neye qarışıb, **ya da** belke şeherden köçüb gedib. (CM-Zır-241), (Hemşehrimi artık sokakta görmedim, onun nesi var bilmiyorum ya da belki şehir dışına taşındı.)

48. Kütüm balığını da sirkesiz **ya** yedin, **ya** yemedin - ikisi de birdir. (CM-S-250), (Kutum balığı sirkesiz yiyebilirsiniz veya yemeyebilirsiniz – ikisi de aynı.)

49. Dodağımı **gah** bele tuturam, **gah** ele tuturam, **gah** yavıqdan çalıram, **gah** bir az uzaqdan üfürürem. (CM-YT-256), (Bazen dudaklarımı böyle tutuyorum, bazen yakındab çalıyorum, bazen biraz uzaktan üflüyorum.)

50. Günün istisi, küçenin tozu, adamların yaxşı, **ya** pis hereketi, dağ, daş, otlar ve ağaclar bu gün dilbir olublar. (CM-YT-257), (Günün sıcağı, sokağın tozu, insanların iyi ya da kötü davranışları, dağlar, kayalar, çimenler ve ağaçlar bugün çok güzel.)

51. Ona Şerq fakültesi professoru lazım idi ki, ibaret ola, meselen, **ya** professor Süleymanbeyden**, ya** qeyri birinden. (CM-ŞF-260), (Doğu fakültesi'nden bir profesöre ihtiyacı vardı, örneğin ya Profesör Süleymanbey ya da başka birine.)

52. Hemin şair hemin meqalenin ünvanıdır **ve ya** temasıdır. (CM-ŞF-261), (Aynı şair aynı makalenin adresi veya konusu.)

53. Men ele pis uşaq görmüşem ki, eline **ya** mismarı, **ya** bıçağı alıb, divarları çızıb xarab eleyir. (CM-SU-264), (Kötü bir çocuğun bir çivi veya bıçak kaptığını ve duvarları çizdiğini gördüm.)

54. Hekim nitqini söyleyen zaman elindeki heyvanı **gah** Hesenbeyin qabağına tuturdu, **gah** menim qabağıma tuturdu ve **gah da** qulluqçuların qabağına tuturdu. (CM-THek-279), (Doktor konuşmasını yaparken elindeki hayvanı bazen Hasanbey'in önünde, bazen benim önümde, bazen de hizmetçilerinin önünde tutardı.)

55. Gah Hesenbey, **gah** men özüm ve **gah** kend camaatı ve qeyri qulluqçular gerek bu etiqadda olaydıq. (CM-THek-281), (Bazen Hasanbey, bazen ben, bazen de köylüler ve hizmetçiler bu inançta olmalıydı.)

56. Hemin yerden avtomobili gerek **ya** geri qaytara, **ya** heç olmasa adam göndere. (CM-THek-281), (Oradan arabayı iade etmeniz veya en azından birini göndermeniz gerekir.)

57. Güya bir kesden ehtiyatları var **ve ya** bir adam gözleyirler. (CM-BK-282), (Sanki birinden hisseleri var ya da bir adamı izliyorlar.)

58. İngilisler berk yapışıblar Çiçerinin yaxasından ve deyirler: **ya** borcunu ver, **ya** çekil kenara! (CM-BK-283), (İngilizler Çiçerin'in yakasına sımsıkı sarıldı ve "Ya borcunu öde ya da kenara çekil!" dediler.)

59. Bunun gümanı iki yere gede bilerdi; ya xeyalına gele bilerdi ki, ev adamımızın birinin ad günüdü, **ya da** anadan olan günüdür: **ya** güman eleye bilerdi ki, menim güzeranım çox yaxşı keçir. (CM-BMR-298), (Bunun olasılığı iki erde olabilir; adamlarımızdan birinin doğum günü olduğunu ya da onun annesinden doğduğu günün olduğunu hayal edebilirdi: hayatımın çok iyi gittiğini hayal edebilirdi.)

60. Emi oğlum ineyin o terefine ötüb heyvanın dal qılçasında bir çapılmış yer gösterdi: keçen vaxtlarda hansı nainsaf dehre, **ya** xencerle yaralamış imiş. (CM-Oİ-304), (Kuzenim ineğin diğer tarafına geçti ve hayvanın arka bacağında bir yara yer olduğunu gösterdi: geçmişte hangi bir kendini bilmeyen keser veya hançerle yaralamıştı?)

61. Atı atın yanına bağlarsan, **ya** halını götürer, **ya** xasiyyetini. (CM-Oİ-308), (Bir atı bir atın yanında tutarsanız, ya şeklini alır ya da karakterini.)

62. Nikah ve talaq söhbetleri **gah** hekayelerde, **gah** meqaleler vasitesile bizim türk metbuatında defelerle yazılıb. (CM-İE-309), (Evlilik ve boşanma sohbetleri Türk basınımızda birçok kez, bazen hikayelerde, bazen de makalelerde yazılmıştır.)

63. Daha o yerde çox atılıb düşmek, **ya** çox fikirleşmek lazım deyil. (CM-İE-311), (Etrafta zıplamana veya çok fazla düşünmene gerek yok.)

64. Bunların tek fikir-xeyalı texnikuma qebul olacaqları, **ya** olmayacaqları meselesi idi. (CM-İE-320), (Tek fikri hayali kolej okuluna kabul edilip edilmeyecekleriydi.)

65. O birisi sade geyimli, otuz **ya** bir qeder artıq yaşda bir adam idi. (CM-PŞ-321), (İçlerinden biri sade giyimli, otuz ya da biraz yaşlı bir adamdı.)

66. Havada bir az nesim var idi ve onun üçün de bu ağacların başları **gah** sağ terefe eyilirdi, **gah** sola terefe. (CM-PŞ-323), (Havada hafif bir esinti vardı ve onun için bu ağaçların tepeleri ya sağa ya da sola eğilmişti.)

67. Bele olanda, iki ağacın başları **gah** bir-birinden uzaqlaşırdı, **gah** bir-birine yavıqlaşırdı. (CM-PŞ-323), (Bu durumda bu ağacın tepeleri bazen biribirinden uzaklaşıyor, bazen birbirine yaklaşıyordu.)

68. Müselman olmağına müselmandır, amma İranlı **ya** qeyri İranlı olduğuna şüpheli qaldım. (CM-Sa-328), (Müslüman olmasına Müslüman, ama İranlı veya gayri İranlı olamdığından şüpheliydim.)

69. Müellim Mirze Eliqulu bize dedi ki, zelzelenin zereri nehayetdir: **gah** can xelefatı, **gah** mal zereri. (CM-Zel-330), (Mirze Aligulu Hoca bize depremin zararının sonsuz olduğunu söyledi: Bazen can kaybı, bazen mal kaybı.)

70. İkisine de daha gücüm çatmadı ve **gah** ruhumu, **gah da** bedenimi yorğun gördüm. (CM-Zel-332), (Artık ikisi için de yeterince güçlü değildi ve ruhumu ve bedenimi yorgun buldum.)

71. İki-üç gün qalıb gedene her gece-gündüzünü bir manata verirler, **ister** iki adam olsun, **ister** üç adam olsun, **ister** bir adam olsun. (CM-GB-335), (İki veya üç gün kalanlara, ister iki kişi, ister üç kişi, ister bir kişi olsun, her gece ve gündüz bir manat verilir.)

72. Bunun sebebi budur ki, dağların heresi, **gah** uzaqdan baxanda, **gah** yavıqdan baxanda növ-növ reng çalır. (CM-AD-340), (Bunun nedeni, dağların uzaktan veya yakından farklı renkte olmasıdır.)

73. Gün dağlara düşende, günün şefeqi dağların **gah** bu terefini şölelendirib o terefine qara kölge salır, **gah da** eksine. (CM-AD-340), (Güneş dağların üzerine düştüğünde, günün şafağı bazen dağların bu tarafını aydınlatır ve o tarafa kara bir gölge düşürür, bazen de tam tersi.)

74. Uzaqdan bir avtomobil görsenir, **gah** dolayın döngelerinde gizlenib yox olur, **gah** döngeden çıxıb yavıqlaşır. (CM-AD-341), (Uzakta bir araba belirir, bazen dolaylı dönüşlerde gizlenip kaybolur, bazen virajdan çıkıp yaklaşır.)

75. Atlılar deste-deste, **ya** tek-tek uzaqdan görsenirler. (C-AD-341), (Atlılar gruplar halinde veya tek başlarına belli bir mesafeden görünürler.)

76. Bir atlı, **ya** iki atlı faytonu dost tuturam ve bu yolda hemişe artıq xercler qoyuram. (CM-AD-344), (Bir ya da iki atlı bir faytonu arkadaş olarak alıyorum ve bu geziye her zaman daha fazla harcıyorum.)

77. Atlarımın oynaqlaşmağına, gah menim işaremle yavaş getmeklerine, gah menim işaremle yeyinletmeklerine hezz aparıram. (CM-AD-344), (Atlarımın oynamasını seviyorum, bazen işaretimle yavaşlıyorlar, bazen işaretimle hızlanıyorlar.)

78. Gah vojlarını azcana terpedim, onlar qulaqlarını şişleyib qaçmaq istesinler, **gah** "şşşşş" deyim, onlar dursunlar. (CM-AD-345), (Bazen biraz başlarını salladım, kulaklarını şişirdiler ve kaçmak istediler, bazen "şşşşş" dedim, durdular.)

79. Gah vojları bir az çekim, heyvanlar dayansınlar, **gah** yavaşça "muç" eleyim. (CM-AD-345), (Bazen başlarını biraz çekerim, hayvanların durmasına izin veririm, bazen yavaş yavaş "muç" yaparım.)

80. Bu, ele bir ehemiyyetli iş deyil ki, bundan **ya** böyük bedbextlik, **ya** böyük xoşbextlik üz vere biler. (CM-AD-346), (Bu, ya büyük mutsuzluğa ya da büyük mutluluğa yol açabilecek önemsiz bir mesele değildir.)

81. Neyler mene **ya** od, **ya** alov? (CM-ÇD-361), (Benim için ateş veya alev nedir?)

82. Köyneyimdir menim **ya** şal, **ya** ipek. (CM-ÇD-361), (Gömleğim ya bir şal ya da ipek.)

83. Ya gerek çayı nimçeye tökeler, **ya da** su parçına töküb içeler. (CM-ÇD-362), (Ya çayı bir kaseye dökmeleri gerekir, ya da bir su bardağına döküp içmeleri gerekir.)

84. Bedenim de **ya** şişedir, **ya** büllur, gerek meni hörmet ile saxlayalar. (CM-ÇD-362), (Bedenim ya bir şişe ya da bir kristal, bana saygı duymaları gerekiyor.)

85. Ya qaşıqdır, **ya** nelbeki bedbext. (CM-ÇD-363), (İster kaşık ister çay tabağı mutsuzlar.)

86. Bilmedim qaynadı, **ya** qaynamadı. (CM-ÇD-368), (Pişip pişmediğini anlamadım.)

87. Men de baxım görüm **ya** izin vermelidir, **ya** vermeli deyil. (CM-KO-375), (Ya izin vermeliyim ya da vermemeliyim.)

88. Bilmirem, **ya** diriltecek, **ya** diriltmeyecek. (CM-KO-393), (Bilmiyorum, ya dirilecek ya da dirilmeyecek.)

89. Bu şeherde sizden savayı da ecnebi dersini oxuyan var, **yainki** siz iki nefersiniz? (CM- KO-403), (Senin dışında bu şehirde yabancı öğrenciler var, yani siz iki kişi misiniz?)

90. Uşaq olmağını, **ya** olmamağını men senden yaxşı bilirem. (CM-KO-417), (Çocuk olup olmadığını senden iyi biliyorum.)

91. Ya gerek şeyx cenabları bu saat menim canımı ala ki, bir yolluq dincelem, **ya** gerek mene bir elac eleye. (CM-KO-420), (Ya Şeyh efendileri şimdi canımı almak için biraz dinlemeye ihtiyacım var ya da tedaviye ihtiyacım var.)

92. Aslan bey menim dostlarımdandır, belke görmüş, **ya** eşitmiş olasan. (CM-KO-445), (Aslan bey benim arkadaşlarımdandır belki görmüşsünüzdür, duymuşsunuzdur.)

93. Sen yaxşı hekimsen, sen **ya** bu qızdırmaya dava ver, **ya** bize bir meslehetli söz de. (CM-AK-457), (Sen iyi bir doktorsun, ya bu ateş için bir ilaç ver ya da bize bir öğüt ver.)

94. Mal hekiminden qoyunlara **ya** dava olacaq, **ya** olmayacaq. (CM-AK-461), (Veteriner koyunlara ya şifa olacak ya da olmayacak.)

95. Zehra beyim girir içeri ve qoltuğundan bayazını çıxarıb tutur **gah** Rüstem beyin qabağına, **gah da** Mirze Mehemmedelinin qabağına. (CM-AK-467), (Zehra beyim girip koltuğundan kağıdı çıkarır, bazen Rüstem bey'İn önünde, bazen Mirze Muhammed Ali'nin önünde tutar.)

96. Gülbahar **gah** gedir qapıya teref, **gah** girir içeri otağa, **gah** bir yerde durur fikir eleyir, **gah** gedir qardaşlarının kitablarına diqqet ile baxır. (CM-AK-473), (Gülbahar bazen kapıya gider, bazen odaya girer, bazen hareketsiz durur, düşünür, bazen de gidip kardeşlerinin kitaplarına dikkatle bakar.)

97. Biz ele hemişe qarpız da ekerik, onu satanda, **ya** alanda sayla, **ya** edeble alıb satarıq, yainki tereziye qoyarıq . (CM-DKMü-500), (Hep karpuz ekeriz, ya satarız, ya alırız, ya da tartıya koyarız.)

98. Heresinin elinde bir tike qara çörek **gah** ağlayırlar, **gah da** çöreyi ağızlarına basıb, iştaha ile yeyirler. (CM-L-513), (Bazen ellerinde bir parça siyah ekmek ağlıyorlar, bazen de ağızlarına atıp iştahla yerler.)

99. Hacı Memmedeli ağa, dili bilmekde, **ya** bilmemekde bir metleb yoxdur. (CM-Lan-520), (Hacı Memmed Ali ağa dil bilmenin de bilmenin de mecazı yoktur.)

100. Zeynal sedrin emri ile **gah** gedir adam çağırmağa, **gah** qayıdıb gelir. (CM-Y-548), (Zeynal başkanın emriyle adamı çağırmaya gider ve bazen geri döner.)

101. **Ya** yollara baxan adamdır ki, körpülere nezer yetirsin, **ya da** malları istraxavoy eleyen adamdır. (CM-Y-553), (Ya köprülere bakmak için yollara bakan odur, ya da malları denetleyen odur.)

102. Nadir ortada durub teeccüble **gah** o arvada ve **gah da** bu arvada baxır. (CM-E-565), (Nadir ortada duruyor ve şaşkınlıkla bazen bu hanıma bazen de diğer hanıma bakıyor.)

103. Özünüze er axtarırsınız, **ya** qızınıza er axtarırsınız? (CM-E-568), (Kendiniz için mi yoksa kızınız için mi bir koca arıyorsunuz?)

104. Hele onu de ki, görek er tapılır ki, **ya** özümüz, **ya** qızımız ere getsin? (CM-E-568), (Ona bir koca bulmasını söyle de biz veya kızımız oraya gidebilelim mi?)

105. Men sene her ne ki, demişem, **ister** xoşlayasan, **ister** xoşlamayasan, tamamen, başdan axıradek sehihdir. (CM-E-579), (Sana ne söylesem, beğensen de beğenmesen de, başından sonuna kadar tamamen doğrudur.)

106. Orada 31-ci sehifede 4-cü abzasda filosof sehv edib, **ya** mürettib xeta edib. (CM-E-579), (Orada, sayfa 31'de, 4. paragrafta, filozof bir hata yaptı veya bir yanlış yaptı.)

107. Gah dam-divarı uçurmaq isteyirler, **gah** sakit olurlar. (CM-E-584), (Bazen çatı duvarını yıkmak isterler, bazen sessizdirler.)

108. Gah xestenin başına övret sevdası, evlenmek sevdası müsellet olur, **gah** merezin tesiri altında xeste özünü çox ali bir vücud hesab edir. (CM-E-588), (Bazen hasta için eş sevgisi, evlilik sevgisi sorun olur, bazen de hastalığın etkisiyle hasta kendini çok yüksek bir beden olarak görür.)

109. Maarif düşmenleri **gah** kendlerde ve **gah** işçi kütle arasında aktivleşibdir. (CM-E-596), (Aydınlanma düşmanları, bazen köylerde, bazen de emekçi kitleler arasında daha aktif hale geldi.)

110. Rejissor **gah** sehnenin qabağına çıxıb perdeye baxır, **gah** baş doktorun yanına gelib, onun emrini dinleyir. (CM-E-601), (Yönetmen bazen sahnenin önüne gidip perdeye bakar, bazen de başhekimin yanına gelir ve emirlerini dinler.)

111. Qedim kişiler kimi beyendiyi qızın yanına **ya** xala nisbeti, **ya** bibisini elçi göndermeyecek. (CM-E-604), (Yaşlı adamlar gibi sevdiği kıza teyze veya halasını istemeğe göndermez.)

Katılım Bağlaçları

"Hem, hem de, hem de ki, hetta, neinki, habele, hemçinin, o cümleden, o sıradan, da/de "

1. O **da** bu cür güzeranını keçirir. (CM-DKE-41), (O da bu şekilde yaşıyor.)

2. Bunun **da** sebebi odur ki, men ehli-savadam. (CM-DKE-41), (Bunun nedeni okuryazar olmam.)

3. Dükandan menden savayı başqa bir neçe kendli **de** var. (CM-DKE-42), (Benden başka, dükanda birkaç köylü daha var.)

4. Axundun sözünü **neinki** kendliler, men özüm de başa düşmedim. (CM-DKE-42), (Ne köylüler ne de ben Ahund'un sözlerini anladım.)

5. Çox danışan **da** var, az danışan **da**. (CM-DKE-44), (Çok konuşan ve az konuşan var.)

6. Biz de dağarcığımızı çekirik çuvalların cergesine. (CM-DKE-46), (Mendillerimizi de çuval dizisine götürüyoruz.)

7. Men nağıl edim, siz **de** qulaq verib lezzet aparasınız. (CM-DKE-46), (Sana bir hikaye anlatayım, dinleyecek ve eğleneceksin.)

8. Kasıblıq şexsi savab işlerden **de** qoyur. (CM-DKE-47), (Yoksulluk aynı zamanda insanları iyiliklerden de mahrum eder.)

9. Qeyrileri **de** gözlerini dikib yere, fikre cumuşdular. (CM-DKE-49), (Diğerleri yere baktı ve düşündü.)

10. Özü **de** heç bu emre razı olmaz. (CM-DKE-50), (Kendisi bu emri kabul etmeyecek.)

11. Xudayar bey heç kese atasının adını **da** demez. (CM-DKE-51), (Hudayar bey babasının ismini bile anmaz.)

12. Üzü **de** qaradır. (CM-DKE-51), (Yüzü de siyah.)

13. Bunun bey olmağının **da** çox ehvalatları var. (CM-DKE-51), (Bunun bir beyefendi olmasının birçok hikayesi var.)

14. Kendliler **hemçinin** dağıldılar. (CM-DKE-53), (Köylüler de dağıldı.)

15. Vekil **de** olsun, şahıd **da** olsun. (CM-DKE-55), (Avukat ya da tanık olsun.)

16. Gerek övret terefinden vekil gele, men **de** siğeni oxuyam. (CM-DKE-56), (Karımdan bir avukata ihtiyacım var ve duayı okuyacağım.)

17. Qazı bu sözleri deyende sağ elini **de** yerden böyük qendin boyunca qaldırmışdı yuxarı. (CM-DKE-57), (Gazi bu sözleri söylediğinde, sağ elini büyük şeker boyunca yerden kaldırdı.)

18. Qeyrileri **de** şehadet isteyirler. (CM-DKE-58), (Diğerleri tanıklık istiyor.)

19. Men dediyimi onlar **da** desinler. (CM-DKE-58), (Ne dediğini söylesinler.)

20. Birini **de** deyim, ondan sonra azadsan. (CM-DKE-59), (Bak ne diyeceğim, bundan sonra özgürsün.)

21. Men özüm **de** gerek qalam, eşşek de gerek qala. (CM-DKE-62), (Kalmam gerek, eşeğin de kalması lazım.)

22. Ac adama yanmış et **de** xoş geler. (CM-DKE-65), (Aç insan yanmış eti de sever.)

23. O **da** çubuğu alıb, meşğul oldu çekmeye. (CM-DKE-66), (Sopayı aldı ve çekmeye başladı.)

24. Sonra özü **de** Kerbelaya gedib. (CM-DKE-68), (Sınra kendisi Kerbela'ya gitti.)

25. Veliqulu **neinki** anasına nisbet, belke özgelere göre **de** artıq üzüyola oğlan idi. (CM-DKE-69), (Veligulu sadece annesine nisbet değil, aynı zamanda diğerlerine göre anlayışlı bir çocuktu.)

26. Zeyneb Veliquludan bir tük qeder **de** incimemişdi. (CM-DKE-69), (Zeynep, Veligulu'ya tek bir kıl kadar da kırılmamıştı.)

27. Oturanlardan biri hekayetden nağıl edir, xalq **da** qulaq asır. (CM-DKE-70), (oturanlardan biri bir hikaye anlatır ve insanlar dinler.)

28. Onlar **da** bizim kimi qardaş olsunlar. (CM-DKE-70), (Bizim gibi kardeşler olsun.)

29. Xudayar bey **hemçinin** refiqine mübarekbadlıq edib, bir qeder cumdu fikre. (CM-DKE-70), (Hudayar bey de arkadaşını tebrik etti ve bir süre düşündü.)

30. Fizze **de** sağ terefden anasını qucaqlayıb, teeccüble qardaşının üzüne baxırdı. (CM-DKE-74), (Fizze sağdaki annesine sarılarak şaşkınlıkla ağabeyine baktı.)

31. Sen soruşdun, men **de** cavab verdim. (CM-DKE-74), (Sen sordun ve ben cevapladım.)

32. Fizze bacı ellerini gözlerinin üste qoyub, **hemçinin** ağlamaya başladı. (CM-DKE-74), (Fizze abla ellerini gözlerinin üste koyup ağlamaya başladı.)

33. Sen menim üreyimi sıxma ki, men **de** senin üreyini sıxmayım. (CM-DKE-75), (Benim için üzülme ve ben senin için üzülmeyeceğim.)

34. Veliqulu **da** qoydu getdi. (CM-DKE-75), (Veligulu da bırakıp gitti.)

35. Zeynebin etini kessen, iki qepik **de** vermez Xudayar beye. (CM-DKE-76), (Zeyneb'in etini kessen de Hudayar bey'e iki kuruş vermez.)

36. Qızları **da** ağlamaqdan bir az sakit olub, üzlerini qoymuşdular analarının dizinin üste. (CM-DKE-76), (Kızları ağlamaktan biraz daha sakindi ve yüzlerini annelerinin dizlerinin üstüne koydular.)

37. Qızlar **da** bu cür güman edirdiler. (CM-DKE-76), (Kızlar da öyle düşündü.)

38. Xudayar beye **de** evlenmeklik çox vacibdir. (CM-DKE-77), (Hudayar bey için evlenmek çok önemli.)

39. Xudayar bey **de** mömin müselmandır. (CM-DKE-79), (Hudayar bey de dindar bir Müslümandır.)

40. Men **de** durub onu döyende bu mereke başladı. (CM-DKE-81), (Bu olay ayağa kalkıp onu dövdüğümde başladı.)

41. Uşağı atası döyer **de**, söyer **de**. (CM-DKE-81), (Baba çocuğunu döver de küfür eder de.)

42. Xudayar **da** axır vaxtda oldu bey. (CM-DKE-83), (Hudayar bey son zamanlarda oldu bey.)

43. Zeynebin bu saat dörd-beş dest paltarı boxçadaydı, **hemçinin** özüne göre pulu ve malı. (CM-DKE-84), (Zeyneb'in dört veya beş kıyafeti, parası ve mülkünün yanı sıra o sırada kutunun içindeydi.)

44. Bu ehvalat **da** bu yavıqlarda olmuşdu. (CM-DKE-85), (Bu hikaye de yakın zamanda oldu.)

45. Her sütunun altına bir yeke sal qoyulub ki, sütunları **hemçinin** möhkem saxlasın. (CM-DKE-86), (Sütunları yerinde tutmak için her sütunun altına tek bir kaya taşı yerleştirilir.)

46. Onların **da** günahı yoxdur. (CM-DKE-89), (Onlar da suçlu değiller.)

47. Eşşeyi **de** göndereceyem deyirmana. (CM-DKE-91), (Eşeği değirmene göndereceğim.)

48. İndi Xudayar bey **de** geler, eşşeyini **de** getirer. (CM-DKE-92), (Şimdi Hudayar bey de gelir eşeğini getirir.)

49. Bu özü **de** eşşeyi getiribdi. (CM-DKE-92), (Bu kendi başına eşeği getirdi.)

50. Men ikisini **de** bazarda gördüm. (CM-DKE-94), (İkisini de pazarda gördüm.)

51. Deyirdi men onları bazarda gördüm, Xudayar beyi **de**, Ehmedi **de**. (CM-DKE-94), (Çarşıda hem Hudayar bey hem de Ahmed'i gördüm dedi.)

52. Bir neçe sulanmış çörek **de** getirib qoydu ortaya. (CM-DKE-96), (Sulanmış ekmek de getirdi.)

53. O birinin **de** yaşı qırxdan yuxarı olmazdı. (CM-DKE-99), (Diğeri kırk yaşından büyük değildi.)

54. Bunlar **hemçinin** "danabaşlı"dırlar. (CM-DKE-99), (Onlar da "Danabaşlılar".)

55. Kerbelayı Sebzeli **de** adını qoydu Meşedi Oruceli. (CM-DKE-99), (Kerbela Sebzeli, Meşedi Oruç Ali adını aldı.)

56. Bu gün Mehemmedhesen emi **de** gelmişdi şehere. (CM-DKE-102), (Bugün Muhammed Hasan amca da şehre geldi.)

57. Qasımeli ve Kerbelayı Sebzeli **hemçinin** durdu ayağa. (CM-DKE-102), (Kasım Ali ve Kerbela Sebzeli de ayağa kalktı.)

58. Eşşeyi her kes getirmişdi, o **da** apardı. (CM-DKE-103), (Herkes eşeği getirdi ve o götürdü.)

59. Kerbelayı Cefer **neinki** bir cavab vermedi, belke üzünü de çönderib baxmadı. (CM-DKE-103), (Kerbela Cafer cevap vermedi belki yüzüne bakmadı bile.)

60. Söz yox, Xudayar beyin **de** pulu yoxdur. (CM-DKE-105), (Gerçekten, Hudayar bey'in parası yok.)

61. Erizenizi **de** yetirerem. (CM-DKE-109), (Dilekçenizi tamin edeceğim.)

62. İkisi **de** ayaqyalın ve qara çadralı idi. (CM-DKE-110), (İkisi de yalınayak ve siyah çarşaflar içindeydi.)

63. Çavuş cibinden kağız destesini çıxardıb, övretlerin erizelerini **hemçinin** daxil eledi kağız destesine. (CM-DKE-110), (Çavuş, cebinden bir deste kağıt çıkardı ve aynı zamanda kağıt destesine kadınların dilekçelerini de dahil etti.)

64. Bu arvadların ikisini **de** tanıyırıq. (CM-DKE-110), (Bu kadınların ikisi de biliyoruz.)

65. Qızlar **da** gelib soxuldular analarının yanına. (CM-DKE-111), (Kızlar da annelerinin yanına gitti.)

66. Sen nahaq yere özünü **de** meşeqqete mübtela eleyirsen, uşaqlarının da üreklerinin sıxılmağına bais olursan. (CM-DKE-113), (Haksız yere dikkatın dağıldı, çocuklarının kalbini acıtıyorsun.)

67. Sen getmezsen, men **de** yazaram neçernike. (CM-DKE-113), (Sen gitmezsen ben de reis'e yazarım.)

68. Bu hüner **neinki** Zeynebin, belke onun babasının da qüvvesinden fele gelmezdi. (CM-DKE-115), (Bu yetenek sadece Zeyneb'in değil, büyükbabasının da gücünden gelmezdi.)

69. Ola biler ki, qlava Zeynebi heç şehere **de** göndermesin. (CM-DKE-115), (Başkan Zeynebi herhangi bir şehre göndermeyebilir.)

70. Qoca kişinin yoldaşları **da** bir zad başa düşüb durub geldiler yavığa. (CM-DKE-116), (Yaşlı adamın arkadaşları bir şeyi anladı ve yaklaştı.)

71. Eşşek sahibi özü **de** bir zad duydu. (CM-DKE-116), (Eşek sahibinin kendisi bir şey duydu.)

72. Eşşekçi Mehemmedhesen emiye verdiyi cavabı Xudayar beye **de** verdi. (CM-DKE-117), (Eşek satan Muhammed Hasan amca'ya söylediği cevabı Hudayar bey'e de söyledi.)

73. Ehmed **de** ölübdü, Mehemmedhesen eminin övreti **de** ölübdü. (CM-DKE-118), (Ahmet de ölmüştü ve Myhammed Hasan amcanın eşi de ölmüştü.)

74. Mehemmedhesen emi and içir ki, Ehmedi de, övretini **de** eşşeyin derdi öldürdü. (CM-DKE-118), (Muhammed Hasan amca, Ahmedi ve eşini eşeğin derdi öldürdüğüne yemin etti.)

75. Daşı **da** bu tövr sıxsan yumşalar. (CM-DKE-120), (Taşı da bu şekilde sıkarsanız yumuşar.)

76. Zeyneb **de** bu emre bir şertle razı oldu. (CM-DKE-120), (Zeynep bu emri bir şartla kabul etti.)

77. Veliqulu **neinki** bu işlere mane olmurdu, belke hele Xudayar beye kömeklik verirdi. (CM-DKE-120), (Veliqulu bu işe karışmamış, belki Hudayar bey'e bile yardım etmemiştir.)

78. Neinki xalq, belke Zeyneb özü **de**, Veliqulu **da**, hamı Zeynebi boşanmış bilirdi. (CM-DKE-121), (Sadece insanlar değil, Zeyneb'in kendisi ve Veligulu da Zeyneb'in boşandığını biliyordu.)

79. Sonra Veliqulu özü **de** başa düşdü. (CM-DKE-121), (Sonra Veligulu kendisi de anladı.)

80. Naçalnik **de** bu kağızı menim elimden ala bilmez. (CM-PK-124), (Reis bu kağıdı benden alamaz.)

81. Heç zalım oğlu üzüme **de** baxmadı. (CM-PK-127), (Zalim oğlu yüzüme bakmadı bile.)

82. Bu **da** isteyir qutuya kağız salsın. (CM-PK-128), (Ayrıca kutuya kağıt koymak istiyor.)

83. Biz **de** onlardan narahat olduq. (CM-PK-129), (Biz de onlar için endişelendik.)

84. Bunlar bildiklerini heç atalarına **da** vermezler. (CM-KO-134), (Bildiklerini asla babalarına vermezler.)

85. Bala Sultan **da** zahiren narahat oldu. (CM-KO-134), (Küçük Sultan da görünüşe göre endişeliydi.)

86. Bunu **da** öldürdük ve bedenini getirdik buraya. (CM-KO-136), (Onu öldürdük ve cesedini buraya getirdik.)

87. Siz **de** müselmansınız ve biz **de** müselmanıq. (CM-KO-137), (Siz de Müslümansınız biz de Müslümanız.)

88. Onlar bize gülle ile **de** vura bilerdiler, tutub öldüre **de** bilerdiler. (CM-KO-139), (Bizi silahla vurabilirdi, bizi yakalayıp öldürebilirdi.)

89. Men ölü **de** olsam, günortaya kimi qurtararam. (CM-UZ-141), (Ölsem bile öğlene kadar bitiririm.)

90. Allah öz celalı xatirine senin **de** övladının dağını sene göstermesin. (CM-UZ-143), (Allah sana oğlunun dağını onun şanı için göstermesin.)

91. Qızı **da** hele bir az uşaq idi. (CM-UZ-145), (Kızı küçük bir çocuktu.)

92. Men senden bir qepik **de** istemirem. (CM-UZ-145), (Senden bir kuruş istemiyorum.)

93. Bir de Hacı Resuldan **da** ayıbdır, o kişi **de** vilayetde özüne göre bir adamdır. (CM-UZ-146), (Hacı Reslu'e ayıp olur, o adam vilayetinde kendine göre adamdır.)

94. Ermeniler özleri **de** görürler ki, donuz etinde bir lezzet yoxdur. (CM-UZ-147), (Ermeniler domuz etinin tadı olmadığını görüyorlar.)

95. Şert olunan haqqından bir manat **da** artıq alıb. (CM-UZ-148), (Durum hakkında zaten bir manat aldı.)

96. Eve **de** gerek gedem, görüm ustalar ne edirler. (CM-UZ-148), (Eve gidip ustaların ne yaptığını görmem gerek.)

97. Qurban **da** dinmez-söylemez baxırdı Usta Zeynalın üzüne. (CM-UZ-149), (Kurban konuşmadan Usta Zeynal'ın yüzüne bakıyordu.)

98. Qurban **da** kor-peşman başını saldı aşağı. (CM-UZ-150), (Kurban bir pişmanlıkla başını eğdi.)

99. Meşedini burada yayda **da** görmek olar, qışda **da**, payızda **da** ve baharda **da**. (CM-UZ-150), (Meşedi burada yaz, kış, sonbahar ve ilkbaharda görülebilir.)

100. İndi **de** onun sekisinin üstünde bir neçe köhne cildli kitablar var. (CM-UZ-151), (Ve şimdi rafında eski çiltli kitaplar var.)

101. Axırda fehle razı olur ki, gedib bir qepik **de** tapıb getirsin. (CM-UZ-152), (Sonunda işçi gidip bir kuruş bulmayı kabul eder.)

102. Kerbelayı Memmedeli getmişdi vetene ve beş-on manat pul **da** aparmışdı. (CM-UZ-153), (Kerbela Memmed Ali memlekete gitmiş ve beş on manat götürmüştü.)

103. Men **de** getmişdim meclise. (CM-UZ-155), (Ben de toplantıya gittim.)

104. Kerbelayı Hesenqulu **da** orada idi. (CM-UZ-155), (Kerbela Hasangulu da oradaydı.)

105. Bir terefden **de** vetendeki arvadı Tükezbandan **da** qorxurdu. (CM-UZ-156), (Bir yandan memleketteki karısı Tükezban'dan korkuyordu.)

106. Meşedi Molla Hesen bunu da yazdı. (CM-UZ-158), (Bunu Meşedi İmam Hasan da yazmış.)

107. Kerbelayı Memmedeli **de** başını uzadıb evvel öz kağızına baxdı. (CM-UZ-159), (Kerbela Memmed Ali de başını uzattı ve kendi kağıdına baktı.)

108. Meşedi Molla Hesen Kerbelayı Memmedeliye **de** dedi ki, gedib paket alıb getirsin. (CM-UZ-160), (Meşedi İmam Hasan Kerbela Memmed Ali'ye gidip bir paket almasını söyledi.)

109. Bir de insanda qabiliyyet **de** gerek olsun, zekavet **de** gerek olsun. (CM-UZ-162), (Bir kişinin hem yeteneğe hem de zekaya ihtiyacı vardır.)

110. Men **de** hemişe yuxuda qarpız görende şad oluram. (CM-UZ-165), (Uykumda karpuz görmekten her zaman memnunum.)

111. Kerbelayı Memmedeli **de** bir qeder diqqet eleyib birden "vay" deyib qaçdı. (CM-UZ-166), (Kerbela Memmed Ali de biraz dikkat etti ve aniden "vay be" dedi ve kaçtı.)

112. Hemin kişi **de** arvadın qardaşı idi. (CM-UZ-166), (Adam aynı zamanda karısının kardeşiydi.)

113. Kerbelayı Qasımın oğlu Ehmedin **de** gözleri ağrıyırdı. (CM-D-167), (Kerbela Kasım'ın oğlu Ahmed'in de gözü ağrıyordu.)

114. Gerek bacın **da** kömeye gele? (CM-D-170), (Kız kardeşinin gelip yardım etmesine ihtiyacın var mı?)

115. Menim bir özge dostum var, bu da hemişe deyer, men ömrümde övretim ile birce defe de **neinki** sefere, belke heyetden küçeye **de** çıxmamışam. (CM-FH-171), (Başka bir arkadaşım var ve her zaman eşimle hayatımda bir kez bile dışarı çıkmadım, belki de kapıdan dışarı çıkmadım diyor.)

116. Kişi **de** fayton olsa faytonu saxlar. (CM-FH-172), (Adam fayton da olsa faytonu elinde tutuyor.)

117. At bir qedem **de** götürdü. (CM-FH-173), (At bir adım attı.)

118. O biri kendliler **de** and içdiler ki, bir bele günah iş görmeyibler. (CM-FH-173), (Diğer köylüler de böyle bir günah işlemediklerine yemin ederler.)

119. Övrete **de** etibar var ki, qoyasan çıxa küçeye? (CM-FH-173), (Karınızın sokağa çıkmasına güveniyor msunuz?)

120. Mollanın bu sözlerini Meşedi Nureli **de** tesdiq eledi. (CM-FH-174), (Meşedi Nurali de imamın bu sözlerini doğruladı.)

121. Qıraq kendlerden **de** camaat xeberdar olub yavaş-yavaş gelirdiler. (CM-GB-175), (İnsanlar uzak köylerin farkındaydı ve yavaş yavaş geliyorlardı.)

122. Qonaqlar **da** çıxdılar heyete. (CM-GB-176), (Misafirler de kapıya geldi.)

123. Kerbelayı Qasım **da** berk-berk cilovdan yapışıb çığırırdı. (CM-GB-177), (Kerbela Kasım da dizginlere sarılıp bağırıyordu.)

124. Qeyri qonaqlar **da** here bir yer tutub oturdular. (CM-GB-178), (Misafir olmayanlar da burada oturdu.)

125. Qurbaneli bey özü **de** destenin başından yapışıb başladı atılıb düşmeye. (CM-GB-180), (Kurban Ali bey, yığının başına yapıştı ve zıplamaya başladı.)

126. Naçalnik **de** qeh-qeh çekib güldü. (CM-GB-180), (Reis de kahkahayla güldü.)

127. Kendliler **de** yallı gedirdiler. (CM-GB-181), (Köylüler de halay çekti.)

128. Qurbaneli bey **de** yerinden qalxıb, dolu stekanı götürdü. (CM-GB-183), (Kurban Ali bey de kalkıp bardağı aldı.)

129. Bizim kendliler **de** bedbext idiler, men **de** bedbext idim. (CM-GB-183), (Köylülerimiz perişandı ve ben de perişandım.)

130. Allah onu **da** sağ elesin, seni **de** sağ elesin. (CM-GB-183), (Tanrı onu kutsasın ve sizi de kutsasın.)

131. Qonaqlar **da habela** stekanlarını çıqqıldadıb içdiler. (CM-GB-184), (Davetliler bardaklarını da yudumlayıp içtiler.)

132. Bey özü **de** qapıya teref getdi. (CM-GB-185), (Beyefendi kendisi kapıya gitti.)

133. Naçalnik **de** güle-güle dedi. (CM-GB-185), (Reis de gülerek söyledi.)

134. Bey, evdeki terifli atını **da** bize gösteresen. (CM-GB-186), (Efendim, evinizdeki övgüye değer atınızı bize gösteriniz.)

135. Keble Qasım, de görek, ağan **da** rus arvadlarıyla danışdımı? (CM-GB-189), (Keble Kasım bakalım ağanız Rus karısıyla konuştu mu?)

136. Qaravaş **da** geldi Kerbelayı Qasımın yanına. (CM-GB-190), (Hizmetci de Kerbela Kasım'ın yanına geldi.)

137. Bir az keçdi xanım **da** geldi onların yanına. (CM-GB-190), (Bir süre sonra hanımefendi de yanlarına geldi.)

138. Naçalnik bu cavabı eşidib teeccüb eledi, **habele** qeyri qonaqlar mat qaldılar. (CM-GB-192), (Reis bu cevabı duyunca şaşırdı ve misafir olmayanlar da şaşkına döndü.)

139. Qonaqlar **da** bir-bir gelib beye diqqet ile baxırdılar. (CM-GB-193), (Misafirler birer birer gelip beyefendiye dikkatle baktılar.)

140. Nöker **de** bunun cavabında dedi. (CM-K-196), (Hizmetçi de cevap olarak şunları söyledi.)

141. Bunlardan savayı Demirtepe pristavı **da** gelecek, Qulam **da** gelecek, Sefi xan **da** gelecek. (CM-K-197), (Bunların yanında Demirtepe başkan yardımcısı gelecek, Gulam gelecek, Sefi han da gelecek.)

142. Men **de** camaatla çıxdım küçeye. (CM-MF-200), (Kalabalıkla dokağa çıktım.)

143. Arvad **da** bunun oxumağına deyinirmiş. (CM-MF-291), (Karısı da okumasından söyleniyormuş.)

144. Bizim **de** görecekli günümüz varmış. (CM-MF-202), (Bizim de göreceğimiz bir gün varmış.)

145. Bilirem ki, bu işler sene **de** lazım deyil. (CM-MF-203), (Senin de bunlara ihtiyacın olmadığını biliyorum.)

146. İkinci gece **de** Axund Molla Fezleli meni şirin yuxudan oyatdı. (CM-MF-204), (İkinci gece Ahund İmam Fezleli beni uyandırdı.)

147. Üçüncü gece **de** yuxuda idim qulağıma tıqqıltı geldi. (CM-MF-204), (Üçüncü gece, uyurken kulağımda bir tıkırtı duydum.)

148. Hemin gün mehmanxanaya bir nefer **de** geldi düşdü, bu **da** şirvanlı Meşedi Memmedbağır idi. (CM-N-205), (Aynı gün otele bir kişi geldi ve düştü, bu Şirvanlı Memmed Bağır'dı.)

149. Naxçıvanlıların görüşüne üçüncü bir nefer **de** daxil oldu ki, bu **da** müellim Mirze Memmedqulu idi. (CM-N-205), (Nahçıvanlarla görüşmeye üçüncü bir kişi öğretmen Mirze Memmedgulu geldi.)

150. Uşaqları göndermişdim kende, özüm **de** şeherde idim, hava **da** ne qeder desen isti idi. (CM-N-206), (Çocukları köye gönderdim, ben de şehirdeydim ve hava çok sıcaktı.)

151. Miniklerden bir neçesi şikest olub, bir neçesi **de** ölüb. (CM-N-207), (Miniklerden bazıları yaralandı, bazıları öldü.)

152. Meşedi Kazım **da** sağ-salamat, hamı **da** salamatdır. (CM-N-208), (Meşedi Kazım sağ salim, herkes güvende.)

153. İkimiz **de** dünyanı yaddan çıxardıb cummuşuq şahmat oyununa. (CM-KA-209), (İkimiz de dünyayı unuttuk ve satranç oyununa atladık.)

154. O uzaqlaşan kimi, men **de** onun dalınca getdim. (CM-KA-210), (O uzaklaşırken bende onu takip ettim.)

155. Konsul bize salam **da** verdi, keyfimizi **de** soruşdu, özü **de** ağzında bir şey şirin-şirin çeyneyirdi. (CM-KA-211), (Konsolos bizi karşıladı, keyfimizi sordu ve ağzında tatlı bir şey çiğnedi.)

156. Rzaqulu **da** mat-mat baxırdı. (CM-KA-211), (Rzagulu da şaşkınlıkla baktı.)

157. Ne qeder dünya var biz **de** dünyada min iller yaşayaq. (CM-KA-212), (Dünya var oldukça bu dünyada binlerce yıl yaşayacağız.)

158. Bu sözleri deyib qurtarandan sonra üç defe **de** yere tüpürdü. (CM-KA-213), (Bu sözleri söyledikten sonra yere üç kez tükürdü.)

159. Men özüm **de** xermende idim. (CM-DKMek-214), (Kendim de harmandaydım.)

160. Biz **de** bunların başına yığışıb qulaq asırdıq. (CM-DKMek-214), (Onların etrafına toplandık ve dinledik.)

161. Kende naçalnik **de** gelib, sitilçi **de** gelib, qazı **da** gelib, belke qoburnat **da** gelibdi, amma **neinki** hamısı birden. (CM-DKMek-215), (Köye reis geldi, stilci geldi, gazi geldi, belki gubernat geldi ama hepsi birden değil.)

162. Tek qayıtmadı, bir adam **da** yanınca getirirdi. (CM-DKMek-215), (Yalnız dönmedi, ama bir adam getirdi.)

163. Hetta bu **da** yadımdadır ki, tayamızın dal terefinden itimiz yuvaya nisbet bir deşik qayırmışdı. (CM-DKMek-216), (Köpeğimizin samanlığın arkasında yuvaya göre bir delik açtığını bile hatırlıyorum.)

164. Menim yaxşı yadımdadır ki, Kerbelayı Mirzeli **de** qorxurdu, Qasım emi **de** qorxurdu, rehmetlik Dadaşım **da** qorxurdu. (CM-DKMek-216), (Kerbela Mirzeli'den, Kasım amca'dan hatta Rahmetli Dadaş'ımdan da korktuğunu çok iyi hatırlıyorum.)

165. Onun dalınca biri **de** çıxdı. (CM-DKMek-218), (Biri onu takip etti.)

166. Dadaşım da **hemçinin** mene "qorxma" deyib ve iki elini uzatdı mene. (CM-DKMek-221), (Dadaşım da korkmamamı söyledi ve bana elini uzatdı.)

167. Qasım **da** meni görcek sevincek dedi. (CM-DKMek-222), (Kasım beni gördüğünde sevinçli şekilde söyledi.)

168. Qalan üç uşaq **da** bizim qonşularımız imiş. (CM-DKMek-223), (Diğer üç çocuk komşumuzdu.)

169. Qasım **da** başladı ağlamağa, yazıq Necefeli de bunlara baxıb başladı ağlamağa. (CM-DKMek-223), (Kasım ağlamaya başladı, zavallı Necef Ali onlara bakıp ağlamaya başladı.)

170. Naçalnik **de** Danabaş qlavası Pirverdi beyi çağırıb xeber vermişdi ve **habele** qlavaya dil cavabı hökm elemişdi. (CM-DKMek-224), (Reis de Danabaş başkanı Sayın Pirverdi'yi çağırarak kendisine haber verdi ve başkana sözlü yanıt verilmesini kararlaştırıldı.)

171. Bir de naçalnik camaatı başa salır ki, bu qerar dövlet terefindendir, **neinki** naçalnikin öz xahişidir. (CM-DKMek-225), (Aynı zamanda reis, bu kararın kendi isteğiyle değil, devlet tarafından verildiğini halka açıklar.)

172. Qalanlar **da** yasavul ve atlılar idi. (CM-DKMek-226), (Geri kalanlar yasavul ve atlılardı.)

173. Cenab naçalnikin vaxtı yoxdur nağıl-hekayete qulaq asıb özünü **de**, camaatı **da** meettel elesin. (CM-DKMek-227), (Sayın reis hikayeyi dinlemeye, kendisiyle ve insanlarla tanışmaya vakti yok.)

174. Meşedi Ferecullah bu gün **de** burdadır ve özleri **de** yaxşı güzeran sahibidirler. (CM-DKMek-230), (Meşedi Ferecullah bugün hala hayatta ve iyi bir hayatları var.)

175. Bu kendlilerin üçü **de** camaatın içinden çıxıb geldiler qabağa. (CM-DKMek-230), (Bu köylülerin üçü de kalabalığın arasından çıkıp öne çıktılar.)

176. Mehemmedhesen eminin seneti dükançılıqdır, **neinki** kengizçilik. (CM-DKMek-231), (Muhammed Hasan amca'Nın zanaatı yorgancılık değil, mağazacılıktır.)

177. Hemin kendde **de** ve qeyri etraf kendlerin **de** cümlesi xanın öz emlakından idi. (CM-DKMek-232), (O köyde ve civar köylerde hüküm, hanın kendi mülkündendi.)

178. Men **de** getdim ve Peri arvad menim **de** altıma bir köhne döşekce saldı. (CM-HT-235), (Ben de gittim ve Peri karısı altıma eski bir döşek koydu.)

179. Qonşular **da** qulaq asırdı. (CM-HT-235), (Komşular da dinledi.)

180. Allah seni **de** dostluqdan ve qohumluqdan eskik elemesin. (CM-HT-237), (Allah sizi dostluktan ve akrabalıktan mahrum etmesin.)

181. Üstünden çay **da** içdik ve **hetta** söhbet **de** eledik. (CM-HT-239), (Üstüne çay içtik hatta sustuk.)

182. Qasım **da** bizdedir, Mirze Abbas **da** bizdedir. (CM-Zır-240), (Kasım bizimle, Mirze Abbas bizimle.)

183. Men nedense bu cenabı dost tutanların içine daxil oldum ve **hetta** onlardan da qabağa keçdim. (CM-RK-243), (Nedense bu beyefendinin arkadaşlarından biri oldum ve hatta onları geçtim.)

184. Men **de** camaat içinde idim. (CM-RK-243), (Ben de kalabalığın içindeydim.)

185. Meşedi Qulamhüseyn komisyon işlerine **de** baxırdı, yaxşı **da** güzeranı var idi. (CM-RK-244), (Meşedi Gulamhüseyin komisyon işlerine baktı ve iyi bir hayat sürdü.)

186. Men güman edirem ki, **neinki** on altı yaşında gözel rus qızı, belke altmış yaşında çirkin müselman arvadı da bundan iyrenib qaça bilerdi. (CM-RK-

245), (Bence sadece on altı aşında güzel bir Rus kızı değil, altmış yaşında çirkin bir Müslüman karısı da tiksinip ondan kaçabilir.)

187. Özü kimi yaxşı bir arvadı **da** var, tez-tez meni qonaq **da** çağırırlar. (CM-RK-247), (Kendisi gibi iyi bir eşi var ve ben sık sık misafir olarak davet ediliyorum.)

188. Men **de** başladım gülmeye ve heç özüm **de** bilmirem ki, neye gülürem. (CM-RK-248), (Ben de gülmeye başladım ve neye güldüğümü bile bilmiyorum.)

189. Bakı ediblerinden birine **de** rast geldik ve bu da qoşuldu bize. (CM-S-250), (Bakü ediblerinden birine rastladık ve bize katıldı.)

190. Edib refiqimiz **de** bu söhbete qarışıb o **da** çengeli qoydu yere. (CM-S-252), (Arkadaşımız bu konuşmaya dahil oldu ve çatalı yere koydu.)

191. Hemin sirkeni dördümüz **de** gözledik ki, bazardan gelsin. (CM-S-253), (Dördümüz de sirkenin pazardan gelmesini bekledik.)

192. Bununla bele özü **de** hemişe qoyunların yanında olardı ve qeyri çobanlar kimi bu **da** tüteyini çalmağı adet elemişdi. (CM-YT-256), (Ancak o her zaman koyunların yanındaydı ve diğer çobanlar gibi frütünü üflemeye alışıktı.)

193. Hökm de gedib Germe-çataq yüzbaşısına çatandan sonra, o **da** hökmü verib mirzesine oxutdu. (CM-YT-258), (Hüküm gidip Germe-çatak yüzbaşısına ulaşınca hükmü vermiş ve katibine okutmuştur.)

194. Yüzbaşının **da** arabadan xeberi yox idi, o **da** naçalnikin hökmünü nişan verir. (CM-YT-259), (Yüzbaşı da arabadan habersizdi, bu da reis'in kararına işaret ediyor.)

195. Menim **de** ve professor Süleymanbeyin **de** sene yazığımız gelir. (CM-ŞF-260), (Ben ve Profesör Süleymanbey sizin için üzülüyoruz.)

196. Üçü **de** getdiler leksiya otağına. (CM-ŞF-261), (Üçü de dershaneye gitti.)

197. Xelil özü **de** bir az gülümsündü. (CM-ŞF-262), (Halil biraz gülümsedi.)

198. Hele çoxusunu kömürle **de**, tabaşirle **de** yazır. (CM-SU-264), (Çoğunu kömürle ve tebeşirle yazıyor.)

199. Deyesen, bir heyvan başıdır, qulaqları **da** var, bir-iki ayağı **da** var. (CM-SU-264), (Hayvan kafası gibidir, kulakları vardır, bir veya iki bacağı vardır.)

200. Yağdan beş-altı manat, yumurtadan **da** yene bir qeder borcumuz qaldı. (CM-SU-266), (Beş altı manat yağ ve bir az daha yumurtadan borcumuz vardı.)

201. Kişi **de** bir az gülümsündü. (CM-SU-267), (Adam da biraz gülümsedi.)

202. Bu müselman hekimlerinden savayı şeherimizde rus hekimleri **de** var idi. (CM-B-267), (İlimizde Müslüman bir doktorun yanı sıra Rus doktorlar da vardı.)

203. Men **de** itin hürmeyine qulaq vermedim ve xalamı **da** mülahize eledim. (CM-B-269), (Köpeğin havlamasını dinlemedim ve halamı düşündüm.)

204. Elimdeki o biri daşı **da** tulladım. (CM-B-270), (Elimdeki diğer taşı da attım.)

205. Bir nefer **de** çarşaflı arvad ve bir-iki **de** oğul-uşaq Şirelini çeke-çeke apardılar evlerine teref. (CM-B-271), (Çarşaflı bir adam ve birkaç çocuk Şirali'yi iterek eve götürdü.)

206. O **da** bazara teref getdi. (CM-B-272), (O da pazara gitti.)

207. O **da** kağızı oxudu ve güle-güle dedi. (CM-H-274), (Kağıdı okudu ve gülerek dedi.)

208. Müdir **de**, biz **de** sağa-sola göz gezdire-gezdire getdik. (CM-H-274), (Hem yönetici hem de ben etrafa sağdan soldan baktık.)

209. Uzaqda duran hamballar **da hemçinin** buraya cem oldular. (CM-H-275), (Uzaktaki hamallar da burada toplandı.)

210. İsbatlı sözlerin heç biri kar elemedi, **hetta** men lap çığıra-çığıra bunlara belece yalvardım. (CM-H-276), (Kanıtlanmış kelimelerin hiçbiri bir fark yaratmadı, hatta onlara yüksek sesle yalvardım.)

211. Siçanın **da** söhbeti ola bilmezdi. (CM-THek-277), (Fare konusu da olamazdı.)

212. Men **de** kenardan durub baxırdım. (CM-THek-278), (Kenarda durdum ve izledim.)

213. Heyvanlardan **da** bir az melumat verib keçdi qurdların şöbesine. (CM-THek-279), (Hayvanlar hakkında biraz bilgi verdi ve solucanlar bölümüne gitti.)

214. Men **de** qeyri yaranmışlar kimi her gün bulvara çıxmışam. (CM-THek-281), (Diğer yaratılmışlar gibi ben de her gün bulvara çıktım.)

215. Bir gün, **hetta** tarixi de yadımdadır ki, min doqquz yüz iyirmi üçüncü ilin iyun ayının 12-sinde Balaqedeşi bir işden ötrü axtarırdım. (CM-BK-282), (Bir gün, 12 Haziran 1914'te Balakedeş'le iş aradığım tarihi bile hatırlıyorum.)

216. Qalan üç nefer mühasib **de** bunu tesdiq elediler. (CM-BK-285), (Diğer üç muhasebeci de bunu doğruladı.)

217. Bir gün geze-geze men **de** bulvara ve artist refiqim Balaqedeş **de** bulvara çıxdıq. (CM-BK-286), (Bir gün ben de ve sanatçı arkadaşım Balakedeş de bulvara gittik.)

218. Men **de** güle-güle getdim menzilime. (CM-BK-286), (Gülümseyerek evime gittim.)

219. Musiqi bestekarları **da** hemin şeirleri notaya düzüb musiqiye salıblar. (CM-BK-287), (Besteciler de bu şiirleri besteleyip müzik haline getirdiler.)

220. Ev sahibi **de** durdu ve cibinden bir açar çıxartdı. (CM-ŞB-288), (Ev sahibi durdu ve cebinden bir anahtar çıkardı.)

221. Men **de** aldım görüm ne kitabdır. (CM-ŞB-289), (Ben de ne olduğunu görmek için bir kitap aldım.)

222. Cavan **da** kitaba teref başını eydi. (CM-ŞB-290), (Genç adam başını kitaba eğdi.)

223. Oğlu **da** anasına teref danışdı. (CM-G-292), (Oğlu da annesiyle konuştu.)

224. Men **de** burada istedim ana ve oğula qüvvet verem. (CM-G-292), (Ben de buradaki anne oğula güç vermek istedim.)

225. Bu vezir **de** çox qoçaq vezirmiş. (CM-G-294), (Bu vezir aynı zamanda çok cesur bir vezirdi.)

226. Vezir **de** arvad dediyini eleyir. (CM-G-294), (Vezir, karısı ne derse onu yapıyor.)

227. Xanım **da** şirin-şirin qulaq asırdı ve men **de** qulaq asırdım. (CM-G-295), (Hanımefendi tatlı tatlı dinledi, ben de öyle.)

228. Bu qaranlığın içinde menim üçün Azerbaycan şairi Yeldai **de** yox idi, Seqerül-Qadiri **de** qaranlığa batdı ve **hetta** dostumun bülbüllerinin cemi erebleşmiş şeirleri zülmetin terkine düşüb, menden ötrü hemişelik fote getdiler. (CM-G-295), (Bu karanlıkta Azerbaycan şair Yeldai bana göre değildi ve Seqerül-Kadiri karanlığa gömüldü ve hatta arkadaşımın bülbüllerinin tüm Araplaştırılmış şiirleri karanlıkta kaldı ve benim için kalıcı bir fotoğraf çektiler.)

229. Men **de** istedim ki, mensiz getsin. (CM-BMR-298), (Bensiz gitmesini isterdim.)

230. Bunların dostluğu çox **da** köhne ve o qeder **de** teze deyil. (CM-BMR-299), (Arkadaşlıkları çok eski ve çok yeni değil.)

231. Deyesen, pambıqda **da** adam var ve adamın olmağını inek **de** duyubdur. (CM-Oİ-305), (Galiba, pamuklukta bir adam var ve inek bu adamdan haber almış.)

232. Men özüm **de** bir qeder yorulmuşam. (CM-Oİ-306), (Kendim biraz yorgunum.)

233. Müellim Mirze Xelil **de** bunun dalınca çıxdı. (CM-Oİ-307), (Öğretmen Mirza Halil de onu takip etti.)

234. Şağirdlerin derslerine baxmağa gelmişik, özümüz **de** Qaraqılçıq kendinin müellimleriyik. (CM-Oİ-308), (Öğrencilerin derslerine bakmaya geldik ve Karakılcık köyünün öğretmenleriyiz.)

235. Onun üçün de geceler oğurluğa ineyi **de** aparardı. (CM-Oİ-308), (Onun için geceleri hırsızlık yapmak için ineği de aldı.)

236. Gerek ki, bir buynuzu **da** sınmış ola, bir gözünü **de** Zülfüqar vurdu kor eledi. (CM-Oİ-309), (Zülfügar boynuzunu kırılmış ve bir gözünü kör etmiş olmalı.)

237. Evveller men **de** bu söze inanmadım. (CM-İE-311), (İlk başta ben de şu söze inanmadım.)

238. Gerek hemin yol ile, xoşsa **da**, naxoşsa **da** getmelisen. (CM-İE-311), (Beğensen de beğenmesen de aynı yoldan gitmek zorundasın.)

239. Hele **neinki** el çekmeyibdir, hetta belke geceler de ondan ötrü biqerar olub yuxulaya da bilmir. (CM-İE-312), (Durmadı bile, belki geceleri bile huzursuzdu ve uyuyamadı.)

240. **Hetta** çaresiz qalıb Keble İmameliye **de** penah apardı. (CM-İE-312), (Çaresiz de olsa Keble İmam Ali'ye sığındı.)

241. **Hetta** axşam vaxtı ser-selametle de getdim, men özüm **de** getdim ve ev adamımızı **da** apardım. (CM-İE-314), (Hatta akşam sağ salim gittim adamımızı da yanına aldım.)

242. Bizim Bilqeys **de** düşdü menim dalıma ve men **de** bunu mezemmet eleye-eleye apardım evimize. (CM-İE-316), (Bilqes' de arkama düştü ve onu evimize götürdüm.)

243. Men **de** köhne esrin adamıyam. (CM-Kı-317), (Ben de eski yüzyılın adamıyım.)

244. Biz bunu **neinki** yad kişiler yanında, hetta yavıq qohumlarımızdan da gizlenmek üçün örtmüşük. (CM-Kı-317), (Sadece yabancılardan değil, aynı zamanda yakın akrabalarımızdan saklanmak için de kapattık.)

245. Hetta bir para firqeviler de onun varlığına etiqad edirler. (CM-Kı-318), (Birkaç heykelcik bile varlığına inanıyor.)

246. Buradan bir qeyri yere **de** gedecekdim. (CM-U-319), (Buradan başka bir yere gidecektim.)

247. Onların **da** derdi bizimki kimi hemin texnikuma daxil olmaq idi. (CM-U-320), (Onların derdi bizimkiyle aynı koleje girmekti.)

248. Qonaqların ikisine **de** bu sualı verdim. (CM-PŞ-321), (Bu soruyu iki misafire sordum.)

249. O **da** celd tullandı sekiye. (CM-İK-322), (Hızla kaldırıma atladı.)

250. Bu erer ağacları **da** insanlar kimi hiss sahibidirler. (CM-İK-323), (Bu erer ağaçlar da insan gibi hissediyor.)

251. Onlar **da** bu xeberdarlıqdan xeberdar olmayacaqlar. (CM-ŞK-324), (Onlar da bu uyarıdan haberdar olmayacaklar.)

252. Oğlumu **da** bidamağ görürdüm. (CM-İA-325), (Oğlumu da keyifsiz gördüm.)

253. Hamamı bina eden **de** ve icareye götüren **de** ermeni idi. (CM-Sa-327), (Hamamı yaptıran ve kiralayan Ermenilerdi.)

254. Bu başladı menim canımı ovalamağa, sonra **da** kiselemeye. (CM-Sa-327), (Beni ovmaya başladı ve sonra keselemeye başladı.)

255. Adım Meşedi Ehmeddir, özüm **de** Saraylıyam. (CM-Sa-328), (Benim adım Meşedi Ahmet ben de Saraylıyım.)

256. Mirze Eliqulu müellim o şeirleri çox beyendi ve **hetta** bir neçesini aldı ki, mektebinde şagirdlere öyretsin. (CM-Zel-330), (Mirze Aligulu hoca bu şiirleri çok beğenmiş hatta bir kısmını da öğrencilerine okulda okutmak için almış.)

257. Burada Bahadır yüzbaşı özü **de** geldi. (CM-Zel-331), (Yüzbaşı Bahadır kendisi de buraya geldi.)

258. Badamlı qesebesinin müezzini **de** çox hezin sesle oxuyurdu. (CM-Zel-332), (Badem kasabasının müezzini çok hüzünlü bir sesle söylüyordu.)

259. Biz **de** girdik heyete. (CM-GB-334), (Biz de eşiğe gittik.)

260. Ev **de** ermeni evi imiş, aile **de** ermeni ailesi idi. (CM-GB-334), (Ev bir Ermeni eviydi ve aile bir Ermeni ailesidi.)

261. Men **de** ve qızım **da** el-üzümüzü yuduq, toz-torpağımızı temizledik. (CM-GB-335), (Kızım ve ben elimizi yüzümüzü yıkadık ve tozlu toprağımızı temizledik.)

262. Ohanın anası **da** geldi istedi qızı oyada. (CM-GB-337), (Ohan'ın annesi geldi ve kızın uyanmasını istedi.)

263. Ohanı **da**, onun qoca nenesini **de** yere girib yuxulamış gördüm. (CM-GB-338), (Ohan ve yaşlı büyükannesinin uyuyakaldığını gördüm.)

264. Ermenilerin **de** ve biz müselmanların **da** qaydasınca qız ata ile yatacaqda yatmaz. (CM-GB-338), (Ermenilerin ve biz Müslümanların kurallarına göre bir kız babasıyla aynı yatakta yatmaz.)

265. Ohan **da** camadanı götürüb yanımca gelirdi. (CM-GB-339), (Ohan çantayla bana gelirdi.)

266. Yeke kişilerin ve **hetta** arvad-uşağın qabağında neçe batman ter axıdacaq idiler. (CM-AD-342), (Yaşlı adamların ve kadınların ve çocukların önünde daha ne kadar terleyecekler?)

267. Xansarayda doktor Qebziyevin öz mexsusi evi **de** var. (CM-AD-343), (Dr. Gebziyev'in Hansaray'da da kendi evi var.)

268. Doktor Qebziyev yay zamanı Xansaray yaylağına gelmemekde ele bir inad gösterdi ki, **hetta** onun öz yavıq qohum-eqrabası **da** bu işe meettel qalmışdılar. (CM-AD-343), (Gebziyev o kadar inatçıydı ki, yaz aylarında Hansaray yaylasına gelmedi, yakın akrabaları bile bu işe şaşırdı.)

269. Tekerli arabaya, faytona minmek isteyirem, **hetta** avtomobili **de** yox, bir atlı, ya iki atlı faytonu dost tuturam. (CM-AD-344), (Tekerlekli arabaya binmek istiyorum, fayton, hatta araba bile yok, arkadaş olarak bir veya iki at faytonum var.)

270. Şenlikden bir qeder uzaqlaşandan sonra men özüm **de** qalxdım mindim Esedin yanına. (CM-AD-345), (Şenliklerden bir süre uzaklaştıktan sonra kalktım ve Esad'a gittim.)

271. Hetta bir neçesi de sağdan ve soldan yanaşıb istediler ayaq yerine qalxalar. (CM-AD-346), (Hatta birkaçı sağdan ve soldan yaklaşıp ayakta durmak istediler.)

272. Bizim şeherde onun bir kesi yox idi, toyu **da** xalamgilin öz evinde eleyirdiler ve hetta toydan **da** sonra oğlan hemişelik xalamgilde qalacaq idi. (CM-T-348), (Şehrimizde kimse yoktu ve düğün teyzemin kendi evinde yapıldı ve düğünden sonra bile oğlan sonsuza kadar teyzemlerde kalacaktı.)

273. Böyük xalaqızım **da**, dayıcanım **da** töküldüler menim üstüme ve onlar **da** başladılar mene yalvarmağa. (CM-T-348), (Büyük kuzenim ve yengem üzerime düştüler ve bana yalvarmaya başladılar.)

274. İkimiz **de** sevincek çıxdıq çöle. (CM-T-350), (İkimiz de sevinerek dışarı çıktık.)

275. Bu islamın hemin bu maarif mehellesini neinki möminlere teref yavuq çekmiş gördüm, **hetta** onlara bir neçe tepik vurduqlarını gördüm, yeni möminleri **de** qabaqladıqlarını gördüm. (CM-ER-354), (İslam'ın bu aydın mahallesini sadece müminlere yakın değil, hatta birkaç kez tekmelendiklerini gördüm, yani müminlerden öndeydiler.)

276. Men **de** yoruldum. (CM-ER-354), (Bende yoruldum.)

277. Hem günahkarı, şekk yox, taparıq, **hem de** xabi-nuş ile yatarıq. (CM-ÇD-358), (Şüphesiz suçluyu bulacağız ve iyi bir uykuyla yatacağız.)

278. Eqlin artıq, özün de **hem** qabil. (CM-ÇD-360), (Akıl artık kendi kendine yetmiyor.)

279. Yoxdur çaynik ve yoxdur **hem** samovar. (CM-ÇD-362), (Çaydanlık ve semaver yok.)

280. Biz beladave fikirde, qemde, siz **hem** ferehde, **hem de** demde. (CM-ÇD-365), (Moralimiz bozuk, kederdeyiz, hem neşe içindesin, hem de keyifde.)

281. İnanınız ki, yoxdur burada menim **hem** günahım, **hem de** teqsirim. (CM-ÇD-369), (İnan bana burada ne benim suçum ne de hatam var.)

282. Pul **da** hele elimde yoxdur. (CM-KO-372), (Param bile yok.)

283. Onların başına bir oyun getirerem ki, geldiyi yolu **da** itirerler. (CM-KO-372), (Onlara bir oyun getireceğim ki geldikleri yolu kaybetsinler.)

284. Menim **de** sizinle bir şertim var. (CM-KO-373), (Seninle bir şartım var.)

285. Mustafa **hemçinin** başını uzadıb başlayır Şireli ile ve Nureli ile pıçıldaşmağa. (CM-KO-374), (Mustafa da başını uzatır ve Şirali ve Nurali ile fısıldaşmaya başlar.)

286. Her ne sözünüz var deyin, biz **de** eşidek. (CM-KO-374), (Söyleyeceklerini söyle, duyalım.)

287. İkisi **de** piyada idi. (CM-KO-375), (İkisi de yayaydı.)

288. Gece qalarsınız burada, tezden öküzün **de** pulunu alıb, düşersiniz yola. (CM-KO-376), (Gece burada kalacaksın ve yakında boğanın parasını alıp gideceksin.)

289. Öküz menim özüme **de** lazımdır. (CM-KO-377), (Benim de bir boğaya ihtiyacım var.)

290. Durmayın daha götürün ölünü **de**, kişmişi **de**, aparın. (CM-KO-379), (Durma, cesedi ve kuru üzümleri al.)

291. Zehrimar olsun bunların öküzü **de**, haqq-hesabı **da**. (CM-KO-379), (Zehir olsun şunların boğası, hesabı sorulsun.)

292. Men **de** deyeceyem ki, Celal dersini bilmirdi. (CM-Ö-385), (Ayrıca Celal'ın dersi bilmediğini de söyleyeceğim.)

293. Men **de** seni bir az oxumuşam. (CM-Ö-386), (Ben de seni biraz okudum.)

294. Beli, dirilib, **hetta** öz eliyle kağız da yazıb. (CM-Ö-389), (Evet dirildi ve hatta kendi elleriyle kağıda yazdı.)

295. Kerbelayı Fetullah **da** dirilib. (CM-Ö-393), (Kerbela Fetullah tarafından diriltildi.)

296. Onu dirilden şeyx **de** gelir, özü **de** düşecek bizde. (CM-Ö-393), (Onu dirilten şeyh de gelir ve kendisi bize iner.)

297. Onun ayağına düşeceyem menim Sara bacımı **da** diriltsin. (CM-Ö-394), (Ayaklarına kapanacağım, kardeşim Sara'nı diriltsin.)

298. Sen **de** ocağın altına bax. (CM-Ö-395), (Ocağın altına bakarsın.)

299. Bundan sonra ölmekle **de** yaxan qurtarmaz. (CM-Ö-396), (Bundan sonra ölsen de kurtulamayacaksın.)

300. Men **de** ölü kimi bir şeyem. (CM-Ö-399), (Ben de ölü gibiyim.)

301. Onlar **da** buraya gelib. (CM-Ö-401), (Onlar da buraya geldi.)

302. Özü **de** hakim yanında dilmancdır. (CM-Ö-402), (Aynı zamanda yargıçla birlikte tercümandır.)

303. Hacı Hesen ağanın oğlu **da** Firengistanda oxuyub. (CM-Ö-403), (Hacı Hasan ağanın oğlu da Firengistan'da okudu.)

304. Bir qoyunu bir saniyede yetmiş qoyun eleyen öz bendelerini öldüre **de** biler, dirilde **de** biler. (CM-Ö-409), (Bir saniyede bir koyunu yetmiş koyuna dönüştüren, kullarını öldürebilir veya diriltebilir.)

305. Allah sizin **de** ölenlerinize rehmet elesin. (CM-Ö-411), (Allah rahmet eylesin ölülerinize.)

306. Qardaşın Hacı Rzanı **da** yazımmı? (CM-Ö-412), (Kardeşin Hacı Rza'yı da yazayım mı?)

307. Beli, anam **da**, atam **da** vefat edib. (CM-Ö-413), (Evet hem annem hem babam öldü.)

308. Adı **da** Hürnisedir, özü **de** menim doğma bacımdır. (CM-Ö-413), (Adı Hürnise, kendisi ablam oluyor.)

309. Qardaşın Hacı Ferec arvadını **da** alıb, evine **de** sahiblenib, uşaqlarını **da** gönderib naxıra. (CM-Ö-416), (Ağabeyin Hacı Ferec de karısını aldı, evinin sahibi oldu ve çocuklarını yemeğe gönderdi.)

310. Hacı Baxşeli **de** delidir, Hacı Kazım **da** axmaqdır, Hacı Kerim **de** sefehdir. (CM-Ö-419), (Hacı Bahşali deli, Hacı Kazım aptal, Hacı Kerim de aptal.)

311. Şeyxin hüzurunda evimize bir toyçu **da** getirek. (CM-Ö-421), (Şeyhin huzurunda evimize müzisyen getirelim.)

312. Övretlerin bir neçesi **de** gülür. (CM-Ö-423), (Bazı kadınlar da gülüyor.)

313. Mirze Bağır ağa **da** özgesi deyil. (CM-Ö-424), (Mirze Bağır ağa yabancı değil.)

314. Telqrafı **da** Hacı Memmedelinin üstüne göndermişdim. (CM-Ö-425), (Ben de telgrafı Hacı Memmed Ali'ye gönderdim.)

315. Sonra siz **de** teklifinizi bilin, bize **de** kömek eleyin. (CM-Ö-427), (O zaman teklifini biliyorsun, bize de yardım et.)

316. Men **de** kişi kimi sene söz verirem. (CM-Kam-430), (Sana bir erkek olarak söz veriyorum.)

317. İkisi **de** Qazançı ermenileri imiş. (CM-Kam-433), (İkisi Kazançı Ermenileridir.)

318. Qazançı ermenileri **de** gece xelvetce tökülsünler müselman kendlerini yandırsınlar. (CM-Kam-433), (Kazançı Ermenileri gecenin bir yarısı dökülüp gizlice Müslüman köylerini yaksınlar.)

319. Bu çolaq **da** kamançanı bağrına basıb, gör ne emellerden çıxır. (CM-Kam-436), (Bu topal adam kamançaya sarıldı ve neler yaptı neler.)

320. Bu saat seni **de** öldürerem, özümü **de** öldürerem. (CM-Kam-436), (Seni şimdi öldüreceğim, kendimi de öldüreceğim.)

321. Yunanların ve qedim yehudilerin dilinde hürufatın evvelincisinin menası **hem** birdir, **hem** mindir. (CM-AK-439), (Yunanların ve eski Yahıdilerin dilinde, ilk hecenin anlamı hem aynı hem de aynıdır.)

322. Men sonra **da** yaza bilerem. (CM-AK-440), (Sonra da yazabilirim.)

323. Lüğetimi Şerq aleminden uzaq tutam, **neinki** o fikirde olmamışam. (CM-AK-441), (Sözlüğümü Doğu dünyasından uzak tutuyorum, sanki ben öyle düşünmüyormuşum gibi.)

324. Ana, men qabaqca **da** sene demişem, indi **de** deyecem, qoy oğlanların **da** eşitsinler. (CM-AK-443), (Anne, sana daha önce söyledim ve şimdi söyleyeceğim, bırak çocuklar da duysun.)

325. Bu **da** bize müşteri tapdı. (CM-AK-444), (Bu da bize müşteri buldu.)

326. İndi sen **de** fikirleş. (CM-AK-445), (Şimdi sen de düşün.)

327. Gülbahar **da** isteyer, çıxar onlarla tanış olar. (CM-AK-446), (Gülbahar da onlarla tanışmak istiyor.)

328. Teymur bey **de**, Ziver xanım **da** otururlar Rüstem beyin yanında. (CM-AK-447), (Teymur bey ve Ziver hanım Rüstem bey'in yanında oturuyorlar.)

329. Lüğete bu metlebi **de** yazsan, pis olmaz. (CM-AK-448), (Bu yazıyı sözlükte yazarsan fena olmaz.)

330. Burada rus dili bilmeyenler **de** var. (CM-AK-450), (Şurada Rusça bilmeyenler de var.)

331. Qalan camaatdan gülen **de** var ve tek-tek çepik çalan **da** var. (CM-AK-452), (Cemaatın geri kalanına gülenler var, tek tek alkışlayanlar da var.)

332. Keçen iclasda **da** acların erizelerine kifayet verilmedi. (CM-AK-455), (Son toplantıda açların başvuruları yeterli olmadı.)

333. Aslan bey, bu bizim serkarımızdır, o ikisi **de** qonşu çobanlarındandır. (CM-AK-456), (Aslan bey bu çavuşumuz diğer ikisi de komşu çoban.)

334. Gülbahar **da** diqqet ile baxır çobanlara. (CM-AK-456), (Gülbahar da çobanlara dikkatle bakıyor.)

335. Onu **da** qara nöyütle yaxşı eledik. (CM-AK-457), (Siyah tinerle güzel ettik.)

336. Biz **de** senin yolunu boş qoymarıq. (CM-AK-458), (Yolunu boş bırakmayacağız.)

337. Üçü **de** bir-birine çox hirsli baxa-baxa çıxıb gedirler. (CM-AK-458), (Üçü de öfkeyle birbirlerine bakarlar ve ayrılırlar.)

338. Bu meclisde yüz elli adam ola, heresinin **de** ayrı-ayrı adı ola. (CM-AK-459), (Bu mecliste yüz elli adam olsun ve her birinin adı farklı olsun.)

339. Hamısı **da** bir-birine oxşayır. (CM,-AK-460), (Hepsi birbirine benziyor.)

340. Xahiş edirem familiyanızı **da** buyurasınız. (CM-AK-462), (Lütfen bana soyadını söyle.)

341. Xahiş edirem, siz **de** kitablarınızı nişan veresiniz. (CM-AK-464), (Lütfen kitaplarınızı da işaretleyin.)

342. Cenab Rüstem bey ve Mirze Memmedeli, hökümetin politikasına xeber yetiren metlebler sizin ikinizin **de** kitablarından tapılmadı. (CM-AK-465), (Sayın Rüstem ve Mirze Memmed Ali, hükümetin politikasını anlatan yazılar ikinizin de kitaplarında bulunamadı.)

343. Bunlar **da** deyesen hamısı şeirdir. (CM-AK-465), (Galiba şunların hepsi şiir.)

344. Bu kitab **da** üsuli-qafiyeden danışır. (CM-AK-466), (Bu kitap aynı zamanda yöntem kafiyesinden de bahsediyor.)

345. Sen birce qardaşlarından ayrı düşme, men ölenden sonra **da**, qebirde **de** sene duacı olum. (CM-AK-468), (Hiçbir kardeşinizden ayrılmayın, ben öldükten sonra da kabirde de sizin için dua edeceğim.)

346. Bir qismi **de** budur. (CM-AK-468), (Bu onun bir parçası.)

347. Biz **de** yoldaşlarımızla oturmuşduq keklik tepesinin yamacında. (CM-AK-471), (Arkadaşlarımızla keklik tepesinin yamacında oturuyorduk.)

348. Bizim qoyunlar **da**, Zamangilin qoyunları **da** bulağa sarı getmekde idi. (CM-AK-471), (Hem bizim koyunumuz hem de Zamangil'in koyunları çeşmeye doğru gittiler.)

349. Bunlar **da** analarının ayları ve ulduzlarıdır. (CM-AK-475), (Bunlar annelerinin ayları ve yıldızları.)

350. Kişi **de** sene xeber verir. (CM-O-479), (Adam sana da söyleyecek.)

351. Senin **de** adına teleqraf gelib. (CM-O-480), (Adınıza bir telgraf geldi.)

352. Men deye bilerem ki, yüz **de** olmasa, belke elli atlı geldi, hamısı **da** böyük-böyük adamlardı. (CM-DKMü-482), (En az yüz belki elli atlı geldi diyebilirim, hepsi büyük adamlardı.)

353. Naçalnik **de** gelib, qazı **da** gelib, uşqol **da** gelib. (CM-DKMü-482), (Reis de geldi, gazi de geldi, okul da geldi.)

354. Bunları **da** mene Meşedi Yarmehemmed dedi. (CM-DKMü-483), (Meşedi Yarmemmed bunları da söyledi.)

355. Biz görmüşük ki, kende naçalnik **de** gelib, pristav **da** gelib, **hetta** goburnat da gelib. (CM-DKMü-484), (Köye reisin geldiğini, mübaşirin geldiğini ve hatta valinin de geldiğini gördük.)

356. Men ona qurban **da** keserem. (CM-DKMü-491), (Onun için kurban da keserim.)

357. Çavuş Nezereli **de** Allah şahididir. (CM-DKMü-492), (Çavuş Nezer Ali de Allah'ın şahidi.)

358. Mirze Mehemmedqulu naçalnike yavıq gelib, ona bir neçe söz deyir ve **hemçinin** qeyri qonaqları da otağa devet edir. (CM-DKMü-493), (Mirze Muhammedgulu, reise yanaştı, ona birkaç söz söyledi ve diğer misafirleri de odaya davet etti.)

359. Danışıq çox uzandı ve men **de** durub gedirem. (CM-DKMü-502), (Konuşma çok uzadı ve ben kalktım ve gittim.)

360. Axund Molla Movlamverdi **de** buyurdular. (CM-DKMü-503), (Ahund İmam Movlamverdi de emretti.)

361. Özü **de** minmeli atdı, kefin gelende minersen, başını **da** görersen, qulaqlarını **da** görersen. (CM-DKMü-508), (Binilecek bir at, canın istediğinde binersin, kafasını görürsün, kulaklarını da görürsün.)

362. Men bu saat arvadı getirim bura, Esedi **de** getirim. (CM-DKMü-511), (Karımı buraya getireceğim, Esad'ı da getireceğim.)

363. Mezkur şexs **de** baxır ve bilmir ne elesin. (CM-L-513), (Bu kişi de bakıyor ve ne yapacağını bilmiyor.)

364. Uşaqlar buna **da** cavab vermirler. (CM-L-513), (Çocuklar da buna cevap vermiyor.)

365. Bundan sonra şeherimizde bir nefer **de** deli ve divane küçelerde dolanmasın. (CM-DY-519), (Bundan sonra şehrimizde kimse deli ve divane sokaklarda dolaşmasın.)

366. Hezret Eşref **de** bizim dili bilmir. (CM-DY-520), (Hazreti Eşref bizim dilimizi bilmiyor.)

367. Bizim malımızın **da**, canımızın **da** teellüqü Hezret Eşrefdir. (CM-DY-521), (Hem malımızın hem canımızın sahibi Hazreti Eşref'tir.)

368. Bunun üstüne özünüze **de**, bize **de** bu qeder derd verirsiniz. (CM-DY-522), (Üstüne üstlük kendini ve bizi çok üzdün.)

369. Sona **da**, Molla Abbas **da** ikiqat baş yendirirler. (CM-DY-525), (Hem Sona hem de İmam Abbas iki kez mağlup oldu.)

370. Deliler ikisi **de** Fazile tezim edirler, Zeyneb **de** oturub qulaq verir. (CM-DY-525), (Dediler hem Fazil'e boyun eğiyor, Zeynep oturuyor ve dinliyor.)

371. İzin ver men **de** oynayım. (CM-DY-526), (Oynamama izin ver.)

372. Men özüm **de** meettel qalmışam, çünki o deli övretden **de** deyesen haray yoxdur. (CM-DY-526), (Kendim de şaşırdım çünkü o deli kadından galiba haber yok.)

373. Allah sene **de** lenet elesin, seni ekib-doğan kişiye **de** lenet elesin. (CM-DY-531), (Allah sana lanet etsin ve seni doğurana da lanet olsun.)

374. Men **de** üzü qibleye durmuşam. (CM-DY-536), (Ben de kıbleye dönük durdum.)

375. Qorxuram men **de** qerq olam, Molla Abbas. (CM-DY-537), (Ben de kaybolacağımdan korkuyorum İmam Abbas.)

376. Gedek biz **de** yoldaşlarımızın yanında qalaq. (CM-DY-546), (Gidelim arkadaşlarımızla kalalım.)

377. Bir bele sakitlik bu deqiqe menim **de** qelbimdedir. (CM-DY-547), (Şu anda kalbimde öyle bir sakinlik var ki.)

378. Zor **da** elerem, canını **da** alaram. (CM-Y-548), (Elimden geleni yapacağım, canını da alacağım.)

379. Siz çağırmışsınız, men **de** gelmişem. (CM-Y-549), (Sen aradın ben de geldim.)

389. Sen çox danışsan, senin **de** sesini alaram. (CM-Y-551), (Çok konuşursan sesini alırım.)

390. Yanında **da** bir adam var idi, o **da** çox acıqlı adama oxşayırdı, özü **de** rusca danışırdı. (CM-Y-552), (Yanında çok sinirli görünen ve Rusça konuşan bir adam da vardı.)

391. Beyler ve xanlar **da** qara camaatı istismar etmek üçün bunları qaranlıqda saxlamağa çalışırdılar. (CM-Y-553), (Beyler ve hanlar fakir halkı sömürmek için onları karanlıkta tutmaya çalıştılar.)

392. Sen mene lazım deyilsen, men **de** sene lazım deyilem. (CM-E-558), (Senin bana ihtiyacın yok, benim de sana ihtiyacım yok.)

393. Teymur bey de bizi bütün qonaqlardan artıq isteyir. (CM-E-560), (Teymur bey seni tüm misafirlerden daha çok istiyor.)

394. Özünüz **de** buradan gedin. (CM-E-560), (Kendin de git buradan.)

395. Heç olmasa sen **de** menden el çekersen. (CM-E-561), (En azından benden vazgeçersin.)

396. Yazıq Çiçek balam **da** bedbextdir, ele Zerefşan balam **da** bedbextdir. (CM-E-563), (Zavallı evladım Çiçek de mutsuz, Zerefşan da mutsuz.)

397. Bu ataları rehmetlikler **de** sesimizi eşidib geldiler. (CM-E-566), (Ataları rahmetliler de sesimizi duymuş gelmiş.)

398. Bunların **da** qelbleri nezildir, başladılar bunlar **da** ağlaşmağa. (CM-E-566), (Kalpleri kırıldı ve ağlamaya başladılar.)

399. Onun **da** ere getmek vaxtıdır. (CM-E-568), (Onun da evlenmek vakti geldi.)

400. Onların derdi mene geceler rahatlıq vermir, yuxu **da** yuxulaya bilmirem. (CM-E-569), (Onların acısı geceleri beni huzursuz ediyor ve uyuyamıyorum.)

401. Ele onlar **da** bizim derddedir. (CM-E-570), (Onlar da bizim dertdeler.)

402. Yerde oturanlar **da** Şirin xanım ve Çepken xaladı ve o terefde duran **da** İbrahimin arvadı Dükce bacıdır. (CM-E-570), (Yerde oturanlar Şirin hanım ve Çepken teyze, o tarafta ise İbrahim'in eşi Dükce bacı.)

403. Siz **de** redd olun. (CM-E-571), (Siz de defolun.)

404. Bu oğlan **da** evlenmek isteyir. (CM-E-571), (Bu adam da evlenmek istiyor.)

405. Zerefşan **da**, Çiçek **de**, **hetta** anam **da** xecaletden ölüb qurtarıblar. (CM-E-572), (Zerefşan, Çiçek ve hatta annem utançtan öldü.)

406. Budur, aktiv üzvler ve **hetta** rehberler. (CM-E-573), (İşte aktif üyeler ve hatta rehberler.)

407. Menim **de** mesleyim budur. (CM-E-575), (Benim de işim bu.)

408. Men bele bir vücudu **da** qohumluğa qebul etmekden uzağam. (CM-E-576), (Böyle bir bedeni akrabalık olarak kabul etmekten uzağım.)

409. Dayı, senin **de**, bütün ailemin **de** mene gerek yazığı gelsin. (CM-E-577), (Dayı, sen ve tüm ailem benim için üzülmelisiniz.)

410. Bu sebebden **de** işleri berk axsayır. (CM-E-578), (Bu nedenle, işi ciddi şekilde engelleniyor.)

411. Men özüm **de** heç vaxt onu dost tutmamışam. (CM-E-578), (Onunla hiç arkadaş olmadım.)

412. Dayın **da** onunla görüşüb, bilmediyini öyrensin. (CM-E-579), (Dayının onunla tanışmasına ve neyi bilmediğini öğrenmesine izin ver.)

413. Cahangir **de** Püstenin kenar olmasına razı olar. (CM-E-582), (Cahangir, Püste'nin kenarda kalması gerektiğine izin ver.)

414. Kendde atası azarlı ola-ola gedib onu yoxlamaq **da** istemir. (CM-E-582), (Köyde babası hasta ve gidip onu kontrol etmek istemiyor.)

415. Siz **de** tedarüklü olun. (CM-E-583), (İyi tedarik edilmelidir.)

416. Bunu **da** gerek unutmayasan dünyada. (CM-E-583), (Dünyada şunu unutmaman lazım.)

417. Bunun ucundan çoxları **da** menim özümü Türküstan şahzadesi hesab edirler. (CM-E-589), (Şunun yüzünden birçoğu beni bir Türkistan prensi olarak görüyor.)

418. Perverin **de** xetti olmuş olsa, bu ibareler onunku deyil. (CM-E-591), (Perverin elyazısı olsaydı da, bu ifadeler onun değil.)

419. Doğrusu, men **de** hevesden düşürem. (CM-E-592), (Dürüst olmak gerekirse, hevesim gitti.)

420. Bu şertle ki, siz **de** menimle bahem gedesiniz. (CM-E-592), (Şartım var benimle gitmeniz lazım.)

421. Yoldaşınız sizi **de** devet edir. (CM-E-592), (Arkadaşın da seni davet ediyor.)

422. Bezenen **de** qızın Çiçekdir, geyinen **de** hemin qızındır. (CM-E-594), (Süslenen kızınız Çiçek, giyinen de aynı kız.)

423. Men **de** xalqın sözü ile deyirem. (CM-E-597), (Halkın ağzından söylüyorum.)

424. Elbette, sonrası **da** var. (CM-E-598), (Tabii sonrası da var.)

425. Menim telebelerimden **de** qonaq çağırmısınız. (CM-E-601), (Öğrencilerimden de misafir davet ettiniz.)

426. Teqriri **de**, teleffüzü **de** gerek bir növ şehane ola. (CM-E-603), (Hem ifadesi hem de telaffuz bir tür ihtişam olmalıdır.)

427. Doktor, bilirsen ki, bu **da** mene aid deyil. (CM-E-603), (Doktor, bunun benim için geçerli olmadığını biliyorsun.)

428. Doktor kebinli arvadlara **da** müşteri çıxıb. (CM-E-604), (Doktor nikahlı kadınlara da müşteri oldu.)

429. Deyin ki, biz **de** sesimizi kesek. (CM-E-605), (Söyleyin sesimizi keselim.)

430. Bizim **de** evimizi yıxdın. (CM-E-606), (Evimizi de yıktın.)

431. Hekim hansıdır, bunların üçü **de** delidir. (CM-E-606), (Hangi doktor üçü de deli.)

432. Siz cenablar öz müavinlerinizi **de** götürüb, düşmüşünüz şeherin canına. (CM-E-607), (Siz beyler vekillerinizi aldınız ve şehrin içine düştünüz.)

433. Burada belke ele ağlamaq lazımdır, **neinki** gülmek. (CM-E-607), (Belki burada ağlamalı, gülmemeli.)

Olumsuzluk Bağlaçları

"Ne, ne de, ne de ki, ve ne de"

1. Men ölende meni **ne** Kerbelaya aparsınlar, **ne de** mene ehsan versinler. (CM-DKE-45), (Öldüğümde beni Kerbela'ya götürmemeli, sadaka vermemeli.)

2. Mene **ne** ehsan kömek eder, **ne** qeyri bir şey. (CM-DKE-45), (Bana ne yardım eder, ne başka bir şey.)

3. Hele ki, **ne** vekil var, **ne** şahid. (CM-DKE-55), (Şimdilik ne avukat var, ne tanık.)

4. Bes senin **ne** vekilin var, **ne** şahidin, haradan men siğe oxuyacağam. (CM-DKE-56), (Ama avukatın yok, tanığın yok, sana nasıl nikah okuyacağım.)

5. Çirkli divarların **ne** tağları var idi, **ne** taxçası. (CM-DKE-63), (Kirli duvarların kemeri yoktu, nişleri yoktu.)

6. Zeynebin qeyri müşterilerinden **ne** dövletde eskik idi, **ne** milletde. (CM-DKE-68), (Ne eyalette ne de ülkede Zeyneb'in müşterisi olmayanlar eksik değildi.)

7. Merhum Kerbelayı Heyderle Xudayar bey **ne** qelp pul qayırırmışlar, **ne de** malı o taydan-bu taya keçirirmişler. (CM-DKE-71), (Merhum Kerbela Haydar ve Hasan bey para kazanmadılar, mallarını bir yerden başka bir yere devretmediler.)

8. Bu kişi **ne** Zibanın ağlamağına razıdır, **ne de** Zeynebin üreyinin sıxılmağına. (CM-DKE-77), (Bu adam ne Ziba'nın ağlamasına razıdır, ne de Zeyneb'in kalbinin sıkışmasına.)

9. Sen, **ne** onun yanına gedersen, **ne** onunla bir evde qalarsan. (CM-DKE-80), (Ne ona gideceksin, ne de onunla aynı evde kalmayacaksın.)

10. Övreti bir cavab vermedi, **ne** dedi boşa, **ne** dedi boşama. (CM-DKE-83), (Karısı cevap vermedi, ne boşa dedi, ne de boşama dedi.)

11. Ne Xudayar beyin, **ne de** Şerefin yuxusu gelir. (CM-DKE-84), (Ne Hudayar bey'in ne de Şeref'in uykusu vardı.)

12. Ne Zeyneb gelir, **ne de** ki, Xudayar beyin arvadı razı olur. (CM-DKE-92), (Ne Zeynep gelir ne de Hudayar bey'in eşi kabul eder.)

13. Sübhedek **ne** Ehmed yuxulayıb, **ne** İzzet, **ne de** Mehemmedhesen emi. (CM-DKE-98), (Sabaha kadar ne Ahmet ne İzzet ne de Muhammed Hasan amca uyuyakalmadı.)

14. Ne çörek fikrine qalırsan, **ne** paltar fikrine qalırsan, **ne** övlad derdi çekirsen, **ne de** bilirsen ki, kasıblıq nedir. (CM-DKE-104), (Ekmek hakkında ne düşünüyorsun, çocuklar hakkında ne düşünüyorsun, yoksulluğun ne olduğunu ne biliyorsun.)

15. Mehemmedhesen eminin sözünü **ne** dilmanc, **ne de ki**, naçalnik başa düşe bilmediler. (CM-DKE-106), (Ne tercüman ne de reis Muhammed Hasan amca'nın sözlerini anlayamadı.)

16. Ne Ehmed adamların içine geldi, **ne de** Mehemmedhesen eminin övreti başını qapıdan eşiye uzatdı. (CM-DKE-117), (Ne Ahmet halkın içine girdi ne de Muhammed Hasan amca'nı eşi başını kapıdan dışarı çıkardı.)

17. Xan, o üç manatla men **ne** dövletli olacağam, **ne** kasıb. (CM-K-200), (Han, şu üç manatla ne zengin olurum, ne fakir.)

18. İndi **ne** kağıza cavab var, **ne** teleqrafa.(CM-N-205), (Şimdi kağıda cevap yok, telgrafa da yok.)

19. Sadığın kefsiz olmağını Naxçıxanda **ne** eşidibler, **ne de** Ceferi bazarda görübler. (CM-N-205), (Ne Hasan'ın Nahçıvan'da mutsuz olduğunu duydular, ne de pazarda Cafer'i gördüler.)

20. Bir hefte nigarançılıqdan **ne** yuxu yuxuluyursan, **ne** yeyib-içmeye iştahan var. (CM-N-207), (Kaygı yüzünden bir hafta ne uyuyorsun, ne yemek ve içmek için iştahın var.)

21. Bunlar göresen **ne** siyasi meseleler ortalığa qoyub müzakire eleyirler ve **ne** tedbirler tökürler. (CM-N-208), (Görüyorsunuz, hangi siyasi konuları tartışıyorlar ve hangi önlemler alıyorlar.)

22. Heç biri bütün ömründe bu cür ehvalat **ne** görübdü ve **ne de** eşidibdi. (CM-DKMek-215), (Hayatı boyunca hiç kimse böyle bir hikaye görmemiş ya da duymamıştı.)

23. Men bunu **ne** o vede başa düşdüm, **ne de** indi başa düşürem. (CM-DKMek-216), (O zaman anlamadım ve şimdi anlamıyorum.)

24. Hele ki, menim işden xeberim yoxdur, bilmirem **ne** olacaq, **ne** olmayacaq. (CM-DKMek-218), (Şimdilik iş hakkında bilgim yok, neyin olacağını ve neyin olmayacağını bilmiyorum.)

25. Dadaşım **ne** menim sualımı eşide bildi, **ne de ki**, bir cavab vere bildi. (CM-DKMek-218), (Dadaşım ne sorumu duydu ne de cevap verdi.)

26. Sakit durub **ne** danışaq, **ne de** ses eleyek. (CM-DKMek-223), (Hareketsiz durup konuşmayalım veya gürültü yapmayalım.)

27. **Ne** men Dadaşımın cavabında bir söz dedim, **ne de** yoldaşlarım danışdılar. (CM-DKMek-223), (Dadaşıma cevap olarak tek kelime etmedim, arkadaşlarım da konuşmadı.)

28. Danabaş ehlinin dövlet yanında **ne** xeyaneti müşahide olunub ve cenab qubernatın ve naçalnikin qulluğunda onlardan **ne de** günah baş verib ki, padşah terefinden Danabaş kendine bele şiddetli qezeb sadir olubdur? (CM-DKMek-225), (Devlette Danabaş köyüne nasıl bir ihanet görüldü ve

padişahın Danabaş köyüne böylesine şiddetli bir gazap vermesiyle vali ve reisin hizmetinde onların günahı neydi?)

29. Dilmanc razı olmadı Kerbelayı erzini elesin ve **ne** onun sözünü naçalnike tercüme eledi, **ne de** ona qulaq verdi. (CM-DKMek-227), (Tercüman Kerbela'nın geçmesine izin vermedi ve ne onun sözünü reise çevirdi ne de onu dinledi.)

30. Gördüm ki, Bozbaş babatdır, **ne** ele artıq lezzetli ve **ne de** ele artıq lezzetsiz. (CM-Ka-237), (Bozbaş normaldı ne fazla lezzetli ne fazla lezzetsiz.)

31. Ne rusların pasxa bayramından xeberi vardı, **ne de** rus qızları ile öpüşmeyin dadını anlamışdı. (CM-RK-249), (Ne Ruslar'ın Paskalya'yı biliyordu, ne de Rus kızlarını öpmenin tadını anlamadı.)

32. Ne bir qanun tanıyırıq, **ne** ahenge tabe oluruq. (CM-S-252), (Kanun tanımıyoruz, üslubuna uymuyoruz.)

33. Ancaq **ne** çox uzun olsun, **ne** çox qısa olsun. (CM-ŞF-261), (Ama ne fazla uzun olsun, ne de fazla kısa olsun.)

34. Heç kes **ne** qapıda, **ne de** küçenin bir yanında görünmür. (CM-B-270), (Kapıda veya sokağın kenarında kimse görünmüyor.)

35. Bilirdim ki, köpeyin **ne** dişi var meni tutsun, **ne** taqeti var mene güc gelsin. (CM-B-270), (Köpeğin beni yakalayacak dişleri, bana güç verecek gücü olmadığını biliyordum.)

36. Men o günü **ne** ağladım, **ne de** derd eledim. (CM-B-272), (O gün ağlamadım, acı da hissetmedim.)

37. Mene verilen üç otağın **ne** bir stol-kürsüsü vardı ki, üstünde oturub yazı yazasan, **ne de** bir qeyri avadanlıq vardı. (CM-H-273), (Oturup yazabileceğiniz üç odada masa sandalyesi ve diğer eşyalar yoktu.)

38. Ne dükan-bazar var ki, gedib pul verib alasan, **ne de** çoxluca pul var ki, dellal vasitesi ile artıq qiymet verib her bir şeyi getirdesen. (CM-H-273), (Gidip alıp satabileceğiniz bir dükkan veya market yok, bir komisyoncu aracılığıyla her şeyi satıp getirebileceğiniz çok para da yok.)

39. Çox axşamlar qadınların vücudu ile **ne** gezmeye macal ve **ne** eylenmeye yer tapmaq olur. (CM-BK-281), (Birçok akşam kadınlar yürüyecek ve vücutlarıyla eğlenecek bir yer bulurlar.)

40. Her halda bu şeyleri almağa **ne** meylim vardı, **ne de** cibimde ona göre pulum vardı. (CM-BMR-296), (Her halükarda, bu şeyleri satın almak gibi bir niyetim yoktu, ona göre cebimde param yoktu.)

41. Şura sedri olmaq her cür ekinçilikden menfeetlidir, **ne** afet ve belası var, **ne** maloğlu var, **ne** yanğısı ve **ne de** heftelerle növbeye durub. (CM-GM-299), (Meclis başkanı olmanın her türlü tarıma faydası var, afet ve musibet yok, çocuk yok, yangın yok, haftalarca kuyruk yok.)

42. Biz şura sedrinin evine düşmüşük qorxusundan **ne** oraya gelecek ki, biz onunla görüşüb danışaq, **ne de** bize bir açıq söz deyecek. (CM-Oİ-307), (Oraya gelip onunla görüşmeyeceğiz, meclis başkanının evine düştüğümüzden korktuğumuz için o da bize tek kelime etmeyecek.)

43. Biz **ne** hökümet adamıyıq ve **ne** bir kesi tutmağa gelmişik. (CM-Oİ-308), (Biz devlet adamı değiliz ve kimseyi de yakalamaya gelmedik.)

44. Buna keçmiş vaxtlarda bir kes **ne** teeccüb ve **ne de** etiraz ederdiler. (CM-İE-313), (Geçmişte kimse buna şaşırmazdı veya itiraz etmezdi.)

45. Ne şerietin nikahı, talağı ve **ne** Keble İmamelinin vesateti onlara lazım olmur. (CM-İE-313), (Şeriet evliliğine, yağmalamaya veya Keble İmam Ali'nin araçlarına ihtiyaçları yoktur.)

46. O, **ne** şairdir, **ne de** yazıçıdır. (CM-PŞ-321), (O ne şair ne yazar.)

47. Yüzbaşının evinde **ne** Mirze Eliqulunu tapdıq, **ne** Bahadır yüzbaşının özünü. (CM-Zel-329), (Yüzbaşının evinde ne Mirze Aligulu'nu ne Bahadır yüzbaşının kendisini bulduk.)

48. Men **ne** aclığımı bilmirdim, **ne** susuzluğumu. (CM-Zel-330), (Açlığımı ve susuzluğumu bilmiyordum.)

49. Men boynuma alıram ki, **ne** qelben ve **ne** zahiren ona bu barede etiraz etmedim. (CM-Zel-332), (İtiraf ediyorum ki, ona ne kalpte ne de görünüşte itiraz etmedim.)

50. Dustaqxananın **ne** yolunu tanıyırdım, **ne** orada xidmet eden qulluqçuları tanıyırdım. (CM-T-349), (Hapishaneden çıkış yolunu bilmiyordum, orada hizmet eden hizmetçileri de bilmiyordum.)

51. Men neçiyem ve **ne** ixtiyarın ve **ne de** böyük hörmetin sahibiyem. (CM-T-349), (Kaç kişiyim ve ne yetkim var ne de büyük saygım var.)

52. Men onu dustaxnada **ne** gördüm, **ne de** orada menim yadıma düşdü. (CM-T-350), (Onu cezaevinde görmedim, orada da hatırlamadım.)

53. Ne çayın rengi var, **ne** temi gelir, **ne** xoş etri, **ne** lezzeti bilinir. (CM-ÇD-357), (Ne çayın rengi, ne tadı, ne hoş aroması, ne de tadı biinmiyor.)

54. Ne çayın etri var, **ne** rengi bu gün. (CM-ÇD-358), (Bugün çayın ne kokusu ne rengi vardı.)

55. Yoxdur çirkim, **ne** bir leke, **ne** tozum, şefeqim nur tek, gözeldir üzüm. (CM-ÇD-360), (Çirkinlik yok leke yok toz yok şafağım aydınlık yüzüm güzel.)

56. Mensiz olmaz **ne** toy, **ne de** bayram. (CM-ÇD-360), (Ne düğün ne bayram bensiz olmaz.)

57. Ne qaşıq, nelbeki, **ne de** padnos var. (CM-ÇD-362), (Kaşık yok, tabak yok, tepsi yok.)

58. Ne günahkar bizik, **ne de** sensen. (CM-ÇD-363), (Ne biz ne de siz suçlusunuz.)

59. Bilirik biz seni ki, yoxdur senin **ne** qüsurun bu işde, **ne** günahın. (CM-ÇD-363), (Biliyoruz ki bu konuda senin bir suçun, günahın yok.)

60. Su lazımınca qaynamadı, çayın olmaz **ne** lezzeti, **ne** dadı. (CM-ÇD-366), (Su yeterince kaynamıyor, çayın tadı ve lezeti yok.)

61. İnsanın ki, elmi olmadı, onun **ne** qedr-qiymeti ola biler ve **ne de** hörmeti ola biler. (CM-Ö-384), (Bilimi olmayan bir insan ne kadar değer ve saygıya sahip olabilir.)

62. İnsan ona deyerler ki, **ne** elmi ola, **ne** hörmeti ola. (CM-Ö-384), (İnsanlar ona ne bilimsel ne de saygılı olmasını söylüyor.)

63. Heç bir şeye inanan deyil, **ne** Allahı tanıyır, **ne** beyğemberi tanıyır. (CM-Ö-388), (Hiçbir şeye inanmıyor, Allah'ı tanımıyor, Peygamber'i tanımıyor.)

64. Ne Allah tanıyırsan, **ne** böyük-kiçik tanıyırsan. (CM-Ö-395), (Tanrı'yı tanımıyorsun, küçüğü büyüğü bilmiyorsun.)

65. Deyesen oğurluq maldır, **ne** qohum bilir, **ne** qonşu bilir. (CM-Ö-422), (Hırsızlık maldır diyorsun ne komşu bilir akraba bilir.)

66. Men burada **ne** qala bilerem, **ne** ders vere bilerem. (CM-DKMü-511), (Burada ne kalabilirim, ne öğretebilirim.)

67. Bu **ne** zengi eşitdi, **ne** ezanı. (CM-L-513), (Ne çağrıyı duydu, ne de azan sesini.)

68. Ne kend istehsalatımız tereqqi eder ve **ne de** beşillik planımız baş tutar ve ne de qeyri bir meramımız baş tutar. (CM-Y-554), (Ne kırsal üretimimiz, ne beş yıllık planımız ne de başka hedefimiz gelişecek.)

69. Ne un tapılır, **ne** yumurta tapılar. (CM-E-557), (Ne un ne de yumurta bulunur.)

70. Ne qardaşa ümid var, **ne** bacıya ümid var. (CM-E-562), (Erkek kardeş için umut yok, kız kardeş için umut yok.)

71. Ne özü geder, **ne** Cahangir qoyar. (CM-E-581), (Ne kendisi gider, ne de Cahangir izin verir.)

72. Burada bir sırr var ki, **ne** bize ve **ne** sene melumdur. (CM-E-583), (Burada ne bizim ne de sizin bilmediğiniz bir gizem var.)

73. Men **ne** bezenmişem, **ne de** özge fikirlere düşürem. (CM-E-594), (Ne süslenirim ne de başkalarının düşüncelerine düşerim.)

Açıklama Bağlaçları

"Yeni, yeni ki, meselen"

1. Yoldaşımın seneti baqqaldı, **yeni** bir daxmaya bir qutu kişmiş ve dörd-beş paçka tütün qoyub satır. (CM-DKE-41), (Kocamın sanatı bakkaliye, yeni bir kulübede bir kutu kuru üzüm ve dört veya beş paket tütün satıyor.)

2. Meselen, menim adım Xelildir, menim adımı qoyublar qezetçi Xelil. (CM-DKE-43), (Mesela benim adım Halil, adımı koymuşlar gazeteci Halil.)

3. Ele leqebler var ki, Danabaş kendinde, **meselen,** deve Heyder, yalancı Sebzeli, dovşan Qasım. (CM-DKE-43), (Danabaş köyünde deve Haydar, yalancı Sebzeli, tavşan Kasım gibi lakaplar vardı.)

4. Meselen, Mehemmedhesen emi, indi senin ziyaret qesdin nedir? (CM-DKE-49), (Mesela Muhammedhasan amca, şu andaki ziyaretinizin amacı nedir?)

5. Meselen, Mehemmedhesen emi yeddi gün yeddi gece atasının dövletinden, hörmetinden danışa doymaz. (CM-DKE-51), (Mesela Muhammedhasan amca, yedi gün yedi gece babasının durumu ve saygısı hakkında konuşmaktan memnun değildir.)

6. Bu şexse, **yeni** sene gelmek isteyir. (CM-DKE-58), (Bu kişiye, yani sana gelmek istiyor.)

7. Heqiqetde eşşek oğurlanıb, **yeni** bu işde Xudayar beyin heç günahı yoxdur. (CM-DKE-67), (Aslında eşek çalındı ve yani bu meselede Hudayar bey'in hiç suçu yok.)

8. Meselen, indi bu saat burada Xudayar bey lezzetle yıxılıb yatdı. (CM-DKE-67), (Mesela, şimdi Hudayar bey burada zevkle uyuyakaldı.)

9. Zeynebi verdiler Heydere, **yeni** çox yaxşı elediler ki, verdiler Heydere. (CM-DKE-68), (Zeyneb'i Haydar'a verdiler, yani iyi ki de Haydar'a verdiler.)

10. Merhum Kerbelayı Heyderin ona, **yeni** Xudayar beye iki yüz manat borcu var. (CM-DKE-72), (Rahmetli Kerbela Haydar ona, yani Hasan bey'e iki yüz manat borçludur.)

11. Bele olan halda yene ümid var idi, **yeni** Xudayar beyin ümidi var idi. (CM-DKE-72), (Bu durumda yine umut vardı, yani bir Hudayar bey için umut vardı.)

12. Onun qesdi ancaq evlenmek idi, **yeni** Zeynebi almaq idi. (CM-DKE-77), (Tek niyeti evlenmek, yani Zeyneb'i almaktı.)

13. Gülsüm**, yeni** Veliqulunun nişanlısı, Veliqulunu görcek çadırşebe büründü. (CM-DKE-78), (Gülsüm, yani Veligulu'nun nişanlısı, Veligulu'yu görmek için çarşaf giyindi.)

14. Qasımeli tez qaçıb, övreti Xudayar beyin elinden alıb, başladı onu, **yeni** övreti mezemmet elemeye. (CM-DKE-81), (Kasım Ali hızlıca kaçtı, karısı Hudayar bey'den aldı ve onu yani karısını azarlamaya başladı.)

15. Şeref qara ve arıq övretdi, **yeni** göyçek övret deyil. (CM-DKE-83), (Şeref esmer ve zayıf kadındı, yani güzel kadın değil.)

16. Xudayar bey axır vaxtda oldu bey, **yeni** hörmeti artdı. (CM-DKE-83), (Hudayar bey geçenlerde bey oldu, yani saygısı arttı.)

17. Zeyneb istese ona, **yeni** Şerefe, lap yaxşı herif ola biler. (CM-DKE-84), (Zeynep isterse ona yani Şeref'e pek iyi bir eş olur.)

18. Sonra men bele eşitdim, **yeni** arvad sohbetidir, heç inanmaq da olmaz. (CM-DKE-91), (Sonra bunun yeni bir eş hakkında bir konuşma olduğunu duydum, buna inanmazsın.)

19. Deyirdi men onları özüm ikisini de bazarda gördüm, **yeni** Xudayar beyi de, Ehmedi de. (CM-DKE-94), (İkisini de pazarda gördüğümde söyledi, yani Hudayar ve Ahmeti.)

20. Zeyneb meni bu xüsusda vekil edib, **yeni** Xudayar beye getmek rizasını veribdi. (CM-DKE-99), (Zeynep beni bu konuda temsil etti ve yani Hudayar bey'e gitmeyi kabul etti.)

21. Anası bir az delisovdu, **yeni** bir az huşu başında deyil. (CM-DKE-100), (Annesi biraz deli gibiydi, yani aklı başında değil.)

22. Çavuş meydana çıxıb, axırıncı münacatını başladı ki, **yeni** çıxmaq vaxtıdır. (CM-DKE-110), (Çavuş ortaya çıktı ve ayrılma zamanının geldiği son duasına başladı.)

23. Biri de Xudayar beyin övretidir, **yeni** şeirete baxsaq ikisi de Xudayar beyin övretidir. (CM-DKE-110), (Biri Hudayar bey'in karısınındır, yani üsula bakarsak ikisi de Hudayar bey'in karısınındır.)

24. Zeynebin libası halına müvafiq gelirdi, **yeni** köhne idi. (CM-DKE-122), (Zeyneb'in elbisesine uygundu, yani eskiydi.)

25. Meselen, deyirler İrana hürriyyet veribler. (CM-İH-158), (Mesela İran'a özgürlük verdiklerini söylüyorlar.)

26. Er **meselen** bele söhbet edirdi. (CM-FH-172), (Mesela eşiniz böyle konuşuyordu.)

27. Meselen, arvad gedib çeşmeden su daşısın. (CM-FH-173), (Mesela eşinizin çeşmeden su getirmesine izin verin.)

28. Yeni men bu sözleri ondan ötrü demirem ki, düşmenden qorxuram. (CM, KB-184), (Yani bu sözleri düşmandan korktuğum için söylemiyorum.)

29. Bu yandan da gelinin eri çıxıb, **yeni** Tükezbanın oğlu çıxıb. (CM-TH-194), (Öte yandan gelinin kocası çıktı ve yani Tükezban'nın oğlu çıktı.)

30. Belke bir neçesini de üste qoydu, **meselen**: Kerbelayı Mirzeliden sonra Qasım emi geldi. (CM-DKMek-214), (Belki üstüne biraz koymuş mesela Kerbela Mirzeli'den sonra Kasım amca geldi.)

31. Bir o qeder de Dadaşım meni qorxudurdu, **yeni** o rehmetlik de qesd ile elemirdi. (CM-DKMek-218), (Dadaşım beni o kadar çok korkuttu ki ama rahmetli mahsus yapmadı.)

32. Bu adamların çoxusu öz adamlarımız idi, **meselen**: dayım Hacı Murtuza da burada idi. (CM-DKMek-221), (Bu insanların çoğu bizin kendi insanımızdı mesela dayım Hacı Murtuza da buradaydı.)

33. Men Qasımın xahişini emele getirdim, **yeni** gedib oturdum onun yanında. (CM-DKMek-223), (Kasım'ın isteğine uydum yani yanına gidip oturdum.)

34. Övretler üzlerini tutdular öz oğlanlarına, **meselen**, Şeref xala üzünü tutdu Kerimquluya. (CM-DKMek-223), (Kadınlar yüzlerini oğullarına çevirmiş, mesela Şeref teyze yüzünü Kerimgulu'ya dönmüş.)

35. O özü de, **yeni** naçalnik, bir neçe günden sonra gelecek kende. (CM-DKMek-225), (Kendisi yani reis birkaç güne köye gelir.)

36. Meselen Qurban bayramında sipariş elemişdim ki, bize bir kök qurbanlıq göndersin. (CM-Ka-237), (Mesela Kurban Bayramı'nda bize şişman kurban gönderilmesini sipariş ettim.)

37. Qulluğumun adı dilmanclıq idi, **yeni** şikayete gelen kendlilerin sözünü naçalnike rusca tercüme elerdim. (CM-YT-253), (Mesleğimin adı tercümandı, yani şikayete gelen köylülerin sözlerini Rusçaya çevirdim.)

38. İndi gelen kazakların birinin elinde dörd dene "fleyta", **yeni** yan tüteyi vardı. (CM-YT-254), (Şimdi Kazaklardan birinin elinde dörd flüt, yani bir yan flüt vardı.)

39. Men başıbelalı Mirze Abbas Ferzeliyev, **yeni** İrevan naçalnikinin dilmancı. (CM-YT-255), (Ben başıbelalı Mirza Abbas Ferzeliyev, Erivan uçuşlarının tercümanıyım.)

40. Qurban olduğum tütek çalındı, **yeni** bundan bir ses çıxdı. (CM-YT, 257), (Kurban olduğumun flütü üflendi, yani içinden ses çıktı.)

41. Naçalnik camaatdan elli dörd dene fleyta, **yeni** yan tüteyi isteyir. (CM-YT-258), (Reis cemaatten elli dört flüt, yani yan flüt ister.)

42. Ona Şerq fakültesi professoru lazım idi ki, ibaret ola, **meselen** professor Süleymanbeyden, ya qeyri birinden. (CM-ŞF-260), (Süleymanbey gibi bir Doğu fakülte profesörüne veya başka birine ihtiyacı vardı.)

43. Bir meqale inşa etmek, **yeni** verilen temaya bir meqale yazmaq bir terefden çox çetindir. (CM-ŞF-261), (Bir makale oluşturmak, yani belirli bir konuda makale yazmak çok zordur.)

44. Meselen, tek ikice kelimeni qoyurlar qabağına, deyirler yaz. (CM-ŞF-261), (Mesela önlerine sadece bir kelime koyarlar, yaz derler.)

45. O vedeler, **yeni** qırx il bundan qabaq bizim şeherde iki nefer müselman hekimi var idi. (CM-B-267), (O vaatler yani kırk yıl önce şehrimizde iki Müslüman doktor vardı.)

46. Men de itin hürmeyine qulaq vermedim ve xalamı da mülahize eledim, **yeni** bir növ yazığım geldi ve keçdim getdim. (CM-B-269), (Köpeğin havlamasını dinlemedim ve halamı düşündüm, bu yüzden kendime acıdım ve geçtim.)

47. Amma soruşsa idim, yersiz düşerdi, **yeni** bica olardı. (CM-G-292), (Ama sorsaydı yerinden düşerdi yani ölürdü.)

48. Meselen, ağlına ne gelir, kimdi Hatemi? (CM-G-293), (Mesela aklınıza ne geliyor, Hatemi kimdir?)

49. Pulun yığılmağı da "cerime" üsulu ile icra olunurdu, **meselen**: Ebdül Kerim filankesin yarasını yaxşı bağlamayıb. (CM-BMR-301), (Para tahsilatı da para cezasıyla yapılıyordu, örneğin: Abdülkerim filancanın yarasını kapatmadı.)

50. Hele vaxtı deyil, **yeni** hele oğurluğa getmeyibdir. (CM-Oİ-305), (Zamanı değil, yani daha hırsızlık yapmamış.)

51. Bize tema ve mövzu lazımdır, **yeni** bizim yazıçılıq karxanasında hemişe xammal lazımdır ki, karxanamız işlesin. (CM-Oİ-305), (Bir konuya ve mevzuya ihtiyacımız var, yani ocağımızın çalışması için yazı ocağımızda her zaman hammaddeye ihtiyacımız var.)

52. Hacının seneti hamamçılıq idi, **yeni** Heyder ağanın hamamını icareye götürmüşdü. (CM-İE-309), (Hacının sanatı hamamcılık, yani Haydar ağa hamamı kiralamıştı.)

53. Bele azğın qadınlar baresinde neler teyin edilibdir, **yeni** bele yoldan azmış qadınlar baresinde emr olunur ki, gerek qetle yetirilsinler. (CM-Kı-317), (Böyle sapık kadınlara, yani yolundan azmış kadınlara ne emredilirse, öldürmeleri emrolunur.)

54. Yeni bunun mezmunu budur ki, kişilerin derecesi övretlerden artıq tutula gerek. (CM-Kı-318), (Yani erkeklerin derecesi, akdınlarnkinden daha yüksek olmalıdır.)

55. Bu övret hemin Ohan oğlanın anası, **yeni** evin sahibesi imiş. (CM-GB-335), (Bu kadın, aynı Ohan çocuğunun annesi, yani evin sahibiydi.)

56. Hemin yeri enli krovatın üste salıbdır, **yeni** iki adamlıq krovatın üste salıbdır. (CM-GB-337), (Geniş bir yatağın, yani bir çift kişilik yatağın üzerine kurdu.)

57. Bu növ eşqbazlığa, **yeni** heç bir növ eşqbazlığa menim her halda hazırlığım yox idi. (CM-GB-338), (Bu tür flörtleşmeye yani herhangi bir flörte hazırlıklı değildim.)

58. Ermeni dilinde "hars" gelin demekdir, **yeni** arvad demekdir. (CM-GB-339), (Ermenice'de "hars" kelimesi gelin, yani eş anlamına gelir.)

59. Bir mehellesi dindarlar ve oruc ağızlılar, **yeni** şerq mehellesidir. (CM-ER-352), (Bir mahalle, müminlerin ve oruçluların mahallesidir, yani doğu mahallesidir.)

60. Buradan geze-geze getdim çıxdım müselmanların qerb mehellesine, **yeni** maarif idareleri ve medreseler olan mehelleye. (CM-ER-353), (Buradan Müslümanların batı mahallesine, yani maarif daireleri ve medreselerin bulunduğu mahalleye gittim.)

61. Cemi maarif, medrese ve neşriyyet daireleri eydi-fitr münasibetile bağlı gördüm, **yeni** eydi-şerifi-remezan tesdiq eleyen gördüm. (CM-ER-354), (Ramazan Bayramı ile ilgili tüm eğitim çevrelerini, medreseleri ve yayınevlerini gördüm, yani Ramazan Bayramı'nı tasdik ettiğini gördüm.)

62. Yeqin ki, yene keflidir. **Yeni** kefli olmasa da, bele şeylere inanmaz. (CM-Ö-388), (Muhtemelen yine keyifli. Yani mutlu olmazsa böyle şeylere inanmaz.)

63. Her kes ölenlerinin ricetini, **yeni** dirilib bu dünyaya gelmeyini xahiş edir. (CM-Ö-410), (Herkes ölünün diriltilmesini Meselen yani dirilip bu dünyaya gelmesini ister.)

64. **Yeni** ağa, men hacının öhdesinden gele bilmirem. (CM-Ö-423), (Yani efendim, hacı ile baş edemem.)

65. İndi daha iş işden keçib, **yeni** heç Hesenelinin de burada günahı yoxdur. (CM-Kam-431), (Artık iş bitti yani Hasan Ali suçlu değil.)

66. **Meselen**, götürek hemin almas baresinde berklik söhbetini. (CM-AK-441), (Örneğin, aynı elmasın sertliği hakkında konuşmayı alalım.)

67. **Yeni** en evvel sonrakından boş ve sonrakı qabaqkından berk. (CM-AK-441), (Yani önceki sonrakinden boş sonraki öncesinden sert.)

68. İndi, **meselen**, menim qoyunlarımı getireler menim gözümün qabağına ve imtahan üçün sürüden bir qoyun çıxardalar. (CM-AK-459), (Şimdi mesela benim koyunlarımı gözümün önüne getiriyorlar ve sürüden bir koyunu imtihan için alıyorlar.)

69. Xanım, **meselen**, Qurban gedir durur qoyunların bir terefinde, Zaman da gedir durur, bir terefinde. (CM-AK-460), (Hanımefendi, mesela Kurban gidip koyunun yanında duruyor, Zaman da gidip duruyor, diğer tarafta.)

70. Meselen, men açığını sene deyim. (CM-AK-468), (Örneğin, sana gerçeği söylememe izin ver.)

71. Gülbahar Semed Vahidin kitablarını hemin minval ile, **yeni** cırıb dağıda-dağıda atır yere. (CM-AK-474), (Gülbahar, Samet Vahid'in kitaplarını aynı sinirle, yani yırtarak yere attı.)

72. Meselen indi götürek Kabla Heyderi. (CM-DKMü-498), (Örneğin, şimdi Kable Haydar'ı alalım.)

73. Meselen , götürek, zoologiyanı. (CM-DKMü-498), (Mesela zoolojiyi ele alalım.)

74. İndi, **meselen**, bir kendliden soruşsan ki, meselen, iki ile iki neçe eder, bilmeyecek. (CM-DKMü-499), (Şimdi mesela bir köylüğe sorarsanız, mesela iki kere iki kaç yapar bilemez.)

75. Meselen hemin otu deyirem ki, çöllerde bitir ve heyvanlar yeyir. (CM-DKMü-501), (Mesela çölde yetiren ve hayvanlar tarafından yenen aynı otu diyorum.)

76. Yeni hekim cenablarının ixtisası hemin delilik merezenin, yeni ruh dairelerinin öz tebii mahiyyetinden ixrac olub, rexne tapmağıdır. (CM-DY-519), (Başka bir deyişle, doktorların uzmanlığı, bu deliliğin kaynağını, yani doğal doğasından ihraç edilen ruhun çemberlerini bulmaktır.)

77. Cüme günü, **yeni** receb ayının on doqquzunda, hezretin zuhurudur. (CM-DY-538), (Cuma günü, yani eceb ayının on dokuzuncu günü Hazret'in zuhurudur.)

78. Heseneli yoldaş, samanlığın kirasından iki ayın haqqı qalır, **yeni** o qeder de pul deyil, ayı iki manatdan dörd manat eleyir. (CM-Y-550), (Hasan Ali arkadaşım, saman kirası iki aylık maaş, yani o kadar da para değil, ayda iki ila dört manat tutuyor.)

79. Meselen: Demokritçiler, 7-ci esrden filosofların axırıncı Hegeledek yaranmış her bir tesniyye üsulu ile şerh edilerdi. (CM-E-579), (Örneğin Demokratlar 7. Yüzyıldan itibaren filozofları son Hegel'e kadar oratya çıkan her türlü spekülasyon yöntemiyle yorumlamışlardır.)

80. Hedeqenin işığa qarşı teamülüne diqqet edilmelidir. **Meselen**, xestenin hedeqesi. (CM-E-586), (Işığa karşı göz çevresinin ekibine dikkat edilmelidir. Örneğin, hastanın göz çevresi.)

81. Her şeyden qabaq xestenin hedeqesinin, **yeni** gözünün qarasının halını axtarmalı. (CM-E-586), (Öncelikle hastanın göz çevresinin durumuna yani gözlerinin kararmasına bakmalıdır.)

82. Meselen, alicenab kimi xitabı biz heç başa düşmürük. (CM-E-590), (Örneğin, alicenab gibi hitabı anlamıyoruz.)

83. O derecede ki, **meselen**, Çeşbebasar mehellesinde on yeddi aileden ancaq iki-üç aile uşağını mektebe göndere bilib. (CM-E-596), (Mesela Çeşmebasar mahallesinde on yedi aileden sadece iki üç aile çocuklarını okula gönderebilirmiş.)

Tabelilik Bağlaçları- Sebep, Neden Bağlaçları

"Çünki, ona göre de, buna göre de, ondan ötrü ki, odur ki"

1. Bunun da sebebi **odur ki**, men ehli-savadam, yazı-pozu menim gözüme ziyan eleyibdi. (CM-DKE-41), (Bunun nedeni okuryazar olmam ve yazımın gözlerime zarar vermesi.)

2. Çünki men bilirem ki, bu ehvalatı oxuyan refiqlerim artıq teeccüb edecekler. (CM-DKE-41), (Çünki bu hikayeyi okuyan arkadaşlarımın şaşıracağını biliyorum.)

3. Çünki onlar minbere çıxıb, yenmek bilmezler. (CM-DKE-44), (Çünkü minbere çıktıklarında inemiyorlar.)

4. Çünki men Allah-taalanın xoşbext bendelerindenem. (CM-DKE-45), (Çünkü ben Allahü tealanın mutlu kullarındanım.)

5. Çünki bu defter hemişe menim qoltuq cibimde olardı. (CM-DKE-45), (Çünkü bu defter her zaman koltuk altı cebimde olurdu.)

6. Mehz **ondan ötrü ki**, teze bir ehvalat oxuyum. (CM-DKE-45), (Sadece yeni bir hikaye okuduğum için.)

7. Çünki doğrudan da eşşeyin itmekliyi bir ele teeccüblü şey deyil. (CM-DKE-45), (Sadece bir eşeğin kaypolması gerçekten şaşırtıcı değil.)

8. Çünki Mehemmedhesen emi kendin sayılan şexslerinden biridir. (CM-DKE-46), (Çünkü Muhammed Hasan amca köyün sayılıp seçilmiş insanlarından biridir.)

9. Çünki oturanların hamısı Mehemmedhesen eminin ziyaret qesdinden xeberdardırlar. (CM-DKE-48), (Çünkü orada bulunanlar Muhammed Hasan amca'nın ziyaret etme niyetinin farkında.)

10. Ondan ötrü ki, sen ziyareti elemisen bir ay bundan qabaq. (CM-DKE-49), (Çünkü bir ay önce ziyaret etmişsin.)

11. Görüşmeyin her halda menfeeti var, **çünki** görüşmek olmasa, ortalıqdan götürüler. (CM-DKE-49), (Her halükarda, görüşmemek onların yararınadır, çünkü buluşmazlarsa ortadan kaldırılırlar.)

12. Men istemirem Xudayar beyi keçeceyinden danışam, **çünki** özü de heç bu emre razı olmaz. (CM-DKE-50), (Hudayar bey'in vefatından bahsetmek istemiyorum çünkü kendisi bu emri asla kabul etmeyecek.)

13. Odur ki, yavığa yeriyib, başladı yumşaqlıqla oğlunu sakit elemeye. (CM-DKE-52), (Bu yüzden yaklaştı ve oğlunu nazikçe sakinleştirdi.)

14. Qazının övreti heyetde paltar yuyurdu, **çünki** oğlan qapını açmamış xeberdarlıq verdi. (CM-DKE-53), (Kapını açmadan önce çocuk uyarıda bulunurken gazi'nin eşi kapının eşiğinde çamaşır yıkıyordu.)

15. Bura qazının dal heyetidir, **çünki** bu şeherde ele ev yoxdur ki, onun bağçası olmasın. (CM-DKE-54), (Burası gazi'nin arka bahçesi, çünkü bu şehirde bahçesi olmayan ev yok.)

16. Çünki burada dörd divardan savayı bir şey yox idi. (CM-DKE-54), (Çünkü burada dört duvardan başka bir şey yoktu.)

17. Ondan ötrü ki, söz yox burada xilafi-şer, emel yoxdur, çünki bu cür işlere az ittifaq düşür. (CM-DKM-59), (Çünkü retorik yok, hırs yok, çünkü bu tür konularda çok az ittifak var.)

18. Xudayar beye aclıq çox kar elemişdi, **çünki** seherden, kendden çıxandan bir tike çörek yememişdi. (CM-DKE-64), (Hudayar bey, sabah köyden ayrıldığından beri tek parça ekmek yemediği için açlıktan ölmüştür.)

19. Ondan ötrü ki, çox acmışdı. (CM-DKE-65), (Çünkü o çok açtı.)

20. Ondan ötrü ki, Heyderin atası Kerbelayi İsmayıl kendin möteber şexslerinden biri idi. (CM-DKE-68), (Çünkü Haydar'ın babası Kerbela İsmail köyün en nüfuzlu kişilerinden biriydi.)

21. Odur ki, Danabaş kendinde atadan-babadan qalma bu bir adetdi. (CM-DKE-70), (Bu nedenle, Danabaş köyünde, babasından dedesinden bırakılmış alışılmış bir şeydi.)

22. Çünki tövle o qeder işıq deyildi. (CM-DKE-70), (Çünkü ahır o kadar ışıklı değildi.)

23. Molla, islamdan murad özünü nezerde tuturdu, **çünki** o görürdü ki, ele de olsa siğe oxudub ona ağız şirinliyi verecekler. (CM-DKE-71), (İmam, İslam'dan murad kendisini kastetti, çünkü en azından imam nikahını okuyacaklarını ve ona ağzın tatlılığını vereceklerini gördü.)

24. Ondan ötrü ki, guya Kerbelayı Heyder ona vesiyyet edib ki, Zeynebi o özü alsın. (CM-DKE-71), (Zeyneb'i kendisinin alabilmesi için Kerbela Haydar kendisine miras bırakıltığını iddia etti.)

25. Veliqulunun bu ehvalatdan heç xeberi yox idi, **çünki** o günü Veliqulu çölde idi. (CM-DKE-72), (Veligulu bu hikayeyi bilmiyordu çünkü Veligulu o gün dışarı çıkmıştı.)

26. Veliquluya Zibanın oxumağı çox naxoş geldi, **çünki** ele onsuz da onun qaşqabağı acıqlı görsenirdi. (CM-DKE-74), (Ziba, Veligulu'nun şarkı söylemesine çok kızmıştı çünkü zaten kızgın görünüyordu.)

27. Zeynebin işi çox çetin yere dayandı, **çünki** görürdü bu iş asanlıqla qurtarmayacaq. (CM-DKE-76), (Zeyneb'in işi çok zordu çünkü kolay kolay bitmeyeceğini gördü.)

28. Zeyneb iki qepik de vermez Xudayar beye, **çünki** o çox yaxşı tanıyır Xudayar beyi. (CM-DKE-76), (Zeynep Hudayar bey'i çok iyi tanıdığı için iki manat vermez Hudayar bey'e.)

29. Odur ki, bir az vahime ile xeber aldı. (CM-DKE-76), (Bu yüzden haberi biraz panikle aldı.)

30. Veliqulu oturmadı, **ondan ötrü ki**, o hemişe bu eve gelende ona ya qayınanası, ya da qayınatası yer gösterib, amma indi bunların heç biri olmadı. (CM-DKE-78), (Veligulu oturmadı, çünkü bu eve her zaman geldiğinde, ya kayınpederi ya da kayınvalidesi ona yer göstererdi, ama şimdi bunların hiçbiri olmadı.)

31. Bununla bele yene Xudayar beyden qorxar, **çünki** nece olmuş olsa, yene Xudayar bey kişidir. (CM-DKE-83), (Ancak yine de Hudayar bey'den korkmaktadır çünkü ne olursa olsun Hudayar bey hala bir erkekdir.)

32. Odur ki, evveller evlenmek söhbeti düşende Şeref bir tike narahat olub şiven elemezdi. (CM-DKE-84), (Bu nedenle, eskiden evlenmekle ilgili bahsettiklerinde, Şeref bir parça için endişelenmezdi.)

33. Çünki bilirdi ki, erinin bir qepiyi yoxdur ki, versin saqqıza, çeynesin. (CM-DKE-84), (Çünkü kocasının sakıza verecek bir kuruşu olmadığını biliyordu.)

34. Çünki qışda bu evde tendir yanar, o sebebe evin tirleri qapqara qaralıbdı. (CM-DKE-86), (Çünkü kışın bu evde tandır yanıyor, bu yüzden evin kirişleri kararıyor.)

35. Ev köhne eve oxşayır, **çünki** tirlerin çoxu eyilibdir. (CM-DKE-86), (Ev eski bir eve benziyor çünkü kirişlerin çoğu yıpranmış durumda .)

36. Odur ki, bir az xofa düşdüm. (CM-DKE-91), (Bu yüzden biraz korktum.)

37. Çünki eşşek deyirmana gedecekdi, o sebebe men de Ehmedi gönderdim ki, eşşeyi getirsin. (CM-DKE-91), (Eşek değirmene gittiği için Ahmed'i eşeği getirmesi için gönderdim.)

38. Çünki tövlesinin ağzı küçe qapısına yavıq idi, gördü ki, tövleden bir ağlamaq sesi gelir. (CM-DKE-93), (Ahırın kapısı sokak kapısına yakın olduğu için ahırdan bir ağlama sesi geldiğini gördü.)

39. Nahaq yere ağlayırsan, **çünki** men ele bu saat yol üste idim. (CM-DKE-93), (Sebepsiz ağlıyorsun çünkü şu anda yoldaydım.)

40. **Ondan ötrü ki,** bunların danışmağından ve Qasımelinin bu axırıncı sözünden bir az bedgüman oldu. (CM-DKE-100), (Çünkü onların söylediklerine ve Kasım Ali'nin bu son sözüne biraz şüpheyle bakıyordu.)

41. Çünki o arvad o qeder delidir ki, qorxuram. (CM-DKE-100), (Çünkü o kadın o kadar çılgın ki korkarım.)

42. Ondan ötrü ki, şikayetçi gerek yeqin eleye ki, şikayeti möhkem eleye bilecek. (CM-DKE-105), (Çünkü şikayetçinin şikayeti sağlam bir şekilde ele alabilmesi gerekir.)

43. Ondan ötrü ki, pulu yoxdur. (CM-DKE-105), (Çünkü parası yok.)

44. Ağlayanların çoxu övretler idi, **çünki** örvetlerin üreyi yuxa olur. (CM-DKE-109), (Yas tutanların çoğu karılardı, çünkü karılarının kalpleri yufka gibidir.)

45. **Çünki** özü ağlamaqdan sakit olmamışdı, uşaqlar da analarına baxıb ağlayırdılar. (CM-DKE-110), (Çünkü ağlamayı durduramadı ve çocuklar annelerine baktı ve ağladı.)

46. Sebebi **odur ki**, bu övret indiki haletde üzüne o qeder enlik, kirşan ve gözlerine o qeder sürme çekib ki, esil sureti bezeklerin içinde lap gizlenibdi. (CM-DKE-119), (Bunun nedeni, şu anki haliyle, bu kadının yüzünde o kadar allık, o kadar pudra ve gözlerinde o kadar sürme var ki gerçek görüntünün süslemelerde saklı olmasıdır.)

47. Veliqulu çıxdı eşiye, **çünki** axşama az qalırdı, gerek gedib malları suvara idi. (CM-DKE-122), (Veligulu neredeyse akşam olduğu için kapıya gitti, gelip malları sulamak zorunda kaldı.)

48. Xan çox telesirdi İrevana getmeye, **çünki** xanı orda çox vacib işler gözleyirdi. (CM-PK-122), (Han, Erivan'a gitmek için çok endişeliydi, çünkü orada çok önemli şeyler bekliyordu.)

49. Bu sefer de Novruzeli eliboş gelmemişdi, **çünki** xanı görcek el ağacını dayadı qapının bucağına. (CM-PK-123), (Bu sefer Novruz Ali eli boş gelmedi, çünkü hanı gördüğünde kapının köşesine bir el ağacı yasladı.)

50. Esline baxsan bizim bu katdamız özge tayfadandı, **odur ki**, bizi görmeye gözü yoxdu. (CM-PK-123), (Aslında bu beyimiz farklı bir kabileden, bu yüzden bizi görecek gözleri yok.)

51. Çox yavaş yeriyirdik, **çünki** yoldaşımın sağ ayağı berk incimişdi. (CM-KO-138), (Kocamın sağ bacağı ağır yaralandığı için çok yavaş yürüdük.)

52. **Çünki** biz akoşkadan özümüzü yere salıb qaçan zaman onlar bizi gülle ile de vura bilerdiler. (CM-KO-139), (Çünkü kendimizi pencereden atıp kaçdığımızda bizi vurabilirlerdi.)

53. Muğdusi bir az bikef oldu, **çünki** daha ümidi yox idi. (CM-UZ-140), (Muğdusi biraz kefsizdi, çünkü artık umut kalmamıştı.)

54. Muğdusi cavab verdi ki, ustalardan gözü su içmir, **çünki** çox yavaş terpeşirler. (CM-UZ-142), (Muğdusi ustalardan şüphelendiğini söyledi, çünkü çok yavaş haraket ediyorlardı.)

55. Bir xurcundan savayı özge bir mal-dövletim yoxdur, **çünki** evvelden men dünya malı fikrinde olmamışam. (CM-UZ-144), (Çantamdan başka servetim yok, çünkü başından beri dünyevi malları düşünmedim.)

56. Çünki dünya malı dünyada qalacaq. (CM-UZ-144), (Çünkü dünyevi mallar dünyada kalacak.)

57. Söz vermişik, kişi **odur ki**, verdiyi söze emel elesin. (CM-UZ-146), (Söz verdik, adam ona denir ki verdiği sözü tutsun.)

58. Bu vilayetin şuluq olmağını Kerbelayı Memmedeli düz yazırdı, **çünki** doğrudan buralar şuluq idi. (CM-İH-153), (Kerbela Memmed Ali haklı olarak bu vilayetin bir şaka olduğunu yazdı, çünkü bu gerçekten bir şakaydı.)

59. Ondan ötrü ki, vetenden gelende Tükezbanın qardaşları onu qorxutmuşdular ki, eger qürbetde evlenmek istese, gelib burada onun başını yararlar. (CM-İH-156), (Çünkü Tükezban'ın kardeşleri memleketinden geldiğinde onu yurt dışında evlenmek isterse gelip kafasını burada kıracaklarını söyleyerek tehdit ettiler.)

60. Çünki doğrudan, molla, men heç bu sözleri ağzıma alıb danışmazdım. (CM-İH-158), (Çünkü gerçekten, imam, bu kelimeleri asla söylemezdim.)

61. Çünki çox meclislerde Meşedi Hüseynin şerietden, heqiqetden ve hidayetden behs etmeyini Kerbelayı Rza bir neçe defe eşitmişdi. (CM-İH-161), (Çünkü Kerbela Rıza, Meşedi Hüseyin'in birçok mecliste şeriat, hakikat ve rehberlik hakkında konuştuğunu defalarca duymuştu.)

62. Zalım oğlu, yazdığı kağızı heç kim oxuya bilmez, **çünki** Meşedi Molla Hesen doğrudan derin molladı. (CM-İH-163), (Zalim oğlu, yazdığı kağıdı kimse okuyamaz çünkü Meşedi İmam Hasan gerçekten zeki bir imam.)

63. Arxayın ol, yeqin göndererler, **çünki** yaxşı yazmısan. (CM-İH-163), (Emin ol, muhtemelen gönderecekler, çünkü iyi yazdın.)

64. Ondan ötrü ki, men yuxuda hemişe qarpız görende şad oluram. (CM-İH-165), (Çünkü rüyamda karpuz görmekten her zaman mutluyum.)

65. Çünki bu gelen naçalnik deyilmiş, özge mahalın pristavı imiş. (CM-KB-175), (Çünkü gelen reis değildi, başka bölgenin icra memuruydu.)

66. Çünki bu gelen naçalnik deyilmiş, kazak böyüyü bir efser imiş. (CM-KB-176), (Çünkü gelen resi değildi, kazakların şefi bir subaydı.)

67. Ondan ötrü ki, çünki ne qeder ki, Mixail Pavloviç bizim mahalda deyildi, bizim kendliler de bedbext idiler. (CM-KB-183), (Çünkü Mikail Pavloviç ilçemizde olmadığı sürece köylülerimiz mutsuzdu.)

68. Ondan ötrü ki, dünen gündüz menim yadımda idi ki, gerek bu tutdan çırpıb size bir padnos teqdim ede idiler. (CM-MF-202), (Çünkü dün öğleden sonra bu dumanı üflemeleri ve size bir tepsi sunmaları gerektiğini hatırladım.)

69. Melum oldu ki, menden inciyib, **çünki** bizden gedende men ile görüşmedi. (CM-MF-204), (Benden rahatsız olduğu ortaya çıktı çünkü aramızdan ayrılırken benimle görüşmedi.)

70. Odur ki, sizin gelmeyinizi eşidib özümü yetirdim bura. (CM-N-205), (Bu yüzden geldiğini duyunca kendimi buraya getirdim.)

71. Mirze Memmedqulunun nigarançılığına teessüf etdiler, **çünki** gördüler ki, bu biçare heqiqetde ele çox nigarandır. (CM-N-206), (Mirze Memmedgulu'nun endişesine üzüldüler çünkü bu zavallı adamın gerçekten çok endişeli olduğunu gördüler.)

72. Çünki merhum hacı Mesum merhum emim hacı Nemetle yegane dost idiler. (CM-N-207), (Çünkü merhum Hacı Mesumla merhum amcam Hacı Nimet tek dostlardı.)

73. Ona ayaq üste baş sağlığı verek, **çünki** arvadı ölüb. (CM-KA-209), (Karısı öldüğü için ona ayak üste baş sağlığı dileyelim.)

74. Moizem bir netice bağışlamadı, **çünki** Rzaqulu qolumu boşlayıb istedi uzaqlaşsın, men dayandım. (CM-KA-210), (Moizem sonuç vermedi, çünkü Rzagulu kolumu boşalttı ve uzaklaşmak istedi, durdum.)

75. Deyesen iş düzeldi, **çünki** nayib Cefer o saat özünü ortalığa atıb ve sevine-sevine güya ki, bir müjde getirib dedi. (CM-KA-212), (Konu kapanmıştı çünkü Vali Cafer o anda kendini ortaya attı ve sevinmiş gibi müjdeli haber getirdiğini söyledi.)

76. Şahmat oyunu baş tutmadı, **çünki** ne menim hövselem öz yerinde idi, ne de Rzaqulunun. (CM-KA-213), (Stranç oyunu oynanmadı çünkü ne benim hevesim ne de Rzagulu'nun hevesi yerindeydi.)

77. Kendde qalar övretler ve itler, **çünki** bunlar çöl işinde esla lazım deyiller. (CM-DKMek-214), (Kadınlar ve köpekler köyde kalır çünkü tarlada onlara ihtiyaç yoktur.)

78. Odur ki, Kerbelayı Mirzeli, Qasım emi, Meşedi Yarımemmed ne qeder fikirleşdiler, bir yana çıxarda bilmediler. (CM-DKMek-215), (Bu yüzden Kerbela Mirzeli, Kasım amca, Meşedi Yarmemmed ne kadar düşündüler, bir kaba koyamadılar.)

79. Men çox qorxdum, **çünki** yeqin eledim ki, Celil bey gelib dadaşımı aparsın naçalnikin yanına. (CM-DKMek-217), (Çok korktum çünkü neredeyse Celil bey'in gelip Dadaşımı reise götüreceğini düşündüm.)

80. Çünki bunun börkü qırmızı ve çuxası ağ idi. (CM-DKMek-218), (Çünkü şapkası kırmızı ve elbisesi beyazdı.)

81. Odur ki, cenab naçalnikin sizlere rehmi gelib. (CM-DKMek-219), (Bu yüzden reis efendileri sizlere merhamet ediyor.)

82. Odur ki, naçalnik ağa bu gün bu niyyet ile sizin kende öz mübarek qedemini basıb. (CM-DKMek-220), (Onun için reis ağa bugün hayatınızdaki kutlu adımını bu niyetle atmıştır.)

83. Heyete giren kimi men mat qaldım, **çünki** heyetde bir yeke cemiyyet var idi. (CM-DKMek-221), (Eşiğe girer girmez hayretler içinde kaldım çünkü eşikde büyük bir cemiyet vardı.)

84. Odur ki, bu üç uşkolun birini teyin elediler Çarxlı kendinde. (CM-DKMek-224), (Bu nedenle Çarhlı köyüne bu üç okuldan birini atadılar.)

85. Bu qisim adamlar **çünki** özleri de Allah-taalanın yolundan çıxıblar. (CM-DKMek-226), (Bu kimseler, kendilerinin Allahü tealanın yolundan sapmış olmaları sebebiyledir.)

86. Allah elemesin naçalnik ağanın qulluğunda yalan danışam, **çünki** yalan danışmaqlıq çox pis şeydir. (CM-DKMek-228), (Allah korusun, reisin hizmetinde yalan söylemem çünkü yalan söylemek çok kötü bir şeydir.)

87. Meşedi Ferecullah bu gün kendde olmaya**, çünki** bir-iki ulağı var. (CM-DKMek-229), (Meşedi Ferecullah bugün köyde olmamalı çünkü bir iki eşeği var.)

88. Yayıncıdan yük getirir. **Çünki** ceviz ve erik qurusu İrevan semtinde yaxşı pula gedir. (CM-DKMek-231), (Yayıncıdan bir yük getiriyor. Çünkü Erivan bölgesinde ceviz ve kuru erik iyi paraya satılır.)

89. Odur ki, çarvadarlar bu saat bikar deyiller. (CM-DKMek-231), (Bu yüzden çobanlar bu saatte boş durmazlar.)

90. Odur ki, çox yerler boş ve sahibsiz evler, qapı ve penceresiz binalar göze sataşmaqdadır. (CM-HT-232), (Bu yüzden birçok yer boş ve sahipsiz evler, kapısız ve penceresiz binalardır.)

91. Damağım çağ idi, **çünki** bir terefden artıq ümidvar idim. (CM-Ka-236), (Damağım yaşlandı çünkü bir yandan daha umutluydum.)

92. Yalandan bozbaşı terifledim, **çünki** qonşumun sifetinden hirs yağırdı. (CM-Ka-238), (Yalan yere yemeyi övdüm, çünkü komşumun yüzünden öfke dökülüyordu.)

93. Qayğanağı qebul elemedim, **çünki** iştaham qaçmışdı. (CM-Ka-238), (Yumurtayı kabul edemedim çünkü iştahım kaçtı.)

94. İndi gede bilmerem, **çünki** çox yorğunam. (CM-Zır-240), (Şimdi gidemiyorum çünkü çok yorgunum.)

95. Bununla beraber dostum meni xeyli yordu, **çünki** beş deqiqenin içinde belke min beş yüz söz danışdı. (CM-Zır-241), (Aynı zamanda arkadaşım benden çok sıkılmıştı çünkü beş dakika içinde belki bin beş yüz kelime konuştu.)

96. Söz yox, qebul elemedi, **çünki** onun da şan ve şöhreti ele hemin piyadaçılıqla idi. (CM-RK-244), (Hiçbir söz kabul etmedi, çünkü şanı ve şöhreti aynı piyadedeydi.)

97. Yox, ayıq idi, **çünki** o qız heç vaxt kefli olmaz. (CM-RK-246), (Hayır, ayıktı çünkü o kız asla sarhoş olmazdı.)

98. Çünki men bunu bilirem ki, sen meni yaxşı tanıyırsan. (CM-RK-248), (Çünkü beni iyi tanıdığını biliyorum.)

99. İndi menim yadımda deyil ki, men o kağızı nece oxudum, **çünki** gözlerimi toz bürümüşdü. (CM-YT-255), (Şimdi o kağıdı nasıl okuduğumu hatırlamıyorum çünkü gözlerim toz içindeydi.)

100. Allahı çağırmaq yene bir fayda bağışlamadı**, çünki** bu xeyir-duadan sonra ne qeder elleşdim, tüteyim çalınmadı. (CM-YT-257), (Allah'a seslenmek bir daha fayda etmedi çünkü bu duadan sonra ne kadar dokunsam da bu flütten ses çıkmıyordu.)

101. Her kesle danışıram, bilmirem ne danışıram, **çünki** fikrim tüteyin yanındadır. (CM-YT-258), (Herkesle konuşuyorum, ne dediğimi bilmiyorum çünkü aklım frütün yanında.)

102. O gün menim beynime bele sözler çox çetin gire bilerdi, **çünki** o gün menim fikrim mehz yan tüteyinin yanında idi. (CM-YT-258), (O gün bu tür sözlerin aklıma gelmesi çok zor olabilirdi çünkü o gün aklım frütün yanındaydı.)

103. Bundan sonra qoşunların musiqi destesinin xercini camaatın üstüne yıxmasınlar, **çünki** Germe-çataq camaatı çox kasıbdır. (CM-YT-259), (Germe-çataq halkı çok fakir olduğu için artık müziğin maliyetini askerler üstlenmemelidir.)

104. Ondan ötrü ki, sen yaxşı uşaqsan ve könlün meşq elemek isteyir. (CM-SU-264), (Çünkü sen iyi bir çocuksun ve kalbin antreman yapmak istiyor.)

105. Yağdan, yumurtadan bir qeder borcumuz qaldı. **Çünki** o günü xırda pulumuz olmadı. (CM-SU-266), (Yağ ve yumurtadan biraz borcumuz kaldı. Çünkü o gün bozuk paramız yoktu.)

106. Çünki melum oldu ki, hekim tapşırıb ki, xalamın üreyinin üstüne elbette buz qoysunlar. (CM-B-268), (Çünkü doktorun onlara tabii ki teyzemin kalbine buz koymalarını emrettiği ortaya çıktı.)

107. Xalamın yalvarmaqlığı yadıma düşende bir qeder ayaq götürdüm, **çünki** yazıq xalam derin gözlerini gücle mene teref çönderib bele yalvarırdı. (CM-B-269), (Teyzemin yalvarışını hatırlayınca bir süre ayağa kalktım çünki zavallı teyzem derin gözlerini bana çevirip yalvardı.)

108. Çünki daha Şireli qapıda görsenmedi. (CM-B-269), (Çünkü Şirali artık kapıda görünmüyordu.)

109. Burada köpek deyesen acığa düşdü, **çünki** mene teref başladı hürmeye. (CM-B-270), (Burada köpek galiba sinirlendi çünkü bana taraf bakarak havlamaya başladı.)

110. Çünki bilirdim ki, köpeyin ne dişi var meni tutsun, ne taqeti var mene güc gelsin. (CM-B-270), (Çünkü köpeğin beni yakalayacak dişleri, bana güç verecek gücü olmadığını biliyordum.)

111. Çünki xalamın erinden de qorxurdum. (CM-B-271), (Çünkü teyzemin kocasından korktum.)

112. Ondan ötrü ki, men tek terbiye görmeyen on yaşında bir uşağın hemin reftarı çox tebiidir. (CM-B-272), (Çünkü tek başıma yetiştirmediğim on yaşında bir çocuğun davranışları çok doğal.)

113. Çünki hekimi rahat elemek üçün kendde ele bir müvafiq menzil yox idi. (CM-THek-277), (Çünkü köyde doktoru rahatlatacak uygun bir ev yoktu.)

114. Men de her gün bulvara çıxmışam, **çünki** deryanın serin yerinden savayı Bakının istisinden qeyri bir nicat yoxdur. (CM-BK-282), (Ben de her gün bulvara gittim, çünkü Bakü'nün sıcağı dışında nehrin serin yeri dışında kurtuluş yok.)

115. Cemiyyet az idi**, çünki** qulluq vaxtı idi. (CM-BK-282), (Toplum küçüktü çünkü hizmet zamanıydı.)

116. Onun yanında oturan Umudbeyovdur ki, eşitmiş olarsan, **çünki** onu tanımayan yoxdur. (CM-BK-283), (Yanında oturan Umudbeyov, duymuş olabilirsiniz çünkü onu kimse tanımıyor.)

117. Molla dayı, sen o sözleri mene deme, **çünki** o sözler mene toxunur. (CM-BMR-297), (İmam amca, bana bu sözleri söyleme, çünkü o sözler bana dokunuyor.)

118. Yaxşı da pul yığırdı, **çünki** hamı bilirdi ki, bu toy Qurban dadaşın destgahıdır. (CM-GM-301), (O da iyi para topladı çünkü herkes bu düğünün Gurban Dadaşın düğünü olduğunu biliyordu.)

119. Emi oğlum dedi ki, hele heyetdedir, **çünki** hele vaxtı deyil. (CM-Oİ-305), (Kuzenim eşikte olduğunu çünkü zamanı olmadığını söyledi.)

120. İnek ora getmek istemedi, **çünki** vehşi bir heyvan kimi çölde dolanmağa çoxdan adet edibdir. (CM-Oİ-306), (İnek oraya gitmek istemedi, çünkü uzun zamandır vahşi doğada vahşi bir hayvan gibi dolaşmaya alışmıştı.)

121. Memmedyarı bu işe gerek qatmayaq, **çünki** burda sual-cavab olacaq. (CM-Oİ-307), (Memmedyar'ı bu işe eklemeyelim çünkü burada soru cevaplanacak.)

122. Deyesen, işi xarab eledim, **çünki** biz qerib adamıq. (CM-Oİ-307), (Öyle diyorsan davayı mahvettim çünkü biz yabancıyız.)

123. Bu defe de iş yaxşılıqla düzeldi, **çünki** bu defe Şerebanıya verilen talaq-rüci hesab olunurdu. (CM-İE-310), (Bu sefer de işler iyi gitti çünkü bu sefer Şerebani'ye verilen bir boşanma dilekçesi sayıldı.)

124. Axırda er ve arvad yene barışdılar, **çünki** bunların heç bir edaveti yox idi. (CM-İE-311), (Sonunda karı koca uzlaştılar, çünkü aralarında düşmanlık yoktu.)

125. Bu **ondan ötrüdür ki,** biz indi Oktyabr inqilabının onuncu iline gelib çatmışıq. (CM-İE-313), (Bunun nedeni, şu anda Ekim Devrimi'nin onuncu yılında olmamızdır.)

126. Men bu işe lap meettel qaldım, **çünki** men bir köhne adamam. (CM-Kı-318), (Bu işe çok şaşırdım çünkü yaşlı bir adamım.)

127. Çünki buradan bir qeyri yere de gedecekdim. (CM-U-319), (Çünkü başka bir yere gidecektim.)

128. Odur ki, men üzümü tuturam bizim eve. (CM-ŞK-324), (Bu yüzden yüzümü evimize tutuyorum.)

129. Men heç bir dilenciye yox demerem, **çünki** ola biler ki, bir para filosofların dilençiye pul vermek, onu bedbext etmek sifeti belke mene de sirayet edibdir. (CM-İA-326), (Hiçbir dilenciye hayır demeyeceğim çünkü birkaç filozofun dilenciye para verip onu perişan etmiş olması mümkündür.)

130. Suyu kesdi, **çünki** hovuzdan daşırdı. (CM-Sa-328), (Havuzdan su taştığı için suyu kestim.)

131. Burada indi bizim üçün bir kömek etmek yeri qalmır, **çünki** indi camaat dam-daşın altında qalan adamları ve heyvanları söküb çıxartmağa meşğuldur. (CM-Zel-331), (Şimdi burada bize yardım edecek yer yok, çünkü artık insanlar çatı taşının altındaki insanları ve hayvanları kaldırmakla meşgul.)

132. İstedik daşları götürüb tullayaq kenara, **çünki** daha dayanmaq mümkün deyildi. (CM-Zel-331), (İstediğimiz taşları alıp bir kenara atalım çünkü durmak imkansızdı.)

133. Her samovara da iyirmi beş qepik alırlar, **çünki** Zaqatalada kömür bir az bahadır. (CM-QB-335), (Zagatala'da kömür biraz pahalı olduğu için her semaver için yirmi beş kuruş alıyorlar.)

134. Men qızı bir az tez getirmişem, **çünki** imtahanlara hele bir neçe gün var. (CM-GB-336), (Kızımı biraz erken getirdim çünkü sınavlara sayılı günler kaldı.)

135. Meni berk yuxu basırdı, **çünki** yolda berk yorulmuşdum. (CM-GB-339), (Yolda yorgun olduğum için uyuyakaldım.)

136. Ermeni arvadı menimle qızımı er-arvad zenn edirmiş, **çünki** Zaqatala müselmanları içinde bele er-arvadlar var. (CM-GB-340), (Ermeni kadın

beni ve kızımı karı koca olarak gördü, çünkü Zagatala Müslümanları arasında böyle karı kocalar var.)

137. Dağların heresi bir renge çalır, **çünki** bunların elesi var ki, meşelerle örtülübdür. (CM-AD-340), (Dağların her biri bir renktir, çünkü ormanlarla kaplı bir patikaları vardır.)

138. Onu belke aylarla unuduram. **Çünki** meylimi hemişe qoşquya verirem. (CM-AD-344), (Muhtemelen onu aylarca unutacağım. Çünkü ben her zaman hevesimi karavana veririm.)

139. Arvada heç bilmedim ne cavab verem, **çünki** men onu dustaqxanada ne gördüm, ne de o orada menim yadıma düşdü. (CM-T-350), (Ne diyeceğimi hiç bilemedim çünkü onu hapiste göremedim ve orada da hatırlamadım.)

140. Cümlesi bu gün bayram saxlayır, **çünki** cümlesi bu gün daha seherden axşama kimi ağzı bağlı deyil. (CM-ER-353), (Herkes bugün bayramı kutlar çünkü herkes sabahtan akşama kadar ağzı kapalı değil.)

141. Devet etdim sizi bura men özüm, **çünki** var sizlerle bir özge sözüm. (CM-ÇD-357), (Seni buraya davet ettim çünkü seninle farklı bir sözüm var.)

142. Cemi mexlub olub mene aşiq. **Çünki** ömrü menem eden asan. (CM-ÇD-364), (Herkes bana aşık olmuş. Çünkü hayatımı almak kolay.)

143. Olmuşam men ziyade qiymetli, **ondan ötrü ki**, tek menem mahir. (CM-ÇD-366), (Daha değerli oldum çünkü iyi olan tek kişi benim.)

144. Cüret elemirik ki, cenabınıza erz edek. **Çünki** bilirik ki, izin vermeyeceksiniz. (CM-KO-374), (Cenabınıza gitmeye cesaret edemiyoruz. Çünkü buna izin vermeyeceğini biliyoruz.)

145. Men qorxuram izin vermeye, **çünki** qorxuram gedesiniz, elinizden bir xata baş vere. (CM-KO-375), (Gitmene izin vermekten korkuyorum çünkü korkarım ki bir hata yapacaksın.)

146. Çünki bu gün dersini yaxşı bilmirsen, men de sene teze ders vermirem. (CM-Ö-384), (Çünkü bugün dersini iyi bilmiyorsun, sana yeni bir ders vermem.)

147. Meşedi Oruc, yaxşısı budur ki, kağızı oxuyasan, camaatın hamısı eşide, **çünki** çox qeribe işdir, insan meettel qalır. (CM-Ö-389), (Meşedi Oruç, gazeteyi okusan iyi olur, bütün topluluk duyar, çünkü bu çok garip bir iş, insan şaşırıyor.)

148. Qabaqca meni diriltsin, **çünki** ele men de ölü kimi bir şeyem. (CM-Ö-399), (Önce o beni diriltsin çünkü ben ölü bir adamım.)

149. Men heç kesi aldatmıram, **çünki** heqiqetde men naxoşam. (CM-Ö-406), (Şaka yapmıyorum çünkü gerçekten hastayım.)

150. Ondan ötrü ki, sen gönderdiyin beladan qaçmayıb, şehadete yetişibler. (CM-Ö-409), (Çünkü gönderdiğin musibetten kurtulamadılar, şehit oldular.)

151. Çünki o yazıq Xelil, doğrusu, çox nadinc idi. (CM-Ö-413), (Çünkü o zavallı Halil aslında çok yaramazdı.)

152. Ondan ötrü ki, Şeyx Nesurullah size tele qurmaqdan ötrü beyninizi doldurub ki, ölüleri dirilde biler. (CM-Ö-419), (Çünkü Şeyh Nesurullah size hiyle kurmaktan dolayı kafanızı doldurmuş ki, güya ölüleri diriltecek.)

153. Odur ki, bir ay bundan qabaq Hacı Baxşeli oğlunu evlendirdi. (CM-Ö-422), (Bu yüzden Hacı Bahşali bir ay önce oğlunu evlendirdi.)

154. Çünki Dadaşım dirilseydi, Hacı Memmedeligilden savayı özge yana getmezdi. (CM-Ö-425), (Çünkü Dadaşım dirilseydi Hacı Memmed Aligil'den başka bir yere gitmezdi.)

155. Çünki siz qızlarınızı bura çeke-çeke ele xeyal edirdiniz ki, bunları behişte çekirsiniz. (CM-Ö-428), (Çünkü kızlarını buraya sürükleyeceğinizi ve onları cennete sürükleyeceğinizi hayal ettiniz.)

156. Ondan ötrü ki, arvadlarınızın hamısını yumruq altında öldürmüşsünüz. (CM-Ö-428), (Çünkü bütün karılarını yumruğunla öldürdün.)

157. Sizin menim baremde çalışmağınız ebesdir**, çünki** men bilirem ki, men bir kesi xoşlasam da, sen razı olsan, Mehemmedeli razı olmayacaq. (CM-AK-446), (Benim için çalışman harika çünkü biliyorum ki ben birini sevsem bile sen kabul edersen Muhammed Ali kabul etmez.)

158. Gerek hesabla müellimlerden de olalar, **çünki** proqramlar baresinde müellimlerden cavab isteyibler. (CM-AK-446), (Öğretmenlere de hesap vermeliler, çünkü öğretmenlerden programlar hakkında cevap vermelerini istediler.)

159. Men teklif edirem ki, her kes ki, mümkündür, müselmanca danışsın, **çünki** burada rus dili bilmeyenler de var. (CM-AK-450), (Mümkünse herkesin Müslümanca konuşmasını öneriyorum çünkü Rusça bilmeyenler var.)

160. Odur ki, bir ayın içinde bizim sürüden iyirmi qoyun qızdırmadan qırıldı. (CM-AK-457), (Bu nedenle, bir ay içinde sürümüzden yirmi koyun ateş yüzünden öldü.)

161. Yer, göy, aylar ve ulduzlar göylerde seyr edib geze-geze yene evvel-axır günün başına dolanırlar, **çünki** bunlar hamısı qedim ezelde günden qopub ayrılmış parçalardır. (CM-AK-475), (Yer, gök, aylar ve yıldızlar göğe bakar ve son günün başlangıcında baştan sona dolaşırlar, çünkü hepsi eski zamanlarda güneşten ayrılmış parçalardır.)

162. Men size qibte edirem, **çünki** men uşaqlıqda ele bir pedaqoji aleme düşmemişem. (CM-DKMü-490), (Seni kıskanıyorum, çünkü çocukken pedagojik bir dünyaya düşmedim.)

163. Sen bizim kende teşrif getirende Şahtaxtından bize qarpız toxumu getire idin. **Çünki** oraların qarpızı cinslikde adladır. (CM-DKMü-500), (Köyümüzü ziyaret ettiğinizde Şahtahtın'dan bize karpuz çekirdeği getireydiniz. Çünkü oraların karpuzları cinslikte meşhurdur.)

164. Odur ki, siz avamsınız ve çox işlerden xeberdar deyilsiniz. (CM-DKMü-502), (Yani cahilsin ve birçok şeyden habersizsiniz.)

165. Bu danışıqların heç biri menim qulağıma girmir, **çünki** men yüzbaşıyam. (CM-DKMü-502), (Bu konuşmaların hiçbiri kulaklarıma ulaşmıyor çünkü ben bir yüzbaşıyım.)

166. Mektebde her bir kes işıqlıq tapacaq, **çünki** mektebde elm var. (CM-DKMü-512), (Okuldaki herkes ışığı bulacak çünkü okulda bilim var.)

167. Metlebi bizim dilde beyan ediniz ki, başa düşek, **çünki** nece de ki, size melumdur. (CM-DY-518), (Lütfen bizim anladığımız dilde açıklayın, çünki nasıl yapılacağını biliyorsunuz.)

168. Odur ki, Hezret Eşref de bizim dili bilmir. (CM-DY-520), (Bu yüzden Hazreti Eşref bizim dilimizi bilmiyor.)

169. Çünki gerek melumunuz olsun ki, Fazil Mehemmed özü keçen il elan elemişdi ki, cemi delilerin övretleri erlerinden boşdurlar ve azaddırlar. (CM-DY-523), (Çünkü Fazil Muhammed'in geçen yıl tüm delilerin eşlerinin boş ve özgür olduğunu açıkladığını bilmeniz gerekir.)

170. Men özüm de meettel qalmışam, **çünki** o deli övretden de deyesen bir haray yoxdur. (CM-DY-526), (Ben kendim şaşkın olarak kaldım, çünkü o deli kadından haber yok.)

171. Çünki daha bizim günümüz bele keçecek ve axırda da divarlarda can vereceyik. (CM-DY-546), (Çünkü günümüz yine böyle geçecek ve sonunda duvarlarda öleceğiz.)

172. Nahaq yere çağırırsan. **Çünki** burada kar adam yoxdur. (CM-Y-552), (Boşu boşuna bağırıyorsun. Çünkü burada sağır insan yok.)

173. Çünki Teymur bey gelmedi, siz analı-qızlı berk bidamağ ve dilxor oldunuz. (CM-E-557), (Teymur bey gelmediği için siz anne ve kız olarak çok üzüldünüz ve kötü oldunuz.)

174. Sen bu söhbetleri xoşlamırsan. **Çünki** uşaqlıqdan sen Çiçeyi istemirsen. (CM-E-561), (Bu konuşmaları sevmiyorsun. Çünkü çocukluğundan bu yana Çiçek'i istemiyorsun.)

175. Cahangir bey yeqin ki, işden halı deyil. **Çünki** nigarana oxşayır. (CM-E-570), (Cihangir bey muhtemelen bu işten habersiz. Çünkü endişelidir.)

176. Cahangiri men çox xoşlayıram. **Çünki** çox qeyretlidir. (CM-E-575), (Cahangir bey'i seviyorum. Çünkü çok namuslu.)

177. Men Qalxan beyi istemirem. **Ondan ötrü ki,** o beydir. (CM-E-576), (Kalkan bey'i sevmiyorum. Çünkü o bir bey.)

178. Meşedi Kerim arvad aşpazından yaxşıdır. **Çünki** Tebrizde veliehdin plovunu hemişe Meşedi Kerim bişiribdir. (CM-E-581), (Meşedi Kerim bayan aşçıdan iyi. Çünkü Meşedi Kerim Tebriz'de veliehdin pilavını hep pişirirdi.)

179. Bunlar dilbirdirler. **Çünki** Cahangirin fikri Püsteni qızlar destesine, medeni hücuma yazdırmaqdır. (CM-E-581), (Şunlar tek sözlüler. Çünkü Cihangir'in fikri Püste'ni bir sivil saldırıda bir grup kıza kaydettirmek.)

180. Bu xesteliklerin mütaliesinde en ziyade ehemiyyet verilecek bir mesele de **odur ki**, bu xestelik üzvüdür, ya qeyri üzvü? (CM-E-585), (Bu hastalıkların okunmasında daha fazla önem verilecek bir diğer konu ise hastalığın üye mi yoksa üye olmayan mı olduğudur.)

181. Çünki zeif şüur bütün ruh xesteliklerinin en adi bir şeklidir. (CM-E-586), (Çünkü zayıf bilinç, tüm akıl hastalıklarının en yaygın şeklidir.)

182. Ondan ötrü ki, insan bu tezlikle ola bilmez ki, xetti hereketini itirsin. (CM-E-591), (Çünkü insan doğrusal hareketini kaybedecek kadar hızlı olamaz.)

183. Apar ver kağızı getirene. **Çünki** qonaqlığa getmeyimiz baş tutmadı. (CM-E-591), (Kağıdı al kim getirmiş ona ver. Çünkü misafirliğe gidemedik.)

184. Siz de menimle bahem gedesiniz. **Çünki** yoldaşınız sizi de devet edir. (CM-E-592), (Sen benimle git. Çünkü eşiniz de sizi davet ediyor.)

185. Dördüncüsü üzr istedi, **çünki** onun bu gün meruzesi var. (CM-E-593), (Dördüncüsü buğün dersi olduğu için özür diledi.)

186. Qız xeylağına bu qeder bezek-düzek heç yaraşan iş deyil. **Çünki** sen bizim içimizde olursan. (CM-E-594), (Bir kızın bu kadar süslenmesi iyi bir iş deyil. Çünkü sen içimizdesin.)

187. Siz bu sözleri danışmayın. **Çünki** gerek adam işin esli heqiqetine el yetire. (CM-E-599), (Bu kelimeleri konuşmayın. Çünkü kişi meselenin gerçeğine ulaşmak zorunda.)

188. Türkistan şahzadesinin başında tac olmağı yanlışdır. **Ondan ötrü ki**, tac ancaq onun atasına aiddir. (CM-E-603), (Bir Türkistan şehzadesinin başına taç takmak yanlıştır. Çünkü taç sadece babasına ait.)

189. Burada belke ağlamaq lazımdır. **Ondan ötrü ki**, milletler içinde binamus ve biabır olmuşuq. (CM-E-607), (Belki burada ağlamalısın. Çünkü uluslar arasında onurumuz kırıldı ve utandık.)

Şert Bağlaçları

"Eger, hergah, yoxsa, madam, madam ki, indi ki, bir halda ki"

1. Eger menim erzime axıra kimi sebr ile qulaq versen, özün görersen ki, bizim kend pis kend deyil. (CM-DKE-42), (Beni sonuna kadar sabırla dinlerseniz, köyümüzün kötü bir köy olmadığını göreceksiniz.)

2. Eger duram hamısını erz etmekliye, bütün Rusiyyetin karxanalarında kağız qalmaz. (CM-DKE-43), (Şikayet etmeyi bırakırsam, Rusya'nın tüm taş ocaklarında kağıt kalmayacak.)

3. Eger hamı çox danışana lağlağı demek olsaydı, gerek biz cemi vaizlere lağlağı deyeydik. (CM-DKE-44), (Herkes saçma sapan konuşuyorsa, tüm vaizler hakkında şaka yapıyor olmalıyız.)

4. Eger duraq hamısını nağıl elemekliye, çox uzun çeker. (CM-DKE-46), (Hepsini anlatmayı bırakırsak, uzun zaman alacak.)

5. Eger özünde olsa, elüstü çıxardıb verecek. (CM-DKE-47), (Eğer varsa, çıkaracaktır.)

6. Eger senin ziyaretin qebul Allah yanında, daha bizim sene dua elemekliyimizin ne faydası var? (CM-DKE-49), (Ziyaretiniz Tanrı tarafından kabul edilirse, dua etmenin sizin için ne anlamı var?)

7. Eger qazının bağı-bağçası olmuş olsa, Xudayar bey bu girdiyi dal heyetden savayı qeyri bir şey görmedi. (CM-DKE-54), (Gazi'nin bahçesi bir bahçe ise, Hudayar bey girdiği arka bahçeden başka bir şey görmez.)

8. Qazı ağa, **eger** işi bir tövnen yola qoysanız, biz size duacı olarıq. (CM-DKE-55), (Gazi ağa, böyle yola çıkarsan sana dua edeceğim.)

9. **Eger** siğe oxutmaq isteyirsen, gerek övret terefinden vekil gele. (CM-DKE-56), (Eğer nikah yapmak istiyorsan, eşinden bir avukata ihtiyacın var.)

10. Eger sen menim bu işimi aşırsan, men melum adamam eger başımı da senin yolunda esirgeyem. (CM-DKE-57), (Bu işimi abartırsan ben tanınmış bir adamım, kafamı yoluna kurban veririm.)

11. Qazı ağa, **eger** iş bu cür qurtaracaq, bu lap asan işdi. (CM-DKE-58), (Gazi ağa, bu iş böyle bitecekse çok kolaydı.)

12. Hergah Mehemmedhesen emi çox atılıb düşse, karvansarayçıdan eşşeyi isteyer. (CM-DKE-67), (Muhammed Hasan amca her defasında zıpladığında kervansaraydan eşek ister.)

13. Dediyi ferdi heç kes başa düşmeyecek, **eger** düşseler de yaxşı menada başa düşecekler. (CM-DKE-71), (Kimse onun ne dediğini anlamayacak ve anlasalar bile iyi bir şekilde anlayacaklardır.)

14. Kerbelayı Heyderin **eger** ona borcu varsa, qoy kağızını qoysun divana. (CM-DKE-74), (Kerbela Haydar kendisine borçluysa kağıdını kanepeye koysun.)

15. Eger o qızını menim oğluma vermek istemirse, men de heç almaram. (CM-DKE-74), (Kızını oğluma vermek istemezse, onu da almayacağım.)

16. Eger döyüb-söymüşse de, yerinde döyüb-söymüşdü. (CM-DKE-75), (Eğer dövmüş ve söyülmüş olsaydı, orada dövmüş ve küfür etmişti.)

17. Men **eger** evlenmiremse, özüm bilirem ki, ne sebebe evlenmirem. (CM-DKE-82), (Evlenmezsem, neden evlenmediğimi bilmiyorum.)

18. Eger Zeyneb Xudayar beye gelmek xahiş elese, daha Xudayar beye pul lazım deyil. (CM-DKE-84), (Zeynep Hudayar bey'e gelmek isterse daha Hudayar bey'e para lazım olmaz.)

19. Eger isteyirsen ki, men senden razı olam, men sene ne deyirem, hamısına emel ele. (CM-DKE-84), (Seninle aynı fikirde olmamı istiyorsan sana ne diyeyim hepsini uygula.)

20. Qazı ağa, sene iki kelle qend vererem, **eger** filan övretin kebinini kesesen mene. (CM-DKE-85), (Gazi ağa, filan karıyı bana nikahlarsan sana iki baş şeker veririm.)

21. Eger deyek ki, bu övretin ayaqlarında heç başmaq da yoxdur, yeqin elemek lazımdır ki, bu övret kasıb bendenin övretidir. (CM-DKE-87), (Bu kadının ayağında ayakkabı yok dersek, onun fakir bir adamın karısı olduğunu varsaymak gerekir.)

22. Eger isteyirsen, qatıq da var, getirim. (CM-DKE-95), (İstersen bende yoğurt var getireyim.)

23. Eger dursa çem-xem elemeye, eger dese ki, xeyr, men gelmirem, onda sen mene xeber ele. (CM-DKE-101), (Sözünü söylememek için durursa, hayır derse gelmem, o zaman bana haber verirsin.)

24. Eger doğrudan da onu öz xoşuna qoysan, heç vaxt gelmez. (CM-DKE-102), (Gerçekten onu kendi başına bıraksan hiç zaman gelmez.)

25. Eger sen öz xahişinle gedib erinin evinde oturmasan, seni it ölüsü kimi sürüdüb apararam! (CM-DKE-112), (Kendi isteğinle gidip kocanın evine oturmazsan, seni köpek ölüsü gibi sürüklerim!)

26. Eger mene etiqadın varsa, inan. (CM-DKE-113), (Bana güvenin varsa inan.)

27. Eger gedirsen, öz xahişinle get, yoxsa getmirsense, men bildiyimi eleyem. (CM-DKE-113), (Gidersen kendi isteğinle git yoksa gitmezsen bildiğimi yaparım.)

28. Eger Zeynebin Xudayar beye mehebbeti olsaydı, Xudayar bey onu evinden kenar elemezdi. (CM-DKE-121), (Zeynep, Hudayar bey' e aşık olsaydı, Hudaar bey onu evinden atmazdı.)

29. Fikirleşdim ki, **eger** kağızı salım, durum qutunun yanında. (CM-PK-127), (Kağıdı düşürürsem kutunun yanında bekleyeyim diye düşündüm.)

30. Eger elimizden xata da çıxsa, biz ele elemerik ki, bir yad adam bizim işimizden xeberdar olsun. (CM-KO-133), (Hata yapsak bile işimizin farkında olan bir yabancıyı yakalayamayacağız.)

31. Eger sizden izin olmasaydı, cahiller kişmiş dalınca getmezdiler. (CM-KO-134), (İznin olmasaydı cahiller kuru üzümün peşinden gitmezdi.)

32. Yerinizden terpeşmeyiniz, **yoxsa** güllelerik! (CM-KO-138), (Kımıldama yoksa ateş ederiz.)

33. Muğdusi Akop ehd eledi ki, **eger** Usta Zeynal bu şerti vaxtında emele getirse, ustaya daha altı arşın yarım mahud versin. (CM-UZ-140), (Muğdusi Akop, Usta Zeynal'ın bu şartı zamanında yerine getirmesi halinde altı arşın ve bir buçuk mahud daha vereceğine söz verdi.)

34. Sizin vilayetin müselmanları **eger** müselmana bir tük qeder oxşayırlarsa, menim atama lenet! (CM-UZ-143), (Babama lanet olsun senin vilayetindeki Müslümanlar biraz da olsa Müslümana benziyorsa.)

35. Eger men senin işini sabah qurtarmasam, men senden bir qepik de istemirem. (CM-UZ-145), (Yarın işini bitirmezsem senden bir kuruş istemem.)

36. Eger olmasa, daha menim günahım nedir? (CM-UZ-146), (Değilse, yine benim suçum ne?)

37. Eger bu gün axşama kimi işini tamam etmese, ne onun haqqı yetişecek, ne de daha bundan sonra özgesine terif edecek. (CM-UZ-148), (Bu akşama kadar işini bitirmezse, kendisine ödeme yapılmaz, başkasını da övmez.)

38. Bunlar hamısı ötüşerdi, **eger** uşaqlar dağılmasa idiler. (CM-İH-151), (Çocuklar dağılmasaydı bunların hepsi geçecekti.)

39. Xalq bilsin ki, sen müselman deyilsen, **yoxsa** eger müselman olmaq isteyirsen, qardaş, bu müselmançılıq deyil ki, sen eleyirsen. (CM-D-168), (İnsanlara Müslüman olmadığınızı bildirin ya da Müslüman olmak istiyorsanız kardeşim, karşı olduğunuz İslam değil.)

40. Ay naçalnik, **eger** senin mahalında bir bele yürüyen at tapılsa, men bığlarımı qırxdırmasam qurumsağam. (CM-KB-178), (Ay reis, senin mahallende böyle yürüyen at bulunursa bıyıklarımı kesmezsem adiyim.)

41. Eger men özümü tez yetirmeseyedim, bağ elden çıxacaqmış. (CM-N-208), (Kendimi bir an önce yetiştirmeseydim bahçe kaybolurdu.)

42. Eger bu xeberi tek Kerbelayı Mirzeli getirmiş olsaydı, ola bilerdi birden-bire inanmayaq. (CM-DKMek-214), (Bu haberi Kerbela Mirzeli getirseydi, bir anda inanmayabilirdik.)

43. Eger Dadaşım olmasaydı, men o qeder qorxmazdım. (CM-DKMek-218), (Dadaşım olmasa bu kadar korkmazdım.)

44. Eger bu cür adamların biri düşse menim elime, yeqin ki, men onun derisini diri-diri soyduraram! (CM-DKMek-226), (Bu adamlardan biri elime geçerse, muhtemelen onun derisini canlı canlı yüzeceğim!)

45. Eger yalan söylesem, adam başıma qehetdi? (CM-DKMek-228), (Yalan söylersem adam bana kızar mı?)

46. Bu defe **eger** o hökme emel olundu, olunub, olunmadıysa, daha ferraş ixtiyar sahibidir. (CM-HT-234), (Bu sefer, o karara uyulmuş veya uyulmamış olsaydı, ferraşın daha fazla yetkisi var.)

47. Eger xencerini çıxarıb "yox"deyenin boynunu vursa, daha bilmirem ne olar. (CM-HT-234), (Hancerini çıkarıp "hayır" diyenin boyununa vururs a ne olur bilmiyorum.)

48. Meşedi Memmedeli sözümü yere salmaz ve **eger** qız razı ise, yeqin ki, düzelderem. (CM-Ka-236), (Meşedi Memmed Ali sözümü bozmaz, kız kabul ederse muhtemelen düzeltirim.)

49. Eger elahidde bir maneçilik yoxdursa, ver qızı, başdan olsun getsin. (CM-Ka-237), (Yolda bir engel yoksa kıza baştan gitmesi için izin verin.)

50. Eger men Meşedi Qulamhüseyni yaxşı tanımamış olsa idim, xeyalıma gelerdi ki, şayed yalan deyir. (CM-RK-246), (Meşedi Gulam Hüseyini iyi bilmeseydim, yalan söylediğini düşünürdüm.)

51. Eger rus qızı xüsusunda revayet elediyin söhbet sehihse, onda men senden acizane, dostluğumun namine rica edirem ki, bu sirri açıb mene beyan edesen. (CM-RK-247), (Rus hakkında anlattığınız hikaye doğruysa, dostluğum adına bu sırrı bana açıklamanızı alçakgönüllülükle rica ediyorum.)

52. Eger biz bu saat dördümüz de getsek bize, hemin balıqları qoyarıq qabağımıza. (CM-S-250), (Hemen dördümüz de gidersek aynı balığı önümüze koyarız.)

53. Eger imtahana hazırsan, biz sene burada bir tema vererik. (CM-ŞF-260), (Sınava hazırsanız burada size bir konu vereceğiz.)

54. Eger yaxşı yazsan, onda biz defterini imtahan verenlerin cergesine daxil ederik. (CM-ŞF-260), (İyi yazarsanız, not defterini sınav görevlileri listesine ekleyeceğiz.)

55. Eger müdir dirense ve vermek istemese, onda sen de de ki, gedib anbarın her yerini axtaracağam. (CM-H-274), (Müdür direnir ve vermek istemezse, gidip depoda her yere bakacağımı söyleyin.)

56. Eger o kitabı tapıb getirse, ona bir mahud çuxa da alaram. (CM-ŞB-290), (Kitabı bulursa, ona bir mahud elbise alırım.)

57. Eger dese idim, bu "qiyamet" şairin ebedzinde kelamını men başa düşmedim. (CM-ŞB-290), (Öyle deseydim, ezeldeki bu "diriliş" şairin sözlerini anlamazdım.)

58. Yoxsa menim qabağıma köyneksiz ve eli yalın çıxsaydın, otuz doqquz igidin boynunu vurmuşam, sen de qırxıncı olacaqdın. (CM-G-294), (Ya da önüme bir gömleksiz ve çıplak elle gelseydin otuz dokuz yiğit adamın boynuna vururdum ve sen kırk olurdun.)

59. Eger evinizde qend yoxdursa, beş-on girvenke qend apar. (CM-BMR-297), (Evinizde şeker yoksa beş ila on kilo şeker götürün.)

60. Eger bir müselman bende övretine iki defe talaq verenden sonra, yene üçüncü defe onu boşaya, o vaxt daha o övret o kişiye halal ola bilmez. (CM-İE-311), (Bir Müslüman, karısını iki defa boşayıp üçüncü defa yine boşarsa, artık o kadın ona helal olmaz.)

61. Eger menim sözüme qailligin olacaqsa, deyim. (CM-Kı-319), (Eğer benimle aynı fikirdeyseniz, size söyleyeyim.)

62. Eger qızım imtahan vere bilmese, qızı bir il birinci dereceli mektebin axırıncı sinfinde saxlar ve orada onu gelen il darülmüellimata daxil olmağa hazır eder. (CM-GB-336), (Kızım sınavı geçemezse, kızını bir yıl birinci sınıfın son sınıfında tutar ve gelecek yıl üniversiteye girmek için orada hazılar.)

63. Ohanın anası **eger** menim yanıma gelmek istese idi, bir neçe sebebe göre men hazırlaşırdım üzr istemeye. (CM-GB-338), (Ohan'ın annesi bana gelmek isterse, birkaç nedenden dolayı özür dilemeye hazırlanıyordum.)

64. Eger aça bilmesem, daha menim üçün hemişe tapmaca kimi bir şey olacaq. (CM-GB-339), (Açamazsam hep bilmece gibi olacak benim için.)

65. Eger bunların biri dayanıb dursaydı, daha oğul-uşağın qabağında neçe batman ter axıdacaq idiler. (CM-AD-342), (Eğer biri karaktersiz kalırsa, çoluk çocuğun önünde daha kaç batman terleyecekti?)

66. Eger heyvanları günahkar tutsam, bunlar ne elesinler? (CM-AD-347), (Hayvanları suçlarsam ne yapacaklar?)

67. Onlar da başladılar mene yalvarmağa ki, **eger** bir yol biliremse, gedim heç olmasa bir günlüye de olsa Ebdülkerimi azad eletdirim getirim. (CM-T-348), (Bir yol bilsem en azından bir günlüğüne gidip Abdulkerim'i serbest bırakayım diye yalvarmaya başladılar.)

68. Eger orada bir dustaq qalırsa, elbette ki, o orada qalmalıdır. (CM-T-349), (Orada bir mahkum kalırsa, elbette orada kalmalıdır.)

69. Eger onların gündüzler vaxtları iqtiza etmir, bes axşamlar niye mescide teşrif getirmirler? (CM-ER-352), (Gündüzleri kısa değilse neden akşamları camiye gitmiyorlar?)

70. Yoxdu söz, men o vede az yaşaram, ola mümkün, **eger** ki men bacaram. (CM-ÇD-362), (Söz yok, o zaman daha az yaşarım, belki yapabilirsem.)

71. Men bu işde müqessir olsam **eger**, öldürün siz meni, edin biser. (CM-ÇD-364), (Bu davada suçluysam, beni öldürün, yapın.)

72. Heç könlüm yoxdur. **Eger** zorla deyirsiniz, baş üste. (CM-KO-371), (Gönlüm yok. Zorla söylersen, başının üstünde.)

73. Soltan ağa, **eger** men bu Ermenileri senin başından hemişelik redd elesem, mene ne vererseń? (CM-KO-372), (Sultan ağa, bu Ermenileri kafanızdan sonsuza kadar reddedersem bana ne vereceksiniz?)

74. Eger bunları menim başımdan redd elesen, pambıq satılanda sene bir çuxa vererem. (CM-KO-373), (Onları kafamdan reddedersen, gelecek yıl pamuk satıldığında sana bir elbise vereceğim.)

75. Eger lazım olmasa, bu qeder gelib getmerik. (CM-KO-374), (Gerekmedikçe gelip bu kadar uzağa gitmeyiz.)

76. Soltan ağa, **eger** sizin izniniz olsa, biz bu saat gedib, karvandan bir tay kişmiş getirek. (CM-KO-375), (Sultan ağa izin verirsen bu saatte kervandan bir çuval kuru üzüm getirelim.)

77. Eger bir tay getirsek, bütün qış bize besdir. (CM-KO-375), (Bir çuval getirsek bütün kışı bize yeter.)

78. Eger özünüze bele arxayınsanız, özünüz bilin, gedin. (CM-KO-376), (Kendine bu kadar güveniyorsan, kendin bil, git.)

79. Karapet ağa, **eger** men senden aldığım öküzün pulu sene qismetdirse, her vaxt olsa, yetişecek, yoxsa qismet deyilse, al görüm, pulunu menden nece alacaqsan! (CM-KO-377), (Karapet ağa, sizden aldığım öküzün parası kaderinizse bir zaman size ulaşacaktır, yoksa kaderiniz değilse alında görün paranızı benden nasıl alacaksınız!)

80. Eger getmesem, çox nigarançılıq olacaq. (CM-KO-378), (Gitmezsem çok merak ederim.)

81. Eger getmemiş olsa, bacımı gönder. (CM-KO-390), (Gitmediyse, kardeşimi gönder.)

82. Eger çox hay-küy elesen, etrafındakı bibilerin, xalaların, dayıların, emilerin-here bir yandan seni mizleyecekler ki, kes sesini! (CM-KO-398), (Çok gürültü yaparsanız etrafınızdaki teyzeleriniz, amcalarınız, dayılarınız-sesinizi kesmek için her taraftan size fısıldayacaklar!)

83. Eger dirilmeyine razı deyilseniz, o özge metlebdir. (CM-Ö-412), (Dirilmeyini kabul etmiyorsanız, o başka meseledir.)

84. Hacı Baxşeli, **eger** daha öleniniz yoxdursa, çekil kenara! (CM-Ö-413), (Hacı Bahşali, artık ölmediysen kenara çekil.)

85. Kerbelayı Veli, **eger** deyeceksense, ölenlerinin adını de. (CM-Ö-414), (Kerbela Veli, istersen ölünün adını söyle.)

86. Eger men şerab içmesem, ağlım başımda olar. (CM-Ö-415), (Eğer şarap içmezsem, aklım başımda olacak.)

87. Eger olsa idi, üzümü tutardım bu qebiristanlığa ve çağırardım. (CM-Ö-416), (Öyle olsaydı yüzümü bu mezarlığa dayayıp çağırırdım.)

88. İndi özün bil, **eger** isteyirsense, uşağın qelbi sıxılmasın, onu çağır bura. (CM-Ö-424), (Şimdi kendin bil, istersen çocuğun kalbi üzülmesin, buraya çağır.)

89. Men dünyada heç bir şeyem. **Eger** men bir şey olsaydım, cibimden bir bomba çıxarıb bu evi bir saniyenin içinde havaya uçurardım. (CM-Ö-428), (Ben dünyada hiçbir şeyim. Eğer ben bir şey olsam cebimden bir bomba çıkarıp bu evi bir anda havaya uçururdum.)

90. De ki, **eger** ermenidirse, diri getirsinler. (CM-Kam-432), (Ermeni ise onu canlı getirsinler deyin.)

91. Eger bize lazım olarsa, lüğete de bir şey yazarıq. (CM-AK-442), (Gerekirse sözlüğe bir şeyler yazarız.)

92. Sen sözünü de, **eger** senin sözün haqdırsa, gerek onu demekden çekinmeyesen. (CM-AK-442), (Sözünü söyle, sözün doğruysa söylemekten çekinmemelisin.)

93. Eger Gülbahar menim bacımdırsa, men bu emre razı ola bilmerem! (CM-AK-444), (Gülbahar ablam ise bu emri kabul edemem!)

94. Eger biz bu kitabları bir-birinin yanına qoysaq, diqqetle baxsaq görerik ki, bu kitablar bir-birine oxşayır. (CM-AK-469), (Bu kitapları yan yana koyarsak, yakından bakarsak bu kitapların birbirine benzediğini görürüz.)

95. Eger farsca savadın varsa, teleqraf ele. (CM-O-479), (Farsça okuryazarınız varsa, telgraf et.)

96. Eger bilirsen, cavab ver, eger bilmirsen, de ki, men rus dersinden savayı bir özge elm oxumamışam. (CM-DKMü-498), (Biliyorsan cevap ver, bilmiyorsan Rusçadan başka ilim okumadım de.)

97. Eger qabiliyyetli ve zehinli olsalar, seminariyaya keçib ve oranın da elmlerini exz edib alim olsunlar. (CM-DKMü-499), (Yetenekli ve zeki iseler, üniversiteye gidebilir ve orada ilimleri okuyarak bilim insanı olabilirler.)

98. Eger bir bele iş elemiş olsa idin, bizlere böyük bir yaxşılıq elemiş olardın. (CM-DKMü-500), (Böyle bir şey yapmasaydın bize büyük bir iyilik yapmış olurdun.)

99. O baxır şagirdin qabiliyyetine, **eger** qabiliyyetli olsa, menim kimi gedib seminariyanı qurtarar. (CM-DKMü-502), (Öğrencinin yeteneğine bakar ve eğer yetenekliyse benim gibi universite bitirir.)

100. Eger doğrudan da şebeh çıxardansan, bu işin üstünü açma. (CM-Lan-515), (Gerçekten yaygara yapıyorsan, bunun hakkında konuşma.)

101. Doktorun hesabı mövcibinde, **eger** biz isteyek şeherimizde bir delixana tesis edek, onun ilde iyirmi min tümen misafiri olacaq. (CM-DY-521), (Doktorun hesabına göre şehrimizde tımarhane kurmak istersek onun ilinde yirmi bin ziyaretçi olacak.)

102. Eger pul vermek xeyalınız yox idise, heç öhdenize götürmeyeydiniz. (CM-DY-522), (Para vermeye niyetin olmasaydı asla taahhütte bulunmazdın.)

103. Dadaş, **eger** oynamağıma razı deyilsense, izin ver mayallaq aşım. (CM-DY-526), (Dadaş, oynamama izin vermiyorsan, takla atmama izin ver.)

104. Bize yazığın gelsin, **eger** o bedbext Molla Abbasa yazığın gelmirse, barı mene yazığın gelsin. (CM-DY-527), (Yazık bize, o zavallı İmam Abbas için üzülmüyorsan, bana acı.)

105. Eger ağıllanmasa, men özüm mecburam övreti aparam hezretin yanına. (CM-DY-539), (Akıllanmazsa, hanımını hazret'e götürmem gerekir.)

106. Men size min defe demişem ki, **eger** siz meni vaiz hesab eleyirsiniz, gerek men vaiz eden vaxt siz menim moizeme qulaq asasınız. (CM-DY-546), (Sana binlerce kez söyledim, eğer bir vaizsen, vaaz verdiğimde vaazımı dinlemelisin.)

107. Eger o bize vede verib, gelmek evezine Vezirovgile getdi, bu ki, bize tefavüt elemez. (CM-E-558), (Bize söz verirse ve gelmek yerine Vezirovlar'a gitse bu bizim için fark etmezdi.)

108. Eger bu söz doğrudursa, men bunu bilmek isterdim. (CM-E-560), (Bu söz doğruysa bilmek isterim.)

109. Eger sen bu gün professor ve şahzade Ervahallah xan ile qohum olmağa qedem qoyasan. (CM-E-577), (Bugün profesör ve şehzade Ervahullah han'ın akrabası olmaya adım atıyorsun.)

110. Eger bele deyilse budur anan Mercan xanım ve bacın Çiçek ki, medeni hücumda iştirak eleyirler. (CM-E-578), (Durum böyle değilse, o zaman sivil saldırıya katılan annen Mercan hanım ve kız kardeşi Çiçek.)

111. Eger sen şahzade Ervahallah xanla qohum olsan, o vaxt Nadir bala da, men de onunla qohum olar. (CM-E-578), (Şehzade Ervahallah han ile akrabaysan, Nadir bala ve ben onunla karaba olacağız.)

112. Eger köhne filosoflar terefdarıdırsa, onda demek olar ki, şahzade Ervahallah filosofiyaya köhnede el verib. (CM-E-579), (Eğer antik filozofların destekçisiyse, o zaman prens Ervahallah'ın geçmişte felsefeden vazgeçtiği söylenebilir.)

113. Eger professor menim müellimimdirse, men bu qonaqlıqdan el çekirem. (CM-E-580), (Profesör hocam olsa bu misafirperverlikten vazgeçerim.)

114. Eger siz meni bir zerre qederince isteyirsiniz, bu işden el götürün. (CM-E-580), (Beni biraz seviyorsan bu işi bırak.)

115. Eger, doğrudan, şahzade keyfini maraqlanıbsa, belke burada bir sırr var. (CM-E-583), (Eğer gerçekten prens zevkle ilgileniyorsa, belki burada bir gizem vardır.)

116. Eger bu saat meni evlendirmeseniz, men sizin hamınızı xidmetinizden azad eleyerem. (CM-E-588), (Beni hemen evlendirmezseniz, hepinizi hizmetinizden azat ederim.)

117. Eger o övret erinden nifret edib boşanar, sonra müvafiq qanun ve edaletle baş doktora ere gede biler. (CM-E-605), (Kocasından nefret eder ve onu boşarsa, uygun hukuk ve adaletle başhekime kocaya gidebilir.)

118. Eger erini isteyirse, min adam ona müşteri olsun, bunun ise bir ziyanı ola bilmez. (CM-E-605), (Kocasını istiyorsa, müşterisi bin kişi olsun, bu bir kayıp olamaz.)

119. Eger siz şerab içib, keflenmeye çıxırsınız, daha ne sebebe göre küçeye çıxırsınız? (CM-E-607), (Şarap içip eğlenmek için dışarı çıkıyorsan, neden dışarı çıkıyorsun?)

İmtiyazları ve Karşılaştırma Gösteren Bağlaçlar

"Herçend, herçend ki (klassik şekilleri- gerçi, egerçi)"

1. Gerek bir neçe söz erz edem, **herçend** baş ağrısı olur. (CM-DKE-41), (Birkaç kelime söylemem gerek ama bu bir baş ağrısı.)

2. Herçend ki, saqqalı ağarıbdır. (CM-DKE-46), (Sakalı beyaz olmuş.)

3. Herçend Meşedi Orucun meselesi derin meseledir. (CM-DKE-50), (Ancak Meşedi Oruç meselesi derin bir meseledir.)

4. Herçend et de yanıbdı, baxtından küs. (CM-DKE-65), (Ancak et yanmış, şansına küs.)

5. Herçend indi bu saat onun o qeder neğd pulu yoxdur. (CM-DKE-76), (Şu anda o kadar parası yok.)

6. Herçend havada bir az rütubet var idi, amma günün tesiri bilinirdi. (CM-DKE-115), (Havada biraz rütubet olsa da günün etkisi biliniyordu.)

7. Herçend indi Zeynebin evinde iki hesirden başqa bir şeyi yox idi. (CM-DKE-120), (Oysa artık Zeyneb'in evinde iki saman yığınından başka bir şey kalmamıştı.)

8. Herçend emimin ziyarete getmeyine bir sözü yox idi. (CM-UZ-145), (Ancak amca ziyaret hakkında bir şey söylemedi.)

9. Herçend yaşı bir az artıqdı. (CM-PH-171), (Oysa yaşı biraz fazlaydı.)

10. Herçend qapı açıq idi, amma istemirdi heyete girsin. (CM-K-197), (Kapı açık olmasına rağmen girmek istemedi.)

11. Herçend Xeyransanın bir gözü bir qeder eyibli idi, amma ne elemek olar, qismet bele imiş. (CM-MF-203), (Heyransan'ın gözlerinden bir biraz şaşı olsa da ne yapılabilirdi, nasibi böyleymiş.)

12. Hökumet memuru qapını bir az açıb **herçend** ağaları gördü, amma bilmedi ki, haradan ve ne danışırlar. (CM-N-206), (Hükümet yetkilisi kapıyı biraz açtı ve ağaları gördü ama nerede ve ne hakkında konuştuklarını bilmiyordu.)

13. Herçend hansı maşının uçmağı melum deyildi, amma deyesen mene ele yeqin olmuşdu ki, dağılan Beşxeli bey minen maşındır. (CM-N-207), (Hangi arabanın uçtuğu bilinmemekle birlikte, kaza yapanın Bahşali bey'in arabası olduğunu tahmin etmiştim.)

14. Herçend bele sözleri ölü dalınca danışmaq pis işdir. (CM-DKMek-213), (Ama öldükten sonra böyle sözler söylemek kötü.)

15. Herçend fasile uzaq idi, amma gelenin boyundan ve börkünden seçtik ki, atlının yanında gelen ele Hacı Namazalı özüdür. (CM-DKMek-215), (Mola uzun olmasına rağmen, atlının yanı sıra gelenin Hacı Namaz Ali'nin kendisi olduğunu boyundan ve şapkasından anladık.)

16. Birini de teyin elediler Danabaş kendinde, **herçend** Danabaş kendi tereddüdlü deyil, amma çox yeke kenddir. (CM-DKMek-224), (Bir tanesini de Danabaş köyünde tespit etmişler, Danabaş köyü tereddütlü değil ama çok büyük köy.)

17. Herçend qaçmadım, amma yavaşca çıxdım getdim. (CM-HT-235), (Koşmadım ama yavaşça dışarı çıktım.)

18. Herçend yaşımızda tefavüt çox idi, amma meyl-mezağımız bir-birine çox uyardı. (CM- RK-244), (Yaşlarımız arasında büyük bir fark olmasına rağmen, eğilimlerimiz birbiriyle çok uyumludur.)

19. Biz **herçend** doğrudan da ac idik, sirkenin gelmeyine çox böyük hevesle dayandıq. (CM-S-250), (Yine de gerçekten açtık ve sirkenin gelmesini sabırsızlıkla bekledik.)

20. Egerçi çobandırlar, niye tüteklerini ellerinde getiribler? (CM-YT-253), (Çoban iseler neden flütlerini ellerine alıyorlar?)

21. Bu it herçend çox qoca it idi. (CM-B-269), (Bu köpek zaten çok yaşlı bir köpekti.)

22. Herçend bu sözler meni bir az fikre saldı. (CM-H-273), (Bu sözler beni biraz düşündürdü.)

23. Herçend ay işiği yox idi, amma hava o qeder de qaranlıq deyildi. (CM-Oİ-305), (Ay işığı yoktu ama hava çok kötüydü, karanlık değildi.)

24. Herçend emi oğlum Qiyameddinliye getmeye bir güldü ve menimle oraya getmeye qabaqca meyil göstermedi. (CM-Oİ-306), (Ama kuzenim Giyameddinli'ye giderken gülümsedi ve benimle oraya gitmeye hiç hevesli olmadı.)

25. Herçend Hacı Ramazan üçün Qurani-Şerif ortalığa qoyduğu tefsir heç de elverişli deyildi. (CM-İE-311), (Ancak, Hacı Ramazan için, Kuran'i Şerif tarafından tefsiri hiç uygun değildi.)

26. Herçend bu iş zahirde Hacı Ramazan üçün çox asan vechle düzelen işe oxşayırdı, amma axırda ele olmadı. (CM-İE-312), (Bu iş Hacı Ramazan için çok kolay bir iş gibi görünse de sonuçta işe yaramadı.)

27. Hacı Ramazan emi **herçend** geceler Şerebanının yanında qalmazdı ve qala da bilmezdi. (CM-İE-313), (Hacı Ramazan amca, Şerebanı'nın yanında gece kalmazdı ve kalamazdı.)

28. Herçend bu nemeti de her defe ve her gece ve her yerde tapmaq olmaz, amma yene tapmaq olar. (CM-AD-343), (Bu nimet her zaman ve her gece ve her yerde bulunamasa da, tekrar bulunabilir.)

29. Bir terefden Xansaraylıyam ve **herçend ki**, orada anadan olmuşam, ancaq ömrümün çoxu orada keçibdir. (CM-AD-346), (Bir yandan Hansaraylıyım ve orada doğmuş olmama rağmen hayatımın çoğunu orada geçirdim.)

30. Gerçi su lazımınca qaynamadı, çayın olmaz ne lezzeti, ne dadı. (CM-ÇD-366), (Su düzgün kaynamasa çayın ne tadı ne lezeti olmaz.)

31. Bağışlayın, İskender bey, **herçend** bendenin terefinden küstaxlıqdır, size nesihet elemek, amma uşaq tayfasına o cür sözleri demeyiniz bir az bicadır. (CM-Ö-385), (Özür dilerim İskender bey, benim açımdan kibir olsa da, size

tavsiyede bulunmak isterim ama çocukların aşiretine böyle sözler söylememek biraz akıllıca olur.)

32. Öleceksiniz, **egerçi** şah olasınız. (CM-Ö-400), (Şah olursan ölürsün.)

33. Onunla qohum olmaq da istemirem, **herçend ki**, bir qeder dövleti de var. (CM-E-576), (Biraz durumu olsa da onunla akraba olmak istemiyorum.)

Açıklama Bağlaçları

"Ki, bele ki"

1. Demirem **ki**, pisdir. (CM-DKE-41), (Kötü olduğunu söylemiyorum.)

2. Sözüm orasındadır **ki**, bizim kendde ele şexs yoxdur ki, onun ayaması olmasın. (CM-DKE-42), (Yani bizim köyümüzde lakabı olmayan kimse yok.)

3. Molla ireliden bilirmiş **ki**, Sadığa lağlağı Sadıq deyirlermiş. (CM-DKE-42), (İmam, Sadık'ın adının şakacı Sadık olduğunu biliyordu.)

4. Bizim Danabaş kendinde ele bilirler **ki**, her bir çox danışan adama lağlağı deyirler. (CM-DKE-44), (Danabaş köyümüzde konuşan herkesin alaya alındığını görürler.)

5. Her gelene deyirdik **ki**, sen isteyen şey dükanda yoxdur. (CM-DKE-44), (Herkese istediğinin mağazada olmadığını söylerdik.)

6. Mene xoş gelmir **ki**, atam-anam qoyduqları adın yanına başqa ad qondaralar. (CM-DKE-45), (Annem ve babamın bana koydukları isimden başka bir isim vermelerinden hoşlanmıyorum.

7. Sonra gördüler **ki**, bu ad mene yaraşmır. (CM-DKE-45), (Sonra bu ismin bana uymadığını gördüler.)

8. Melumdur **ki**, Mehemmedhesen eminin gözünün tek işığı eşşeyidir. (CM-DKE-50), (Muhammed Hasan amca'nın gözündeki tek ışığın eşeği olduğu biliniyor.)

9. Men çox gözeller görmüşem **ki**, burunları eyridir. (CM-DKE-51), (O kadar çok güzel gördüm ki burunları yamuk.)

10. Qız o qeder Xudayar beyden qorxdu **ki**, cüret elemedi cavab versin. (CM-DKE-53), (Kız, Hudayar bey'den o kadar korkmuş ki cevap vermeye cesaret edememiş.)

11. Bu şeherde ele ev yoxdur **ki**, onun bağçası olmasın. (CM-DKE-54), (Bu şehirde bahçesi olmaan ev yok.)

12. Başa düşdü **ki**, qoca kişi ele qazının özüdür. (CM-DKE-54), (Yaşlı adamın gazi'nin kendisi olduğunu fark etti.)

13. Men demirem **ki**, vekil olmasın. (CM-DKE-55), (Avukat olmasın demiyorum.)

14. Men de seninle ele reftar elemerem **ki**, axırda senin yanında xecalet olum. (CM-DKE-57), (Sana karşı öyle davranmam lazım ki sonunda senden utanmayam.)

15. O adamlar **ki**, sen bura getireceksen, gerek seninle ele refiqlerin olsun ki, bu sirri özgesine vermesinler. (CM-DKE-59), (Eğer onları buraya getirirsen, seninle arkadaşları olmalı ki bu sırrı başkalarına vermesinler.)

16. Men onu deyirem **ki**, sen yaxşı elemedin. (CM-DKE-60), (Sana söylüyorum, iyi yapmadın.)

17. Axşam azanına yarım saat qalırdı **ki**, Xudayar bey geldi. (CM-DKE-61), (Akşam ezanına yarım saat kala Hudayar bey geldi.)

18. Xudayar bey gördü **ki**, ata ile oğlun mükalimesi çox uzun çekecek. (CM-DKE-64), (Hudayar bey, baba oğul arasındaki diyalogun uzun süreceğini gördü.)

19. Bele ki, sağ qıçı süfrenin içinde idi. (CM-DKE-65), (Sağ ayağı bile masanın üstündeydi.)

20. Bele ki, burnu az qala deyirdi siniye. (CM-DKE-65), (Burnu neredeyse tepsiye deyiyordu.)

21. Sen ele bir adam tap **ki**, mene yeddi manat versin. (CM-DKE-66), (Bana yedi manat verecek bir adam bul.)

22. Zeynebin adı ele şöhret tapdı **ki**, elçi-elçi üstden tökülüb gelerdi. (CM-DKE-68), (Zeyneb'in adı o kadar meşhur oldu ki elçiler ard arda geldi.)

23. Bele ki, bunların dostluğu here bir tövr başa düşürdü. (CM-DKE-69), (Yani arkadaşlıkları bir şekilde burada anlaşıldı.)

24. Bele ki, bunlar oldular sedaqetli dost ve yavıq qohum. (CM-DKE-71), (Böylece sadık arkadaşlar ve yakın akraba oldular.)

25. Bele ki, Kerbelayi Heyderin canı ağzından çıxan kimi Xudayar bey Zeynebin yanına adam gönderdi. (CM-DKE-71), (Böylece Kerbela Haydar'ın ruhu ağzından çıkar çıkmaz Hudayar bey Zeyneb'e bir adam gönderdi.)

26. Bunların her ikisine Zeyneb cavab verdi **ki**, onun ere getmek fikri yoxdur. (CM-DKE-72), (Zeynep ikisine de onunla evlenmek niyeti olmadığını söyledi.)

27. Veliqulu başa düşdü **ki**, anası ağlayır. (CM-DKE-73), (Veligulu annesinin ağladığını fark etti.)

28. Qız bilirmiş **ki**, anası kömeye gelecek. (CM-DKE-74), (Kız annesinin yardımına geleceğini biliyordu.)

29. Bir qepik de vermez **ki**, gözünün önüne qoysun. (CM-DKE-76), (Gözünen önüne koymak için bir kuruş vermez.)

30. Zeyneb başa düşdü **ki**, bu oğlu deyil. (CM-DKE-76), (Zeynep bunu oğlu olmadığını anladı.)

31. Seher Sekine xala xeber verdi **ki**, Xudayar katda getdi şehere. (CM-DKE-77), (Sabah Sekine teyze Hudayar bey'in şehre gittiğini haber verdi.)

32. Xudayar beyin övreti bele çirkindir **ki**, her kes reğbet elemez onun elinden su alıb içsin. (CM-DKE-77), (Hudayar bey'in karısı o kadar çirkin ki herkes elinden su alıp içmek istemiyor.)

33. Qardaş oğlu, menim çalışmağım hamısı bundan ötrüdür **ki**, sizi ve yetim bacılarını ananızın elinden bir tövr qurtaram. (CM-DKE-79), (Yeğenim, bütün işim seni ve yetim kız kardeşlerini annenden kurtarmak.)

34. Eşik ele qaranlıqdı **ki,** göz gözü görmürdü. (CM-DKE-80), (Eşik o kadar karanlıktı ki göz göremiyordu.)

35. Xudayar bey indi başa düşdü **ki**, üzü bir neçe yerden qanayıb. (CM-DKE-81), (Hudayar bey yüzünün birkaç yerden kanlar içinde olduğunu şimdi anladı.)

36. Sen özün bilirdin **ki**, men geleceyem. (CM-DKE-81), (Geleceğimi biliyordun.)

37. Bunu hamı başa düşür **ki**, menim fikrim özgedir. (CM-DKE-82), (Herkes benim fikrimin farklı olduğunu anlıyor.)

38. Rüzgar bele getirdi **ki**, atası öldü. (CM-DKE-83), (Rüzgar böyle getirdi babası öldü.)

39. İsteyirsen **ki**, men senden razı olam. (CM-DKE-84), (Senden razı olmamı istiyorsun.)

40. Qazı ağa, men özüm de bilirem **ki**, beledir. (CM-DKE-85), (Gazi ağa öyle olduğunu biliyorum.)

41. Mehemmedhesen emi içeri giren kimi gördü **ki**, oğlu Ehmed serilib yere. (CM-DKE-86), (Muhammed Hasan amca içeri girer girmez oğlu Ahmed'in yerde yattığını gördü.)

42. O heyvan evde qalıb kökelecek **ki**, sen onu minesen, ziyarete gedesen. (CM-DKE-87), (O hayvan evde kalıp kilo alacak, sen ona binip hacca gidebilesin diye.)

43. Mehemmedhesen övretine dedi **ki**, göre bilmedi oğlanı. (CM-DKE-88), (Muhammed Hasan amca karısına çocuğu göremediğini söyledi.)

44. Oğlan evvel cavab verdi **ki**, indi Xudayar bey az qalıb şehere yetişsin. (CM-DKE-90), (Çocuk, Hudayar bey'in şehre yetişmek üzere olduğunu söyledi.)

45. Mehemmedhesen emi gördü **ki**, daldan gene bir deste qaramal gelir. (CM-DKE-91), (Muhammed Hasan amca arkadan bir sürü sığırın daha geldiğini gördü.)

46. Hele deyibdi **ki**, sen eşşeyi vermeyesen. (CM-DKE-92), (Eşeği vermezsen bile dedi.)

47. Gördü **ki**, ev qaranlıqdı. (CM-DKE-93), (Evin karanlık olduğunu gördü.)

48. Menim balam burda az qalır **ki**, ölsün. (CM-DKE-95), (Bebeğim burada ölmek üzere.)

49. Dediler **ki**, gelmeyib. (CM-DKE-97), (Gelmediğini söylediler.)

50. Ele bildi **ki**, eşşek gelib, sevincek uca ses ile oğlunu çağırdı ki, ona müjde xeberi versin. (CM-DKE-97), (Eşeğin geldiğini anladı ve oğlunu müjdelemek için yüksek bir sevinç sesile çağırdı.)

51. Xudayar beyin refiqi Qasımelidir **ki,** biz tanıyırıq. (CM-DKE-99), (Hudayar bey'in arkadaşı Kasım Ali, bizim bildiklerimiz.)

52. Qasımeli durdu ayağa **ki**, gedib bir adam getirsin. (CM-DKE-100), (Kasım Ali bir adam alıp getirmek için ayağa kalktı.)

53. O qeder ağladı **ki**, qüsseden axırda deli oldu. (CM-DKE-100), (O kadar çok ağladı ki kederden deliye döndü.)

54. Zeyneb övrete xeber verir **k**i, yığışıb gelib sene övret olsun. (CM-DKE-101), (Zeynep kadına gelecek yıl geleceğini ve karısı olacağını bildirir.)

55. Xudayar bey qalxdı ki, dursun ayağa. (CM-DKE-102), (Hudayar bey ayağa kalktı.)

56. Mehemmedhesen eminin üreyi ona sıxılırdı **ki**, bu işlerin hamısı Allah-taalanın öz işidir. (CM-DKE-105), (Bütün bunlar Allahü tealanın işi olduğu için, Muhammed Hasan amca'nın yüreği sızladı.)

57. Rusca atlılara dedi **ki,** içeriden dilmancı çağırsınlar. (CM-DKE—105), (Rusça atlılara içeridden tercüman çağırmalarını söyledi.)

58. Ne qeder tekid eledi **ki,** Mehemmedhesen emi ehvalatı aşkar ve açıq desin ki, bir zad başa düşmek olsun. (CM-DKE-106), (Muhammed Hasan amca hikayesinin açık ve net bir şekilde anlatılmasında ne kadar ısrar etti ki bir şeyi anlayabilsin.)

59. Çavuş meydana çıxıb, axırıncı münacatını başladı **ki,** yeni çıxmaq vaxtıdır. (CM-DKE-110), (Çavuş ortaya çıktı ve ayrılma zamanının geldiğini söyleyerek son duasına başladı.)

60. O ayaq üste durana nesihet eleyin **ki**, meni incitmesin. (CM-DKE-111), (Ayakları üzerinde durana öğüt ver ki beni incitmesin.)

61. Xudayar bey şikayet eleyib **ki**, menim övretim Zeyneb menim evimi qoyub, gedib öz evinde olur. (CM-DKE-112), (Hudayar bey eşim Zeyneb'in evini terk edip kendi evine gittiğinden şikayet etti.)

62. Oturanlar da bir bele şeyi başa düşüb durdular ayağa **ki**, getsinler. (CM-DKE-113), (Oturanlar böyle bir şeyi anladı ve gitmek için ayağa kalktı.)

63. Xudayar beye getmek fikri Zeynebi o cehete divar kimi sıxırdı **ki**, Zeyneb Xudayar beyden ele iyrenirdi. (CM-DKE-114), (Hudayar bey'e gitme fikri, Zeyneb'i duvar gibi sıkıştırıyordu ki Zeynep Hudayar bey'den tiksindi.)

64. Heyetden Veliqulunu çağırdı **ki**, bacısını götürüb aparsın evlerine. (CM-DKE-119), (Ablasını eve götürmek için kapıdan Veligulu'ya seslendi.)

65. Veliqulu deyirdi **ki**, her ne olur-olsun ancaq onun yarı salamat olsun. (CM-DKE-120), (Veligulu, ne olursa olsun yarı güvende olduğunu söyledi.)

66. Zibanı qarabaş tutdu **ki**, Zeynebin işi bir az yüngülleşsin. (CM-DKE-121), (Ziba, Zeyneb'in işini biraz kolaylaştırmak için suçüstü yakalandı.)

67. Qasımeli bu şertle razı oldu **ki**, Xudayar bey öz qızını versin Qasımeliye. (CM-DKE-121), (Kasım Ali o şartla kabul etti ki Hudayar bey kendi kızını Kasım Ali'ye versin.)

68. Zeyneb Zibanı qucaqlayanda gördü **ki**, qızının üst-başı yaşdı. (CM-PK-122), (Zeynep, Ziba'ya sarılınca kızının üstünün ıslak olduğunu gördü.)

69. Bele ki, bir hefteyedek sefere çıxmaq mümkün olar. (CM-PK-122), (Yani bir haftalığına seyahete çıkmak mümkün.)

70. Xanın yadına düşdü **ki**, nökeri gönderib özge işe. (CM-PK-123), (Han, hizmetçiyi başka bir işe gönderdiğini hatırladı.)

71. Nöker cavab verdi **ki**, hele kendli poçtdan qayıtmayıb. (CM-PK-125), (Hizmetçi, köyün postanesinden henüz dönmediğini söyledi.)

72. Çömbeldim divarın dibinde **ki**, bir az yorğunluğumu alım. (CM-PK-127), (Dinlenmek için duvarın dibine çömeldim.)

73. Gördüm **ki**, herif isteyir qoya qaça. (CM-PK-128), (Adamın kaçmak istediğini gördüm.)

74. Bala Sultan nökerini gönderdi **ki**, xoruz öldürüb bizden ötrü plov bişirsinler. (CM-KO-130), (Küçük Sultan, horozu öldürüp bize pilav yapması için hizmetçisini gönderdi.)

75. Men ele güman eledim **ki**, onun qulağı eşitmez. (CM-KO-134), (Duymadığını varsaydım.)

76. Biz ele bildik **ki**, bu da kişmiş tayıdır. (CM-KO-135), (Bunun da kuru üzüm düvesi olduğunu öğrendim.)

77. Biz onu yaxşı bilirik **ki**, siz bize xeyanet eden adamlardan deyilsiniz. (CM-KO-137), (Bize ihanet edenlerden olmadığını çok iyi biliyoruz.)

78. Er ve arvad mesleheti bu yere qoydular **ki**, xırda otaqda eziz qonaq üçün kravat qoysunlar ki, bu otaq yatmaq otağı olsun. (CM-UZ-139), (Karı koca, sevgili misafir için küçük bir odaya bir yatak koymaya karar verdiler, böylece yatak odası olacaktı.)

79. Muğdusi çoxdan bilirdi **ki**, onun qonşuluğunda Usta Cefer adlı meharetli benna var. (CM-UZ-140), (Muğdusi, mahallesinde Usta Cafer adına yetenekli bir usta olduğunu uzun zamandır biliyordu.)

80. Muğdusi Akop cavab verdi **ki**, bilmir hansı usta tikib. (CM-UZ-141), (Muğdusi Akop, hangi ustanın inşa ettiğini bilmediğini söyledi.)

81. Usta Zeynal evvel bilmirdi **ki**, ne cavab versin. (CM-UZ-142), (Usta Zeynal daha önce ne cevap vereceğini bilemedi.)

82. Qurban bildi **ki**, leyendeki gec quruyub. (CM-UZ-143), (Kurban leyendeki kirecin kuruduğunu öğrendi.)

83. Muğdusi gördü **ki**, ustalar işlemeye başladılar. (CM-UZ-143), (Muğdusi ustaların çalışmaya başladığını gördü.)

84. Men ölmemişem **ki**, senin işin yarımçıq qalsın. (CM-UZ-145), (Ben ölmedim, senin işin eskik kalmaz.)

85. Ermeniler yaxşı bilirler **ki**, bizim messebimiz onlarınkından yaxşıdır. (CM-UZ-147), (Ermeniler çok iyi biliyor ki bizim görevimiz onlarınkinden daha iyi.)

86. Muğdusini inandırdı **ki**, Usta Zeynalı o çoxdan tanıyır. (CM-UZ-150), (Usta Zeynalı uzun zamandır tanıdığına Muğdusi'yi inandırdı.)

87. Anasına iki manat gönderib **ki**, evde xerclik elesinler. (CM-UZ-153), (Evde harcamaları için anasına iki manat gönderdi.)

88. İndi dünya-alem bilir **ki**, İrana hürriyyet verilib. (CM-İH-155), (Artık dünya İran'a özgürlük verildiğini biliyor.)

89. Men döze bilmerem **ki**, menim qismetimi o kafir arvadın alıb yesin. (CM-İH-156), (O inançsız karının payımı almasına dayanamıyorum.)

90. Dünen bize xeber verdi **ki**, bizim payımızı vetende paylayacaqlar. (CM-İH-159), (Dün bize ülke içinde payımızı dağıtacaklarını bildirdi.)

91. Yazmışam **ki**, menim hürriyyet payımı göndersinler. (CM-İH-160), (Özgürlük payımı göndermeleri gerektiğini yazdım.)

92. Elm ele bir şey deyil **ki**, öz-özüne gelib girsin adamın başına. (CM-İH-162), (Bilim kendi başına gelebilecek bir şey değil.)

93. Kağızı Periniseye verib and içdi **ki**, kağız yazan molladan ehvalatı bilibdir. (CM-İH-163), (Kağıdı Peri Nisa'ya verdi ve hikayeyi kağıdı yazan molladan öğrendiğine yemin etti.)

94. Axşam Perinise kağızı verdi Kerbelayı Memmedeliye **ki**, göndersin vetene. (CM-İH-164), (Akşam Peri Nisa, vatana göndermesi için kağıdı Kerbela Memmed Ali'ye verdi.)

95. Yuxuda gördüm **ki**, rehmetlik Şerebanı emidostum minib bir eşşeye, bize qonaq gelib. (CM-İH-165), (Rüyamda merhum Şerebanı yengem bir eşeğe binmiş bize misafir geldiğini gördüm.)

96. Az qalmışdı **ki**, hemin hekayeni tamam edem, yoldaşım gelib dedi ki, dur ayağa gedek Qasım eminin övretlerinin davasına tamaşa edek. (CM-PH-171),

(O hikayeyi bitirmek üzereydim ki kocam gelip bana Kasım amca'nın eşlerinin davasını izlememi söyledi.)

97. Meşedi Nureli cavab verdi **ki**, atı Qatır ülküdenli Kerbelayı Xalıqverdiye satıbdır. (CM-FH-174), (Meşedi Nurali, atının Kerbelayı Halıkverdi'ye Katır Ülkü'denli tarafından satıldığını söyledi.)

98. Kendliler gördüler **ki**, at tappıltısı gelir. (CM-FH-174), (Köylüler atın geldiğini gördü.)

99. Qurbaneli beye baxıb gördü **ki**, bey arağını hele içmeyib. (CM-KB-178), (Kurban Ali bey'e baktı ve hiç votka içmediğini gördü.)

100. Pristav beye dedi **ki**, toyun sesi xanımlara xoş gelmir. (CM-KB-181), (İcra memuru, hanımların düğünün sesini beğenmediğini söyledi.)

101. Sonra naçalnik Kerbelayı Qasıma dedi **ki**, bir az atı dolandırsın. (CM-KB-182), (Sonra reis Kerbela Kasım'a atı bir süre yönetmesini söyledi.)

102. Men özümü bu gün xoşbext hesab eleyirem **ki**, bu meclisde var. (CM-KB-183), (Bugün bu mecliste olduğum için kendimi şanslı sayıyorum.)

103. Nöker girdi içeri ve dedi **ki**, Kerbelayı Qasım yatıb. (CM-KB-186), (Hizmetçi içeri girdi ve Kerbela Kasım'ın uyuduğunu söyledi.)

104. Xanım gözlerini ova-ova soruşdu **ki**, bey ne vaxt gelib yatdı? (CM-KB-188), (Hanımefendi gözlerini ovarak "Beyefendi ne zaman geldi ve uyudu?" Diye sordu.)

105. Amma sonra gördü **ki**, atlılar kend ehline oxşamırlar. (CM-KB-190), (Ama sonra atlıların köylülere benzemediğini gördü.)

106. Kerbelayı Qasım qapıya çıxıb gördü **ki**, dünen pristavın evindeki qonaqların hamısı gelib dayanıb qapıya. (CM-KB-191), (Kerbela Kasım kapıya gitti ve dün icra memurunun evindeki tüm misafirlerin gelip kapıda durduklarını gördü.)

107. Gelin cavab verdi **ki**, sarı toyuğumuz keçib Fatma xalagile. (CM-FH-193), (Gelin, sarı tavuğumuzun Fatma teyzesine geçtiğini söyledi.)

108. Keble Mehemmedhüseyn nökere nesihet eledi **ki**, küçe qapısını açıq qoymasınlar. (CM-K-196), (Kable Muhammed Hüseyin hizmetçiye sokak kapısını açık bırakmamasını tavsiye etti.)

109. Söhbet arasında işare eledi **ki**, bu barede men ona kömek edim. (CM-MF-200), (Konuşmanın ortasında ona bu konuda yardım edeceğimi söyledi.)

110. Arvada dedim **ki**, daha qonağımızın işi düzelib. (CM-MF-201), (Eşime misafirimizin işinin hazır olduğunu söyledim.)

111. Baxdım **ki**, bu qonağımız Molla Fezlelidir. (CM-MF-203), (Misafirimizin İmam Fezleli olduğunu gördüm.)

112. Xanım meni gönderdi **ki**, harda olsan, durmayıb teşrif getiresen kende. (CM-N-206), (Hanımefendi beni nerede olursanız olun sizi ziyaret etmem için gönderdi.)

113. Ele bir kesin ölüsünün üstüne get **ki**, seni orada gözleye bilsinler. (CM-KA-210), (Öyle birinin cenazesine git ki seni orada bekleyebilsinler.)

114. Menim xeyalıma geldi **ki**, kişi olan kesde bir az gerek cüret olsun. (CM-KA-211), (Bir erkeğin biraz cesareti olması gerektiği aklıma geldi.)

115. Dediler **ki**, arvadınız bu gün vefat edib. (CM-KA-212), (Karınızın bugün öldüğünü söylediler.)

116. Xeber geldi **ki**, naçalnik, qazi ve hakim gelibler kende. (CM-DKMek-214), (Reis, gazi ve hakimin geldiği haberi geldi.)

117. Xeber geldi **ki**, naçalnik geldi. (CM-DKMek-218), (Reis'in geldiği haberi geldi.)

118. Sonra mene dediler **ki**, bu naçalnikin vekilidir. (CM-DKM-218), (Sonra bana bunun reisin yardımcısı olduğunu söylediler.)

119. Cenab naçalnik eşidib **ki**, siz indiye kimi qaranlıqda qalmısınız. (CM-DKMek-219), (Reis efendi hala karanlıkta olduğunuzu duydu.)

120. Kenar olmağım da bu tövr oldu **ki**, rus böyüklerine qulaq asmaqda idim ki, gördüm daldan birisi menim eteyimi çekir. (CM-DKMek-221), (Rus yetişkinleri dinlerken kenardaydım ve birinin arkadan eteğimi çektiğini gördüm.)

121. Çekildiler kenara, dallarını çevirdiler bize ve çadralarını da bir qeder yuxarı qaldırdılar, **bele ki**, qıçları qaldı açıq. (CM-DKMek-222), (Kenara çekildiler, bize sırtlarını döndüler ve çarşaflarını bacakları açık kalacak şekilde biraz kaldırdılar.)

122. Baxdım gördüm **ki**, uşaqların bir neçesi ağlaya-ağlaya deyir. (CM-DKMek-223), (Baktım ve bazı çocukların ağladığını gördüm.)

123. Danabaş ehlini başa salıblar **ki**, nebada uşkola uşaq göndermesinler. (CM-DKMek-226), (Danabaş halkına çocukları okula göndermemeleri söylendi.)

124. Üzünü sol semte çönderib qlavanı çağırdı **ki**, qoca kişini aralıqdan redd elesin. (CM-DKMek-229), (Yüzünü sola çevirdi ve başkana yaşlı adamı görevden alması için emretti.)

125. Camaatın bir parası gizledib deyir **ki**, güya kendde deyil. (CM-DKMek-231), (Cemaatin bazısı saklayarak köyde olmadığını söylüyor.)

126. Bunun adı Mirze Sadıq Münşi cenablarıdır **ki**, kendli arasında Molla Sadıq adı ile de meşhur idi. (CM-HT-233), (Adı, köylüler arasında İmam Sadık olarak da bilinen Mirze Sadık Münşi efendileridir.)

127. Arvad and içir **ki**, yağ yoxdur. (CM-HT-234), (Karısı yağın olmadığına yemin ediyor.)

128. Peri arvada teklif etdim **ki**, müvafiq qayda Allah-taala gösterdiyi yol ile mene arvad olsun. (CM-HT-235), (Peri kadına, Allahü tealanın gösterdiği şekilde karım olmasını teklif ettim.)

129. Bir defe de eşitdim **ki**, daha vermir. (CM-Kı-236), (Artık vermeyeceğini bir kez daha duydum.)

130. Qurban bayramında sifariş elemişdim **ki**, bize bir kök qurbanlıq göndersinler. (CM-Kı-237), (Kurban Bayram'ında bize bir şişman kurban gönderilmesini emrettim.)

131. Qonşumun sifetinden hirs yağırdı, bildim **ki**, nesihetin faydası olmayacaq. (CM-Kı-238), (Komşumun yüzü kızgın görünüyordu ve bu tavsiyenin işe yaramayacağını biliyordum.)

132. Ancaq onu eledim **ki**, ellerimi bir teher hemşerimin elinden qopartdım. (CM-Zır-240), (Ama ondan kurtuldum, böylece ellerimi hemşehrimin elinden bir şekilde kopardım.)

133. Geldim akoşkanın qabağına ve gördüm **ki**, Qurbaneli bey yene elleri belinde durub küçenin ortasında. (CM-Zır-241), (Pencereye taraf geldim ve Kurban Ali bey'in yine elleri belinde, caddenin ortasında dikildiğini gördüm.)

134. Zırrama hemin adama deyirem **ki**, onun adı Qurbanqulu beydir. (CM-Zır-243), (Deli o şahısa söylerler ki o şahıs da Kurban Gulu beydir.)

135. Ne qeder tekid etdik **ki**, ata ve ya arabaya minsin, qebul elemedi. (CM-RK-244), (Ata ya da arabaya binmek için ne kadar ısrar etsek de kabul edilmedi.)

136. Menzile çatdıq ve gördük **ki**, çay demdedir. (CM-RK-246), (Eve ulaştık ve çayın demlendiğini gördük.)

137. Yadıma saldım **ki**, bu gün bayram günüdür. (CM-RK-247), (Bugünün tatil olduğunu hatırladım.)

138. Meşedi İmameli çöreyi getirdi qoydu ortalığa, gördüm **ki**, iştaham yoxdur. (CM-RK-249), (Meşedi İmam Aali ekmek getirip ortaya koydu ama iştahımın olmadığını gördüm.)

139. On deqiqe keçmemişdi **ki**, bir balaca uşaq bir böyük şüşe dolusu qırmızı sirkeni getirib qoydu stolun üste. (CM-S-251), (On dakikadan kısa bir süre sonra küçün bir çocuk büyük bir şişe kırmızı sirek getirdi ve masanın üzerine koydu.)

140. Bu tebiidir: yaraşar **ki**, qeza naçalniki divanxanasında hemişe kendli olsun. (CM-YT-253), (Bu dğaldır: vilayet reisinin ofisinde her zaman bir köylü bulundurması uygundur.)

141. Men cavab verdim **ki**, bunlar fleytadır. (CM-YT-255), (Bunların flüt olduğunu söyledim.)

142. İndi bilirem **ki**, günah kimdedir, kimde deyil. (CM-YT-256), (Şimdi kimin suçlu olduğunu ve kimin olmadığını biliyorum.)

143. Tez bir stekan çay içdim **ki**, gedim divanxanaya qulluğuma. (CM-YT-257), (Hemen bir bardak çay içtim ve işimden dolayı hapishaneye gittim.)

144. Bir-ikisinin qulağına pıçıldadım **ki**, bu gün menim tüteyim çalınıbdır. (CM-YT-258), (Bugün flütümün üflendiğini fısıldadım kulaklarına.)

145. Melum oldu **ki**, Xelilin bununla işi yoxdur. (CM-ŞF-260), (Halil'in bununla hiçbir ilgisi olmadığı ortaya çıktı.)

146. Atalarımız yaxşı deyibler **ki**, her ne ekersen, onu da biçersen. (CM-ŞF-262), (Atalarımız ne ekersen onu biçersin demişler.)

147. Sonra bu sünbül ele saralır **ki**, az qalır ki, tökülüb dağılsın. (CM-ŞF-263), (Yağı çox terifledi ki, Derbend yağıdır. (CM, SU-266), (Sonra başak öyle sararır, böylece neredeyse yerlere dökülür.)

148. Gördüm **ki**, kişi yağı ve yumurtanı qoyub yere. (CM-SU-266), (Adamın tereyağı ve yumurtaları yere koyduğunu gördüm.)

149. Men birce bunu soruşdum **ki**, divara yazdığının menası nedir? (CM-SU-267), (Bir keresinde ona duvara azarak ne demek istediğini sordum.)

150. Melum oldu ki, hekim tapşırıb **ki**, xalamın üreyinin üstüne buz qoysunlar. (CM-B-268), (Teyzemin kalbine buz konulmasını doktorun emrettiği ortaya çıktı.)

151. Çox vaxt da ele savaşardıq **ki**, yol adamları bizi gelib aralardılar. (CM-B-269), (Yoldan keçenler gelip bizi ayırdığında sık sık kavga ettik.)

152. Günahkar tebietdir **ki**, daş kimi berk bir buzu istiden suya dönderir. (CM-B-272), (Taş gibi sert bir buzu ısıdan suya çeviren günahkar doğadır.)

153. Kağıza baxıb gördüm **ki**, qırmızı mürekkeble yazılıb. (CM-H-274), (Kağıda baktım ve kırmızı mürekkeble yazılmış olduğunu gördüm.)

154. Men görürem **ki**, sen bir abırlı qoca kişisen. (CM-H-274), (Görüyorum ki sen namuslu bir yaşlı adamsın.)

155. Biz bilmirdik **ki**, bunlar bizden ne qeder pul teleb edecekler. (CM-H-275), (Bizden ne kadar para isteyeceklerini bilmiyorduk.)

156. Seher gedib görürsen **ki**, taxılı qayçı ile kesibler. (CM-THek-277), (Sabah giderseniz tahılın makasla kesildiğini görürsünüz.)

157. Uzaqdan gördüm **ki**, hemin yerde dörd nefer hemişe gördüyüm adamlar oturublar. (CM-BK-282), (Uzakta her zaman gördüğüm dört kişinin orada oturduğunu gördüm.)

158. Men burada gördüm **ki**, teze tanışlarım Balaqedeşin sözlerine de ürekden şadlanırlar ki, güya bunlara bir böyük müjde xeberi getiribler. (CM-BK-284), (Burada, yeni tanıdıklarımın Balagedeş'İn sözleriyle, onlara büyük bir haber getirmiş gibi sevindiklerini gördüm.)

159. Umudbeyov istedi **ki**, bir söz desin. (CM-BK-285), (Umudbeyov bir söz söylemek istedi.)

160. İstedim **ki**, ağzımı açam, ev sahibi qoymadı. (CM-G-292), (Ağzımı açmak istedim ama ev sahibi izin vermedi.)

161. Men boynuma alıram **ki**, bir az yoruldum. (CM-G-293), (İtiraf ediyorum biraz yorgunum.)

162. Bunu lazımdır nezere almaq **ki**, men buraya alış-verişe gelmemişdim. (CM-BMR-296), (Buraya alışveriş yapmak için gelmediğimi belirtmek gerekir.)

163. Men de istedim **ki**, mensiz getsin. (CM-BMR-298), (Bensiz gitmesini istedim.)

164. Biz güman edirik **ki**, bele bir feqerenin tefsilatını qezetlere yazıb çap etmeyin menası yoxdur. (CM-BMR-302), (Böyle bir haberin ayrıntılarını gazetelerde yazmanın mantıklı olduğunu düşünmüyoruz.)

165. Bunu bilmirdik **ki**, inek nece oğru ola biler ve neyi oğurlaya biler. (CM-Oİ-303), (Bir ineğin nasıl hırsız olabileceğini ve ne çalabileceğini bilmiyorduk.)

166. Emi oğlum cavab verdi **ki**, inek toxdur. (CM-Oİ-304), (Kuzenim ineğin tok olduğunu söyledi.)

167. Bağlarda da bir şey yoxdur **ki**, heyvanın qarnı doysun. (CM-Oİ-304), (Bahçelerde hayvanın midesini doyuracak hiçbir şey yok.)

168. Oğru inek durub güdürmüş **ki**, Hüseynqulu pambıqdan çıxıb evine getsin. (CM-Oİ-305), (Hırsız inek pusuda durmuş Hüseyin Gulu'nun eve gitmek için pamuktan çıkmasını bekliyordu.)

169. Men başa düşdüm **ki**, işi xarab eledim. (CM-Oİ-307), (İşi mahvettiğimi anladım.)

170. Oğru Musanın dalınca adam gelib **ki**, onu tutsun aparsın. (CM-Oİ-308), (Hırsız Musa'yı yakalamak için peşinden bir adam gelir.)

171. Men möhterem oxucularımı inandırıram **ki**, Hacı Ramazan arvadı Şerebanını çox isterdi. (CM-İE-310), (Değerli okuyucularımı temin ederim ki Hacı Ramazan, eşi Şerebanı'yı çok severdi.)

172. Hacı, Keble İmameli ile şert qoymuşdu **ki**, Şerebanının talağını tez bir vaxtda versin. (CM-İE-313), (Hacı, Keble İmam Ali'ye Şerebanı'nın ganimetini bir an önce vermesini şart koştu.)

173. Melum oldu **ki**, meni burada şirin yuxu tutub. (CM-İE-315), (Burada tatlı bir rüyada olduğum ortaya çıktı.)

174. Belke bu bir yuxudur **ki**, men görürem. (CM-ER-316), (Belki de gördüğüm bir rüyadır.)

175. Men cavab verdim ki, Barjom yaylağında idim. (CM-U-319), (Barjom platosunda olduğumu söyledim.)

176. Men dedim **ki**, Barjom bu il bahalıq idi. (CM-U-320), (Barjom'un bu yıl pahalı olduğunu söyledim.)

177. Mene dediler **ki**, iki adam meni görmek isteyir. (CM-PŞ-321), (Bana iki adamın beni görmek istediğini söylediler.)

178. Gürcü yoldaşlarından xeber tutub bildim **ki**, bunlar iki qardaş imişler. (CM-PŞ-322), (İki kardeş olduklarını Gürcü arkadaşlarımdan öğrendim.)

179. Men o eqidede deyilem **ki**, her defe uşaqla bazara gedende ona bir şey almaq lazımdır. (CM-İA-325), (Bir çocukla her pazara gittiğinizde onun için bir şeyler almanız gerektiğine inanmıyorum.)

180. Akoşkanın şüşesinin dalından gördüm **ki**, hemin dilenci uşaq yerde durub. (CM-İA-326), (Pencere camından dilenci çocuğun yerde durduğunu gördüm.)

181. Menim üstüme o qeder sabun köpüyü çaladı **ki**, bu deqiqe hamamda meni axtaran olsaydı, yeqin ki, tapa bilmezdi. (CM-Sa-327), (Üzerime o kadar çok sabun döktü ki şu an banyoda beni arıyor olsaydı muhtemelen bulamazdı.)

182. Eli ile işare eledi **ki**, durum girim hovuza. (CM-Sa-328), (Eliyle havuza girmemi işaret etti.)

183. Melum oldu **ki**, burada iki adam şikest olubdur. (CM-Zel-330), (Burada iki kişinin yaralandığı ortaya çıktı.)

184. Bilmedim hansı terefden ele bir xırıltı sesi geldi **ki**, men az qaldım bihuş olam. (CM-Zel-331), (Hangi yoldan bir gıcırtı geldiğini bilmiyordum, neredeyse bayılacaktım.)

185. Ehvalım ele pozğun idi **ki**, yuxu-zad menden çox uzaq idi. (CM-Zel-332), (O kadar kötü bir ruh halindeydim ki rüya benden çok uzaktaydı.)

186. Hambal dedi **ki**, bizi mehmanxanaya aparır. (CM-GB-333), (Hamal bizi otele götüreceğini söyledi.)

187. Övretin bize reğbeti o yere çatdı **ki**, geldi qızımın yanına, onun üzünden öpdü. (CM-GB-335), (Eşinizin bize duyduğu sempati, kızımın yanına gelip onu yüzünden öptüğü noktaya geldi.)

188. Bir defe de yaxınlaşdım **ki**, qızı oyadım, dursun çaydan-çörekden yesin. (CM-GB-337), (Bir keresinde kızımı yandırmak ve çay ve ekmek yemesine izin vermek için yaklaştım.)

189. Men bilmedim **ki**, arvadın fikri nedir. (CM-GB-338), (Karımın ne düşündüğünü bilmiyordum.)

190. Qeribe burasıdır **ki**, menim bu sualıma Ohan güya teeccüb eledi. (CM-GB-339), (Garip olan şey, Ohan'ın soruma şaşırmış olmasıydı.)

191. Bunların elesi var **ki**, meşelerle örtülübdür. (CM-AD-340), (Ormanlarla kaplı bazı yerler var.)

192. Onu isteyirem deyem **ki**, bir neçe ildir ki, hekim daha yay zamanı Xansaraya gelmir. (CM-AD-342), (Birkaç yıldır doktorların yaz aylarında Hansaray'a gelmediğini söylemek isterim.)

193. Hemişe qiymetli xam alıram **ki**, onu qoşquya öyredim. (CM-AD-344), (Ona çekmeyi öğrettiğim değerli hammaddeleri her zaman satın alırım.)

194. Qaçdım gördüm **ki**, arvad çox pis haldadır. (CM-T-348), (Koştumve karmın çok kötü durumda olduğunu gördüm.)

195. Men çox and-aman eledim **ki**, men qarakemerli Heseneli deyilem. (CM-T-350), (Siyah kuşak Hasan Ali olmadığınadefalarca yemin ederim.)

196. Heç revadır **ki**, men bu yaşda ölüm? (CM-ÇD-357), (Bu yaşta ölmem şaşırtıcı mı?)

197. Biz seni bilirik **ki**, yoxdur senin ne qüsurun bu işde, ne günahın. (CM-ÇD-363), (Biliyoruz ki bu konuda senin bir suçun yok, günahın yok.)

198. Dünen kendde deyirdiler **ki**, Novruzeli yeddi abbasıya satıbdır. (CM-KO-371), (Dün köyde Nevruz Ali'nin yedi abbasiye sattığı söylendi.)

199. Men gerek gizlenim **ki**, onlar meni burada görmesin. (CM-KO-373), (Beni burada görmemeleri için saklanmalıyım.)

200. Bilirik **ki**, izin vermeyeceksiniz. (CM-KO-374), (Bana izin vermeyeceğini biliyoruz.)

201. Adam ne bilir **ki**, başına ne gelecek? (CM-KO-379), (Bir adam ona ne olacağını ne bilebilir?)

202. Mirze Celala nesihet eleyesiniz **ki**, derslerine can yandırsın. (CM-Ö-384), (Mirze Celal'a tavsiyede bulunarsanız derslerine hevesli olsun.)

203. İnsan ona deyerler **ki**, ne elmi ola, ne hörmeti ola. (CM-Ö-384), (İnsanlar ona ne bilimsel ne de saygılı olmasını söylüyor.)

204. Sen bilirsen **ki**, men seni çox isteyirem. (CM-Ö-385), (Seni çok istediğimi biliyorsun.)

205. Menim de müellimim mene nesihet ederdi **ki**, derslerini yaxşı öyren. (CM-Ö-386), (Öğretmemim iyi çalışmamı tavsiye ederdi.)

206. Sokrat deyermiş **ki**, men ders oxumamış ele xeyal elerdim ki, dünyada bir zad bilmirem. (CM-Ö-387), (Sokrat, eğer okumasaydım, dünyada hiçbir şey bilmediğimi hayal ederdim derdi.)

207. Bu adamlar qoymurlar **ki**, xalq başını salsın aşağı, öz bildiyini elesin. (CM-Ö-388), (Bu insanlar halkın başlarını eğmelerine ve bildiklerini yapmalarına izin vermezler.)

208. Yazıq uşaq ölende gözlerini ele diremişdi üzüme **ki**, deyesen menden bir zad isteyir. (CM-Ö-395), (Zavallı çocuk ölünde benden bir şey istediğini söyleyerek gözlerini üzerimde tuttu.)

209. O vaxt bir de göreceksen ki, seni daldan iteleyib deyirler **ki**, "Dayanma, tez-tez get! (CM-Ö-398), (Sonra seni arkadan itip, "Durma, hızlı git!" dediklerini göreceksin.)

210. Bu hemin ölü dirilden şeyxdir **ki**, gelir. (CM-Ö-399), (Aynı ölüyü dirilten şeyh geliyor.)

211. Merkubatın eşrefi atdır **ki**, onu minen hemişe xetadadır. (CM-Ö-401), (Mekrubatın asaleti attır ve ona binen daima hata yapar.)

212. Teamların en lezzetlisi baldır **ki**, arının tüpürceyinden emele gelir. (CM-Ö-401), (Yemeklerin en lezzetlisi, arının tükürüğünden oluşan baldır.)

213. Bele melum olur **ki**, sizin dersiniz bu ağaların dersinden azdır ki, bir mensebe çata bilmemisiniz. (CM-Ö-405), (Senin dersinin bu ağaların dersinden daha az olduğu anlaşıldı, bir makama ulaşmadın.)

214. Men hemişe xalqa deyende **ki**, naxoşam, ele bilirler ki, xalqı aldadıram. (CM-Ö-406), (İnsanlara her zaman hasta olduğumu söylediğimde, insanları aldattığımı anlıyorlar.)

215. O senin öz ixtiyarındadır **ki**, ölende düşesen cehennem alemine. (CM-Ö-407), (Öldüğünde cehennem dünyasına düşmek senin emrindedir.)

216. Kimdir deyen **ki**, ölüler daha bu dünyaya qayıtmayacaqlar? (CM-Ö-409), (Ölülerin bu dünyaya dönemeyeceğini kim söylüyor?)

217. O qeder qocalmışdılar **ki**, özleri de tenge gelmişdiler. (CM-Ö-413), (O kadar yaşlıydılar ki kendileri de bıkmışlardı.)

218. Hüner ister **ki**, İskender kimi bir igid gelib dursun bu meydanda. (CM-Ö-415), (Cesaret, İskender gibi cesur bir adamın gelip bu meydanda durmasını gerektirir.)

219. Bu bir merhemetdir **ki**, Xudaya-taala bize gönderir. (CM-Ö-418), (Yüce Allah'In bize gönderdiği bir rahmettir.)

220. Sen meni tanıyırsan, bilirsen **ki**, hirsim tutanda gözüme heç zad görünmür. (CM-Ö-419), (Beni tanıyorsun, biliyorsun ki sinirlendiğimde hiçbir şey göremiyorum.)

221. Yazıq Saranı ere verende men ne qeder niskil eledim **ki**, yazıq qıza toy çaldırmadıq. (CM-Ö-421), (Zavallı Sara ile evlendiğimde zavallı kıza düğün yapamadık diye çok üzülmüştüm.)

222. Kim görübdür **ki**, hacı evinde toy çalına? (CM-Ö-422), (Hacının evinde düğün yapıldığını kim görmüş?)

223. Sen bilirsen **ki**, bacın Nazlı seni ne qeder çox isteyir. (CM-Ö-424), (Kız kardeşin Nazlı'nın seni ne kadar istediğini biliyorsun.)

224. İndi Hacı Memmedeli yazır **ki**, siz deli-divane olmuşsunuz. (CM-Ö-425), (Şimdi Hacı Memmed Ali deli divane olduğunu yazıyor.)

225. **Bele ki**, bu haramzadalar adlarını müctehid qoyub, gelib bizim şeherde qalıblar. (CM-Ö-427), (Böylece bu piçler kendilerine müçtehit dediler ve gelip şehrimizde kaldılar.)

226. Bu sözleri size demekde ele xeyal elemeyin **ki**, men sizi pisleyib, özümü terif etmek isteyirem. (CM-Ö-428), (Bu sözleri size söylerken sizi kınamak ve kendimi övmek istediğimi sanmayın.)

227. Men de sene kişi kimi söz verirem **k**i, sübh işıqlanan kimi Ermenileri Qazançıdan çıxardım. (CM-Kam-430), (Şafak söker sökmez Ermenileri Kazançı'dan kovacağıma bir erkek olarak söz veriyorum.)

228. Men bilirdim **ki**, orada ermeni var. (CM-Kam-431), (Orada bir Ermeni olduğunu biliyordum.)

229. Biz ele xeyal eledik **ki**, gülle deyib. (CM-Kam-433), (Zannettik ki kurşunla vurulmuş.)

230. Bilirsen **ki**, bu saat başını qoyun başı kimi keseceyik. (CM-Kam-434), (Biliyorsun şimdi başını koyun kafası gibi keseceğiz.)

231. Men ölenden sonra kamançanı sındır **ki**, gözüm görmesin. (CM-Kam-435), (Gözlerim görmesin diye öldükten sonra kemanı kır.)

232. Yelden berk olan şey melekdir **ki**, yelleri idare eder. (CM-AK-442), (Rüzgardan daha güçlü olan, rüzgarları kontrol eden melektir.)

233. Daha o esrler keçibdir **ki**, qızı zorla istemediyi adama ere verirdiler. (CM-AK-444), (Bir kızın istemediği biriyle evlenmeye zorlandığı günler geride kaldı.)

234. Qardaşlarım, men sizden xahiş edirem **ki**, her ne elemek isteyirsiniz, meslehetle ve ağıl ucuyla eleyin. (CM-AK-445), (Kardeşlerim, sizden istediğimiz her şeyi ustalıkla ve bilgelikle gözden geçirmenizi istiyorum.)

235. O heyvan deyil **ki**, yapışaq elinden. (CM-AK-445), (Hayvan olmadığı için elinden tutamayız.)

236. Rüstem, bu gün cemiyyeti-xeyriyyenin o qeder işi var **ki**, bilmirem axşama qurtara bileceyem, ya yox. (CM-AK-447), (Rüstem, buğün toplum için o kadar çok hayır işi var ki, bu gece bitirip bitiremeyeceğimi bilmiyorum.)

237. Ağalar, men teklif edirem **ki**, her kes ki, mümkündür, müselmanca danışsın. (CM-AK-450), (Beyler, mümkünse herkesin Müslümanca konuşmasını öneriyorum.)

238. Keçen hefte teftiş komissiyası mekteb proqramı baresinde irad tutub **ki**, güya proqramlara, nece ki, lazımdır, diqqet olunmur. (CM-AK-451), (Geçen hafta, teftiş komisyonu okul programını programa yeterince ilgi göstermediği iddiasıyla azarladı.)

239. İndiki dersler mehz xüsuf baresindedir **ki**, dörd aydır oxunur. (CM-AK-453), (Şu anki dersler dört aydır öğretilen Kusuf ile ilgili.)

240. Ağalar, ezai-meclis xahiş edir **ki**, beyanatı tamam edek. (CM-AK-455), (Beyler, meclis ifadeyi tamamlamamızı istiyor.)

241. Dünen gelmişdiler, deyirdiler **ki**, qoyunlara bir azar düşüb. (CM-AK-456), (Dün geldiler ve koyunların zarar gördüğünü söylediler.)

242. Bizle ele danış **ki**, başa düşek. (CM-AK-457), (Bizimle öyle konuş ki anlayalım.)

243. Bu adları qoyunlara biz ondan ötrü qoyuruq **ki**, qoyunlar hemişe nezerimizde olsun. (CM-AK-459), (Koyunların her zaman gözümüzün önünde olması için bu isimleri koyunlara veriyoruz.)

244. Sen ne cür bileceksen **ki**, bunun içinden hansı qoyun yoxdur. (CM-AK-460), (Hangi koyunun kayıp olduğunu nasıl bileceksin?)

245. Senin ne bir günahın var **ki**, men senin günahından keçem? (CM-AK-468), (Günahın ne ki seni affedeceğim?)

246. Qenber, Mehemmedeli qardaşım ve Semed qardaşım indi hambalları göndermişdiler **ki**, kitablarını ve yatacaqlarını buradan aparsınlar. (CM-AK-472), (Kanber, kardeşim Muhammed Ali ve kardeşim Samet kitaplarını ve yataklarını buradan almak için hamal gönderdiler.)

247. Men senden bir söz soruşuram **ki**, niye hamısı bir yere getmir. (CM-AK-473), (Sana bir kelime söylüyorum, neden hepsi aynı yere gitmiyorlar?)

248. Bundan da bir neçe il sonra baxtıqara övretin canından yene bir parça qopdu **ki**, adını Gülbahar qoyduq. (CM-AK-475), (Birkaç yıl sonra talihsiz kadının canından bir parça daha çıktı ve adını Gülbahar koyduk.)

249. Men ele bilirem **ki**, bu teleqramı mene sehv yetiribler. (CM-O-479), (Bu telgrafın benim için gelmediğini biliyorum.)

250. Men deye bilerem **ki**, yüz de olmasa, belke elli atlı geldi. (CM-O-482), (Yüz olmasa da belki elli atlı geldi diyebilirim.)

251. Men sene deyirem **ki**, tuta bilmezler. (CM-DKMü-484), (Tutamayacaklarını söylüyorum.)

252. Bir hefte deyil **ki**, arvadı öldü. (CM-DKMü-485), (Bir hafta geçmeden karısı öldü.)

253. Xeber verilib **ki**, reis gelir. (CM-DKMü-486), (Reis'in geleceği bidirildi.)

254. Bize hamılıqla lazımdır her gün ve her gece ibadet vaxtında perverdigara sena edek **ki**, biz ne qeder xoşbext bendeyik ki, bizim vilayete bele hakim teşrif getirib. (CM-DKMü-489), (Hepimizin her gün ve her gece ibadet sırasında Allah'a dua etmesi gerekiyor ki böyle bir hükümdar ilimizi ziyaret ettiği için çok mutluyuz.)

255. Reis cenablarının o qeder vaxtı yoxdur **ki**, sizin nağıl-hekayelerinize qulaq versin. (CM-DKMü-491), (Reis efendileri masallarınızı dinlemek için yeterli zamanı yok.)

256. Ele bilirem **ki**, bu gün heç kendde de deyil. (CM-DKMü-492), (Bugün köyde olmadığını tahmin ediyorum.)

257. Size melumdur **ki**, on yeddi ildir ki, istekli padşahımıza ixilas ile qulluq eleyirem. (CM-DKMü-496), (Biliyorsunuz ki on yedi yıldır sevgili kralımıza özveriyle hizmet ediyorum.)

258. Size de bir bele xoşbextlik üz verib **ki**, uşaqlarınız oxuyub adam olacaqlar. (CM-DKMü-497), (O kadar şanslısınız ki çocuklarınız eğitimli insanlar olacak.)

259. Güman edirem **ki**, men oxuduğum ve bildiyim elmleri siz özünüz de oxumayıb ve bilmirsiniz. (CM-DKMü-498), (Okuduğum ve bildiğim bilimleri okumadığınızı ve bilmediğinizi varsayıyorum.)

260. Sen bu çeyirtgeye bir çare tap **ki**, qırılsın redd olsun. (CM-DKMü-499), (Bu çekirgenin kırılıp yok olmasına bir çare bulursun.)

261. Hemin otu deyirem **ki**, çöllerde bitir. (CM-DKMü-501), (Çölde yetişen aynı ot diyorum.)

262. Men sizden xahiş edirem **ki**, uşaqları danışığa tutmayasınız. (CM-DKMü-505), (Çocuklarla konuşmamanızı rica ediyorum.)

263. Ele bele terbiye tapmışsınız **ki**, Danabaş kendinin kişileri lap vehşi heyvan kimi olub. (CM-DKMü-509), (Danabaş köyü erkekleri vahşi hayvanlar gibiydi.)

264. Ondan ötrü deyirem **ki**, neçernik senin kağızını oxuyanda ele xeyal eleyecek ki, yüzbaşı camaatın öhdesinden gele bilmedi. (CM-DKMü-511), (İşte bu yüzden diyorum ki, reis kağıdı okuduğunda, yüzbaşının halkla baş edeediğini hayal edecek.)

265. Bunu bilmeli olasınız **ki**, müellimlik özü bir müqeddes bir vezifedir. (CM-DKMü-511), (Bilmelisin ki öğretmenlik kutsal bir görevdir.)

266. Görüm ne işle meşğul olmaq olar **ki**, bir tike çörek pulu ele gelsin. (CM-Lan-515), (Bir parça ekmek almak için neler yapabileceğinizi görelim.)

267. Metlebi bizim dilde beyan edesiniz **ki**, başa düşek. (CM-DY-518), (Anlamamız için dilimizde arzunuzu ifade edebilirsiniz.)

268. Men ona teeccüb eleyirem **ki**, bu zalım oğlu bizim dili bilmeye-bilmeye delilere nece müalice edecek? (CM-DY-520), (Merak ediyorum hu zalim evlat bizim dilimizi bilmeyen delilere nasıl davranacak?)

269. Deyir o hansı balıq idi **ki**, hezret onu çağıran kimi başını sudan çıxardıb cavab verdi? (CM-DY-533), (Hazret onu çağırınca başını sudan çıkarıp cevab verdi de ne tür bir balıktı?)

270. Seni bu küçede yıxıb, o qeder ayaqlaram **ki**, beynin torpağa qarışar. (CM-DY-533), (Seni bu sokakta yere sereceğim ve seni yerle bir edeceğim.)

271. Meni bir ağlamaq tutdu **ki,** bir de gördüm deryaların suyu qalxır yuxarı, az qalır meni qerq ede. (CM-DY-537), (Ağlamaya başladım ve nehirlerin suyunun yükseldiğini gördüm ve boğulmak üzereydim.)

272. Dua qalmayıb **ki**, yazdırmamış olaq, derman qalmayıb ki, yedirtmemiş olaq. (CM-DY-538), (Yazdırılmayan dua, yedirtilmeyen ilaç kalmadı.)

273. O rehim Allahdan istiqasım budur **ki**, öz astanasında bu bexti-qare övrete şefa keramet edib, bu merezi-nagehaniden xilas ede. (CM-DY-546), (O merhametli Tanrı'dan benim isteğim, kapısının önündeki bu şanslı şanssız kadını iyileştiremek ve onu bu talihsizlikten kurtarmaktır.)

274. Vaxt olur **ki**, insanın qelbi her bir arzudan ve meylden xali olur. (CM-DY-547), (İnsanın kalbinin her türlü istek ve eğilimden arındığı bir zaman vardır.)

275. Sene dünen axşamdan dedim **ki**, camaatın hamısına xeber veresen ki, bu gün günorta çağı tek bir adam da evde qalmasın. (CM-Y-548), (Dün gece herkese haber vermeni istemiştim ki bugün öğleden sonra kimmse evde kalmasın.)

276. Bir vacib mesele var **ki**, merkezden adam gönderirler. (CM-Y-549), (Merkezden adam gönderdikler önemli bir konu var.)

277. Sen bilmirsen **ki**, bu gün burada iclas çağırılır. (CM-Y-551), (Bugün burada bir toplantı olduğunu bilmiyorsun.)

278. Bele güman eleyirsiniz, Memişi özlüyüne qoyacaqlar **ki**, vurub Memmedelinin başını dağıdıbdır. (CM-Y-552), (Memiş'in Memmed Ali'nin kafasına burup yok etmek için yalnız bırakılacağını mı düşünüyorsun?)

279. Ola biler **ki**, toxucular ittifaqı adamlarından da olsun. (CM-Y-552), (Belki dokumacılar sendikasından biri.)

280. Men qanmıram **ki,** yavığı qoyub uzağı axtarırsınız. (CM-Y-553), (Yakın varken uzağa baktığını sanmıyorum.)

281. Demeyeler **ki**, filankes kasıb düşübdür. (CM-E-557), (Filankes'e fakir olmuş söylemesinler.)

282. Teymur bey deli deyil **ki**, Vezirovgilde gözel-gözel qızları qoyub, bize gelsin. (CM-E-557), (Teymur bey güzel kızları Vezirovgil'de bırakıp bize gelirse delidir.)

283. Kefi istemişdi demişdi **ki**, size geleceyem. (CM-E-557), (Eğlenmek istedi ve sana geleceğini söyledi.)

284. Bu aşikar bir işdir **ki**, Teymur beyi siz hamıdan artıq isteyirsiniz. (CM-E-559), (Teymur bey'in seni herkesten çok istediği belli.)

285. Men bunu bilmek isteyirem **ki**, Teymur bey axı bizi niye özgelerinden artıq istesin? (CM-E-560), (Teymur bey'in bizi diğerlerinden daha çok istediğini bilmek istiyorum.)

286. Deyir **ki**, Çiçeyin sözünü menim yanımda danışmayın. (CM-E-562), (Çiçek'in sözünü bana söyleme diyor.)

287. Axırda eşitdik **ki**, bir sarı saçlı rus qızı getirib evine, özüne arvad eleyib. (CM-E-564), (Sonunda, sarı saçlı bir Rus kızının onu eve getirdiğini ve onunla evlendiğini duyduk.)

288. Sen yeqin özüne arxayınsan **ki**, senin üçün tapılar. (CM-E-565), (Senin için bulacaklarından emin olabilirsin.)

289. Axı bilmirem **ki**, o başıdaşlı Gülperi ne vaxt ere gedecek. (CM-E-568), (Zavallı Gülperi'nin ne zaman evleneceğini bilmiyorum.)

290. Bele görürem **ki**, xelvetce akoşkanın qabağını kesib, küçeden keçenlere el eleyir. (CM-E-569), (Pencerenin önünü gizlice kestiğini ve yoldan geçenlerle el sıkıştığını görüyorum.)

291. Onun üçün yığışıblar **ki,** bir yerde derdleşek. (CM-E-570), (Dertleşmek için bir araya geldiler.)

292. Heç kesi inandıra bilmerem **ki**, o arvadlardan biri menim anam Mercandır. (CM-E-571), (O kadınların birinin annem Mercan olduğuna herkesi ikna edemem.)

293. Dadaş, biz ne eleyirik **ki,** cahıl-cuhul bizden qaçır? (CM-E-574), (Dadaş, gençlerin bizden kaçmasını önlemek için ne yapıyoruz?)

294. Seni agah edem **ki**, indinin bu saatında xoşbextlik senin ve ailenin çox yavuğundadır. (CM-E-577), (Bu saatte mutluluğun size ve ailenize çok yakın olduğunu söyleyeyim.)

295. Menim de xeyalıma gelir **ki**, professor Ervahallahxan istese, menim şekk-düyünümü aça biler. (CM-E-579), (Ayrıca Profesör Ervahallahhan isterse şüphe düğümümü çözebileceğini düşünüyorum.)

296. Ele bilirem **ki**, Meşedi Kerim arvad aşpazından yaxşıdır. (CM-E-581), (Meşedi Kerim'in kadın aşçıdan daha iyi olduğunu biliyorum.)

297. İndi danışırlar **ki**, Püste xanım meslekini ve etiqadını satıb. (CM-E-582), (Şimdi Bayan Püste'nin davasına ve inancına ihanet ettiği söyleniyor.)

298. Erz olsun **ki**, bu da deliliyin bir növüdür. (CM-E-588), (Ancak, bu bir delilik şeklidir.)

299. Sizden üzr isteyirem **ki**, bir neçe gündür ki, bezi meselelerin sebebinden sizin leksiyalarınıza gele bilmerem. (CM-E-589), (Bazı konulardan dolayı birkaç gündür derslerinize katılmadığım için sizlerden özür dilerim.)

300. Cavanlardan xahişim budur **ki**, Perverin teklifi baresinde öz reylerini izhar etsinler. (CM-E-590), (Gençlere ricam, Perver'in teklifi hakkında görüşlerini açıklamalarıdır.)

301. Professora erz olsun **ki**, bu mektubun şivesi heç Perverin qeleminin eserine oxşamır. (CM-E-590), (Profesöre bu mektubun tonunun Perver'in kaleminkine benzemediğini bildirin.)

302. Men qanıram **ki**, sebebsiz yere onun devetini redd eleyib, yox cavabı veresiniz. (CM-E-592), (Umarım davetini sebepsiz yere reddeder ve hayır cevabını verirsiniz.)

303. Men sene meslehet görürem **ki**, öz yerinde oturasan. (CM-E-594), (Kendi yerinizde oturmanı tavsiye ederim.)

304. Sen onun xasiyyetini yaxşı bilirsen **ki**, nece deyme düşerdi. (CM-E-595), (Huyunu iyi biliyorsun nasıl nazlıdır.)

305. Geldi, gördü **ki**, biz Türkistan şahzadesinin şerefine bele bir tenteneli ziyafet qurmuşuq. (CM-E-596), (Geldi ve bizim Türkistan Prensi onuruna böyle büyük bir şölen düzenlediğimizi gördü.)

306. Men dedim **ki**, söhbet arasında prosfessor soruşdu ki, sizin evin penceresinin qabağında bir deste xanım oturmuşdu. (CM-E-597), (Konuşmanın ortasında profesörün evinizin önünde oturan bir grup bayan olup olmadığını sorduğunu söyledim.)

307. Gerek söz veresen **ki**, bu söhbet öz aramızda qalacaq. (CM-E-598), (Bu konuşmanın aramızda kalacağına söz vermelisin.)

308. Dilşad deyir **ki**, qardaşı İbadulla öz gözü ile görüb ve öz qulağı ile eşidib ki, Türkistan Şahzadesi bu saat Hacı Bayramın şikest qızına küçede rast geldi.

(CM-E-600), (Dilşad, kardeşi İbadulla'yı kendi gözleriyle gördüğünü ve kendi kulaklarıyla duyduğunu, Türkistan Prensi'nin Hacı Bayram'ın sakat kızıyla sokakta karşılaştığını söylüyor.)

309. Bele ki, ruhun ne olduğuna dair müsbet olan bütün keşfiyyat tecrübi psixologiyaya girmiş ve insanlar uzun zamanlar ruhda mücerred ve müsteqil bir varlıq tapmışlar. (CM-E-602), (Öyle ki ruhun ne olduğuna dair tüm olumlu keşifler deneysel psikolojiye girmiş ve insanlar uzun zamandır ruhta soyut ve bağımsız bir varlık bulmuşlardır.)

310. Bele ki, Türkistan şahzadesinin başında tac olmağı yanlıştır. (CM-E-603), (Öyle ki bir Türkistan şehzadesinin başına taç takması yanlış.)

311. Hele siz bunu unutmayın **ki**, xestexananın baş doktorunun kebinli arvadı da var. (CM-E-604), (Ve hastanenin başhekiminin de nikahlı bir eşi olduğunu unutmayın.)

312. Deyin **ki**, biz de sesimizi kesek. (CM-E-605), (Söyleyin ki sesimizi keselim.)

313. Zenn edirem **ki**, burada belke ele ağlamaq lazımdır. (CM-E-607), (Bence belki burada ağlamalıyız.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EDAT

3.1. Edatların Anlamlarına Göre Türleri

Edatlar anlamlarına göre 7 gruba ayrılır.

1. Pekiştirme-Güclendirici Edatlar;
2. Belirli, Açıklayıcı Edatlar;
3. Kısıtlayıcı Edatlar;
4. Soru Edatları;
5. Emir Edatları;
6. Arzu Edatları;
7. Tasdiklik ve Olumsuzluk Edatları.

3.1.1. Pekiştirme Edatları

"Ca/ce, oldukça, lap, da/de, ha"

"*Ca/ce*" edatları, bir sıfattan ziyade bir sonek olarak gelişen bir edattır.

"*Oldukça*" ve "*en*" güçlendirici edatları, sözdizimsel olarak üretilen en üstünlük derecesinin ana göstergeleridir.

Qız **olduqca** gözel idi. (Kız çok güzeldi.)

Dünyada **en** büyük xeyir elm, en böyük şer nadanlıqdır. (Dünyadaki en büyük nimet bilimdir, en büyük bela cehalettir.)

"*Lap*" edatı hem yazılı hem sözlü konuşmamızda da kullanılmaktadır.

Siz baltanı **lap** kökünden vurdunuz. (Baltayı kökünden vurdunuz.)

"*Da/de*" daha çok pekiştirici bir edat olarak kullanılmaktadır.

Qızım, qelemi al **da**! (Kızım, kalemi al artık!)

Bu edat bazen katılım bağlaçları (*da/de*) ile karşılaştırılır. Bununla birlikte, "*da/de*" bağlaç olarak kullanıldığında, katılımcının içeriğini gösterirken, yalnızca bir edat olarak anlamı pekiştirmeye himzet ettiği unutulmamalıdır.

Onların dalınca Erkinaz xanım **da** çıxdı. (Erkinaz hanım onları takip etti.) – Bağlaç

Sesi olmasa **da**, avazı üreye yatan idi. (Sesi olmamasına rağmen sesi kalbindeydi.) –Edat

Diğer güçlendirici edatların gelişim noktalarına odaklanarak örnekler gösterelim.

Duyub ayrılığı çırpınır ürek, **axı** biz ayrılmaz sirdaşlar idik. (Ayrılığı hisset, kalp atıyor, sonuçta biz ayrılmaz arkadaştık.)

Daha menden sevgi umma ezizim, bu dünyanın qara daşı göyermez. (Beni daha çok sev sevgili ümmetim, bu dünyanın kara taşı maviye dönmeyecek.)

Artıq yavaş-yavaş açılır seher, zülmet çadırını çekir semadan. (Yavaş yavaş şafak açılıyor, karanlığın çadırı gökten çekiliyor.)

Hetta öz kölgeni de yaxın bilme özüne. (Kendi gölgeni bime kendine yakın bilme.)

"*Ha*" edatının hem pekiştirici hem de emredici bir kural olarak kullanıldığında dikkat edilmelidir. Aralarında ayrım yapmak için, "*ha*" edatı yüklemin komut fiilleriyle işlendiğinde zorunlu bir fiil olarak işlendiğini bilmek önemlidir. Örneğin:

Bu işi bir men **ha** görmemişem. (Bunu hiç yapmadım.) –Pekiştirme edatı

Sabah mütleq gel **ha**! (Kesinlikle yarın gel ha!) –Emir edatı.

3.1.2. Belirli, Açıklayıcı Edatlar

"Ele, mehz, esl"

Küçük farklılıklar hesaba katılmazsa, dilbiliminde edatların tanımlanmasında ciddi bir anlaşılmazlık yoktur. Örneğin:

Ele men özüm de onu dile tutacağam. (Onunla kendim konuşurum.)

Mehz o axşam Esmer uşaqlıq illerinin uzun hörüklerini kesdirmişdi. (Esmer çocukluğunun uzun örgülerini o akşam kesdirmişti.)

3.1.3. Kısıtlayıcı, Sınırlayıcı Edatlar

"Yalnız, ancak, tek, tekçe, bir, bircе"

Bu edatların bir cümleye getirdiği anlam yükü, herhangi bir fikrin sınırlandırılmasıyla ilgilidir. Kısıtlayıcı edatlardan "*yalnız*, *tek*, *tekçe*" -zarf, "*bir, bircе*" edatı –say, "*ancak*" edatı ise karşılaştırmalı bir bağlaçla birlikte gramatik bir eş addır. Yukarıdaki edatların cümleye kısıtlayıcı bir içerik verirken edat olarak kabul edilmesi gerektiğini unutmamak önemlidir. Örneğin:

Bircе kiçik oğlum dörd il mektebe getdi. (En küçük oğlum dört yıl okula gitti.)

Bir onlardakı cesarete bax! (Cesaretlerine bakın!)

O **yalnız** indi qonağını arxayınlıqla gözden keçirdi. (Ancak şimdi misafirine güvenle baktı.)

3.1.4. Soru Edatları

"Göresen, bes, beyem, meger, yoksa, yani, -ki, -mı/-mi/-mu/-mü "

Soru cümlesinin oluşturulmasında soru edatları soru edatları önemli bir rol oynar. En sık sorulan sorulardan biri de "*-mı/-mi/-mu/-mü*" edatıdır. Bu edat hemen hemen tüm Türk dillerinde uygulanmaktadır ve Türkçe hariç kelimenin yanına yazılmıştır. "*-Mı/-mi/-mu/-mü*" soru edatı, "*da/de*" ile birlikte kullanıldığında ayrıca yazılır. Örneğin:

Sen de **mi** işe gecikmişdin? (İşe geç kaldın mı?)

Soru edatlarının işlendiği yerlere dikkat edelim.

Banka müraciet ede bilerik**mi**? (Bankaya başvura bilirmiyiz?)

Yeni sizi heç bayram günlerinde tebrik etmirler? (Yani bayramlarda seni hiç tebrik etmiyorlar mı?)

Bes hanı bu esrin öz Koroğlusu? (Bu yüzyılın Köroğlu'su nerede?)

Meger varmı feleyin xoşbext etdiyi adam? (Mutlu olan var mı?)

Bazen bir cümleye iki soru dahil edilir. Örneğin:

Kimler **ki** çekir zehmet, **meger** taparmı illet? (Zahmet çeken hiç bela bulur mu?)

Not: "*Bes* (*kifayet*) " kelimesi "*yeterli*" anlamında kullanıldığında, edat değildir. Örneğin:

Besdir bu ömürlük xecalet mene. (Bu utanç bir ömür bana yeter.)

3.1.5. Emir Edatı

"Di, qoy, bax, gör, görüm, görek, gel, gelin, gelsene, -sana/-sene, ha"

Bu edatlar, emir cümlelerinin bir parçası olarak hareket eder. Bu edatların çoğu, emir biçimindeki fiilleri eşanlamlıdır. Fiilin emir kipi ile eşanlamlı olan ve aynı zamanda fiilin emir kipinden izole edildiğine inanılan *"qoy (izin)"* edatı Azerbaycan Türkçesinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu edatın anlamı, kendisinden sonra gelen bağımsız fiile çok bağlı olduğu için farklı anlam grupları ile açıklanmıştır. Azerbaycan dil literatüründe "*qoy (izin)*" edatı, "*Azerbaycan Dilinin Grameri*" kitabında "*duygusal bir ton yaratan*" edat grubuna dahil edilmiştir.

Bununla birlikte, daha önce de belirttiğimiz gibi, "*qoy (izin ver)*" fiilinden sonra gelen fiilin çeşitli biçimleriyle bağlantılı olarak *"emir, istek, çağrı, teşvik"* vb. anlam tonlarını ifade etmeye hizmet eder.

Qoy qızların üzü gün kimi gülsün. (Kızların güneş gibi gülümsemesine izin ver.)

Qoy işlerimi sahmana salım, seni de özümle şehere aparacağam. (İşlerimi yoluna koymama izin verin, ben de sizi şehre götüreyim.)

Cümle içindeki emir edatlarının işlenme noktalarına dikkat delim.

Di hazırlaş, menim gözümün işığı. (Hazır ol gözlerimin işığı.)

Gör utanmaz bu gün gönderdiyi mektubunda ne yazır. (Bugün gönderdiği mektupta utanmadan ne yazdığını görün.)

Daha önce de belirttiğimiz gibi, bazı zorunlu fiiller, hem edat hem de konuşmanın ana kısmı olan fiil olarak işlenir. Bahsettiğimiz edatlar bunlardır: *"Qoy, qoyun, gel, gelin, bax, görüm, görün, görek"* vb.

Yukarıdaki kelimeler emirin içeriğine sahip olduğunda, sözdizimsel soruyu cevaplamıyorlarsa edat, sözdizimsel soruyu cevaplıyorlarsa konuşmanın ana kısmı olan fiil olarak tanımlanmalıdır.

Qoy gülüm gelsin, ay nene. (Gülümün gelmesine izin ver, ay nene.) –Edat.

Defteri yerine **qoy**. (Defteri yerine bırak.) –Fiil.

Bax men bilirem ki, sen doktor Kerimovun nevesisen. (Bakın, Dr. Kerimov'un torunu olduğunuzu biliyorum.) – Edat.

Arzuya **bax**, sevgilim, tellerinden incemi? (Arzuya bak sevgilim, tellerinden daha ince.)- Fiil.

3.1.6. Arzu Edatları

"Kaş, kaş ki, teki, barı, birce, gerek, ne ola"

Arzu edatlarından en yaygın olanı "*kaş*" edatıdır. Farsça kökenli "*kaş*" edatı cümlede arzu anlamı taşımaktadır.

Kaş onu da göre bileydim. (Keşke onu görebilseydim.)

Kaş Allah menim de sözümü eşideydi. (Keşke Tanrı beni duysaydı.)

"*Kaş*" ve "*ki*" edatları, yapısal edat oluşturmak için birlikte işlenir. Örneğin:

Kaş ki sene deyen olaydı. (Keşke bunu söylemiş olsaydın.)

"Kaş" edatının kullanıldığı cümlelerin çoğunun yüklemi, filin istek ve emir şeklindedir.

“Teki, barı, gerek, ne ola” edatları da konuşmamızda yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin:

Eyb etmez uçuşda yıxılsın bir an, **teki** demesinler qanadsız quşdur. (Uçarken düşmekten bir an bile zarar gelmez, teki kanatsız bir kuş söylemesinler.)

Barı birce saatlıq debdebe şövqünü at. (Bari, bir saat lüksün heyecanını yaşayın.)

Seher de, axşam da düşünürem ki, **gerek** düşünmeyim heç zaman seni. (Sabah ve akşam

seni düşünüyorum, sanırım seni asla düşünmemeliyim.)

Ne ola göresen toyumuzu sen! (Ne olursa olsun, düğünümüzü görmelisin!)

3.1.7. Olumluluk ve Olumsuzluk Edatları

“Yox, esla, heç, heç de”

Bize göre, olumluluk ve olumsuzluk edatlarını ayrı-ayrı gruplaştırmaya gerek yok. Sayıca az oldukları ve birbirilerine negatif oldukları için birlikte daha iyi anlaşılırlar.

Bir cümledeki olumlu ve olumsuz ifadelerin temel işlevi, herhangi bir fikrin onaylanmasını veya reddedilmesini sağlamaktır. Örneklere dikkat edelim:

Beli, Yeter bu defe daha çox pambıq yığmışdı. (Evet, Yeter bu sefer çok pamuk topladı.)

Xeyr, ölmemişem, helelik sağam, indi men ölümle çarpışacağam. (Hayır, ölmedim, iyiyim, şimdi ölümle yüzleşeceğim.)

Esla biz inana bilmerik ki, Pehlevan Mehemmedin qızı bele nankorluq etsin. (Asla, Pehlivan Muhammed’in kızının bu kadar nankör olduğuna inanamayız.)

3.2. Edatlarda Çok İşlevlilik

“Ele, bele, nece, ne” sözleri edat ve zamir gibi.

Abdulla ona ayrılmış otaqda **ele** paltarlı uzanıb sehere qeder gözünü yummadı. (Abdullah odasında kiyafetleri içinde yattı ve sabaha kadar gözlerini kapatmadı.) –Edat.

Dünyada **ele** bir şey yoxdur ki, aralarında soyuqluq yarada bilsin. (Dünyada onların arasını bozacak hiçbir şey yok.) –Zamir.

Könlü ve sözü bir olmayan insanın yüz dili olsa **bele** o yene dilsiz sayılır. (Kalbi olan ve sözü olmayan bir insanın yüz dili olsa bile, yine de aptal kabul edilir.) –Edat.

Elesger qurbandır **bele** geline, Sona kimi cumub eşqin gözüne. (Elesger kurban olsun böyle geline, Sona gibi aşk gölüne gelmiş.) –Zamir.

O günler **ne** gözel günler idi. (O günler ne güzel günlerdi.) –Edat.

O, gencliye mexsus **ne** varsa, hamısını özünde eks etdirmeye çalışırdı. (Gençliye ait olan her şeyi yansıtmaya çalıştı.) –Zamir.

"Yalnız, tek" sözleri edat, sıfat, say ve zarf gibi.

Yalnız o tayda, meşelerden uzaqlarda, dağların başı üstünde topa-topa ağ buludlar dolaşırdı. (Ancak o zaman, ormanlardan uzakta, dağların tepesinde beyaz bulutlar yığıldı.) –Edat.

Yalnız ve kömeksiz qadını xalqa incesenet öyretdiyi üçün sürgün etmek olarmı? (Yalnız ve çaresiz bir kadını halka sanat öyrettiği için sürgün etmek mümkün müdür?) –Sıfat.

Tek özünü görürsen sen bu dünyada. (Kendini bu dünyada yalnız görüyorsun.) –Edat.

Heftenin **tek** günleri işde olurdu. (Haftanın sadece bir günü işte olacaktı.) –Sıfat .

Od vurmasa qabda su daşa bilmez, quş da **tek** qanadla dağ aşa bilmez. (Ateş olmadan su bir kapta akamaz ve bir kuş tek kanatla bir dağı geçemez.) –Say.

Medine xanım istirahete hemişe **tek** gedirdi. (Medine hanım tatile her zaman yalnız başına çıkardı.) –Zarf.

"Birce, bir" sözleri hem edat hem say gibi.

Müxtelif sebeplere göre heç biri ola bilmez, **birce** Ceyhundan başqa. (Çeşitli nedenlerle Ceyhun dışında kimse yapamaz.) –Edat.

Sönüb gedeceyem, bu daş, bu torpaq, **birce** lepirimi yaşatmayacaq. (Çıkıp gideceğim, bu taş, bu topraklar, tek bir izimi yaşatmayacak.) –Say.

Bir meni başa sal görüm, bu ne meseledir? (Bu sorunun ne olduğunu bana açıklar mısın?) –Edat.

Bir ocaq sönende bir tifaq itir. (Bir ocak söndüğünde, bir birlik kaybolur.) –Say.

"Artıq, yaman, düz, esl" sözleri hem edat, hem sıfat, hem zarf gibi.

Deyişdi dünyanın köhne ehvalı, **artıq** bu adetler qocaldı, getdi. (Dünyanın eski hali değişti, bu alışkanlıklar eskidi ve gitti.) –Edat.

Artıq tamah baş yarar. (Açgözlük baş yarar.) –Sıfat.

Yaman darıxmışam. (Seni çok özlemişi.) –Edat.

Yaman günün ömrü az olar. (Kötü günün ömrü kısa olacak.) –Sıfat.

Düz bir hefte dersde ancaq riyaziyyatla meşğul olduq. (Sınıfta sadece bir hafta matematik yaptık.) –Edat.

Qoca ki öz fikrini merdane, şax söyledi, **düz** sözü meğrur şaha bir az eser eyledi. (Yaşlı adam zihnini cesurca konuştu, doğru söz gururlu krala biraz iş çıkardı.) –Sıfat.

Düz demiremse, emr et, meni dara çeksinler. (Düzgün söylemezsem bana işkence etmelerini emredin.) –Zarf.

Esl düşündüyüm de bu idi. (Ben de öyle düşünmüştüm.) –Edat.

Her kes **esl** qiymetini biler onda. (O zaman herkes gerçek değerini bilir.) –Sıfat.

"Bax (bak), gör, gel, gelin, qoy(koy), qoyun" sözleri hem edat hem fiil gibi.

Bax o sızıldayan ağacı görürsenmi? Oduncu baltanı onun gövdesinde qoyub gedib. (Şu uğultulu ağacı görüyor musun? Oduncu baltayı gövdesinde bıraktı.) –Edat.

Bax o gözlere, yaxşı bax ve özün özünden qaçma. (Şu gözlerin içine bak, iyice bak ve kendinden bakma.) –Fiil.

Gör ne deyir, o göz, o qaş. (O göz, o kaş ne söylüyor, ona bak.) –Edat.

Yaxşısı budur, get öz gözlerinle **gör**. (Gidip kendi gözlerinle görmek daha iyi.) –Fiil.

Gel seninle hemdem olaq. (Hadi seninle olalım.) – Edat.

Dünyaya sen ümman hevesiyle **gel**. (Okyanusun tutkusuyla dünyaya gel.) –Fiil.

Gelin temiz ürekleri qoruyaq. (Gelin saf kalpleri koruyalım.) –Edat.

Bize qonaq **gelin**. (Bizi ziyaret gel.) –Fiil.

Qoy menimle qalsın bu xatireler. (Kalemi masanın üzerine koy.) –Fiil.

"Yoxsa, ki, da/de, ancaq, hetta" sözleri hem edat hem bağlaç.

Sen **ki** bunu bilirdin. (Bunu biliyordun.) Edat.

Ayten dedi **ki**, Nazlı xanım mehriban insandır. (Ayten, Nazlı hanım'ın iyi bir insan olduğunu söyledi.) –Bağlaç.

İnsanlar qalırsa **da**, insanlıq mehv olubdur. (İnsanlar kalmasına rağmen, insanlık yok oldu.) –Edat.

En çox sevdiğim müğenniler arasında Tarkan **da** var. (Tarkan en çok sevdiğim şarkıcılardan biridir.) –Bağlaç.

Senin deyerini **ancaq** men bilirem. (Değerini sadece ben biliyorum.) –Edat.

İlyas bacardıqca sakit danışmağa çalışırdı, **ancaq** bacarmadı. (İlyas olabildiğince sessiz konuşmaya çalıştı ama yapamadı.) –Bağlaç.

Hetta menim özüm de bele bir qorxmaz adamı seve bilerem. (Ben bile bu kadar korkusuz bir adamı sevebilirim.) –Edat.

Her kesin özünü feda etmesini izleyenler ve **hetta** isteyenler var. (Herkesin kendini feda etmesini, izleyenler ve hatta isteyenler var.) –Bağlaç.

3.3. Edatların Yazılışı

Mevcut yazım kurallarına göre çoğu edatlar ayrı yazılır.

"Kaş, di, qoy, ki, hatta, daha, artık, meger, bes, barı, gerek" .

Edatların belirli bir bölümü uyum yasasına göre ona bitişik olarak oluşturulur ve yazılır.

"-Ca/-ce" edatı;

Eyleşib rahat**ca** menzilimizde, yazırıq biz de. (Evimizde rahat oturarak yazıyoruz.)

"-Sana/-sene" edatı;

Gel**sene** bir mexmeri çay vuraq. (Gelirsen kadife çay vuraq.)

"-Mı/-mi/-mu/-mü" edatı;

Kasıb, sen de **mi** özünü bir insan sanırsan? (Fakir, kendini bir insan olarak görüyor musun?)

"Evet ve hayır" edatları cümlenin başında geldiğinde ondan sonra virgül konur, ortada geldiğinde her iki tarafta, sonda geldiğinde önce virgül konur.

Bilirik, **beli,** mesele bize aydındır. (Biliyoruz, evet, mesele bizim için açık.)

Xeyr, men kend işlerine baxa bilmerem. (Hayır, köy işlerine bakamam.)

Bu edatlar söz-cümle şeklinde kullanıldığında, tonlamaya bağlı olarak nokta, soru veya ünlem işareti gelir.

Camaat hele yaylağa köçmeyib ki? **Xeyr**. (İnsanlar yaylağa taşınmadı mı? Hayır.)

"Bes, meger, yani, -mı/-mi/-mu/-mü, axı, göresen" edatlarının kullanıldığı cümlelerin sonuna soru işareti konulmalıdır.

Göresen neçedir dünyanın yaşı? (Acaba dünya kaç yaşında?)

Axı biz neylemiştik? (Biz ne yaptık?)

3.4. Edatların Anlam Türlerine Ait Örnekler

(Celil Memmedquluzade'nin eserlerinden örnekler.)

Pekiştirme, Güçlendirici Edatlar

"Axı, en, lap, düz, nece, daha, olduqca, da, de, ki, artıq, ne, ha, hetta, eceb, -ca/-ce"

1. Bu, kendimizin pisliyine delalet elemez **ki**! (CM-DKE-42), (Bu, köyümüzün kötülüğünün bir işareti değil!)

2. Biz demeklikle qebul olmayacaq **ki**! (CM-DKE-49), (Söylediklerimiz kabul edilmeyecek!)

3. Heç kes getmedi onun görüşüne, daha bu müselmançılıq olmadı **ki**! (CM-DKE-49), (Onun toplantısına kimse gitmedi, artık Müslüman değildi!)

4. Sonra daha men senin üzüne baxmaram **ki**! (CM-DKE-49), (O zaman artık yüzüne bakmayacağım!)

5. Daha ne tövrü var **ki**! (CM-DKE-55), (Daha ne!)

6. Çıxdı eşikde özge söz danışdı, daha onda kişilik sifeti qalmadı **ki**! (CM-DKE-57), (Dışarı çıktı ve kapının önünde başka bir şey söyledi ve yüzü yoktu!)

7. Artıq leyaqetli adamsan. (CM-DKE-57), (Sen zaten layık bir adamsın.)

8. Keşf edeceyem, **lap** asan vechle keşf edeceyem. (CM-DKE-58), (Keşfedeceğim, çok kolay keşfedeceğim.)

9. Daha senin menim üstüme çığırmağın **lap** artıqdı. (CM-DKE-60), (Bana bağırman çok fazlaydı.)

10. Men ne deyirem **ki**! (CM-DKE-60), (Ne söyleyebilirim!)

11. Menim indi zehmetim **lap** çox oldu. (CM-DKE-60), (Şimdi çok sorunum var.)

12. Qardaşım, bu qend **lap** yaxşı qenddir. (CM-DKE-61), (Kardeşim, bu çok güzel bir şeker.)

13. Bu belanı getirib qatmısan tövleye, biz tenge doyduq **ki**! (CM-DKE-62), (Bu belayı ahıra sen getirdin, tenge doluyuz!)

14. Axı menim ulağım sakit ulağdı. (CM-DKE-62), (Ne de olsa eşeğim sessiz bir eşekti.)

15. Bir sözünü mene de görüm, **axı** ne olubdu? (CM-DKE-62), (Bana bir şey söyle, ne oldu?)

16. Hava **lap** qaranlıqlayır. (CM-DKE-63), (Hava çok karanlık.)

17. Kerbelayı Cefer emi, sen **lap** nainsaf adamsan. (CM-DKE-65), (Kerbela Cafer amca, çok sahtekar birisin.)

18. Bunlar oldular **lap** sedaqetli dost ve lap yavıq qohum. (CM-DKE-71), (Çok sadık arkadaşlar ve yakın akraba oldular.)

19. Xudayar bey Zeynebden hele ümidini **lap** kesmedi. (CM-DKE-72), (Hudayar bey, Zeynep'den umutsuzluğa kapılmadı.)

20. Veliqulu nişanlısına **lap** aşiq olmuşdu, artıq mehebbeti var. (CM-DKE-72), (Veligulu nişanlısına aşıktı, zaten aşkı var.)

21. **Axı** men senden söz xeber alıram. (CM-DKE-74), (Sonuçta senden duyuyorum.)

22. Gülsümün men vekili deyilem **ki**! (CM-DKE-74), (Gülsüm ben avukat değilim!)

23. **Daha** ne deyecekdim? (CM-DKE-74), (Daha ne diyebilirim?)

24. **Axı** sen menim oğlumsan. (CM-DKE-75), (Sonuçta sen benim oğlumsun.)

25. **Axı** bir sen menim üreyimi sıxma ki, men de senin üreyini sıxmayım. (CM-DKE-75), (Benim için üzülme ve senin için üzülmeyeceğim.)

26. Xudayar beyin Mehemedhesen emiyle düşmençiliyi yoxdur **ki**! (CM-DKE-77), (Hudayar beyle Muhammed Hasan amca düşman değil!)

27. **Axı**, emi, men daha neyleyim? (CM-DKE-80), (Sonuçta, amca, başka ne yapabilirim?)

28. **Daha** menim elimden ne gelir ki? (CM-DKE-80), (Başka ne yapabilirim!)

29. **Axı** sen niye erinin şlerine qarışırsan? (CM-DKE-81), (Neden kocanızın işlerine karışıyorsunuz?)

30. Qasımeli gelib durdu Xudayar beyin **lap** qabağında. (CM-DKE-81), (Kasım Ali geldi ve Hudayar bey'in önünde durdu.)

31. Sen **axı** özün bilirdin ki, men geleceyem. (CM-DKE-81), (Biliyorsun geleceğim.)

32. Men **axı** bilirem onun derdi nedir. (CM-DKE-81), (Ne hakkında konuştuğunu biliyorum.)

33. Evlenmek isteseydim, indiye kimi evlenmişdim **de**! (CM-DKE-82), (Evlenmek isteseydim, şimdiye kadar evlenmiş olurdum!)

34. Men **daha** heç vaxt seninle otura bilmerem! (CM-DKE-82), (Seninle bir daha asla oturmam!)

35. **Daha** Xudayar beye pul lazım deyil. (CM-DKE-84), (Artık Hudayar beyin paraya ihtiyacı yok.)

36. Zeyneb istese ona **lap** yaxşı herif ola biler. (CM-DKE-84), (Zeynep isterse çok iyi bir eş olabilir.)

37. Axı o övret xalqın kebinli övretidir. (CM-DKE-85), (Ama o başkasının nikahlı karısı.)

38. Oğlan **daha** da şiddet eledi. (CM-DKE-87), (Çocuk daha da şiddet etti.)

39. Doğru deyir **de**! (CM--89), (O haklı!)

40. Öz eşşeyimdir, özüm de verdim **da**! (CM-DKE-89), (Bu benim kendi eşeğim ve onu kendim verdim.)

41. Daha bir şey demeyib, qaçdı sürünün dalınca. (CM-DKE-91), (Başka bir şey söylemeden sürünün peşinden koştu.)

42. İzzet, **axı** men bir ağlamaq sedası eşitdim, sen idin ağlayan? (CM-DKE-93), (İzzet bir ağlama sesi duydum, ağlayan sen miydin?)

43. Axı mene niye deyirsen, oğluna de da. (CM-DKE-96), (Bunu bana değil oğluna sor.)

44. İzzet **lap** hirslenib, üzünü tutdu Mehemmedhesen emiye semt. (CM-DKE-97), (İzzet çok sinirlendi ve yüzünü Muhammed Hasan amca'ya çevirdi.)

45. Axı qazı ağa, men bu qürbet vilayetde kimi tanıyıram ki, gedib tapıb getirem? (CM- DKE-100), (Sonuçta gazi ağa, bu yabancı memlekette gidip onu bulabileceğimi nereden bileyim?)

46. Lap arxayın olun ve gedin. (CM-DKE-101), (Emin ol ve git.)

47. Bunu **lap** meslehetli iş görürem. (CM-DKE-102), (Çok profesyonelce yaparım.)

48. Eşşekden ötrü **lap** meettelem. (CM-DKE-103), (Eşşek yüzünden şaşırdım.)

49. Bunun indi ulağının başına bu iş geldi, **axı** aşkar şeydir bu eşşeyin başına bir şey gelse, axı o, Kerbelayı ziyaretinden qalacaq. (CM-DKE-104), (Şimdi eşeğinin başında bela var, çünkü bu eşeğe bir şey olursa Kerbela'ya gidemeyeceği açık.)

50. Mehemmedhesen emi **lap** karıxdı ve bilmedi ne desin. (CM-DKE-105), (Muhammed Hasan amca'nın kafası karışmıştı ve ne diyeceğini bilemiyordu.)

51. Axı sabah züvvar çıxır. (CM-DKE-106), (Sonuçta, yarın bir hac olacak.)

52. Daha Mehemmedhesen eminin şeherde bir işi-gücü yoxdur. (CM-DKE-107), (Muhammed Hasan amca'nın şehirde işi gücü yok.)

53. Her bir işini qurtardı ve **lap** arxayınladı. (CM-DKE-107), (Her şeyi bitirdi ve kendine çok güveniyordu.)

54. Niye getmirsen **ki**? (CM-DKE-110), (Neden gitmiyorsun?)

55. Bacı, **axı** sen işi o yere niye getirirsen ki, oğlun sene ağ olsun? (CM-DKE-111), (Abla, oğlunun seni dinlemediği bir yere neden işi getiriyorsun?)

56. Lap yeqin ele ve ağlını yığ başına! (CM-DKE-112), (Emin ol ve aklını başına topla!)

57. İsteyirsen ki, seni sürüye-sürüye aparalar, **qoy** aparsınlar, daha sözüm yoxdur. (CM- DKE-113), (Sürüklenmek istiyorsan başka sözüm yok.)

58. Bir aydan sonra özüme toy edib, **daha** sene ana demeyeceyem. (CM-DKE-114), (Bir ay içinde evleneceğim ve sana bir daha anne demeyeceğim.)

59. Zeyneb bucaqda ayaq üste durmaqdan **lap** yoruldu. (CM-DKE-114), (Zeynep köşede durmaktan bıktı.)

60. Almayacaqsansa **qoy** gedim, meni avara eleme. (CM-DKE-116), (Eğer almayacaksan, bırak gideyim, beni rahatsız etme.)

61. Başladı yalvarmağa ki, eşşeyi alsın, **daha** onu döymesin. (CM-DKE-117), (Eşeği alıp onu dövmeyi bırakması için yalvarmaya başladı.)

62. Ağlamaqdan gözleri **lap** tutulubdu. (CM-DKE-119), (Gözleri ağlamaktan kör oldu.)

63. İndi Zeynebin işi **daha** pis yere gelib çatdı. (CM-DKE-121), (Şimdi Zeyneb'in durumu daha da kötüleşti.)

64. Xudayar beye evlenmek **lap** vacib oldu. (CM-DKE-121), (Hudayar bey ile evlenmek çok önemliydi.)

65. Cavab verdi ki, **daha** naxoşun ehvalı yaxşıdır. (CM-DKE-122), (Hastanın durumunun daha iyi olduğunu söyledi.)

66. Novruzeli **daha** da ucadan cavab verdi. (CM-PK-124), (Nevruz Ali daha da yüksek sesle cevap verdi.)

67. Daha ona aşkar oldu ki, Novruzelinin başına bir iş geldi. (CM-PK-125), (Nevruz Ali'ye bir şey olduğu anlaşıldı.)

68. Hekim deyir ki, havanı deyişmek senden ötrü **lap** vacibdir. (CM-PK-125), (Doktor havayı değiştirmenin senin için çok önemli olduğunu söylüyor.)

69. Daha men heç zad bilmirem. (CM-PK-126), (Artık hiçbir şey bilmiyorum.)

70. Axı qurbanın olum, xan, özün gördün ki, ulağı ac qoydum getdim. (CM-PK-127), (Han kurban olayım, kendin gördün ki eşeği aç bıraktım.)

71. Bala Sultan bu defe **daha** qeyzlenib uca sesle dedi. (CM-KO-131), (Küçük Sultan bu sefer daha da sinirlendi ve yüksek sesle şöyle dedi.)

72. Bir mene deyin görüm ki, **axı** ne barede pıçıldaşırsınız. (CM-KO-131), (Söyle bana, ne hakkında fısıldıyorsun?)

73. İzin vermeyeceksiniz, **daha** ne söylemek! (CM-KO-131), (Bırakmayacaksın, daha ne diyeyim!)

74. Axı bir deyin görüm sözünüz nedir? (CM-KO-131), (Söyle bana, sözün nedir?)

75. Sultan ağa, **daha** bele fürset bir de ele düşmez! (CM-KO-132), (Sultan ağa böyle bir fırsat asla kaçmaz!)

76. Daha biz xam deyilik. (CM-KO-133), (Artık ham değiliz.)

77. Daha indi fikir elemek fayda olmaz. (CM-KO-135), (Artık düşünmek yardımcı olmuyor.)

78. Daha neden qorxursunuz? (CM-KO-136), (Başka neden korkuyorsun?)

79. Daha bu işlerin heç bir çaresi yoxdur! (CM-KO-137), (Bundan çıkış yok!)

80. Artıq teeccüb eledik ki, heç bir kesin yadına bir bele ehvalat gelmirdi. (CM-KO-139), (Şaşırtıcı bir şekilde, kimse böyle bir hikayeyi hatırlayamadı.)

81. Muğdusi bir az bikef oldu, **daha** ümidi yox idi ki, bekar usta tapa. (CM-UZ-140), (Muğdusi biraz keyifsizdi, tek bir usta bulma ümidi yoktu.)

82. Daha ne lazım zehmet çekmek ve vaxtı itirmek? (CM-UZ-142), (Rahatsız etmek ve zaman kaybetmek için başka ne gerekiyor?)

83. Daha senin ermeniden neyin artıqdır? (CM-UZ-144), (Senin Ermeniden başka farkın ne?)

84. Daha işi natamam qoymaq olmaz. (CM-UZ-148), (Daha fazla iş yarım bırakılamaz.)

85. Daha pulum yoxdur. (CM-İH-152), (Başka param yok.)

86. Axı özün görürdün ki, pulum yoxdur. (CM-İH-155), (Param olmadığını kendin gördün.)

87. Qazandığım ancaq evimizin xercini görür, **daha** o qeder qalmır ki, sene de gönderem. (CM-İH-157), (Kazandıklarım sadece evimizin maliyetini görüyor, size gönderebileceğim pek bir şey kalmadı.)

88. Axı İrandan buraya hürriyyet gelir. (CM-İH-160), (Sonuçta, özgürlük buraya İran'dan geliyor.)

89. Axı kim eşidib ki, o taydan bura hürriyyet gelir. (CM-İH-161), (Sonuçta, özgürlüğün o taraftan geldiğini kim duydu?)

90. Bilmedi **daha** kimin yanına getsin. (CM-İH-161), (Başka kime gideceğini bilmiyordu.)

91. Daha burada and içmekden başqa Kerbelayı Memmedelinin özge bir çaresi olmazdı. (CM-İH-164), (Kerbela Memmed Ali'nin burada yemin etmekten başka çaresi yoktur.)

92. Daha bilmirem merekenin axırı hara çatdı. (CM-İH-166), (Mevzunun sonu nereye ulaştı bilmiyorum.)

93. Axı, Kerbelayı Qasımın oğlu Ehmedin de gözleri ağrıyırdı. (CM-D-167), (Ne de olsa Kerbela Kasım'ın oğlu Ahmed'in gözü ağrıyordu.)

94. Anası **daha** qanın kesilmeyine bir çare tapmadı. (CM-D-167), (Annesi kanamayı durdurmanın bir yolunu bulamadı.)

95. Qasım oğlum, men senin işlerine **lap** meettelem. (CM-PH-170), (Kasım oğlum senin işlerine çok şaşırdım.)

96. Fatma xalanın bağırtısı **daha** onun qulaqlarına çatmadı. (CM-FH-173), (Fatma Teyze'nin çığlıkları artık kulaklarına ulaşmıyor.)

97. Qapını qıfıllayandan sonra **axı** arvad daha eşiye çıxa bilmez. (CM-FH-173), (Kapıyı kilitledikten sonra karısı artık dışarı çıkamaz.)

98. Atlar **daha** da ucadan başladılar kişnemeye. (CM-KB-177), (Atlar daha yüksek sesle kişnemeye başladı.)

99. Bir az keçdi, atlar **daha** da şiddetle başladılar çığırmağa. (CM-KB-177), (Bir süre sonra atlar daha çok bağırmaya başladı.)

100. Menim nökerim Kerbelayı Qasım **lap** biqeyretdi. (CM-KB-180), (Hizmetçim Kerbela Kasım çok şahsiyetsiz.)

101. Pristav xanımın gileyini başa düşenden sonra toyçulara çığırdı ki, **daha** çalmasınlar. (CM-KB-181), (İcra memuru hanımefendinin şikayetini anladıktan sonra müzisyenleri bir daha çalmamaya çağırdı.)

102. Yavaş-yavaş çaxırın buxarı qalxdı beyin başına ve **lap** axırda bey berk keflendi. (CM-KB-184), (Yavaşça şarabın buharı başına yükseldi ve sonunda beyefendi fazlasıyla neşelendi.)

103. Qurbaneli bey **daha** dinmedi ve xencerini atdı yere. (CM-KB-187), (Kurban Ali konuşmadı ve hançerini yere attı.)

104. Xanım, **daha** ne deyim? (CM-KB-189), (Hanımefendi, daha ne diyeyim?)

105. Gölün yanındakı Hacı Heyderin deyirmanı ve meşesi **daha** da aşkar görünürdü. (CM-KB-190), (Hacı Haydar'ın nehrin oradaki değirmeni ve ormanı daha da görünür oldu.)

106. Daha niye dururuq, qayıdaq gedek. (CM-KB-192), (Neden hala duruyoruz, hadi geri dönelim.)

107. Daha men matışkaynan bir evde oturmaram. (CM-TH-194), (Artık namussuz biriyle aynı evde durmam.)

108. Axı insaf deyil, men kasıb adamam, xana bir tövr erz ele quzunun üç manatını iltifat elesin. (CM-K-197), (Çünkü bu adil değil, ben fakir bir adamım, han'a söyleyin kuzunun üç manatını versin.)

109. Xan, utanıram demeye, **axı** o quzunun pulu indiye kimi qalır. (CM-K-199), (Han, söylemeye utanıyorum çünkü o kuzunun parası hala duruyor.)

110. Niye **axı** pulun indiye kimi qalıb? (CM-K-199), (Para neden hala orada?)

111. Arvada dedim ki, **daha** qonağımızın işi düzelib. (CM-MF-201), (Eşime misafirimizin işinin hallolduğunu söyledim.)

112. Daha meni şirin yuxudan bidar eleme! (CM-MF-201), (Beni bir daha uyandırma!)

113. Size her gün tut çırpıb versinler ki, **daha** geceler yuxunu özünüze haram edib, ağacdan tut derib yemeye möhtac olmayasınız. (CM-MF-202), (Sana her gün dutu silkeleyip versinler ki, geceleri seni uykuna haram katmadan ağaçtan dut toplayıp yemeye ihtiyacın olmasın.)

114. Metleb **daha lap** aşikar oldu. (CM-MF-203), (İş daha belirgin hale geldi.)

115. Daha ne elemek, qismet bele imiş. (CM-MF-203), (Başka ne yapalım, kader böyleydi.)

116. Daha arxayın idim ki, bu beş-on günü o da menim evimde rahat olacaq. (CM-MF-204), (Evinde beş ya da on gün rahat edeceğinden daha emindim.)

117. Daha qurtardı, daha hövselemin qederi o yere kimi idi. (CM-MF-204), (Daha bitti, sabrımın sınırı daha buraya kadardı.)

118. Bu beş nefer ağa bir az vaxtda bir-birine **daha** da mehriban olub başladılar şirin söhbete. (CM-N-205), (Kısa sürede bu beş adam birbirlerine daha da nazik davrandılar ve tatlı bir sohbete başladılar.)

119. Daha bundan **artıq** nöker mene bir söz demedi. (CM-N-206), (Hizmetçi bana tek kelime etmedi.)

120. Axı insanın ağlı var! (CM-N-206), (Sonuçta insanın bir aklı var!)

121. Kende gelene kimi menimki mene deyib, **lap** ölüb getmişem. (CM-N-207), (Köye gelene kadar canım çıktı ve neredeyse ölüyordum.)

122. Gördüm ki, **daha** heç bir iş tuta bilmirem. (CM-N-208), (Daha fazla iş yapamayacağımı gördüm.)

123. Daha burada bir özge danışıq ola bilmez. (CM-KA-209), (Burada başka konuşma olamaz.)

124. Men **lap** quruyub qaldım ve yavaşca Rzaquluya dedim. (CM-KA-211), (Çok şaşırdım ve yavaşça Rzagulu'ya söyledim .)

125. Uşaqların üreyini sıxma, **lap** seni arxayın eleyim. (CM-KA-212), (Çocukları üzmeyin, sizi temin ederim.)

126. Xermenler teze döyülürdü, yeni işin **lap** qızğın vaxtı idi. (CM-DKMek-214), (Harmanlar taze dövüldü, yani çok yoğun bir zamandı.)

127. Yanımızdakı kendliler indiki haletde **lap** qaldılar mat ve meettel. (CM-DKMek-216), (Yanımızdaki köylüler, şimdiki durumda şaşkın kaldılar.)

128. Daha bile bilmirem sonra ne oldu, ya ne olmadı. (CM-DKMek-217), (Daha sonra ne olduğunu veya olmadığını bile bilmiyorum.)

129. Hamı üzünü çönderdi Hacı Namazalının qapısına semt ve ses-seda **lap** kesildi. (CM-DKMek-218), (Hacı Namaz Ali'nin kapısına herkes üzünü döndü ve sesler kesildi.)

130. Daha yadımda qalmadı Hacı Namazalının heyetinden kim çıxdı mollalardan sonra. (CM-DKMek-219), (İmamlardan sonra Hacı Namaz Ali'nin evinden kimin çıktığını hatırlamıyorum.)

131. Daha dilmancın sebri çatmadı ve üzünü sol semte çönderib qlavanı çağırdı. (CM-DKMek-229), (Çevirmenin sabrı artık yetmiyordu ve yüzünü sola çevirip başkana seslendi.)

132. Dilmanc **daha** ucadan çağırdı. (CM-DKMek-229), (Tercüman daha yüksek sesle seslendi.)

133. Eger xencerini çıxarıb “yox” deyenin boynunu vursa, **daha** bilmirem ne olar. (CM-HT-234), (Hançeriini çekip “hayır” diyenin boynunu vururs a ne olur bilmiyorum.)

134. Peri arvad astanada ağzını yaşmaqla büküb, **daha** dinmez-söylemez qulaq asırdı. (CM-HT-235), (Peri kadın eşikte oturuyordu, ağzı açık, dikkatle dinliyordu.)

135. Men **daha** ora getmezdim. (CM-HT-236), (Artık oraya gitmezdim.)

136. Men **daha** ona qız veresi olmadım. (CM-Ka-238), (Artık ona kız vermedim.)

137. Daha bu adet oldu getdi. (CM-Ka-239), (Bu artık gelenek olmuş.)

138. Hemşerimi **daha** küçede görmedim. (CM-Zır-241), (Hemşehrimi artık sokakta görmedim.)

139. Elince çayında gün ele qızdı ki, **daha** buludlardan kölge umurduq. (CM-RK-248), (Elince nehrinde güneş o kadar sıcaktı ki bulutlardan daha fazla gölge görmeyi umduk.)

140. Meşedi Qulamhüseynin söhbetinin burasında men **daha** özümü sıxışdıra bilmedim ve berk güldüm. (CM-RK-249), (Burada Gulam Hüseyin’in konuşmasında kendimi daha fazla sıkamadım ve sesli güldüm.)

141. Balığı da teze-teze yeyesen, teze ki, olmadı-**daha** onun ne lezzeti? (CM-S-251), (Balığı tazeyken yeyin, taze olmazsa tadı nasıl olur?)

142. Qardaşlarım, **axı** bir mene deyin görüm, axı her dilin bir qanunu var. (CM-S-252), (Kardeşlerim söyleyin bana, çünkü her dilin bir kanunu vardır.)

143. Men **daha** teeccüb eledim ve soruşdum. (CM-YT-254), (Daha da şaşırdım ve sordum.)

144. Bunlar, **daha** çobanlar çaldığı sade yan tüteyi deyildiler. (CM-YT-254), (Bunlar artık çobanların çaldığı basit flüt değildi.)

145. Daha yorulub, bir qeder meyus oldum. (CM-YT-257), (Daha yorgun ve biraz hayal kırıklığına uğradım.)

146. Axı yan tüteyini minmek olmaz! (CM-YT-258), (Sonuçta flüte binemezsin!)

147. Professor cenabları **daha** özünü saxlaşdırmadı ve daha da ucadan qeh-qeh çekib Zeki efendiye dedi. (CM-ŞF-262), (Profesör efendileri kendini daha fazla tutmadı ve daha da yüksek sesle güldü ve Zeki efendi’ye dedi.)

148. Müderris Zeki efendi gülmekden ayrılandan sonra onu **artıq** orada görmediler. (CM-ŞF-263), (Müderris Zeki efendi gülerek gittikten sonra onu bir daha orada görmediler.)

149. Bu defe de uşaqlara **daha** bir söz demedim. (CM-SU-265), (Bu sefer çocuklara tek kelime etmedim.)

150. **Daha** Şireli qapıda görsenmedi. (CM-B-269), (Şirali artık kapıda görünmedi.)

151. Geri çönüb daşın birini tulladım Hacı Bayramın darvazasına ve qaçdım, **daha** da uzaqlaşdım. (CMB-270), (Geri döndüm ve Hacı Bayram'ın kapısına taşlardan birini attım ve kaçtım, daha uzağa.)

152. Burada Şireliden ele bir söz eşitdim ki, **daha** mecbur oldum dayanam ve ona cavab verem. (CM-B-271), (Burada Şirali'den durup ona cevap vermem gerektiğini söyleyen bir söz duydum.)

153. **Daha** da xoşbext adamlar var ki, bu buzlar onların yemekleri ve marojnalarına serf olunur. (CM-B-272), (Bu buzu yemeklerinde ve dondurmalarında kullanan daha da mutlu insanlar var.)

154. **Axı** müdir buraya yazır ki, bir şey yoxdur. (CM-H-274), (Çünkü yönetici burada hiçbir şey olmadığını yazıyor.)

155. Sen bir abırlı qoca kişisen, **daha** gelib getmekden yoruldun. (CM-H-274), (Sen saygıdeğer bir ihtiyarsın, gelip gitmekten bıktın.)

156. Şeylerin bir neçesi **daha** hambalların çiyninde idi. (CM-H-275), (Hamalların omuzlarında birkaç şey daha vardı.)

157. Bizi **daha** ele sala bilmezsiniz. (CM-H-275), (Artık bizimle dalga geçemezsin.)

158. Men **lap** çığıra-çığıra bunlara yalvardım. (CM-H-276), (Onlara yüksek sesle yalvardım.)

159. Bu şeylerden biz **lap** el çekdik. (CM-H-276), (Neredeyse bu şeylerden vazgeçiyorduk.)

160. İndi **daha** bu ehtiyat götürülübdür. (CM-H-277), (Şimdi bu rezerv yeniden alındı.)

161. Men gündüzler bulvarda gezib dolanıb axşamlar **daha** menzilime istirahete qayıdardım. (CM-BK-281), (Gündüzleri bulvarda yürür, akşamları dinlenmek için evime dönerdim.)

162. Men **daha** dinmedim. (CM-ŞB-289), (Daha konuşmadım.)

163. Axı ne olar ki, bizi başa salasan görek o kitabda yazılan sözlerin menası nedir. (CM-G-292), (Sonuçta bizi anlayabiliyorsan o kitapta yazan kelimelerin anlamlarını görebilirsin.)

164. Daha cavan telebe burada yox idi. (CM-G-293), (Daha genç bir öğrenci burada değildi.)

165. Ara qapı örtüldü ve Zeynebin sesini **daha** eşitmedik. (CM-G-295), (Kapı kapandı ve bir daha Zeyneb'in sesini duymadık.)

166. Bir neçe vaxt keçdi, **daha** Meşedi Rehim yadımdan çıxdı. (CM-BMR-296), (Aradan zaman geçti, yine Meşedi Rahim'i unuttum.)

167. Eve **lap** yaxınlaşdıq. (CM-BMR-298), (Eve yaklaştık.)

168. Men **daha** emoğlumun bu barede meslehetine ümidvar olmayıb, dedim atları sürek kend mektebine. (CM-Oİ-307), (Artık kuzenimin bu konudaki tavsiyesini beklemiyordum, atlarla köy okuluna gitmelerini söyledim.)

169. Özge bir ere getmeyince **daha** qabaqkı erine halal ola bilmez. (CM-İE-311), (Başka birisiyle evlenmedikçe eski eşine helal olmaz.)

170. Daha bilmirem dünyanın harasında idim. (CM-Y-315), (Dünyanın neresinde olduğumu bilmiyorum.)

171. Arvad durduğu yerde durub, **daha** bir yana hereket elemirdi. (CM-Y-315), (Karısı olduğu yerde durdu ve diğer tarafa geçmedi.)

172. Hicab çomağının altındayıq, **daha** bu qeder besdir, daha bu qeder kifayetdir. (CM-Kı-317), (Tesettür perdesi altındayız, daha fazlası yeterli, daha fazlasına son.)

173. Men bu işe **lap** meettel qalmışam. (CM-Kı-318), (Bu konuya çok şaşırdım.)

174. Bu il Jeleznovodskide yemek şeyleri **lap** müfte idi. (CM-U-320), (Bu yıl Jeleznovodsk'ta yemek türleri sanki bedavaydı.)

175. Sonra bilmedim ki, **daha** yetimim hara getdi. (CM-U-321), (Sonra yetimimin nereye gittiğini bilmiyordum.)

176. Ne sebebe qemgin oldum, bunu **daha** söylemek istemirem. (CM-U-323), (Neden üzgün olduğumu söylemek istemiyorum.)

177. Daha onu qaşqabaqlı görende men özüm de bidamağ oldum. (CM-İA-325), (Tekrar yüzünü buruşturduğunu görünce teklif vermeye karar verdim.)

178. Qardaş, men **axı** Sarı adı eşitmemişem. (CM-Sa-328), (Abi ben Sarı adını hiç duymadım.)

179. Ondan sonra **daha** o hamama yolum düşmedi. (CM-Sa-329), (Ondan sonra bir daha o banyoya gitmedim.)

180. Burada men özümü **lap** gücsüz ve zeif gördüm. (CM-Zel-331), (Buraya kendimi güçsüz ve zayıf buldum.)

181. Bura **daha** mehmanxanaya oxşamırdı. (CM-GB-333), (Artık bir otel gibi görünmüyordu.)

182. Men axırda arvada dedim ki, **daha** bizim yolumuzda onun zehmetine ehtiyac yoxdur ve daha bizim qeydimize qalmasın. (CM-GB-337), (Sonunda karıma artık bizim yolumuzda çalışmasınıa gerek olmadığını ve artık bizim tarafımızdan tescil edilmeyeceğini söyledim.)

183. Men tek elli sekkiz yaşlı bir adam üçün bu işlerin **daha** heç bir lezzeti yoxdur. (CM-GB-338), (Elli sekiz yaşındaki bir adam için bu işte daha fazla zevk yok.)

184. Eger aça bilmesem, **daha** menim üçün hemişe tapmaca kimi bir şey olacaq. (CM-GB-339), (Açamazsan hep bilmece gibi olacak benim için.)

185. Bir neçe ildir ki, hekim **daha** yay zamanı Xansaraya gelmir. (CM-AD-342), (Birkaç yıldır doktor yaz aylarında Hansaray'a gitmiyor.)

186. Bu dörd ilin müddetinde men **daha** vetenim hesab olunan Xansaray yaylağına köçmeye hesret qaldım. (CM-AD-347), (Bu dört yıl boyunca hala memleketim Hansaray yaylasına taşınmanın özlemini duydum.)

187. Soldan camaat bir hay-küy başladı ki, men **lap** meettel qaldım. (CM-AD-347), (Soldaki kalabalık bağırmaya başladı ve ben buna şaşırdım.)

188. Axı eger orada bir dustaq qalırsa, elbette ki, o orada qalmalıdır. (CM-T-349), (Çünkü burada bir mahkum kalırsa, orada kalmalıdır.)

189. Baxa bilmedim **daha** xecaletden. (CM-ÇD-360), (Utancımdan bakamadım.)

190. Daha men bilmirem ne eylemişem. (CM-ÇD-365), (Artık ne yaptığımı bilmiyorum.)

191. Ondan ne çıxacaq **ki**? (CM-KO-372), (İçinden ne çıkacak?)

192. Bir tedbirimiz yoxdur, **daha** ne baş ağrısı verek. (CM-KO-375), (Bir önlemimiz yok, daha başınızı ağrıtmayalım.)

193. Axı bu soyuqda gelmişiniz, bir stekan çay içmeye ne var? (CM-KO-378), (Ne de olsa bu soğukta geldin, bir bardak çay içelim mi?)

194. Bu gün dersini yaxşı bilmirsen, **daha** men de sene ders vermirem. (CM-Ö-384), (Bugün dersini iyi bilmiyorsun, sana yeni ders verememem.)

195. Yazıq ana, **daha** qüsse eleme, oğlun Kerbelayı Fetullah dirilib. (CM-Ö-390), (Zavallı anne, artık üzülme, oğlun Kerbela Fetullah dirildi.)

196. Daha ne deyim, ay qardaş? (CM-Ö-391), (Daha ne diyeyim kardeşim?)

197. Daha durmaq vaxtı deyil. (CM-Ö-392), (Artık durma zamanı değil.)

198. El içinde **lap** biabır olmuşuq. (CM-Ö-395), (Herkes içinde rezil olduk.)

199. Bu gede **lap** deli olub. (CM-Ö-397), (Bu adam delirmiş.)

200. Axı bir özüne yazığın gelsin. (CM-Ö-398), (Sonuçta kendine acı.)

201. Daha dayanma, tez ol! (CM-Ö-406), (Daha fazla durma, acele et!)

202. Kimdir deyen k, ölüler **daha** bu dünyaya qayıtmayacaqlar? (CM-Ö-409), (Ölülerin bu dünyaya dönmeyeceğini kim söylüyor?)

203. Qardaşım Hacı Rza beş ilden artıqdır ölüb, indi çürüyüb gedib, **daha** o nece dirilib gelib adam olacaq? (CM-Ö-412), (Abim Hacı Rza öleli beş yıl oldu, şimdi çürüdü, nasıl dirilip adam olabilir?)

204. Cenab Şeyx, **daha** menim sözüm yoxdur. (CM-Ö-413), (Sayın Şeyh, başka sözüm yok.)

205. Axı gerek başa düşesen ne deyirem. (CM-Ö-418), (Çünkü ne demek istediğimi anlamalısın.)

206. Daha bundan başqa bir şey yoxdur. (CM-Ö-418), (Başka bir şey yok.)

207. Daha sizin qapınıza penah getirmişem. (CM-Ö-420), (Kapına sığınak getirdim.)

208. Men hacının öhdesinden gele bilmirem, deyirem, **axı** bu telesikde iş olmaz. (CM-Ö-423), (Hacıy'la baş edemiyorum, diyorum çünkü böyle acil iş yapılmaz.)

209. Men seni **daha** adam yerine qoymuram. (CM-Ö-424), (Seni artık insan yerine koymuyorum.)

210. Axı ağıl kesmir ki, gözümüz ile gördüyümüz işlerin hamısı yalan çıxsın. (CM-Ö-425), (Çünkü gözlerimizle gördüğümüz her şeyin yalan söylenilmesi düşünülemez.)

211. Davanın hamısını Heseneliye tutdurmayıblar **ki**? (CM-Ö-431), (Bu kavgada Hasan Ali'yi yakalamadılar mı?)

212. Daha ondan berk, ondan sert bir şey dünyada yoxdur ve ola bilmez. (CM-Ö-441), (Dünyada bundan daha zor ve daha sert bir şey yok.)

213. Axı ne üste bu qeder savaşırsınız? (CM-Ö-443), (Neden bu kadar kavga ediyorsun?)

214. Daha o esrler keçibdir ki, qızı zorla istemediyi adama ere verirdiler. (CM-Ö-444), (Bir kızın istemediği biriyle evlenmeye zorlandığı günler geride kaldı.)

215. O **axı** heyvan deyil ki, yapışaq elinden. (CM-Ö-445), (O bir hayvan değil, bu yüzden elini tutalım.)

216. Menden soruş, deyim, **daha** ağbirçek arvad ne bilir, ne desin? (CM-Ö-448), (Bana sor, söyle bana, yaşlı kadın ne biliyor, ne söylesin?)

217. Sen **ki**, bunu qanmırsan. (CM-Ö-449), (Bunu anlamıyor musun?)

218. Daha bu barede yene söz danışan varsa, desin. (CM-Ö-451), (Başka birinin bu konuda sözü varsa, söylesin.)

219. Beyanatı tamam edek ve **daha** danışmağa ixtiyar vermeyek. (CM-Ö-455), (Açıklamayı tamamlayalım ve bir daha söz hakkı vermeyelim.)

220. Ana, **daha** bundan sonra qızını kime isteyirsen ver. (CM-Ö-458), (Anne kızını kime istersen ver artık.)

221. Ağacan, **daha** bunlardan savayı kitabım yoxdur. (CM-Ö-465), (Ağam, onlardan başka kitabım yok.)

222. Kitablarınızı görenden sonra, **daha** indi fikrimi deyişdim. (CM-Ö-466), (Kitaplarını götürdükten sonra fikrimi değiştirdim.)

223. Deyirdin **axı** azarlayırlar. (CM-Ö-470), (Hasta olduklarını söyledin.)

224. Onu oxusalar, **daha** savaşmazlar. (CM-Ö-472), (Okurlarsa artık kavga etmeyecekler.)

225. Men **daha** ne eleyem?! (CM-Ö-474), (Başka ne yapabilirim?)

226. Axı, bir oxu, görek, ne yazıblar. (CM-O-479), (Sonuçta bir oku bak ne yazmışlar.)

227. Axı, Kerimbeyov ile menim bir ele yaxınlığım yoxdur. (CM-O-479), (Ne de olsa Kerimbeyov'la ortak hiçbir yanımız yok.)

228. Ay qardaş, **axı** özgenin teleqrafını niye sene verirler? (CM-O-480), (Ah kardeşim neden sana başkasının telgrafını veriyorlar?)

229. Axı kimdir kende gelenler? (CM-O-482), (Sonuçta köye kim geldi?)

230. Axı bu qeder adam ne sebebe birden töküle kende? (CM-O-483), (Neden bu kadar çok insan aniden köye dökülüyor?)

231. Axı biz uşaq deyilik. (CM-O-484), (Sonuçta biz çocuk değiliz.)

232. Axı sizin ağlamağınız bicadır. (CM-O-493), (Senin ağlaman bir şey değil.)

233. Axı, nece adam olacaq? (CM-O-497), (Sonuçta, nasıl bir insan olacak?)

234. Daha burada gülmeyin yeri yoxdur. (CM-O-498), (Burada daha fazla gülmeye gerek yok.)

235. Axı "ot" sözünde iki ses var. (CM-O-501), (Çünkü "ot" kelimesinin iki sesi vardır.)

236. Daha niye gülürsünüz? (CM-O-502), (Neden gülüyorsun yine.)

237. Danabaş kendinin kişileri **lap** vehşi heyvan kimi olub. (CM-O-509), (Danabaş köyünün halkı vahşi hayvanlar gibiydi.)

238. Axı sen özün bir mülahize buyur. (CM-DY-522), (Sonuçta kendin hakkında karar veriyorsun.)

239. Daha burada bir özge söhbet ola bilmez. (CM-DY-524), (Burada daha fazla konuşma olamaz.)

240. Axı men hara gedim? (CM-DY-526), (Nereye gideyim?)

241. Axı men senin yanında oynadım, qorxuram acığın tuta. (CM-DY-527), (Çünkü seninle oyandım, korkarım kızacaksın.)

242. Axı sen ağıllamasan, imam seni bu suretde qebul elemez. (CM-DY-527), (Çünkü akıllı değilsen imam seni bu şekilde kabul etmez.)

243. Cavab ver **de**! (CM-DY-530), (Cevap ver!)

244. Bu bedbext **lap** deli olubdur. (CM-DY-534), (Bu talihsiz deli olmuş.)

245. Axı bu delini getirib buraya qatmısınız, bizim günahımız nedir? (CM-DY-537), (Sonuçta bu deliyi sen getirdin ve buraya koydun, bizim günahımız ne?)

246. Daha münaqişeye ne lüzum? (CM-DY-544), (Daha ne çatışmaya ihtiyaç var?)

247. Sen **ki**, bu camaatın dilini bilmirsen. (CM-DY-545), (Bu toplumun dilini biliyorsun.)

248. Daha men ne eleyim? (CM-Y-548), (Başka ne yapabilirim.)

249. Zorla xalqı çeke-çeke getire bilmerem **ki**? (CM-Y-548), (İnsanları sürüklemeye zorlayamaz mıyız?)

250. Daha qanmıram ki, ne isteyirsiniz? (CM-Y-549), (Artık inamıyorum, ne istiyorsun?)

251. Daha sene yalvaran yoxdur. (CM-E-557), (Daha sana yalvarmak yok.)

252. Teymur beyi sizin gözlemeyiniz **lap** ebesdir. (CM-E-558), (Teymur bey beklemeniz boşunadır.)

253. Daha burada ikiüzlülük lazım deyil. (CM-E-558), (Burada daha ikiyüzlülüğe gerek yok.)

254. Xala, **lap** doğruca deyirsen. (CM-E-560), (Teyze haklısın.)

255. Eşiden olsa, **daha** da yaxşı olar. (CM-E-561), (Duyarlarsa daha da iyi olacak.)

256. Yazıq qızdan **daha** ne isteyirler. (CM-E-562), (Zavallı bir kızdan daha ne isterler.)

257. Lap Molla Nesreddinin eşşek minmesine dönmüşük. (CM-E-563), (Nasrettin Hoca'nın eşeğe binmesine döndük.)

258. Daha baş saxlamağın ne faydası, men lap bezikmişem. (CM-E-565), (Başımı aşağıda tutmanın ne anlamı var, bıkmışım.)

259. Yox, **daha** biz er üzü görmerik. (CM-E-566), (Hayır, artık koca yüzü görmeyeceğiz.)

260. Herenin bir derdi var, ağlayır **da**. (CM-E-566), (Bir sorun var, ağlıyor.)

261. Axı bilmirem ki, o başıdaşlı Gülperi ne vaxt ere gedecek. (CM-E-568), (Zavallı Gülperi ne zaman evlenecek bilmiyorum.)

262. Men **daha** heç bir kesi başa sala bilmerem. (CM-E-571), (Artık kimseye anlatamam.)

263. Daha saydığın adamlardan savayı bir kes gelmesin. (CM-E-573), (Saydığın adamlar dışında kimse gelmesin.)

264. Daha ne eleyim. (CM-E-576), (Başka ne yapabilirim.)

265. Onda men **daha** seninle danışmayıb, çıxıb gedeceyem. (CM-E-577), (O zaman seninle daha fazla konuşmayacağım, dışarı çıkacağım.)

266. Daha qonaqlıq adı ki, geldi, daha qonaqlıq sovuşmayınca bir yana terpenmeyecek. (CM-E-582), (Adı ne kadar misafir severlik gelirse o kadar misafirperverlik bir kenara bırakılmaz.)

267. Mercan, Püste **daha** dayanmaq istemir. (CM-E-583), (Mercan, Püste artık durmak istemiyor.)

268. Daha uzun danışmaq lazım deyil. (CM-E-594), (Daha fazla konuşmaya gerek yok.)

269. Daha ne deyirsen? (CM-E-597), (Daha ne diyorsun?)

270. Niye **daha** orada durubsan? (CM-E-602), (Neden yine orada duruyorsun?)

271. Azad bey, bu **daha** yaramadı. (CM-E-604), (Azad bey artık işe yaramadı.)

272. Daha inqilabımız harada qaldı? (CM-E-604), (Devrimimiz nerede?)

273. Lap biabır olduq. (CM-E-605), (Rezil olduk.)

274. Bunlar meger doktor deyil **ki**? (CM-E-606), (Bunlar doktorlar değil mi?)

275. Daha, sözün doğrusu bu doktorluq olmadı. (CM-E-606), (Daha doğrusu, doktora yoktu.)

276. Daha ne olacaq? (CM-E-607), (Başka ne olacak?)

277. Siz şerab içib, keflenmeye çıxırsınız, **daha** ne sebebe göre küçeye çıxırsınız? (CM-E-607), (Şarap içip neşelenmişsin, neden sokağa çıkasın ki?)

278. Daha niye dayanırsınız? (CM-E-608), (Neden hareketsiz duruyorsun?)

Belirli, Açıklayıcı Edatlar

"Ele, mehz, esl".

1. Mehz ondan ötrü ki, teze bir ehvalat oxuyum. (CM-DKE-45), (Sadece yeni bir hikaye okuyorum.)

2. Ele yalan demir Mehemmedhesen emi. (CM-DKE-46), (Yalan söylemiyor Muhammed Hasan amca.)

3. İyirmi-otuz adamı Xudayar bey dama qatıb **mehz** o sebebe ki, sehven ona demeyibler Xudayar bey. (CM-DKE-52), (Yirmi ila otuz kişi, Hudayar bey tarafından, tam da ona yanlışlıkla Hasan bey dedikleri için hapse atıldı.)

4. Başa düşdü ki, qoca kişi **ele** qazının özüdür. (CM-DKE-54), (Yaşlı adamın ta kendisinin gazi olduğunu anladı.)

5. Ele tek qaldım, bir az üreyim sıxıldı. (CM-DKE-73), (Yalnız kaldım biraz sıkıldım.)

6. Onun qesdi **mehz** Zeynebi almaq idi. (CM-DKE-77), (Niyeti Zeyneb'i almaktı.)

7. Bu özü **ele** bir işdir. (CM-DKE-79), (Bu başlı başına bir mesele.)

8. Ele indi bu saat bir yeke dava salıb buraya gelmişem. (CM-DKE-80), (Şimdi bu saatte büyük bir dava çıkarıp buraya geldim.)

9. Ele bu saat get Veliqulugile, anasına de ki, Veliqulunu qlava tutub qatdı dama. (CM-DKE-81), (Hemen şimdi Veligulular'a git ve annesine Veligulu'nun başkan tarafından hapse atıldığını söyle.)

10. Ele sabah seni boşaram. (CM-DKE-83), (Yarın seni boşayacağım.)

11. Ele meni gözün görür? (CM-DKE-89), (Gözün yalnız beni mi görüyor?)

12. Zereri yoxdur, **ele** şehere de yetişmiş olsa, eşşeyi alıb getirsin. (CM-DKE-90), (Zararı yok, şehre ulaştıysa eşeği alsın.)

13. And içir ki, **ele** bu saat Xudayar bey eşşeyi getirecek. (CM-DKE-93), (Şimdi Hudayar bey'in eşeği getireceğine yemin ediyor.)

14. Men **ele** Ehmedin fikrine qalmışam, yoxsa eşşek cehenneme gelsin. (CM-DKE-94), (Ahmed'e bağlıyım yoksa eşek cehenneme gelsin.)

15. Bala, bir zad yoxdur, **ele** yavan çörekdir. (CM-DKE-95), (Yavrum, hiçbir şey yok, bu bir yavan ekmek.)

16. Gel **ele** sen özün qol çek bizim evezimizden. (CM-DKE-100), (Gel kendin bizim yerimize imza at.)

17. Ele o qeder ağladı ki, qüsseden axırda deli oldu. (CM-DKE-100), (O kadar çok ağladı ki kederden deliye döndü.)

18. Baxdı gördü onun alnına **mehz** bir qaragünçülük yazılıbdı. (CM-DKE-104), (Baktı ve alnında bir mutsuzluk yazılı olduğunu gördü.)

19. Ele atan yadıma düşübdü, ağlayıram. (CM-DKE-110), (Babamı düşünüyorum, ağlıyorum.)

20. Deyir **ele** zorla gerek gedesen Xudayar beye. (CM-DKE-110), (Diyor Hudayar bey'e zorla gideceksin.)

21. Men **ele** bu gün qayıdıb gedeceyem qayınatamgilde qalacağam. (CM-DKE-114), (Bugün döneceğim ve kayınpederimle kalacağım.)

22. Ele xeyal eledi ki, göz yaşıdır. (CM-DKE-122), (Göz yaşı olduğunu hayal etti.)

23. Ele den de getirmişem. (CM-PK-124), (Buğday da getirdim.)

24. Ele kağızı qutuya salan kimi, kafir gelib qutunu bilmirem ne teher açdı, kağızı götürdü apardı. (CM-PK-127), (Kağıdı kutuya koyar koymaz gavur geldi ve kutuyu nasıl açtığını bilmiyorum, kağıdı aldı ve götürdü.)

25. Ele bu qutuya salınan kağızlar gerek qalsınlar qutunun içinde. (CM-PK-128), (Bu kutuya konulan kağıtlar kutunun içinde kalmalıdır.)

26. Lazımdır ki, onun ağzını **mehz** gülle ile yumaq. (CM-KO-133), (Ağzını kurşunla kapatmak gerekiyor.)

27. Karvanın yanında **mehz** üç nefer deveci idi. (CM-KO-136), (Kervanın yanında üç bedevi vardı.)

28. Bize aşkar oldu ki, kendliler **mehz** bizim ikimizden ehtiyat edirler. (CM-KO-137), (Köylülerin ikimizden korktuğunu anladık.)

29. Orası **mehz** yadımdadır ki, cahıllardan bir neçesi bir-birinin qulağına bir şey pıçıldaya-pıçıldaya yavaş-yavaş başladılar bize semt yaxınlaşmağa. (CM-KO-138), (Cahillerden bazılarının birbirlerinin kulağına bir şeyler fısıldamaya başladığını ve yavaş yavaş bize doğru yaklaşmaya başladığını hatırlıyorum.)

30. Mehz burada başa düşdük ki, "zurnalılar" kişmiş qaret edibler. (CM-KO-139), ("Zurnalılar"ın kuru üzüm çaldığını burada anladık.)

31. Ele burnundan bir az qan axan kimi, Ehmedin gözleri yaşla doldu. (CM-D-167), (Burnundan biraz kan akarken Ahmed'in gözleri yaşla doldu.)

32. Oğlunun qanının kesilmemeyi **mehz** tenbehdir ki, xudavendi-alem bu günahların qabağında sene gönderib. (CM-D-168), (Oğlunun kanının akması, Tanrı'nın sizi bu günahlar karşısında gönderdiği bir azarlamadır.)

33. Deyir **mehz** ondan ötrü ki, qorxuram arvadım birden çığıra. (CM-FH-172), (Karım birdenbire bağıracak diye korktuğunu söyledi.)

34. Bu **ele** beyin dünenki atıdır. (CM-KB-192), (Bu beyin dünkü atı.)

35. Balaca oğlan gece sehere kimi yatmayıb, **ele** hey ağlayıb. (CM-N-206), (Küçük çocuk sabaha kadar uyumadı, ağladı.)

36. Ele bunu bilcek lap qurudum. (CM-N-208), (Bunu bildiğimde çok şaşırdım.)

37. Kendde qalar **mehz** övretler ve itler. (CM-DKMek-214), (Köyde sadece kadınlar ve köpekler kalacak.)

38. Mehz bu yadımda qalıbdı ki, rehmetlik qardaşım Qasım emiye dedi ki, belke o gedib xeber getire. (CM-DKMek-217), (Rahmetli ağabeyim Kasım amca'ya belki de gidip haberleri alması gerektiğini söylediğini hatırladım.)

39. Axırda **ele** men dediyim oldu. (CM-DKMek-217), (Sonunda dediğim oldu.)

40. Onlar cemisi çoxdan işıqlıq alemine çıxıblar, **mehz** qalıb Danabaş kendi. (CM-DKMek-219), (Onlar ışık dünyasına, yani Danabaş köyüne çoktan girmişlerdir.)

41. Meşedi Qulamhüseyn, sen bayaq nağıl elediyin keyfiyyeti **mehz** zarafat üçün düzeldib nağıl eleyirdin. (CM-RK-246), (Meşedi Gulam Hüseyin az önce anlattığın hikayenin kalitesini şaka olsun diye düzeltip hikayeyi anlattın.)

42. Naçalnik **ele** bir haletde menim üzüme baxırdı ki, deyirdim bu saat durub meni yeyecek. (CM-YT-258), (Reis şu anda yüzüme baktı, hemen şimdi kalkıp beni yiyeceğini söyledi.)

43. Meşedi Nurmemmed de **ele** bizim öz şeherimizde nüsxebend kitablarının mütaliesi ile ve tecrübe ile hekimliyi öyrenmişdir. (CM-B-267), (Meşedi Nurmemmed de kendi ilimizde nüsha ve tecrübe okuyarak tıp tahsil etmiştir.)

44. Bir defe yüz yumurtaya **mehz** iki manat verdim. (CM-U-321), (Bir keresinde yüz yumurtaya iki manat vermiştim.)

45. Bize bu qeder xidmet etmekde övret **mehz** dostluq şeraitini emele getirmek isteyir. (CM-GB-335), (Bize bu kadar çok hizmet etmekle karım sadece samimi bir ortam yaratmak istiyor.)

46. Mehz bu sebebe Ramazan bayramı islam ümmeti üçün eziz bir bayramdır. (CM-ER-353), (Bu nedenle Ramazan, İslam Ümmeti için sevgili bir bayramdır.)

47. Ele indi bu saat hamısı silist altındadılar. (CM-KO-376), (Şimdi hepsi kuşatma altındaydı.)

48. Ele Allah-taalanın mene merhemeti besdir. (CM-Ö-420), (Allahü tealanın rahmeti yeter.)

49. Menim qanacağıma göre sizin kitabınızda olan melumat **mehz** Yevropa ve Rusiya menbeyinden exz olunmuşdur. (CM-AK-440), (Bildiğim kadarıyla kitabınızdaki bilgiler Avrupa ve Rus kaynaklarından geldi.)

50. Ele menden olsa, lüğete bu metlebi de yazsan, pis olmaz. (CM-AK-448), (İşle ilgili sözlüğe yazarsan fena olmaz.)

51. Mehz bu sebebden smetada redd-bedel emele gelir ki, onu toçno düz götürmek mümkün deyil. (CM-AK-451), (Tahminin reddedilmesinin nedeni budur, doğru olması imkansızdır.)

53. İndiki dersler **mehz** xüsuf baresindedir ki, dörd aydır oxunur. (CM-AK-453), (Şimdiki dersler dört aydır öğretilen Küsuf'la ilgili.)

54. Mehz bu sebebden siz üç qardaşın cemi kitablarını bu saat gerek teftiş edek. (CM-AK-462), (Bu yüzden şu anda üç kardeşin kitaplarını kontrol etmemiz gerekiyor.)

55. Ele heqiqetde bu özü bir müqeddes vezifedir. (CM-O-511), (Aslında kutsal bir görevdir.)

56. Ali intisab leqebi **mehz** alixanada elme mensub olan zate verilir.(CM-E-590), (Üniversitede bilime ait olan kişiye yüksek öğrenim lakabı verilir.)

57. Burada belke **ele** ağlamaq lazımdır, neinki gülmek. (CM-E-607), (Belke burada ağlamalı, gülmemeli.)

Kısıtlayıcı Edatlar

"Yalnız, ancaq, tek, tekce, bir, birce"

1. Heyetin eni on addım, uzunu on beş addım **ancaq** olardı. (CM-DKE-54), (Kapı sadece on adım genişliğinde ve o beş adım uzunluğunda olacaktı.)

2. Axşam azanına **ancaq** yarım saat qalırdı ki, Xudayar bey geldi. (CM-DKE-61), (Akşam ezan saatinden sadece yarım saat önce Hudayar bey geldi.)

3. Ancaq behane axtarırdı hirsini büruze versin. (CM-DKE-74), (Ama öfkesini dışarı vurmak için bir bahane arıyordu.)

4. Onun qesdi **ancaq** evlenmekdir. (CM-DKE-77), (Tek niyeti evlenmek.)

5. Veliqulu da **ancaq** bir ayağa durub, bilmedi ne elesin. (CM-DKE-81), (Veligulu da tek ayak üzerinde durdu ve ne yapacağını bilmiyordu.)

6. Xudayar bey **ancaq** indi başa düşdü ki, üzü bir neçe yerden qanayıb. (CM-DKE-81), (Hudayar bey, yüzünün birkaç yerden kanadığını ancak şimdi anladı.)

7. Xudayar bey bir saat qeder oyaq qalıb ve sabahkı günün tedbirini töküb **ancaq** yuxuladı. (CM-DKE-84), (Hudayar bey bir saat uyanık kaldı ve ancak ertesi gün olaydan sonra uykuya daldı.)

8. Oğlan başını aşağı salıb, **ancaq** yemeye meşğul idi. (CM-DKE-95), (Çocuk başını eğdi, ama yemekle meşguldü.)

9. Xudayar bey **ancaq** bu cavabı verdi. (CM-DKE-106), (Hudayar bey sadece bu cevabı verdi.)

10. Zeynebi incitmeklikde onun **tek birce** meramı var idi. (CM-DKE-120), (Zeybeb'e zarar vermekte tek amacı vardı.)

11. Her ne olursa olsun **ancaq** onun yarı salamat olsun. (CM-DKE-120), (Ne olursa olsun ama sevgilisi güvende olsun.)

12. **Ancaq** özün Polşaya buyursan, yaxşı olar. (CM-PK-126), (Ama Polonya'ya kendin gitmek daha iyi olurdu.)

13. "Zurnalılar" bizim başımıza "kişmiş oyunu"nu getirmekden meqsedleri **ancaq** bizi kendden qaçırtmaq idi. (CM-KO-139), ("Zurnalılar"'ın bize "kuru üzüm oyunu" getirmesinin tek amacı bizi köyden kaçırmaktı.)

14. Seqfin altı hisseden **ancaq** bir hissesi qayrılmışdı. (CM-UZ-146), (Duvarın altı bölümün sadece bir kısmı düzeltildi.)

15. Ustalar gedende Muğdusi Akop onlardan **ancaq** bunu teveqqe eledi ki, seher işe tez gelsinler. (CM-UZ-146), (Ustalar gidince Muğdusi Akop sabah erkenden işe gelmelerini istedi.)

16. Sekkiz aydır ki, evinden çıxıb gelib indiyedek **ancaq** bir defe "Ereblere" anası iki manat gönderib ki, evde xerclik elesinler. (CM-İH-153), (Evden ayrıldığından bu yana sekiz ay geçti ve sadece bir kez annesi "Araplara" evdeki masrafları karşılaması için iki manat gönderdi.)

17. Qazandığın **ancaq** evimizin xercini görür. (CM-İH-157), (Sadece kazandığınız evimizin maliyetini görür.)

18. **Birce** onu yaz ki, payımı göndersinler. (CM-İH-158), (Yaz ki payımı göndersinler.)

19. Geleceyi bilmek **tek birce** xudavendi-alemin şenine yazılıb. (CM-MF-204), (Geleceyi bilmek, yalnızca Allah için yazılmıştır.)

20. **Ancaq** men bu gün müellim İvanovun xanımından eşitdim ki, sizin övretiniz bu gün vefat edib. (CM-KA-212), (Ama bugün öğretmen İvanov'un karısından karınızın bugün öldüğünü duydum.)

21. Bu xeberi **tek birce** Kerbelayı Mirzeli getirmiş olsaydı, ola bilerdi birden-bire inanmayaq. (CM-DKMek-214), (Yalnız Kerbela Mirzeli bu haberi getirseydi bir anda inanmazdık.)

22. Nağıl eleyirdin ki, **ancaq** bir qeder gülek, günümüz xoş keçsin. (CM-RK-246), (Sadece biraz kahkaha ve güzel bir gün geçsin diye bir masal anlatıyordun.)

23. Bu zalımın qızı, qoşa ellerini yuxarı qalxızıb tutdu gözümün qabağına ve **ancaq** bunu dedi. (CM-RK-249), (Bu zalimin kızı ellerini gözlerimin önünde kaldırdı ve sadece şunu söyledi.)

24. Professorlar şurası **ancaq** o gün axşam baş tutacaqdı. (CM-ŞF-260), (Profesörler kurulu sadece o akşam toplanacaktı.)

25. Ancaq birce tefavütünüz oradadır ki, onun saqqalı var. (CM-SU-267), (Ama tek farkı yalnız sakalı olması.)

26. Men yene utandım ve **birce** bunu deye bildim. (CM-G-292), (Yine utandım ve sadece şunu söyleyebildim.)

27. Bir sinifli kiçik bir mektebin **tek birce** müellimi var idi. (CM-Oİ-307), (Tek sınıflı küçük bir okulda sadece bir öğretmen vardı.)

28. Baxdım ki, cüzün elif-lam-mim suresinin **ancaq** iki sehifesini oxumuşam. (CM-Yu-315), (Elif Suresi'nin sedece iki sayfasını okuduğumu gördüm.)

29. Ancaq bunların **tek birce** fikir-xeyalı texnikuma qebul olacaqları, ya olmayacaqları meselesi idi. (CM-U-320), (Ama yalnız tek hayalı ve düşüncesi koleje kabul edlip edilmeyecekleriydi.)

30. Adam başına yarım manat **ancaq** düşürdü. (CM-U-320), (Kişi başı sadece yarım manat.)

31. Cibimde **ancaq** bir abbası gümüş pul var idi. (CM-İA-325), (Cebimde sadece bir manastır gümüşü vardı.)

32. Bu adamların **ancaq** birini tanıdım. (CM-Zel-331), (Bu insanlardan sadece birini tanıyordum.)

33. Göresen o kişi kasıbların da ölüsünü dirildir, ya **birce** dövletli adamlarınkını? (CM-Ö-395), (Acaba o adam fakirlerin ölülerini mi, yoksa sadece zenginlerin ölülerini mi diriltir?)

34. Heç bir zadım yoxdur, **ancaq** gözlerim qaralır. (CM-Ö-418), (Hiçbir şeyim yok ama yalnız gözlerim kararıyor.)

35. Hamı eşşekdir, **birce** sen ağıllısan. (CM-Ö-419), (Herkes eşek sadece İskender akıllı.)

36. Hamı delidir, **birce** İskender ağıllıdır. (CM-Ö-419), (Herkes deli yalnız İskender akıllı.)

37. Heç zad istemirem, **birce** mene merhemet nezerile baxsa, yaxşı olaram. (CM-Ö-420), (Hiçbir şey istemiyorum, bana merhametle bakarsan iyi olacağım.)

38. Birce senin gözün bizi görüb? (CM-Ö-422), (Gözlerin yalnız bizi görüyor?)

39. O hakimdir, vezifesi **ancaq** emr etmekdir. (CM-DY-520), (O yargıçtır, görevi yalnız emir vermektir.)

40. Hacı ağa, **birce** metleb burasındadır ki, herenin öz damarına göre qan alırlar. (CM-DY-521), (Hacı ağa tek şey damarlarına göre kan almalarıdır.)

41. Ancaq bir-birinizle deyişirsiniz. (CM-Y-549), (Ama birbirinizle konuşuyorsunuz.)

42. Ancaq bunu size demek isteyirem ki, indi bu saat acından danışa bilmirem. (CM-E-558), (Ama sana şimdi açlıktan bahsedemeyeceğimi söylemek istiyorum.)

43. Ancaq menim sözüm budur ki, heç bir sirri açmaq olmaz. (CM-E-572), (Ama benim sözüm, hiçbir sır ortaa çıkamaz.)

44. Mercan, bu sözleri **ancaq** size deyirem. (CM-E-575), (Mercan, sana sadece bu sözleri söylüyorum.)

45. Ancaq siz Çiçeği ere vermek isteyirsiniz. (CM-E-575), (Ama Çiçek'i evlendirmek istiyorsun.)

46. Ancaq men Qalxan beyi istemirem. (CM-E-576), (Ama ben Kalkan bey'i istemiyorum.)

47. Men sene **tek birce** söz demek isteyirem. (CM-E-577), (Sana bir kelime söylemek istiyorum.)

48. Ancaq sene yalvarıram ki, men dediyim söze menden delil ve sübut istemeyesen. (CM-E-577), (Ama yalvarırım benden söylediklerimin kanıtını isteme.)

49. Şahzade Ervahallah xanın **tek birce** Çerco mahalında Quvarcıq kendinden gelen medaxilinden yüz dağlı mehlesinin uşaqlarının tehsil xercini yetirmek olar. (CM-E-578), (Şehzade Ervahallah han'ın tek Cerco ilçesine bağlı

Guvarcak köyünden medahilin, yüz dağlık mahallenin çocuklarının eğitim masraflarını karşılayabiliyor.)

50. Men **ancaq** indi Şahzade Ervahallahxan Mirzeni tanıya bilirem. (CM-E-578), (Artık sadece Şehzade Ervahallahhan Mirze'yi tanıyorum.)

51. Mürşid dayı, **ancaq** bazar işi ve çöl işi senin öhdendedir. (CM-E-584), (Mürşid dayı, ama piyasa çalışmasından ve saha çalışmasından sen sorumlusun.)

52. Ancaq dördüncüsü üzr istedi. (CM-E-593), (Yalnız dördüncüsü özür diledi.)

53. Heç bir şey müfte deyil, **bircе** men bu stolun üstündeki şeylere dörd dene qızıl vermişem. (CM-E-595), (Hiçbir şey bedava değil, bu masadaki şeylere dört tane altın verdim.)

54. Çeşmebasar mehellesinde on yeddi aileden **ancaq** iki-üç aile uşağını mektebe göndere bilib. (CM-E-596), (Çeşmebasar mahallesindeki on yedi ailden sadece iki üç aile çocuklarını okula gönderebildi.)

55. Ancaq, bacıoğlu, bu söhbet öz aramızda qalsın. (CM-E-598), (Ama yeğenim konuşma aramızda kalsın.)

Soru Edatları

"Bes, beyem, meger, yoxsa, göresen, yeni, -ki, -mı/-mi/mu/mü"

1. Bes refiqlerimi intizarçılıqdan çıxarmaqdan ötrü yene gerek bir neçe söz erz edem? (CM-DKE-41), (Peki arkadaşımı beladan kurtarmak için birkaç söz daha söylemem gerekiyor mu?)

2. Ereb dersini tamam elememiş adamı **meger** minbere qoyarlar? (CM-DKE-43), (Arapça dersini tamamlamayan birini minbere mi koyarlar?)

3. Molla olmaq, **meger** asan emrdi? (CM-DKE-43), (İmam olmak kolay mıydı?)

4. Meger bu cür şexslere demek olar lağlağı? (CM-DKE-44), (Böyle insanlara komik denilir mi?)

5. Bes bu cür oldu bizim refiq olmağımız? (CM-DKE-45), (Böyle mi arkadaş olduk?)

6. Bes ne eleyek? (CM-DKE-48), (Peki ne yapalım?)

7. Bes görek bu şexs kimdir ve neçidir? (CM-DKE-50), (Peki bakalım bu kişi kim ve nasıl biri?)

8. Siğeni sen özün eleyirsen, **yoxsa** özgesi eleyir? (CM-DKE-55), (Nikahı kendin mi yoksa başkası mı yapacak?)

9. Bes hanı senin vekilin ve şahıdların? (CM-DKE-55), (Peki avukatların ve tanıkların nerede?)

10. Bes haradan men siğe oxuyacağam? (CM-DKE-56), (Peki nerede nikah yapacağız?)

11. İndi **bes** ne tövr deyirsen eleyek? (CM-DKE-56), (Peki şimdi nasıl yapalım?)

12. İndi **bes** sen menim işimi ne tövr sazlayacaqsan? (CM-DKE-58), (Peki şimdi işimi nasıl düzelteceksin?)

13. Sen **meger** görmürsen ki, bura qehve dükanı deyil? (CM-DKE-60), (Bunun bir kahve dükkanı olmadığını görmüyor musun?)

14. Sen **bes** gelib meni niye aparmadın? (CM-DKE-62), (Neden gelip beni almadın?)

15. Bes niye sözünün üstünde durmursan? (CM-DKE-75), (Öyleyse neden sözünü tutmuyorsun?)

16. İndi **bes** Zeyneb başına haranın daşını salsın. (CM-DKE-76), (Şimdi Zeynep kafasına nereden bir taş koysun?)

17. Bes bu cür menfeetli sövdeden hansı axmaq qaçar? (CM-DKE-77), (Ama bu kadar kazançlı bir anlaşmadan hangi aptal kaçabilir?)

18. Bes bele olan suretde men nece durum kenarda baxım. (CM-DKE-79), (Peki bu durumda dışarıdan nasıl bakarım?)

19. Bes sen nece olacaqsan? (CM-DKE-80), (Peki nasıl olacaksın?)

20. Yeni indi sen sözüme baxırsan da? (CM-DKE-80), (Yani şimdi sözüme mi bakıyorsun?)

21. Bes sen mene niye iki kelle qend vermirsen? (CM-DKE-85), (Neden bana iki kilo şeker vermiyorsun?)

22. İndi **bes** men neyleyim? (CM-DKE-88), (Peki ben şimdi ne yapacağım?)

23. Mene deyir ki, siz **meger** malınızdan keçmisiniz? (CM-DKE-90), (Bana mülkünden çoktan vazgeçtiğini mi söylüyor?)

24. Qazi teecüble soruşdu ki, **yeni** nece qol çeke bilmezler? (CM-DKE-100), (Gazi şaşkınlıkla "Nasıl imza atamazlar?" diye sordu.)

25. Onda **bes** menim teklifim nedir? (CM-DKE-100), (Peki benim önerim nedir?)

26. Meger sizin kendinizde ağsaqqal yoxdur? (CM-DKE-101), (Köyünüzde yaşlı yok mu?)

27. Meger sizin kendinizde deliler, divaneler öz başınadırlar? (CM-DKE-101), (Peki köyünüzdeki deliler ve divaneler başlarına buyuruk mu?)

28. Yeni Xudayar bey apardı? (CM-DKE-103), (Yani Hudayar bey aldı mı?)

29. Bes bilmirsen hara apardı? (CM-DKE-103), (Peki nereye götürdüğünü bilmiyor musun?)

30. Bes indi bunu ne tövr başa düşek? (CM-DKE-104), (Peki bunu şimdi nasıl anlayacağız?)

31. Yeni nece ağladı? (CM-DKE-107), (Peki nasıl ağladı?)

32. Bes hanı Kerbelayının xeleti? (CM-DKE-108), (Peki Kerbela'nın hediyesi nerede?)

33. Meger bunların hamısı zarafatdır? (CM-DKE-109), (Bunların hepsi şaka mı?)

34. Meger sen bilmirsen ki, indi Xudayar beyin zövceyi helalısan? (CM-DKE-112), (Artık Hudayar bey'in helal karısı olduğunu bilmiyor musun?)

35. Bes daha sözün nedir? (CM-DKE-112), (Peki daha sözün ne?)

36. Meger ev kişisiz ötüşer? (CM-DKE-1114), (Peki ev erkeksiz geçer mi?)

37. Yeni insafen de, ne eylesin yazıq Zeyneb? (CM-DKE-115), (Peki dürüstçe söyle ne yapsın zavallı Zeynep?)

38. Bes ekin nece olacaq? (CM-DKE-115), (Peki mahsul nasıl olacak?)

39. Bes sen kağızı qutuya salmadın? (CM-PK-127), (Peki kağıdı kutuya koymadın mı?)

40. Meger sizin şerietde oğurluq günah yazılmayıbdı? (CM-PK-128), (Hırsızlık kanununuzda yazmıyor mu?)

41. Meger delisiniz? (CM-KO-132), (Sen deli misin?)

42. Meger qulaqlarınız kardır? (CM-KO-135), (Kulakların sağır mı?)

43. Yeni deyesen çox da ders oxuyub? (CM-UZ-143), (Çok mu ders çalıştı diyorsun?)

44. Bes siz dava eleyeceksiniz, işi kim görecek? (CM-UZ-145), (Peki dava açacaksın, davayla kim ilgilenecek?)

45. Qurtarmadın, **bes** nece olacaq? (CM-UZ-147), (Bitirmedin, peki nasıl olacak?)

46. Bunlar niye **bes** dönüb müselman olmurlar? (CM-UZ-147), (Peki neden geri dönüp Müslüman olmuyorlar?)

47. Bizim küpe sınıq deyil, **yoxsa** sen sındırmısan? (CM-UZ-149), (Testimiz kırık değildi yoksa sen mi kırdın?)

48. Bu arvadların öhdesinden **meger** gelmekmi olur? (CM-İH-158), (Bu kadınlarla başa çıkmak mümkün mü?)

49. Axmaq oğlu, **bes** sen niye yallı getmirsen? (CM-KB-180), (Aptal oğlum, peki neden halay çekmiyorsun?)

50. O **meger** qanmır ki, çaxır üzümden qayrılır? (CM-KB-181), (Üzüm şaraptan yapılıyor anlamıyor musun?)

51. Bes Qurbaneli bey gece demedi ki, ne bişirek? (CM-KB-189), (Peki Kurban Ali bey gece ne pişireceğini söylemedi mi?)

52. Bes o ki özge yere gedecekdi, bizi niye qonaq çağırsın? (CM-KB-192), (Peki başka bir yere gidiyordu, neden bizi misafir olarak davet ediyor?)

53. Yoxsa Moskvadan bizim uşaqdan pis xeber eşitmişsiniz? (CM-KA-212), (Yoksa Moskova'daki çocuğumuzdan kötü haber mi duydunuz?)

54. Yoxsa o bedbextin başına bir iş gelib? (CM-KA-212), (Yoksa o talihsiz kişiye bir şey mi oldu?)

55. Bes hara gedirsen? (CM-KA-213), (Peki nereye gidiyorsun?)

56. Bes bu böyükler ne sebebe gelibler kende? (CM-DKMek-215), (Peki bu yetişkinler köye neden geliyor?)

57. Bes bayaq deyirdiler Meşedi Ferecullah kendde deyil? (CM-DKMek-231), (Peki az önce Meşedi Fercullah'ın köyde olmadığını mı söylediler?)

58. Bes nece sen ana dilinin terefdarısan? (CM-S-252), (Peki anadilinden nasıl yanasın?)

59. Meger bunlar hamısı çobandırlar? (CM-YT-253), (Ama hepsi çoban mı?)

60. Bes sen ki, keflenmeye adetkarda imişsen, ne cüret eleyib menim idareme qulluğa girdin? (CM-YT-255), (Peki madem zevk bağımlısı oldun, neden ofisime girmeye cüret ettin?)

61. Bes sizden savayı bu evde uşaq ki, yoxdur? (CM-SU-265), (Peki senin dışında bu evde çocuk yok mu?)

62. Bes, Molla emi, sen bu qezetleri ki oxuyursan, bes o yazılardan heç bir işare çıxartmırsan? (CM-BK-285), (Peki İmam amca, sen bu gazeteleri okuyorsun, o yazılardan hiç imada bulunmuyor musun?)

63. Bes pambıq sahibi meger geceler pambığı başına buraxır? (CM-Oİ-304), (Peki pamuk sahibi geceleri pamuk bırakır mı?)

64. Bes kime getsin? (CM-İE-311), (Peki kime gidiyorsun?)

65. Bes esil adın nedir? (CM-Sa-328), (Peki gerçek adın ne?)

66. Bes sen deyirdin Sarı? (CM-Sa-328), (Peki Sarı mı dedin?)

67. Bura haradır, **meger** bura mehmanxanadır? (CM-GB-334), (Burası neresi, otel mi?)

68. Men **meger** bir adam deyilem? (CM-GB-338), (Ben erkek değil miyim?)

69. Bes bu arvad niye yatmır? (CM-GB-338), (Peki bu kadın neden uyumuyor.)

70. Bes axşamlar niye mescide teşrif getirmirler? (CM-ER-352), (Peki neden akşamları camiyi ziyaret etmiyorlar?)

71. Çay büsatı **meger** ki, mensiz olar? (CM-ÇD-361), (Çay keyfi meger bu bensiz olur mu?)

72. Meger biz işi o qeder ehtiyatsız tutacağıq ki, altımıza su çıxa? (CM-KO-376), (Su altımıza girecek kadar dikkatsiz mi olacaksın.)

73. Yoxsa bele de zad olar ki, menim evime gelib bir stekan da çay içmeyesiniz? (CM-KO-378), (Yoksa evime gelip bir bardak çay içmemen bir şey mi?)

74. Yoxsa elinizden bir xata çıxıbdır? (CM-KO-379), (Yoksa bir hata mı yaptın?)

75. Yoxsa gelende adama-zada rast gelmisiniz? (CM-KO-379), (Yoksa geldiğinizde biriyle tanıştınız mı?)

76. Meger Mirze Celal görmür ki, elmsiz insan bir qepiye deymez? (CM-Ö-384), (Mirze Celal, cahilin bir kuruşa deymediğini görmüyor mu?)

77. Şeyx Ehmed, **meger** sen bunlara dememisen ki, menim xöreyim günde bir xurmadır?! (CM-Ö-400), (Şeyh Ahmet, onlara yemeğimin günde bir hurma olduğunu söylemedin mi?)

78. Meger eşitmeyibsiniz ki, yetmiş min nefer taundan helak olmuşdular? (CM-Ö-409), (Yetmiş bin kişinin vebadan öldüğünü duymadın mı?)

79. Hacı Hesen düz adamdır, niye **bes** qardaşı Hacı Rzanı yazdırmır? (CM-Ö-411), (Hacı Hasan dürüst bir adam, neden kardeşi Hacı Rzanı yazdırmıyor?)

80. Meger eyalının dirilmeyine razı deyilsen? (CM-Ö-411), (Karınızın dirilişine razı değil misiniz?)

81. Bes ananı niye yazdırmırsan? (CM-Ö-414), (Peki neden anneni yazdırmıyorsun?)

82. Bes anan ölmeyib? (CM-Ö-414), (Peki annen ölmedi mi?)

83. Bes Mir Bağır ağa ki, alim adamdır, o niye bes ölülerin dirilmeyine inanır? (CM-Ö-419), (Bilim adamı olan Mir Bağır ağa, ölülerin dirilişine neden inamıyor?)

84. Bes teleqrafçı Heyder ağa niye inanır? (CM-Ö-419), (Peki telgraf operatörü Haydar neden inanıyor?)

85. Adam da **meger** ölenden sonra diriler? (CM-Ö-425), (İnsanlar öldükten sonra mı yaşıyor?)

86. Bes qonaqlar hara gedibler? (CM-Ö-426), (Peki misafirler nereye gittiler?)

87. Menim adım kefli İskender, **bes** sizin adınızı ne qoyaq? (CM-Ö-429), (Benim adım neşeli İskender, peki senin adını ne koyalım?)

88. Meger yadınızdan çıxıb ki, haman deyirmanda bildir ermeniler on iki adamımızı yandırdılar? (CM-K-431), (Geçen yıl Ermenilerin aynı değirmende on iki adamımızı yaktığını hatırlıyor musunuz?)

89. Yeni nece daş? (CM-AK-441), (Yani nasıl taş?)

90. Bes bilirmisiniz ölümden berk şey nedir? (CM-AK-442), (Peki ölümden daha zor olanı bilmiyor musun?)

91. Meger insan öz qehabetini gerek anlamaya? (CM-AK-443), (İnsan suçunu anlamalı mı?)

92. Nece **yeni** razı olmazsan? (CM-AK-443), (Nasıl yani razı olmazsın?)

93. Bes nece bilmedim? (CM-AK-460), (Peki nasıl bilemedim.)

94. Yoxsa sen de köçmek isteyirsen? (CM-AK-461), (Yoksa sen de mi taşınmak istiyorsun?)

95. Bes siz ne işle meşğulsunuz? (CM-AK-464), (Peki ne iş yapıyosun?)

96. Bes bu qalan kitablar ne kitablarıdır? (CM-AK-465), (Peki bu diğer kitaplar hangi kitablar?)

97. Bağışlayasınız, **bes** sizin senetiniz nedir? (CM-AK-466), (Affedersiniz, eyleminiz nedir?)

98. Xanım, **bes** hara getsinler? (CM-AK-473), (Hanımefendi, nereye gitmeliler?)

99. Bes men hansı kitabları aparacağam? (CM-AK-474), (Peki hangi kitapları alacağım?)

100. Bes sen ki, bu teleqramı oxuyanmırsan, bu uşaqları niye burada avara eleyib adını uçitel qoymusan? (CM-O-479), (Madem bu telgrafı okuyamıyorsun, neden bu çocukları işinden edip kendine öğretmen dedin?)

101. Yeni axı kimdir kende gelenler? (CM-DKMü-482), (Yani köye kim geldi?)

102. Bes niye Ermenilerden tuturlar? (CM-DKMü-483), (Ermenileri neden tutuyorlar?)

103. Bes sen nece yüzbaşısan? (CM-DKMü-493), (Peki sen nasıl yüzbaşısın?)

104. Bes seni nece buraxdılar? (CM-DKMü-494), (Pekii seni nasıl bıraktılar?)

105. Yeni ne zereri var ki, bizi başa salasan, görek nece adam olacaqlar? (CM-DKMü-497), (Peki bizi anlatmanın ne zararı var bakalım kaç kişi olacaklar?)

106. Sen buna bir çare tap, **yoxsa** tapmacaların menim uşağıma ne xeyri ola biler? (CM-DKMü-499), (Buna bir çözüm bulabilir misin ya da bulmacalar çocuğuma ne fayda sağlar?)

107. Hanı **bes** çeyirtkenin qulaqları? (CM-DKMü-500), (Peki çegirgenin kulakları nerede?)

108. Meger siz o derecede bisavadsınız ki, bunu da başa düşmürsünüz? (CM-DKMü-502), (Bunu bile anlamayacak kadar okuryazarınız yok mu?)

109. Yeni onlar ne deyirler? (CM-Lan-516), (Peki ne diyorlar?)

110. Bes bu gün bunları delixanaya qatacaqdılar? (CM-DY-532), (Peki onları bugün akıl hastanesine götürürler mi?)

111. Bes bu nağıl deyil, nedir? (CM-DY-535), (Peki bu bir masal değil, nedir?)

112. Bes Ağayi-Meclisi niye üzü qibleye durur? (CM, DY-536), (Peki Ağaye Meclis neden kıbleye dönük?)

113. Yeni deyirsen ki, men kend camaatına zor eleyim? (CM-Y-548), (Peki köy halkına zorluk yaşatmamı istiyorsun?)

114. Bes sen bilmirsen ki, bu gün burada iclas çağırılır? (CM-Y-551), (Bugün burada bir toplantı olduğunu bilmiyor musun?)

115. Bes deyirdin Teymur bey bu gün bize qonaq gelecek? (CM-E-556), (Peki Teymur bey bugün bizi ziyarete gelecek mi dediniz?)

116. Nece **yeni** gelmeyecek? (CM-E-556), (Nasıl gelmeyecek?)

117. Bes Teymur bey gelmeyecek? (CM-E-557), (Peki Teymur bey gelmeyecek mi?)

118. Meger özü dememişdi ki, geleceyem? (CM-E-557), (Geleceğimi kendisi söylemedi mi?)

119. Meger Teymur burada olmasa, bizim boğazımızdan keçmez? (CM-E-558), (Teymur burada olmazsa boğazımdan geçmez mi?)

120. Bes Nadir bala çöreye gelmeyecek? (CM-E-559), (Peki Nadir çocuğum yemeğe gelmeyecek mi?)

121. Bes Nadir indiye kimi niye gelmeyib? (CM-E-559), (Peki Nadir neden şimdiye kadar gelmedi?)

122. Siz ki, bu plovu yemeyecekdiniz, **bes** niye bize bu qeder eziyyet verdiniz? (CM-E-560), (Bu pilavı yemedin, neden bizi bu kadar rahatsız ettin?)

123. Bes bu bedbextin qızı ne vaxta kimi evde qalacaqdır? (CM-E-560), (Peki bu talihsiz kız daha ne kadar evde kalacak?)

124. Bes o ere getmeyecek? (CM-E-561), (Peki kocaya gitmeyecek mi?)

125. Meger Çiçek senin bacın deyil? (CM-E-562), (Çiçek senin kardeşin değil mi?)

126. İndi bes yazıq qızdan daha ne isteyirler? (CM-E-562), (Peki şimdi zavallı kızdan daha ne istiyorlar?)

127. Yoxsa niye getmeyecek? (CM-E-564), (Ya da neden gitmiyorsun?)

128. Bes o biri yazıqların günahı nedir? (CM-E-565), (Peki diğer zavallıların günahı nedir?)

129. Anacan, **bes** men ne vaxt ere gedeceyem? (CM-E-566), (Anne, peki oraya ne zaman gideceğim?)

130. Sen **meger** uşaqsan? (CM-E-567), (Çocuk musun?)

131. Cahangir bey, **bes** bu qıza senin yazığın gelmir? (CM-E-570), (Cihangir bey, peki bu kıza üzülmüyor musunuz?)

132. Bes Nadir bala hardadır? (CM-E-574), (Peki Nadir çocuk nerede?)

133. Bes ere getmek söhbetini kim burada açmışdı? (CM-E-574), (Peki burada evlenmek konusunu kim açtı?)

134. Dadaş, **bes** Cahangir hara getdi? (CM-E-574), (Dadaş, peki Cihangir nereye gitti?)

135. Bes axırı nece olsun? (CM-E-575), (Peki sonu nasıl olsun?)

136. Yoxsa sen bilirsen men Çiçeyi istemirem? (CM-E-576), (Yoksa Çiçek'i istemediğimi biliyorsun?)

137. Bes şert qoymuşduq ki, sen menden delil ve sübut istmeyeceksen? (CM-E-577), (Benden kanıt istemeyeceksin diye şart mı koyduk?)

138. Yeni Püste kende getmek isteyer? (CM-E-582), (Yani Püste köye mi gitmek istiyor?)

139. Yeni, açıqcasına burada sizin müalicenin neticesinde xestelerin şefa tapmağı tez-tezmi ittifaq düşür? (CM-E-586), (Yani burada tedavinizin sonucu belli ki hastaların iyileşmesinin hızlı bir şekilde birleşmesi mi?)

140. Bes siz mene diqqet tutanda yaxşıdır? (CM-E-594), (Peki bana dikkat edince iyi mi?)

141. Bes bu qeder yemekler, qelyenaltılar, meyveler ve şirniler bura ne üçün düzülübdür? (CM-E-595), (Peki neden bu kadar çok yemek, tatlı, atıştırmalık ve meyve var?)

142. Bes, meger bu işden bixebersen? (CM-E-595), (Peki bu işten haberiniz var mı?)

143. Meger sen bu işe özün razılıq vermedin? (CM-E-595), (Ama bunu kabul etmedin mi?)

144. Bes sen bu sözü demirdin? (CM-E-596), (Peki bunu söylemedin mi?)

145. Dayı, **bes**, özün niye bu nemetlerden yeyib-içmirsen? (CM-E-597), (Dayı, neden bu nimetleri kendin yiyip içmiyorsun?)

146. Meger biz yene köhne esrlere qayıdıb gedeceyik, meger biz yene axundların kebin zencirlerine bağlı olacağıq? (CM-E-604), (Eski asırlara geri mi döneceğiz, yine ahundların zincirlerine mi bağlanacağız?)

147. Bes daha inqilabımız harda qaldı? (CM-E-604), (Peki devrimimiz başka nerede?)

148. Bes bunlar meger doktor deyil ki? (CM-E-605), (Peki bunlar doktorlar değil mi?)

149. Meger, bele hereket sizin üçün layiqdir? (CM-E-607), (Böyle bir eylem sizin için buna değer mi?)

150. Bes, kimlerdir? (CM-E-608), (Peki onlar kim?)

Emir Edatları

"Di, qoy, bax, gör, görüm, görek, gel, gelin, gelsene, -sana/-sene, ha"

1. **Gel** özünden-özümden danışaq. (CM-DKE-51), (Gel kendimizle ilgili konuşalım.)
2. **Bax**, ey qazı ağa, sen menim bu işimi aşırsan, men melun adamam eger başımı da senin yolunda esirgeyerem. (CM-DKE-57), (Bak, ey gazi ağa, beni geçtin, ben uysal bir adamım ve kafamı senin yolunda kurban veremem.)
3. Mene bu lazımdır, **bax** bu. (CM-DKE-57), (İhtiyacım olan şey bu, işte bu.)
4. Evvel tanı **gör** men kimem. (CM-DKE-60), (İlk önce kim olduğumu öğren.)
5. **Bax**, qardaşım, bu qend yaxşı qenddir. (CM-DKE-61), (Bak kardeşim, bu şeker güzel bir şeker.)
6. **Götür** bir kelle çek, görek ne qeder gelir. (CM-DKE-61), (Bir kelle alıp tartın ve ne kadara mal olduğunu görün.)
7. **Gel** bu xatanı bizim başımızdan sovud! (CM-DKE-62), (Bu hatadan kurtulalım.)
8. Eşşeyini çıxardım, **götür** apar. (CM-DKE-62), (Eşeğimi çıkardım, al götür.)
9. **Di** burda niye durubsan? (CM-DKE-63), (Neden burada duruyorsun?)
10. **Gel** otur görek, Kerbelayı Cefer emi. (CM-DKE-63), (Oturup görelim Kerbela Cafer amca.)
11. **Gel** otur söhbet edek bir az. (CM-DKE-63), (Hadi oturup biraz konuşalım.)
12. Yavaş, **qoy** görek, bir az yavaş gül, qoy sözümü deyim. (CM-DKE-66), (Yavaşla bakalım biraz yavaş gül sözümü söyleyeyim.)
13. **Qoy** Xudayar bey anqırsın tayını tapsın, Zeyneb onun tayı deyil. (CM-DKE-71), (Bırak Hudayar bey anırsın tayını bulsun, Zeynep onun tayı değil.)
14. Bir **bax gör** Dadaşım neçe ildir ölübdür. (CM-DKE-73), (Bak, Dadaşım yıllar önce öldü.)
15. Cehennem ol **qoy** get eşiye! (CM-DKE-74), (Defol git cehenneme!)
16. **Qoy** kağızını qoysun divana. (CM-DKE-74), (İzin ver kağıdı kanepeye koysun.)
17. **Qoyun** gedim özge yanda olum. (CM-DKE-75), (Başka bir yere gitmeme izin ver.)
18. **Bax** bura senin öz evindir. (CM-DKE-80), (Bak burası senin kendi evin.)
19. **Qoy** seher açılsın, seni boşayam. (CM-DKE-83), (Sabah olsun, seni boşarım.)
20. **Di** indi get. (CM-DKE-84), (Hadi git şimdi.)
21. Çox yaxşı, **qoy** bu bele olsun. (CM-DKE-85), (Çok iyi öyle olsun.)

22. O yazıq heyvanı **qoy** bir gün rahat dincelsin. (CM-DKE-87), (İzin verin o zavallı hayvan bir gün dinlensin.)

23. Dur get **gör** axı eşşek nece oldu? (CM-DKE-97), (Dur git ve eşeğin nasıl olduğunu gör.)

24. Di gelin, qol çekin. (CM-DKE-99), (Hadi gelin imza atın.)

25. Bax, ay arvad, gözünü aç, gözümün içine bax. (CM-DKE-112), (Bak karıcığım aç gözlerini gözlerime bak.)

26. Qulaq as, **gör** ne deyirem. (CM-PK-124), (Dinle ve ne dediğimi gör.)

27. Xan, **qoy** bu ulağın başına torba keçirdim. (CM-PK-124), (Han, bu eşeğin kafasına bir torba koyayım.)

28. Di elede qoy ulağın qıçını bağlayım. (CM-PK-124), (Eşeğin bacağını bağlamama izin ver.)

29. Qoy hele qalsın. (CM-PK-124), (Bırak kalsın.)

30. Di hazırlaş, menim gözümün işığı. (CM-PK-125), (Hazır ol gözümün nuru.)

31. Di indi ehvalatı nağıl ele, Novruzeli! (CM-PK-126), (Şimdi hikayeni anlat Nevruz Ali!)

32. Xan, **qoy** ele indi yaxşı vaxtdır, qoy nöker gelsin bu çuvalları götürek qoyaq eve. (CM-PK-127), (Han, şimdi tam zamanı izin ver hizmetçi gelsin bu çuvalları alıp eve koyalım.)

33. Xan, meni mürexxes ele, **qoyun** gedim. (CM-PK-128), (Han, elimden tut, bırak gideyim.)

34. Xan, **di gör** günah kimdedir? (CM-PK-129), (Han, bak kim suçlu?)

35. Qardaşlarım, bu işlerin faydası yoxdur, **gelin** bu daşı eteyinizden tökün! (CM-KO-133), (Kardeşlerim, bunu yapmanın bir faydası yok, hadi bu taştan kurtulalım!)

36. Di gel xettine, Allah bağışlasın. (CM-UZ-143), (Hadi Allah affetsin.)

37. Gel leyeni götür, gec qayır. (CM-UZ-145), (Leyeni al ve alçıyı hazırla.)

38. Gel bir az söhbet ele görek ne var, ne yox? (CM-UZ-148), (İçeri gelin sohbet edelim, bakalım ne var ne yok.)

39. Qoy kağız qurusun, men gedim paket alım getirim. (CM-İH-157), (Kağıdı kurumaya bırak, gidip bir paket alayım.)

40. Qoy görüm nece yazaq? (CM-İH-158), (Bakalım nasıl yazacağız?)

41. Di indi bunları da yaz. (CM-İH-159), (Şimdi onları yaz.)

42. Qoy Kerbelayı kağızı göndersin. (CM-İH-161), (Kerbela'nın kağıdı göndermesine izin ver.)

43. Qoy qardaşın Kerbelayı Rza getsin makulü Hacı Eliden soruşsun. (CM-İH-164), (Kardeşin Kerbela Rza git de Hacı Ali'ye sor.)

44. Di izin ver gedim. (CM-PH-169), (Gitmeme izin ver.)

45. Qasım emoğlu, **qoy** Periniseni sene siğe eleyim. (CM-PH-170), (Kasım kuzenim, izin ver Peri Nisa ile sana nikah kıyayım.)

46. Bax, arvadın öhdesinden bele gelerler. (CM-PH-171), (Bak, karının icabından gelebilirler.)

47. Qoy çalsınlar, men isteyirem oynayam. (CM-KB-181), (Bırak çalsınlar, oynamak istiyorum.)

48. Qoy gelsin görek kimin hüneri var menim aşpazım bişiren plovu bişirsin?! (CM-KB-186), (Bakalım aşçımın yaptığı pilavı yapmaya kim cesaret edecek?)

49. Gel gör bu ağalar ne deyirler. (CM-KB-186), (Gel de gör bu beyler ne diyor.)

50. Keble Qasım, çıx aşpazxana damına, **gör** neçe atlıdırlar? (CM-KB-191), (Keble Kasım, mutfağın çatısına çık bakalım kaç atlı var?)

51. Qoy desinler ağa evde deyil. (CM-KB-191), (Bırak söylesinler ağa evde değil.)

52. İndi qulaq ver, **gör** ne deyirem. (CM-KA-209), (Şimdi dinle ve ne diyeceğimi gör.)

53. Bax, Rzaqulu gedirem. (CM-KA-210), (Bak, Rzagulu'ya gidiyorum.)

54. Qoy erzin qalsın sonraya ve bu saat get oğlun Süleymanı getir naçalnikin qulluğuna. (CM-DKMek-227), (Sözün daha sonra olsun ve hemen git ve oğlun Süleyman'ı reisin hizmetine getir.)

55. Di çare yox, yer deşiyinden de olsa, Kerbelayı Musanın arvadı yağı tapıb ferraşı yola salır. (CM-HT-234), (Yerdeki bir delikten geçse bile başka yolu yok.)

56. Aç gözlerini, **gör** hemin tesbehdir, ya yox. (CM-HT-235), (Gözlerini aç ve aynı tesbih olup olmadığını gör.)

57. Bax, aç qulağını, eşit! (CM-Ka-238), (Bak, kulaklarını aç, dinle!)

58. Bax bu yediyimiz heyvanın adıdır. (CM-S-252), (Bu yediğimiz hayvanın adı.)

59. Axtar tap, **gör** rus qızlarının sarı saçlarını zalım oğlu hansı cildinde terifleyib. (CM-ŞF-261), (Zalim oğlunun hangi ciltte Rus kızlarının sarı saçlarını övdüğünü öğrenin.)

60. Qoy burada bir söz demeyib, belke öz-özüne düşüne ki, bu iş özü her babetden pis işdir. (CM-SU-265), (Burada tek kelime etme, belki kendi kendine bunun yapılacak en kötü şey olduğunu düşün.)

61. Sonra, **bax**, isteyirseniz bu stolu da aparınız. (CM-H-274), (O zaman bak, bu masayı da almak istiyorsun.)

62. Bax, çaydan evezine bu beş-altı tarelkanı da size vere bilerem. (CM-H-275), (Bak, sana çaydanlık yerine bu beş altı tabak verebilirim.)

63. Siz gerek, **bax** o terefe gedesiniz. (CM-H-276), (O yoldan gitmelisin.)

64. Bax, hele bu deryada işlediyini men özüm görmüşem. (CM-BK-283), (Bak, onu bu nehirde çalışırken gördüm.)

65. Yadında saxla, **bax**, söz burada qalsın. (CM-BK-283), (Unutma, bak, söz burada kalsın.)

66. Bax, men vaxt qoymuşam, payızın orta ayına kimidir. (CM-BK-284), (Bak bir zaman belirledim sonbaharın ortası gibi.)

67. Qulağımız sesde idi ki, **bax**, bu gün-sabah iş bir teher olacaq. (CM-BK-287), (Kulaklarımız bugün ve yarın çalışmanın bir kabus olacağı konusunda çınlıyordu.)

68. Kitablar bunu aşkar deyirdiler ki, **bax**, "şeir bülbülleri bizden ibaretdir". (CM-ŞB-288), (Kitaplar, "şiir bülbülleri biziz" olduğunu açıkça ortaya koydu.)

69. Qoy men oxuyum, sen qulaq as. (CM-ŞB-290), (Ben okuyayım sen dinle.)

70. Bax, yadında saxla. (CM-G-295), (Bak, hatırla.)

71. Bax, bu almalar anton almasıdr. (CM-BMR-296), (Bak, bu elmalar Anton elmaları.)

72. Qoy bundan bir qeder gönderim, ver uşaqlar yesinler. (CM-BMR-296), (Şundan biraz göndereyim, çocuklar yesin.)

73. Bax, qoy men bu şeylerden sene bir qeder verim, apar qoy evinde qalsın. (CM-BMR-297), (Bak sana bunlardan biraz vereyim, evde kalsın.)

74. Bax, bu kor ineyimiz günde bir dolu serinc süd verir. (CM-Oİ-304), (Bak, bu kör inek gün içinde bize tam bir güğüm süt veriyor.)

75. Gör ne derecede qefletdedirler ki, heç xeyal elemirler. (CM-Kı-317), (Bakın ne kadar cahiller ki hayal bile edemiyorlar.)

76. Bax, bizim qenimimiz indiyedek bizi esaretde saxlayan hemin çarşaf olubdur. (CM-Kı-317), (Bak, cezamız bizi şimdiye kadar tutsak eden aynı çarşaftı.)

77. Gör yer üzünü zülmet ne derecede bürüyüb. (CM-Kı-318), (Karanlığın dünyayı nasıl kapladığını görün.)

78. Qoy bedenim narahat olsun, amma qelbim incimesin. (CM-ŞK-324), (Bedenim rahatsız olsun ama kalbimin dertlenmesine izin verme.)

79. Görek bu qabağımızdan nece baş yuxarı qalxacaq. (CM-AD-341), (Bakalım nasıl yükselecek önümüze.)

80. Soltan ağa, heç zad verme, **qoy** cehennem olub getsinler. (CM-KO-372), (Sultan ağa bir şey vermeyin cehenneme gitsinler.)

81. Tamaşa eyle, **gör** ne işlerden çıxacağam. (CM-KO-373), (Gösteriyi izle, ne yapacağımı gör.)

82. Soltan ağa, heç zereri yoxdur, **qoy** pul qalsın. (CM-KO-378), (Sultan ağa zararı yok bırak parası kalsın.)

83. İndi **gel** divana cavab ver. (CM-KO-379), (Şimdi gel ve hapishaneye cevap ver.)

84. Karapet, **gel** düş qabağa, gedek. (CM-KO-380), (Karapet, düş önüme, gidelim.)

85. Dadaş, iti çağırma, **qoy** dersimi oxuyum. (CM-Ö-383), (Dadaş, köpeği çağırma, dersimi okumama izin ver.)

86. Qulaq as, **gör** ne deyirem. (CM-Ö-385), (Dinle ve ne dediğimi gör.)

87. Getme, **gel** Celala elm öyret. (CM-Ö-386), (Gitme gel Celala ilmini öğret.)

88. Celal, bura gel, **gör** sene ne deyirem. (CM-Ö-386), (Celal gel bak sana ne diyeceğim.)

89. Gel yapışım elinden, baş alıb bu vilayetden çıxıb, qoyub gedek. (CM-Ö-387), (Tutayım elinden her şeyi bırakıp bu vilayetten gidelim.)

90. Anam sağdır, **get** anamı bas bağrına. (CM-Ö-390), (Annem yaşıyor git sarıl anneme.)

91. Hacı, **qoy** size zehmet olmasın. (CM-Ö-393), (Hacı, zahmet etme.)

92. Hacı Hesen ağa, **qoy** şeyx bize qonaq olsun. (CM-Ö-393), (Hacı Hasan ağa izin ver Şeyh misafirimiz olsun.)

93. Ana, üreyimde bir sözüm var, **qoy** deyim. (CM-Ö-394), (Anne, kalbimde bir sözüm var, sana söyleyeyim.)

94. Bax, gedib her ne varsa getireceyem. (CM-Ö-395), (Bak, gidip her şeyi alacağım.)

95. Qoy gelsinler beraberime, bu kitab ile onların cavabını verim. (CM-Ö-409), (Benimle gelsinler, onlara bu kitapla cevap vereceğim.)

96. Qoy bu dünyanı ricet edib, senin şeherlerini abad etsinler. (CM-Ö-409), (Bu dünyayı aramalarına ve şehirlerinizi müreffeh kılmalarına izin verin.)

97. Qoy indi dirilsinler. (CM-Ö-409), (İzin verin dirilsinler.)

98. Şeyx Ehmed, **gör** daha kimdir xahiş eden, yaz qurtar. (CM-Ö-414), (Şeyh Ahmet bak kim soruyor yaz bitir.)

99. Cenab Şeyx, **qoy** gedim fikirleşim. (CM-Ö-414), (Sayın Şeyh, bırak da bir düşüneyim.)

100. Gel yapışım elinden, dizlerim titreyir. (CM-Ö-418), (Tut elimden dizlerim titriyor.)

101. Di durma, Fatma, get. (CM-Ö-418), (Durma Fatma, git.)

102. Get dinmez-söylemez qızının el-ayağını düzelt. (CM-Ö-420), (Git kızının elini ve ayağını düzelt.)

103. İskender, qulaq as, **gör** ne deyirem. (CM-Ö-424), (İskender'i dinle, ne diyeceğimi gör.)

104. Qehreman yüzbaşı, bir mene **bax gör** ne deyirem. (CM-Kam-430), (Kahraman yüzbaşı, söylediklerime bak.)

105. Qoyun bir saat qulağımız dincelsin görek. (CM-Kam-431), (İzin verin kulaklarımızı bir saat dinlendirelim.)

106. Qemeni ele işletmezler, **bax** bele işlederler! (CM-Kam-434), (Gemen'i öyle değil, bak böyle çalıştırırlar!)

107. Ana, indi de yene deyirem, **qoy** oğlanların da eşitsinler. (CM-AK-443), (Anne, tekrar söylüyorum, çocuklar da duysun.)

108. Ay ana, bir qulaq as, **gör** ne deyirem. (CM-AK-468), (Ah anne, dinle ve ne diyeceğimi gör.)

109. Bax men seni bu saat başa salım. (CM-AK-468), (Şimdi sana açıklamama izin ver.)

110. Bax, qoy senin işini qurtarım. (CM-AK-469), (Bak, izin ver işini bitireyim.)

111. Ana, **qoy** nağıl elesin, qulaq as. (CM-AK-470), (Anne, hikayenin ortaya çıkmasına izin ver, dinle.)

112. Qoy bir derslerini soruşum hele. (CM-O-478), (İzin ver derslerimi sorayım.)

113. Bax ses-küy elemeyin. (CM-DKMü-494), (Bak gürültü etmeyin.)

114. Meşedi Ağakişi, yaxşı qulaq as, **gör** ne deyirem. (CM-DKMü-496), (Meşedi Ağakişi, dikkatlice dinle ve ne diyeceğimi gör.)

115. Qoy cenab uşqol oxuduğu elmlerden behs elesin. (CM-DKMü-499), (Öğretmenin okuduğu bilimler hakkında konuşmasına izin verin.)

116. Cenab uşqol, **qoy** bir söz de men senden soruşum. (CM-DKMü-499), (Bay öğretmen, size bir şey sormama izin verin.)

117. Bax bu terefindedirler. (CM-DKMü-500), (Bak onlar bu tarafta.)

118. Cenab uşqol, **bax**, onu men başa düşmedim. (CM-DKMü-501), (Bay öğrenci, bakın onu anlamadım.)

119. Bax bu kişi ağıllı kişiye oxşayır. (CM-DKMü-502), (Bak bu adam zeki birine benziyor.)

120. Bax, Qasım emi, Kabla Qulamalı ve Kabla Heyder, hamınız eşidin ve bilin ki, bu danışıqların heç biri menim qulağıma girmir. (CM-DKMü-502), (Bakın Kasım amca, Kabla Gulamali ve Kabla Haydar, bu konuşmaların hiçbirinin kulağıma ulaşmadığını hepimiz duyuyor ve biliyoruz.)

121. Qoy bizim Mustafa da desin. (CM-DKMü-505), (İzin verin Mustafa'mız söylesin.)

122. Novruz, **get** atın şeklini göster. (CM-DKMü-506), (Nevruz, git at resmini göster.)

123. Qoy getsin yüzbaşını çağırsın. (CM-DKMü-511), (Bırak gitsin ve yüzbaşıya seslen.)

124. Qoy men bu saat o arvadı da getirim bura. (CM-DKMü-511), (O karıyı bu saatte buraya getireyim.)

125. Fazil dadaş, **qoy** men de oynayım. (CM-DY-526), (Fazil dadaş ben de oynayayım.)

126. Getme, dayan, **gör** ne deyirem. (CM-DY-527), (Gitme bekle ne diyeceğimi gör.)

127. Qoy hüzur etsin ve asi bendelerine rehmi gelsin. (CM-DY-528), (İzin ver hüzur etsin ve asi kullarına merhamet etsin.)

128. Bax, Molla Abbas, isteyirsen men dabanlarımı yere vurum. (CM-DY-536), (Bak İmam Abbas, istersen topuklarımı yere koyabilirim.)

129. A yoldaş, **bax gör** günün ne vaxtıdır? (CM-Y-549), (Arkadaşım, bak günün hangi saati?)

130. Qoyun görek gelen kimdir. (CM-Y-549), (İzin verin gelenleri görelim.)

131. Bax, bu oldu adam aldatmaq. (CM-E-557), (Bak bu insanları kandırmak oldu.)

132. Ne deyirem, **qoy** Teymur bey xoşbext olsun. (CM-E-558), (Ne diyeyim Teymur bey mutlu olsun.)

133. Bax bu doğru sözdür. (CM-E-559), (Bak bu doğru kelime.)

134. Cahangir, **qoy** sene sözün açığını deyim. (CM-E-560), (Cihangir, izin ver sana gerçeği söyleyeyim.)

135. Bax, bunu sen yadında saxla. (CM-E-563), (Bak bunu hatırla.)

136. Gör mene ne deyir. (CM-E-566), (Bak bana diyor.)

137. Bax, bu yaxşı sözdür. (CM-E-567), (Bu iyi bir söz.)

138. Xala, **bax**, bu oğlan evlenmek isteyir. (CM-E-571), (Teyze bak bu adam evlenmek istiyor.)

139. Dayı, **qoy** sözümü deyim, qoy üreyimi boşaldım. (CM-E-572), (Dayı, sözümü söyleyeyim, kalbimi boşaltmama izin ver.)

140. Bax, indi yoldaşlarım gör ne deyecekler. (CM-E-573), (Bakalım arkadaşlarım şimdi ne diyecek.)

141. Di qulaq as. (CM-E-577), (Haydi dinle.)

142. Bax, götürek Qalxan beyi. (CM-E-578), (Bakın Kalkan bey'i alalım.)

143. Görek Cahangir ne deyir? (CM-E-580), (Bakalım Cihangir ne diyor?)

144. Qoy görüm, hele bilmirik. (CM-E-581), (Bakalım, henüz bilmiyoruz.)

145. Bax, bu arvad-uşağın elinden qurtarmaq olmur. (CM-E-583), (Bak bu eş çocuktan kurtulamıyor.)

146. Dünen bir nefer buranın ehalisinden oğlunun imtahanı baresinde **gör** mene ne yazır. (CM-E-590), (Dün buranın bir sakini oğlunun sınavıyla ilgili bana yazdı.)

147. Ana, indi qulaq as, **gör** men ne deyirem. (CM-E-595), (Anne, şimdi dinle ve ne diyeceğimi gör.)

148. Balam, **qoy** bu defe de bu qonaqlığı başa vuraq. (CM-E-596), (Bebeğim, bu sefer bu partiyi bitirelim.)

149. Dadaş, bir küçeye çıx, **gör** ne xeberdir? (CM-E-600), (Dadaş, sokağa çık, bak ne haberler var?)

150. Men evlenmek isteyirem, **gel**, seni alım. (CM-E-607), (Evlenmek istiyorum, gel seni alayım.)

Arzu Edatları (Arzu Edatları)

"Kaş, kaş ki, birce, teki, barı, gerek, ne ola".

1. Axund, **gerek** ereb dersinde çox güclü olasınız. (CM-DKE-43), (Ahund, keşke Arapça'da çok güçlü olasın.)

2. Gerek biz cemi vaizlere lağlağı edeydik. (CM-DKE-44), (Keşke tüm vaizlerle dalga geçeydik.)

3. Gerek Kerbelaya gedib, altı guşeli qebri ziyaret edem. (CM-DKE-48), (Keşke Kerbela'ya gidem ve altı köşeli mezarı ziyaret edem.)

4. Gerek o şexsler hamısı senin refiqlerinden ola. (CM-DKE-58), (Keşke bu insanların hepsi senin arkadaşın ola.)

5. Bizim bu işimiz **gerek** ölen güne kimi öz yanımızda qalsın. (CM-DKE-59), (İşimiz keşke öleceğimiz güne kadar bizimle kala.)

6. Gerek gizlin qala, heç kes gerek bu işden xeberdar olmaya. (CM-DKE-59), (Gizli tutulmalı, kimse davadan haberdar olmamalı.)

7. Bu iş **gerek** menim, senin ve şahıdların arasında qala. (CM-DKE-59), (Bu dava benimle senin ve tanıkların arasında olmalı.)

8. Men özüm de **gerek** qalam, eşşek de gerek qala. (CM-DKE-62), (Keşke kendim de kalaydım, eşek de kalmalı.)

9. Kerbelayı Cefer emi, sen **gerek** bu ehvalatı mene demeyeydin. (CM-DKE-63), (Kerbela Cafer amca, keşke bana bu hikayeyi anlatmayaydın.)

10. Gerek kişinin pulunu veresen. (CM-DKE-75), (Keşke adamın parasını vereydin.)

11. Eşşek bir gün bekar qalmır ki, **barı** bir az kökelsin. (CM-DKE-89), (Eşek kilo alması için bir gün bile boşta kalmıyor.)

12. Gerek bele zad olmaya. (CM-DKE-101), (Keşke böyle bir şey olmaya.)

13. İmam adamı **gerek** özü isteye. (CM-UZ-144), (Keşke imam adamı kendisi isteye.)

14. Kaş sizi yazanın barmaqları quruya idi. (CM-İH-153), (Keşke yazarın parmakları kuru olsaydı.)

15. Barı heç olmasa beyin atlarına baxaydıq, sonra qayıdaq. (CM-KB-192), (Bari en azından beyin atlarına bakalım ve sonra geri dönelim.)

16. Gerek bu tutdan çırpıb yaxşı yetkinlerinden size bir padnos müvafiq qayda teqdim ede idiler. (CM-MF-202), (Keşke bu dutu silkeleyeydi ve iyi olmuşlarından size uygun sırayla bir tepside sunaydı.)

17. Gerek qonağımızı evlendirek. (CM-MF-203), (Keşke misafirimizi evlendirelim.)

18. Emioğlu, evvel **gerek** sen bize gelesen. (CM-Zır-240), (Yeğenim, keşke önce bize gelesin.)

19. Gerek qoya idik, qarpızın da revayetini tamam eleye idi. (CM-ŞF-263), (Keşke karpuz efsanesini tamamlamasına izin vereydik.)

20. İnsan **gerek** düzlükle bir parça çöreyi qazana. (CM-Oİ-308), (Keşke insan ekmeğini dürüstlükle kazana.)

21. Naxçıvandan gelen yetimi **gerek** mektebe qebul edesen. (CM-U-319), (Nahçıvan'dan gelmiş bir yetimi keşke okula kabul edesiniz.)

22. Gerek bu da ele reftar eleye ki, bu zehmetler semeresiz qalmayalar. (CM-Ö-384), (Bu çabaların sonuçsuz kalmaması için keşke mücadele edeler.)

23. Allah-taalanın her bir belası **gerek** bizim vilayete nazil olaydı. (CM-Ö-399), (Keşke Allahü tealanın her musibeti ilimize nazil olaydı.)

24. Kaş siz menim evimden narazı getmeyin ve meni bedbext elemeyin. (CM-Ö-405), (Evimden memnun ayrılmamanızı ve beni mutsuz etmemenizi dilerim.)

25. Gerek o kitaba yazılaydı. (CM-AK-448), (Keşke şu kitaba yazılaydı.)

26. Kaş men de o yol ile gedeydim. (CM-DKMü-511), (Keşke ben de o yoldan gitseydim.)

Olumlu ve Olumsuz Edatlar

"Beli, he, xeyr, yox, esla, heç, heç de"

1. Mehemmedhesen emi dünya malına **esla** talib deyil. (CM-DKE-47), (Muhammed Hasan amca dünyevi malalrın peşinde değil.)

2. Beli, Mehemmedhesen emi bir ulağ aldı. (CM-DKE-48), (Evet, Muhammed Hasan amca bir eşek aldı.)

3. Yox, Mehemmedhesen emi, sen menim erzimi başa düşmedin. (CM-DKE-49), (Hayır, Muhammed Hasan amca, beni niyetimi anlamadım.)

4. Beli, xırda adam deyil bu eşşeyi isteyen şexs. (CM-DKE-50), (Evet, şu eşeği isteyen şahıs sıradan birisi değil.)

5. Beli, boyu ucadır, saqqalı, qaşları tünd qaradır. (CM-DKE-51), (Evet, uzun boylu, sakalı ve kaşı koyu siyah.)

6. Yox, **heç** qoymaram. (CM-DKE-52), (Asla izin vermem.)

7. Xeyr, özge metlebi var Xudayar beyin. (CM-DKE-53), (Hayır, Hudayar bey'in başka planı var.)

8. Xudayar bey girdiyi yer **esla** heyete oxşamırdı. (CM-DKE-54), (Hudayar bey'in girdiği yer bahçeye benzemiyordu.)

9. Xeyr, qazı ağa, kebin deyil. (CM-DKE-55), (Hayır gazi ağa nikah değil.)

10. Xeyr, qazı ağa, özüm eleyirem eger iş düzelse. (CM-DKE-55), (Hayır gazi ağa işim hallolsun kendim yaparım.)

11. Beli, qazı ağa, eger işi bir tövrnen yoluna qoysanız, biz size duacı olarıq. (CM-DKE-55), (Evet gazi ağa, belli bir şekilde halledersen, senin için dua ederiz.)

12. Beli, beledir, qazı ağa, beledir. (CM-DKE-56), (Evet böyledir gazi ağa böyledir.)

13. Beli, getirdiyin iki girvenke qenddir. (CM-DKE-56), (Evet, getirdiğin iki kilo şeker.)

14. Xeyr, dövletinden o qeder varımdır, heç senin teki ağaların yanında xecalet qalmaram. (CM-DKE-57), (Hayır, devletten o kadar çok şey var ki, senin gibi ağaların yanında hiç utanmayacağım.)

15. Beli, bu iş gerek mexfi qala. (CM-DKE-59), (Evet, bu iş gizli tutulmalı.)

16. Beli, sen menden yarım girvenke qend alacaqsan. (CM-DKE-60), (Evet, benden yarım kilo şeker alacaksın.)

17. Heç bele şey ola bilmez. (CM-DKE-61), (Böyle bir şey olamaz.)

18. Yox, dadaş, anamın heç günahı yoxdur. (CM-DKE-64), (Hayır, dadaş, annem masum.)

19. Xeyr, bu eti yemek olmaz. (CM-DKE-65), (Hayır, bu eti yiyemezsin.)

20. Beli, Kerbelayı Cefer ve Xudayar bey meşğul oldular yemeye. (CM-DKE-65), (Evet, Kerbela Cafer ve Hudayar bey yemek yemekle meşguldü.)

21. Beli, Xudayar bey bir terefde ve Kerbelayı Heyder bir terefde oturub, hekayete qulaq asırdılar. (CM-DKE-70), (Evet, Hudayar bey bir tarafta oturuyordu ve diğer tarafta Kerbela Haydar oturmuş hikayeyi dinliyordu.)

22. Beli, ehd bağlandı ve xeber geldi ki, Xudayar beyin qızı oldu. (CM-DKE-71), (Evet, antlaşma yapıldı ve Hudayar bey'in kızı olduğu haberi geldi.)

23. Veliqulunun bu ehvalatdan **heç** xeberi yox idi. (CM-DKE-72), (Veligulu'nun bundan haberi yoktu.)

24. Xeyr, bala ağlamıram. (CM-DKE-73), (Hayır bebeğim ağlama.)

25. Xeyr, vermez, bir qepik de vermez. (CM-DKE-76), (Hayır, yapmayacak, bir kuruş vermeyecek.)

26. Xeyr, burada esla mezemmet yeri yoxdur. (CM-DKE-77), (Hayır burada mezemmet için yer yok.)

27. Xeyr, heç vede olmaz. (CM-DKE-79), (Hayır, asla olmaz.)

28. Yox, Veliqulu, men daha senin sözüne inanmıram. (CM-DKE-80), (Hayır Veligulu artık sana inanmıyorum.)

29. Xeyr, senin arvadın pis dolanır. CM-DKE-81), (Hayır, karın kötü şekilde yaşıyor.)

30. Yox, meni boşa! (CM-DKE-82), (Hayır, beni boşa!)

31. Xudayar bey övretine **heç** bele cavab vermemişdi. (CM-DKE-83), (Hudayar bey eşine asla böyle bir cevap vermedi.)

32. Xeyr, bu iş bundan savayı özge cür baş tutmayacaq. (CM-DKE-85), (Hayır bu iş başka türlü olmaz.)

33. Beli, bu övret Mehemmedhesen eminin övreti İzzetdir. (CM-DKE-87), (Evet bu eş, Muhammed Hasan amca'nın eşi İzzet'tir.)

34. Xeyr, onların da günahı yoxdur. (CM-DKE-89), (Hayır, onlar suçlu değil.)

35. Beli, görünür ki, çox vacib adamdır. (CM-DKE-91), (Evet çok önemli birine benziyor.)

36. Xeyr, Xudayar bey bu gün eşşeyi minib aparıb şehere. (CM-DKE-91), (Hayır, Hudayar bey bugün eşeğine binerek şehre götürdü.)

37. Xeyr, yalan sözdür. (CM-DKE-92), (Hayır, bu bir yalan.)

38. Beli, Xudayar Zeynebi isteyir. (CM-DKE-92), (Evet, Hudayar Zeyneb'i istiyor.)

39. Beli, qazı fatihe suresini oxuyub, "Allah mübarek elesin" dedi. (CM-DKE-99), (Evet, imam Fatiha suresini okudu ve "Allah senden razı olsun" dedi.)

40. Beli, bu kişi heç danmır ki, anası bir az delisovdu. (CM-DKE-100), (Evet, bu adam annesinin biraz deli olduğunu asla inkar etmez.)

41. Ezizim, senin **heç** işin yoxdur. (CM-DKE-101), (Canım senin yapacak birşeyin yok.)

42. Xeyr, olmayacaq. (CM-DKE-102), (Hayır, olmayacak.)

43. Xeyr, bu iş yaxşı iş deyil, Allahın xoşuna getmez. (CM-DKE-102), (Hayır, bu iyi bir şey değil, Tanrı'yı hoşnut etmiyor.)

44. Kerbelayı Cefer **heç** cavab vermedi. (CM-DKE-103), (Kerbela Cafer cevap vemedi.)

45. Beli, xeyalet yazıq qoca kişini her yandan bürüdü. (CM-DKE-104), (Evet, hayalet zavallı ihtiyarın her tarafını kapladı.)

46. At sakit at imiş, **heç** yerinden hereket elemedi. (CM-DKE-108), (At sessiz bir attı, hiç kıpırdamadı.)

47. Heç qem yemeyin, neynek, bu il olmadı. (CM-DKE-109), (Endişelenme, sorun değil, bu yıl, olmadı.)

48. Xeyr, üreyinizi ebeden sıxmayın. (CM-DKE-109), (Hayır, kalbini sonsuza kadar sıkma.)

49. Yox, bele eleme. (CM-DKE-113), (Hayır, bunu yapma.)

50. Yox, bacı, ağlını yığ başına. (CM-DKE-113), (Hayır kardeşim aklını başına topla.)

51. Ne qeder çalışırdı bu iki divarın arasından bir tövr ile çıxıb qaçsın, **esla** mümkün olmurdu. (CM-DKE-114), (Bu iki duvardan ne kadar kaçmaya çalışsa da bu imkansızdı.)

52. Beli, bu Mehemmedhesen eminin eşşeyidir. (CM-DKE-117), (Evet, Muhammed Hasan amca'nın eşeği.)

53. Xudayar beyin qorxusundan ehvalını **esla** büruze vermedi. (CM-DKE-121), (Hudayar bey'in korkusu için ruh halini asla göstermedi.)

54. Beli, xan, tanıyıram, niye tanımıram. (CM-PK-123), (Evet han biliyorum neden bilmeyeyim.)

55. Yox, heç ziyanı yoxdur. (CM-PK-124), (Hayır hiç zararı yok.)

56. Heç naçalnik de bu kağızı menim elimden ala bilmez. (CM-PK-124), (Reis'in kendisi bile bu kağıdı benden alamaz.)

57. Menim **heç** bir günahım yoxdur. (CM-PK-126), (Suçum yok.)

58. Yox, Novruzeli senin işin yoxdur. (CM-PK-127), (Hayır, Nevruz Ali seni ilgilendirmez.)

59. Beli, gördüm ki, herif utanmaz-utanmaz kağızları qutudan ehmalca çıxartdı. (CM-PK-128), (Evet, adamın dikkatlice kutudan utanmadan kağıtları çıkardığını gördüm.)

60. Men bu tövr biedebliyi sizden **esla** gözetlemirem. (CM-KO-130), (Sizden asla böyle bir kabalık beklemiyorum.)

61. Xeyr, Sultan ağa, başınızı ağrıtmayım! (CM-KO-131), (Hayır Sultan ağa başını ağrıtmayacağım!)

62. Heç göz açmağa fürset vermerik. (CM-KO-132), (Sana asla gözlerini açma şansı vermiyoruz.)

63. Xeyr, ağalar, bele deyil! (CM-KO-134), (Hayır beyler öyle değil!)

64. Heç narahat olmayın ve heç özge şeyler fikre getirmeyin. (CM-KO-137), (Endişelenme ve başka bir şey düşünme.)

65. Xozeyin, **heç** narahat olma. (CM-UZ-141), (Hozeyin, merak etme.)

66. Lazım idi temire **heç** başlamamaq. (CM-UZ-148), (Herhangi bir onarım başlatmamak gerekiyordu.)

67. Hacı ağa **heç** üreyini sıxmasın. (CM-UZ-148), (Hacı Ağa asla üzülmemeli.)

68. Yox, bizim küpe sınıq deyil. (CM-UZ-149), (Hayır, testimiz kırılmadı.)

69. Müselman aleminde **heç** senet o mertebede revac deyil. (CM-UZ-152), (Müslüman aleminde hiçbir amel bu dereceye kadar reva edilmez.)

70. Men **heç** vede döze bilmerem ki, menim qismetimi o kafir arvadın alıb yesin. (CM-İH-156), (Gavur karımın payımı alıp yemesini görmeye dayanamıyorum.)

71. Anam, gelib qürbetde işleyirem, **heç** seni yadımdan çıxarmıram. (CM-İH-157), (Annem ben yurtdışında çalışıyorum, seni hiç unutmuyorum.)

72. A molla, men **heç** bu sözleri ağzıma alıb danışmazdım. (CM-İH-158), (Ey imam, bu sözleri asla söylemem.)

73. Heç bu tereflerde hürriyyet alış-veriş eleyeni de men eşitmemişem. (CM-İH-161), (Bu alanlarda özgürlük diye bir şey duymadım.)

74. Zalım oğlu, yazdığı kağızı **heç** kes oxuya bilmez. (CM-İH-163), (Zalimin oğlu, yazdığı kağıdı kimse okuyamaz.)

75. Beli, men yazmışam. (CM-İH-163), (Evet yazdım.)

76. Beli, dünyada çox arvadların başmağı düşüb. (CM-FH-172), (Evet, dünyadaki birçok eş ayakkabılarını kaybetti.)

77. Heç bir defe de olmayıb ki, men onun övretinin sesini eşidem. (CM-FH-174), (Daha önce karısının sesini hiç duymadım.)

78. Beli, ağa, Eli yaxşı plov bişirir. (CM-KB-186), (Evet, ağa, Ali güzel pilav yapar.)

79. Beli, xanım, çox idi. (CM-KB-188), (Evet hanımefendi çok oldu.)

80. Yox, ele hamısı qarışmışdı bir-birine. (CM-KB-188), (Hayır hepsi iç içeydi.)

81. Xeyr, keflenmemişdi. (CM-KB-190), (Hayır, eğlenmedi.)

82. Yox, eşitmemişem. (CM-TH-194), (Hayır duymadım.)

83. Yox, satmağa aparmıram, xanlığa aparıram. (CM, Q-195), (Hayır satmaya almıyorum, hanlığa götürüyorum.)

84. Yox, indi get. (CM-K-197), (Hayır şimdi git.)

85. He, yene quzu getirmisen? (CM-K-198), (Evet yine mi kuzuyu getirdin?)

86. Xeyr, xan, keçen qonaqlıqda getirmişdim. (CM-K-198), (Hayır han, son partide getirdim.)

87. Beli, metleb lap aşkar oldu. (CM-MF-203), (Evet iş belli oldu.)

88. Beli, nigarançılıqdan da dünyada pis şey yoxdur. (CM-N-207), (Evet dünyada endişelenmekten daha kötü bir şey yoktur.)

89. Yuxuya **heç** o qeder inanan deyilem. (CM-N-208), (Uykudan pek emin değilim.)

90. He, xan, uşaqların üreyini sıxma. (CM-KA-212), (Evet, han, çocukların kalbini kırma.)

91. Beli, o günü menim qorxum son mertebede idi. (CM-KA-216), (Evet, o gün korkum sonuncuydu.)

92. Beli, naçalnik ağa buyurur ki, menim Danabaş kendinin ehline yazığım gelir. (CM-DKMek-220), (Evet, reis ağaya Danabaş köyü halkı için üzüldüğümü söylüyor.)

93. Beli, beledir. (CM-DKMek-227), (Evet, böyle.)

94. Reiyyetlerle bunun arasında **heç** bir saxtalıq men görmedim. (CM-HT-233), (Konular arasında herhangi bir yanlışlık görmedim.)

95. Heç istemerem sene ele bir yol gösterem ki, sen sonra peşmanlıq çekesen. (CM-Ka-237), (Sana sonradan pişman olmanın bir yolunu göstermek istemiyorum.)

96. Heç müfte istememişdim. (CM-Ka-237), (Asla bedava istemedim.)

97. Meşedi Memmedeli o qeder hirslenmişdi ki, deyesen menim sözlerimi **heç** eşitmedi. (CM-Ka-238), (Meşedi Memmed Ali o kadar sinirlendi ki sözlerimi hiç duymadı.)

98. Refiqimin haletinden ele başa düşdüm ki, **heç** vechle bize gelmeyecek. (CM-Zır-241), (Bize asla gelmeyeceğini arkadaşımın durumundan anladım.)

99. Yox, and olsun senin canına, lap ayıq idi. (CM-RK-246), (Hayır, sana yemin ederim ayıktı.)

100. Burada hirslenmek **heç** lazım deyil. (CM-S-252), (Burada sinirlenmeye gerek yok.)

101. Men meettel qalmışdım ve **heç** macal elemedim ki, huşumu başıma yığım. (CM-YT-254), (Şaşkındım ve bilincimi geri kazanmayı başaramadım.)

102. Xeyr, çalınmır. (CM-YT-257), (Hayır çalmıyor.)

103. Her ne ki yazıram-**heç** bilmirem ne yazıram. (CM-YT-258), (Ne yazsam-ne yazdığımı bilmiyorum.)

104. Çox vaxt ele olur ki, **heç** bilmirsen ne yazasan. (CM-ŞF-261), (Çoğu zaman ne yazacağınızı bilememeniz olur.)

105. Heç bir meqsed yoxdur. (CM-B-272), (Amaç yok.)

106. Bize bunların xidmeti **heç** lazım deyil. (CM-B-275), (Onların hizmetlerine ihtiyacımız yok.)

107. Bu heyetde **heç** hekim olmur. (CM-B-276), (Bu sokakta doktor yok.)

108. Beli, on ikisi deyilmi? (CM-BK-283), (Peki, on ikisi değil mi?)

109. Xeyr, xeberim yoxdur. (CM-BK-284), (Hayır, bilmiyorum.)

110. Heç bir sirri ve heç bir teze xeberi menden gizletmirdiler. (CM-BK-285), (Benden hiçbir sır ve yeni bir haber saklamadılar.)

111. He, haradan oxuyurdun? (CM-ŞB-290), (Evet, nereden okudun?)

112. Men **heç** senden pul istemirem. (CM-BMR-297), (Senden para istemiyorum.)

113. Beli, Allah mene bir oğul keramet edib. (CM-GM-300), (Evet, Tanrı bana bir oğul verdi.)

114. Kendliler **heç** hökumet vergisini vaxtlı-vaxtında vere bilmirler. (CM-GM-301), (Köylüler herhangi bir devlet vergisini zamanında ödeyemiyor.)

115. Bunları övladın **heç** olmamışdı. (CM-İE-310), (Onların hiç zaman çocuğu olmadı.)

116. Bu işlerin bize dexli yoxdur, **heç** üreyini sıxma. (CM-İE-314), (Bunlar bizi ilgilendirmez merak etme.)

117. Kebleyi, **heç** üreyini sıxma, bu dünyada heç kes qalmayacaq. (CM-İE-314), (Kebleyi, merak etme bu dünyada kimse kalmayacak.)

118. Ancaq bu defe **heç** bir zad almaq istemirdim. (CM-İA-325), (Ama bu sefer hiçbir şey almak istemedim.)

119. Heç bir növ eşqbazlığa menim her halda hazırlığım yox idi. (CM-GB-338), (Herhangi bir flörte hazır değilim.)

120. Beli, o vededen men Xansaray şeherine getmeyi tergitmişem. (CM-AD-345), (Evet o sözden sonra Hansaray'a gitmemeye karar verdim.)

121. Beli, ağama erz olsun ki, aşağı dolayıları qalxdıq ve şeher bir az yaxınlaşdı. (CM-AD-346), (Pekala, efendime dolaylı yoldan aşağı indiğimizi ve şehrin biraz daha yaklaştığını söyleyeyim.)

122. Beli, nişan qoyuldu, kebin kesildi, toy tedarükü görüldü. (CM-T-348), (Evet, nişan yapıldı nikah yapıldı düğün malzemeleri görüldü.)

123. Heç başa gelmedi. (CM-T-350), (İşe yaramadı.)

124. Dustaq olmağımın sebebini **heç** indiyedek bilmedim. (CM-T-351), (Tutukluluğumun nedenini hiç bilmiyordum.)

125. Heç qem etme buna, baba Samovar. (CM-ÇD-358), (Endişelenme, Semaver baba.)

126. Olma sen **heç** ebes yere qemgin. (CM-ÇD-361), (Sen hiç boşuna üzülme.)

127. Olmaz **heç** rengi de onun esla. (CM-ÇD-366), (Unutma onun rengi yok.)

128. Nöker **heç** özü bilmir. (CM-ÇD-368), (Hizmetçi kendisi de bilmiyor.)

129. Bu gün **heç** bir şey deye bilmerem. (CM-KO-371), (Bugün bir şey söylemem.)

130. Heç bilmirem nece eleyim. (CM-KO-372), (Nasıl yapacağımı bilmiyorum.)

131. Xeyr, Soltan ağa, heç bir şey yoxdur. (CM-KO-374), (Hayır Sultan ağa bir şey yok.)

132. Xeyr, bir tedbirimiz yoxdur. (CM-KO-375), (Hayır önlemimiz yok.)

133. Soltan ağa, **heç** bele fürset ele düşmez, heç bele kişmiş olmaz. (CM-KO-375), (Sultan ağa böyle fırsat ele geçirilmez böyle kuru uzum olmaz.)

134. Bu işden **heç** bir xata bize ve size toxunmaz. (CM-KO-376), (Bu işten hiçbir hata bizi ve sizi etkilemez.)

135. Yox, heç olmaz. (CM-KO-376), (Hayır, hiç de değil.)

136. Yox, Soltan ağa, bize kişmiş lazım deyil. (CM-KO-376), (Hayır Sultan ağa kuru üzüme ihtiyacımız yok.)

137. Yox, hele gelmeyibler. (CM-KO-377), (Hayır daha gelmediler.)

138. Yox, dostum, vere bilmerem. (CM-KO-377), (Hayır arkadaşım verememem.)

139. Yox, Soltan ağa, heç zehmet çekme. (CM-KO-378), (Hayır Sultan ağa zahmet etme.)

140. Xeyr, biz heç kese rast gelmemişik. (CM-KO-379), (Hayır kimseyle tanışmadık.)

141. Yox, bunlar ele adam deyiller. (CM-KO-380), (Hayır onlar insan değil.)

142. Yox, dostum, gede bilmezsiniz, heç yana terpeşe bilmezsiniz. (CM-KO-380), (Hayır dostum gidemezsin bir yere gidemezsin.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MODAL SÖZLER

4.1. Modal Sözlerin Anlamlarına Göre Türleri

Azerbaycan Türkçesinde modal sözler anlamlarına göre yedi grupta sınıflandırılmaktadır:

1. Tasdik Bildiren Modal Sözler
2. Şüphe, tereddüt Bildiren Modal Sözler
3. Netice ve Genelleştirme Bildiren Modal Sözler
4. Kişinin Fikrini Bildiren Modal Sözler
5. Sıra ve Ardışıklık Bildiren Modal Sözler
6. Benzetme veya Mukayese Bildiren Modal Sözler
7. Hayıflanma Bildiren Modal Sözler

4.1.1. Tasdik Bildiren Modal Sözler

Fikrin gerçekliğini, doğruluğunu kesin bir şekilde tasdik eden modal sözlerdir.

"Elbette, elbette ki, doğrudur, doğrudan, doğrudan da, heqiqeten, heqiqeten de, sözsüz, sözsüz ki, söz yox, şeksiz, şekk yox, şübhesiz, şübhesiz ki, doğrusu, düzü, sözün düzü, düzdür, yaxşı, yaxşı ki, tebii ki, eşlinde, tebiidir"

1. **Doğurdan da** ustanın bele bir qüdret sahibi olduğuna ürekden inanmışdım. (Doğrusu ustanın böyle bir güce sahip olduğuna içtenlikle inandım.)

2. Genclik, **elbette**, başqa nemetdir. (Elbette gençlik başka bir nimettir.)

3. **Düzü**, bu işlere lap mat qalmışam. (Açıkcası, bu işten gerçekten sıkıldım.)

4. **Doğrusu**, bu dünya yaman dünyadı. (Dürüst olmak gerekirse, bu dünya kötü bir dünyaydı.)

5. **Yaxşı**, qızım, ancaq bunu bil ki, quldurlar elmsiz, terbiyesiz tayfadan çıxırlar. (Peki kızım, haydutların eğitimsiz ve terbiyesiz bir kabileden geldiklerini bil.)

6. **Eslinde**, heç mektub yazmağın qaydasını da düz-emelli bilmirdi. (Aslında mektup yazmayı bile bilmiyordu.)

4.1.2. Şüphe, Tereddüt Bildiren Modal Sözler

Olaylara münasebetin şüpheli olduğunu bildirir.

"Yeqin, yeqin ki, görünür, görünür ki, belke, belke de, ehtimal ki, deyesen, demek, demeli, güman ki, nedense, olsun ki, göresen, deme, tutaq, tutaq ki, gerek, gerek ki, olmaya, acaba"

1. **Deyesen**, söhreti çox sevir qadın. (Galiba şöhreti seven bir kadın diyorsun.)

2. **Yeqin** ki, bir amalı var. (Muhtemelen bir numara vardır.)

3. **Belke** de yuxusu felekden geler, dağlar ne qeribe olur geceler. (Belki rüyası bir felaketten gelir, dağlar gece vakti ne kadar tuhaftır.)

4. **Güman ki**, bu teklif qebul edilecekdir. (Büyük olasılıkla bu teklif kabul edilecek.)

5. **Nedense**, ilk eşqi unutmur insan. (Nedense, insan ilk aşkını unutmaz.)

6. **Gerek ki,** Allahyar yanındakı adamların şübheli baxışlarını duymurdu. (Muhtemelen Allahyar etrafındaki insanların şüpheli bakışlarını duyamıyordu.)

4.1.3. Netice ve Genelleştirme Bildiren Modal Sözler

Söylenilen fikri ümumileştirme, özetleme, netice çıkarma gibi gramatik anlamlara sahiptir.

"Demek, demeli, nehayet, axır, axır ki, qısası, qerez, elqerez, müxteser, ümumen, ümumiyyetle, bir sözle, belelikle"

1. Kim öz vetenini sevmirse, **demeli**, o heç neyi ve heç kesi sevmir. (Ülkesini sevmeyen kimse, hiçbir şeyi ya da kimseyi sevmez.)

2. **Nehayet**, axşamüstü Qara suyun yaxası boyu keçib geden maralların izine düşüb çayın sahiline qeder getmişdi. (Nihayet akşam, Karadeniz kıyılarından nehir kıyısına kadar geyikleri takip etti.)

3. **Xülase**, bizim mehellede en çox söz-söhbeti olan Necibedir. (Kısacası Necibe, mahallemizde en çok konuşulan kişidir.)

4. **Axır ki**, her şey onun isteyince olmuşdur. (Sonuçta her şey istediği gibi oldu.)

5. **Qerez**, şairi yola saldım getdi. (Kısacası şaire veda edip gittim.)

4.1.4. Kişinin Menbeyini Bildiren Modal Sözler

Bu sözler fikrin kaynağını ve isnat bildirir.

"Mence, sence, bizce, fikrimizce, zennimizce, zennimizce, deyilene göre, eşitdiyime göre, eksine"

1. **Mence**, Seadet xanım, siz nahaq inad edirsiniz. (Sanırım Saadet hanım, haksız yere inatçısınız.)

2. **Sence**, ne gösterir bize vaxtımız? (Zamanımızın bize ne gösterdiini sanıyorsun?)

3. **Zennimce**, siz teqsirkarsınız. (Sanırım suçlusunuz.)

4. **Deyilene göre**, kendin varlı adamlarından olan Allahyar yeddi defe evlenmişdi. (Köyün en zengin adamlarından biri olan Allahyar'ın yedi kez evlendiği söyleniliyor.)

5. **Onun fikrince**, dünyada en pis şey kiminse üreyini sındırmaq idi. (Ona göre dünyadaki en kötü şe birinin kalbini kırmaktı.)

4.1.5. Sıra ve Ardışıklık Bildiren Modal Sözler

"Evvela, evvelen, birincisi, ikincisi, üçüncüsü, sonuncusu, axırıncısı, filanıncısı"

1. **Birincisi**, her yazıcıdan dramaturq ola bilermi? (Birincisi, her yazar bir oyun yazarı olabilir mi?)

2. **İkincisi**, her yazıcının dramaturq olması lazımdırmı? (İkincisi, her yazarın oyun yazarı olması gerekir mi?)

3. **Evvela**, Nayıbov buraya rayon komitesinin xasiyyetnamesi ile daxil olub, ikincisi, onu direktör qebul edib. (Her şeyden önce Nayıbov, bölge komitesinin kimlik bilgileriyle buraya geldi ve ikincisi, müdür tarafından kabul edildi.)

4.1.6. Benzetme veya Mukayese Bildiren Modal Sözler

"Sanki, ele bil, ele bil ki, güya, güya ki, deyerdin"

1. Qadın **sanki** menim sualımı gözleyirmiş. (Kadın sorumu bekliyor gibiydi.)

2. **Sanki** qeybe çekilmiş gerçek insan. (Ortadan kaybolan gerçek bir insan gibi.)

3. **Ele bil** sıxırlar meni dörd yerden. (Beni sanki dört yerden sıkıştırıyor.)

4. **Ele bil ki**, güneş bu deqiqe dumanları yaracaq ve camalını aleme gösterecekdir. (Şu andan güneşin sis oluşturacağını ve yüzünü dünyaya göstereceğini hayal edin.)

"Sanki" modal sözünde daha fazla simülasyon tonu vardır.

Sanki bir peridir, peri yox, bir ay. (Sanki peridir, peri değil, ay.)

Perdelidir arılar, **sanki** gül perdesi var. (Arılar, gül perdesi varmış gibi örtülüdür.)

4.1.7. Hayıflanma Bildiren Modal Sözler

"Heyif, heyif ki, efsus, efsus ki, teessüf, teessüf ki, heyhat" ("Heyhat" arap sözüdür, *"heyif"* sözüyle aynı anlamdadır.)

1. **Heyif**, ömrüm getdi zaya, sevdiyim! (Üzgünüm, hayatım gitti hayatım.)

2. **Heyif**! Ana dilinde yazılmamış bu dastan. (Ne yazık ki bu destan ana dilinde yazılmamış.)

3. **Teessüf ki**, tekem, dildare möhtacam. (Ne yazık ki bir dile ihtiyacım var.)

4. **Efsus ki**, bilmeyir hele de onlar. (Ne yazık ki hala bilmiyorlar.)

5. **Heyhat**, bir könül ehli, uca, ulu qalmadı, cahanda merifetli Adem oğlu qalmadı. (Maalesef, dünyada kimse kalmadı, dünyada marifetli Adem evladı kalmadı.)

4.2. Modal Sözlerin Yapısı

Şimdiye kadar yazılmış tüm ders kitaplarında ve monografilerde, modal sözler yapısal olarak, basit-karmaşık, basit-düzleştirici ve karmaşık olarak üç kısma ayrılır. Bazı yazarlar modal sözlerin düzleştirici türünü de not ederler. Bize göre, modal sözlerin yapısal olarak düzleştirici türüne ayrılması yanlıştır. Modal sözlerin, modalite özelliğini elde edene kadar bir değiştirici son eki benimseyerek işlenmesi gerektiği fikri daha mantıklı görünmektedir. Bu nedenle, modalite özelliğine sahip olan yardımcı öğelerin yapısal olarak düzleştirici türünün olması makul değildir. Buna göre, yapısal tipte modal sözlerden bahsederken, onları basit ve bileşik olmak üzere iki türe ayırmak daha uygun düşünülebilir. Bileşik modal sözlere aşağıdaki örnekleri gösterebiliriz*: yeqin ki, belke de (galiba), şübhesiz ki, ele bil ki, ehtimal ki, doğrudan da (gerçekten) vb.*

4.3. Modal Sözlerin Yazılışı

Modal sözler cümlede işlendiği yere göre serbesttir. Böylece bu kelimeler cümlenin başında, ortasında ve sonunda işlenir ve cümle üyelerinden virgülle ayrılır. Cümlenin sonundaki modal kelimelerden sonra tonlamaya göre nokta, ünlem işareti veya soru işareti konur.

Elbette, Mahmudun xeberi yox idi. (Tabi ki Mahmut bilmiyordu.)

Ehtimal ki, sabah o buraya gelecek. (Muhtemelen yarın buraya gelecek.)

Eli, **nehayet**, arzusuna çatdı. (Ali sonunda arzusuna kavuştu.)

Onun ömrünün bitmesine az qalıb, **teessüf**. (Hayatı sona eriyordu, ne yazık ki.)

"Sanki, güya, ele bil" gibi modal sözlerin bu kurala uymadığına dikkat edilmelidir.

Sanki hekim menim ne fikirleşdiyimi bilirdi. (Sanki doktor ne düşündüğümü biliyormuş gibi.)

Güya biz heç vaxt olmamışıq ve sanki bu gün de yoxuq. (Sanki hiç olmamışız ve bugün yokmuşuz gibi.)

Ele bil göyün sethi çatlayıb aralanmışdı. (Sanki gökyüzünün yüzeyi çatlamış ve ayrılmıştı.)

4.4. Modal Sözlerde Çok İşlevlilik

Şimdiye kadar öğrendiğimiz modal sözlerin çoğunun, konuşmanın ana parçalarıyla gramer olarak eşanlamlı olduğu unutulmamalıdır. Bu tür kelimelerin gramer analizinde karıştırılmaması için cümledeki işlem durumuna veya daha doğrusu modalite özelliği, tonlama ve vurgu olup olmadığına dikkat etmek gerekir. Dilbilgisi eşanlamlılığı yaratabilecek kelimelere bakalım:

Yaxşı, get qarına xeber ver, amma tez qayıt. (Pekala, git karına söyle, ama yakında geri gel.)- Modal sözler.

Ne gözel deyibdir o alim insan, **Yaxşı** yuxu görer rahat uyuyan. (Ne kadar güzel dedi o bilim insanı, iyi uykuyla uyur rahat uyuyan.)- Sıfat.

Mence, mesuliyyet hissi bizi heç vaxt terk etmemelidir. (Bence sorumluluk hissi bizi asla terk etmemeli.)- Modal sözler.

Kim sever seni **mence**? (Seni kim seviyor benim kadar.)- Zamir, ilave.

Görünür, yaxşı insanlara çox ehtiyacımız var. (Görünüşe göre gerçekten iyi insanlara ihtiyacımız var.)- Modal sözler.

Gözüme çox gözel **görünür**. (Gözlerime çok güzel görünüyor.)- Fiil.

Ehtimal ki, bizden qabaq çatmışlar. (Muhtemelen bizden önce ulaştılar.)- Modal sözler.

Bu gün geleceyi **ehtimal olunur**. (Bugün muhtemelen gelecek.)- İsim.

Göresen, gözellik dünyanı qurtaracaqmı? (Acaba güzellik dünyayı kurtaracak mı?)- Modal sözler.

Gerek bu gözellikleri özün **göresen**. (Bu güzellikleri kendiniz göresiniz.)- Fiil.

Deme, onun xeberi yox imiş. (Yani onun haberi yokmuş.)- Modal sözler.

Sirrini dostuna **deme**, dostunun da dostu var. (Sırrını arkadaşına söyleme, arkadaşının da arkadaşı var.)- Fiil.

4.5. Modal Sözlerin Anlam Türlerine Ait Örnekler

(Celil Memmedquluzade'nin eserlerinden örnekler.)

Tasdik Bildiren Modal Sözler

"Elbette, elbette ki, doğrudur, doğrudan, doğrudan da, heqiqeten, heqiqeten de, sözsüz, sözsüz ki, söz yox, şeksiz, şekk yox, şübhesiz, şübhesiz ki, doğrusu, düzü, sözün düzü, düzdür, yaxşı, yaxşı ki, tebii ki, eslinde, tebiidir"

1. **Doğrudur**, men bir az incimişem kendimizden. (CM-DKE-42), (Doğru, köyümüzden biraz kalbim kırılmış.)
2. Amma, **söz yox**, hamımız başa düşdük. (CM-DKE-42), (Ama elbette hepimiz anladık.)
3. Qardaş oğlu, sen ele **doğrudan**, lağlağı imişsen. (CM-DKE-43), (Yeğenim, gerçekten şakacısın.)
4. **Doğrudur**, Sadıq çıx danışır. (CM-DKE-44), (Doğru, Sadık çok konuşuyor.)
5. Sadıq, **doğrudan**, lağlağıdır. (CM-DKE-44), (Sadık, gerçekten, şakacıdır.)
6. Sadıq da, **sözsüz**, başladı söhbete. (CM-DKE-44), (Sadık tabii ki sohbete başladı.)
7. **Söz yox**, menim adımın qezetçi olmağına bais yoldaşım oldu. (CM-DKE-45), (Elbette adımın gazeteci olmasına sebep eşimdir.)
8. **Söz yox**, mene xoş gelmir ki, atam-anam qoyduqları adımın yanına bir özge ad qondaralar. (CM-DKE-45), (Elbette, bundan hoşlanmama ki, ailemin bana verdiği ismin yanına başka bir isim koyalar.)
9. **Söz yox**, o kesin ki, bu ehvalatdan xeberi yoxdur, menim sözüme inanmayacaq. (CM-DKE-46), (Elbette, bu hikayeyi bilmeyen bana inanmayacak.)
10. Çünki **doğrudan da**, eşşeyin itmekliyi bir ele teeccüblü şey deyil ki, bundan bir qeribe ehvalat çıxsın. (CM-DKE-46), (Çünkü gerçekten eşeğin ortadan kaybolması şaşırtıcı bir şey değil, bu yüzden garip bir hikaye ortaya çıkmaz.)
11. İndi biz görürük ki, külfeti, **söz yox**, geldikçe töredi. (CM-DKE-47), (Şimdi, yükün elbette çoğaldığını görüyoruz.)

12. Doğrudan, kişinin başı özünün deyil. (CM-DKE-47), (Gerçekten de adamın kafası kendinde değil.)

13. Söz yox, ulağ atdan yaxşıdır. (CM-DKE-48), (Söylemeye gerek yok, eşek attan daha iyidir.)

14. İndi, **söz yox**, Allah qoysa qayıdandan sonra biz hamılıqla seninle görüşeceyik. (CM-DKE-49), (Şimdi, tabii ki, Allah'ın izniyle, döndüğünde hepimiz seninle buluşacağız.)

15. Men, **söz yox,** geleceyem senin görüşüne. (CM-DKE-49), (Tabii ki, seni görmeye geleceyem.)

16. Söz yox, elüstü başa düşdü ki, qoca kişi ele qazinin özüdür. (CM-DKE-54), (Söylemeye gerek yok, yaşlı adamın gazinin ta kendisi olduğunu anladı.)

17. Elbette, men demirem ki, vekil olmasın. (CM-DKE-55), (Tabii ki, avukat olmaması gerektiğini söylemiyorum.)

18. Doğrusu, qazı ağa, menim bir planım var. (CM-DKE-56), (Doğrusu, gazi ağa benim bir planım var.)

19. Elbette, menden dexi niye saxlayasan? (CM-DKE-56), (Tabii ki, neden benden saklayasın?)

20. Söz yox, eger qendin yanınca bir girvenke çay getirsen, ne sözüm var? (CM-DKE-57), (Tabii ki, şekerin yanında bir fincan çay getirseniz ne derim?)

21. Elbette, alnının teri ile qazanmısan. (CM-DKE-58), (Elbette alnınızın teriyle kazandınız.)

22. Sözsüz, pul vereceksen. (CM-DKE-58), (Tabii ki, para vereceksin.)

23. Bu iş, **elbette**, senin, menim ve şahidlerinin arasında qala. (CM-DKE-59), (Bu dava elbette siz, ben ve tanıkları arasında kalmalı.)

24. Elbette, beledir. (CM-DKE-59), (Tabii ki öyle.)

25. Doğrusu, bu gün iş bele getirdi, yanımca şehere pul götürmemişem. (CM-DKE-61), (Dürüst olmak gerekirse, bugün işler böyle getirdi, yanıma şehre giderken para götürmedim.)

26. Elbette, indi de getmek olmaz. (CM-DKE-63), (Tabii ki, şimdi gidemezsin.)

27. Yaxşı, eşşeyin sahibi ne deyib senden eşşeyi isteyecek? (CM-DKE-66), (Pekala, eşeğin sahibi ne şekil sizden eşeği isteyecek?)

28. Doğrudan, çox gülmeli ehvalatdır. (CM-DKE-67), (Bu gerçekten çok komik bir hikayedir.)

29. Sözsüz, dövletin yarısı çatdı Heydere ve yarısı da qardaşı Rzaya. (CM-DKE-68), (Söylemeye gerek yok, devletin yarısı Heyder'e, yarısı da kardeşi Rza'ya ulaştı.)

30. Amma bununla bele, **söz yox**, xerci de az deyildi. (CM-DKE-68), (Ancak tabii ki maliye önemsiz değildi.)

31. Söz yox, her nece olmuş olsa, axunda xeyirdi. (CM-DKE-71), (Tabii ki, her durumda imama iyidir.)

32. Zeyneb de **sözsüz**, ağlayırdı. (CM-DKE-75), (Elbette Zeyneb ağlıyordu.)

33. Yeni, **söz yox**, istese verir. (CM-DKE-76), (Yani tabii ki isterse verir.)

34. İndi, **söz yox**, kenardan baxan Xudayar beyi mezemmet eleyir. (CM-DKE-77), (Şimdi, tabi ki Hudayar bey kenardan bakarak azarlıyor.)

35. Söz yox, bu kemiltifatlığın evvelinci nişanesidir. (CM-DKE-78), (Söylemeye gerek yok, bu mükemmelliğin ilk işaresidir.)

36. Sen bilirsen, Veliqulu, men **doğrudan**, yaxşılıq itiren adam deyilem, namerd deyilem. (CM-DKE-79), (Biliyorsun, Veligulu, ben gerçekten iyiylik bilen biriyim, ezik değilim, korkak değilim.)

37. Ele, **doğrudan da**, sabah bu kişi meni boşadı. (CM-DKE-83), (Gerçekten bu adam yarın beni boşadı.)

38. Söz yox, Xudayar bey Zeynebi de alandan sonra Zeyneb olacaq xanım, Şefeq olacaq ona qarabaş. (CM-DKE-84), (Hiç şüphe yok ki, Hudayar be Zeyneble evlendikten sonra, Zeynep onun karısı, Şeref de uşağı olacaktır.)

39. Yaxşı, a kişi, axı sabah yox, biri gün zevvarlar çıxırlar. (CM-DKE-87), (Pekala, adamım, hacılar yarın değil öbür gün yola çıkacaklar.)

40. Men, **doğrudan**, kişi deyilem. (CM-DKE-89), (Ben gerçekten bir erkek değilim.)

41. Elbette, arvad menden yaxşıdır. (CM-DKE-89), (Tabii ki karı benden iyidir.)

42. Söz yox, ne tövr vermemek olar? (CM-DKE-89), (Tabii ki, nasıl veremezsin?)

43. Doğrusu, bu gün Xudayar bey eşşeyi apardı şehere. (CM-DKE-91), (Aslında Hudayar bey bugün eşeği şehre götürdü.)

44. O sebebe men de Ehmedi gönderdim ki, **elbette**, eşşeyi getirsin. (CM-DKE-91), (Bu yüzden Ahmed'i eşeği getirmesi için gönderdim tabii ki.)

45. İzzet, **doğrudan**, peyede ağlayan sen idin? (CM-DKE-93), (İzzet, gerçekten balkonda ağlayan senmiydin?)

46. Bu gün qatıq ye, sabah İnşallah, **elbette**, sene aş bişirerem. (CM-DKE-95), (Bugün yoğurt ye, Allah'ın izniyle tabii ki sana pilav pişireceğim.)

47. Söz yoxdur ki, bize melumdur ki, ağalar ne sebebe indi gelib, burada eyleşibler. (CM-DKE-99), (Aslında, bu beylerin neden şimdi gelip buraya yerleştiklerini biliyoruz.)

48. Söz yox, indi o arvad oldu menim kebinli arvadım. (CM-DKE-100), (Söylemeye gerek yok, artık o benim imam nikahlı karım.)

49. Doğrudan, qazı, menim anamın bir tutması var. (CM-DKE-100), (Doğrusu, gazi, annem nöbet geçiriyor.)

50. Eger, **doğrudan**, onu öz xoşuna qoysan, heç vaxt gelmez. (CM-DKE-102), (Gerçekten, eğer onu kendisine bırakırsanız, asla gelmez.)

51. Doğrudur, Xudayar beyin eşşeyi çatmışdı karvansaraya, amma yene çıxarıb apardı. (CM-DKE-104), (Doğru, Hudayar bey'in eşeği kervansaray'a ulaştı, ancak tekrar oradan çıkardı.)

52. Söz yox, Xudayar beyin de pulu yoxdur. (CM-DKE-105), (Söylemeye gerek yok, Hudayar bey'in parası yok.)

53. Ağa, **doğrusu**, menim eşşeyimi bilmirem Heyderxan körpüsüne daş daşımağa aparıblar. (CM-DKE-105), (Ağa, dürüst olmak gerekirse, eşşeğimi bilmiyorum Haydarhan köprüsüne taş taşımaya mı götürdüler.)

54. Doğrudan, ne çep övret imiş senin övretin. (CM-DKE-107), (Gerçekten, karınız ne kadar kötü bir eşmiş.)

55. Söz yox, her kes ki, sizi bu mübarek yoldan, bu savab yoldan qoyubdur, size mane olubdur. (CM-DKE-109), (Elbette sizi yoldan çıkaran herkes sizi engellemiştir.)

56. Elbette, Allah-taala ona qezeb eleyecek. (CM-DKE-110), (Tabii ki Tanrı ona kızacak.)

57. Yaxşı, ne deyirem ki, siz deyen olsun. (CM-DKE-112), (Pekala, ne diyebilirim ki, ne söylerseniz o olsun.)

58. Söz yox, sen getmezsen, men de yazaram naçalnike ki, filankes övreti tecavüz edib evlenmek şertlerini emele getirmir. (CM-DKE-113), (Tabii ki, gitmezsen, falanca'nın karısına tecavüz edib evlenmediğini reise yazacağım.)

59. Qlava da, **söz yox**, eleyecek. (CM-DKE-115), (Başçıları da tabii ki yapacak.)

60. Eşşeklerin sahibi, **elbette**, ele güman eledi ki, qoca kişi eşşek almaq isteyir. (CM-DKE-116), (Elbette eşeklerin sahibi, yaşlı adamın bir eşek almak isteyir.)

61. Elbette, peçleri yandırsınlar, otaqların havasını qabaqcadan temizlesin. (CM-PK-123), (Tabii önceden sobaları açıp odalardaki havayı temizlemeleri gerekiyor.)

62. Doğrusu, qorxdum ki, senin mene qeyzin tuta. (CM-PK-127), (Dürüst olmak gerekirse, bana kızacağından korkuyordum.)

63. Doğrusu, bilmedim salım, salmayım. (CM-PK-127), (Açıkcası, bırakıp bırakmayacağımı bilmiyordum.)

64. Tövle qapısı açıldı ve bizim yadımıza düşen, **elbette**, plov oldu. (CM-PK-130), (Ahır kapısı açıldı ve tabii ki hatırladığımız pilavdı.)

65. Sultan ağa, **doğrusu**, biz hamımız qorxuruq. (CM-PK-131), (Sultan ağa, dürüst olmak gerekirse, hepimiz korkuyoruz.)

66. Amma, vallah, **doğrusu**, yene qorxuram. (CM-PK-133), (Ama vallahi, yine gerçekten korkuyorum.)

67. Söz yox, yaxşıdır. (CM-UZ-143), (Tabii ki iyidir.)

68. Usta Zeynal axşama kimi, **elbette**, işini tamam etsin. (CM-UZ-148), (Elbette usta Zeynal işini akşama kadar bitirmeli.)

69. Bu vilayetin şuluq olmağını Kerbelayı Memmedeli düz deyirdi, çünki **doğrudan**, buralar şuluq idi. (CM-İH-153), (Kerbela Muhammed Ali, bu vilayetin şaka gibi yer olduğunu söylerken haklıydı çünkü buralar gerçekten şaka gibidir.)

70. Doğrudan, indiye kimi biz yazıq hemşeriler çox qara gün çekmişik. (CM-İH-155), (Gerçekten şu ana kadar çok kötü günler geçirdik, zavallı hemşerilerim.)

71. Çünki, **doğrudan**, a molla, men heç bu sözleri ağzıma alıb danışmazdım, amma bu arvadların öhdesinden meger gelmek mi olur? (CM-İH-158), (Çünkü gerçekten ey imam, bu sözleri asla söylemezdim, ama bu eşlerin başa çıkması mümkün mü?)

72. Yaxşı, Perinise, men kağızı sabah aparıb oxudaram. (CM-İH-161), (Pekala, Peri Nisa, yarın kağıdı götürüb okutdururum.)

73. Amma, **söz yox**, elm ele bir şey deyil ki, öz-özüne girsin adamın başına. (CM-İH-162), (Tabii ki ilim öyle bir şey değil ki insan kafasına kendiliğinden girsin.)

74. Zibeydenin medene gelmeyi, **elbette,** lazım oldu. (CM-PH-169), (Tabii Zübeyde'nin madene gelmesi gerekiyordu.)

75. Kişi, **doğrudan da** Allah bendesidir. (CM-PH-174), (Adam gerçekten Allah adamıdır.)

76. Doğrudan, QUrbaneli beyin atı gözel at idi. (CM-KB-178), (Gerçekten Kurban Ali bey'in atı çok güzel at.)

77. A bey, **söz yox**, evdeki terifli atını da bize gösteresiniz. (CM-KB-186), (Efendim, tabii ki evde olan övgüye değer atlarınızı bize gösteresiniz.)

78. Doğrudur, inanırıq. (CM-KB-186), (Tabii ki inanıyoruz.)

79. Yaxşı, ele danışma. (CM-KB-189), (Peki, öyle konuşma.)

80. Amma **doğrudan da** quzu arıq imiş. (CM-K-196), (Ama gerçekten kuzu zayıfmış.)

81. Yaxşı, deyerem. (CM-K-197), (Peki söylerim.)

82. Yaxşı, verirem, get. (CM-K-198), (Peki veririm, git.)

83. Xan**, doğrudur**, cibinizden bir üçlük çıxartdınız ki, veresiniz. (CM-K-199), (Han, doğru, vermek için cebinden bir üçlük çıkardın.)

84. O ki qaldı hemin tut meselesi, **söz yox**, bu meyve cemi meyvelerin en leziz ve neciblerindendir. (CM-MF-202), (Duta gelince, elbette bu meyve, tüm meyvelerin arasında en lezzetli ve asil olanlardan biridir.)

85. Her şeyin dünada intehası olan kimi bu işlerin de, **elbette**, bir axırı ola bilecek. (CM-MF-204), (Tabii ki, dünyadaki her şeyin bir sonu olduğu gibi tüm bunların da bir sonu vardır.)

86. Doğrudan, bu nigarançılıq yaman şeydir. (CM-N-206), (Aslında bu endişe kötü bir şeydir.)

87. Men bunu eşitcek, **doğrusu**, dexi ölüb getdim. (CM-N-207), (Dürüst olmak gerekirse bunu duyduğum an öldüm.)

88. Gede-gede yol uzunu yene öz-özlerine deyirdiler ki, **doğrudan da** nigarançılıq pis şeydir. (CM-N-208), (Yavaş-yavaş, kendilerine gerçekten de endişelenmenin kötü şey olduğunu söyleyip durdular.)

89. Elbette, Allah cemi ölenlere rehmet elesin. (CM-KA-209), (Elbette, Tanrı tüm ölülere rahmet eylesin.)

90. Bir de qardaş, bax, **doğrusu**, sen hara, konsul hara? (CM-KA-210), (Bak, kardeşim, dürüst olmak gerekirse, sen nerede konsolos nerede?)

91. Heqiqeten, söz erz eleyirem ki, Kerbelayı Mirzelinin sözünü evvel defe biz heç başa düşmedik. (CM-DKMek-214), (Gerçekten Kerbela Mirzelinin sözlerini ilk defa anlamadığımıza yemin ederim.)

92. Doğrudur, kende naçalnik gelib. (CM-DKMek-215), (Doğru, köye reis gelmiş.)

93. Söz yox, şek düyünü öz-özüne açılardı. (CM-DKMek-216), (Söylemeye gerek yok, şüphe düğümü kendi kendine çözülür.)

94. Celil be Dadaşımın terefine yeriyib, tatarını qaldırdı göye, amma yendirmedi, yeni, **doğrusu**, yendire bilmedi. (CM-DKMek-217), (Celil bey Dadaşıma taraf yürüdü ve tatarını göğe kaldırdı ama yendiremedi, doğrusu yendirmedi.)

95. Söz yox, biz durub gözletseydik, qalağın içinden çox baş yene çıxacaq imiş. (CM-DKMek-222), (Söylemeye gerek yok, eğer durup bekleseydik, yığından yine bir sürü kafa çıkardı.)

96. Men **doğrusu**, bele işi Allahdan isteyirdim. (CM-DKMek-223), (Aslında ben Tanrı'dan böyle bir şey istedim.)

97. Çarxlı kendinde, **elbette**, o sebebe ki, bu kend çox yeke kenddir, ya da ki, tereddüdlü yerdir. (CM-DKMek-224), (Çarklı köyü elbette, ya özel bir yerdir ya da tereddütlü yerdir.)

98. Men meettel qaldım, **söz yox,** geldiğime peşman oldum. (CM-Ka-238), (Şaşırdım kaldım, dürüst olmak gerekirse, geldiğim için pişman oldum.)

99. Doğrudan da, tanımadım ve kişinin üzüne baxa-baxa qaldım. (CM-Zır-239), (Onu gerçekten tanımadım ve sadece adamın yüzüne baktım.)

100. Söz yox, qebul elemedi, çünki onun da şan ve şöhreti ele hemin formada idi. (CM-RK-244), (Söylemeye gerek yok, kabul etmedi çünkü ihtişamı ve şöhreti aynı şekildeydi.)

101. Doğrudan, men istedim şekk edem. (CM-RK-245), (Dürüst olmak gerekirse, bundan şüphe etmek istedim.)

102. Menim**, doğrusu**, onlara getmeye çox xoşum olmazdı. (CM-RK-247), (Dürüst olmak gerekirse onlara gitmek istemem.)

103. Men de başladım gülmeye, **doğrusu** budur ki, heç özüm de bilmirem ki, niye gülürem. (CM-RK-248), (Ben de gülmeye başladım, dürüst olmak gerekirse neden güldüğümü bile bilmiyorum.)

104. Doğrusu, men acımışam. (CM-RK-250), (Doğrusu acıktım.)

105. O sebebe ki, **doğrudan**, her bişmişin öz qanunu ve öz xasiyyeti var. (CM-S-250), (Çünkü gerçekten de pişmiş her yemeyin kendi kanunu ve karakteri var.)

106. Elbette, balıq demeliyiz. (CM-S-252), (Tabii ki balık demeliyiz.)

107. Hökm edirem, **elbette**, iyun ayının ikisinde İrevan şeherine elli dörd dene yan tüteyi camaatdan yığıb gönderesen. (CM-YT-255), (Elbette, Haziran ayının ikinci gününde elli dört boru toplayıp Erivan şehrine gönderesiniz, ben karar veriyorum.)

108. Amma **doğrusu**, menim de, professor Süleyman beyin de sene yazığımız gelir. (CM- YT-260), (Ama dürüst olmak gerekirse, ben de, profesör Süleyman bey de seni için üzgünüz.)

109. Biz görürük ki, **doğrudan da**, rehmetlik atalarımız yaxşı deyibler ki, her ne ekersen, onu da biçersen. (CM-YT-262), (Rahmetli babalarımızın gerçekten doğru söylediklerini görüyoruz, ne ekersen, onu da biçersin.)

110. Ona inciyerem ki, **söz yox**, divarı yazan üçünüzden birinizdir. (CM-SU-265), (Ondan rahatsız oldum şüphesiz duvarı yazan üç kişiden biridir.)

111. Molla emi, **doğrusu**, menim dersim-zadım yoxdur. (CM-SU-267), (İmam amca, gerçekten dersim falan yoktur.)

112. Yaxşı, her ne tapılsa, vererem. (CM-H-274), (Peki bulursam, veririm.)

113. Söz yox, bunlar hamısı kelek idi ki, hamballar redd olsunlar. (CM-H-276), (Dürüst olmak gerekirse, hepsi karmaşaydı, hamallar defolsunlar.)

114. Hesenbeyin evinde kababı, **doğrudan da**, yaxşı bişirmişler. (CM-THek-280), (Hasan bey'in evinde kebabı gerçekten çok güzel pişirdiler.)

115. Elbette, bunları bir vasite ile qırıb yox elemek savab işlerin en savabıdır. (CM-THek-280), (Elbette onları herhangi bir şekilde yok etmek iyiliklerin en sevabıdır.)

116. Men istedim qayıdam, bulvardan çıxam, **doğrusu**, bunlardan daha güman olmuşdum. (CM-BK-282), (Bulvardan geri gelmek istedim, aslında bundan daha muhtemeldim.)

117. Burada dayandım ve dalını oxuya bilmedim ve **söz yox**, oxuduğumu başa düşmedim. (CM-ŞB-290), (Burada durdum ve gerisini okuyamadım ve elbette ne okuduğumu anlayamadım.)

118. **Doğrudan da**, zalim oğlunun nece abdar kelamı var! (CM-G-293), (Gerçekten de, zorbanın oğlunun söylediği ne sefil bir söz!)

119. **Söz yox**, bunu lazımdır nezere almaq ki, men buraya alış-verişe gelmemişdim. (CM-BMR-297), (Tabii ki buraya alışveriş yapmaya gelmediğimi belirtmek gerekir.)

120. Emoğlu, bax, **doğrusu**, men bir yazıcı adamam. (CM-Oİ-305), (Kuzen, bak, ben gerçekten bir yazarım.)

121. **Söz yox ki**, qonşuluqda bir bele merdümazarlıq emoğluma yaraşan şey deyil. (CM-Oİ-306), (Tabii ki mahalledeki böyle bir nezaketsizlik kuzenimin hak ettiği bir şey değildi.)

122. Camaat, **elbette**, ele başa düşer ki, biz hökümet adamıyıq. (CM-Oİ-307), (Halk elbette bir hükümet adamı olmadığımızı anlayacaktır.)

123. Ancaq **söz yox**, bunların tek birce fikir-xeyalı texnukuma qebul olacaqları, ya olmayacaqları meselesi idi. (CM-U-320), (Ama tabii ki tek soru teknik koleje kabul edilip edilmeyecekleriydi.)

124. Bu ikincisini, **elbette**, men proletar şairi zenn edib, evvel onun yanına getdim. (CM-PŞ-321), (Tabii ki ikincisini bir proleter şair olarak görüp önce ona gittim.)

125. Orada, **doğrudur**, qızdırma var, amma qızıl dükanları yoxdur. (CM-ŞK-324), (Doğru, ateş var, ama altın dükkan yok.)

126. **Elbette ki**, kiseni ve sabun torbasını atdı taxtın üstüne. (CM-Sa-327), (Elbette torbasını ve çuvalını tahta attı.)

127. **Doğrudur**, demek olmaz ki, müselmanda Sarı ad ola bilmez. (CM-Sa-328), (Doğru, bu bir Müslümanın Sarı ismine sahip olamayacağı anlamına gelmez.)

128. Bura mehmanxanaya oxşamırdı ve **doğrudan da** mehmanxana deyildi. (CM-GB-333), (Bura bir otele benzemiyordu ve gerçekten de bir otel değildi.)

129. Razı olmağıma sebeb bu idi ki, **elbette**, menzilin zahiri seliqesi çox gözel idi. (CM-GB-335), (Kabul etmenin nedeni elbette evin dış cephesinin çok güzel olmasıydı.)

130. Doğrusu, men bilmedim ki, arvadın fikri nedir. (CM-GB- 338), (Dürüst olmak gerekirse karımın ne düşündüğünü bilmiyordum.)

131. Amma **doğrusu**, hekim Qebziyevin Xansaraya getmeyi tövbe elemeyin revayetini bir de tapmaq olmaz. (CM-AD-344), (Ama dürüst olmak gerekirse, Hansaray'a gitmek için tövbe etmemesi için doktor Gabziyev'in bir rivayetini bulmak mümkün değil.)

132. Bu, **elbette**, ele bir ehemiyyetli iş deyil ki, bundan ya böyük bedbextlik, ya da böyük xoşbextlik üz vere biler. (CM-AD-346), (Bu elbette büyük talihsizliğe veya büyük mutluluğa yol açabilecek önemli bir görev değildir.)

133. Axı eger orada bir dustaq qalırsa, **elbette ki**, o orada qalmalıdır. (CM-T-349), (Bir mahkum orada kalırsa, tabii ki orada kalmalı.)

134. Ve, **elbette ki**, mescide gelmeyenler oruç da tutmurlar. (CM-ER-352), (Ve tabii ki camiye gelmeyenler oruç tutmuyor.)

135. Bir neçe şexsden menim, **elbette**, şenim artıq ola. (CM-ÇD-361), (Birkaç kişiden elbette benim şan'ım fazla ola.)

136. Söz yox, eledir, men indiye kimi istemirdim onları incidim. (CM-KO-372), (Tabii ki şimdiye kadar onlara zarar vermek istemedim.)

137. Amma biz altı-yeddi neferik, **söz yox,** tüfeng, tapança götüreceyik. (CM-KO-375), (Ama biz altı veya yedi kişiyiz, tabii ki, tüfekler, tabancalar alacağız.)

138. Doğrudan, xatalı işdir. (CM-KO-376), (Gerçekten yanlış iş.)

139. Doğrusu, men qorxuram. (CM-KO-377), (Dürüst olmak gerekirse korkuyorum.)

140. Yaxşı, gedek. (CM-KO-377), (Peki, gidelim.)

141. Doğrudan, Soltan ağa, çox xam iş tutmuşuq. (CM-KO-380), (Aslında Soltan ağa, çok kaba bir iş yaptık.)

142. İskender bey zarafat eleyir, **elbette**, zarafat eleyir. (CM-KO-384), (İskender bey şaka yapıyor, tabii ki şaka yapıyor.)

143. Elbette, axşam ele bilibler ki, arvad ölüb, amma sen deme diri imiş. (CM-KO-389), (Tabii akşam karısının öldüğünü öğrenirler, ama onun yaşadığını söylüyorsunuz.)

144. Elbette, bunların hamısı hikmetdir. (CM-KO-392), (Elbette tüm bunlar bilgeliktir.)

145. Doğrusu, bizim balaca oğlan bu gün yadımdan çıxmır. (CM-KO-395), (Dürüst olmak gerekirse, küçük oğlumuz bugün hala aklımda.)

146. Doğrudur, Hacı Hesen ağanın oğlu da Firengistanda oxuyub. (CM-KO-403), (Doğru, Hacı Hasan ağa'nın oğlunun da Firengistan'da okuduğu doğrudur.)

147. Dexi özün bilirsen ki, **söz yox ki**, tedarük görübsen. (CM-KO-406), (Artık kendin biliyorsun, tabii ki tedarik etmişsin.)

148. Çünki o yazıq Xelil, **doğrusu**, çox nadinc idi. (CM-KO-413), (Çünkü o zavallı Halil aslında çok yaramazdı.)

149. Axı dirilenden sonra bu qebiristandaki, qalmayacaqsınız, isteyeceksiniz ki, **söz yox,** dağılasınız evlerinize. (CM-KO-416), (Sonuçta dirilişinizden sonra bu mezarlıkta kalmayacaksınız, tabii ki eve gitmek isteyeceksiniz.)

150. Bir de Vallah, hacı, **doğrudan**, Nazlı hele lap uşaqdır. (CM-KO-417), (Allah aşkına, Hacı, gerçekten Nazlı daha bir çocuk.)

151. Doğrusu, Fatma, men iki gündür bir teher olmuşam. (CM-KO-418), (Dürüst olmak gerekirse Fatma, iki gündür bir tuhaf olmuşum.)

152. Deyerem, **elbette**, deyerem. (CM-KO-423), (Tabii ki söyleyebilirim.)

153. Doğrusu, adam utanır da şeyxe bele sözleri demeye. (CM-KO-425), (Dürüst olmak gerekirse, adam şeyhe böyle sözler söylemekten utanıyor.)

154. Doğrusu, men şeyx cenablarından qorxuram. (CM-KO-426), (Dürüst olmak gerekirse şeyhlerden korkuyorum.)

155. Söz yox, siz bunlara deyende ki, seni verirem bu şeyxe, bu biçareler çığırıb bağırırdılar. (CM-KO-428), (Söylemeye gerek yok, onlara seni bu şeyhe vereceğimi söylediğimde bu zavallılar bağırdılar.)

156. Doğrudan, görek bu nece şeydir. (CM-KO-435), (Bakalım gerçekten nasıl bir şeydir.)

157. Yaxşı, sözünü de, gülmerik. (CM-KO-441), (Peki, lafını söyle gülmeyiz.)

158. Doğrusu, men senin dilini qanmıram. (CM-KO-448), (Dürüst olmak gerekirse, dilinizi anlamıyoruz.)

159. Elbette, bu biz yazdığımızdan ya bir qeder eskik olacaq, ya artıq olacaq. (CM-KO-451), (Tabii bu yazdıklarımızdan biraz daha az olacak ya da fazla olacak.)

160. Doğrusu, menim bu kişiye yazığım gelir. (CM-KO-451), (Dürüst olmak gerekirse bu adam için üzülüyorum.)

161. Yaxşı, gelersiniz resept yazaram. (CM-KO-458), (Pekala, sizin için bir reçete yazacağım.)

162. Men **doğrusu**, bunu başa düşmedim. (CM-KO-465), (Bunu gerçekten anlamadım.)

163. Söz yox, heç kes inanmadı. (CM-KO-471), (Dürüst olmak gerekirse, kimse inanmadı.)

164. Men **doğrusu**, dayana bilmedim, gedim görüm uşaqlar ne qayırır. (CM-KO-482), (Gerçekten duramadım, gidip çocukların ne yaptığını gördüm.)

165. Doğrusu, lap mat qalmalı işdi. (CM-KO-484), (Aslında sıkıcı kalması gereken bir iş.)

166. Bele şey, **doğrusu**, biz görmemişik. (CM-KO-484), (Dürüst olmak gerekirse böyle bir iş görmedik.)

167. Cenab Molla Movlamverdi, **doğrudur**, men şeriet elmlerini oxumamışam. (CM-KO-498), (Sayın İmam Mollaverdi, doğru, şeriat bilimlerini incelemedim.)

168. Ay uşkol, mene naçalnik, **doğrudur**, hökm edib ki, sene camaat hörmet elesin. (CM- KO-499), (Öğretmenim, doğru, bana reis halkın sana saygı duymasını emretti.)

169. Uşaqları, **söz yox**, Allahın mesleheti ile cem ederik. (CM-KO-499), (Elbette Tanrı'nın izniyle çocukları topluyoruz.)

170. Kerbelayı, **doğrusu** budur ki, men seni başa sala bilmerem. (CM-KO-500), (Kerbela, dürüst olmak gerekirse sana açıklayamam.)

171. Doğrusu, men bilirem ki, uşqolada oxuyan uşaqlar qulluq sahibi olacaqlar. (CM-KO-502), (Aslında, okuldaki çocukların iş sahibi olacaklarını biliyorum.)

172. Elbette, elm tehsil elemek her şeyden çox lazımdır. (CM-KO-503), (Elbette bilime ve eğitime her şeyden çok ihtiyaç var.)

173. Söz yox, avam adama menim dersim xoş gelmez. (CM-KO-509), (Elbette cahil insanlar dersimi beğenmiyor.)

174. Uşaqlar, **şekk yox**, dinmirler ve yene ağlaşırlar. (CM-L-513), (Çocuklar, şüphesiz, hiç susmurlar ve hep ağlıyorlar.)

175. Vallah, **doğrusu**, İranda güzaran çox pis keçir. (CM-Lan-515), (Allah aşkına, gerçekten, İran'da hayat çok kötü.)

176. Doğrusu, Hacı ağa, peyğembere and olsun, Hezret Eşrefin dilini biz başa düşmürük. (CM-DY-518), (Doğrusu, Hacı Ağa, Peygamberimize yemin olsun ki, Hz. Eşref'in dilini anlamıyoruz.)

177. Doğrudur, doktor Lalbyuz cenabları xudavendi-alemin merhemeti ile şeherimizin cemi delilerini ağıllandıracaq. (CM-DY-524), (Doğru, Dr. Lalbyuz cenabları Tanrı'nın lütfuyla, şehrimizin tüm delilerini akıllı edeceğiz.)

178. Bir memlekete ki, yetmiş min melek lenet oxuya, **elbette**, orada dünya-alem derhem-behrem olacaq. (CM-DY-541), (Bir memlekete ki, yetmiş min melek lanet okuya, elbette dünya cihan dağınık olacak.)

179. Doğrudur, onlar hezretin zuhuruna inanmırlar. (CM-DY-546), (Doğru, Peygamberimiz'in zuhuruna inanmadılar.)

180. Elbette ki, qerarda da tabe olmaq lazım gelir. (CM-Y-548), (Tabii ki karara uyulmalıdır.

181. Qardaş, seni iclasa çağırırlar, **elbette ki**, bir vacib mesele var ki, merkezden adam gönderirler. (CM-Y-549), (Kardeşim seni bir toplantıya çağırıyorlar tabii ki önemli bir konu var ki merkezden insanları gönderiyorlar.)

182. He, **doğrudur**, keçen ilin sözüdür. (CM-Y-550), (Evet, doğru, bu geçen yılın sözü.)

183. Siz bu gün, **elbette**, Teymuru nahara gözleyirdiniz. (CM-E-557), (Elbette bugün öğle yemeğinde Teymur'u bekliyordun.)

184. Elbette, bunun bir sebebi var ki, isteyirik. (CM-E-559), (Tabii bunun bir sebebi var, istiyoruz.)

185. Ana, bugünkü söhbetler, **doğrusu**, menim heç xoşuma gelmedi. (CM-E-560), (Anne, dürüst olmak gerekirse bugünkü konuşmalardan hoşlanmadım.)

186. Doğrusu, senden danışmalı deyil. (CM-E-561), (Aslında senin hakkında konuşulmamalı.)

187. Mirze Qulamhüseyn, **doğrudur**, qız istedi. (CM-E-564), (Mirze Gulamhüseyin'in kızı istedi, doğru.)

188. Doğrudan da, bunun axırı ne olacaqdır? (CM-E-566), (Gerçekten bunun sonu nasıl olacak?)

189. Söz yox ki, qanacağı dersi olsun. (CM-E-575), (Tabii ki anlaşılması gereken bir dersi olsun.)

190. Men, **doğrusu**, mekteb üzü görmemişem. (CM-E-578), (Aslında okulun yüzünü hiç görmedim.)

191. Doğrudur, sen bilirsen ki, her bir qonaqlığa biz bu qeder pul xercleye bilmerik. (CM-E-580), (Doğru, her misafirliğe bu kadar para harcayamayacağımızı biliyorsun.)

192. Söz yox ki, Püsteni bir neçe günlüye kende göndermek olmaz. (CM-E-581), (Tabii ki birkaç günlüğüne Püste'ni köye gönderemezsin.)

193. Dadaş, **söz yox**, o sözleri özünden düzeltdin. (CM-E-582), (Dadaş, tabii ki bu kelimeleri kendin düzeltdin.)

194. Doğrusu, heç oxşamır. (CM-E-590), (Aslında hiç de öyle görünmüyor.)

195. Doğrudur, qeyri keslere göre yoldaşımız Perver o qeder qonaqperver deyil. (CM-E-591), (Doğru, başkalarına göre arkadaşımız Perver o kadar misafirperver değil.)

196. Anası Mercan xanım, **doğrudan da** cevahir kimi bir xanımdır. (CM-E-592), (Annesi Mercan hanım gerçekten mücevher gibi bir hanımefendi.)

197. Püste, men **doğrusu**, seni bu gün özge bir damaqda görürem. (CM-E-594), (Püste, bugün seni gerçekten farklı bir damakta görüyorum.)

198. Doğrudan da bu yazıq bacının bexti bu gün açılacaq. (CM-E-597), (Gerçekten, bu zavallı kız kardeşin kaderi bugün ortaya çıkacak.)

199. Bacıoğlu, **doğrudan**, menim üreyim sene yanır. (CM-E-597), (Yeğenim, doğrusu kalbim senin için yanıyor.)

200. Sonra, **elbette**, sonrası da var. (CM-E-598), (O zaman tabii ki sonrası var.)

201. Doğrusu, men bunlardan ehtiyat eyleyirem ve size de tövsiye edirem ki, ehtiyat edesiniz. (CM-E-599), (Dürüst olmak gerekirse, onlara karşı temkinliyim ve size dikkatli olamnızı tavsiye ederim.)

202. Elbette, menası yoxdur. (CM-E-604), (Tabii ki mantıklı değil.)

203. Dexi, **sözün doğrusu**, bu, doktorluq olmadı. (CM-E-606), (Aslında bu bir doktor işi değildi.)

204. Doğrusu, milletler içinde biabır olduq. (CM-E-607), (Aslında milletler arasında rezil olduk.)

Şüphe, Tereddüt Bildiren Modal Sözler

"Yeqin, yeqin ki, görünür, görünür ki, belke, belke de, ehtimal ki, deyesen, demek, demeli, güman ki, nedense, olsun ki, göresen, deme, tutaq, tutaq ki, gerek, gerek ki, olmaya"

1. Amma yene, **gerek**, deyim. (CM-DKE-41), (Ama tekrar söylemem lazım.)

2. Belke de Sadıq lağlağıdır. (CM-DKE-44), (Belki Sadık şakacıdır.)

3. Her kes Danabaş kendini tanıyır, o **yeqin**, Mehemmedhesen emini de tanıyır. (CM-DKE-46), (Danabaş köyünü herkes bilir, muhtemelen Muhammed Hasan amca'nı da tanır.)

4. Yeqin ki, Mehemmedhesen emi dindar müselmanların ziyarete getdikleri şeherleri tamam elemişdi. (CM-DKE-47), (Muhtemelen Muhammed Hasan amca, Müslümanların ziyaret ettiği şehirleri tamamen yerle bir etmişti.)

5. Belke heç Mehemmedhesen emi otuz-qırx manat tapa bilmeyecek ki, ata versin. (CM-DKE-48), (Belki hiç Muhammed Hasan amca ata vermeye otuz kırk manat bulmayacaktır.)

6. Hele **belke** baş da yendirdiler. (CM-DKE-50), (Belki kafalarını bile kaybettiler.)

7. Bes, **deyesen**, çim altından qurbağa baxır. (CM-DKE-51), (Galiba çimlerin altından kurbağa bakıyor.)

8. Belke bura qazının dal heyetidir, çünki bu şeherde ev yoxdur ki, onun bağçası olmasın. (CM-DKE-54), (Belki de gazi'nin evinin arka tarafıdır, çünkü bu şehirde bahçesi olmayan ev yoktur.)

9. Yeqin ki, kebin kesdireceksiniz. (CM-DKE-55), (Galiba evlenmek üzeresiniz.)

10. Gerek sen gedenden sonra bu yazdığımı bir de yazam. (CM-DKE-60), (Sen gittikten sonra yazdıklarımı yeniden yazmam lazım.)

11. Yeqin ki, ulaq mallarla yola getmir. (CM-DKE-61), (Muhtemelen eşek hayvanlarla anlaşmıyor.)

12. Bu oğlan özünü çırpır yere ki, ya özümü öldürüm, ya da bu saat **gerek**, eşşeyi aparam. (CM-DKE-62), (Bu çocuk kendini yere seriyor, diyor, ya kendimi öldürmem lazım, ya da hemen eşeği alıyorum.)

13. Et bir tike de yanmayıb, **belke** qovrulubdu. (CM-DKE-64), (Tek parça et yanmadı, belki kızartıldı.)

14. Belke pul sahibi sen qoyduğu şeyi qebula götürmedi. (CM-DKE-66), (Belki paranın sahibi koyduğunuzu kabul etmedi.)

15. Yeqin ki, çoxdandır onun yuxusu bu geceki kimi şirin olmamışdı. (CM-DKE-67), (Rüyası muhtemelen bu gece olduğu kadar tatlı olmamıştı.)

16. Veliqulu o itaeti ki, anasına eleyir, **belke** atasına göre de artıq üzüyola oğlandır. (CM-DKE-69), (Veliqulu annesine itaet ediyor, belki de babası yüzünden, o akıllı çocuktur.)

17. Yeqin ki, anası dese öl-ölecek, qal-qalacaq. (CM-DKE-69), (Muhtemelen annesi öl derse ölecek, kal derse kalacak.)

18. Yeqin ki, doğma qardaş da bu tövr reftar elemezdi. (CM-DKE-71), (Muhtemelen öz kardeşi de böyle yapmazdı.)

19. Bu refiqelerin mehebbeti neinki bir-birine imiş, **belke** bir-birinin övretine imiş. (CM-DKE-71), (Bu arkadaşların sevgisi sadece birbirlerine değil, belki aynı zamanda eşlerine yönelikti.)

20. Güman eleyirdi ki, **belke** tövrle yumşala ve ipe-sapa gele. (CM-DKE-72), (Belki yumuşayıp durabileceğini düşündü.)

21. Görünür, qızlar da bu cür güman edirler. (CM-DKE-76), (Görünüşe göre kızlar da öyle düşünüyor.)

22. Yeqin ki, spiçkeniz yoxdur. (CM-DKE-76), (Muhtemelen bir kibritin yok.)

23. Xudayar bey bu deqiqe fikir deryasına, **belke** qem deryasına qerqdir. (CM-DKE-78), (Hudayar bey şimdi bir düşünceler nehrinde, belki bir hüzün nehrinde boğuluyor.)

24. Bu sözleri Xudayar bey bir halda deyirdi ki, **deyesen**, bes üreyi yanırdı. (CM-DKE-79), (Hudayar bey bu sözleri, galiba, yüreği yanacak şekilde söylerdi.)

25. Gülsüm öz yerinde bele möhkem oturmuşdu ki, **deyesen**, cansız bir şeydir. (CM-DKE-81), (Gülsüm, sanki cansız bir şeymiş gibi, yerinde sımsıkı oturuyordu.)

26. Belke soruşmadı, Xudayar beyin şikayetine göre qlava Veliqulunu tutub qatdı dama. (CM-DKE-82), (Belki sormadı, Hudayar bey'in şikayetine göre başkan Veligulu'yu yakalayıp onu hapse attı.)

27. Xudayar bey bu cür cavab verdi, övretin qeldine bele geldi ki, **belke** de ele sabah bu kişi meni boşadı. (CM-DKE-83), (Hudayar bey bu şekilde cevapladı ki, karımın kalbine geldi ki, belki bu adam sabah meni boşadı.)

28. Yaşı olar qırx, **belke** de bir az artıq. (CM-DKE-83), (Kırk yaşında olabilir, belki biraz daha fazla.)

29. Belke bir tövrle onu yola getirek. (CM-DKE-84), (Belki onu bir şekilde yola getirelim.)

30. Görünür, qazı yaxşı adamdır. (CM-DKE-85), (Görünüşe göre gazi çok iyi adamdır.)

31. Niye, **gerek** bütün Danabaş kendinde ele birce senin eşşeyin meşhur idi? (CM-DKE-89), (Neden, eşeğinin sadece Danabaş köyünde meşhur olması mı lazım?)

32. Yeqin, beledir. (CM, DKE-92), (Muhtemelen böyledir.)

33. Deyesen, menim qulağıma ağlamaq sesi geldi. (CM-DKE-93), (Galiba ağlama sesi duydum.)

34. Yolun üste **belke** on-on beş yerde otura-otura gelib Danabaş kendine çıxdı. (CM-DKE-95), (Danabaş köyüne, yolda belki on, on beş sefer duraklayarak geldi.)

35. Ehmed istedi bir söz desin, amma **deyesen**, oralar dolu idi. (CM-DKE-96), (Ahmet bir şey söylemek istedi ama, galiba oralar doluydu.)

36. İzzet, **belke** otuz ilidr ki, bele zirek qaçmamışdı. (CM-DKE-97), (İzzer belki otuz yıldır bu kadar hızlı koşmamıştı.)

37. Qazi onlara dedi ki, **gerek** gedib ele adam getireler ki, onların evezinden qol çeksin. (CM-DKE-100), (Gazi onlara gidip söyledi ki, imza atmak için yerine bir adam almaları lazım.)

38. Belke ele arvad bir söz demeyecek, **belke** ele razı olacak. (CM-DKE-102), (Belki karısı tek kelime etmeyecek, belki o kabul edecek.)

39. Belke hereket de elemedi. (CM-DKE-103), (Belki hareket bile etmedi.)

40. Bir saata yaxın şeheri dolandı ki, **belke** Xudayar beyi tapa. (CM-DKE-105), (Hudayar bey'i bulana kadar belki yaklaşık bir saat boyunca şehirde dolaştı.)

41. Geldim divanxanaya, **belke** seni görüm. (CM-DKE-106), (Hapishaneye geldim, belki görüşürüz.)

42. Bunlardan biri qırx beş, **belke** de elli yaşında qırmızı saqqal, qara papaq kişidir. (CM-DKE-111), (Bunlardan biri kırk beş, belki elli yaşında, kızıl sakallı ve siyah şapkalı bir adam.)

43. Deyirsen **gerek** seni zorla aparalar? (CM-DKE-112), (Diyorsun ki, seni zorla götürmeleri mi lazım?)

44. Amma ne elemek, men yene **gerek** borcumu eda eleyim. (CM-DKE-114), (Ama ne yapabilirim, görevimi yapmam lazım.)

45. Bu hüner neinki Zeynebin, **belke** de onun babasının da qüvvesinden fele gelmezdi. (CM-DKE-115), (Bu yetenek sadece Zeynep tarafından değil belki dedesi tarafından da kınandı.)

46. Bes ele de, **yeqin**, qlava bu iin üstüne düşüb. (CM-DKE-115), (En azından muhtemelen başkan sorumluluk almış.)

47. Görünür, eşşek sahibi özü de bir zad duydu. (CM-DKE-116), (Görünüşe göre eşeğin sahibi bir şey duymuş.)

48. Bir az vaxtda eşşeyin başına, **belke** elli adam cem oldu. (CM-DKE-117), (Kısa sürede belki elli kişi eşeğin başında toplandı.)

49. Veliqulu neinki bu işlere mane olmurdu, **belke** hele Xudayar beye kömeklik edirdi. (CM-DKE-120), (Veligulu sadece bu işe karışmadı, belki Hudayar bey'e hala yardımcı oluyordu.)

50. Kim bilsin, **belke** yazıq qız acından öldü? (CM-DKE-121), (Kim bilir, belki zavallı kız açlıktan öldü?)

51. Otaqların havası qabaqcadan temizlensin ve isinsin, **belke** naxoş üçün orada narahatçılıq üz vermesin. (CM-DKE-123), (Hastayı rahatsız etmemesi için odalardaki hava belki önceden temizlenmeli ve ısıtılmalıdı.)

52. Xan Novruzelinin bu qeder yubanmağına teeccüb eledi ve fikrine geldi ki, **belke** Novruzeli kağızı poçta salıb. (CM-DKE-125), Han, Nevruz Ali'nin bu kadar geç kalmasına şaşırdı ve belki Nevruz Ali'nin mektubu posta yoluyla göndermiş olabileceğini düşündü.)

53. Ele bu qutuya salınan kağızlar, **gerek** qalsınlar qutunun içinde. (CM-DKE-128), (Bu kutuya konulan kağıtlar kutu içerisinde saklanması lazım.)

54. Yeqin ki, karvanın yanında olacaq iki-üç nefer silahsız ve piyade çarvadar. (CM-DKE-132), (Muhtemelen iki veya üç silahsız ve yaya kervanın yanında olacak.)

55. Sultan ağa, **gerek** sene yaxşı melum ola ki, bele işler bizim peşemizdir. (CM-DKE-133), (Sultan ağa, bilmeniz lazım ki böyle bir iş bizim mesleğimizdir.)

56. Bu yazıq da bizim dalımızca qaça-qaça geldi kendin yavığına ki, **belke** kişmiş taylarını bizden saldıra. (CM-PK-136), (Bu zavallı adam kuru üzümlere saldırmak için belki peşimizden koşarak köye geldi.)

57. Deyesen, çox ders oxuyub. (CM-PK-143), (Galiba çok ders çalıştı.)

58. Nece, **gerek** imam isteye? (CM-UZ-144k), (Nasıl yani, imam istemesi mi lazım?)

59. Usta Zeynal, **tutaq ki**, sen menden bir qepik istemedin, bes menim xeyrim nedir ki, iş yarımçıq qalsın? (CM-UZ-156), (Usra Zeynal, diyelim ki benden bir kuruş istemediniz, ama işi yarım bırakmamın anlamı nedir?)

60. Hacı, **gerek** gedem bazara, bir az işim var. (CM-UZ-148), (Hacı, markete gitmem lazım, yapmam gereken işler var.)

61. Eve de **gerek** gedem, görüm ustalar ne qayırırlar. (CM-UZ-149), (Eve gitmem ve ustaların ne yaptığını görmem lazım.)

62. Ele **tutaq ki**, az da olsa gönder. (CM-İH-158), (Tut ki biraz, gönderin.)

63. Hemişe Meşedi Hüseyn danışanda Kerbelayı Rza öz-özüne deyerdi ki, **yeqin ki**, Meşedi alim adamdır. (CM-İH-161), (Meşedi Hüseyin her zaman konuştuğunda, Kerbela Rza kendi kendine Meşedi'nin muhtemelen bir alim olduğunu söylerdi.)

64. Gerek ki, mescid qabağında kağız yazan molla yazmış ola. (CM-İH-162), (Cami önünde kağıt yazan bir imam tarafından yazılmış olması lazım.)

65. Yaxşı yazmısan, arxayın ol, **yeqin** göndererler. (CM-İH-163), (İyi yazdın, emin ol, muhtemelen yakında gönderecekler.)

66. Belke heç kağızı göndermemisen? (CM-İH-164), (Belki hiç kağıt göndermedin?)

67. Perinise başladı eri ile dava elemeye ki, **yeqin** kağızdan xeber var, amma sen menden gizledirsen. (CM-İH-164), (Peri Nisa kocasıyla tartışmaya başladı, muhtemelen mektuptan haberler var, ama benden saklıyorsun.)

68. Gel, **belke** sen bir çare tapasan. (CM-D-167), (Hadi gel belki bir çözüm bulursun.)

69. Arvad meni yalvara-yalvara senin yanına gönderib, **belke** sen bir çare tapasan. (CM-D-168), (Karım beni yalvararak sana gönderdi, belki bir çözüm bulursun.)

70. Her defe çörek bişiren vaxt Helime xala iki, ya **belke** üç övret qonşularından özüne mededçi çağırırdı. (CM-PH-169), (Helime teyze ne zaman ekmek pişirse komşularından iki belki üç karını yardıma çağırardı.)

71. Gerek düşesen bu kend menim, o kend senin, arvadın ne qeder qohumu var, hamısını daşıyıb tökesen Danabaş kendine. (CM-PH-170), (Mecbur kalırsan bu köy senin o köy benim, eşinin kaç akrabası varsa hepsini Danabaş köyüne götürmen lazım.)

72. Men ömrümde övretim ile birce defe de neinki sefere, **belke** heyetden küçeye de çıxmamışam. (CM-FH-171), (Hayatımda bir kez bile eşimle seyahet etmedim, belki evden sokağa bile çıkmadım.)

73. Fatma, **deyesen**, at bir az axsayır. (CM-FH-172), (Fatma, galiba, at biraz topal.)

74. Meşedi Nureli üzünü tutdu mollaya ve dedi, a molla, yaxşı fermayiş erz edirsen, **belke** lazım oldu. (CM-FH-173), (Meşedi Nurali üzünü imama çevirdi ve "Ey imam, iyi bir çiftlik istiyorsan belki gerekir" dedi.)

75. Belki, onu göresen! (CM-KB-182), (Belki onu görürsün!)

76. Keble Qasım, **yeqin** ağan yene keflenmişdi. (CM-KB-189), (Keble Kasım, efendin muhtemelen yine mutlu oldu.)

77. Xanım bu gelenler, **deyesen**, ele dünenki qonaqlardır. (CM-KB-191), (Hanım, bu ziyaretçiler, galiba dünkü misafirlerdir.)

78. Gelin fikir eledi ki, **belke** toyuq Fatma xalanın heyetine keçib. (CM-TH-193), (Gelin, tavuğun belki Fatma teyze'nin bahçesine düşmüş olabileceğini düşündü.)

79. Belke bir şey qopardaram. (CM-K-195), (Belki bir şey koparırım.)

80. Bildim ki, qonağınız var, dedim, **belke** lazım ola, plov altına qoyasınız. (CM-K-196), (Bir misafirin olduğunu biliyordum, belki pilavın altına koymalısın dedim.)

81. Qonaqlar doluşdular bunun başına ki, **gerek**, oynayasan. (CM-K-198), (Senin oynaman lazım, onun için komşular senin başına toplaşdılar.)

82. Dedim, **belke** yel esir, amma hava sakit idi. (CM-MF-201), (Belki rüzgar esiyor dedim ama hava sakindi.)

83. Axund Molla Fezleli, siz tek möhterem vücudun baresinde mehmannevazlıq şertlerini, **deyesen**, layiqince emele getire bilmirem. (CM-MF-202), (Ahund İmam Fezleli, tek şerefli kurum olan sana misafirlik koşullarını, galiba tam olarak oluşturamıyorum.)

84. Gelmeyinizi eşidib özümü yetirdim bura ki, **belke** dedim siz bilesiniz. (CM-N-205), (Geldiğini duydum ve kendimi buraya getirdim, belki de biliyorsun dediin.)

85. Qasım, **yeqin ki**, bir zad var, menden gizledirsen. (CM-N-206), (Kasım, muhtemelen benden sakladığın bir şey var.)

86. Belke uşağın başına bir iş gelib? (CM-N-206), (Belki çocuğa bir şey oldu?)

87. Üç il, **belke** dörd ildir, yaxşı yadımda deyil. (CM-N-207), (Üç yıl belki dört yıl iyi hatırlamıyorum.)

88. Belke de, hele sene oraya daxil olmağa macal vermeyecekler. (CM-KA-210), (Belki içeri girmene bile izin vermezler.)

89. Deyesen, Rzaqulu da menim günümde idi. (CM-KA-211), (Galiba, Rzagulu da benim haldeydi.)

90. Yeqin ki, Sultan balam elimden getdi. (CM-KA-212), (Muhtemelen oğlum Sultan elimden gitti.)

91. Hele neinki tesdiq eledi, **belke** bir neçesini de üste qoydu. (CM-DKMek-214), (Bazılarını onayladı ve belki de bir kaçını da üstüne koydu.)

92. Qazı da gelib, **belke** qubernat da gelib. (CM-DKMek-215), (Gazi de geldi belki vali de geldi.)

93. Bunun cavabında Dadaşımın meni müqessir tutdu ki, **belke** men qlavanın oğlu ile savaşmışam. (CM-DKMek-218), (Cevap olarak Dadaş, belki şefin oğluyla dövüşmüş olabilirim diyerek beni suçladı.)

94. Bu on üç il erzinde azından, **gerek** yüz ev artmış ola. (CM-DKMek-224), (Bu on üç yılda en azından yüz ev artmış olması lazım.)

95. Xudanekerde, eger bu cür adamların biri düşerse menim elimle, **yeqin ki**, men onun derisini diri-diri soyduraram. (CM-DKMek-226), (Tanrı korusun, bu insanlardan biri ellerine düşerse, muhtemelen onun derisini canlı canlı soydururum.)

96. Amma bir bu qeder, **belke** bunlardan da artıq adam ortalığa gelib başladılar dexi de berk and içmeye. (CM-DKMek-230), (Ama bir süre için belki daha fazla insan geldi ve daha çok yemin etmeye başladı.)

97. Bir suretde de ki, hele **belke** demek olar ki, reiyyetler asude istirahetle dolanırdılar. (CM-HT-233), (Bu durumda da belki deneklerin dinlemekte olduğu söylenebilirdi.)

98. Arvadın yaşı ellini, **belke** elli beşi keçmişdi. (CM-HT-234), (Karısı elli, belki elli beşin üstündeydi.)

99. Şamil xahiş etdi ki, men vasite olam ve **belke** Meşedi Memmedeli sözümü yere salmaz. (CM-Ka-236), (Şamil benden arabulucu olmamı istedi ve belki Meşedi Memmed Ali benim sözüme inanmazdı.)

100. Bununla beraber yene özümü borçlu hesab etdim bu işe qarışım, **belke** axırı yaxşılıqla qurtara. (CM-Ka-238), (Aynı zamanda, belki sonunda bu işe dahil olabilmek için kendime borçlu hissettim.)

101. Deyesen, hirsi bir az da soyudu. (CM-Ka-238), (Galiba, öfkesi biraz soğudu.)

102. Molla emi, **yeqin ki**, meni tanımırsan? (CM-Zır-239), (İmam amca, muhtemelen beni tanımıyorsun.)

103. Gerek, gedek bize. (CM-Zır-240), (Bize gitmeniz lazım.)

104. Hemşerimi daha küçede görmedim, bilmedim başı neye qarışıb, ya **belke** şeherden köçüb gedib. (CM-Zır-241), (Hemşerimi artık sokakta görmedim, ne yaptığını bilmiyordum ya da belki şehir dışına taşınmışdı.)

105. Dedim **belke** özümü xelvetce soxam eve. (CM-Zır-242), (Dedim belki gizlice kendimi eve atayım.)

106. Amma **gerek** edebi ve nazikliyi elinden qoymayasan. (CM-Zır-242), (Ama nezaketinizi ve inceliğinizi kaybetmemeniz lazım.)

107. Ne qeder tekid etdik ki, **belke** ata ya arabaya minsin. (CM-RK-244), (Belki ata veya arabaya binmesi için ne kadar ısrar ettik.)

108. Dostum, **deyesen**, bir şey fikirleşirdi. (CM-RK-245), (Arkadaşım, galiba, bir şeyler düşünüyordu.)

109. Yeqin ki, qız seninle öpüşen vaxtı kefli idi. (CM-RK-246), (Kızın seni öpmesi muhtemelen eğlenceliydi.)

110. Xaçperest içinde öpüşmeyi redd etmek böyük edepsizlik ve **belke de** günah hesab olunur. (CM-RK-247), (Hıristiyanlıkta öpüşmeyi reddetmek büyük bir ahlaksızlık ve belki de bir günahtır.)

111. İndi **gerek** bizim bu dostluğumuzun xatiresine sen mene en semimi qelbden deyesen. (CM-RK-248), (Şimdi dostluğumuzun anısına kalbimin derinliklerinden söylemen lazım.)

112. Deyesen, yemeli balığa oxşayır. (CM-S-251), (Galiba, yenilebilir balığa benziyor.)

113. Belke, biz qanmırıx. (CM-S-252), (Belki anlamıyoruz.)

114. Nenemin bu sözü, **deyesen**, yuxudan oyatdı. (CM-S-253), (Büyükannemin sözleri bizi, galiba, uyandırdı.)

115. Belke penah Allaha, mene de ele xoşbextlik üz verdi ki, men de Pirverdi kimi çalan oldum. (CM-YT-256), (Belki Tanrı korusun, bana öyle mutluluk geldi ki ben de Pirverdi gibi çalgıcı oldum.)

116. Dedim **belke** yolda tütek xarab olub. (CM-YT-257), (Dedim belki fürüt yolda kırılmış.)

117. Ehmed Zeki efendi, **deyesen**, insafa gelmek isteyir. (CM-ŞF-260), (Sayın Ahmet Zeki, galiba, insafa geldi.)

118. Amma sen **gerek** azından iki min söz düzeldib yazasan. (CM-ŞF-261), (Ama en az iki bin kelimeyi düzeltip yazman lazım.)

119. Zeki efendi professorun gülmeyine, **deyesen**, teeccüb eledi. (CM-ŞF-262), (Sayın Zeki, galiba, professörün gülmesine şaşırdı.)

120. Nedense, divar yazan uşaqlarla menim aram yoxdur. (CM-ŞF-264), (Nedense duvara yazı yazan çocukları sevmiyorum.)

121. Qulaqları da var, **deyesen**. (CM-SU-264), (Kulakları da var, galiba.)

122. Qoy burada bir söz demeyib, **belke** öz-özüne düşüne ki, bu iş pis işdir. (CM-SU-265), (Burada tek kelime etmesin, belki kendi kendine bunun aptalca bir iş olduğunu düşünür.)

123. Men on yaşında, **belke** bir qederde artıq olardım. (CM-B-267), (On yaşındaydım veya belki biraz daha büyüktüm.)

124. Heç kes ne qapıda, ne küçenin bir yanında görünmür, **yeqin ki**, isinin zerbinden here bir kölge yere penah getirib. (CM-B-270), (Kapıda veya

cadde kenarında kimse görünmüyor, muhtemelen herkes sıcaktan gölgeye sığınmış.)

125. Xalamın erini dalımca gelen görmedim, **yeqin ki**, o da bazara teref getdi. (CM-B-272), (Halamın kocasını peşimden geldiğini görmedim, muhtemelen o da markete gitti.)

126. Etrafa göz gezdirdik, **belke** milisden, memurdan bir adam görek, heç kes yoxdur. (CM-H-276), (Etrafa baktık, belki polisden, memurdan birini gördük, kimse yoktu.)

127. Çıxdım bulvara ki, **belke** orada görem. (CM-BK-282), (Bulvara çıktım böylece belki orada görebilirdim.)

128. Bu terefde eyleşen cavan milyoncu ve un taciri Telefxanbey oğludur ki, bunu da **gerek** eşitmiş olasan. (CM-BK-283), (Bu tarafta oturan genç milyoner ve un tüccarı, duymuş olmanız lazım Telefhanbey'in oğludur.)

129. **Deyesen**, sende teze xeber var. (CM-BK-284), (Galiba, en son haberler sende.)

130. Allah kerimdir, **belke de** qaytardılar. (CM-BK-286), (Tanrı merhametlidir, belki geri verdiler.)

131. Men de dinmedim, amma qardaşoğlunun mene, **deyesen**, yazığı gelir. (CM-ŞB-289), (Artık susmadım, ama galiba yeğenim bana üzüldü.)

132. Gör nece ereblerin içinde, **belke** islam aleminde biz Azeri türklerinin başını ucaldıb. (CM-G-293), (Bakın Araplar arasında, belke de İslam dünyasında Azeri Türklerinin başını nasıl yükselttik.)

133. **Yeqin ki,** bu gün qonaqlıq verirsen? (CM-BMR-298), (Muhtemelen bugün parti mi veriyorsun?)

134. Hele **belke** heyvanlar da adamlardan geri qalmırlar. (CM-Oİ-307), (Belki hayvanlar bile insanların gerisinde kalmayabilir.)

135. Ay emi, **yeqin ki**, onun emellerinden eşitmiş olacaqsan. (CM-Oİ-308), (Ey amca, muhtemelen niyetini duymuşsundur.)

136. **Belke** bu bir yuxudur ki, men görürem. (CM-Y-312), (Belki gördüğüm bir rüya.)

137. Bizim Bilqeys de düşdü menim dalıma ve men de bunu mezemmet eleye-eleye ve **belke de** söye-söye apardım evimize. (CM-Y-316), (Bizim Bilgeys

de beni takip etti ve ben onu azarlayarak be belki küfür ederek evimize götürdüm.)

138. Hemin bu proletar şairi, **yeqin ki**, öz namünasib yazıları ile yerli hökümeti narazı salıb. (CM-PŞ-321), (Bu proleter şair muhtemelen uygunsuz yazılarından dolayı yerel yönetimi rahatsız etti.)

139. Belke bu ağaçlar da insanlar kimi hisse sahibdirler. (CM-İK-323), (Belki bu ağaçlar da insan gibi hissediyor.)

140. Yeqin bunlar hamısı incinar arvadlardır. (CM-ŞK-324), (Muhtemelen hepsi tutsak eşler.)

141. Onu bedbext etmek sifeti, **belke** mene de sirayet edibdi. (CM-İA-326), (Onu perişan eden yüz belki beni de ziyaret etmişti.)

142. Bu deqiqe meni hamamda axtaran olsaydı, **yeqin ki,** tapa bilmezdi. (CM-Sa-327), (O anda banyoda beni arıyor olsaydı, muhtemelen beni bulamazdı.)

143. Qardaş, **belke** sen zarafat eleyirsen, men axı Sarı ad eşitmemişem. (CM-Sa-328), (Kardeşim, belki şaka yapıyorsun, Sarı ismini hiç duymadım.)

144. Çörek yediyim yerde tikemi, **gerek**, qoyam yere. (CM-Zel-329), (Ekmek yediğim yerde lokmamı yere koymam lazım.)

145. Yoldaşım Teymur Mirze de **deyesen**, menim günümde idi. (CM-Zel-332), (Eşim Teymur Mirze de, galiba, benim günümdeydi.)

146. Amma bir az ona nisbeten cavan idi, bunun qırx beş, **belke** de bir az artıq yaşı olardı. (CM-GB-334), (Ama ondan gençti, kırk beş, belki biraz daha yaşlıydı.)

147. Menim bu sualıma iki, **belke** üç terefden hemen saat “beli, beli” eşitdim. (CM-GB-335), (Soruma iki, belke üç taraftan “evet, evet” cevabını duydum.)

148. Amma krovatın üstüne qoyulmuş iki balınc, **nedense**, meni herdenbir meşğul edirdi. (CM-GB-337), (Ama nedense yatağın üzerindeki iki yastık beni meşgul etti.)

149. Ermeni arvadı qapının arxasında durub gülümsene-gülümsene, **belke** bir qeder de çem-xemle daş kimi yuxuya getmişdi. (CM-GB-338), (Ermeni karısı kapının arkasında durmuş gülümsüyordu ve belki de taş gibi uyuyakalmıştı.)

150. Men yatacağımı qoşa balıncla sazlayanda Ohanın anası ele bilirdi ve **belke** indi de ele bilir ki, on üç yaşındakı qız menim övretimdir. (CM-GB-340), (Yatağımı çift yastıkla kurduğumda Ohan'ın annesi öyle sanıyordu ki ve belki şimdi de on üç yaşındaki kızın karım olduğunu sanıyor.)

151. Evet bunların biri dayanıb dursaydı, daha oğul-uşağın, **belke** yeke kişilerin, hetta arvad-uşağın qabağında neçe batman ter axıdacaq idiler. (CM-AD-342), (İçlerinden biri hareketsiz dursa çocuklarının, belki erkeklerin, hatta eşlerinin önünde ne kadar terlerlerdi?)

152. Amma men onu hefteler, **belke** aylarla unudaram. (CM-AD-344), (Ama onu haftalarca ve belki aylarla unutacağım.)

153. Deyesen, atlar bir az yorulubdu. (CM-AD-346), (Galiba, atlar biraz yorgundu.)

154. Bir yerde dustaqxana adı gelende, **gerek** qaçam, yox olam (CM-T-347), (Bir yerde bir hapishanenin adı geçtiğinde, kaçmam ve kaybolmam lazım.)

155. Qardaş, **deyesen**, senin sehvin var. (CM-T-349), (Kardeşim, galiba, yanlışın var.)

156. Eledir, indi başlayaq işi biz, **belke** sabaha qurtara işimiz. (CM-ÇD-358), (Öyledir, şimdi başlayalım, belki yarın bitiririz.)

157. Belke, bir tövr ile tapaq çare. (CM-ÇD-358), (Belki bir şekilde çare bulalım.)

158. İki defe çıxam, **gerek** her gün. (CM-ÇD-361), (Her gün iki kez çıkmam lazım.)

159. Doğrusunu **gerek** indi sen deyesen. (CM-ÇD-367), (Gerçeği şimdi söylemen lazım.)

160. Göresen, indi pambıq neçeye gedir şehere? (CM-KO-371), (Acaba şimdi şehirde pamuğun fiyatı nedir?)

161. Yeqin ki, yene teze kendlilerdir, yeqin ki, onlardır. (CM-KO-372), (Muhtemelen yine yeni köylülerdir, muhtemelen onlar.)

162. Amma men **gerek** gizlenim ki, onlar meni burada görmesin. (CM-KO-373), (Ama saklanmam lazım ki beni burada görmesinler.)

163. Yeqin ki, xeber edecekler. (CM-KO-380), (Muhtemelen haber edecekler.)

164. Gerek ele reftar eleye ki, bu zehmetler semeresiz qalmayalar. (CM-KO-384), (Bu çabaların sonuçsuz kalmamasına dikkat etmek lazım.)

165. İndi **yeqin ki**, ağan bu kitaba üç abbası, belke hele dörd abbası verib. (CM-KO-385), (Muhtemelen şimdi, ağan bu kitaba üç abbası, belki de dört abbası vermiş.)

166. Yeqin ki, yene keflidir. (CM-KO-388), (Muhtemelen yine neşelidir.)

167. Belke ağanın feziltinin keramet ve merhemetinden menim hemşerilerim bibehre qalmasınlar. (CM-KO-391), (Belki de yurttaşlarım efendinin erdeminin mucizesinden mahrum kalmayacaklar.)

168. Ele **deyesen**, tifil bu saat qabağımda can verir. (CM-KO-395), (Galiba, zavallı bu saatte önümde ölüyor.)

169. Belke mende heç heya yoxdur. (CM-KO-397), (Belki bende hiç utanmak yok.)

170. Ağa, sen de ciblerine bax, **belke** senin ciblerinde ola. (CM-KO-397), (Bayım, ceplerinize iyice bakın, belki cebinizde olur.)

171. Onda, **tutaq ki**, sen çem-xem eledin. (CM-KO-398), (O zaman muhtemelen sen fırıldaklık etmişsin.)

172. Allah-taalanın her bir belası **gerek** bizim vilayetimize nazil ola. (CM-KO-399), (Allah tealalnın her belasının ilimize indirilmesi mi lazım.)

173. Belke şeyx cenabları team buyuralar. (CM-KO-400), (Belki şeyh efendileri buyuralar.)

174. Göresen, dünyada ne qeder savab işler görübsen? (CM-KO-407), (Acaba kaç tane iyilik yaptın.)

175. Belke sizin de içinizde bele münkirler var. (CM-KO-409), (Belki içinizde böyle kafirler var.)

176. Cenab şeyx, siz **gerek** şükür edesiniz ki, men şerab içirem. (CM-KO-415), (Bay Şeyh, şerap içtiğim için şükretmeniz lazım.)

177. Bele **tutaq ki**, siz meselen, dirildiniz. (CM-KO-416), (Tut ki, örneğin, dirildiniz.)

178. Hele **gerek** Allahına şükür elesin ki, Şeyx Nesurullah kimi bir vücuda ere gedir. (CM-KO-418), (Şeyh Nesurullah gibi bir vücuda gittiği için Allah'a şükürler etmesi lazım.)

179. Fatma, men iki gündür, **deyesen**, ele bir teher olmuşam. (CM-KO-418), (Fatma, ben iki gündür, galiba bir tuhaf olmuşum.)

180. Deyesen, gözüme bir şey görsendi. (CM-KO-419), (Galiba gözüme bir şey göründü.)

181. Tutaq ki, men deli olmuşam. (CM-KO-419), (Tutalım ki delirdim.)

182. Bir-iki ay bundan ireli, **deyesen**, bir az yaxşı idi. (CM-KO-420), (Bir veya iki ay önce, galiba biraz daha iyiydi.)

183. Ümmügülsüm xanım-hamısı tökülüb gelib, yapışıblar yaxamdan ki, **gerek** oxuyub-çalan gele. (CM-KO-421), (Ümmü Gülsüm ve hanım herkes gelip bana yapıştı, çalgıcı gelmesi lazım.)

184. Belke teleqrafda sehv-zad var? (CM-KO-425), (Belki telgrafta bir sorun var?)

185. Belke heç şeyxi narahat etmeyimiz meslehet deyil. (CM-KO-426), (Belki de Şeyh'i rahatsız etmek tavsiye edilmez.)

186. Onlar **yeqin**, bizi gördüler. (CM-KO-432), (Onlar muhtemelen bizi görmüş.)

187. Deyesen, biri qaçıb elden çıxdı. (CM-KO-432), (Galiba, biri kaçtı ve kayboldu.)

188. Amma balam, **deyesen**, ovunuz bir ov deyilmiş. (CM-KO-433), (Ama bebeğim, galiba, avın bir av değil.)

189. Bala, **göresen**, niye uşaqlar yubandılar? (CM-AK-438), (Evlatım, acaba, çocuklar geç kaldı.)

190. Mirze, dayan, **gerek** yerinizi deyişek. (CM-AK-439), (Mirze bekle yerini değiştirmem lazım.)

191. Rüstem, Selime xalagil indi gelecekler, **gerek** bu gün biletleri paylayaq. (CM-AK-440), (Rüstem, Selime teyzeler şimdi gelecek, biletleri bugün dağıtmamız lazım.)

192. Hele **belke** özüm sene demişem ki, menim yadımda ve siyahımda olmayan herfleri menim yadıma sal. (CM-AK-441), (Belki sana hatırlamadığım ve listelemediğim harfleri hatırlamasını söylemiştim.)

193. Sen sözünü de, eger senin sözün haqdır, **gerek**, onu demekden çekinmeyesen. (CM-AK-442), (Sözünü söyle, sözün doğruysa tereddüt etmemen lazım.)

194. Gülbahar bizim bacımızdır, **gerek** biz üçümüz de telaş edek ki, bacımız bedbext olmasın. (CM-AK-445), (Gülbahar bizim kız kardeşimiz, üçümüz de kardeşimizin mutsuz olmadığından emin olmamız lazım.)

195. Sen de gel, yadıma sal deyek, **belke** qoyunların qızdırmasına bir dava deye. (CM-AK-447), (Hadi, hatırlayalım, belki koyunların ateşi için bir ilaç verelim.)

196. Belke sen ele bir qeribe söz bilirsen ki, bizim yadımıza düşmemiş ola. (CM-AK-448), (Belki hatırlamadığımız garip bir kelime biliyorsundur.)

197. Haman dersler neinki azalmır, hele **belke** altı ay da bundan sonra qurtarmayacaq. (CM-AK-453), (Sadece bu dersler azalmayacak, muhtemelen altı ay içinde bitmeyecektir.)

198. Üzvlerin bir neçesi deyir ki, **gerek** müzakireye qoyulsun. (CM-AK-455), (Birkaç üye söylüyor ki, tartışılması lazım.)

199. Cemiyyet dağılandan sonra bir qeder ayaq saxla, **belke** bunlara bir dava deyesen. (CM-AK-456), (Toplumun çöküşünden sonra bir süre ayaklarınızı tutun, belki onlara bir tedavi verebilirsiniz.)

200. Yeqin ki, qoyunlarda yara görsenir. (CM-AK-457), (Muhtemelen koyunlarda bir yara görülebilir.)

201. Tutaq ki, bir saatlığa sürünü getiribler bura, sen de baxırsan. (CM-AK-459), (Diyelim ki, buraya bir saatliğine bir sürü getiriyorlar ve sen de bakıyorsun.)

202. Deyesen, buradan köçmek isteyirsen? (CM-AK-461), (Galiba, buradan taşınmak istiyorsun?)

203. He, bağışlayasınız, **yeqin ki,** siz darülünü qurtarmısınız. (CM-AK-464), (Evet, pardon, muhtemelen siz universite bitir misiniz.)

204. Yeqin ki, sizin kitablarınız bunlardır. (CM-AK-465), (Bunlar muhtemelen senin kitapların.)

205. İndi **göresen**, qumral qoyunu canavar dağıtmayıb ki? (CM-AK-470), (Şimdi, acaba, kurt koyunları yok etmedi mi?)

206. Yeqin ki, deli olubdur. (CM-AK-473), (Muhtemelen delirmiş.)

207. Deyesen, oğlunu götürüb getdi. (CM-AK-481), (Galiba, oğlunu aldı gitti.)

208. Bu sabah kende, men deye bilerem ki, yüz de olmasa, **belke** elli atlı geldi. (CM-AK-482), (Bu sabah köye yüz değilse belki elli atlı geldi diyebilirim.)

209. Belke, saldat tutacaqlar? (CM-AK-483), (Belki askerleri yakalayacaklar?)

210. Tutaq ki, qazını getiribler ki, camaatı dile tutsun. (CM-AK-484), (Diyelim ki, insanlarla konuşmak için bir yargıç getirdiler.)

211. Budur, bir atlı da onun dalıyca getdi, bunlar, **yeqin** adam axtarırlar. (CM-AK-485), (Bakın, bir atlı onun peşinden gitti ve muhtemelen onu arıyorlardı.)

212. Belke inanmırlar. (CM-AK-496), (Belki inanmıyorlar.)

213. Neinki Keble Heyder ve **belke** siz özünüz de oxumayıb ve bilmirsiniz. (CM-AK-498), (Keble Haydar ve belki isz de okumadınız ve bilmiyorsunuz.)

214. Ay uşqol, **belke** sen bizimle zarafat edirsen? (CM-AK-499), (Ey öğrenci, belki bizimle dalga geçiyorsun?)

215. Molla Mollamverdi, **belke** sen bu elmi tehsil elemiş olasan? (CM-AK-501), (İmam Mollamverdi, belki bu bilimi inceledin?)

216. Yeqin, senden çox ders oxuyub? (CM-AK-502), (Muhtemelen senden çok şey öğrenmiş.)

217. Yeqin ki, senin adamın olmayıb ki, seni üze çeksin. (CM-AK-502), (Muhtemelen seni ilerletecek bir insan yok.)

218. Esed bala, bu uçitel, **yeqin** at-zad görmeyib. (CM-AK-507), (Esed evladım, bu öğretmen muhtemelen hiç at görmemiş.)

219. Yeqin ki, quldur olmaq isteyirsen. (CM-AK-509), (Muhtemelen haydut olmak istiyorsun.)

220. He, **görünür ki**, nabeledsen. (CM-Lan-515), (Evet, görünüşe göre bilmiyorsun.)

221. Amma **deyesen**, bizim dili yaxşı bilmir. (CM-DY-520), (Ama galiba, o dilimizi iyi bilmiyor.)

222. Özü de **gerek** sol qoluna tikilsin. (CM-DY-522), (Sol koluna dikmesi lazım.)

223. Siz **gerek** menimle zarafat elemeyesiniz. (CM-DY-526), (Benimle şaka yapmamanız lazım.)

224. Bu biçare övrete bir elac ele ki, **belke** bu qeder namehrem içinde qol-qıçı açıq gezmek mesiyyetinden xilas ola. (CM-DY-530), (Bu zavallı eşe bir çare bulun ki belki böylesine sefil bir yerde çıplak ayakla yürüme alışkanlığından kurtulabilsin.)

225. Bu delinin öhdesinden, **belke** sen gelesen. (CM-DY-534), (Belki bu deliyle başa çıkabilirsin.)

226. Sen xoruzdan qorxanda, men de **gerek** pişikden qorxam. (CM-DY-537), (Horozdan korktuğunda benim de kediden korkmam lazım.)

227. Gerek imamın zuhurunun söhbetinde bu mayallaq aşa. (CM-DY-539), (İmamın zuhurunun sohbetinde onun yanlış yapması lazım mı?)

228. Belke bu qeder intehasız savabın müqabilinde de bu biçare delilere bir nicat yolu tapalar. (CM-DY-542), (Belki böylesinde paha biçilmez bir ödül karşılığında, bu zavallı deliler için bir kurtuluş yolu bulacaklar.)

229. Gerek men vez eden vaxt siz menim moizeme huş-guş ile qulaq asasınız. (CM-DY-546), (Ben vaaz verdiğimde vaazımı gönülden dinlemeniz lazım.)

230. Yeqin teze meseleden ötrü bir iclas qurulur. (CM-DY-548), (Muhtemelen yeni bir konu için bir toplantı yapılıyor.)

231. Hele **belke** altdakı ilin söhbeti ola. (CM-DY-550), (Belki de geçen yılın konuşmasıdır.)

232. Belke bu gün gelen zemkom ola. (CM-DY-552), (Belki bugün gelen reis olabilir.)

233. Deyesen, merkezden gelenin sözünü danışırsınız? (CM-DY-552), (Galiba, merkezden gelen birinin sözünü söylüyorsunuz?)

234. Siz avam kend camaatı birce dene metlebi **gerek** heç unutmayasınız. (CM-DY-553), (Siz, köyün sıradan insanları, asla bir metlebi unutmamanız lazım.)

235. Onun vede xilaf olmağı ve ya olmamağı evvel **gerek** mene tesir ede. (CM-E-558), (Yeminini bozsa da bozmasa da her şeyden önce beni etkilemesi lazım.)

236. Ay balam, onu **gerek** ere isteyen ola ki, ere gede. (CM-E-561), (Evladım, onunla evlenmek isteyenle evlenmesi lazım.)

237. Cahangir çöreyi de yarımçıq qoydu ve **yeqin ki**, ac durdu, getdi. (CM-E-562), (Cihangir ekmeğini yarım bıraktı, gitti ve muhtemelen aç kaldı.)

238. Sen **yeqin**, özüne arxayınsan ki, senin üçün tapılar. (CM-E-565), (Muhtemelen senin için bulacaklarından eminsin.)

239. Ana, **deyesen**, indiki esrde er-zad moddan düşübdür. (CM-E-566), (Anne, galiba, bu yüzyılda eş modası geçti.)

240. Başıma xeyir, **deyesen ki**, heç bunun bacısı deyil. (CM-E-567), (Vay başıma gelenler, galiba, hiç kızkardeşi değil.)

241. Bu arvadlar bura cem olmaqda **yeqin** bir şey var ki, yığışıblar. (CM-E-570), (Bu kadınlar burada toplanıyor, muhtemelen bir şey var.)

242. Belke küçede dost-düşmen var, **belke** senin sözlerini onlar eşidirler. (CM-E-572), (Belki sokakta dost var, düşman var, belki sözlerini duyarlar.)

243. Deyesen, Cahangir gedibdi. (CM-E-573), (Galiba Cihangir gitti.)

244. Dadaş, sen **yeqin** bilirsen ki, gelmedi? (CM-E-574), (Dadaş, sen muhtemelen gelmediğini biliyorsun?)

245. Eh Dadaş, sen ele dünyanın günahlarının hamısını bizim üstümüze, **deyesen**, yıxacaqsan. (CM-E-575), (Eh Dadaş, galiba, dünyanın bütün günahlarını üzerimize getireceksin.)

246. Onlar zahirde necib, **yeqin ki**, batinde terbiyeli ve necabet sahibi olarlar. (CM-E-576), (Dışarıdan asil, muhtemelen içeriden kibar ve asil olacaktır.)

247. Bir eskiye, **belke** zibile dönüb, mehv olar. (CM-E-577), (Bir eskiye, belki çöpe dönüştü ve yok edildi.)

248. Yeqin, yaxşı diqqet verirsen. (CM-E-577), (Muhtemelen dikkatini veriyorsun.)

249. Belke yazığın bexti açıla. (CM-E-580), (Belki zavallının talihsizliği ortadan kalkacak.)

250. Belke burada bir sırr var ki, ne bize ve ne sene melumdur. (CM-E-583), (Belki burada ne bizim ne de senin bilmediğin bir sır vardır.)

251. O, **yeqin** azade şöhret tapmağa başlayan şayielerdir. (CM-E-590), (Muhtemelen serbest ün kazanmaya başlayan söylentilerdir.)

252. Bu ehval professor cenablarına da **gerek** belli olsun. (CM-E-591), (Bu durumun hocalar tarafından bilinmesi lazım.)

253. Deyesen, bu da doğrudur. (CM-E-592), (Galiba, bu doğru.)

254. Belke bir teher tapıb qaytararsınız. (CM-E-593), (Belki bir yolunu bulup geri verebilirsin.)

255. Şanslı, **deyesen,** mermerden yoğrulub. (CM-E-594), (Şanslı, galiba, mermerden yoğrulub.)

256. Tutaq ki, indi menim yoldaşlarım bu qonaqlıqdan xeber oldular. (CM-E-599), (Tut ki diyelim artık arkadaşlarım bu misafirliğin farkında.)

257. Belke bu yazıq bacının bexti bu gün açılacaq. (CM-E-597), (Belki bu zavallı kız kardeşinin serveti bugün açığa çıkacak.)

258. Amma **gerek** söz veresen ki, bu söhbet öz aramızda qalacaq. (CM-E-598), (Ama bu konuşmanın aramızda kalacağına söz vermen lazım.)

259. Çünki **gerek** adam işin eşli heqiqetine el yetire. (CM-E-599), (Çünkü bir kişinin konunun gerçek hakikatine ulaşması lazım.)

260. Belke bir övrete göz yetİrib, ne eybi var? (CM-E-605), (Belki bir kadına bakmış, bunun nesi yanlış?)

261. Allah sene insaf versin, **yeqin ki**, dünya alemi biabır eledin. (CM-E-606), (Tanrı sana merhamet etsin, muhtemelen dünyayı küçük düşürdün.)

262. Yeqin ki, o, Deli Şahzadeni buraxmısınız şehere. (CM-E-608), (Muhtemelen o Deli Prensi şehirde bıraktın.)

Netice ve Genelleştirme Bildiren Modal

"Demek, demeli, nehayet, axır, axır ki, xülase, xülaseyi-kelam, qısası, qerez, elqerez, müxteser, ümumen, ümumiyetle, bir sözle, belelikle".

1. Müxteser, biz her ikimiz Danabaş kendinin sakiniyik. (CM-DKE-41), (Kısacası, ikimiz de Danabaş köyünün sakinleriyiz.)

2. Müxteser, bu cür ayamalar (leqebler) bizim Danabaş kendinde hedsizdir. (CM-DKE-43), (Kısacası, bu tür lakaplar Danabaş köyünde sonsuzdur.)

3. Dedi, **axır** bir yerde dayandı. (CM-DKE-44), (Söyledi, nihayet hareketsiz durdu.)

4. Xülaseyi-kelam, menim adım qaldı qezetçi. (CM-DKE-45), (Neticede ismim gazeteci kaldı.)

5. Qerez, tutmadı işi, eliboş kende qayıdıb üç-dörd eşşek aldı. (CM-DKE-47), (Kısaca işe yaramadı, eli boş döndü ve üç dört eşek aldı.)

6. Axır, adet bu cürdür ki, katdanı camaat seçer. (CM-DKE-51), (Sonuçta gelenek böyledir ki reis insanlar tarafından seçilmelidir.)

7. Axır, sözünü bu cür tamam eledi. (CM-DKE-58), (Sonuçta konuşmasını bu şekilde bitirdi.)

8. Qerez, ta indi keçib. (CM-DKE-60), (Kısacası şimdi daha geçti.)

9. Axır, lap naelac qalıb, getdim bir qaradaboy çağırdım. (CM-DKE-62), (Sonunda o kadar üzüldüm ki gittim ve yardım çağırdım.)

10. Axır, naelac qalıb, geldi süfreni açdı ortalığa. (CM-DKE-65), (Sonunda elaçsız kaldı, geldi masayı ortada açtı.)

11. Axır, bu cür şert bağladılar. (CM-DKE-66), (Sonunda böyle bir koşul yaptılar.)

12. Qerez, bibisinin oğlu öldü ve Zeynebin adı bir ele şöhret tapdı. (CM-DKE-68), (Kısaca halasının oğlu öldü ve Zeyneb'in adı meşhur oldu.)

13. Qerez, xalq ne güman eleyir-elesin, amma zahiren Kerbelayi Heyderle Xudayar beyin dostluğu möhkem dostluğa oxşayırdı. (CM-DKE-69), (Kısaca insanlar ne düşünürse düşünsün, ama yüzeyde Kerbela Haydarla Hudayar bey'in arasındaki dostluk güçlü bir dostluk gibiydi.)

14. Axır, adamların içinden Kerbelayı Heyderin başına doluşub, başladılar bundan muştuluq istemeye. (CM-DKE-70), (Sonunda Kerbela Haydar'ın başı ile doldu ve ona bol şans dilemeye başladı.)

15. Axır, qapı açıldı. (CM-DKE-76), (Sonunda kapı açıldı.)

16. Qerez, bir qeder fikirleşib, bunun çaresini tapdı ki, qabaqca bize melum olubdu. (CM-DKE-85), (Kısaca bir süre düşündü ve zaten bildiğimiz bir çözüm buldu.)

17. Axır, gücle ve yalvarmaqla ve o üzünden-bu üzünden öpmeklikle İzzet Ehmedin qolundan yapışıb, getirib oturtdu palaz üste. (CM-DKE-95), (Sonunda İzzet Ahmet'in elini zorla tuttu ve yalvardı ve yüzünden öptü, bu yüzden onu getirip palaza oturdu.)

18. Müxteser, Mehemmedhesen emi getdi. (CM-DKE-97), (Kısacası Muhammed Hasan amca gitti.)

19. Axır, kendliler başa düşdüler ki, bura oturmalı yer deyil. (CM-DKE-101), (Sonunda, köylüler anladılar ki burası oturulacak yer değil.)

20. Müxteser, sinninin her guşesine el uzatdı, baxdı gördü ki, onun altına mehz bir qaragünçülük yazılıbdı. (CM-DKE-104), (Kısacası tepsinin her köşesine elini uzattı, baktı ve altında kara bir gün yazıldığını gördü.)

21. Axır, naelac qalıb, Mehemmedhesen emini divanxanadan qovdu. (CM-DKE-106), (Sonunda elaçsız kaldı, Muhammed Hasan amca'nı hapishaneden atıldı.)

22. Zeyneb, **axır**, naelac qalıb cavab verdi. (CM-DKE-110), (Zeynep nihayet elaçsız şekilde cevapladı.)

23. Axır, heç olmasa götürüb neçernike yazaram ki, filan arvad erinden küsüb, gedib pis yola düşübdü. (CM-DKE-113), (Sonunda en azından onu alacağım ve filan karının kocasına kızdığını ve yoldan saptığını yazacağım.)

24. Qerez, bu müsibet böyük müsibetdir. (CM-DKE-114), (Kısaca bu bela büyük beladır.)

25. Qerez, eşşek tapıldı. (CM, DKE-118), (Kısacası eşek bulundu.)

26. Xülaseyi-kelam, bu ev kende göre çox seliqeli evdir. (CM-DKE-118), (Neticede bu ev köy evinden çok düzenli.)

27. Qerez, bu cavan övret özüne kende layiq bezek veribdi. (CM-DKE-119), (Kısaca bu genç kadın kendine köylü süsü vermiş.)

28. Zeyneb, **axır**, yumşaldı. (CM-DKE-120), (Zeynep nihayet yumuşadı.)

29. Axır, Xudayar beyin yazıq övrete bir az rehmi geldi. (CM-DKE-121), (Sonunda Hudayar bey zavallı karısına acıdı.)

30. Qerez, çömbeldim divarın dibinde ki, bir az yorğunluğumu alım. (CM-DKE-127), (Kısaca biraz dinlenmek için duvarın dibine çömeldim.)

31. Xülaseyi-kelam, kendliler biz ile bir mehribane reftar elediler. (CM-DKE-129), (Neticede köylüler bizimle samimi oldular.)

32. Axır, bir tövr özümüzü sürüyüb yarıcan saldıq ermeni kendine. (CM-DKE-138), (Nihayet kendimizi bir şekilde ermeni köyüne attık.)

33. Qerez, Qurban, sizin vilayetin müselmanları çox biqeyretdiler. (CM-UZ-144), (Kısaca, Kurban, ilinizdeki Müslümanlar çok namussuzlar.)

34. Qerez, xeyir-duanı yazı büzünü tutub kağız yazdırana. (CM-UZ-153), (Kısaca hayır duanı kağıt yazana taraf tuttu.)

35. Qerez, keçek metleb üste. (CM-İH-153), (Kısaca gelelim meseleye.)

36. Axır ki, gözümün nuru tökülüb, bir tövr alimler çergesine daxil olmuşam. (CM-İH-162), (Nihayet ki gözlerimin işığı düştü ve bir şekilde bilim adamlarının saflarına girdim.)

37. Axır, anasını çağırdı. (CM-D-167), (Sonunda annesine seslendi.)

38. Xülase, dünyada çox arvadların başmaqları düşüb. (CM-FH-172), (Neticede dünyadaki birçok kadın ayakkabılarını kaybetti.)

39. Xülase, Kerbelayi Qasım anasını qoymadı getsin. (CM-TH-194), (Neticede Kerbelayi Kasım anası'nın gitmesine izin vermedi.)

40. Xülase, xanlıq qapısında bir-iki kendli durmuşdu, heyetde de bir deste kendli ucadan danışırdılar. (CM-K-195), (Neticede hanlık kapısının önünde duran birkaç köylü vardı ve evin önünde bir grup köylü yüksek sesle konuşuyorlardı.)

41. Qerez, çox nigaranam. (CM-N-205), (Kısası çok endişeliyim.)

42. Xülase, ha fikirleşirem, bir yana çıxarda bilmirem. (CM-N-206), (Neticede düşünüyorum, bir sonuca varamıyorum.)

43. Xülase, bu cür nigarançılıq pis şeydir. (CM-N-207), (Neticede böyle bir endişe kötü bir şey.)

44. Xülase, bir tövr geceni keçirtdi. (CM-N-208), (Neticede bir şekilde geceni geçirdim.)

45. Müxteser, indi görün bu neçe günü en neler çekmişem. (CM-DKMek-208), (Kısacası bu kaç gün içinde neler çekdiğimi anlayın.)

46. Qerez, çoxu yadımdan çıxıb. (CM-DKMek-214), (Kısaca çoğunu unuttum.)

47. Qerez, kendliler bu cür söhbetde idi ki, bir atlı çaparaq kendin içinden çıxıb kövşene semt getmekde idi. (CM-DKMek-215), (Kısaca köylüler öyle konuşuyorlardı ki, bir atlı köyden koşarak Kövşen'e geliyordu.)

48. Müxteser, geldik yetişdik Hacı Namazalının meydanına. (CM-DKMek-218), (Kısacası Hacı Namazali'nin meydanına geldik.)

49. Qerez, qazı bu barede çox danışdı. (CM-DKMek-220), (Kısaca gazi bunun hakkında çok konuştu.)

50. Axır, etişdik Kerbelayi İsmayılın küçe qapısına. (CM-DKMek-221), (Sonunda Kerbela İsmail'in sokak kapısına ulaştık.)

51. Axır, neçernik atlıları çağırıb hökm eledi. (CM-DKMek-229), (Sonunda reis süvarileri çağırdı ve yönetti.)

52. Müxteser, baş ağrısı olmasın, kim deyir ki, Meşed Ferecullah çarvadardır? (CM-DKMek-230), (Kısacası ne başınıız ağrıtayım, Meşedi Ferecullah'ın çok şey bildiğini kim söylemiş.)

53. Xülase, mehribançılıq gördük. (CM-HT-232), (Neticede samimilik gördük.)

54. Xülase, molla emoğlu, arxayın ol, bu qeder danışdım, seni de ac qoydum. (CM-Ka-237), (Neticede imam kuzenim, emin ol, çok konuştum, seni de aç bıraktım.)

55. Belelikle, qerb terefinden daxil olacaq idi veteni Rİqa şeherine. (CM-RK-243), (Böylece batıdan vatanı Riga şehrine gitmek zorunda kalacaktı.)

56. Xülase, iki-üç hefte bundan qabaq xaçperestlerin pasxa bayramı idi. (CM-RK-247), (Neticede iki veya üç hafta önce Hristiyanların Paskalya bayramıydı.)

57. Demek, hemin hökm yazılıb bizim divanxanadan. (CM-YT-255), (O halde aynı karar hapishanemizden yazılmış.)

58. Xülase, amma neçernikin ve menim başıma bu merekeni açan yan tüteyinden de axırda ele bir metleb hasil olmadı. (CM-YT-259), (Neticede reisin ve başımda bu oyunu açan yan tüfeği, sonunda hiçbir iş üretemedi.)

59. Belelikle, öz qorxaqlığını açıq-açığına bildirir. (CM-SU-265), (Böylece korkaklığını açıkça ifade eder.)

60. Demek, xalamın xesteliyi o qeder de ağır deyildi. (CM-B-267), (O halde teyzemin hastalığı o kadar şiddetli değildi.)

61. Xülase, baxdım qurtardı ve bilmirem ne dedi. (CM-B-268), (Neticede baktım bitti ve ne dediğini bilmiyorum.)

62. Xülase, stol-kürsü qeydinden de meni qurtaran gene, mene tanış idarenin birisi oldu. (CM-H-273), (Neticede beni masa sandalye kaydından kurtaran yine tanışdığım yönetimlerden biriydi.)

63. Xülaseyi-kelam, neticede ne olacaq olsun, indi bu saat stolun üstündeki erkek etin kababı neğd qazanıdır. (CM-THek-280), (Neticede sonuç ne olursa olsun sofradaki erkek et kebabı nakit kazandırıyor.)

64. Müxteser, hemin müsahiblerimle tez-tez görüşüb danışardıq. (CM-BK-287), (Kısacası görüşülen kişilerle sık sık görüştük ve konuştuk.)

65. Demek, burada "gebr" kelimesi "gayın"ın fethi ile soğna qabığını mena eder. (CM-ŞB-291), (O halde burada "gebr" kelimesi, "ğayın"ın fethiyle soğan kabuğu anlamına gelir.)

66. Xülase, gedirler ve qapıda dayanırlar. (CM-G-294), (Neticede giderler ve bir kapıda dururlar.)

67. Xülase, Qaraqılçıq kendinde pambıqlar hele yığılmaqda idi. (CM-Oİ-303), (Neticede Karakılcık köyünde hala pamuk hasadı toplanıyordu.)

68. Müxteser, bizim yazıçılıq karxanasında hemişe xamal lazımdır. (CM-Oİ-305), (Kısacası yazı ocağımızın her zaman hammaddeye ihtiyacı var.)

69. Xülase, bu defe de iş yaxşılıqla düzeldi. (CM-İE-310), (Neticede bu sefer iş iyi yapıldı.)

70. Demek, Şerebanı müveqqeti suretde qeyri bir ere getsin. (CM-İE-311), (Şu halde Şerebanı'nın geçici olarak başka bir kocaya gitmesine izin ver.)

71. Belelikle de Hacı Ramazanın niyeti düzelmeyecek. (CM-İE-312), (Bu vaziyette de Hacı Ramazan'ın niyeti düzelmeyecek.)

72. Heç kes meni başa salmır ki, **axır**, bu ne qiyametdir? (CM-Kı-316), (Sonuçta bu kiyametin ne olduğunu kimse anlamıyor mu?)

73. Bir qardaş o biri qardaşı, **belelikle** yola salırdı. (CM-İK-322), (Böylece bir erkek kardeş diğerine veda etti.)

74. Demek, belelikle her üçümüz eveze bedel olduq. (CM-Zel-331), (O halde böylece üçümüz de değiştirildik.)

75. Demek, her halde men arxayınladım. (CM-GB-336), (O halde her durumda emin oldum.)

76. Demek, burada bir qenaet söhbeti de ola bilmez. (CM-AD-343), (O halde burada hoşnut sohbet olamaz.)

77. Demek, atı yeherin altında yox, qoşquda görmeyi dexi de artıq xoşlayıram. (CM-AD-344), (O halde atı eyer altında değil, karavanda görmeyi tercih ederim.)

78. Xülase, bir gün oldu ki, bacım Tutunu, onun sekkiz yaşındakı oğlunu da qoydum faytona. (CM-AD-345), (Neticede bir gün önce kız kardeşim Tutunu ve sekiz yaşındaki oğlunu at arabasına bindirdim.)

79. Demek, Ebdülkerimi azad etmek evezinde men özüm de o gecesi dustaq oldum. (CM-AD-351), (O halde Abdul Kerim'in serbest bırakılması için o gece hapsedildim.)

80. Xülase, İslam mehellelerini gezdim dolandım. (CM-ER-353), (Neticede İslami mahallelerde dolaştım.)

81. Amma meni bir başa salan yoxdur ki, **axır** bu elm ne demekdir. (CM-Ö-386), (Neticede kimse bu bilimin ne anlama geldiğini anlamıyor.)

82. Demek ki, bir oğlun Celil ve bir oğlun Xelil. (CM-Ö-413), (O halde bir oğlu Celil ve diğer oğlu Halil.)

83. Qerez, özün bil. (CM-Ö-424), (Kısaca kendin bilirsin.)

84. Qerez ki, vallah men utanıram. (CM-Ö-425), (Kısaca, vallahi utanıyorum.)

85. Axır, dünyada daş çoxdur, görek hansını deyirsen? (CM-Ö-441), (Sonuçta dünyada birçok taş var, hangisini diyorsun?)

86. Axır, o qızı her yandan isteyirler. (CM-Ö-443), (Sonuçta o kızı her yönden istiyorlar.)

87. Xülase, onlar geleler zasedaniyaya. (CM-Ö-446), (Neticede konuya geliyorlar.)

88. Axır, bu üç qoyun deyil, beş qoyun deyil. (CM-Ö-459), (Sonuçta bu üç koyun değil, beş koyun değil.)

89. Demek, bu da ayın ve günün tutulmağından ve onun ibadetlerinden de danışır. (CM-Ö-464), (Bu vaziyette ayın ve güneşin tutulması ve ibadetinden de bahsediyor.)

90. Demek, bu hamısı şeirdir. (CM-Ö-465), (Bu halde hepsi şiir.)

91. Ana, **axır**, sen bezi işleri bilirsen, bezilerini de bilmirsen. (CM-Ö-468), (Anne sonuçta bazı şeyleri biliyorsun, bazı şeyleri bilmiyorsun.)

92. Xülase, ne başını ağrıdım, xanımlar, Zaman başladı çalmağa. (CM-Ö-471), (Kısacası sizleri yormaya lüzum yok, hanımlar, Zaman çalmaya başladı.)

93. Danabaş mektebinin kursunu qurtarandan sonra, xahiş edenler gedib qorodskoy şkolaya girsinler ve oradan da **nehayet** qabiliyyetli ve zehinl, olsunlar. (CM-AK-499), (Danabaş köyünde kursu tamamladıktan sonra isteyenler gidip şehir okuluna girmeli ve oradan sonuçta yetenekli ve zeki olmalıdır.)

94. Bir de görüm, **axır** bizim uşaqlara ne oxudacaqsan? (CM-AK-501), (Söylesene, sonuçta, çocuklarımıza ne okuyacaksın?)

95. Axır, yene ne deyirler ki? (CM-AK-516), (Sonunda başka ne diyorlar?)

96. Axır, men bilmirem ne vaxt bizde de bir qayda olacaqdır. (CM-Y-549), (Sonuçta ne zaman bir kuralımız olacağını bilmiyorum.)

97. Qardaş, bir Allaha baxın, **axır**, kağızı getirin. (CM-Y-552), (Kardeşim, Allah aşkına, sonuçta kağıdı getir.)

98. Axır, sen ved vermesen, biz bu temterağı tek özümüzden ötrü qurmarıq. (CM-E-557), (Sonunda hoşça kal demezsin, bu mizacı sadece kendimiz için inşa etmeyeceğiz.)

99. Axır, men qanmıram sen niye bize baxırsan. (CM-E-560), (Sonuçta, bize baktığın için seni suçlamıyorum.)

100. Deyirem ki, **axır**, ne vaxta kimi o qız evde qalacaq? (CM-E-561), (Kısacası, diyorum ki, o kız ne kadar evde kalacak?)

101. Axır, men dost-düşmen içinde xecaletimden yere girirem. (CM-E-562), (Sonuçta, arkadaşların ve düşmanların ortasında utançtan yere düşüyorum.)

102. Belelikle, baş saxlamağın ne faydası, vallah, men lap bezikmişem. (CM-E-565), (Böylece başını aşağıda tutmanın anlamı ne, vallahi çok yorgunum.)

103. Axır, menim qızımın günahı nedir ki, bu yaşa çatsın ve gözel-gözel oğlanlara hesret qalsın? (CM-E-566), (Sonuçta, kızımın bu aşa gelip güzel çocukları özlemesinin nesi var?)

104. Axır, senden soruşurlar ki, sen özün niye evlenmirsen? (CM-E-567), (Sonuçta, sana soruyorlar, neden kendin evlenmiyorsun?)

105. Men size yalvarıram ki, **axır**, ağlaşmanıza sebeb nedir? (CM-E-570), (Kısacası yalvarıyorum neden ağlıyorsun?)

106. Biz **axır**, ne eleyirik? (CM-E-574), (Sonuçta ne yapıyoruz.)

107. Xülase, burada danışmalı söz çoxdur. (CM-E-579), (Kısacası burada söylenecek kelime yok.)

108. Axır, biz bayaq professoru devet etmeyi qerara almışıq. (CM-E-583), (Sonuçta, profesörü davet etmeye karar verdik.)

109. Xülase, bu bizim cavanlarımız ki, özlerini göstermek üçün yeri düşende saat bir analarını tutdurmaq ve hebse göndermekle qorxudurlar. (CM-E-591), (Kısacası bunlar, kendilerini gösterme vakti geldiğinde annelerini tutuklamakla tehdit eden ve ceza evine gönderen gençlerimiz.)

110. Xülase, cenab professor, siz özünüz ixtiyar sahibisiniz. (CM-E-592), (Kısacası sayın profesör siz otoritesiniz.)

111. Axır, bir özün de mülahize ele ki, bu qonaqlıqda da bir meqsed var, ya yox. (CM-E-596), (Sonuçta, bu partinin bir amacı olup olmadığını kendiniz düşünün.)

112. Axır, biz de özümüze göre bir adamıq. (CM-E-597), (Sonuçta, biz kendi başımıza bir adamıq.)

113. Axır, dersi, evi, işi buraxıb, niye düşmüş xalqın üstüne? (CM-E-599), (Sonunda dersten, evden, işten ayrılıp neden insanların üzerine düştün?)

114. Axır, de görüm, o qız ne deyirdi? (CM-E-600), (Sonuçta, söyle bana, o kız ne söyledi?)

115. Axır, bir bizi başa salın görek. (CM-E-607), (Sonuçta, bize anlatın.)

Sıra ve Ardışıklık Bildiren Modal Sözler

"Evvela, evvelen, birincisi, ikincisi, sonuncusu, axırıncısı, filanıncısı"

1. **Evvelen** ondan ötrü ki, ulağ atdan ucuzdur. (CM-DKE-48), (Her şeyden önce, çünkü eşek attan daha ucuzdur.)
2. **Evvelen** ondan ötrü, kendliler söhbetin şirin meqamında bunu görcek durdular ayağa. (CM-DKE-50), (Her şeyden önce, çünkü köylüler konuşmanın tatlı yerinde onu görmek için ayağa kalktılar.)
3. **İkincisi** de melumdur ki, indi Mehemmedhesen emi gözünün işığı tek birce eşşeyidir. (CM-DKE-50), (İkinci, artık Muhammed Hasan amca'nın gözündeki ışığın tek eşeği olduğu biliniyor.)
4. **Evvela** budur ki, qend-çaya pul vereceksen. (CM-DKE-58), (Öncelikle şekerin, çayın parasını vereceksin.)
5. **Evvela** ondan ötrü ki, çox ac qalmışdı. (CM-DKE-65), (Her şeyden önce çok acıkmıştı.)
6. **Evvela**, atasının ve qardaşının Kerbelaya göndermek xerci ve sonra özü de Kerbelaya gedib-qayıdıb, gene dalı düşdü. (CM-DKE-68), (Öncelikle, babasını ve kardeşini Kerbela'ya göndermenin bedeli, sonra kendisi Kerbela'ya gidip gelip tekrar düşündü.)
7. Zeyneb Xudayar beye ondan ötrü bu cavab verdi ki, **evvela**, erinin bedeni qebrin içinde heç soyumamışdı. (CM-DKE-72), (Zeynep Hudayar bey'e, öncelikle, eşinin cenazesinin mezarda hiç soyumadığını söyledi.)
8. **İkincisi** ondan ötrü bu cavabı verdi ki, Kerbelayı Heyder ölen kimi Zeynebe iki leyaqetli yerden müşteri çıxdı. (CM-DKE-72), (İkincisi, Kerbela Haydar ölür ölmez Zeyneb'in iki değerli yerden müşterisi olduğu cevabını verdi.)
9. Xudayar bey deyir, **evvela**, qızımı vermirem Veliquluya. (CM-DKE-73), (Hudayar bey diyor ki öncelikle kızımı Veligulu'ya vermeyeceğim.)
10. **Evvela** ondan ötrü ki, evlenmek savab işlerin birisidir. (CM-DK-77), (Her şeyden önce evlenmek onun için önemlidir çünkü bu iyiliklerden biridir.)
11. **İkincisi** ondan ötrü vacibdir ki, Xudayar beyin övreti bele çirkindir ki, heç kes reğbet elemez onun elinden su alıb içsin. (CM-DKE-77), (İkinci olarak önemli çünkü Hudayar bey'in karısı o kadar çirkin ki kimse elinden su alıp içmek istemiyor.)

12. **Axırıncısı** o oldu ki, Veliqulunu gizledib, Zeynebe sifariş eledi. (CM-DKE-78), (Sonuncusu Veligulu'yu saklamak ve Zeyneb'e sipariş etmekti.)
13. **Evvela**, sen axı özün bilirsen ki, men geleceyem. (CM-DKE-81), (Her şeyden önce geleceğimi biliyorsun.)
14. **Evvela**, senin eşşeyin tövlede de olsa, sene heç vaxt vere bilmerem. (CM-DKE-103), (Öncelikle eşeğim ahırda olsa bile onu sana asla verememem.)
15. **Evvela** ondan ötrü eleyecek ki, bu işler onun borcudur. (CM-DKE-115), (Her şeyden önce onu ortadan kaldıracak çünkü bu onun görevi.)
16. **İkincis**i de bize melumdur ki, qlava Xudayar beyin anasını siğe eleyibdi. (CM-DKE-115), (İkincisi, reis Hudayar bey'in annesiyle evlendiğini biliyorum.)
17. **Evvela** budur ki, paltarlarının hamısının köhneliğinden başqa, özge eyninden çıxma paltara oxşayırdı. (CM-DKE-118), (Her şeyden önce, tüm kiiyafetlerinin eski olmasına ek olarak, bir başkasının kiyafetlerine benziyordu.)
18. **Evvela** ondan ötrü boşamazdı ki, hele Zeynebin vaxtı lap keçmemişdi ki, Xudayar bey ondan el-üze idi. (CM-DKE-121), (Her şeyden önce, Zeyneb'in zamanından önce Hudayar bey'in onu elinden alması çok uzun sürmediği için onu boşayamadı.)
19. **İkincisi**, o sebebe Xudayar bey Zeynebi boşamazdı ki, qorxurdu şerir adamlarının birisi Zeynebi ala. (CM-DKE-121), (İkincisi, Hudayar bey yabancı adamlardan birinin Zeyneb'i alacağından korktuğu için Zeyneb'den boşanmazdı.)
20. **Evvelen**, bir az ac idik. (CM-PK-129), (Her şeyden önce çok açtık.)
21. **Evvelen**, bize yeqin oldu ki, bizi xam xeyal eleyirmiş idik. (CM-PK-133), (Her şeyden önce hayal ettiğimiz bize yakındı.)
22. **Evvelen** budur ki, kişinin oğlu gelir, qonağı zadı olacaq. (CM-UZ-146), (Her şeyden önce adamın oğlu geliyor, misafiri olacak.)
23. **İkincisi**, axı söz vermişik, kişi odru ki, verdiyi söze emel elesin. (CM-UZ-146), (İkincisi, söz verdik kişi sözünü tutacak.)
24. **Evvela**, salam-dua. (CM-İH-157), (Her şeyden önce, selam aleyküm.)
25. **Evvela**, ümde metleb sizin qiymetli vücudunuzun selametliyidir. (CM-UZ-162), (Her şeyden önce, önemli olan değerli vücudunuzun sağlığıdır.)

26. Evvela budur ki, başını vaxtından-vaxtına qırxdırmayanın evinde heç xeyir-bereket olmaz. (CM-D-168), (Her şeyden önce saçını zamanında tıraş etmeyen birinin evinde nimet yoktur.)

27. İkincisi, insana növbenöv bedbextlikler üz verer. (CM-D-168), (İkincisi, insan çeşitli talihsizlikler çeker.)

28. Evvela, o İvanov müellimin arvadının atasına lenet ki, menim başıma bu qeder oyun açdı. (CM-KA-213), (Her şeyden önce, başıma belalar açan öğretmen İvanov'un karısının babasına lanet olsun.)

29. İkincisi, Konsulun ölen arvadı da tünbetün olsun. (CM-KA-213), (İkincisi, Konsolosun ölen karısına da lanet olsun.)

30. Neçernik ağa bele buyurubdu ve camaat teklif eleyir ki, **evvela**, uşkoldan ötrü bir dam ve altı yüz uşaq hazır elesinler. (CM-DKMek-225), (Reis ağabunu sipariş etti ve topluma her şeyden önce okula bir çatı ve altı yüz çocuğun hazır olması gerektiğini teklif ediyor.)

31. Evvelen, burada hirslenmek heç lazım deyil. (CM-S-252), (Öncelikle burada israf etmeye gerek yok.)

32. İkincisi budur ki, axı… Ehmed Fitret bunun sözünü bele kesdi. (CM-S-252), (İkincisi şu… Ahmet Fitret sözünü kesdi.)

33. Birincisi, camaat adet hedden artıq gelirdi. (CM-YT-253), (İlk önce kalabalık aşırı kalabalıktı.)

34. İkincisi de bu idi ki, kendlilerin bir çoxunun elinde bir şey görürdüm. (CM-YT-253), (İkincisi, köylülerin çoğunun elinde bir şey gördüm.)

35. Bu günkü teze xeber de bu idi ki, **evvela**, Lord Kerzon Çiçerine yene teze bir "ultimatum" verib. (CM-THek-286), (Bugünün yeni haberi, her şeyden önce, Lord Kerzon Çeçerin'e yeni emir verdi.)

36. İkincisi, bu idi ki, ingilis herbi gemileri Batumun qabağında üzmekdedir. (CM-THek-286), (İkincisi, İngilis savaş gemilerinin Batum önünde yelken açmasıydı.)

37. Birincisi, böhtan yazmısan. (CM-GM-302), (İlk önce iftira yazdın.)

38. İkincisi, böyüklere sataşmısan. (CM-GM-302), (İkincisi, yetişkinleri taciz ettin.)

39. Evvelen, bu sözleri sen yavaş danış. (CM-Oİ-304), (Öncelikle bu kelimeleri yavaşça söyleyin.)

40. Birincisi, Memmedyarı bu işe qatmayaq. (CM-Oİ-307), (Öncelikle Memmedyar'ı bu işe dahil etmeyelim.)

41. İkincisi, biz eger şura sedrinin evine düşsek, orada heç bir iş göre bilmerik. (CM-Oİ-307), (İkincisi meclis başkanının evine düşersek orada iş yapamayız.)

42. Evvela, menim övretim refiqelerine yetirsinler ki, o kesler ki, bizim eve ayaq basırlar, onlar hemişe bizim eve xoş gelir, sefa getirirler. (CM-ŞK-324), (Öncelikle eşimin arkadaşlarına evimize ayak basanların evimizi her zaman ağırladıklarını, sefa getirdiklerini söylesinler.)

43. Evvelen, menim övretim var. (CM-GB-338), (Öncelikle bir karım var.)

44. İkincisi, dünyada birinci defe rast geldiyim övretin zahiri babat idise de, batininden heç xeberdarlığım yox idi. (CM-GB-338), (İkincisi, dünyada ilk kez tanışdığım eş iyi görünüyorsa, içinde ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu.)

45. Üçüncüsü de, men tek elli sekkiz yaşlı bir kişi üçün bu işlerin dexi heç bir lezzeti yoxdur. (CM-GB-338), (Ve üçüncüsü, elli sekiz yaşında bir erkek için, bu işten daha fazla zevk yok.)

46. Evvelen, doktor özü çox gözel müsahibdir. (CM-AD-342), (Her şeyden önce doktorun kendisi çok iyi bir görüşmeci.)

47. İkincisi de budur ki, doktorluqda özü mahir bir hekimdir. (CM-AD-342), (İkincisi, doktorasında yetenekli bir doktor olmasıdır.)

48. Evvela, bizleri silirsen neynen? (CM-ÇD-368), (Her şeyden önce, bizi silersiniz.)

49. Şeyx Ehmed, **evvelen**, çıx ev sahibine xelvetce de ki, mene bir tike çörek getirsinler. (CM-Ö-406), (Şeyh Ahmet, öncelikle dışarı çık ve ev sahibine gizlice bana bir parça ekmek getirmesini söyle.)

50. Siz üç qardaş söz bir olmuşunuz ki, **evvela**, Rusiya islamlarını Türkiye dövletine çekesiniz. (CM-AK-462), (Rus İslam Türk devletine getirmek için öncelikle kardeşçe üç söz üzerinde anlaştınız.)

51. Her kesin uşkoldan göndermeli oğlu var, bu siyahıda namizad olunub ki, **evvelen**, Kerbelayı İmamqulu Kerbelayı Eli oğludur. (CM-DKMü-491), (Kesinlikle okuldan göndereceği bir oğlu var, bu listede aday gösteriyor, öncelikle Kerbela İmamgulu Kerbela Ali'nin oğludur.)

52. Bari perverdigara, sen **evvela** menim beraderim Molla Abbasın teqsirinden keç. (CM-DY-528), (Barı Tanrım, her şeyden önce, kardeşim Molla Abbas'ı affet.)

53. Mercan, **evvela**, o yas meclisi ki, bu gün burada qurdunuz, o meclisi burada qurmağa heç lüzum yox idi. (CM-E-574), (Mercan, her şeyden önce, bugün burada kurduğunuz cenazeyi burada yapmaya gerek yoktu.)

54. İkincisi de budur ki, meclise qonşu arvadlarını çağırmaq ve yad arvadlara sirr vermek böyük bir qefletdir. (CM-E-574), (İkincisi, komşuların eşlerini meclise çağırmanın ve yabancıların eşlerine sır vermesi büyük bir ihmal.)

55. Bizim kimi ucadan aşağıya düşenlerin nicatı, **evvela**, dersde ve elmdedir, ikincisi, var ve dövletde. (CM-E-583), (Bizim gibi yüksekten alçağa düşenlerin kurtuluşu, her şeyden önce sınıfta ve bilimde, ikincisi de devlete.)

56. Evvela, sizden üzr isteyirem ki, bir neçe gündür ki, bezi meselelerin sebebinden sizin leksiyalarımıza gele bilmirem. (CM-E-589), (Öncelikle bazı sorunlar nedeniyle bazı günler derslerinize gelemediğim için sizden özür dilerim.)

57. İkincisi, cesaret edirem siz alicenab professor hezretlerini qonaq devet edem. (CM-E-589), (İkincisi, siz Sayın Profesör'ün misafir olarak davet etmeye cüret ediyorum.)

58. Evvela, beş deqiqe teneffüs elan edirem. (CM-E-590), (Her şeyden önce beş dakikalık bir mola veriyorum.)

59. Evvela, siz indi, meselen, alicenab kimi xitabı biz heç başa düşmürük. (CM-E-590), (Öncelikle, şimdi hitap ediyorsun, örneğin, bir beyefendi olarak, hiç anlamıyoruz.)

60. Evvela budur ki, qız xeylağına bu qeder bezek-düzek heç yaraşan iş deyil. (CM-E-594), (Her şeyden önce, bir kızın süs yapması doğru bir şey değil.)

61. Evvela budur ki, seherden axşama qeder küçelerde dolanmaqdan niye el çekmirsen? (CM-E-599), (Öncelikle sabahtan akşama kadar sokaklarda dolaşmayı neden bırakmıyorsunuz?)

62. İkincisi de, dünen geldim arvad meclisinde bizi biabır eledin. (CM-E-599), (İkincisi, dün bayan toplantısına geldim ve bizi utandırdın.)

63. Evvela, maariflik babetinden erz olsun ki, Nasir şah özü eli ile meni aparıb İngiltereye. (CM-E-601), (Öncelikle Nasir Şah beni kendi eliyle İngiltere'ye götürdü.)

Fikrin Kaynağını ve İsnat Bildiren Modal Sözler

"Mence, sence, bizce, fikrimce, fikrimizce, zennimce, zennimizce"

1. Balet destesi de, **zennimce**, xestelerin ehvali-ruhiyyesini lazımınca mülahize etmir. (CM-E-603), (Bence bale topluluğu hastaların ruh halini yeterince dikkate almıyor.)

Benzetme veya Mukayise Bildiren Modal Sözler

"Sanki, ele bil, ele bil ki, güya, güya ki, deyerdin".

1. Ondan ötrü ki, **güya** Kerbelayı Heyder ona, yeni Xudayar beye vesiet edib. (CM-DKE-71), (Güya Kerbela Haydar Hudayar bey'e vasiyet etmiş.)

2. Güya Kerbelayı Heyderin mene iki yüz manat borcu var. (CM-DKE-73), (Güya Kerbela Haydar bana iki yüz manat borçlu.)

3. Güya ki, ağzına su alıb, qarqara eleyir. (CM-DKE-79), (Güya ağzına su alır ve durulayır.)

4. Sol eli ile geymesinin eteyini qalxızıb **güya ki**, gözünün yaşını silir. (CM-DKE-79), (Sol eliyle elbisesinin eteğini kaldırıyor ve güya gözlerindeki yaşları siliyor.)

5. Xudayar beyin anqırtısı eve bir velvele saldı ki, **güya** bu saat dünya ve alem dağılacaq. (CM-DKE-81), (Hudayar bey öyle bağırdı ki güya dünya ve evren bir saat içinde çökecek.)

6. Xudayar bey eşiye çıxan kimi, ana ve balalar bir ele ağlaşma qalxızdılar ki, **güya** Xudayar beye yas qurublar. (CM-DKE-86), (Hudayar bey kapıya gelir gelmez anne ve çocuklar, güya Hudayar bey'in yasını tutuyormuş kimi ağlamaya başladılar.)

7. Bu sözleri deyende Mehemmedhesen emi ellerini yanına salıb durmuşdu övretinin qabağında, **güya ki**, Divan beye cevab verir. (CM-DKE-87), (Bunu söyleyince Muhammed Hasan amca, sanki Divan bey ona cevap veriyormuş gibi elleri yanında karısının önünde durdu.)

8. Men bele eşitdim ki, **güya** Danabaş kendinden bir eşşek isteyibler ki, aparıb şehere, oradan Heyderxan körpüsüne sal daşısınlar. (CM-DKE-91), (Danabaş

köyünden bir eşeğin güya onları şehre ve oradan da Haydarhan köprüsüne götürmesini istediklerini duydum.)

9. Mehemmedhesen sevincek "çöçe" eledi, **güya** eşşeyi çağırır. (CM-DKE-97), (Muhammed Hasan amca sevinçle "çöçe" dedi, güya eşeğini çağırıyor.)

10. Danabaş kendinde bu gün, **güya ki**, bir aşuredir. (CM-DKE-108), (Danabaş köyünde bugün güya aşuredir.)

11. Qız bu sözü deyen kimi, **güya ki**, Xudayar beyi bir ilan sancdı. (CM-DKE-119), (Kız bunu söler söylemez sanki Hudayar bey bir yılan tarafından ısırılmış gibi oldu.)

12. Zeyneb köhne palaz üste oturub, dizlerini qucaqlayıb, gözlerini dikmişdi şefeqe, **güya ki**, perdileri sayırdı. (CM-DKE-122), (Zeynep, eski halının üzerinde oturmuş, dizlerini kucaklıyor ve göğe bakıyordu güya yıldız sayıyor.)

13. Kendliler biz ile bir mehribane reftar elediler ki, **güya** aylar ile bizim mütezirimiz idiler. (CM-PK-129), (Köylüler güya aylardır bizi bekliyorlarmış gibi bize nazik davrandılar.)

14. Bir uca boylu oğlan, kehildeye-kehildeye, **güya ki**, uzun yol qaçıb meclise daxil oldu. (CM-PK-130), (Uzun boylu bir çocuk nefesi kesilerek güya ki istemeyerek meclise girdi.)

15. Başını bulaya-bulaya, **güya ki**, öz-özüne dedi. (CM-PK-134), (Başını sallayarak sanki kendi kendine söyledi.)

16. Güya ki, Memmedeli, sonra dörd qat büküb qoydu qoltuq cibine ve durdu getdi. (CM-İH-160), (Güya Memmed Ali sonra dört kez katladı, koltuk altı cebine koydu ve gitti.)

17. İtler üçün sebebi aydındır, o ki qaldı uşaqlar, onların da mektebe gedenleri iki-üç gün evde qalıb, **güya** uşaq saxlayırlar. (CM-PH-169), (Köpekler için neden açık: okula giden çocuklar, güya çocuklara bakıyormuş gibi iki veya üç gün evde kalıyorlar.)

18. Qasım emi yavaşca, **güya** qorxa-qorxa elini uzatdı Molla Cefere. (CM-D-170), (Kasım amca güya korkuyormuş gibi elini yavaşça imam Cafer'e uzattı.)

19. Qlavalar çıxdılar qapıya, xanım çıxdı balkona, tulalar hücum çekdiler adamlarının üstüne ve bir qeder keçdi, **güya** qurbağanın gölüne daş atdılar.

(CM-KB-175), (Liderler kapıya geldi, hanımefendi balkona çıktı, köpekler halka saldırdı ve bir süre geçti, sanki kurbağa gölüne daş attılar.)

20. Bu sözleri deyen kimi Qurbaneli bey stekanı çekdi başına, stekanın ağzını çönderdi yere, **güya** bir qetre de qalmadı. (CM-KB-183), (Bu sözleri söyler söylemez Kurban Ali bey bardağı çekti ve sanki bir gram kalmamış gibi bardağın ağzını başının üstüne çevirdi.)

21. Qurbaneli bey başladı ucadan Kerbelayı Qasım çağırmağa, **güya ki**, Kerbelayı Qasım buradadır. (CM-KB-185), (Kurban Ali bey, Kerbela Kasım buradaymış gibi Kerbela Kasım'a seslenmeye başladı.)

22. Axurun içinde, **güya** kefene bürünmüş bir şey naçalnikin gözüne sataşdı. (CM-KB-193), (Ahırın içinde reis güya kefene sarılmış bir şeyi gördü.)

23. Qonağım yavaşça ve **güya**, xelvetce dedi. (CM-GB-203), (Misafirim yumuşak sesle ve sanki gizli şekilde söyledi.)

24. Sekkiz-doqquz yaşında bir oğlan uşağı elinde bir alma bizim yanımıza gelib, ele berkden ağlamağa başladı ki, **güya** etini kesirler. (CM-KA-212), (Sekiz veya dokuz yaşlarında bir çocuk elinde bir elma ile bize taraf geldi ve sanki etini kesiyorlarmış gibi yüksek sesle ağlamaya başladı.)

25. Cefer o saat özünü ortalığa atıb ve qollarını yuxarı qalxızıb, sevine-sevine, **güya ki**, bir müjde getirib dedi. (CM-KA-212), (O anda Cafer kendini ortaya attı ve sanki iyi bir haber vermiş gibi sevinçle kollarını kaldırdı.)

26. Amma o heçbir söz demedi, **güya** duyurmuş ki, biz veyl adamlarıq. (CM-KA-213), (Ama tek kelime etmedi, sanki aptal olduğumuzu duymuş gibi.)

27. Güya ki, qurbağa gölüne daş atdılar. (CM-DKMek-218), (Sanki kurbağa gölüne taş atmışlar gibi.)

28. Güya ki, uşkolda oxuyan uşaqların hamısına iki ilin erzinde qoşun meşqi verib. (CM-DKMek-226), (Güya okuldaki öğrencilerin hepsine iki sene içinde birlik eğitimi vermiş.)

29. Camaatın bir parçası gizledib deyir ki, **güya** kendde deyil, o adamlar hamı ele bu deqiqe Danabaş kendindedirler. (CM-DKMek-231), (Halkın bir kısmı saklanıor ve güya köyün içindeymiş gibi olmadığını söylüyor, o insanlar şu anda Danabaş köyündeler.)

30. Peri arvad ele atıldı geriye, **güya** ayaqlarına od basıblar. (CM-HT-235), (Bayan Peri, sanki ayağını ateşe vermiş gibi geriye atıldı.)

31. Meşedi Memmedeli ikinci tikeni ağzına qoyandan sonra bir yavaşca, **güya** öz-özüne dedi. (CM-Ka-238), (Meşedi Memmedali ikinci lokmanı ağzına koyduktan sonra sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi yaptı.)

32. Hemşerim bu sözleri eşitcek, **güya ki,** cuşe geldi. (CM-Zır-240), (Hemşerim bu sözleri eşitdiğinde sanki heyecanlandı.)

33. Burada men gördüm ki, ev sahibi edib refiqimiz bir növ teşvişdedir ve o oatağa soxulur, bu otağa soxulur, **güya** bir şey axtarır. (CM-S-250), (Burada ev sahibimizin ve arkadaşımızın bir tür endişe içinde olduğunu gördüm ve o odaya girdi, bu odaya girdi, sanki bir şey arıyormuş.)

34. Men bu fikrimi camaata dedikde qabaqda duran kendliler bele beyan etdiler ki, **güya** naçalnik divanxanasından hökm gönderilib. (CM-YT-254), (Bunu halka söylediğimde önlerindeki köylüler reis'in güya cezaevinden bir karar gönderdiğini söylediler.)

35. Güya bunların hamısı bu gün dilbir olublar ki, mene mübarekdarlıq versinler ki, bu gün menim tüteyim ses çıxarıb. (CM-YT-257), (Sanki hepsi bugün frütümün ses çıkardığı için beni kutlamaya istekliydi.)

36. Burada ağlayan oğlum Qurban qaça-qaça geldi yanıma, **güya** ki, bir böyük xeber getirib. (CM-SU-264), (Ağlayan oğlum Kurban sanki harika bir haber getirmiş gibi koşarak yanıma geldi.)

37. Yumurtaları da **güya** Qurnaşın kendinden getirib. (CM-SU-266), (Yumurtaları güya Gurnaşın köyünden getirmiş.)

38. Seher durub görürsen ki, biçare taxılın baldırını, **güya** qayçı ile kesibler. (CM-THek-277), (Sabah uyanıp çaresiz tahılın diplerinin sanki makasla kesildiğini gördün.)

39. Bunlar suçlu adam kimi tez-tez o terefe-bu terefe baxaraq zenn edirler ki, **güya** bir kesden ehtiyatları var ve ya bir adam gözleyirler. (CM-BK-282), (Suçlu bir adam gibi, gnellikle birinden kaynakları olduğunu veya sanki birini beklediklerini düşünerek o taraf bu tarafa bakarlar.)

40. Teze tanışlarım Balaqedeşin sözlerine ele ürekden şadlanırlar ki, **güya** bunlara bir böyük müjde xeberi getiribler. (CM-BK-284), (Yeni tanıdıklarım Balaqedeş'in sözleriyle seviniyorlar, sanki onlara büük müjde vermişer gibi.)

41. Plovun qarasını qoy ye, **ele bil ki**, mecundur. (CM-BMR-296), (Pilavın siyahından ye, sanki macun.)

42. Güya eger bir müselman bende övretine iki defe talaq verenden sonra yene üçüncü defe onu boşaya, o vaxta daha o övret o kişiye halal ola bilmez. (CM-İE-311), (Güya iddiaya göre, bir Müslüman karısını iki kez boşarsa ve ardından üçüncü kez boşarsa, o kadın artık o kişiye helal olmaz.)

43. Samavar ele şiddetle qaynayırdı ki, **güya** buğ maşını kimi bu saat hereket edecek. (CM-Zel-330), (Semaver o kadar sıcak kaynıyordu ki sanki buhar makinesi gibi hareket ediyordu.)

44. Bir az yavıq geldim ve **ele bil,** hal gözüme sataşdı ki, burada dik atıldı. (CM-Zel-332), (Biraz daha hafif geldim ve bana öyle geldi ki güya durum o kadar can sıkıcıydı ki buraya atıldı.)

45. Güya burada bir nefer adam yox, iki adam bir yerde yatacaq. (CM-GB-336), (Sanki bir kişi değil, iki kişi birlikte yatacak.)

46. Qeribe burasıdır ki, menim bu sualıma Ohan, **güya** teeccüb eledi. (CM-GB-339), (Garip olan şey, 0han'ın sanki soruma şaşırmış gibi görünmesi.)

47. Bu şexs darvazadan meni içeri ötürende bir ayrı özü kimi qulluqçuya meni ele qeleme verdi ki, **güya** men qarakemerli Hesenbeyliyem. (CM-T-349), (Bu kişi beni kapıdan geçirdiğinde kendisi gibi bir hizmetçiye sanki siyah kuşaklı Hasanbeyli olduğunu söyledi.)

48. Deyir deveciler özlei kişmişi bele terifleyirdiler ki, **güya** o tayda indiye kimi bele kişmiş emele gelmeyibdir. (CM-KO-375), (O devecilerin kuru üzümleri sanki o tarafta hiç kuru üzüm olmamış gibi tanımladıklarını söylüyor.)

49. Bir az keçib qapıya teref baxır, **güya** bir şey görür. (CM-Ö-418), (Bir süre sonra kapıya bakar ve sanki bir şeyler görür.)

50. Hacı emi, axı Kerbelayı Fetullahdan kağız gelmişdi ki, **güya** bu şeyx onu dirildib ve özü de çıxıb gelir. (CM-Ö-425), (Hacı amca, Kerbela Fetullah'tan bir mektup geldi, sanki bu şeyh onu diriltmiş ve kendisi de dışarı çıkıyormuş.)

51. Baxşı çaldıqca qemeni yavaş-yavaş , **güya** özünden bixeber, soxur belindeki qınına ve qılaq asmaqla olur. (CM-Kam-435), (Şarkı söylenirken hançeri yavaşça güya haberi yokmuş gibi belindeki kuşağa saplayarak dinlemeye devam ediyor.)

52. Onlar özleri tutduqları iş, **güya** çox qaydalıdır ki, bizimkini de beyenmeyeler? (CM-AK-447), (Yaptıkları iş sanki o kadar iyidir ki bizim işimizden hoşlanmıyorlar.)

53. Keçen hefte teftiş komissiyası mekteb proqramı baresinde irad tutub ki, **güya** proqramlara nece ki, lazımdır diqqet olunmur. (CM-AK-451), (Geçen hafta teftiş komisyonu, güya programların yeterince dikkat etmediğini iddia ederek okul programını eleştirdi.)

54. And olsun sizin eziz canınıza, qoyunlar tüteyin sesini eşiden kimi, **ele bil ki**, bir şeyden ürkdüler. (CM-AK-472), (Sevgili ruhunuza yemin ederim, koyunlar frütün sesini duyar duymaz, sanki bir şeyden korktular.)

55. Ele bil, bir şeyden qorxan kimi geri döndüler. (CM-AK-471), (Sanki bir şeyden korkmuşlar gibi döndüler.)

56. Güya bir şey tapıbdır. (CM-Y-552), (Sanki bir şey bulmuşlar.)

57. Diz üste çöküb, **güya** namaz qılır ve başını aşağı salıb, qoyur dizinin üste ve sükuta cumur. (CM-E-562), (Sanki namaz kılıyormuş gibi diz çöküyor ve başını dizlerinin üstüne koyuyor ve sessiz kalıyor.)

58. Bu evde bir deste qadın er axtarmaq yolunda ele bir yas qurublar ki, **güya** eziz bir qohumları ölübdür. (CM-E-571), (Bu evde bir grup kadın, sanki yakın bir akraba ölmüş gibi birinin yasını tuttu.)

59. O, yeqin azade şöhret tapmağa başlayan şayielerdir ki, **güya** siz Türkistan şahzadesinin özüsünüz. (CM-E-590), (Öyle söylentiler var ki sanki Türkistan hükümdarısınız.)

60. Güya uşaqlar qapı-bacanı daşlayırlar. (CM, E-600), (Sanki çocuklar kapıyı taşlıyorlar.)

Hayıflanma Bildiren Modal Sözler

"Heyif, heyif ki, efsus, efsus ki, teessüf, teessüf ki, heyhat"

1. Heyif, adı yadımdan çıxıbdı. (CM-DKE-41), (Maalesef ismini unuttum.)

2. Heyif ki, men burada olmamışam. (CM-DKE-62), (Maalesef burada bulunmadım.)

3. Heyif, heyif sene, uşaqlıq. (CM-DKE-104), (Üzgünüm sana çocukluk.)

4. **Heyif**, xanların arasında neçe ilde bir defe olan toqquşma neticesinde kend ehalisi macal tapa bilmir. (CM-HT-232), (Maalesef birkaç yılda bir hanlar arasında çıkan çatışmalar neticesinde köylüler bir yol bulamıyor.)
5. **Heyif**, balıq lezzet vermeyecek. (CM-S-250), (Üzgünüm balığın tadı olmayacak.)
6. Amma **heyif**, ne qeder püfleyirem, tütek heç bir ses vermir. (CM-YT-256), (Ama ne yazık ki, ne kadar üflesem de früt ses çıkarmıyor.)
7. **Heyif ki,** bir şey başa düşmürem. (CM-G-292), (Üzgünüm bir şey anlamıyorum.)
8. **Heyif**, o qende, o çaya, ay ağalar, onu xar eder bele nöker. (CM-ÇD-370), (Ey ağalar, üzgünüm şeker ve çayı hizmetçi boşa savuruyor.)
9. Amma **heyif ki,** vaxtım yoxdur. (CM-E-579), (Ama maalesef zamanım yok.)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ÜNLEMLER

5.1. Ünlemlerin Anlamlarına Göre Türleri

Ünlemlerim gramer anlamında, yani anlam gruplarına ayrılmasında belirli farklılıklar vardır. Örneğin, "F. Zeynalova göre ünlemler koşullu olarak genelleştirilir ve anlamsal-işlevsel açıdan iki türe ayrılır.

1. Duygu ve heyecan belirten ünlemler;

2. İnsanların dış dünyaya karşı tavrını ifade eden ünlemler.

Bu gruplarda birleşen ünlemler, neşe, ilgisizlik, ironi, öfke, kaygı, nefret, arzu, pişmanlık, heyecan, şüphe, protesto, şaşkınlık, olay, kızgınlık, duygu ve diğer anlam tonlarıdır. (Aynı ünlemin, konuşma sürecinin anı olan metinle ilişkili olarak birkaç anlam tonu yaratabileceği de unutulmamalıdır." (Zeynalov, 1971: 345)

F. Zeynalov'un belirlediği gruplardan ilki, ünlemlerin anlamlarını kapsar. Ünlemlerin yapabildiği yere bağlı olarak en küçük anlam tonları bile buraya yansıtılır. İkinci grup tartışılmalı. Yani, bir kişinin dış dünyaya karşı tutumu ünlemler değil, modal sözler ifade edilebilir.

M. Hüseyinzade, "ünlemleri sözcüksel olarak iki gruba ayırır.

1. Duygusal ünlemler;

2. Emir ve etiraz belirten ünlemler." (Hüseynzade, 1983: 314)

M. Hüseyinzade'den farklı olarak B. Halilov, duygusal ünlemleri üç alt gruba ayırır.

"1. Olumlu paylaşımları ifade eden ünlemler;

2. Olumsuz paylaşımları ifade eden ünlemler;

3. Hem olumlu hem olumsuz duyguları ifade eden ünlemler.

İkinci grupta da emir ve itirazları iki alt grupta gruplandırdı.

1. Muracaat amacıyla kullanılan ünlemler;

2. Emir amacıyla kullanılan ünlemler." (Halilov, 2003: 321)

B. Halilov üçüncü grupta adet ve kurallarla ilgili ünlemleri özetledi ve ünlemler arasında "selam, bismillah, vallah, vallahi, billah, aleykümselam, elvida, helelik, xudahafiz (görüşürüz), hassa, hatsa" ve diğer ünlemleri gösterdi. Bize göre, dilbilgisi ünlem türlerini belirlerken bu ünlem grubu dikkate alınmalıdır.

"B. Halilov'un anlam açısından tanımladığı anlam türlerinde belli çekişme noktaları vardır. Örnegin, hem M. Hüseynzade hem de B. Halilov, sözcük anlamlarına göre farklı ünlem türleri olduğuna inanıyor." (Halilov, 2003: 322) Bize göre, terim olarak sözcüksel anlam türü ifadesi yerine dilbilgisel anlam türünü kullanmak daha uygun olacaktır. Bu bilgiden sonra yardımcı kelime gruplarında sözcüksel anlam aramak doğru olmaz. Bu ünlem grubu, öğretim sırasında belli bir kafa karışıklığı yaratır. Öte yandan, ünlemlerin tüm gramer nüansları bahsedilen bölümlerde yansıtılmamaktadır.

Mevcut dilbilim literatüründe ünlemler, ünlemlerin gramer anlamlarının türlerine göre bölünmesine göre aşağıdaki gibi gruplandırılabilir. Bu bölünmenin diğerleri kadar şartlı olduğu da unutulmamalıdır, çünkü aynı aramayı farklı noktalarda kullanmak mümkündür.

5.1.1. Sevinç, Hayranlık Belirten ünlemler

"Ura, bravo, beh-beh, peh-peh, oho, oxqay, ay can, bıy, boy, baho, ooo"

1. Derhal bacısı-qardaşı onun yanına qaçdılar ve sevincle atlanıb-düşdüler ve hemin adı tekrar edib: -**Ura! Ura!** –deye qışqırdılar. (Hemen kız kardeşi ve erkek kardeşi ona koştu ve aynı adı tekrarlayarak neşe içinde zıpladılar: -Yaşasın! Yaşasın! Bağırdılar.)
2. **Peh-peh**, açılmış sarı dimdikleriniz. (Beh-beh, açılmış sarı gagalarımız.)
3. **Beh-beh**, Orxan, senin şairliyin var. (Ohh, Orhan şairmişsin.)
4. **Oxqay**, havaya bax nece temizdir. (Oh, bak hava ne kadar temiz.)
5. **Oho**… Ne yaxşı qonaqlar gelir. (Oho… Ne güzel misafirler geliyor.)
6. Düşdü bütün qezetler qiymetden, **ay can, ay can**! (Tüm gazetelerin fiyatı düştü, ey canım.)
7. **Bıy**, ne yaxşı balıqlardır, ay dede, özün tutmusan? (Oy ne güzel balık, dedem, kendin mi yakaladın?)
8. Anası sevinerek: -**Oy**, ne yaxşı! (Annesi sevindi ve "Ah, ne güzel!" Dedi.)

5.1.2. Şaşkınlık, İroni Belirten Ünlemler

"Bıy, boy, bay, aha, baho, pah atonnan, oho, aaa, ooo"

1. **Bıy**, ay oğul, sene ne olub, özünden çıxırsan. (Ey oğlum, senin sorunun ne, aklını kaçırmışsın.)
2. **Bay**, eşi sen ne danışırsan? (Ey, ne diyorsun sen?)

3. **Oho**, heç onun derdini çekmeyin. (Oho, onu hiç rahatsız etme.)
4. **A-a-a**!.. Ne olub sene? Niye ağlayırsan? (Aaa! Ne oldu sana? Neden ağlıyorsun?)
5. **Aha**, torbada pişik varmış ki, bizim xeberimiz yox. (Aha, çantada kedi var, haberimiz yokmuş.)
6. **Baho**, bu nedir, ay arvad? (Baho, bu nedir ey karı?)
7. **Pah atonnan**, ne ağır yatdı bu oğlan! (Baho, bu çocuk ne kadar sert uyudu.)

5.1.3. Çağırış, Hitab Belirten Ünlemler

"Hey, ehey, ey, a, ay, allo"

1. **Hey**! Qoca dünya teslim ol, sene qarşı yürüş var! (Hey! Yaşlı dünyaya teslim olun, size karşı bir yürüyüş var!)
2. **Ehey**, Turac, sen hardasan? (Ehey, Turaç neredesin?)
3. **Ehey**, veten oğlu, başını dik tut! (Ehey, vatan oğlu, başını dik tut!)
4. **Ey, ey**, seninleyem, bura gel! (Ey, ben seninleyim buraya gel!)
5. **Ay** uşaq, orda kim var? (Ey çocuk, orada kim var?)
6. **Allo**, indi gelirem. (Alo,şimdi geliyorum.)

5.1.4. Üzüntü, Hasret, Korgu, Kaygı, Endişe Bildiren Ünlemler

"Ox, ax, oy, uy, ah, eh, of, uf, vay, vay-vay, aman, ay aman, vah, ay daddi-bidad, vaxsey"

1. **Ah**, nece söylemek? Hardan başlamaq? (Oh nasıl söylenir nereden başlamalı.)
2. **Eh**, kaş ki, getmeyeydik. (Eh, keşke gitmeseydik.)
3. **Of, of**, balam görün ne oldu. (Of, yavrum bak ne oldu.)
4. **Of**, yazıq qadının ne günahı var? (Zavallı kadının nesi var?)
5. **Eh**, xeyal neleri getirir yada… (Eh, hayal gücünü akla getiren şey….)
6. **Uf**, bele ömür keçirmekdense ölüb qurtarmaq yaxşıdır. (Uf, böyle yaşamaktansa ölmek daha iyidir.)
7. **Vay**, bu nece qış oldu, düzler tutulmuş oldu. (Vay canına, bu nasıl bir kış, ovalar yakalandı.)
8. **Vay-vay**, bes Laçın hanı? (Vay canına, peki Laçın nerede?)
9. **Aman**! Biganelik başqa beladır, ocağı söndürüb, odu heç eyler. (Aman! Kayıtsızlık bir başka beladır, yangını söndürür ve ateşi söndürmez.)

10. **Vaxsey**! **Ay aman**! Yarıldı bağrım, bir nazik ipe sarıldı bağrım! (Vay! Ay aman! Kalbim kırılmış, ince bir ipe sarılmış kalbim!)

5.1.5. Nefret ve Kinaye Belirten Ünlemler

"Tfu, xox, bah, pah, vah, bay, lenet, dehşet, ooo, ay hay"

1. **Tfu**! Bu ne teher kişilik oldu! (Tfu! Bu nasıl erkeklik!)
2. **Vah**! Bu imiş dersi üsuli-cedid?! (Vah, vah! Bu ciddi bir öğretim yöntemi mi?)
3. **Tfu**, bele biyabırçılıq olar? (Tfu böyle bir rezillik olur mu?)
4. **Xox**! Qorxdum! (Çok korktum!)
5. **Bah**, sehv tapanıma bax. (Yalnışımı bulana bir bak.)
6. **Bay**, senin canın yansın, ay tülkü! (Canın yansın, ey tilki!)
7. **Ooo**, seni hansı rüzgar atdı bu terefe. (Ooo, hangi rüzgar seni buralara attı.)
8. **Ay-hay**!.. Senin heç dünyadan xeberin yoxdu ki! (Ay-hay! Dünya hakkında hiçbir şey bilmiyorsun!)

5.1.6. Yardım, Sürpriz, Yalvarış Belirten Ünlemler

"Aman, ay aman, haray, ay haray, ilahi, aman Allah, Allah, Allah'ım, Ya Rabbim, Xudaya (Tanrım)"

1. **Aman**, bu insanlar, **aman**, bu heyat. (Oh, bu insanlar, oh bu hayat.)
2. **Ay aman**! Qoymayın! (Aman izin vermeyin!)
3. **Allahım**! Bayrağı bele severler! **Allahım**! Torpağı bele severler! (Allahım! Bayrağı böyle seviyorlar! Allahım! Toprağı böyle severler!)
4. **Ay Allah**! Nece de xoş tebessümü var onun! (Allahım! Ne hoş bir gülümsemesi var!)
5. **Aman Allah**, bu hemin Esmerdirmi? (Allahım! Bu aynı Esmer mi?)
6. **Ya Rabbim**, dinmesek bele, üreklerden nelerin keçdiyini yaxşı bilirsen. (Ya Rabbim, konuşmasak bile, kalbimizde neler olduğunu biliyorsun.)
7. **Ay haray**, bu gün şemi-qeribandır, çıraqları keçirin! (Ay haray, bugün tuhaf bir gün, ışıkları yakın!)
8. **Xudaya**, bu ne xilqetdir! (Tanrım, bu ne yaratık!)

5.1.7. Övmek ve teşvik etmek için kullanılan ünlemler

"Aferin, bravo, ehsen, berekallah, maşallah"

1. **Aferin**! Başın baş deyil. (Aferin! Kafan kafa değil.)

2. Ela tortdur, **bravo**! (Güzel pasta, bravo!)

3. **Berekallah**, usta, cavan da olsan pergarsan. (Berekallah, usta, genç de professionalsın.)

4. Peh-peh, **Maşallah**, ne göyçek qızdır. (Peh-peh, Maşallah, ne güzel bir kız.)

5.1.8. Gelenek ve Kurallarla İlgili olanlar, Konuşma Görgü Kuralları ile İlgili Olanlar

"Salam, aleykümselam, bismillah, xudahafiz, eivida, sağol, inşallah, Allaha Şükür, Vallah, Esteğfurullah"

1. Atam: -**Bismillah**! –deyib çöreyi götürdü. (Babam: -Bismillah! Dedi ekmeği aldı.)
2. Ay **berekellah**, ne gözel canlanırıq! (Ah berekallah, ne güzel hayata dönüyoruz!)
3. **İnşallah**, yetişer beraet mene! (İnşallah, umarım yeterli olur!)
4. **Salam**, gözel qızlar, igid oğlanlar. (Merhaba güzel kızlar, cesur erkekler.)
5. He, sirkden gedirem, **elvida**! (Evet, sirkten geliyorum, hoşçakal.)
6. Yaxşı, **sağ ol**, menim avtobusum geldi. (Tamam, teşekkür ederim, otobüsüm geldi.)
7. **Allaha şükür**, evimizde her şeyimiz var. (Tanrıya Şükür, evimizde her şey var.)

Not 1: Gelenek ve kurallarla ilgili ünlemler büyük çoğunluğu Azerbaycanca'ya Arapça'dan, bir kısmı da (*xudaya, xudahafiz, aferin* vb.) Farsça'dan gelmiş.

Not 2: Ünlem olarak kullanılan bazı kelimeler aslında sözcüksel bir anlam vardır. Ancak özel bir tonlama ile telaffüz edildiklerinde ve duyguları ifade ettiklerinde metin içerisinde ünlem karakterine sahip olabilirler.

Ünlemleri gramer anlamı açısından gruplamak çok zordur çünkü ünlem işareti cümlenin kullanıldığı amaca göre farklı anlamlarda kullanılabilir. Bu bağlamda, daha önce de bahsettiğimiz gibi, son gruplandırma da dahil olmak üzere tüm gruplamaları bir koşul olarak görüyoruz.

5.2. Ünlemlerde Çok İşlevlilik ve Anlamlandırma

Tüm yardımcı kelimeler gibi, bazı ünlemler de diğer kelime türleriyle gramer eşanlamlılığı oluşturabilir.

Sen ol menim son qismetim, **ay** geciken mehebbetim. (Sen benim son kaderimsin, geç kalmış sevgim.)- Ünlem.

Ay yuvarlanıb yuxarı qalxmışdı. (Ay yuvarlanarak yukarı kalktı.)- İsim.

Ox, kimler geldi, kimler getdi bu dünyadan. (Oh, kimler geldi, kimler bu dünyayı terk etti.)- Ünlem.

Yaydan çıxan **ox** geri dönmez. (Kından çıkan ok geri dönmez.)- İsim.

Vay, vay, beşer deyil bu. (Vay, vay, dünya bu değil.)- Ünlem.

Vay düşmene, toy bize qismet olsun. (Cenaze düşmana, düğün bize nasip olsun.)- İsim.

Ünlemlerin eşanlamlılığı bir koşuldur.

Bazen ünlemler anlamlı hale gelebilir ve cümlenin parçası olabilir. Örneğin:

*"**Amin**"* deyen diller lal olmasın. *("Amin"* söyleyen dillerin lal olmasına izin vermeyin.)

*"**Ura**"* sesleri altında qırmızı lent kesildi. (Kırmızı kurdele *"yaşasın"* sesleri altında kesildi.)

"**Ox**" deyib yere yıxıldı. ("Oh" deyip yere düştü.)

Bizden *"**salam**"* olsun arif oğlana. (Bizden bilge çocuğa *"selamlar"*.)

*"**Ya Allah**"* deyib yemeye başladı. *("Allah"* deyin ve yemeye başlayın.)

Yukarıdaki örneklerden *"ah, uf, amin, ura, haray, ey, ey-hey, lenet, xudahafiz, salam, ehsen, ya Allah"* vb. ünlemler özgür olmayıp aynı işlevde cümlenin farklı bölümlerinde kullanılarak kullanılmıştır. Bu, çok işlevlilik veya ünlemlerin eşanlamlılığı olarak alınamaz. Aynı durum, ünlemlerde olduğu gibi, diğer yardımcı kelimlerde de kendini gösterir ve özel bir durum olarak kabul edilir.

5.3. Ünlemlerin Yapısı ve Yazımı

Ünlemler yapısal olarak basit, karmaşık veya birleşimlidir. Basit ünlemlere örnek olarak *"ey, oy, ay, eh"* ve diğer ünlemler, bileşik veya kısa çizgi içeren bileşik ünlemler *(ay-ay-ay, vay-vay, beh-beh)* ve ayrı yazılan ünlemler *(ay aman, ay can, ay haray vb.)* verilebilir.

Ünlemlerin yapısı sorunu hem Türkoloji hem de Azerbaycan dilbiliminde oldukça tartışmalıdır. Buradaki temel sorun, ünlemlerin kompozisyonudur. Bu sorun, Rus dilbiliminin etkisiyle Azerbaycan dilbiliminde zaman zaman kendini göstermişdir.

Modern Azerbaycan dilinde ünlem yapısının basit ve karmaşık ünlemlerden başka bir şey olmadığına inanıyoruz. Aynısı diğer yardımcı konuşma bölümleri için de söylenebilir.

Ünlemlerdeki noktalama işaretlerine gelince, ünlemlerde yer alan noktalama işaretlerinin işlenmesinin aşağıdaki gibi olduğuna dikkat edilmelidir.

Tonlamaya bağlı olarak cümlenin başında ünlemlerden sonra virgül veya ünlem işareti konur.

Vallah, menim de bu dünyada ele birce sevincim varsa, o da oğlumdur. (Vallahi, bu dünyada neşe duyacağım tek kişi oğlumdur.)

Cümlenin ortasındaki ünlem işaretlerinin her iki tarafına virgül yerleştirilir.

Qorxdum, **ay aman**, yarıldı bağrım. (Aman korktum, kalbim kırıldı.)

Cümlenin sonundaki ünlemlerden önce virgül, ardından cümlenin amacına ve tonlamasına bağlı olarak ünlem, soru işareti ve diğer gelebilir.

Sen belesenmiş, balam, ay **berekallah**! (Sen böyleymişsin evladım, aman Tanrım!)

Göyde ne qeder ulduz var, **Allah**? (Gökyüzünde kaç tane yıldız varmış, Allahım?)

5.4. Ünlemlerin Anlam Türlerine Ait Örnekler

(Celil Memmedquluzade'nin eserlerinden örnekler.)

Sevinç, Hayranlık Belirten Ünlemler

"Ura, bravo, beh-beh, peh-peh, oho, oxqay, ay can, bıy, boy, buy, baho, ooo, oy"

1. Boy, emim oğlu geldi. (CM-DKE-78), (Ooo kuzenim gelmiş.)

2. Peh-peh… Aferin bele xette, bir-birinden gözeldir. (CM-İH-159), (Peh-peh…Aferin böyle yazıya, hepsi güzel.)

3. Kendliler yene "**ura**" çekib qarışdılar bir-birine. (CM-KB-179), (Köylüler yine "Yaşasın" diye bağırarak birbirine karıştı.)

4. İçirem men senin sağlığına, xanım, **ura**! (CM-KB-183), (Sağlığınıza içeceğim hanımefendi, şerefe!)

5. İçirem men bu stekanı naçalnik ağanın sağlığına, **ura**! (CM-KB-183), (Reis'in sağlığına içeceğim bu bardağı alkış.)

6. Sağ olun Anna xanım, **ura**! (CM-KB-184), (Teşekkürler Anna, şerefe!)

7. Sağ olun xanımlar, **ura, ura**! (CM-KB-185), (Teşekkürler hanımlar, şerefe, şerefe!)

8. Peh-peh, ne gözel dünya! (CM-YT-257), (Peh-peh, ne güzel bir dünya!)

9. Peh-peh!.. Ne qeder meziyyet! (CM-G-292), (Peh-peh! Ne kadar eğlenceli!)

10. Peh-peh, doğrudan da zalım oğlunun nece abdar kelamı var! (CM-G-293), (Peh-peh, gerçekten zalim oğlu ne kadar anlamlı bir kelimeye sahiptir!)

11. Ura! Ura! Hay-küy, qışqırıq. (CM-AD-342), (Yaşasın! Yaşasın! Bağırtı, çığlık.)

12. "**Ura**" çekib, bizim faytonun dalına düşdüler. (CM-AD-346), ("Yaşasın" söyleyerek faytonumuzun peşine düştüler.)

13. Buy, sene qurban olum! (CM-T-348), (Buy, sana kurban olurum!)

14. Peh-peh! Nureli, meger kişmişi çölde tökübler? (CM-KO-375), (Peh-peh! Nureli, kuru üzümü tarlaya mı dökmüşler?)

15. Peh-peh-peh, buna bax sen. (CM-AK-444), (Peh-peh-peh, şuna bak.)

16. Peh-peh, lezzet apardıq. (CM-AK-465), (Peh-peh, lezzeti aldık.)

17. Peh-peh! Bu da mene elm oldu! (CM-O-499), (Peh-peh! Bu benim için bilimdi!)

18. Peh-peh-peh! Maşallah olsun doktor cenablarının elmine. (CM-DY-520), (Peh-peh-peh! Doktor efendilerinin ilmine maşallah olsun.)

Şaşkınlık, İroni Belirten Ünlemler

"Bıy, boy, buy, bay, aha, baho, pah atonnan, oho, aaa, ooo"

1. Buy ana, qapıda bir yeke kişi durub! (CM-DKE-53), (Aaa anne, kapıda dev gibi bir adam durmuş!)

2. Boy, men nece eleyim? (CM-DKE-88), (Aaa bununla nasıl başa çıkacağım?)

3. Bıy-bıy, hanı menim eşşek? (CM-DKE-97), (Ay-ay eşeğim nerede?

4. Bıy, aman Allah! (CM-KB-188), (Vay, aman Tanrım!)

5. Aaa…refiq, sen burada imişsen?! (CM-KB-193), (Aaa…arkadaş, burada mıydın?!)

6. Az qalmışdı duram bir özge terefe üz qoyam, birden, **aha**, refiqim Rzaqulu bu terefden çıxdı. (CM-KA-209), (Ayağa kalkıp karşı tarafa geçmek üzereydim, bir anda, aha, bu taraftan arkadaşım Rzagulu çıktı.)

7. Buy, bibi oğlu, sen de geldin? (CM-DKMek-222), (Buy, kuzenim, sen de mi geldin?)

8. Buy, Hüseynqulu, seni getirdiler? (CM-DKMek-222), (Buy, Hüseyingulu, seni getirdiler mi?)

9. Buy, buna bax ey, niye tanımırsan? (CM-Zır-239), (Buy, şuna bak, neden bilmiyorsun?)

10. Aha!.. Qurban olduğum tütek çalındı. (CM-YT-257), (Aha!.. Kurban olduğum früt çalındı.)

11. Aha…Molla emi, yaxşı oldu. (CM-BK-282), (Aha…İmam amca iyi oldu.)

12. Baho! Xudaya, bu arvad niye yatmır? (CM-GB-338), (Baho! Tanrım, bu eş neden uyumuyor?)

13. Aha! Qara at Keher atı qabaqladı. (CM-AD-342), (Aha! Siyah at Keher atı geçti.)

14. Aha, bizim şeherimize bir müctehid gelib. (CM-Ö-415), (Aha, şehrimize bir müçtehid geldi.)

15. Buy, bu qeder de arvad bir kişiye ere geder? (CM-Ö-422), (Buy, bir kadın bir erkekle bu kadar evlenir mi?)

16. Aha, qoçaq Novruz deyesen tutacaq. (CM-Kam-432), (Aha, yiğit Nevruz yakalayacak seni.)

17. Aha, deyesen, birini tutdular. (CM-Kam-432), (Aha, galiba birini tutmuşlar.)

18. Boy, evim yıxıldı! (CM-AK-461), (Boy, evim çöktü!)

19. Buy, Allah mene ölüm ver! (CM-O-494), (Buy, Tanrı bana ölüm ver!)

20. Boy, Dadaş, vallah oynaram. (CM-DY-526), (Boy, Dadaş vallahi oynayacağım.)

Çağırış, Hitap Belirten Ünlemler

"Hey, ehey, ey, a, ay, allo"

1. Ay qız, qazı ağa evdedir? (CM-DKE-53), (Ay kızım, gazi ağa evde mi?)

2. Ay qazı ağa, uşaqsan? (CM-DKE-59), (Ay gazi ağa, sen çocuk musun?)

3. A kişi, Allah atana rehmet elesin, gel bu xatanı bizim başımızdan sovud! (CM-DKE-62), (Adamım, Allah babana rahmet eylesin, gel bu belanı bizden uzak tut.)

4. A kişi, bu belanı getirib qatmısan tövleye. (CM-DKE-62), (Adamım, bu belayı ahıra sen getirdin.)

5. A kişi, sen Allah zarafat eleme. (CM-DKE-62), (Adamım, Allah aşkına şaka yapma.)

6. A kişi, eşşeyi mene Mehemmedhesen emi verib. (CM-DKE-63), (Adamım, eşeği bana Muhammed Hasan amca verdi.)

7. A kişi, niye inanmırsan? (CM-DKE-63), (Adamım, neden inanmıyorsun?)

8. A kişi, sen zarafat eleyirmişsen. (CM-DKE-66), (Adamım, şaka yapıyorsun.)

9. A kişi, eşşek senin deyil ki, onu girov qoyasan! (CM-DKE-66), (Adamım, bu eşek senin değil, neden rehin almışsın!)

10. A kişi, bu sefil oğlu sefil haradan şeytan kimi çıxıb gelib eşşeyi apardı? (CM-DKE-87), (Adamım, bu sefil oğlu şeytan gibi nereden çıkıp geldi ve eşeği götürdü?)

11. A kişi, Ehmed delidir. (CM-DKE-88), (Adamım, Ahmet deli.)

12. Ay arvad, axı men başıma ne daş salım? (CM-DKE-88), (Ey karım, peki başıma nerenin taşını koyayım?)

13. A kişi, yeni insafen onların da günahı yoxdur. (CM-DKE-89), (Adamım, yani insaflı olursak onların bir günahı yok.)

14. A kişi, bu ne sözdü? (CM-DKE-91), (Adamım, bu nasıl söz?)

15. A kişi, doğrudur, Heyderxan körpüsünü qayıtdırırlar. (CM-DKE-91), (Adamım, doğru, Haydarhan köprüsünü yaptırıyorlar.)

16. A kişi, heç nahaq yere burda meettel olma! (CM-DKE-92), (Adamım, boşuna burada madur kalma!)

17. A kişi, niye tanımırsan? (CM-DKE-92), (Adamım, neden bilmiyorsun?)

18. Ay yazıq, sende ar-namus harda idi? (CM-DKE-96), (Ey zavallı, sende namus neredeydi?)

19. A kişi, ağzı nedir desin ki, menim oğlumu vekil elememisen?! (CM-DKE-101), (Adamım, oğlumu avukat yapmaması onun ne haddine?!)

20. Ay Kerbelayı, Allah atana rehmet elesin, zehmet çek o eşşeyi çıxart aparım. (CM-DKE-103), (Ay Kerbela, Allah babana rahmet etsin, lütfen o eşeği dışarı çıkar.)

21. Ay Kerbelayı, menim eşşeyimi ver qoyun gedim işime. (CM-DKE-103), (Ay Kerbela, eşeğimi ver, işe gitmeme izin ver.)

22. Ay Xudayar bey, axı eşşeyi neyledin? (CM-DKE-106), (Ay Hudayar bey, peki eşeği ne yaptın?)

23. Ay Xudayar bey, Qurani- münzel haqqı senin adın yoxdur. (CM-DKE-106), (Ay Hudayar bey, Kuran-münzel hakkı senin bir adın yok.)

24. Bax, **ay** arvad, indi biz gedirik. (CM-DKE-113), (Bak, ey karım, şimdi gidiyoruz.)

25. Ay ana, men sene deyirem ki, Qasımeliye yox cavabı versen, men ele bu gün ayrılıb gedeceyem. (CM-DKE-114), (Ay ana, diyorum ki Kasım Ali'ye hayır cevabını verirsen bugün gideceğim.)

26. Ay qız, Ziba, o lüleyini getir mene. (CM-DKE-118), (Ay kız Ziba, o trompeti bana getir.)

27. Ay Novruzeli, bu ne zehmetdi, çekmisen? (CM-PK-123), (Ay Nevruz Ali, neden zahmet etmişsin?)

28. Ay xan, men kendçi adamam, men ne bilirem poçtxana nedir? (CM-PK-123), (Ey han, ben köylüyüm, postanenin ne olduğunu ne anlarım?)

29. A kişi, hele hara qoyuram seni gedesen. (CM-PK-128), (Adamım, gitmene izin vermiyorum.)

30. A gede, Allahı sevirsinizse bu fikirden düşün! (CM-PK-132), (Ey çocuk, eğer tanrıyı seviyorsan, bir işten vaz geç!)

31. Ay qardaşlar, burada bu saat hazır olan adamların cemisi müselmandır. (CM-KO-137), (Kardeşlerim şimdi burada hazır bulunanların hepsi Müslümandır.)

32. A balam, axmaq-axmaq danışmayın. (CM-KO-137), (Yavrum, aptal aptal konuşma.)

33. A kişi, get işine sen Allah, axmaq-axmaq danışma! (CM-UZ-144), (Adamım, işine get, Allah aşkına aptal aptal konuşma.)

34. Ay rehmetliyin oğlanları, axı siz buraya işlemeye gelibsiniz, ya davaya? (CM-UZ-145), (Rahmetlinin çocukları, buraya çalışmaya mı yoksa dava açmaya mı geldiniz?)

35. Ay Usta Zeynal, sen Allah, işinle meşğul ol. (CM-UZ-145), (Ay Usta Zeynal Allah aşkına işini yap.)

36. A kişi, boş-boş danışma! (CM-UZ-146), (Adamım boş konuşma!)

37. A kişi, bir mene de görüm, sen bura mollalığa ki, gelmemisen? (CM-UZ-147), (Adamım söyle hele sen buraya imam olmak için gelmedin mi?)

38. Ay Muğdusi, boş-boş danışma, gel otur görek. (CM-UZ-148), (Ey Muğdusi boş konuşma gel otur.)

39. Ay qız, Perinise, muştuluğumu ver! (CM-İH-154), (Kızım Peri Nisa, müjdemi ver bana!)

40. Ay ana, deyirler İrana hürriyyet veribler. (CM-İH-158), (Anne İran'a özgürlük verebileceklerini söylüyorlar.)

41. Ay ana, menim payıma her ne düşse, gönder. (CM-İH-159), (Annem payıma ne çıkarsa gönder bana.)

42. Ay qız, Perinise, senin heç ağlın yox imiş. (CM-İH-160), (Kızım Peri Nisa, senin hiç yokmuş.)

43. Ay Dadaş, sen niye ele söz danışırsan? (CM-İH-160), (Ey Dadaş, neden böyle konuşuyorsun?)

44. A kişi, kağızdan bir xeber varmı? (CM-İH-164), (Adamım gazeteden haber var mı?)

45. Ay qız, yuxun çin oldu. (CM-İH-166), (Kızım rüyan gerçek oldu.)

46. Ay kişi, gel gör, Mehemmedvelinin burnunun qanına ne çare eleyirik kesilmir. (CM-D-167), (Adamım gel bak Muhammed Veli'nin burnunun kesilmeyen kanına ne çare edelim.)

47. Ay Usta Hüseyn, bizim Memmedvelinin burnu qanayıb. (CM-D-168), (Ey Hüseyn Usta Muhammed Veli'nin burnu kanıyor.)

48. A kişi, durma, min ulağı, get Zeynebi getir. (CM-PH-169), (Adamım durma bin eşeğe git getir Zeyneb'i.)

49. A kişi, qoyma başmağım düşdü. (CM-PH-171), (Adamım ayakkabılarımın düşmesine izin verme.)

50. A kişi, meni apar Heydereli pirine. (CM-FH-172), (Adamım beni Haydar Ali ziyaretine götür.)

51. Ay naçalnik, eger senin mahalında bir bele yüyüren at tapılsa, men bığlarımı qırxdırmasam qurumsağam. (CM-KB-178), (Ey reis senin mahellende böyle koşan at varsa bıyıklarımı kesmezsem adiyim.)

52. A kişi, siz Allah bu nedir? (CM-KB-178), (Adamım Allah aşkına bu ne böyle?)

53. Ay ağa, men qocalmışam. (CM-KB-180), (Ağam ben yaşlıyım.)

54. Ay xanım, men isteyirem senin sağlığına içim. (CM-KB-180), (Ey hanım sağlığınıza içmek istiyorum.)

55. Ay Efser ağa, ay xanım, men içirem sizin sağlığınıza. (CM-KB-184), (Ay Efser ağa, ay hanım sağlığınıza içiyorum.)

56. Ay xanım, senden de teveqqe eleyirem. (CM-KB-185), (Hanımım ben de seninle ilgileneceğim.)

57. A bey, evdeki terifli atını da bize gösterersen. (CM-KB-186), (Efendim, bize övgüye değer atınızı evde gösteresiniz.)

58. Ay ağa, ne gec geldin? (CM-KB-187), (Ağam neden geç geldin?)

59. Ay xanım, ne bilim, bir çoxlu böyük adamlar idi. (CM-KB-188), (Hanımefendi, bilmiyorum, bir sürü saygılı insanlar vardı.)

60. Ay xanım, daha ne deyim? (CM-KB-189), (Hanımım daha ne diyemim.)

61. Men ne bilim, **a** xanım? (CM-KB-191), (Bilmiyorum hanımefendi.)

62. Ay Fatma xala, bax gör bizim sarı toyuq sizin heyete keçmeyib ki? (CM-TH-193), (Ey Fatma teyze bak sarı tavuğumuz bahçenize geçmiş mi?)

63. Ay qız, ne danışırsan? (CM, TH-194), (Kızım neden bahsediyorsun?)

64. Ay Allahın bendesi, indi men xana nece gedim bele söz deyim? (CM-K-197), (Ey Allah'In kulu, şimdi sana han'a nasıl gittiğimi anlatayım.)

65. Ay arvad, herenin dünyada bir derdi var. (CM-MF-201), (Karıcım, dünyada herkesin bir derdi var.)

66. Ay arvad, bilirem sen de geceler yatmaq isteyirsen. (CM-MF-203), (Karıcım, geceler uyumak istediğini de biliyorum.)

67. Ay kişi, Danabaş kendinde ne çox lağlağı var imiş. (CM-DKMek-228), (Adamım Danabaş köyünde kaç ahmak varmış.)

68. Ay arvad, menim axır sözümdür. (CM-Ka-238), (Karım, son sözüm.)

69. Ay Molla emi, hele o zırrama haradan gelib seni tapıb? (CM-Zır-243), (Ey İmam amca o deli nereden geldi de seni buldu?)

70. Ay menim eziz qardaşlarım, bir mene deyin görüm, axı her dilin bir qanunu var. (CM-S-252), (Sevgili kardeşlerim, söyleyin bana, çünkü her dilin bir kanunu vardır.)

71. Allah atana rehmet elesin, **ay** Ehmed Fikret. (CM-S-252), (Allah babana rahmet eylesin Ahmet Fikret.)

72. Ay ağa, bize naçalnik ağanın rehmi gelsin. (CM-YT-254), (Ağam reis ağa'nın rahmeti üzerimize gelsin.)

73. A kişi, qiymetini bilirsiniz, qab getirin. (CM-SU-266), (Adamım, fiyatı biliyorsun, kab getirin.)

74. Ay uşaq, buzu yaddan çıxartmısan. (CM-B-268), (Çocuğum buzu unutmuşsun.)

75. Ay qız, Sara, uşağa ele qarğış eleme! (CM-B-272), (Kızım Sara, çocuğa beddua etme!)

76. Ay xanım, biri var idi, biri yox idi, bir padşah var idi. (CM-G-294), (Hanımım bir vardı bir yoktu kral vardı.)

77. Ay vezir, ele köynekle qapıya çıxma, paltar geyin. (CM-G-294), (Vezirim kapıya gömlekle gitmeyin giyinin.)

78. A kişi, men toy deyirem. (CM-GM-300), (Adamım düğün diyorum.)

79. Ay emi, sen kimin qarasınca danışırsan? (CM-Oİ-308), (Amcam, kimin arkasından konuşuyorsun?)

80. Hey-hey!.. Musanın ineyini görmüsen? (CM-Oİ-308), (Hey-hey! Musa'Nın ineğini gördün mü?)

81. Ay uşaq, Bilqeys bacıya deyin ki, Molla emi gedir. (CM-İE-315), (Hey çocuk, Bilgeys ablaya söyle İmam amca gidiyor.)

82. Ay kişi, bu menim oğlum Cahangirdir. (CM-T-350), (Ey adam bu benim oğlum Cihangir.)

83. Heyf o qende, o çaya, **ay** ağalar. (CM-ÇD-370), (Yazık bu şekere çaya ey ağalar.)

84. Ey vezir, mene bir yaxşı hekayet nağıl ele. (CM-KO-371), (Vezirim, bana güzel bir masal anlat.)

85. A kişi, nece yeni keçen hefte? (CM-KO-372), (Adamım nasıl yani geçen hafta?)

86. A kişi, getme, hacı evdedir, getme. (CM-Ö-386), (Adamım gitme hacı evde gitme.)

87. Ay Hacı, bu bir qeribe iş deyil. (CM-Ö-389), (Ey Hacı, bu garip bir şey değil.)

88. Ey yazıq bala, üreyini sıxma, sen daha yetim deyilsen. (CM-Ö-390), (Zavallı çocuk üzülme artık öksüz değilsin.)

89. Daha ne deyim, **ay** qardaş? (CM-Ö-391), (Daha ne söyleyeyim kardeşim.)

90. A kişi, ne deyirsen? (CM-Ö-392), (Adamım ne diyorsun?)

91. Ay Hacı, bu ne xeberdir? (CM-Ö-393), (Ey Hacı bu haber ne?)

92. Ay qız, men ne bilim? (CM-Ö-394), (Kızım, ne olduğunu bilmiyorum.)

93. Ay qız, hele telesme! (CM-Ö-395), (Kızım acele etme!)

94. Hey Zeyneb, fendini duymuşam! (CM-Ö-396), (Hey Zeynep, başarını duydum!)

95. Bele sene qurban olum, **ay** şeyx! (CM-Ö-404), (Sana kurban olayı şeyhim!)

96. Ay bacı, çekil get, şeyxe başağrısı verme. (CM-Ö-404), (Ablam çık git şeyhin başını ağrıtma.)

97. Qurban olum sene, **ay** şeyx, men yazığam. (CM-Ö-410), (Sana kurban olurum şeyhim, yazığım.)

98. A kişi, aç qapını, burada menim erim var! (CM-Ö-416), (Ey adam aç kapıyı eşim burada!)

99. Ne bilim, **ay** ağa, bu gün Hacı Nazlını verir qonağımıza. (CM-Ö-423), (Bilmiyorum ağam bugün Hacı misafirimize Nazlı'yı veriyor.)

100. A kişi, Allah rizasına, ele söz danışmayın. (CM-Ö-425), (Ey adam Allah aşkına böyle sözler konuşmayın.)

101. Ay ağa, barı bir az ehtiyatlı ol! (CM-Ö-426), (Ağam biraz dikkatli ol.)

102. A balam, doğru deyibler ki, uzaqdan döyüş asan geler. (CM-Kam-431), (Yavrum doğru demişler uzaktan dövüş kolay.)

103. Ne deyim, **a** qardaş. (CM-Kam-434), (Ne söyleyem kardeşim.)

104. Hey ermeni, bu ne bir şeydir ki, bu qeder isteyirsen? (CM-Kam-435), (Hey Ermeni bu nedir ki bu kadar çok istiyorsun?)

105. Ay ağa, axı men ne eylemişem? (CM-Kam-436), (Ağam ben ne yaptım?)

106. Ay uşaq, ses elemeyin, men lüget yazıram. (CM-AK-438), (Hey çocuk sessiz olun sözlük yazıyorum.)

107. Bilirsinizmi, **ey** lüget yazanlar? (CM-AK-442), (Sözlük yazarları biliyor musunuz?)

108. Ay balam, bir dayan görüm, hara gedirsen? (CM-AK-443), (Yavrum, bir dakika, nereye gidiyorsun?)

109. A balam, hele bizi başa salın görek, niye çepik çalırsınız? (CM-AK-453), (Yavrum, bize neden alkışladığını açıkla.)

110. Ay qız, Aslan bey danışanda sen yuxulamışdın. (CM-AK-458), (Kızım Aslan bey konuşurken uyuya kalmışsın.)

111. A bey, ele davadan ötrü qaldıq. (CM-AK-461), (Bey'im kavga yüzünden kalktık.)

112. Ay ana, bir qulaq as, gör ne deyirem. (CM-AK-468), (Annem dinle bak ne diyeceğim.)

113. Ay hambal qardaş, bir mene de görüm, adamlar niye here bir yana gedir? (CM-AK-472), (Ey hamal kardeş bana bu insanların nereye gittiklerini söyle.)

114. Ay qardaş, axı özgenin teleqrafını niye sene verirler? (CM-O-480), (Kardeşim neden sana başkasının telgrafını versinler?)

115. A kişi, bele şey olmaz! (CM-O-482), (Adamım böyle bir şey olmayacak.)

116. A kişi, saldat söhbeti yoxdur. (CM-O-483), (Adamın, asker konuşması yok.)

117. A kişi, sen Allah boş-boş danışma. (CM-O-484), (Ey adam, Allah aşkına saçma sapan konuşma.)

118. A balam, getmirsen, getme. (CM-O-485), (Bebeğim, gitmeyeceksen, gitme.)

119. A kişi, sene deyirem dayanma get! (CM-O-486), (Adamım, sana söylüyorum, durma, git!)

120. A kişi, ne danışırsan? (CM-O-491), (Adamım, ne hakkında konuşuyorsun?)

121. Ay uşqol, axı men de bir qoca kişiyem. (CM-O-497), (Öğretmenim çünkü ben de yaşlı bir adamım.)

122. Ay uşqol, sen bizimle zarafat eleyirsen? (CM-O-499), (Öğretmenim şaka mı yapıyorsunuz?)

123. A balam, Kabla Heyder, bu ne danışır? (CM-O-501), (Yavrum, Kabla Haydar, bu ne diyor?)

124. Ay arvad, çıx qoy get! (CM-O-510), (Ey kadın, bırak git!)

125. A kişi, gel gedek. (CM-O-512), (Adamım, hadi gidelim.)

126. Ay qardaş, bura müselman kendidir? (CM-Lan-515), (Kardeşim burası Müslüman köyü mü?)

127. Ay qardaş, bağışla adını da bilmirem. (CM-Lan-515), (Kardeşim, özür dilerim, adını bile bilmiyorum.)

128. Ay qardaş, senin adın nedir? (CM-Lan-516), (Kardeşim senin adın ne?)

129. Ay Hacı ağa, axı biz bedbext ne vaxt öhdemize götürdük? (CM-DY-522), (Ay Hacı ağa, talihsizliği ne zaman üstlendik?)

130. Ay arvadlar, siz Allah dalaşmayın. (CM-DY-525), (Ey kadınlar, Allah aşkına kavga etmeyin.)

131. Ay qız, bize yazığın gelsin. (CM-DY-527), (Kızım, yazık bize.)

132. Ay hekim, menim bu Fazil qardaşım delidir. (CM, DY-529), (Ay doktor kardeşim Fazil deli.)

133. Ay qız, hekim soruşur adın nedir? (CM-DY-530), (Ay kız doktor adın ne diye sorar?)

134. A kişi, yene bunlar bilmirem xalqdan ne isteyirler? (CM-DY-532), (Ey adam, yine insanlardan ne isterler bilmiyorum.)

135. Ay Şimreli, Allah sene Kerbela qismet elesin. (CM-DY-534), (Ey Şimreli Allah sana Kerbela'ya gitmeyi nasip etsin.)

136. Ay kişi, bu bedbext lap deli olubdur. (CM-DY-534), (Adamım, bu talihsiz sanki delirmiş.)

137. Ay Molla Abbas, bize nağıl de, qulaq asaq. (CM-DY-535), (Ey İmam Abbas bize bir masal anlat, dinleyelim.)

138. A kişi, bunlar bir özge cüre danışırlar, gelin çıxaq gedek. (CM-DY-536), (Adamım, başka türlü konuşuyorlar hadi çıkalım.)

139. Ay hekim, bu deliye de ki, bizi döymesin! (CM-DY-537), (Ey doktor, bu deliye bizi dövmemesini söyle.)

140. Ay hekim, men senden qorxuram. (CM-DY-538), (Doktor senden korkuyorum.)

141. Ay hekim, bu delilere de, menim Molla Abbasımı döymesinler. (CM-DY-540), (Ey doktor, delilere İmam Abbası dövmemelerini söyle.)

142. Ey yer üzünün şieleri, bu gün cüme günüdür. (CM-DY-541), (Ey yeryüzünün Şiileri, bugün Cuma.)

143. Ey ağıllı övretler, bir sebr ediniz. (CM-DY-542), (Ey akıllı eşler, sabırlı olu.)

144. Ay menim övretim Emine, meni tullayıb qardaşıma ere getme! (CM-DY-543), (Ah eşim Emine beni bırakıp kardeşimin yanına gitme!)

145. A yoldaş, bir bax gör günün ne vaxtıdır? (CM-Y-549), (Ey arkadaş, bak, günün hangi saati?)

146. A kişi, heç bir zereri ola bilmez? (CM-Y-549), (Ey adam, hiçbir zarar olamaz.)

147. Ay uşaq, qalmaqal salmayın. (CM-Y-551), (Ey çocuk, yaygara yapma.)

148. Ay yoldaş, camaat xahiş edir o sözü bir de deyesiniz. (CM-Y-554), (Ay arkadaş, cemaat senden bu kelimeyi söylemeni istiyor.)

149. Ay qız, Çiçek, men acam. (CM-E-557), (Ay kız, Çiçek, açım.)

150. Ay Püste, gel bu xamırı burdan götür. (CM-E-558), (Ey Püste gel al şu hamuru buradan.)

151. A balam, onu gerek ere isteyen ola ki, ere gede. (CM-E-561), (Bebeğim, onun buraya gitmesine ihtiyacın var.)

Üzüntü, Hasret, Korku, Kaygı, Endişe Belirten Ünlemler

"Ox, ax, oy, uy, ah, eh, of, uf, vay, vay-vay, aman, ay aman, vah, ay daddi-bidad, vaxsey"

1.Oğlan "**vay-vay**" deyib, qaçdı soxuldu heyete. (CM-DKE-52), (Çocuk "vay vay vay"
dedi ve kapıya koştu.)

2. Ax ana, ne gözel zadsan! (CM-DKE-76), (Oh anne, ne güzel bir şeysin!)

3. Ax, **ax**, Veliqulu! (CM-DKE-79), (Ah, ah, Veligulu!)

4. Ax, Allah, Allah, sen yetiş feryada! (CM-DKE-80), (Ah Tanrım, Tanrım, yardım et!)

5. Eh, öz derdimiz özümüze bes deyil, sen de gelib derdimizi artırırsan. (CM-DKE-82), (Eh, kendi dertlerimiz bize yetmiyor, siz de gelip sorunlarımızı artırıyorsunuz.)

6. Ay **vay**, qadam o pis sifetine! (CM-DKE-87), (Vay canına, şu kötü yüze bas!)

7. Vay, vay, ana, menim eşşeyim! (CM-DKE-88), (Vay, vay, anne, eşeğim!)

8. Eh, men bir qepik pula deymerem. (CM-DKE-89), (Eh, paramın bir kuruşuna dokunamam.)

9. Vay, ana! (CM-DKE-93), (Vay, anne!)

10. Vay, vay, vay! Menim eşşeyim! (CM-DKE-96), (Vay, vay, vay! Eşeğim!)

11. Ax, başı belalı kağızlar! (CM-İH-153), (Ah, başı belalı kağıtlar!)

12. Ax, ax, vay, vay! Yazığım gelir gününe. (CM-D-168), (Ah, ah, vay, vay! Halin için üzgünüm.)

13. Ax, vay gününe Qasım emoğlu. (CM-PH-170), (Ah, gününe yazık kuzenim Kasım.)

14. Fatma xala çağırdı: "**Ay aman**!". (CM-FH-173), (Fatma teyze seslendi: "Ay aman!")

15. Ay qürbetde aylı geceleri tekce yatan yazıq canım, **vay**! (CM-MF-201), (Garip ellerde mehtaplı gecelerde tek başına uyuyan canım, vay!)

16. Eh, xudavendi-alem sizin rütbenizi gün-günden artıq elesin. (CM-MF-202), (Eh Rabbim günden güne rütbeni yükseltsin.)

17. Eh, siz sağ olun, Allah kerimdir. (CM-MF-202), (Eh, teşekkür ederim, Tanrı lütfükardır.)

18. Sultan balam elimden getdi, **vay**! (CM-KA-212), (Evladım Sultan gitmiş vay!)

19. Vay ana, bizi esger aparacaqlar. (CM-DKMek-223), (Ah anne, bizi orduya alacaklar.)

20. Ax, haradasan, emoğlu, seni bir qucaqlaya idim. (CM-YT-257), (Ah neredesin kuzenim, sana sarılaydım.)

21. Eh, Allah kerimdir, belke de qaytardılar. (CM-BK-286), (Eh Allah böyüktür belki dönerler.)

22. Ax, feda olum sene, haradasan. (CM-Kı-317), (Ah canım sana feda olsun neredesin.)

23. Ax, yazıq uşaqlar! (CM-Zel-333), (Ah zavallı çocuklar!)

24. Ax, şükür edirem cenabi-Allaha ölmedim. (CM-ER-353), (Oh, Tanrıya şükür, efendim, ölmedim.)

25. Eh, doğrudan, müselman çox nadinc milletdir. (CM-KO-376), (Doğrusu Müslümanlar çok yaramaz bir millettir.)

26. Eh, Soltan ağa, qezadır da. (CM-KO-379), (Eh Soltan ağa, bu bir kaza.)

27. Ah, heç özüm de bilmirem. (CM-Ö-395), (Ah, kendim bile bilmiyorum.)

28. Eh, zehrimar olsun keyfim! (CM-Ö-395), (Eh, zehir olsun keyfim!)

29. Ax, yazıq balalarım. (CM-Ö-413), (Ah benim zavallı çocuklarım.)

30. Ax, Şeyx Nesurullah kimi menim de bir ele elmim olaydı ki, burada yatan ölürlerle danışa bileydim! (CM-Ö-416), (Ah, Şeyh Nesurullah gibi, burada yatan ölülerle konuşabileceğimi bilseydim.)

31. Ax! Eger olsa idi, üzümü tutardım bu qebristanlığa ve çağırardım: Ölüler! (CM-Ö-416), (Ah! Eğer öyle olsaydı yüzümü bu mezarlığa tutarak haykırırdım: Ölüler!)

32. Ax! **Vay**! **Vax**! Heç ayaq üste durmağa taqetim yoxdur. (CM-Ö-420), (Ah! Vah! Kendi ayaklarımın üzerine duracak gücüm yok.)

33. Ax! **Ay**! **Vay**! Nefesim kesildi. (CM-Ö-420), (Ah! Ay! Vay! Nefesim kesildi.)

34. Eh, namerd dünya! (CM-Kam-436), (Eh, nankör dünya!)

35. Eh, ana, sen Allah el çek! (CM-AK-449), (Eh anne Allah aşkına vaz geç!)

36. Eh, xanımların canı sağ olsun. (CM-AK-471), (Eh hanımların canı sağolsun.)

37. Eh, men senden söz soruşuram, sen bilmirem mene ne cavab verirsen. (CM-AK-473), (Eh, sana bir söz soracağım, bana ne cevap vereceğini bilmiyorum.)

38. Ax, yazıq canım! (CM-AK-474), (Ah zavallı canım!)

39. Eh, bir de gedeceksen ora? (CM-O-478), (Eh oraya bir daha gidecek misin?)

40. Eh, besdir daha! (CM-O-480), (Ah bu kadar yeter!)

41. Vay, dede! (CM-O-486), (Vay, büyükbaba!)

42. Balamı saldat aparacaqlar, bala **vay**! (CM-O-494), (Çocuğumu askere alacaklar, vay çocuğum!)

43. Evin dağılsın, bala **vay**! (CM-O-494), (Evin dağılsın, evlat vay!)

44. Eh, nahaq yere bele camaatın teklifini qebul eledim. (CM-Y-549), (Eh, böyle bir topluluğun teklifini yanlışlıkla kabul ettim.)

Nefret, Kinaye Bildiren Ünlemler

"Tfu, xox, bah, pah, vah, bay, lenet, dehşet, ooo, ay-vah"

1. Lenet şeytana. (CM-DKE-64), (Lanet olsun şeytana.)

2. Atana **lenet**, Xudayar bey! (CM-DKE-88), (Babana lanet olsun, Hudayar bey!)

3. Allah size **lenet** elesin! (CM-PK-131), (Allah sana kahretsin!)

4. Allah onlara **lenet** elesin, onlar söze baxan deyiller. (CM-PK-134), (Allah onlara lanet etsin söz dinlemiyorlar.)

5. Tfu, şarlatanlar! (CM-Ö-414), (Tfu, iftiracılar!)

6. Sizin emellerinizi görüb desinler: "**Tfu** sizin üzünüze!" (CM-Ö-428), (Niyetinizi görüp söylesinler: "Yüzünüze tfu!")

Yardım, Sürpriz, Yalvarış Belirten Ünlemler

"Aman, ay aman, haray, ay haray, ilahi, aman Allah, Allah, Allahım, Ya Rabbim, xudaya"

1. Allah, sen yet feryada! (CM-DKE-80), (Tanrım, yardım et!)

2. Aman günüdür, **Allah**! (CM-DKE-80), (Amanın günü Tanrm!)

3. Allah, men nece eleyim? (CM-DKE-88), (Tanrım, bununla nasıl başa çıkabilirim.)

4. Allah, dergahına çox Şükür! (CM-DKE-88), (Allah'ım, varlığına çok Şükür!)

5. Bıy, **aman Allah**! (CM-KB-188), (Bıy aman Allah'ım!)

6. Ay haray, qaçın hekimin dalıyca!. (CM-THek-280), (Ay haray doktorun peşinden koş!..)

7. Ay aman! Öldüm!.. (CM-Zel-331), (Ay aman! Ben öldüm!..)

8. Xudaya, bu arvad niye yatmır? (CM-GB-338), (Tanrım, bu kadın neden uyumuyor?)

9. Xoş gedermi görüm **xudaya**, babam. (CM-ÇD-361), (Tanrının hoşuna gider mi, büyükbabam.)

10. Aman Allah, bunlar, nece vehşi tayfadırlar! (CM-O-510), (Aman Allah'ım ne vahşi bir kavim bunlar.)

11. Xudaya, şükür senin celalına! (CM-DY-520), (Tanrım, sana şükürler olsun!)

Övmek ve Teşvik Etmek Amacıyla Kullanılan Ünlemler

"*Aferin, bravo, ehsen, berekallah, maşallah"*

1. Maşallah, maşallah. Xozeyin, gerek çox kitab oxumuş ola. (CM-UZ-143), (Maşallah, maşallah. Hozeyin, çok kitap okumuş olmalısın.)

2. Maşallah, maşallah. Xozeyin, gerek xetti de yaxşı ola. (CM-UZ-143), (Maşallah, maşallah. Hozeyin, el yazısının güzel olması lazım.)

3. Maşallah kağız yazana! (CM-İH-163), (Maşallah kağıt yazan kişiye!)

4. İndi **maşallah**, deyesen, bir az köpü yatıb? (CM-TH-194), (Şimdi maşallah galiba şişkinliği gitmiş.)

5. Xan, **maşallah** çox necib quzudur. (CM-K-196), (Han maşallah çok asil bir kuzu.)

6. Molla emi, **maşallah**, qeribe yemeli mal almısan. (CM-BMR-298), (İmam amca, maşallah, garip yenilebilir davarlar aldınız.)

7. Aferin, aferin, gözüm Padnos. (CM-ÇD-358), (Aferin, aferin, gözüm Tepsi.)

8. Maşallah, qeribe danışır. (CM-Ö-403), (Maşallah garip konuşuyor.)

9. Maşallah, cenab elm deryasıdır, men bele alim görmemişem. (CM-Ö-403), (Maşallah, efendim bu bir bilim nehri, hiç böyle bir bilim adamı görmemiştim.)

10. Maşallah, bacılar. (CM-Ö-423), (Maşallah kardeşlerim.)

11. Aferin, lüğet yazanlar! (CM-AK-442), (Aferin, sözlük yazarları!)

12. Maşallah, yaxşı danışdı. (CM-AK-458), (Maşallah güzel söylemiş.)

13. Maşallah, biri Peterburqda elm tehsil edib. (CM-AK-467), (Maşallah, onlardan biri St. Petersburg'da bilim okudu.)

14. Üçü de, **maşallah**, oxuyub alim olub. (CM-AK-467), (Üçü de maşallah okuyup alim oldu.)

Gelenek ve Kurallarla İlgili Olan Ünlemler, Konuşma Görgü Kuralları

"Salam, aleykümsalam, bismillah, xudahafiz, elvida, sağ ol, inşallah, Allaha Şükür, vallah, estağfurullah"

1. Men, **vallah**, bilmirem qezet nedir. (CM-DKE-43), (Vallah, bir gazetenin ne olduğunu bilmiyorum.)

2. Vallah, Mehemmedhesen eminin eşşeyinin itmekliyi bir qeribe ehvalatdı. (CM-DKE-46), (Vallahi, Muhammed Hasan amca'nın eşeğinin kaybolması garip bir hikayea.)

3. Yox, **vallah**, heç qoymaram. (CM-DKE-52), (Hayır, Vallahi asla izin vermem.)

4. Vallah, qoymayacağam. (CM-DKE-52), (Vallahi izin vermeyeceğim.)

5. Vallah, men senin sözlerinden baş açanmıram. (CM-DKE-56), (Vallahi sözlerinden bir şey anlamıyorum.)

6. İnşallah keşf edeceyem. (CM-DKE-58), (İnşallah keşif edeceğim.)

7. Karapet ağa, **Allaha şükür**, meni tanıdın. (CM-DKE-61), (Karapet ağa, Allaha şükürler olsun beni tanıdın.)

8. Vallah, heç artıq-eskik danışma, peşman olarsan. (CM-DKE-62), (Vallah, çok konuşma, pişman olacaksın.)

9. Kerbelayı Cefer emi, **vallah** ne deyirsen de, amma deyirem ki, oğlanın xeberi yoxdur. (CM-DKE-64), (Kerbela Cafer amca Vallahi sen ne dersen de çocuk bilmiyor diyorum.)

10. **Bismillah**, Xudayar bey, ireli çekil görek. (CM-DKE-65), (Bismillah, Hudayar bey, geri dur bakalım.)

11. Dadaş, **vallah**, anam yalan deyir. (CM-DKE-73), (Dadaş, Vallahi, annem yalan söylüyor.)

12. Ana, **vallah**, senin sözün var, bilmirem ne sebebe demirsen. (CM-DKE-73), (Anne, vallahi bir sözün var, neden söylemediğini bilmiyorum.)

13. **Vallah**, ana, men onu-bunu bilmirem. (CM-DKE-75), (Vallahi anne, onu bilmiyorum.)

14. Niye, **Allaha Şükür**, senin yerin yoxdur? (CM-DKE-80), (Neden, Tanrıya şükür, yerin yok mu?)

15. Dede, **vallah**, men gede bilmerem. (CM-DKE-80), (Büyükbaba, vallahi, gidemem.)

16. Zeyneb, **Allaha şükür**, dul övretdir. (CM-DKE-85), (Zeynep şükür Allah'a dul bayan.)

17. Ay arvad, **vallah** nece eleyim? (CM-DKE-87), (Karıcım, Vallahi nasıl yapayım?)

18. Kişi, **vallah, billah**, sende tük qeder de ağıl yoxdur. (CM-DKE-87), (Adam, Vallah billah sende akıl kıl kadar bile yok.)

19. **Vallah**, bele mereke olmaz. (CM-DKE-87), (Vallahi, böyle bir kutlama olmayacak.)

20. **Vallah**, ana, Xudayar bey eşşeyi aparıb şehere. (CM-DKE-88), (Vallah, anne, eşeği Hudayar bey şehre götürdü.)

21. **Vallah**, bilmirem kasıblıq derdi çekim, eşşek derdi çekim. (CM-DKE-89), (Vallah, bilmiyorum, yoksulluk mu derdim, eşek mi derdim.)

22. Hele men bilmirem ki, **vallah**, bu arvad-uşaq ne deyir? (CM-DKE-89), (Vallahi hala karımla çocuğumun ne söylediğini anlamıyorum.)

23. Her bir suyu tökende deyirdi **"bismillah".** (CM-DKE-94), (Her suyu döktüğünde "bismillah" derdi.)

24. Arvad, **vallah** o kişi deyirdi ki, ele bu saat gelecekler. (CM-DKE-94), (Karı, Vallahi o adam hemen şimdi geleceklerini söyledi.)

25. İnşallah, men de gederem. (CM-DKE-96), (İnşallah ben de giderim.)

26. Vallah, ağa bilmirem menim eşşeyimi ya Heyderxan körpüsüne aparıblar, ya da karvansarayçı saxlayıb. (CM-DKE-106), (Vallahi bilmiyorum eşeğim ya Haydarhan köprüsüne götürüldü ya da bir kervansaray tarafından durduruldu.)

27. İnşallah, gelen il gederik. (CM-DKE-109), (İnşallah seneye gideriz.)

28. İnşallah erizenizi de yetirerem. (CM-DKE-109), (İnşallah istifa mektubunu gönderirim.)

29. Bala, **vallah**, heç zad yoxdur. (CM-DKE-110), (Evladım, vallahi hiçbir şey yok.)

30. Vallah, billah, gözünü aç, gözümün içine bax. (CM-DKE-113), (Allah aşkına gözünü açıp gözlerime bak.)

31. Sen mene dediyin işlerin hamısını yerbeyer elemişem, **xudahafiz**. (CM-DKE-123), (Bana söylediğin her şeyi hallettim, elvida.)

32. Gördüm ki, herif isteyir qoya qaça, **vallah**, hirsi vurdu tepeme. (CM-PK-128), (Adamın kaçmak istediğini gördüm, vallahi öfke kafama vurdu.)

33. Vallah görünen budur ki, ele bu qutuya salınan kağızlar gerek qalsınlar qutunun içinde. (CM-PK-128), (Vallahi bu kutudaki kağıtların kutuda kalması gerekiyor gibi görünüyor.)

34. Xeyr, Sultan ağa, **vallah** ele bir iş yoxdur. (CM-KO-131), (Hayır Sultan ağa Vallahi yapacak iş yok.)

35. Vallah, Sultan ağa, qorxuram demeye, amma deyeceyem. (CM-KO-132), (Vallah Sultan ağa söylemeye korkuyorum ama söyleyeceğim.)

36. Vallah, sizden qan qoxusu gelir. (CM-KO-132), (Vallahi kan kokuyorsun.)

37. Qardaşlarım, **vallah**, bu işlerin faydası yoxdur. (CM-KO-133), (Kardeşlerim, Vallahi bu iş boşunadır.)

38. Ağalar, **vallah, billah**, zamane xarab olub! (CM-KO-134), (Ağalar vallahi devir bozuk!)

39. Vallah, Sultan ağa, evimiz yıxılıb. (CM-KO-137), (Vallah Sultan ağa evimiz yıkıldı.)

40. Vallah, Sultan ağa, heç ola bilmez! (CM-KO-138), (Vallahi Sultan ağa asla olamaz.)

41. Allaha Şükür, özü salamatdır ve çox-çox dua gönderir. (CM-İH-151), (Tanrıya şükür, güvende ve bol bol dua ediyor.)

42. Bir az sebr elesinler, **inşallah**, ara sakitleşenden sonra eve xerclik gönderer. (CM-İH-153), (Biraz sabretsinler inşallah sakinleşip eve para gönderirler.)

43. İnşallah, bu gün vetene geden adamı taparam. (CM-İH-153), (İnşallah bugün vatana giden adamı bulabilirim.)

44. Vallah, heç zadı paylamadı. (CM-İH-155), (Vallahi, hiçbir şey dağıtmadı.)

45. Vallah, gönderer, anam meni çox isteyir. (CM-İH-156), (Vallah yollar, annem beni çok seviyor.)

46. Vallah, bilmirsen buralar nece bahalıqdır. (CM-İH-157), (Vallahi, bu yerlerin ne kadar pahalı olduğunu bilemezsin.)

47. Ay ana, **vallah**, men heç zad istemirem. (CM-İH-158), (Annem, Vallah, hiçbir şey istemiyorum.)

48. Vallah, men ömrümde bir defe de eşitmemişem ki, hürriyyet gele. (CM-İH-161), (Vallahi hayatımda özgürlük diye bir şey duymadım.)

49. İnşallah, göndererler. (CM-İH-163), (İnşallah gönderirler.)

50. Vallah, yalan demirem. (CM-İH-165), (Vallahi, yalan söylemiyorum.)

51. Vallah, dede, qoymayacağam gedesen! (CM-PH-169), (Tanrı aşkına, büyükbaba, gitmene izin vermeyeceğim.)

52. Vallah, Periniseni alacağam sene. (CM-PH-171), (Vallahi Peri Nisa'nı sana alacağım.)

53. Molla Qurbaneli dedi: **Estağfurullah.** (CM-FH-174), (İmam Kurban Ali dedi ki: Estağfurullah.)

54. Vallah döye-döye seni öldürerem! (CM-KB-180), (Vallahi, seni döverek öldüreceğim. !)

55. Vallah, men bilmirem nece sizin xecaletinizden çıxım. (CM-KB-184), (Tanrım, utancından nasıl kurtulacağımı biliyorum.)

56. Vallah, sabah bize gelmeseniz, men özümü öldürerem. (CM-KB-185), (Vallahi, yarın bize gelmezsen, kendimi öldürürüm.)

57. Vallah, xanım, ağam eve giren kimi xencerini çıxartdı. (CM-KB-189), (Vallahi, hanımefendi, ağam eve girer girmez hançerini çıkardı.)

58. Tükezban xalanın gelini Fatma xalanın oğluna göz eleyirdi, **vallah** men özüm gözümle gördüm. (CM-TH-193), (Tükezban teyzenin gelini Fatma teyzenin oğluna bakıyordu Allah'tan gözlerimle gördüm.)

59. Vallah, Allah bizim başımıza daş salacaq. (CM-TH-194), (Vallahi, Tanrı başımıza taş yağdıracak!)

60. Vallah, axı utanıram. (CM-TH-197), (Vallah utanıyorum.)

61. Vallah men de yatmaq isteyirem. (CM-MF-203), (Vallah ben de uyumak istiyorum.)

62. Allaha şükür indi daha hamamın yolunu tanıyırsan. (CM-MF-204), (Allaha Şükür artık banyoya giden yolu biliyorsun.)

63. Vallah, ağa, bir kes azarlamayıb. (CM-N-206), (Vallah ağa kimse hasta değil.)

64. Allaha şükür, İran konsulu ve cemi yer üzünün konsulları bir böyük şexslerdir. (CM-KA-210), (Allah'aşükür İran konsolosu ve tüm dünya konsolosları büyük insanlardır.)

65. Allaha şükür, bizden de yaxşı bilirsiniz. (CM-KA-212), (Allah razı olsun sen bizden daha iyi biliyorsun.)

66. Vallah, dadaş, naçalnik menim başımı keser, aparma meni naçalnikin yanına. (CM-DKMek-218), (Vallahi Dadaş reis kafamı kesecek beni reis'e götürme.)

67. Vallah, ezizim, bağışla, tanımırdım. (CM-Zır-239), (Vallah canım, özür dilerim, seni tanımıyordum.)

68. İnşallah bir özge vaxt gelerem. (CM-Zır-240), (İnşallah bir dahaki sefere gelirim.)

69. Bunu men bile-bile, **vallah**, yene tab getire bilmedim. (CM-Zır-242), (Ben bile dayanamadım Allah aşkına.)

70. Vallah, billah, tapılmır. (CM-YT-254), (Vallahi billahi bulunamadı.)

71. Vallah, billah, eger naçalnikin yerine men olsaydım, yapışardım Mirze Abbasın boğazından. (CM-YT-256), (Vallahi, billahi reis'in yerinde olsam Mirze Abbas'ın boğazına sarılırdım.)

72. Dede, **vallah** men yazmamışam. (CM-SU-264), (Büyükbaba, vallahi yazmadım.)

73. O yazını Heyder yazıb, **vallah**, dede, Heyder yazıb. (CM-SU-264), (O yazıyı Haydar yazmış Vallah, büyükbaba, Haydar yazmış.)

74. Yoldaşlar, **vallah** bax, bu şeylerden biz lap el çekdik. (CM-H-276), (Arkadaşlar, Vallahi biz bu şeylerden vazgeçtik.)

75. Men daha, **vallah**, hövsele qalmayıb. (CM-BK-281), (Vallahi artık sabrım kalmamış.)

76. Vallah, çox çekmeyecek! (CM-BK-284), (Vallah, fazla sürmeyecek!)

77. Molla dayı, **vallah**, doqquz ildir ki, müselman dersi oxuyuram. (CM-G-295), (İmam dayı, Vallahi ben dokuz senedir Müslüman dersi alıyorum.)

78. Oğurluqla **vallah** heç kes bu dünyada bir şey sahibi olmayıb. (CM-Oİ-308), (Hırsızlıkla, Vallahi bu dünada hiç kimse hiçbir şeye sahip olmamıştır.)

79. Vallah, bu menim oğlum Cahangirdir. (CM-T-350), (Vallahi bu benim oğlum Cihangir.)

80. Yoxdur, **vallah**, baba, menim xeberim. (CM-ÇD-365), (Hayır, Tanrı aşkına, dede, bilmiyorum.)

81. Vallah, heç könlüm yoxdur. (CM-KO-371), (Vallahi hiç razı değilim.)

82. Vallah, Soltan ağa, heç zad verme, it kimi qov getsinler! (CM-KO-372), (Vallahi Sultan ağa hiçbir şey verme köpek gibi gitsinler.)

83. Vallah, biz de kasıb adamıq. (CM-KO-374), (Vallahi biz de fakir insanlarız.)

84. Vallah, qeribe adamsınız. (CM-KO-375), (Vallahi sen tuhaf bir adamsın.)

85. Vallah, Soltan ağa, heç bele fürset ele düşmez. (CM-KO-375), (Vallah Sultan ağa böyle biir fırsat kaçmaz.)

86. Vallah, ele men özüm de peşmanam ki, izin verdim. (CM-KO-376), (Tanrı aşkına, sana izin verdiğim için üzgünüm.)

87. İnşallah, heç zad olmaz. (CM-KO-377), (İnşallah bir şey olmaz.)

88. Vallah, men gecenin bu vaxtı ac ve susuz heç vede yola sala bilmerem. (CM-KO-378), (Vallahi gecenin bu saatinde aç ve susuz bırakamam.)

89. Sağ ol, Nureli! (CM-KO-381), (Teşekkür ederim Nurali!)

90. Xudahafiz, İskender bey. (CM-Ö-384), (Hoşçakal İskender bey!)

91. Vallah, Dadaş, ağam gelende deyeceyem ki, Dadaşım iti küşküdürdü adamların üstüne. (CM-Ö-385), (Vallahi Dadaş, efendim geldiğinde, Dadaşımın köpeği insanlara karşı kırşkırttığını söyleyeceğim.)

92. Hele ki, **xudahafiz**! (CM-Ö-386), (Şimdilik hoşçakal!)

93. Vallah, gör fikrime ne gelir. (CM-Ö-394), (Vallah bak aklıma ne geliyor.)

94. Vallah, xanım, bu gün o qeder fikir elemişem ki, heç bilmirem ne qayırım. (CM-Ö-395), (Vallahi, hanımefendi, bugün o kadar çok düşündüm ki ne yapacağımı bilmiyorum.)

95. Vallah, ana, isteyirem deli olam. (CM-Ö-395), (Vallah, anne, deli olmak istiyorum.)

96. Vallah, adam utanır, qonaq-zad gelecek. (CM-Ö-396), (Vallahi insan utanıyor misafir falan gelecek.)

97. Dadaş, **vallah**, lap biabır olduq. (CM-Ö-397), (Dadaş, Vallahi utandık.)

98. Allaha şükür, özün hamısını bilirsen. (CM-Ö-406), (Allah'a şükür her şeyi biliyorsun.)

99. Vallah, ele bed dua ederem ki, yer ile yeksan olarsan! (CM-Ö-415), (Vallahi öyle bir beddua ederim ki yok olursun!)

100. Vallah, Mir Bağır ağaya vermekden ötrü demirem! (CM-Ö-417), (Vallahi Mir Bağır ağaya verdiğin için söylemiyorum.)

101. İnşallah, heç zad olmaz. (CM-Ö-418), (İnşallah bir şey olmaz.)

102. İskender, **vallah**, deyesen menimle zarafat eleyirsen. (CM-Ö-419), (İskender, galiba benimle şaka yapıyorsun.)

103. Sen meni, **Allaha şükür** tanıyırsan. (CM-Ö-419), (Beni tanıyorsun Allah'a şükür.)

104. Vallah, bir sözüm var, demeye de qorxuram. (CM-Ö-421), (Vallah, bir sözüm var, söylemeye korkuyorum.)

105. Vallah, ağa, men hacının öhdesinden gele bilmirem. (CM-Ö-423), (Vallahi ağa, hacıyla baş edemiyorum.)

106. Hacı emi, **vallah,** beledir. (CM-Ö-425), (Hacı amca, Vallahi böyle.)

107. Allaha şükür, şeyx cenablarının möcüzelerini burada olan adam hamısı gördü. (CM-Ö-425), (Şükürler olsun ki buradaki herkes şeyhlerin mucizelerini gördü.)

108. Balam, **vallah**, heç iştahım yoxdur. (CM-Kam-430), (Yavrum, Vallahi, iştahım yok.)

109. Allaha şükür, bir şey ki, olmayıb. (CM-Kam-431), (Allah'a şükür bir şey olmamış.)

110. Yüzbaşı, **vallah**, bunu da tuta bilmeyecekdik. (CM-Kam-433), (Yüzbaşı , Vallahi onu da yakalayamayactık.)

111. Vallah, bilmirem. (CM-Kam-434), (Vallah bilmiyorum.)

112. Vallah dünyada ne qeder canım sağdır, hanı biriniz elime keçseniz, tike-tike doğrayacağam! (CM-Kam-436), (Allah'a yemin ederim ki, dünyada ne kadar canım sağ, biriniz elime düştüğünde onu paramparça edeceğim!)

113. Sen, **Allaha şükür**, yaxşı-yamanı bilensen. (CM-AK-443), (Sen Allah'a şükür iyiyi ve kötüyü bilirsin.)

114. Allaha şükür, yeke qızsan, daha seni öyretmek lazım deyil. (CM-AK-445), (Tanrıya şükür, koskoca kızsın, artık öğretilmene gerek yok.)

115. Ay **eleykesselam**, Teymur bey. (CM-AK-446), (Aleykümselam Teymur bey.)

116. Vallah men Efruz xanımın yerine xecalet çekirdim. (CM-AK-447), (Vallahi Efruz hanımın yerine ben utandım.)

117. Qardaşlarım, **vallah**, çobanların danışığından savayı men bir söz başa düşmedim. (CM-AK-458), (Kardeşlerim, Allah'a yemin ederim ki, çobanların sözlerinden başka bir şey anlamadım.)

118. Vallah, men özüm de heç başa düşmürem ki, men neçiyem. (CM-AK-467), (Vallahi kim olduğumu bile anlamıyorum.)

119. Vallah, meettel qalmışam. (CM-AK-473), (Vallahi şaşırdım.)

120. Olarlar, **İnşallah**! (CM-AK-474), (Olur İnşallah!)

121. Mirze Sefer, **vallah** incime menden. (CM-O-480), (Mirze Sefer Allah aşkına bana darılma.)

122. Vallah, doğru deyirem get. (CM-O-480), (Vallahi, doğru söylüyorum git.)

123. Bala, qorxma, **inşallah** bir zad olmaz. (CM-O-485), (Evladım, korkma, inşallah bir şey olmaz.)

124. Vallah, men qanmadım. (CM-O-501), (Vallahi anlamadım.)

125. Vallah, İranda güzeran çox pis keçir. (CM-Lan-515), (Vallahi İran'da durumlar iyi değil.)

126. Vallah, adetim deyil. (CM-Lan-515), (Vallahi bu benim alışkanlığım değil.)

127. Vallah, heç baytar da deyiller. (CM-DY-520), (Vallahi veteriner bile değiller.)

128. Vallah bu daşla vurub başınızı yararam! (CM-DY-525), (Vallahi bu taşla kafana patlatacağım!)

129. Vallah, bilmirem ki, ne elerem! (CM-DY-526), (Vallahi, ne yapacağamı bilmiyorum!)

130. Vallah, bu uşaqlar meni deli eleyecekler. (CM-DY-531), (Vallahi bu çocuklar beni delirtecek.)

131. Vallah, delidir! (CM-DY-538), (Vallahi deli!)

132. Vallah, bu hekim delidir. (CM-DY-540), (Vallahi şu hekim deli.)

133. Vallah, men deli deyilem. (CM-DY-542), (Vallahi deli değilim.)

134. Qardaş, **vallah,** gelmirler. (CM-Y-548), (Kardeş Vallahi gelmiyorlar.)

SONUÇ

Çalışmamızda, ulaşabildiğimiz kaynakları inceleyerek Azerbaycan Türkçesinde kullanılan "yardımcı kelimeler" hakkında bilgi vermeye çalıştık.

Yardımcı kelimeler; ayrı kullanıldıkları zaman anlamları olmayan, soruyu cevaplamayan, yeni kelimeler oluşturmayan, yalnızca gramer anlamı olan kelimelerdir. Yani cümlenin öğesi olamamaktadır.

Yaptığımız inceleme sonucunda, Azerbaycan Türkçesinde kullanılan yardımcı sözlerin çok ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı ve anlamlarına göre 5 (1. İlave; 2. Edat; 3. Bağlaç; 4. Modal sözler; 5. Ünlem.) başlık altında tasnif edildiği tespit edilmiştir.

"Celil Memmedguluzade'nin Eserleri"'nden yardımcı kelimelerin anlam türlerine ait örneklerin çıkarıldığı çalışmamızda, toplam **5334** adet yardımcı kelime kullanıldığı tespit edilmiştir.

Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde;

Bağlaçlar kullanım sıklığı bakımından birinci sırada yer alırlar ve frekansları **2292**'dir. Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde tabesizlik bağlaçlarının toplam frekansı 1637'dir. Sıralama bağlaçlarının sayısı 550, karşılaştırma bağlaçlarının sayısı 387, dağıtım bağlaçlarının sayısı 111, katılım bağlaçlarının sayısı 433, olumsuzluk bağlaçlarının sayısı 73, açıklama bağlaçlarının sayısı 83'dür. Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde tabelilik bağlaçlarının toplam frekansı 655'dir. Sebep, neden, sonuç bağlaçlarının sayısı 189, şert ve şartlı mukayese bildiren bağlaçlarının sayısı 120, imtiyazları ve karşılaştırmaları gösteren bağlaçlarının sayısı 33, açıklama bağlaçlarının sayısı 313'dür.

Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde *ilaveler* kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada yer alırlar ve frekansları **1071'**dir. Sınır, mesafe, zaman belirten ilavelerin sayısı 105, yön anlamı ifade eden ilavelerin sayısı 111, zaman anlamı ifade eden ilavelerin sayısı 243, simülyasyonu ifade eden ilavelerin sayısı 128, referans anlamlı ifadelerin sayısı 22, neden, amaç belirten ilavelerin sayısı 132, farklılaşma anlamı ifade eden ilavelerin sayısı 61, aitlik anlamı ifade eden ilavelerin sayısı 52, beraberlik ve vasıta anlamı ifade eden ilavalerin sayısı 217'dir.

Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde toplam **858** *edat* tespit ettik. Edatlar sıklık bakımından üçüncü sırada yer alırlar. Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde tespit ettiğimiz pekiştirme-güçlendirici edatların sayısı 278'dir. Bunlardan 58'i belirli,

açıklayıcı edatlardır. Kısıtlayıcı, sınırlayıcı edatların frekansı 55, soru edatlarının frekansı 149, emir edatlarının frekansı ise 150'dir. En az kullanılmış olan arzu edatlarıdır (26 adet). Olumluluk ve olumsuzluk edatlarının sayısı 142'dir.

Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde *modal sözler,* kullanım sıklığı bakımından dördüncü sırada yer alırlar ve frekansları **715**'tir. Tasdik bildiren modal sözlerin sayısı 204, şüphe, tereddüt bildiren modal sözlerin sayısı 262, netice ve genelleştirme bildiren modal sözlerin sayısı 115, kişinin fikrini bildiren modal sözlerin sayısı 1, sıra ve ardışıklık bildiren modal sözlerin sayısı 63, benzetme veya mukayese bildiren modal sözlerin sayısı 61, hayıflanma bildiren modal sözlerin sayısı ise 9'dür.

Celil Memmedguluzade'nin eserlerinde *ünlem* kullanım sıklığı bakımından beşinci sırada yer alırlar ve frekansları **398**'dir. Sevinç, hayranlık belirten ünlemlerin sayısı 18, şaşkınlık, ironi belirten ünlemlerin sayısı 20, çağırış, hitap belirten ünlemlerin sayısı 151, üzüntü, hasret, korku kaygı, endişe bildiren ünlemlerin sayısı 44, nefret ve kinaye belirten ünlemlerin sayısı 6, yardım, sürpriz, yalvarış belirten ünlemlerin sayısı 11, övmek ve teşvik etmek için kullanılan ünlemlerin sayısı 14, gelenek ve kurallarla ilgili olanlar, konuşma, görgü kuralları ile ilgili olanların sayısı ise 134'tür.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bir eser üzerinden hareketle yapılan bu çalışmada tespit edilen yardımcı kelime sayısı, Azerbaycan Türkçesindeki yardımcı kelimelerin kullanım sıklığını ortaya koymaktadır. Bu sıraya göre bağlaçlar, ilaveler, edatlar, modal sözler ve ünlemler eser içerisinde yer aldığı örneklerle ve sayılarıyla birlikte tespit edilerek çalışmamızda yer almıştır.

KAYNAKLAR

Abdullayev, Elövset, (1958), Kömekçi Nitq Hisseleri, BDU Neşriyatı, Bakü.

Abdullayev, Elövset, (1992), Azerbaycan Dili Meseleleri, BDU Neşriyatı, Bakü.

Abdullayeva, G, (2013), Müasir Azerbaycan Dili. (Morfologiya), Elm ve Tehsil, Bakü.

Abdullayev E, Seyidov Y, Hesenov A, (2007), Müasir Azerbaycan Dili, IV hisse, Bakü.

Adilov M, Verdiyev Z, Ağayeva F, (1989), İzahlı Dilçilik Terminleri, Bakü.

Alışova, Demirdağ, Elza, (2021), Azerbaycan Türkçesinde Kiplik İşaretleyicisi Olarak Modal Sözlerin Spesifik Özellikleri ve Söz Diziminde İşlevleri, s. 7, Ankara.

Aslanov E. E, (1957), Müasir Azerbaycan Dilinde Modal Sözler, Nizami adına Edebiyat ve Dil İnstitunun Eserleri, I. Baskı, Bakü.

Aslanov E. E, (1959), Müasir Azerbaycan Dilinde Edatlar, Azerbaycan SSR EA Nizami adına Edebiyat ve Dil İnstitunun Eserleri, I. Baskı, Bakü.

Azerbaycan Diline aid Tedqiqler, (1947), Azerbaycan EA Yayınları, I. Hisse, Bakü.

Azerbaycan Dilinin Qrammatikası, (1951), Azerbaycan SSR EA Yayınları, I. Hisse, Bakü.

Azerbaycan Dilinin Qrammatikası, (1960), Azerbaycan SSR EA Yayınları, I. Hisse, Bakü.

Azerbaycan Dili Morfologiyasının Aktual Problemleri, (1987), BDU, Bakü.

Azerbaycan Dilinin Orfoqrafiya Lüğeti, (2004), Bakü.

Balıyev H, (2001), Azerbaycan Dili, Bakü.

Bayramov İ, (1974), Azerbaycan Dili Morfologiyası Tedrisine dair Metodik Gösteriş, Bakü.

Beşirov K, Mehralıyeva B, (2008), Orta Mektebde Azerbaycan Dili Morfologiyanın Tedrisi Meseleleri, Bakü.

Cavadov E, (1959), Modallıq Meselesine Dair Bezi Qeydler, Azerbaycan SSR EA Xeberleri (İctimai Elmler Seriyası), Bakü.

Cavadov E. M, (1980), "Modal Sözler", Müasir Azerbaycan Dili, II Cilt, Morfologiya: Elm ve Tehsil, Bakü.

Ceferov C, Abdullayev N, (2004), Müasir Azerbaycan Dilinin Morfologiyası, Bakü.

Ceferov C, Abdullayev N, (1956), Azerbaycan Dilinin Qoşmaları Haqqında, Azerbaycan SSR EA Xeberleri (İctimai Elmler Seriyası), Bakü.

Celilov F, (1988), Azerbaycan Dilinin Morfologiyası, Bakü.

Demirçizade E, Quliyev D, (1938), Qrammatika, Bakü.

Eliyev, Kamran, (2011), Azerbaycan Dili, İlm ve Tehsil Yayınları, Bakü.

Elizade Z, (1965), Müasir Azerbaycan Dilinde Modal Sözler, Maarif, Bakü.

Hüseynzade M, (1954), Müasir Azerbaycan Dili (Leksika, Fonetika, Morfologiya), ADU, Bakü.

Hüseynzade M, (1983), Müasir Azerbaycan Dili (Morfoliga), III hisse, Morfologiya, Şark Garp, Bakü.

Halilov B, (2003), Müasir Azerbaycan Dilinin Morfoligiyası, II hisse, Bakü.

Kazımov G, (2010), Müasir Azerbaycan Dili (Morfologiya), Elm ve Tehsil, Bakü.

Müasir Azerbaycan dili, (1980), Azerbsycan SSR EA neşri, II cil, Bakü.

Müasir Azerbaycan Dilinin Morfologiyası, (1961), APİ neşri, Bakü.

Rüstemov R, (1996), Müasir Türk Dillerinde Kömekçi Nitq Hisseleri, BDU Neşriyatı, Bakü.

Serebrennikov, B. A ve Hacıyeva, N. Z. (2002), Türk Dillerinin Mükayiseli Gramatikası, Seda, Bakü.

Seyidov Y, (2011), Azerbaycan Dilinin Gramatikası (Morfologiya), Bakü.

Tanrıverdi, Ezizxan, (2012), Azerbaycan Dilinin Tarihi Grammatikası, II baskı, Bakü.

Tanrıverdi E, (2010), Azerbaycan Dilinin Tarihi Gramatikası, Bakü.

Türkçe serf-nehv, (1924), Bakü.

Zeynalov F, (1965), Müasir Türk Dillerinde Edat ve Modal Sözler, ADU, Bakü.

Zeynalov F, (1971), Müasir Türk Dillerinde Kömekçi Nitq Hisseleri, Bakü.

Zeynalov F, (2008), Türk Dillerinin Müqayiseli Gramatikası, I hisse, Bakü.

Alışova, Demirdağ, Elza, (2021), Azerbaycan Türkçesinde Kiplik İşaretleyicisi Olarak Modal Sözlerin Spesifik Özellikleri ve Söz Diziminde İşlevleri, s. 7, Ankara.

Elektronik Kaynaklar

URL - 1: htpp: // azgrammar. top / modal – sözl-r (15. 03. 2021)

URL - 2: htpp: // qadın. net / index. php? newsid = 53218. (18. 03. 2021)

URL - 3: htpp: // www. urmu. eu / Azerbaycan_dili_derslik. pdf (19. 03. 2021)

URL – 4: http: // www. azerbaijans. com / content_943_tr. html (19. 03. 2021)